

دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی

زنجیره ی روشنبیری

*

خاوهنسی نیمتیان: شهوکهت شیخ یهزدین

سهزنووسه: بهدران شههمهده ههیب

***

سهمه رقه ند

ناوونیشان: دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس، گهړهکی خانزاد، ههولتیر

س.پ. ژماره: ۱

www.araspublisher.com

ئەمىن مەعلوف

سەمەرقەند

وەرگێڕانی لە فرەنسییەوه: ئەحمەدی مەلا

ناوی کتێب: سەمەرقەند - رۆمان

دانانی: ئەمىن مەعلوف

وەرگێڕانی لە فرەنسییەوه: د. ئەحمەدی مەلا

بلاوکراوەی ئاراس- ژماره: ١٦١

دەرھێنانی ھونەری: بەدران ئەحمەد حەبیب

دەرھێنانی بەرگ: شکار عەفان نەقشەندی

نووسینی سەر بەرگ: محەمەد زادە

پیت لێدان: نساڕ عەبدوڵلا

ھەلەگری: شېرزاد فەقی ئیسماعیل، لوتفی عەبدوڵفەتاح

سەرپەرشتیی کاری چاپخانه: ئاورەحمان مەحمود

چاپی یەکەم - چاپخانەی وەزارەتی پەروەردە، ھەولێر- ٢٠٠٢

لە کتێبخانەی بەرپۆدەرایەتی گشتیی رۆشنبیری و ھونەر لە ھەولێر ژمارە

(٣٨٩) ی سالی ٢٠٠٢ ی دراوەتی

ouvrage publié avec le concours de centre
national du livre
samarcande, amin maalouf: traduit du français
en kurde par Ahmed mala

نووسەر له چهند دیریکدا

له قوولایی ئەتلهنتیکدا کتیبیک ههیه، وا چیرۆکی ئەو کتیبەتان بۆ دەگێرمهوه.

رەنگبێ کۆتایبیهکە ی پێزانن، رۆژنامهکانی ئەو سەردهمه باسیان لێوه کرد، بوونه بابەتی چەندین کتیبیش: کاتی که تیتانیک له شەوی ۱۴ لهسەر ۱۵ یانەمەری سالی ۱۹۱۲ لەناو ئاوی جیھانی نوێدا نوقم بوو، بەبایەختترین قوربانی کتیبیک بوو، دانسقهیهک له چوارینهکانی عومەر خەيامی حکیم و شاعیر و ئەستیره ناسی فارسی بوو.

کەم باسی ئەم نوقمبوونه دەکەم. خەلکی دی بەکیشی دۆلار باسی ئەم کارهساته بیان کردوو و بەرێکوپیتکیش ئاماره ی تهرم و دوا قسه بیان کردوو که له زاری قوربانیه کانهوه هاتبیتته دهري. ئەری ئەوه من نهبووم، واته بنیامین ئۆ. لاساژ که له ئاسیای زیدییهوه رهگ ههڵکیشی کرد؟ لەناو یهکێ له جانتاکانم نهبوو که له تیتانیک بارکران؟ کێ له رهوتی ههزار ساله ی خۆی پهکی خست، جگه له فیز و لووتبه رزی ئەم سهدهی ئیمه نهبی؟

هەر لهوکاتهوه، جیهان گهوزایه ناو خوین و تاریکییهوه و ئیتر ژیان قهه بهرووما پینهکەنی. وای پتویست کرد که خۆم له ئینسان دووره پهریز بگرم و تهنها گوێ بۆ یادگاری شل بکهم و نهوازی هیوایهکی ساویلکەش بکهم، پتیشبینهکی وړکن: سبهی دهیدۆزنهوه. لەناو سنووقیکی ژتیرینی مهحکەم پارێزراو، ههروهکو خۆی له ئاو دهردهکهوئ و بهسهلامهتی له تاریکی ئۆقیانوس رزگاری دهبیته و چاره نووسی بهئۆدیسایهکی نوێ زهنگین دهبیته. ئیتر ئەنگووستهکان دهتوانن په رهکانی ههڵدنهوه، بیکه نهوه و، خویان نغڕۆکه نه نیوی؛ لهم پهراویزهوه بۆ ئەو پهراوێز، چاوانی وریا دوا ی چیرۆکی به سه رهاته که یا دهکەون و شاعیره که ی ده دۆزنهوه و

چاویان به ههوه لێن بهیت و ههوه لێن مهستبوون و ههوه لێن موچک دهکهوئیت. ههروهها تایه فهی حهشاشه کانیش. پاشان ههلوئسته یهک دهکەن ئەوهی که له پیش چاویان دهییسن برۆی پێ ناکەن، تابلۆیه که رهنگی لم و زومه رده ی ههیه. نه میژووی پتیهیه نه ئیمزا، تهنها ئەم وشانه نه بیته، گهرموگور یا له ئەندیشه قوتاریوو: سه مه رقه ند، هه ره جوانترین سیما که هه رگیز له وه و پیش گۆی زه مین به هه تاوی نه ناساندوو.

دهساوئته دهموچاوی، به بن لیوهوه سوپاسیک دهکات، شووتیه کی ناو هه لکولراو هه لده گری و پری له ناو دهکات و بو بارگیره کی دریزی دهکات بو ئه وهی ئه ویش ناو بخواته وه.

له مهیدانی بازرگانانی دوو که له ژنیکی سکپر تووشی خه یام دیت. په چه کی هه لده وه، ته مه نی پانزه سال ده بی و نابج. بی ورته، بی بزه ی لیوه منالکاره کی، چنگی باده می برژاوی تازه کراو ده خاته چنگیه وه. ئه م کاره هاتوچو که ران تووشی چه په سان ناکات، ئه مه له سه مه رقه ند نهریتیکی کونه: کاتیک که ژنیکی سکپر چاوی به پیاویکی غه ریب ده که وی و ده چیتته دلاییه وه، ده بی جورته تی ئه وه بکات که خواردنه کی له گه لی دابهش بکات، ئیتر ئه و مناله کی که ده بی و هکو پیاوی غه ریب قوز دهرده چیت، هه مان قه د و بالای ده بی و خه توخالیشی ریک به هی نه جیزادان دهکات.

عومر له سه رخو و به شانازییه وه باده مه کان ده جاوی تا ژنه که شی له پیش چا و ون ده بی و هه ر ته ماشای دهکات.

کاتیک جارده ریک ده گاته ته نیشتی و داوی لیده کات که پی هه لگری. هه ر خیرا خو ی له ناو حه شاماتیکی تیکه لویکه له ده دوزیتته وه. پیره میردیکی ئه ندام دریکو له ته نها هه ر هیسکو پیلوسکی پیوه ماوه، له سه ر عه رده که راکشاه، سه رقوت، قزه سپی و په رتوبلا و که له سه ر ریکی قاوه بی رهنگ؛ له به ر ترس و تووره بی و هاواره کی بووه ته هه نسکدانیکی دریز. به چا و له و که سه ده پاریتته وه که ده گاته به رده می.

له ده وری ئه م به دبه ختهش، بیست سی کهس، ریش داچه قاو و کوته ک ناماده ی تو له و که می دوورتریش، هه لقه یه ک له ته ماشاکه رانی دلخوش وه ستاون. یه کی له وان، له روخساری تووش خه جاله ت هاتووی خه یام ورد ده بیته وه و به زمانیک له گه لی ده دوی که پری له نیاییه: «هیچ نییه، ئه مه جابیره دریزه!» عومر راده چله کی، موچرکیکی شهرم تاکو گه رووی سه ر ده که وی، ده که ویتته چریه: «جابیر، یا وه ره که ی ئه بوعه لی!»

ئه بوعه لی، نازناویکی وا باو. به لام کاتیک که خوینه واریک، جا چ له

شاعیران و عاشقان

I

هه ندی جار له سه مه رقه ند، ئیواران، دوا ی رۆژتیک سست و خه موکی، هاوولا تیانی ده سه تال دین و له و بن به سته ده خولینه وه که ده که ویتته نیوان دوو مه یخانه وه که له نزیک بازاری بیبه ر دایه، نه ک بو ئه وهی بین و تامی شه رابی میسکی سوغدیان بکه ن، به لکو سه رنجی هاموشو که ران بدن و یا گیتچه له گه ل چه ند مه سستیک بنینه وه. ئه و کات کابرای تووشبوو به عه ردا راده کیشن و جوینیش وه کو باران ده باریتته سه ری و حه والهی دۆزه خیکی ده که ن تا دونیا ماوه ئاگره که ی رهنگی ئالی شه رابی هه لخه له تینه ری بخواته وه یاد.

ئا له نیو رووداوی وادا که شکولی چوارینه کانی عومر خه یام له هاوینی ۱۰۷۲ له دایک ده بی. عومر خه یام ته مه نی بیست و چوار ساله و ده میکیش نییه له سه مه رقه ند. ئه و ئیواره به روو ده کاته مه یخانه که، یا ریکه که وتی پیاسه ده یگه یه نیته ئه و شوینه؟ بست به بست به سه رکرده وه ی شاریکی نوی له ززه تیکی ته ر و پاراوی هه یه، چاوان ده که ونه سه ر هه زاره ها شوینی ده ست پیکه و تووی ئه و رۆژه ی که به ره و ته و او بوون ده چی: شه قامی کیلگه ی ریواس، میرد مندالیک تیی ده ته قینتی، پیخواس له ناوند شه قامه به ردریژه که، سیوکی له عاره بانه کان دزیوه و توند گوشویتییه خویه وه؛ بازاری چه رچه ف، له ناوه وهی دوکانیکی به رز، له ژیر گه رچکیکی یاری زاره لده، دوو زار هه لده، جوینیک، پیکه نیکیکی تاساو؛ دینگه ی دوکانی گوربس فرۆشان، بارگیر سواریک له ته نیشته هه زوژیک راده وه سستیت، ناوی فینک رۆ ده کاته نیو هه ر دوو له پییه وه، پاشان ده چه میته وه، لچولیو دهر په ریو، هه ر به وه ده چیته که ته ویلی منالیکی نوستوو ماچ بکات؛ تیر ناو ده خواته وه، هه ر دوو ناوله پی ته ری

بوخارا بیت، یا له قورتویه، یا له به لڅ، یا نه و تا له به غدا بیت و تا به و
ئیعتبار بو دانانه و ناشنايه تیبیه وه له فزی ئه م ناوه بکات، نه وه نه و کات
هیچ هه لئه یکه قبول ناکات: مه به ست له نه بو عه لی کوری سینا به، له
روژ تا واش به نه فیسین دهناسرته وه. عومه ر نه بیینیوو، یانزه سال دوا ی
کوچی دوا یی نه و له دایک بسوو، به لام زور به ته بجیله وه ده پروانییه نه و
ماموستایه ی که له سه رووی هه موو نه و وه چه یه وه دا یده نه ی، به هه لگری
هه موو زانستی ده زانی و هه روها به مور شیدیک ی نایینی شی داده نه ی.

خه یام جاریک ی دیکه ش ده که ویتنه وه چریه چرپ: «جابیر، موریده هه ره
به دلله که ی نه بو عه لی!» . نه گه ر بیت و نه مه یه که مین جار بیت که چاوی
پیی بکه وی، به لام شت نییه له مه ر چاره نووسی کلۆلی و نمونه یی نه و
پیا وه نه یزانی. به نیسه بت ئین سینا وه، هه ر نه ویشه که بتوانی
به رده و امیی بداته زانستی پزیشک سازی و میتا فیزیکه که ی نه و، زور
به ئی عجا بیسه وه گوئی له نه نجه ته پته وه کانی راده گرت و ته نها ره خنه شی
لی بگرتیا به، ته نها هه ر نه و نه وند بو که ده یگوت جابیر زور به دهنگی به رز و
توندوتیژییه وه ته عبیر له بیر کردنه وه کانی ده کات. نه م دزیویه وای له
جابیر کرد چه ند جار یک بنا خرنیته کونی به ندیخانه و چه ند جار یکیش
له به رده م جه ماوهر فله لاقه بگریت و دوا فله لاقه ش نه وه ی مه یدانه گه وره که ی
سه مه رقه ند بو که له پیش چاوی هه موو خزم و ناسیا وه کانی سه د و په نج
قامچیان لیدا، قامچییه که ش له ماسولکه ی گولک دروست کرابوو. نه م
شکستییه ی قه د له بیر نه کرد. ده بی له چ ساته وه ختی کدا بو بیت که له
بویرییه وه خلیسکا بیتنه نیو نه م گومراییه وه؟ بیگومان دوا ی مردنی
ژنه که ی. دوا به دوا ی نه م مردنه ئیتر ده بینرا سیپال له به ر و عه ودال، له
رویشتنده به لادا دهات و هاوار ده کا و کفر و جوین هه لده ریژی.
به پیکه نین و چه پله لی دانه وه ره وه منال و توال دوا ی ده که وتن و به ردی
تیژیان تی ده گرت و برینداریان ده کرد و پر چاوانی شی نه سرین ده بوو.

ویرای ته ماشا کردنی نه م دیه نه، عومه ر دا لعه و خه یال ده بیاته وه: «نه گه ر
ناگاداری خوم نه م روژی ک دادی منیش وه کو نه م سیپال هم لی دیت». .
ترسی راسته قینه ی له مه ستیون نییه، نه وه ده زانی که هه رگیز ده سه بر داری

نابیت، شه راب و نه و، فیزی نه وه بوونه ریژ له یه کتر بگرن، هه رگیز
یه کیان نه وی تر نادا به عه ردا. نه وه ی نه و سللی لی ده کاته وه، نه و
حه شاماته یه که دیواری ریژلیه ی تیا دا ده روو خینی. به دیمه نی نه م پیا وه
که وتوه هه ست ده کات که هه ره شه له و ده گریت، غه زوو ده گریت، ده یه وی
تا ورداته وه و دوور که ویتنه وه. به لام نه وه ش ده زانی که نا کری ها وری نیین
سیناش بو نه و حه شاماته به جی به یلی. سی هه نگاوی هیواش ده نیت،
ریک، ئینسانی توندیش ده هی نیته جو ش و به دهنگی کی پته و ویرای
جو له ی ده سه لات نامیتر، وتی:

- واز له م کلۆله به یین!

سه رکرده ی گروپه که که به سه ر جابیر دا چه ما بو وه قیت ده بیتنه وه،
له به رده م نه م ناویژیکه ره ره ق راده وه ستیت. شوین برینیکی قول هه ر له
گوئی چکه ی راستیه وه تا چه نا گه ی که به ناو ریشیا هاتبوو؛ تا به و لایه
قویا وه به ره و لای خه یام وه رده چه رخی و، هه ره کو نه وه ی حوکم ده ر کات
ده که ویتنه قسه:

- نه م زه لامه مه سته، کافره، فه یله سووفه!

دوا وشه که ی به جو ری فیشکاند هه ر به نه عله ت لی کردن ده چوو.

- فه یله سووفیک چییه، ئیمه له سه مه رقه ند قبولی نه که نین!

فسکه فسکی رازیوون له ناو حه شامات به رز بو وه وه. بو نه و حه شاماته
سیغه ی فه یله سووف که سیک ده گریته وه که زیاد له پیویست خو بان
به زانسته دونیه وییه کانی یونانه وه خه ربیک ده کن، به شپویه کی گشتیش
نه و زانستانه ده گریته وه که له ده ره وه ی ئاین و نه ده بیاتن. سه ره رای نه وه ی
عومه ر خه یام لا وه. به لام فه یله سووفیک نا وداره و نیچی ریکی چه ورتره له و
جابیره له رولا وازه.

به دلخوشییه وه، ده موچا و شه قبوه که عومه ری نه ناسی، چونکه پشتی
له و بو و جاریک ی دیش نوشتا بو وه سه ر پیره می رده که، پیره می ردی دم
له گو چوو، پرچی ده گریت، دوو سی جار ان سه ری راده وه شینی، وه کو
نه وه ی بیه وی بیکیشیتنه وه نزیک دیواره که یا و پاشان له پر یکدا به ره لای

دهکات. هه‌رچه‌نده دل‌ره‌ق بوو، به‌لام پیده‌چوو زال بیت به‌سه‌ر کرده‌وه‌کانی و، پیتشی ده‌چوو سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی بریاری دابوو که جابیر به‌ره‌وه‌لاکه‌ت به‌ری، به‌لکو بگاته ئاستی پیاوکوشتنیش. خه‌یام ئه‌م کاته‌ی هه‌لبژارد بو ئه‌وه‌ی بچیتته ناو‌بژییه‌وه.

- واز له‌م پیره‌میت‌ده به‌ینه، ئه‌م بیت‌ه‌پیاوه و نه‌خۆشه و دیوانه‌یه، ئه‌ی نابینی توانای ئه‌وه‌شی نییه که لێوی بجوولیتیتته‌وه؟

سه‌رکرده‌ی گروویه‌که له‌پرتکدا به‌رزده‌بیتته‌وه و به‌ره‌و‌رووی خه‌یام ده‌چیت، په‌نجه‌ی بو درپژ ده‌کات تاکو به‌ته‌واوی نووکی په‌نجه‌ی له‌ریشی نزیک ده‌بیتته‌وه:

- وای پێ ده‌چی باش بیناسی، ئه‌ی خۆت کیتی؟ خه‌لکی سه‌مه‌رقه‌ند نیت! که‌سیک نییه له‌م شاره‌ بتناسیت!

عومه‌ر ده‌ستی ئه‌وی تر به‌هت‌واشییه‌وه لا ده‌دات. بو ئه‌وه‌ی ده‌میان له‌یه‌ک سپی نه‌بیتته‌وه و نه‌بیتته‌ ئه‌نجه‌تی ده‌مه‌قاله‌ی نیتوانیان. پیاوه‌که هه‌نگاوێک ده‌کشیتته‌وه، به‌لام سووره:

- غه‌ریب، ناوت چییه؟

خه‌یام دوو‌دله له‌ وه‌لامدان‌ه‌وه و له‌ هه‌لیک ده‌گه‌ریت، چاوانی به‌ره‌و ئاسمان هه‌لده‌بپێ و په‌له‌هه‌وریک ده‌بینی مانگه‌که داده‌پۆشی. بیده‌نگییه‌ک، هه‌ناسه‌دانێک. له‌نیو‌رامان خۆفه‌رامۆش بکه‌ی و یه‌ک به‌یه‌ک ناوی ئه‌ستیره‌کان به‌ی و له‌ هه‌شامات دوورکه‌ویتته‌وه.

هه‌شامات ده‌وره‌ی داوه و چه‌ند ده‌ستیکیشی به‌ری ده‌که‌وی و خۆی ده‌گرێ.

- ناوم عومه‌ره، کوری برایی نیشاپووریم. ئه‌ی تو، تو کیتی؟

پرسیاریکی شیکلییه و به‌س، ئه‌گینا پیاوه‌که نیازی نییه وه‌لامی بداته‌وه. ئه‌و له‌ شاری خۆبه‌تی و، هه‌ر ئه‌ویشه‌ ده‌بی پرسیار بکات. دره‌نگتر، عومه‌ر نازناوی ئه‌و کابرایه‌ ده‌زانێ و به‌قوتابیییه ده‌موچاو شه‌قبووه‌که ده‌ناسریتته‌وه. کوته‌ک به‌ده‌ست و ئیستیشهادی له‌سه‌ر زار، سه‌به‌ینی سه‌مه‌رقه‌ند ده‌هیتته‌ له‌رزه. تا ئیستا کاریگه‌ری و تاسیری ئه‌و

کۆمه‌له‌ لاوانه که ده‌وریان داوه بر ناکات، زۆر به‌سه‌رنجه‌وه ته‌ماشای جووله و گوێ بۆ قسه‌کانی راده‌هیلن. له‌پرتکدا له‌ چاوانیییه‌وه پزیسکی ده‌زی. ئاوریک له‌ هاو‌پیکانی ده‌داته‌وه. پاشان به‌سیمایه‌کی سه‌رکه‌وتوانه‌وه سه‌یری هه‌شامات ده‌کات و ده‌قیژینی:

- توخوا ئاخ‌ر چۆن ده‌بی عومه‌ر نه‌ناسمه‌وه، عومه‌ری کوری برایی نیشاپووری؟ عومه‌ر، ئه‌ستیره‌ی هه‌موو خوراسان، بلیمه‌تی هه‌موو ولاتی فارس و هه‌ردوو دیوی عیراق و میری هه‌موو فه‌یله‌سووفان!

به‌ره‌و پیتشه‌وه، به‌ته‌واوی ده‌چه‌میتته‌وه و په‌نجه‌کانی هه‌ردوو ده‌ستیشی له‌ ئاستی می‌زه‌که‌ی فره‌فریانه و به‌م جووره‌ سه‌رنجی هه‌موو ئه‌و ویتل و عه‌ودالانه راده‌کیشی که له‌و ده‌وره‌ کۆبوونه‌وه و هه‌موو ده‌ده‌نه قاقای پیتکه‌نین.

- ئاخ‌ر چۆن ده‌بیت خاوه‌نی ئه‌م چوارینه‌یه نه‌ناسمه‌وه که پری له‌ ته‌قوا و خواناسیییه:

هاتیت و گۆزه‌ت شکاندم خودا

رێی له‌زه‌تت لیگرتم خودا

له‌سه‌ر ئه‌م خاکه شه‌رابت پرستم

لیم بیووره، ئه‌ری تو مه‌ست نیت خودا؟

خه‌یام گوپی گرتوه و پارا و تووره. ئه‌م ئیساره نانه‌ویه ری بو تاوانیک خۆش ده‌کات. به‌بی ئه‌وه‌ی وه‌خت له‌ کیس بدات، به‌ده‌نگیکی به‌رز و روون وه‌لام ده‌داته‌وه و بو ئه‌وه‌ی که‌سیک نه‌میتنی له‌ناو هه‌شاماته‌که به‌هه‌له‌خه‌له‌تاوی می‌نیتته‌وه:

- ئه‌مه بو یه‌که‌مین جاره که گوتم له‌م چوارینه‌ بیت، هه‌ی غه‌ریب. به‌لام گوئ له‌م چوارینه‌یه بگره که ئه‌مه‌یان خۆم نووسیومه:

هه‌ر هیچ، هیچ نازانن و نایانه‌وی هیچیش بزائن

ده‌بینی چۆن ئه‌م جاهیلانه سه‌روه‌ری دنیا ده‌که‌ن

ئه‌گه‌ریش یه‌کێ نه‌بیت لیتیان به‌کافرت داده‌نین

ملی رێگای خۆت بگره خه‌یام، ده‌ وازیان لی به‌یتنه

بېنگومان عومەر به هه له داچوو کاتیک که هیمایه کی قیتزلیهاته وهی
ناراسته ی نه یاره کانی خو ی کرد له و کاته کی له فزی «دهینی چۆن» ی کرد.
دهست درێژ ده کتیت و کراسه که ی ده گرن و خه ریکه بیدرن. هاوسه نگی
تیکده چی. پشتی به نه ژنویه که ده که و ی، پاشان ده که و یته سه کاشیبه ک.
له ژیر پتی هه شامات پلشایه وه، وره به نادات و ته لاش ده دات، گو ی به وه
نادات که جلویه رگه که ی زیوال زیوال ده بن و ته نها تیتۆل به له شیوه بمین،
خو ی ته سلیمی حاله تی له هۆش خوچوونی قوربانیه کی تیکشکیتراو
ده کات، هه ست به هیچ ناکات، گو ی له هیچ نابیت و خو ی له ناوخو ی
گرمۆله داوه، شوره ی رووتوقوت و ده روزه ی داخراو.

له وهش راده مین که ده چه ک له ده ست دین و ری له قوربانیه ده گرن.
له سه کلاوه لبادیه که یانیش نیشانه یه کی سه وزی کال که «ئه حدات» ی
له سه ر نووسراوه، واته جه ندرمه ی شاری سه مه رقه نندن. کاتیک که
ده یانین، شه رکه ران له خه یام دوور ده که ونه وه؛ به لام بو ئه وه ی نه نه جت بو
ئه مه هه لوتسته یان بدۆزنه وه، ده ستیان به هاوارکرد و هه شاماته که یان
به شایه د دادنا:

– سیمیاناسه! سیمیاناسه!

بو حوکمرانان، فه یله سووفبوون تاوان نییه، به لکو ئه وه ی که موماره سه ی
سیمیا ده کات، سزای مه رگی ده بیت.

– سیمیاناسه! ئه م بېگانه یه سیمیاناسه!

سه روکی ده وریه که نه یو بست زیاتری له سه ر پروات.

– ئه گه ر بیت و ئه م کابرایه له هه قیقته تدا سیمیاناس بیت، ئه وه
سه روکی قازیان، مه به ست له ئه بوتایه ره که توانای ئه وه ی هه یه که ئه م
مه سه له یه بگرتیه ده ست.

ئا له م کاته دا، که سه جابیره درێژی له بیسه نه ما بوو. به خشه به ره و
نزیکترین مه یخانه خو ی دزییه وه و په یانی به خو ی دا که ئیتر هه لوتستی
وا سه رچالنه له ده ره وه نه کات. عومه ر به یی یارمه تی که سیک توانای
ئه وه ی ده یی هه لوتسته وه سه ری. ریک و راست ده پروات، به بېدنگ؛

هه یبه تی وه کو عه بایه کی شه رم جلویه رگه هه لاهه لاکه ی و روخساره له خوین
که وزاوه که ی ده شاریتته وه. له پیشه وهش، جه ندرمه کان مه شخه ل له ده ست،
ریتگا ده که نه وه. دوا به دوا یانه وه، نه یاران و هه شاماتی ده سه تال.

عومه ر نه سه یریان ده کات، نه گو یی لیپانه. بو ئه و جاده چۆله هۆله،
زه مینیش به یی چریه، ئاسمانیش به یی هه ور و سه مه رقه ندیش جیبه که بو
خه ونینین، ته نها هه ریه ک دوو روژیشه لیبه یه.

دوای سه هه فته و به یی هیچ پشوودانیک گه یشته سه مه رقه ند، هه ره کو
چۆن ریبوارانی زه مانی زو پیتشنیاریان کردبوو، هه روا ده قاده قیش شوین
پییانی هه لگرت. له نامۆگارییه کانیا ندا و تسوویان، سه رکه وه سه ر
هه یوانی کوهاندریز، که له سه ر قه لا کۆنه که یه، به فه راحی چاو گر ده، ته نها
هه ر ئا و سه وزایی ده یینی، میترغوزار و سه روو ده یینی له شتیه ی گۆلک و
فیل و وشتری زل و پلنگیش له کاتی هه لپه دانن که بلیمه تترین ده ستی
باخچه وان قه له می کردوون. راسته، له ناوه وه ی شووره کان، له ده روزه که ی
دیره که وه، به ده ستی روژتاوا تا ده روزه که ی چین، عومه ر ته نها چاوی
به باخچه ی چر و جوگه له ی وریا ده که وت. پاشان، له ملا و ئه ولا مناره یه کی
به خستی سووره وه کراو به حه وایا به رز ده بووه وه و سپیتی دیواری که پریشی
به رچاو ده که وت. له گو یی ده ریاچه یه کیش، که به شۆرهبی ده ور درابوو،
ژتیکی رووت قزی دابوو به ر بایه کی سووتینهر.

ئایا ئه مه دیمه نی به هه شت نییه که له نیگاره کانی هونه رمه ندیکی
نه ناسراو ناچیت، که دواتر به یازی چوارینه کانی خه یامی پی
ده رازاندرایه وه؟ ئایا هه ر هه مان دیمه ن نین که عومه ر له خه یالیا بوو، که
کاتیک به ره و گه ره کی ئه سفیزاری ده به ن که جیتی ئیقمامه تی ئه بوتایه ر بوو،
مه به ست له قازی قوزاتی سه مه رقه نده؟ بېبوچان ئه مه شی له به ر خو ی
ده وت وه: «قه د قینم له م شاره نابیتته وه. با ئه و ژنه ی دم گۆله که ش سه رابن
بی. با واقعییش ته نها روخساری شه قبووی قووتابیه که ی هه بیت. با ئه م
شه وه فیتکه ش دوا شه وم بیت».

به هۆی پروناکی شه‌مدانه دووره‌کانی دیوه‌خانه فراوانه‌که‌ی قازی، پیستی خه‌یام په‌نگی عاجی وهرده‌گرت. هه‌ر که هاته ژووره‌وه، دوو پاسه‌وانی کامل، له‌ولا و ئەولا، پیلان گرت، به‌وه ده‌چوو که زیندانییه‌کی ترسناک بیته. ئا به‌م شیه‌یه، له‌نزیك ده‌رگا که چاوه‌روانی ده‌کرد.

له‌ژووری دیوه‌خانه‌که‌ش، قازی هه‌ستی به‌بوونی نه‌کرد، خه‌ریکی چاره‌سه‌رکردنی مه‌سه‌له‌یه‌کی دیکه‌یه، له‌گه‌ل شکاتکار قسه‌ ده‌کات و حه‌ق ده‌داته به‌کیان و ئەنجه‌تی ئەوی تریان رته‌ ده‌کاته‌وه. پیده‌چێ ده‌مه‌قاله‌ی کۆنی نیوان دوو هاوسێ بیته، کینه‌ی کۆنه و بووژاوه‌ته‌وه و بوته‌ قیلوقال له‌نیوانیاندا. ئەبوتایه‌ر ته‌واو هه‌ستی به‌جارسبوون کرد، فرمانی دایه‌ سه‌رۆکی هه‌ردوو خێزان، که هه‌ر ئیستا و له‌به‌رده‌میا به‌کتر له‌ باوه‌ش بگرن و ئاشت ببنه‌وه، وه‌ک ئەوه‌ی که هه‌یچ ناکۆکییه‌ک له‌نیوانیاندا رووی نه‌دایه‌. به‌کیان هه‌نگاوێک هاته‌ پێشه‌وه، ئەوی تریشیان، چوارشانه‌یه‌کی ته‌ویڵ ته‌نگ، دوردونگ. تا هه‌یزی تیا به‌ قازی ده‌کیشیته‌ بناگوویا و هه‌موو دانیشتوان ده‌هینیتته‌ له‌رزه‌. چوارشانه‌که‌ قه‌ده‌رێک له‌ و پیاوه‌ خه‌رپه‌ ورد ده‌بیسته‌وه، تووره‌ و رارا، ده‌بوو ده‌نگ هه‌لبه‌رێ بو‌ ئەوه‌ی ده‌نگه‌که‌ی بیستری و پاشان سه‌ر شوێر ده‌کات و ناوله‌پ ده‌ساوتیه‌ سه‌ر روومه‌ت و ملی بو‌ ئەمری واقیع شوێر ده‌کات.

دوای روخسه‌تیا ده‌دات، ئەبوتایه‌ر به‌ئیشاره‌ت به‌جه‌ندرمه‌کان ده‌لێ نزیك ببنه‌وه. ئەوانیش به‌سه‌رهاته‌که‌ ده‌گێرته‌وه و وه‌لامی چهند پرسیارێک ده‌ده‌نه‌وه، به‌هه‌موو شیه‌یه‌ک هه‌ول ده‌ده‌ن شه‌رحی ئەوه‌ بو‌ قازی بکه‌ن، بو‌چی بواریان داوه‌ که کومه‌لی وا له‌ناو بازاردا دروست بیته. پاشان نۆره‌ی ده‌موچاو شه‌قبوه‌که‌ به‌ پاکانه‌ بو‌ خۆی ده‌کات. له‌به‌رده‌م قازی ده‌جه‌میتته‌وه، پیده‌چێ ماوه‌یه‌کی زۆر بیته‌ بیناسی و ده‌ست به‌مه‌نۆلۆگیکی گه‌رموگوپ بکات. ئەبوتایه‌ریش زۆر به‌وردی گویتی بو‌ راگرتوه‌ و به‌بێ ئەوه‌ی په‌ی به‌هه‌ستی به‌رن. پاشان، دوای ئەوه‌ی بو‌ ماوه‌یه‌کی گونجاو به‌ر ده‌کاته‌وه و ئەمر ده‌رده‌کات:

- به‌و خه‌لکه‌ بلێن با بلاوه‌ی لی بکه‌ن. با هه‌ر که‌سه‌ی کورته‌ترین رینگا بگرێ و بگه‌رپه‌ته‌وه‌ مالی خۆی و رووی ده‌می ده‌کاته‌ نه‌یاران - ئیوه‌ش هه‌ر هه‌موو بگه‌رپه‌ته‌وه‌ مالی خۆتان! تا سه‌به‌ینی هه‌یچ به‌ریاریک ده‌رناکرێ. تاوانبار ئەمشه‌و لێره‌ ده‌میتته‌وه‌ و پاسه‌وانه‌کانم پاسه‌وانی ده‌که‌ن و که‌سی دیکه‌ نا.

ده‌موچاو شه‌قبوه‌که‌ سه‌ری له‌وه‌ سوپما که‌وا به‌خه‌یرایی روخسه‌تیا ده‌دایه‌، سه‌ره‌تا نا‌ره‌زایی له‌سه‌ر روخساری ده‌خوینداریته‌وه‌ پاشان په‌شیمان ده‌بیته‌وه. به‌ئاگادارییه‌وه‌، چمکی کراسه‌که‌ی هه‌لده‌گرێ و به‌نووشتاوییه‌وه‌ ده‌کشیتته‌وه‌.

کاتیکی عومه‌ر ده‌بینی به‌رامبه‌ری، ته‌نها شایه‌دیش پیاوانی جیی متمانه‌ و پروای خۆیه‌تی و ئەبوتایه‌ر ئەم رسته‌ ته‌لیسماییه‌ی به‌خه‌ره‌هاته‌ ده‌لێ:

- شه‌ره‌فه‌ بو‌ من ئا له‌م شوێنه‌دا، پێشوازی له‌ عومه‌ر خه‌یامی نیشاپووری بکه‌م.

قازی نه‌ گه‌رموگوپه‌ نه‌ قۆشه‌ئامیته‌. هه‌یچ دیارده‌یه‌کی ئیبنفعالاتی به‌سه‌ر رووه‌وه‌ نییه‌. به‌نه‌به‌یه‌کی بیلایه‌نه‌وه‌، ده‌نگیکی یه‌ک ئاست، مێزه‌رێکی لاله‌یی، به‌زانگ تیکه‌لاو، ریشیکی ماش و برنج و سمیل تاشراو، خاوه‌ن رواینیکی پر له‌ سه‌رنجی بی ژماره‌.

ئەم پێشوازییه‌ مولته‌بیسه‌ به‌قه‌د ئەوه‌ی که‌وا بو‌ سه‌عاتیک ده‌چێ عومه‌ر به‌و جله‌ شوپه‌رپه‌یه‌وه‌ راوه‌ستاوه‌، ته‌ماشای ده‌کریت و فسکه‌فسک ده‌کریت و له‌بن لیوه‌ه‌ش پیتی پیده‌که‌نریت.

دوای چهند ده‌قه‌یه‌ک که‌ زۆر ژیرانه‌ هه‌لبه‌زیرا، ئەبوتایه‌ر هه‌لده‌داته‌وه‌:

- تو‌ کابرایه‌کی نه‌ناسراو نیت له‌ سه‌مه‌رقه‌ند. سه‌ره‌رای ئەوه‌ی که‌ لاوی، زانیارت نمونه‌یین و به‌سه‌رهاته‌کانته‌ له‌ قوتابخانه‌کاندا باس ده‌کرین. ئەوه‌ راست نییه‌ که‌ له‌ ئیسفه‌هاندایه‌ حه‌وت جارن کتیبیکی گه‌ره‌ی ئیبن سینات خویندۆته‌وه‌ و که‌ گه‌راویته‌وه‌ نیشاپووریش حه‌رف به‌حهرف هه‌موویت له‌به‌ر وتۆته‌وه‌؟

کاتی گویی له م بهسه رها ته راسته ده بی، خه یام هست به شانازی ده کات، به لام دوو دلییه که هیشتا نه په ویوه ته وه. ناوهینانی ئین سینا له ده می قازیه کی سهر به مه زه بی شافیعی جیی دلیایی نییه؛ له لایه کی تریشه وه، تا کو ئیستا فهرمووی دانیشتنی لی نه کراوه. ئه بوتایه دریشه به قسه که ده دات:

- تنهها بهسه رها ت و ریوایه ت نین که ده ماو ده م ده گپردینه وه، چوارینه ی سه بر و عه جاییشت ده درپته پال.

قسه کان پیروان، کهس تاو نبار ناکه ن و پاکانهش بو کهس ناکه ن، تنهها به شپوهیه کی ناراسته وخو پرسیار ده که ن. عومه ر وای لیکدایه وه که کاتی ئه وه هاتوه که ئه م بی ده نگیی به قرتیتی:

- ئه و چوارینه یه ی که ئه و ده موچا و شه قبوه وتی، ئه وه هی من نییه.

به پشتی ده ست، قازی ئه م نار ه زاییه ره ت ده کاته وه. بو یه که مین جاره که نه بره که ی توندوتیژه:

- چ گرینگیی که هیه که ئه م چوارینه یه هی تو بیت و ئه وی دیکه شیان هی تو نه بیت. قسه ی نار ه و و کفری وایان پی راگه یان دووم که ههر به وتنه وه ی به قه ده ر ئه وه ی که نووسیوتی هه ست به گونا ده که م. هه ولئ ئه وه ناده م که ئیعتیراف بکه ی، هه ولئ ئه وه ش ناده م که سزات ده ره ق ده ریچیت. تاوانبار کردنت به سیمیاناس، وشه ن له م گوئییه وه ده چنه ژووره وه و له و گوئییه وه ده رده چن. ئیمه ته نه این، ئیمه هه ر دووک دوو ئه هلی مه عربفه یین، من ده مه وئ له حه قیقه ت بگه م.

عومه ر هه ست به دلیایی ناکات و له وه ده ترسی که فاقی بو بنینه وه و دوو دل له وه لامدانه وه. خو ی ده بینن چو ن جه لاده که ی تیکی ده شکینن و ده یخه سینن و له خاچ ده درئ. ئه بوتایه ر ده نگی به رزده کاته وه و وه ک بلئی هاوار ده کات:

- عومه ر، کو ری برایی چادرچی ئیسه فه هان، ده توانن براده ریک بناسیته وه؟

له م رسته یه ی که له هجه یه کی سه ریحه ی هه بو، وه کو قامچی خه یامی

داده پلوسی. «ناسینه وه ی براده ریک؟» وای بو ده چن که پرسیاره که ی قازی جیی مه ترسییه و له رووی قازی ورد ده بیته وه، سه رنجی درزی لیوی ده دات، له له ری نه وه ی ریشی. ورده ورده سیقه په یدا ده کات. روخساری خاو ده بیته وه. قازی ئیشاره تیک ده کات و پاسه وانه کان به ری ده دن و به بی ئه وه ی داوای ئه وه ی لی کرابیت که دابنیشیت، ده چیت داده نیشیت. قازی بزیه کی ساده ده یگری، به لام ههر یه کسه ر ده ست به پرسیار ده کاته وه:

- ئایا تو ئه و کافره ی که خه لکی باست ده کات؟

ئمه له پرسیاریک زیاتره، به لکو هاواری ته نگانه یه که که شکست به خه یام نادات:

- دوو دل له جو شوخروش و که فوکولی خواپه رستان، به لام هه رگیز به کم به دوو نه زانیوه.

- قه د بیرت لیی کردو ته وه؟

- هه رگیز، خودا شایه ده.

- ئمه بو من به سه بروا ده که م بو کرده گاریش ئمه به س بیت. به لام نه ک بو عوام. له قسه کانت ده پیشکن، له وردترین جوولته ورد ده پنه وه، هه روه ها له هی منیش، به لکو له هی میرانیش. قه د گویت له م قسه یه نه بووه که ده لی: «هه ندی جار ده چمه مزگه وت، چونکه سیبه ری چاکی لییه بو خه وتن».

- تنهها ئینسانیک ده توانن له بهر سیبه ری مزگه وتاندا چاوی بیچیته خه و که له گه ل خودای خویدا له ناشتیدا بیت.

سه ره رای لیخ خوارکردنه پر گومانه که ی ئه بوتایه ر، عومه ر گر ده یگری و گران ده فرۆشی:

- من له و که سانه نیم که ئیمان و باوهری، تنهها توندوتیژی حوکمدان بیت، من له و که سانه نیم که نوپژکردنه کانی، تنهها پشت چه مانه وه بیت و به س. شیوه ی نوپژکردنی من؟ له گولیک ورد ده به وه، ئه ستیران ده ژمیرم، سه رم سو رده میتن له جوانیی مه خلوق، له که مالی نیزامه که ی، له ئینسان ورد ده به وه که جوانترین شاکاری خودایه، له میتشکی ورد ده به وه که

تینووی مه‌عربفه‌ته، له دلئی ورد ده‌مه‌وه که تینووی عیشق و خوشه‌ویستییه، له هه‌ستی، له هه‌موو هه‌سته‌کانی ورد ده‌مه‌وه چ وریا یا پیر.

چاوانی راماو، قازی هه‌لده‌ستی و ده‌چیت له ته‌نیشتی خه‌یامه‌وه داده‌نیشخ و ده‌ستیکی باو‌کانه ده‌خاته سه‌ر شانی. پاسه‌وانه‌کان له‌نیوان خۆبانا به‌واق ورم‌اوبیه‌وه ته‌ماشای به‌کتر ده‌کن.

- گوئی بگره‌ئی هاو‌پتی لاو، خودای ته‌عالا به‌هاترین دیاری داو‌ته‌تی که بدریته‌ به‌نی ئاده‌م، زیره‌کیی، هونه‌ری قسه‌کردن و ته‌ندروستی، جوانیی، ئاره‌زووی شت فیربوون، له‌زه‌تبردن له وجود، ئیعجابت بو ئینسان و، گومانیش ده‌کم که تا له ناخ و هه‌ناسه‌ی ژیانیش تیده‌گی. هیوادارم که خودا له حیکمه‌تیش بی به‌شی نه‌کردیبتیت، حیکمه‌تی بی ده‌نگبوون که به‌بی ئه‌و ناکریت ئه‌وانی دی بیاریزیت و نرخه‌ی به‌هایان بزانتیت.

- ئایا ده‌بی چاوه‌روانی پیری بکه‌م بو ئه‌وه‌ی بتوانم ته‌عبیر له بی‌کردنه‌وه‌کانم بکه‌م؟

- تا‌کو ئه‌و رۆژه‌ی که تو بتوانی ته‌عبیر له هه‌موو شتانه بکه‌یت که پیری لی ده‌که‌ینه‌وه، ئه‌وه ده‌بی وه‌چه‌کانی دوا‌ی وه‌چه‌کانت هه‌موو پیر بووبیتن. ئیمه له سه‌رده‌میکی نه‌ینی و ترس ده‌ژین، ده‌بی تو دوو روخسار شک به‌ریت، یه‌کیکیان نیشانی عه‌وامی بده‌یت و ئه‌وی تریشیان نیشانی خۆت و خودای خۆتی بده‌ی. ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وی چاوان و گوئی و زمانت بیاریزی، ده‌بی ئه‌وه فه‌رامۆش بکه‌یت که چاو و گوئی و زمانت هه‌ن.

قازی بیده‌نگ ده‌بیت، بیده‌نگیه‌که‌ی هیشک، بیده‌نگیه‌ک نییه که بانگه‌وازی وشه‌ی دیکه بکه‌ن، به‌لکو بیده‌نگیه‌که شکایه‌ت ده‌کات و فه‌زا داگیر ده‌کات. عومه‌ر چاوه‌روانه، ته‌ماشای عه‌رد ده‌کات، چاوه‌روانی ئه‌وه ده‌کات که قازی ئه‌و وشانه‌ی که له‌ناو می‌شکیا فشار ده‌خۆنه‌وه، هه‌ل‌پزیت.

به‌لام ئه‌بو‌تایه‌ر به‌قوولیی هه‌ناسه هه‌لده‌کیشیت و به‌ئامازه‌یه‌ک،

ئه‌مرتیکی هیشک ده‌داته پیاوه‌کانی. ده‌چنه ده‌ره‌وه. هه‌رکه ده‌رگا‌که‌یان داخست، قازی به‌ره‌و سوو‌چیکی دیوه‌خانه‌که ده‌روات، چمکی به‌ره هه‌ل‌واسراوه‌که هه‌لده‌داته‌وه، پاشان قه‌پاغی سنووقیکی شامی، له دار دروستکراو ده‌رده‌هینی و کتیبیکی تیا ده‌رده‌هینی و به‌شیه‌به‌کی زۆر ره‌سمی ده‌یداته ده‌ستی عومه‌ره‌وه. راسته نه‌رم و نیان بووه‌وه و زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی باو‌کانه‌شی له‌سه‌ر لیتوه.

به‌لام ئه‌م کتیبه، هه‌ر هه‌مان ئه‌و کتیبه‌یه که خۆم، بنیامین تو، له ساژ که رۆژتیکیان ده‌ستم به‌ریکه‌وت. بروا ده‌که‌م به‌ده‌ست لیدان هه‌ر هه‌مان هه‌ستت ده‌بی. چه‌رمیکی ئه‌ستور، زبر، به‌رگه‌که‌ی له شیه‌وی کلکی تاوس هه‌ل‌کو‌ل‌رابوو، قه‌راغه‌کانی کاغه‌زی نارپیکبوون، خورابوون. به‌لام کاتێ که خه‌یام ئا له‌و شه‌وه هاوینه‌ی که هه‌رگیز له یاد ناچیت، کتیبه‌که ده‌کاته‌وه، ته‌نها به‌ره‌و رووی دوو سه‌د و په‌نج و شه‌ش لا‌په‌ره‌ی به‌تال ده‌بیته‌وه، نه‌شعیری تیدایه، نه‌نیگار، نه‌لی‌کدانه‌وه‌ش له حاشیه‌کانیدا هه‌بوون، نه‌نه‌خشان‌درا‌بووش.

بو ئه‌وه‌ی ئینفیعالی خۆی بشاریته‌وه، ئه‌بو‌تایه‌ر نه‌بره‌ی فرۆشیا‌ریکی وه‌رگرت:

- ئه‌مه کاغه‌زی چینییه، چاکترین کاغه‌زی بازاره‌کانی سه‌مه‌رقه‌نده. به‌رادانی خۆم، جووله‌که‌یه‌کی گه‌ره‌کی ماتورید دروستی کردووه، ئه‌مه شیه‌ویه‌کی گه‌لێ ئه‌نتیکه، سه‌د له سه‌د له دارتووی سپی گرتراوه‌ته‌وه. ده‌ستی لیده، هه‌ر ده‌لیی ئاوریشمه.

دوا‌ی ئه‌وه‌ی قورگی پاک ده‌کاته‌وه، ده‌ست به‌شه‌رح‌کردن ده‌کات:

- براهه‌کی له خۆ به ده سال گه‌وره‌ترم هه‌بوو، کاتێ که ئه‌مری خوی کرد ته‌مه‌نی تو هه‌بوو. له به‌لخ شاربه‌ده‌ر کرا، چونکه شیعریکی نووسی بوو، حوکمدارانی ئه‌و سه‌رده‌مه به‌دل‌بان نه‌بوو. به‌وه تاوانبار کرا که ئه‌م شیعره گه‌رای بیدعه‌ی تیدایه، نازانم ئایا راست بوو یا نه‌، به‌لام قینم له براکه‌م هه‌لسا چونکه ژبانی خۆی له‌به‌ر شیعریک خسته مه‌ترسییه‌وه، شیعرو‌که‌یه‌ک بوو به‌ئاسته‌م له چوارینه‌یه‌ک دریت‌تر بوو.

لیئوی ته ته له دهکات و ده تاسی:

نهم کتیبه هه لگره. هه جارێک دێره شیعرێک له زیهنتدا شیکل وهرده گریت، به بێ دوو لیبی هه لگره و تاکو له سهه نهم لاپه ره نهیتنی پارێزانه دهینوسیته وه. کاتیکیش دهیاننوسیته وه، بیه له نه بوتایهه بکه وه.

به هه هیماکردن و بهم قسانه، ئایا قازی نه وهی ده زانی که یارمه تی له دایکبونی یه کێ له نهیتنییه کانی هه موو مێژووی نه ده بیات خو ش ده کا؟ ده بوایه سهه رتا پای مرۆ قایه تی هه شت سه دهه چاوه پروان بوایه بو نه وهی چاویان به نایا بترین شیعی عومه ره خه یام بکه ویت، هه شت سه دهه چاوه پروان بوایه بو نه وهی چوارینه کانی به ره سه نترین شیعی هه موو سه ره ده مه کان بچویندریت، پیش نه وهی چاره نو سه سه هیره که ی که شکۆلی سه مه ره قه ندیش بدرکیتند ریت؟

III

نهو شه وه بێ سوود، عومه ره ده یویست له کۆشکه که وه نه وزیک بدات، خانوویه ک بوو له سهه گردیکی رووتهن دروست کرابوو که کهه وتبووه ناوه ند باخچه و باغات که ی نه بوتایه ره وه. له نزیک نه وه وه، له سهه مێژیکێ نزم، په ره موو چیک و مه ره که بدانیک، چرایه کی کوزاوه و کتیبه سپیه که شی له سهه لاپه ره ی یه ک کراوه ته وه.

به یانی زوو، خه ونیک: نوکه ریکێ شه نگ، له سهه سینیه ک گندۆره ی قاشکراوی بو ده هیتنی، جلوه رگی نو تی و مه ندیلێکی ئاوریشمی زه ندانیش. په یامیکیش هه ره به چیه له بن گو تی راگه یه ندرا:

- مامۆستا له دوای نوێژی به یان چاوه پروانته دهکات.

دیوه خان سیخناخه، هه ره له سکا لاکه ره و سووالکه ره و حاشیه و ئاشنایان، به کورتی میوانی له هه موو ته رحی تیدایه، یه کێ له وانیش قوتابیه به ده موچاوه شه قبوه که یه؛ بێگومان گو تی له هه وله که بووه و خیرا هاتوو ه. هه ره کاتیک عومه ره له ده رگا که دیتته ژووره وه، دهنگی قازی ئاراسته ی نهو ده کرێ، ته ماشا کردن و فسکه فسک:

- یاخوا ئیمام عومه ری خه یام به خیر بیت، که سیک نییه له مه ره زانیاری چه دیسه وه شان له شانی نهو بدات و مه ره چه عیکه که س ناتوانی ره تی بکاته وه و دهنگیکه که س ناتوانی به ره په رچی بداته وه.

یه ک له دوای یه ک هه موو میوانه کان هه لده ستنه سه ره پێ و به نه وازش ده چه مپنه وه و ستایشی ده که ن و له شو تین خو یان داده نیشنه وه. له پرێکدا، عومه ره چاوی به ده موچاوه شه قبوه که ده که وی، پیده چی له قو ژبنیکدا وه خته بتاسی، خو ی دالده داوه و به لام روو گرژیه ک به ئاسته م گالته جاری پیتوه دیاره، له سهه رو خساری ده خویندریته وه.

به شیه یه کی گه لێ ره سمی، نه بوتایه ره داوا له عومه ره دهکات که بیت و له لای راستی دانیشی، بهم جو ره وا دهکات نه وانیه که له ته نیشته دان، که می بکشینه وه. پاشان ده ست دهکات به قسه:

- میوانه مهزنه که مان دوینتی ئیواره تووشی گئیچه لئیک بووه. ئه ویک که له ولاتی خوراسان و فارس و مازنده راندا شه ره فمه نده، ئه ویک که هه موو شاران حه ز ده که ن له خزمه تیدا بن و له نیتو شووره کانی بیگر نه خو، ئه ویک هه موو میرانی دونیا حه ز ده که ن بیته میوانیان، دوینتی ئیواره له شه قامه کانی سه مه رقه نددا سه غله تیان کردوه!

دهنگی نار هزایی له ملاو ئه ولا بهرز ده بیته وه و پاشان ده بیته گاله گال و، قازیش بواری ده دات که که مئی پهره بسیتنی تاکو به په نجه ئیشاره تیک ده کات و کپییه ک و جاریکی دی هه لده داته وه:

- له مهش زیاتر، وهخت بوو له ناو شارا بیته هه لالایه ک. بیته پاشه گه رانییه ک، ته نها رۆژیک پیش هاتنی ناسر خان، حاکمی دل سو زمان، خوژی مه له که ت؛ خوا یار بیت، که وله هه ر ئه م سه ره له به یانییه وه بگاته بوخارا! ناتوانم بیر له وه بکه مه وه، ده بوایه خو مان له چ ته نگانه یه ک ببینایه ته وه ئه گه ر به اتبایه حه شامات بلا وه بیان لی نه کردبایه. ئه گینا با پیتان بلیم، ئیستا ده بوایه چه ندین سه ر به سه ر چه ندین مله وه لار بوونایه ته وه!

و چانیک ده دات بو ئه وهی هه ناسه یه ک بدات، تاکو کاربگه ری قسه کانی بلا و بینه وه، به تایبه ت بو ئه وهی ترس رۆ بچه قوژینی دلانه وه.

- زۆر به دلخو شیییه وه، یه کئی له قوتابییه کۆنه کانم لیتریه وه و ئه و میوانه نازیزه که مانی ناسیییه وه و ئه و هات و پیتی راگه یاندم.

به په نجه، ئیشاره ت بو قوتابییه ده موچا و شه قبوه که ده کات و داوای لیده کات که هه لستی:

- ئه ری چون ئیما م عومهرت ناسیییه وه؟

له جیاتی وه لام، چه ند بر گه یه کی به سه ر و جیتی له ده مه وه هه لوه ری.

- به رزتر! مامه پیره گویتی لیت نییه! قازی به هاوار کردنه وه په نجه بو ریش سپییه ک درێژ ده کات که له لای چه پیییه وه دانیشتوه.

- میوانه خو شه و یسته که مانم له بهر ره وانی زمانی ناسیییه وه، به زه حمه ت ده موچا و شه قبوه که ئه م وشانه ی له زار ده رده چیت، هه والی شناسنامه ییم

کرد، پیش ئه وهی بیهینمه خزمه ت جه نابتان.

- زۆر چاکت کرد، ئه گه ر به اتبایه هه را وه لاکه په ره ی بسه ندبایه، ئه وه خو خوینیش ده رژا. که واته وه ره و له ته نیشت میوانه که مان دانیشه، تو موسته حه قی ئه مه ی.

کاتییک که ده موچا و شه قبوه که نزیک ده بیته وه، هه ست ده کريت که به نادلییه وه ملکه چی خو ی نیشان ده دات و ئه بوتایه ریش ده چرینیته بنا گویتی عومه را:

- ئه گه ر نه شبیته ها وریت، ئه وه جاریکی دی ناتوانی له ناو بازار شه رت پی بفرۆشی.

به دهنگی بهرز جاریکی دیکه ده که ویته وه قسه:

- ده توانم هیوای ئه وه بخوازم که ئیتر خواجه عومهر، سه ره رای گشت ئه و به سه ره اته ی که تووشی هات، یادگاری گه لی ناخو شی له مه ر سه مه رقه نده وه بو نامینیته وه؟

- به نیسه بت منه وه، ئه وهی دوینتی ئیواره رووی دا، هه ر هه مووم فه راموش کرد. کاتیکیش، له داها توودا، بیر له م شاره ده که مه وه، ئه وه بیر له وینه ی دیکه ده که مه وه، به تایبه ت وینه ی پیاو پکی بلیمه ت. مه به ستم ئه بوتایه ر نییه. جوانترین ستایش که ئاراسته ی قازیبه ک ده کری، پیا هه لدانی خه سلته چاکه کانی نییه، به لکو ته ماشای چاکبی ره عیبه ته که ی ده بی بکری. چونکه ئه و رۆژه ی که پیم نایه ئه م خاکه وه، هیتسه ره که م به زه حمه ت به دوا قه دپاله کانا سه رده که وت که به ره و ده روازه ی کیش ده چوو، منیش هه ر هه نده پیم نابوو سه ر زه ی، پیاو پیکم تووش هات.

- «به خیر بیته ئه م شاره، که سوکار و ناسیاوت هه ن، پیتی وتم؟

- نه خیر، وه لامم دایه وه، هه ر به بی وهستان، له وه ده ترسام که پیاو خراپ و قو لبریک بیت، هه ر به لایه ن که م سوالکه ری، فزوولیییه ک بیت. به لام پیاو که هاته وه قسه:

- میوانی نه جیبزاده، له م زۆر ته کلیفه م سل مه که وه. ئه مه ئه مری

مامۆستا که مه، فرمانی ئه وه که من لیتره بم، له پیشوازی هه موو ریپواران بم که رووده که نه ئه م شاره، بۆ ئه وهی میوانداری و خزمه تی پیشکەش بکه م.

«کابراکه پیده چوو یه کیکی موته وازیع بیت به لام جلویه رگی خاوتینی له به را بوو و هه روه ها ئسلوبی ریزی شی ریزلینانی شی ده زانی. دوا ی که وتم.

چهند هه نگاوێک دوورتر، منی به ده روزه یه کی گه وره دا رته کرد، به دالانی گومه تدار رته بووین و گه بشتینه هه وشه ی کاروانسه رایه ک و له ناوه ند هه وشه که ش بیریکی لی بوو، خه لک و ولاغی له ده ورا بوو، به ده وری هه وشه که دا، دوو نهۆم، هه موو ژوور بوون بۆ میوانان. پیاوه که پیتی وتم»:

- تاکو ئاره زووت لیبه ده توانی لیتره بمینته وه، چ شه ویک، چ وه رزیک، رایه خ و خواردنت ده بی، هه روه ها ئه لفیش بۆ هیستره که ت.

«کاتیکیش پیم وت ئایا ده بی کرێبه که ی چهند بیت، به ناحه زیبه وه وه لامی دامه وه».

- تۆ میوانی مامۆستای.

- باشه ئه و خانه خۆبه به خشنده یه له کوێبه بچم سوپاسی بکه م؟

- ئه وه بۆ هه وت ساڵ ده چی مامۆستا ئه مری خوا ی کردوه و هه ندی پارهی بۆ به جیهیشتووم و پتیوسته له سه رم که هه ر هه مووی به سه ر ئه و ریپوارانه خه رج بکه م که روو ده که نه سه مه رقه ند.

- باشه ناوی مامۆستا که ت چییه، هه ر به لایه ن که م به لکو باسی چاکه کانی بکه م؟

- ته نه ا خوا ی ته عالا موسته حقه ی ستایشه، سوپاسی ئه و بکه، ئه و ده زانی ئه م سوپاسه له کوێبه وه ده گاته ئه و.

ئا به و جووره و، بۆ ماوه ی چهند رۆژیک میوانی ئه و پیاوه بووم. ده رده چووم و ده گه رامه وه، هه میشه خواردن و چیشتی هه مه چه شنه و به له زه تی دائرابوو و له خۆله میش زیاتر به ته نگی ولاغه که مه وه ده اتن.

عومه ر سه یری ئه وانه ی کرد که له وێ بوون و له کاردانه وه یه ک ده گه را. به لام چیرۆکه که ی ئه و به هیچ جوړی لیویکی ده زواند و پرسیا ریکی له نیو چاوان نه بوو ژانده وه. قازی هه سستی به را رایی عومه ر کرد و که وته

شهرکردن بۆی:

- له ولاتی موسلماناندا، شارانی زۆر هه ن که ئیدیعیای ئه وه ده که ن که میوان دۆست و خزمه تگوزارن، به لام هه ر به ته نه ا خه لکی سه مه رقه ند شایانی ئه م ناوونیشانه ن. به پیتی زانیاری من، قه ت نه بووه ریپواریک له بری ناخواردن و خه وتن، پارهی خه رج کردییت، چه ندین خیزان ده ناسم که خۆیان خستۆته ژیر قه رز و قۆله ی زۆره وه بۆ ئه وه ی فریای ریپواران و موحتاجانه وه بچن. به لام، هه رگیزا و هه رگیز گویت لییان نابیت که شانازی به خۆیان وه بکه ن و یا فشه ی به سه ره وه بکه ن. ئه و هه موو هه وزه ی که له هه موو سووچیکی شارا چاوت پیتی که وت، هه میشه له ناوی فیئک پر ده کریت بۆ ئه وه ی ریپواران تینوی خۆیانیان پی بشکینن، نزیکه ی دوو هه زار هه وز هه ن له م شاره، یا له که ریوچ دروست کراون یا ئه وه تا له فه خفوری دروست کراون و هه مووشی له لایه ن خه لکی سه مه رقه ند وه دیاری کراون؛ ته نه ا که سیکیش نادۆزیته وه که ناوی خۆی له سه ر کاشیبه ک هه لکو لیبی بۆ ئه وه ی سه رنجی هیتران بۆ خۆی رابکیشی؟

- راسته، له هیچ شوێنیکی دونه ا خه لکی وا به خشنده م به رچاو نه که وتوه. روخسه تی ئه وه م ده ده نی که پرسیا ریک بکه م که حه وانه وه ی له به ر بریوم؟

قازی ده که ویتته قسه:

- ده زانم ده ته وێ له باره ی چییه وه پرسیا ر بکه ی: چۆن ده بی ئه م خه لکه فه زیله تی میوانداری له به رزترین په له داده نیتن و ده کوری به وه ش تاوانبار بکرتین که توندوتیژیان ده ره ق به ریپواریکی وه کو تۆ ده رپروه؟

- یا ده ره ق به پیره میردیکی به سه زمانی وه کو جابیره دریت؟

- من وه لامت ده ده مه وه، ئه ویش ته نه ا به یه ک وشه وه لام ده دریتته وه: ترس. هه موو کرده وه یه کی توندوتیژ به چه ی ترسه. ئیمانمان له هه موو لایه که وه ئابلۆقه دراوه، له لایه ن که راماته کانی به حریتنه وه، له لایه ن دوانزه ئیمانیه کانی قومه وه، خۆیان بۆ تۆله مه لاس داوه، له لایه ن ئه و حه فتاودوو تایه فه وه، له لایه ن رۆمییه کانی قوسته نتینیبه وه، له لایه ن

خوانه ناسانی هه موو دونیاوه، به تاییهت له لایهن ههوت ئیمامیییه کانی میسر هوه که یاوه ره کانی خزانوه ته ناو دلئی به غدا شه وه، به لکو گه یشتوونه ته شاری سه مه رقه ند. قه د شارانی ئیسلا مه تیت له یاد نه چیت، مه به ست مه که و مه دینه و ئیسفه هان و به غدا و شام و بوخارا و مارقه و قاهیره و سه مه رقه نده: ته نهها میترگن، هه ر که فه رامۆشت کردن ده بنه وه به بیابان. هه همیشه هه ره شه ی با و توژیکی لماوییان له سه ره!

له په نجه ره که ی دهستی چه په وه، قازی به چاوی پسپۆرانه خۆری هه لسه نگاند. خۆر هه لات.

قازی وتی:

- کاتی ئه وه یه که بچینه به ره و پیری هوکمرانی خۆمان.

به هه ردوو ناوله پ ته په یه ک ده کات.

- با شتی کمان بۆ ری ئاماده بکه ن!

بووه ته خوو بۆی، قازی بۆ ریگا میوژ له گه ل خۆی هه لده گری، ئه وانیه له نزیکه وه ده یناسن، ئه وانیش لاسایی ده که نه وه. بۆیه، سینیییه که ی زلی مسینی بۆ ده یینن، له سه ر سینیییه که ش گردۆ که یه ک له و میوژه سووره خۆشه ی له سه ره، هه ر که سه ی چه ند چنگیک ده په ستیته به رکییه وه. کاتی کیش نۆره ده گاته قوتابییه ده موچا و شه قبوه که، چنگیک هه لده گری ت ئاراسته ی خه یامی ده کات و له گه ل ئه م وشانه ش:

- ده زانم تو چه زت ده کرد که ئه م میوژانه ببوونایه ته شه راب و پیشکه شتم بکردبان.

هه رچه نده به ده نگی زۆر به رز قسه ی نه ده کرد، به لام هه روه کو سیحری، هه موو ئه وانیه ئه وئ بچ ده نگبوون، نه فه سیان له خۆیان بری، گوئیان قولاغ کرد، له لیوی عومه ر وردبوونه وه. ئه ویش ئا ئه مه ی وت:

- کاتی ک شه راب ده خوریتته وه، زۆر به وردی بیر له ساقی و هاو ده م و ئه هلی زه وق ده کریته وه.

ده نگی ده موچا و شه قبوه که هه راشتر ده بییت:

- به نیسه بت منه وه، یه ک قه تره ش ناخۆمه وه، ده مه وئ له به هه شت

شوتیییکم بۆ خو ده سگیر بییت. وا دیاره چه ز ناکه ییت پتیکه وه بین.

- ئایا ته واوی دونیا ده بنه یا وه ری زانا چه کیمه کان؟ نه خیر، سوپاس، خودا په یمانی شتی دیکه ی پی داوین.

گفتوگو لیتره کوتایی هات، قازی بانگی عومه ری کرد و ئه ویش پیی هه لگرت بۆ ئه وه ی بۆ لای بچی.

- پیویسته ولاغه که ت له ته نیشتی ئه وه ی منه وه بییت، بۆ ئه وه ی ئینتیباغه که ی دوینی ئیواره به ته واوی لای خه لکی شار بسریتته وه.

له ناو چه شاماته که ی که له ده وری کوژکه که ی قازی کوپووبونه وه، عومه ر وای هه ست کرد که چاوی به و که سه ده که وئ که چنگی باده می دایی، خۆی له به ر سیبه ری دار هه رمیییه که شار دۆته وه. هیواشی کرده وه، به چا و به دو یا ده گه را. به لام ئه بوتایه ر ئه زیه تی ده دات:

- خیرا، مه گه ر خودا بۆ خۆی بزانی چیت به سه ر دیت، ئه گه ر بییت و خان پیش ئیمه بگاته جی.

- هەر له بهرهبه یانی زه مانه وه، فالچییان ئه وه یان راگه یاندوو و به درۆش نه خراونه ته وه: چوار شار هه ن له ژێر نیشانه ی یاخیبووندا هاتوونه ته دونیا وه، سه مه رقه ند و مه ککه و شام و پالیرمه! ئه گهر به زه بری هیتز نه بوو بیت، به زه بری شمشیر نه بوو بیت، قه د نه چوونه ته ژێر باری حوکمداران و مومکین نه بووه رپی راستیان گرتی. به زه بری شمشیر، پیغه مبه ر فیز و لووتبه رزی خه لکی مه ککه ی شکاند، هه روه ها ده بی به زه بری شمشیر فیز و لووتبه رزی خه لکی سه مه رقه ند بشکینم!

گه وره ی هه موو ئۆزه گه یستان، به را وه ستاوی به رامبه ر به ته خته که ی (۱) ئاماژه ده کات، ته ختیکی زلی مسین، گولینک و په رپه ره به ملا و ئه ولایه وه چۆریان دیت؛ دهنگی ئاشنا و میوانه کانی هیتنا وه ته له رزه، چاو گر ده دات، بۆ قوربانیه ک، له نیتو ئاماده بووان ده گه ریت، له چرپه ی لیتوتیک ده گه ریت، له ته ماشا کردنیکی نابه دل، له یه کێ ده گه رێ غایه نه تیه که کی کۆنی بخاته وه یاد. به لام، هه ر به غه ریزه، هه ر که سه و له پشتی ئه وی تر خۆی حه شار داوه، ته نها شانیک، لاملیک، نیمچه شانیک، ده رکه وتوو، چاوهرپی ئه وه ده که ن گه رده لوه که خامۆش بیته وه.

له به ر ئه وه ی نیتچیریک بۆ چرنوو که کانی نه دۆزیبه وه، ناسرخان پر به چنگ په رپه ری کراسه کانی ده گرت و یه ک له دوای یه ک، به تووره بییه وه فرپی ده دایه به رده میان و حه شاماتیش له خواره وه ده زیرین، شیه وه زمانه که ی تورکیی مه غولیی ناوچه ی کاشغهره و دهنگ ده داته وه و، ده نک ده نک جوینیش وه کو ته زبیح ده که ونه خواره وه. به پیتی دابونه ربتیش، حوکمداران چه ند کراسیک، یه ک له سه ر ئه وی تره وه ده که نه به ر، هه ندی جار ده گاته حه وت کراسی به دده ست چنراو یه ک له دوای ئه وی تر داده مالریت و ده خریته سه ر شانی ئه وه که سه ی که ئه وه شه ره فه ی به رده که وی. به لام به و شیه وه یی

(۱) تهخت به مانا کۆنه که ی به کارهاتوو. بۆ نمونه: تهختی پاشایان، تهختی جهمشید، ههروه کو چۆن پایتهختیش هه ر له و وشه یه وه په یدا بووه. (وه رگرت).

که ناسرخان نیشانی داین، پیده چوو نیازی نه بیت سوپاسی که س بکات و ئه و شه ره فه ش بداته که س.

هه روه کو هه موو زیاره ته کانی حوکمداران، ئیمیرۆ له سه مه رقه ند ده بی بیته جهژن و ئاههنگ، به لام که یف و سه فا هه ر له سه ره تای سه ره تا وه کوژایه وه. دوای ئه وه ی به سه ر ریگا به رد ریژه کانا سه رکه وت که ده گه یشته وه سه ر رووباری سیاب، خان به ده روزه ی بوخارایا که ده که وته باکووری شاره وه، په سمیانه خۆی کرد به شارا. پر روخساری بزه بوو، چاوه بچوو که کانی پیده چوو زیاتر به قوولایییا چوو بیتن و لۆچی ده وری چاوانیشی زیاتر بوو بیتن و روومه ته کانی له به ر تیشکی هه تاوی عه مبه ری، چرووسکه یان ده هات. پاشان له پریتکدا، میزاجی تیکچوو. له و دووسه د پیاره ماقووله نریک بووه وه که له ده وری ئه بو تابه ر کۆبوو بوونه وه و له و کۆمه له خه لکه نریک بووه وه که عومه ر خه یام به کیک بوو لیتیان، ته ماشا کردنیکی ورد، بیزار که ر، ته ماشا کردنیکی گومانای ده چوو. به وه ده چوو چاوی نه که وت بیته سه ر ئه و که سه ی که لپی ده گه را، له پریتکدا ئه سپه که ی توند جله و کرد و به توندی په شه که ی راکیتشا و له به ر خۆیه وه که وته گاله گال و که سیش لپی تینه ده گه یشت. قیت له سه ر جوانوه په شه که ی، بی زه رده خه نه، وه لامی هیچ له و هوتافاتانه ی نه ده دایه وه که له لایه ن گشت ئه و شارستانیه وه به رزه بووه وه که هه ر له شیرهی شه به قه وه هاتوونه پیشوازی و به خیره اتنی لی بکه ن؛ هه ندیکیان به ره ورووی با عه ریزه که ی راده وه شانده که عه ریزه نووسه کان ئاماده یان کردبوو. بی سوود. که سیک جورته تی ئه وه ی نه کرد عه ریزه که ی خۆی بداتی، به لکو دایانه ده رگا وانه که ی، ئه ویش جار ناچار دهنووشتایه وه و کاغه زه کانی وه رگرت و هه میشه ش له سه ر لیویشی یه ک دوو وشه که بۆنی وشکه به لیتیتکی لیه ده هات.

چوار سوار پیشی که وتبوون و به یداغی بۆری بنه ماله که یان به رز کردبووه و کوپله یه کی شانوپیل رووتیش، پیاده، سه یوانیک زلی هه لگرتبوو، خان تپه ری و به بی ئه وه ی له شارپیه کاندایا که دار تووی گپروگه وال له ملا و ئه ولایانا روابوون و خۆی له دوکان دووره په ریتز

گرت و به قهراغ جوگه له ناوه كانا رهدت بوو كه زهرعاته كانی ئاریکیسیان ناو ددها، نهوهستا تاكو گه یشته گه ره کی ئاسفیزار. ئا له وئ كوشكی كاتیسیان بۆ ته یار كردبوو، ههر ته نها دوو شه قاو له شوینی ئیقمامه تی نه بوتایه ره وه دوور بوو. جاران، حاکمرانه كان، ههر له ناو قه لا ده مانه وه، به لام شه روشوره كانی هم دواییه، قه لایان كرده ویرانه خاکیك و بهس، ناچاربوون بهو شیوهیه به جیتی بهیلتن. له وه به دواوه ئیتر بووه پاسگای توركان و هه ندئ جاریش خیتوه تی تیا هه لده دهن.

له بهر نه وهی هه ست به میزاج تیکچوویی حاکم کرا، عومهر دوودل بوو كه بچیتته كوشك و به خیرها تنی لی بکات، به لام قازی ناچاری كرد كه بچیت، بیگومان بهو نیازهی كه ته شریف هینانی هم هاورپییه گه ورهیه ریگا بۆ خافلان دنیکی ته ندروست خوش ده کات. له ریگا، نه بوتایه ره وهی به ئهرك زانی كه ده بی هه ندئ شت بۆ خه یام روون كاته وه: پیاوه ئایینییه كانی شار بریاربان داوه كه هم نا ههنگی پیشوازیكرنده بشیوتن، ره خه نی نه وه له خان ده گرن كه ناگری به ردا به مزگه وتی گه وره ی بوخارا كه نه یاران چهك له ده ست سه نگره ی خو بانیان تیا لیدابوو.

حاکم باسی نه وهی ده کرد:

- شه ریکی نه براوه له نیوان حاکم و پیاوانی ئایین هه لگیرساوه، هه ندئ جار شه ریکی راستیی و خویناوییه و زۆر جاریش كپ و ژیرزه مینییه.

به لكو نه وهش ده وتریت كه زانا ئایینییه كان په یوه ندییان له گه ل چه ند نه فسه ریکی نارها كردوه و هه لسوكه وتی میریان بۆ روون كردۆته وه. وهكو ده وتریت، باو باپیرانی هم میرانه، نانیان له گه ل له شكر ده خوارد و هیچ فرسه تیکیان له ده ست نه ددها بۆ نه وهی هه میشه نه وه بخه نه وه یادی له شكره كانیان كه ده سه لاتتی نه وان به جوامیری و نازایه تی جه نگاوه رانی میلله ته وه به نده. به لام، نه وه پاش نه وه، خانی توركانیش تووشی هه مان كه یف و هه وه سی نا قولا یی پاشاكانی فارس هاتن. ئیتر خو بان به نیمچه خودایهك ده زانی و تا ده هاتیش به حاشیه ی ئالۆز و تیکچرژاو ده ور ده دران كه نه فسه ره كانیان له مه حالی نه ده بوون و به لكو جو ره ئیها نه یه كیش بوو

بۆیان، بۆیه، هه ندیک له و نه فسه رانه زمانیان کرایه وه و و كه وتنه ئاخاوتن له گه ل پیاوه ئایینییه كان. دلخوشبوون به وهی كه گو بیان لیبان ده گرت كه چون به لیخ خواری باسی ناسر ده كهن و به وه تاوانباریان ده كرد كه له ریگای ئیسلام لای داوه. بۆ نه وهی نه فسه ره كان بتوقینن، میر زۆر به توندییه وه به ره له سستی پیاوانی ئایینی ده دایه وه. سه ره رای نه وهی كه باوکی خواناسیک بوو، نه ی کاتی كه ده سه لاتتی گرت ه ده ست، سه ری چه ندین عه مامه له سه ری نه په راند؟

نه بوتایه ره له و ساله دا، مه به ست له سالی ۱۰۷۲، یه كتی بوو له و پیاوه ئایینییه ده گمه نانه ی كه په یوه ندییه کی چاکی له گه ل میرا هه بوو، زۆر جار ده چیته قه لای بوخارا و سه ری لی ده دات و ههر كاتیكیش سه ره له سه مه رقه ند بدات نه وه پیشوازییه کی زۆر ره سمیشی ده کات. گه لی له پیاوانی ئایینی به لا چاویكه وه سه بری هم هه لوتیسته خاوه یان ده كرد، به لام زۆره ی زۆری خه لکیش بوونی یه كیکی وایان له نیوان خو بان و میردا، به سوو دمه مند ده زانی.

جاریکی دیش، بلیمه تانه، قازی رۆلی ئاشتکه ره وه ده بینی و خو ی له وه دووره په ریژ ده گریت كه به ره په رچی ناسر بداته وه و كاتیكیش زه وقی دیته وه سه ربار، به لكو بیه نیتیه وه سه ره وه زعی سروشتی. چاوه روانه، ساته ناخوش و سه خته كان تیده په رن و خان دیته وه سه ره ته خته كه ی و به جوانیش نه وهی بینی چون به سه ره بالیفیکی نه رمۆنۆل پالی دایه وه، جاریکی دی زۆر به کارامه بی کاروباره كان ده گه ریته وه ژیر ده ست، عومهر زۆر به ئاسانی هه ستی پیده کات. قازی ئیشاره تیک ده کات و ده رگاوان كوتله یه کی لاو ده هینن و ده چی هه مو نه و کراسانه ی كه له عه رده كه وه كو ته رمی دوا ی جه نگیك په رتوبلاو بوو بوونه وه، گرت ده کاته وه. له پرێكدا، پیده چوو هه وا سوو كتر بیت و به دزی شان و پیل باده دن، هه ندیكیش ده یوترا بچریتیه تته بناگوپی نه و كه سه ی كه له ته نیشتییه وه بوو.

قازی به ره و ناوه ندی ژووره كه ده چیته كه ته واو به تال بوو، به رامبه ره به میر راده وه ستیت و سه ره ده نوشتینیتیه وه و ورته ش له ده مییه وه ده رنایه ت. دوا ی چه ند ده قه به کی بیده نگی، كاتیك كه ناسر ده ست ده کات

به قسه کردن، پوست دیاره، به لآم پهنگی جارسیشی پیوه دیاره: «پرؤ بهه موو زانایانی ئایینی ئەم شاره بلن، سبهی له گهل شه به قا ئاماده بن و بئین له بهردهم پئیم بچه مینهوه؛ که سیش بۆی نییه قوتاری بئ، چونکه بستنی خاک نییه له ژئیر چنگی که فوکولی من رزگاری بیت»، هه موو ده زانن که ره شه با کو تایی هات و چاره سه ریکیش له بهر چاوه، هه ره هه نده به سه که پیوانی ئایینی موسلیح بن بۆ ئه وهی میریش ده ست له سزادان هه لگرتیت.

بۆ رۆژی دواپی، کاتیکیش عومهر له گهل قازیا به ره وه بیلات ده چن، ئەمۆسفیتر به ته واوی گۆراوه. ناسر له سه ره ته خته که ی دانیشتوو، له راستیدا جو ره قه نه فه - دۆشه کیککی به رز بوو، به فه رشیککی پهنگ تیریش دا پۆشرا بوو، له ته نیشتی شیبیه وه، کۆیله یهک سینیبه کی به دهسته وه یه پری له په ری گولی چۆرا وهی ناو شه کراو بوو. خان دانه یه کی لی هه لده گری و له سه ره زمانی دا یه دنی و وا زی لی ده هینی که له بنمیچی مه لاشووی بتوتیه وه، پئیش ئەمه ش به خاو و خلیچییه وه ده ست بۆ کۆیله یه کی دیکه درێژ ده کات که گولاو ده پرژینیه ته سه ره په نجه کانی و ئه ویش ده یسا ویته ده موچاوی. ئەم که ش و ئاو وهه وایه، بیست به لکو سی جار ان دوو باره ده بیته وه، ئەمه له کاتیکدا که وه فده کان کۆده بوونه وه. ئەو وه فدانه که نوینه رایه تی گه ره که کانی وه کو ئه سفیزا و پانجخین و زه گریماش و ماتورید و، هه رو هها کۆمه له ی نه قابه ی ناو بازار و کۆمه له ی پیشه یییه کان و وه فدی قازانچییه کان و هی ئه وانیه کاغه ز دروست ده کن و ئه وانیه کرمی ئاوریشم به خبو ده کن و بارکی شانی ئاو و، هه رو هها وه فدی میلیله تانی پارێزراویشی لیبوو، وه کو وه فدی جووله که و زه رده شتی و نه ستوریه کان.

هه موو به ماچکردنی عه رد ده ست پیده کهن و پاشان هه لده ستنه وه و کروشیککی درێژی بۆ ده بهن تا ئه و کاته ی که میر روخسه تی ئه وه یان ده داتی که هه لسنه وه. ئنجا زمانه عالی وه فده که چه ند رسته یه ک ده لیت و هه ره به پاشه کشه ده گه رپته وه شوینه که ی خو ی؛ له راستیدا، پئیش ئه وه ی به ته واوی دیوان جی به یلریت، پشت کردن له حاکم یه ساغ بوو. شتیکی سه یر و سه مه ره. ئایا ئەم په فتاره له لایه ن حاکمیکه وه سه پیندرا که

حورمه تی خو ی گه لی به لاوه گرینگ بووه؟ یا له لایه ن میوانیکی زۆر سلک ره وه؟

پاشان پیوانی ئایین دین، زۆر به ترس و فزوولییه ته وه چاوه روانیان ده کرتیت. خو یان له بیست که س زیاتر ده دا.

ئه بو تابه ره هه ستی به هیچ زه حمه تییه ک نه کرد تا کو بۆ ئەم هاتنه ئیقناعیان بکات. دوا ی ئه وه ی زۆر به به ریلای ناره زایی خو یان ده رپری، مانه وه ش له م وه زعه دا گه رانه به دوا ی شه هیدبوون، که سیش ئا ئەمه ی گه ره ک نه بوو.

ئا ئه وه تا له به رده م ته خت دان، وه کو پیویست بکات ده چه مینه وه، هه ره که سه و به گوێره ی ته من و به گوێره ی له هجه و شیوه زمانه که ی چاوه روانی ئه وه ده کات که میر ئیشاره تیان بداتی بۆ ئه وه ی راست بنه وه. به لآم ئیشاره ت دوا که وت. ده ده قه تیده په ریت. بیست ده قه. هه ره گه نج تیا یانه توانای ئه وه ی نییه به رده وام به م پشت کورپییه وه را وه ستیت. به لآم چار چییه؟ به بئ ئەم ری میریش راست بوونه وه، مانای به ری په رچدانه وه ده گرتیه وه. یه ک له دوا ی ئه وه ی تره وه، له سه ره چۆک داده نیشن، سه ره رای ئه وه ی کرداریکی پر له ریز و حورمه تییه. به لآم که متر ئازاره خسه. ته نها دوا ی ئه وه ی دوا جو مگه که وته سه ره عه رد، میر ئیشاره تیان ده داتی که هه لسنه وه و به بئ ورته بکشینه وه. که س ئەم هه لسوکه وته ی به غه رب لیک نه دایه وه، ئەمه نرخه ده بئ بدرپته وه، ئەمه ده چپته خانه ی ده ستوره کانی مه مله که ته وه.

پاشان ئەفسه ره تورکه کان و پیواماقولانی لی نزیک ده بنه وه، هه رو هها چه ند ده هقانیک و چه ند ده ره به گیتی زۆرداری گونده کانی ده رو به ره؛ هه ره که س به گوێره ی مه قامی کۆمه لایه تی خو ی، ده ست ده کات به ماچکردنی قاچ و قۆل و شانوپیل و ده ستی میر. پاشان شاعیری ک دپته پیشه وه، ده ست به خویندنه وه ی پیا هه لدانیکی زه ق ده کات، هه ره خیرا میر به ته واوی لپی بیزار ده بیت. هه ره به ئیشاره تیک رای گرت و هیما یه ک بۆ ده رگاوان ده کات که بچه میتیه وه و بۆ ئه وه ی گو ی بۆ فرمانه که ی را بگرتیت:

دوا به دواى بانگه وازه کهى ده رگاوان، چرپه چرپ و فسکه فسک دستى پيکرد، له نيو ئو بيست شاعيرهى که هر کهسه و چاوه پروانى نورهى خوى ده کرد، بووه ههرا و غه لبه غه لپي، هه نديکيان پيش ئه وهى به يه کجاري خويان بزکه ن، دوو ههنگاو به ره و دواوه ده کشانه وه. ته نها ژنيک نه بيت به ههنگاوى پته و هاته پيشه وه. له ته ماشا کردنى عومه ر پرسيار ده خوي ندرتته وه و قازيش ده چرپي نيته بنا گوئي:

- ژنه شاعيري بوخارايه، خه لکى به جيهان ناوى ده به ن. جيهان، فراوانى دونيا ده گه يه ني. تازه بيوه ژن و چيرۆكى عيشقى زۆرى به سه ر زاره وه يه.

له سه ر نه بره يه کى پشت گوئى خستى ئه مهى وت، به لام ئاره زوى عومه ر تا ده هات چروسکهى ده هات و ته ماشا کردنه کانى رتيک و راست ئاراسته ي ئه و بوون. جيهان هه نده ي نه برد په چه کهى له سه ر روو هه لمالى و ليتوه بوياغنه کراوه کانى ده رکه تن! شيعر تيکى ناسک ده خوي نيته وه و شتيکى سه رنج راکيشيش، به هيچ جوړى ناوى خانى نه هيتا. نه خيبر، به لام زۆر به وردى ستايشى رووبارى سوغدى تيا کردبوو که خيرو به رکه تى ده رژينه شارى سه مه رقه ند و بوخارا و پاشان به ره و بيابانه کان سه رى خوى هه لده گرى و زه ربا يه ک نيبه شايانى ئه وه بيت ئاوه کهى بخواته وه.

- زۆر جوانت وت، خوژگه پر زارت له زيپر ده بوو، ئا به م جوړه و وه کو عاده ت، ناسر ئه مهى پي وت.

ژنه شاعير چه مايه وه سه ر سينييه کى گه و ره که پرى دراوى زيپر بوو و يه ک به يه ک هه لى ده گرت و ده يخسته زاربييه وه و له کاتيک ياريده ده رتيکيش به ده ننگى به رز يه ک به يه ک ده يژماردن.

کاتيک جيهان نزرگه يه ک قووت ده دات، وهخت بوو بتاسخ، هه موو حاشيه که، ته نانه ت مي ريش ده ده نه قاقا. ده رگاوان فرمان ده دات که ژنه شاعير بگه رتته وه شوينه کهى خوى و چل و شه ش دراو يش ژمي درا.

ته نها خه يام پينا که ني. زه ق، ته ماشاى جيهان ده کات، گوئى له

- گه و ره مان ئه وه به شاعيران راده گه يه ني، به تايبه ت ئه وانه ي که ليتره ئاماده ن، چونکه جه نايى زۆر وه پسه له دووباره کردنه وهى هه مان بابته؛ نايه وي چيتر نه به شير بچوئيرى، نه به هه لۆ نه به هه تاو. ئه وانه ي له م وه سفانه زياتر شتيان پي نيبه، فه رموون بابچه ده ره وه.

ههسته‌کانی ده‌گرێ تاکو بزانی چی له‌مه‌ر جیهانه‌وه ده‌لێن؛ شیعره‌که‌ی هه‌نده بێگه‌رد بوو و زمانی هه‌نده پاراو و ره‌وت بوێر و ئا ئه‌وه‌تاش تا قورگیشیان پر له‌ زێر کرد، ئا به‌م جو‌ره پاداشته ئیه‌نه‌یان کرد. پێش ئه‌وه‌ی په‌چه‌که‌ی داداته‌وه، جارێکی دیش، به‌رزتر هه‌لمالی و ئازادانه ته‌ماشایه‌کی عومه‌ری کرد و ئه‌ویش ئه‌و نیگایه‌ی قبوولکرد و هه‌لی مژی و ده‌یووست له‌ ناخیدا رایگرێ. چه‌ند ساتیک بوو که‌ سه‌شامات لێی بێخه‌به‌ر بوون و بو‌ عاشقانیش ئه‌م ساته‌ ده‌بێته‌ ئه‌به‌دییه‌ت. خه‌یام له‌ ناخی خویدا ده‌لی، زه‌مه‌ن دوو سیمای هه‌یه، دوو دووری هه‌یه، درێژی که‌ له‌سه‌ر ئیقاعی هه‌تاوه‌ به‌نده و ئه‌ستوورییش له‌سه‌ر ئیقاعی عیشق به‌نده.

ئه‌م چرکه‌ساتانه‌ی موفه‌ره‌ک بوون بو‌ هه‌موو، به‌لام قازی رایگرێ؛ به‌قامک چه‌ند تره‌یه‌کی له‌سه‌ر بازووی عومه‌ردا و ئاوێ ده‌ده‌اته‌وه. زۆر دره‌نگه، ژنه‌که‌ ره‌وشت و ئیستاش له‌ په‌چه‌یه‌ک زیاتر هه‌یج شتی دیکه‌ی نییه.

ئه‌بوتایه‌ر ده‌یه‌وی هاورپیه‌که‌ی پێشکه‌شی خان بکات و له‌ سیغه‌یه‌ک ده‌گه‌ریت:

- گه‌وره‌ترین زانای خوراسان، چه‌ند ره‌ژێکه‌ له‌ژێر سایه‌ی جه‌نابی عالیت دایه، بو‌ ئه‌و گیاوگو‌ل نه‌یتییان نییه و ئه‌ستیره‌کانیش بێ ئه‌فسوون.

به‌رێکه‌وت نه‌بوو که‌ قازی له‌ناو ئه‌و هه‌موو زانستانه‌ی که‌ عومه‌ر به‌ته‌واوی تیاپانا زانابوو ته‌نها باسی پزیشکسازی و ئه‌ستیره‌ناسی بو‌ خان بکات، چونکه‌ ئه‌م دوو زانسته هه‌میشه جیبی بایه‌خی میران بوون، یه‌که‌میان بو‌ ئه‌وه‌ی هه‌میشه له‌شساعی و ته‌مه‌ن درێژیان بداتی و دووهمیشیان بو‌ ئه‌وه‌ی بتوانن سامانه‌کانیانی پێ پیاپیزن. میر دلخۆشی خۆی نیشان دا و وه‌ک ده‌وتریت موشه‌ره‌ف بوو. به‌لام، له‌به‌رئه‌وه‌ی میزاجی ئه‌وه‌ی نه‌بوو که‌ بابه‌تیکی زانستانه بکاته‌وه و پێده‌چوو له‌ نیازی میوانه‌که‌ش به‌هه‌له‌ تیگه‌یشتی، بو‌یه هه‌مان سیغه‌ی دووباره‌ کرده‌وه:

- خۆزگه پر زارت له‌ زێر ده‌بوو!

عومه‌ر تووشی حیره‌ت هات، هه‌ست به‌شانازی ده‌کات و خۆی ده‌گریت، ئه‌بوتایه‌ر هه‌ستی به‌مه‌ کرد و تووشی پارایی هات. له‌وه‌ ده‌ترسا که‌ ره‌تکردنه‌وه‌یه‌ک له‌لایه‌ن عومه‌ره‌وه هه‌ستی میری بریندار کردییت، بو‌یه ته‌ماشایه‌کی قورسی و درێژی هاورپیه‌که‌ی کرد و ناوله‌پ ده‌خاته‌ سه‌ر شانی و ده‌یه‌وی دووری خاته‌وه. بێ سووده. خه‌یام پریاری خۆی داوه:

- به‌لوتفی جه‌نابتان، به‌ره‌ژووم و ناتوانم هه‌یج بخه‌مه‌ زارمه‌وه.

- به‌لام، ئه‌گه‌ر به‌هه‌له‌یا نه‌چوو بێستم، ئه‌وه بو‌ سی هه‌فته‌ ده‌چیت که‌ مانگی ره‌مه‌زان ته‌واو بووه!

- مانگی ره‌مه‌زان له‌ سه‌فه‌ری به‌ینی نیشاپوور و سه‌مه‌ره‌قنه‌ند بووم، په‌یمانم داوو که‌ پاش سه‌فه‌ره‌که‌، ره‌ژووه‌کانم بگه‌مه‌وه.

قازی ترسیک دای ده‌گرێ، ئاماده‌بووان ده‌په‌شوکیان، روخساری میریش ناخوێندریته‌وه. ده‌یه‌وی چه‌ند پرسیاڕیک ئاراسته‌ی ئه‌بوتایه‌ر بکات:

- تو‌ شاره‌زای بنج و بنه‌وانه‌کانی ئایینی، پیمان بلێ ئایا زێر بخه‌ریته‌ زاره‌وه و پاشانیش ده‌رکری، خواجه عومه‌ر ره‌ژووه‌که‌ی پێ ده‌شکی؟

قازی نه‌بره‌یه‌کی زۆر بێ لایه‌ن وه‌رده‌گریت:

- ئه‌گه‌ر حه‌رفییه‌ن سه‌یری مه‌سه‌له‌که‌ بکه‌ین، هه‌رچییه‌ک بچیته‌ زاره‌وه ره‌ژووی پێ ده‌شکینریت. ئه‌ی ئه‌گه‌ر هات و به‌هه‌له‌ دراویک قووت درا.

ناسر ئه‌م ئه‌نجه‌ته‌ قبوول ده‌کات به‌لام کافیش نییه، پرسیاڕ له‌ عومه‌ر ده‌کات:

- ئایا هۆی راسته‌قینه‌ت دامی؟

خه‌یام سه‌ره‌تا نازانی چی بلێت، پاشان ده‌لی:

- نه‌خه‌یر ئه‌مه‌ تاچه‌ هۆ نییه.

- قسه‌ بکه، هه‌یج ترسیکت له‌ من نه‌بێ، خان وه‌لامی ده‌داته‌وه.

عومه‌ر به‌م دێرانه‌ وه‌لام ده‌داته‌وه:

رووم کـردۆته‌ تو، ئایا له‌به‌ر هه‌ژارییه‌

گه‌ر ئاره‌زوو ساده‌ بێت که‌س هه‌ژار نییه.

گهر بتوانی ئینسانی راست و نازاد شهرفمه ندبکهی

له شهرفه زباتر، هیچی ترم داوا نییه

- دهک خودا مالت ویران کات خه یام! له بهر خو به وه ئه بوتایه ر ئه مه ی وت.

بیر له هیچ ناکاته وه، به لام ترس راسته قینه یه. هیشتا له گویتیدا زایه له ی تووره بییه کی نزیك ده زینگیته وه، زور دلنیا نییه که ئه مجاریان ولاغه که جلّه و بکات. خان بیده نگ و رهق راوه ستاو، بیده چوو له نیو بریارده رکردنیکی بی سهر وین گیری خواردی؛ ئه وانه ی لیه ی نزیکن چاوه روانی وشه یه که له ده مییه وه وه کو فرمانیک ده رچیت، هه ندیک له حاشیبه ده یانه وی پیش ئه وه ی گویتیان له شتیک بیت، ده رچه ده ره وه.

عومه ر ئه و شله ژانه گشتییه ی به هه ل زانی بو ئه وه ی به داوی جیهانا چاوی گر بدات؛ پشتی به کوله گه یه که وه داوه و ده موچاوی نغرو کردۆته ناو هه ردوو له بییه وه. ئایا له بهر عومه ره وا تووشی ئه م له رزینه هاتوه؟ پاشان خان هه لده ستی. ریک و راست به ره و عومه ر هه نگاو ده نی، ده بگریته باوه ش، ده ستی ده گریته و ده که ویتته بیاسه کردن له گه لی. «گه وری هه موو ئوزه گیستان، هه ره کو میژو و ناسان ده یگپرنه وه، هه نده ریز و ته قدیری له عومه ر خه یام گرتوه، بردۆتی له ته نیشتی خو ی له سه ر ته خت داینیشاندوه».

وا بووینه هاوړتی خان، کاتیک له کوشک ده رده چن، ئه بوتایه ر ئه م رسته به ده لیت.

دلخوشییه که ی هینده ی راراییه که ی ده بوو، گه رووی هیشک کردبوو، به لام خه یام به فینکی وه لام ده داته وه:

- ئایا ئه و په نده له لبیر چۆته وه که ده لی: «نه زه ریا هاوسنی ده ناسنی، نه میرانیش هاوړی»؟

- تف له و ده رگایه مه که که ده کریته وه، من وای بو ده چم که چاره نووسی پیشه ی تو له بیلاتدایه!

- ژبانی بیلات بو من نه کراوه؛ خه ونی سه ره کی من ئه وه یه که روژتیکیان له ده زگای روانگیه ک و گولجاریکم هه بیت، دیوانانه ش سه یری ئاسمان بکه م، باده یه کم له ده ست و ژنیکی جوانیشم له ته نیشته.

- جوان هه ره کو ئه و ژنه شاعیره؟ ئه بوتایه ر به پیکه نین و ته وزه وه ئه مه ده لیت.

عومه ر ته نها هه ر ئه وی له خه یالا یا، به لام بیده نگ ده بیت، له وه ده ترسی که بچوو کترین وشه ی له ده م ده ریچی و به ره وه هه لاکه تی به ریت. قازی هه ست به سوو کایه تی ده کات، بو به نه بره و با به ته که ده گۆریت:

- داوی خزمه تیکت لی ده که م!

- خزمه ت هه ر له مننه وه یه، فه رموو!

با وا بیت! زوو ئه بوتایه ر قایل ده بیت. داوی شتیکی به رابه ر ده که م.

گه یشتنه بهر ده روازه که ی کوشک؛ داوی ئه وه ی لی ده کات که په ره به م گفتوگۆبه له ده ور سفره به کی رازاوه بده ن.

- بیرم له پرۆژه ی کتیبیک کردۆته وه بو تو. با هه ندیک چوارینه کان بخه ینه لاوه. به نیسه بت منه وه. چیژ و تامه زرۆی ته واوی بلیمه تیی ته نها له پزیشک سازی و ئه ستیره ناسی و ماتماتیک و فیزیک و میتافیزیکه. ئایا به هه لده چومه ئه گه ر بلیم له ئین سینا به داوه له تو شاره زاترمان له م مه یدانانه نییه؟

خه یام هیچ نالی. ئه بوتایه ر دریژه به قسه کانی ده دات:

- ئا له و بو ارانه ی مه عرفه تدا چاوه روانی دوا کتیب له تو ده کری و ئه و کتیبه ش پیشکه شی منی بکه یت.

- بروا ناکه م له م بو ارانه دوا کتیب هه بیت و، هه ر بو یه ش تا کو ئیستا ته نها وه ختی خو م به خویندنه وه سه رف کردوه و ویستومه زیاتر شت فیریم و خو م هیچ نه نووسم.

- خو ت روونکه ره وه!

- با وای دابنن که ئه وانه ی پیشوو، چ یۆنانییه کان و چ هیندییه کان و چ مو سلمانان پیش من له و بو ارانه گه لی شتیان نووسیوه. ئه گه ر بیت

ئهوانه‌ی ئه‌وان دووباره بکه‌مه‌وه، کاره‌کانی من ده‌بنه به‌ره‌میکی ساده؛
 ئه‌گه‌ریش بێت و په‌تیا‌ن بده‌مه‌وه، هه‌روه‌کو ئه‌م کاره بو‌ته پیشه‌ی من، ئه‌وه
 دوا‌ی منیش ه‌ی تران دێن و به‌ره‌رچی من ده‌ده‌نه‌وه و من په‌ت ده‌که‌نه‌وه.
 چ شتی‌ک له‌ نووسینی گشت ئه‌و زانا‌یا‌نه ده‌مینیته‌وه؟ ته‌نها له‌مه‌ر
 پیشو‌وانه‌وه خراپه ده‌مینیته‌وه. گشت ئه‌و وێران‌کار‌یا‌نه‌مان دینه‌وه یاد که
 له‌مه‌ر بێردۆزه‌ی ئه‌وانی پیشو‌وانه‌وه نووسیویانه، به‌لام ئه‌وانه‌ی ئه‌وانیش،
 بێ سێ و دوو، ئه‌وانه‌ی دوا‌ی ئه‌وان دێن ده‌پروو‌خین. ئا ئه‌مه‌یه یاسای
 زانست؛ شیعر ئه‌م یاسانه‌یه ناسی، قه‌د په‌تی شیعره‌ی پیش خۆ‌ی
 ناکاته‌وه و قه‌تیش په‌تی ئه‌و شیعرانه ناکاته‌وه که دوا‌ی ئه‌و دێن و هه‌موو
 چاخه‌کان به‌ئارامی ته‌ی ده‌کات. هه‌ر له‌به‌ر هه‌مان هۆبه که چوارینه
 ده‌نوسم. ده‌زانی چ شتی‌ک له‌ زانستدا سه‌رنج‌م را‌ده‌کیشی؟ چونکه هه‌ره
 بال‌ترین شیعره‌ی تیا به‌دی ده‌که‌م: له‌ ماتماتی‌کدا نه‌شوه‌ی گێژبوون به‌رامبه‌ر
 به‌ژماره، له‌ ئه‌ستیره‌ناسی؛ چرپه ته‌لیسم‌اوییه‌کانی گه‌ردوون. به‌لام توخوا
 پرسیارم له‌مه‌ر حه‌قیقه‌ته‌وه له‌ی مه‌که!

ته‌نها چهند خوله‌کی‌ک بێده‌نگ بوو و که‌وته‌وه قسه:

- به‌ده‌وره‌به‌ری شاری سه‌مه‌رقه‌نددا پیا‌سه‌م ده‌کرد و چهند که‌لا‌وه‌یه‌کم
 بینی که له‌ هه‌ندی شوی‌ن نووسینی له‌سه‌ر بوو، که‌سێک نییه ئیم‌رۆ له
 توانایدا بێت شفه‌ری کات و له‌ خۆم پرسى: ده‌بێ ئه‌مه پاشما‌وه‌ی چ
 شاری‌ک بێت؟ ئه‌وه هه‌ر باسی ئینسانه‌کان هه‌ر مه‌که، کورت‌خایه‌نت‌ترین
 مه‌خلوقن، به‌لام شارستانیه‌که‌یان چی به‌سه‌ر هات؟ چ مه‌مله‌که‌تی تا
 سه‌ر مایه‌وه، چ زانستی، چ یاسایه‌ک، یا چ حه‌قیقه‌تی‌ک؟ هه‌یچ. زۆر باشم
 کرد که له‌و که‌لا‌وانه ده‌ستم به‌پشکین کرد، ته‌نها وینه‌یه‌کی هه‌ل‌کۆل‌راوم
 له‌سه‌ر که‌رته‌ گۆزه‌یه‌ک بینی و به‌شی تابلۆیه‌کیشم له‌سه‌ر دیواری‌ک بینی.
 شیعره نابو‌وته‌کانی منیش دوا‌ی هه‌زار سال وایان به‌سه‌ر دیت، ده‌بنه که‌رته
 گۆزه‌ی شکاو و شتی پارچه‌بوو و پاشما‌وه‌ی دونیا‌یه‌ک که بو‌ه‌تا هه‌تا
 ئا‌وبوون. ئه‌وه‌ی له‌ شاری‌ک ده‌مینیته‌وه، ته‌نها ته‌ماشاکردنی ئازادی
 شاعیرێکی نېم‌چه مه‌سته.

- لێت تێده‌گه‌م، ئه‌بو‌تایه‌ر به‌منگه‌منگه‌یه‌که‌وه پیتی ده‌لی، تارا‌ده‌یه‌کیش

له‌نیو ئه‌م بابه‌تانه تووشی گومرایی هاتبوو. سه‌ره‌رای ئه‌مه‌ش ناتهو‌ی ئه‌و
 شیعرانه‌ی که بو‌نی شه‌رابی لێ‌وه دی، پیشکه‌شی قازیبه‌کی شافیعی
 بکه‌یت!

له‌ واقیعدا، عومه‌ر ویستی خۆ‌ی به‌ئاشتبو‌وه‌وه پیشان بدات و، هه‌روه‌ها
 گه‌لی خات‌رجه‌م بوو؛ تووره‌بیه‌که‌ی که‌می هه‌یور بو‌وه‌وه. دوا‌ی چهند
 مانگی‌ک ده‌ست ده‌کات به‌نووسینه‌وه‌ی کتیبی‌کی زۆر جیدی که سه‌باره‌ت
 به‌هاوکیشه‌کانی شه‌ش پالوو بوو. له‌و لیکۆلینه‌وه‌یه‌ی که بابه‌تی‌کی
 ئه‌لجه‌بر بوو، ده‌یویست له‌مه‌ر نادیا‌ره‌وه بدو‌ی، له‌م باسه‌دا، خه‌یام تیرمی‌کی
 عه‌ره‌بی به‌کارده‌هین، ئه‌ویش «شی» که مانای شت دیت، له‌ کتیبه
 زانستییه ئیسپانییه‌کان به (Xay) ده‌نوسرا و ورده ورده ئیتر ده‌بیته (X)
 که ئیتر ده‌بیته سه‌مۆلی‌کی جیهانی بو‌ئوه‌ی ته‌عبیر له‌ نادیا‌ر بکات.

ئه‌م کتیبه له‌ سه‌مه‌رقه‌ند کۆتایی پته‌ینا و پیشکه‌شی پارێزه‌ره‌که‌ی
 ده‌کات: «ئیمه بو‌ینه‌ته قوربانی سه‌رده‌می‌ک که زانا‌یا‌ن جیتی پروا نین و
 که‌میشیان توانای ئه‌وه‌یان هه‌یه که به‌ته‌وا‌وی خۆ‌یا‌ن بو‌ لیکۆلینه‌وه ته‌رخان
 بکه‌ن...» ئه‌و که‌مه زانیاره‌یه‌ی که زانا‌یا‌ن هه‌یا‌نه، ئه‌ویش له‌ پینا‌وی
 دا‌بنکردنی پینا‌ویستییه مادییه‌که‌نه و بو‌ئوه ئامانجه‌ش ته‌رخان ده‌کری‌ت...
 تووشی بێ هیوایی و شکستی هاتبووم که ئینسانیتیک بدۆزمه‌وه له‌ هه‌مان
 کاتدا گرینگی به‌زانست بدات و گرینگی به‌شته‌کانی دنیا و شیلگی‌رانه‌ش
 خۆ‌ی به‌ره‌گه‌زی ئینسانه‌وه خه‌ریک بکات، تا ئه‌و کاته‌ی که خودا
 به‌میه‌ره‌بانی خۆ‌ی قازیلقوزاتی پێ ناساندم، ئیمام ئه‌بو‌تایه‌ر، له‌ژێر
 چاودێری ئه‌ودا، مۆله‌تی ئه‌وه‌م بو‌ره‌خسا که خۆم به‌م لیکۆلینه‌وه‌یه
 خه‌ریک بکه‌م».

کاتی‌کیش ئه‌و شه‌وه خه‌یام به‌ره‌و کۆشکه‌که‌ی ده‌گه‌ریته‌وه، که ئیتر
 ده‌بیته مالی ئه‌و، ئه‌وه‌ی له‌بیر ده‌چیت که چرایه‌ک له‌گه‌ل خۆ‌ی به‌ریت،
 چونکه له‌ دلی خۆیدا وتی ئیتر گه‌لی دره‌نگه و نه بو‌ خویندنه‌وه ده‌شی نه
 بو‌نوسین. به‌لام له‌و رێگایه‌دا چرایه‌کی ئه‌وتۆ دانه‌گیرسابوو، مانگی‌کی
 له‌رزۆکی کۆتایی مانگی شه‌والیش وا به‌ئه‌سمانه‌وه‌یه. هه‌ر کاتی‌ک که له
 قیلاکه‌ی قازی دوور که‌وته‌وه، ئیتر به‌ناو ئه‌نگوسته‌ چاوا، به‌شه‌لم کو‌یرم

ریتگای دهبری، له جارتیک زیاتر ساتمه ی کرد، خوئی به دهونه کانه وه دهگرت، له پریکدا چله شوپه بییه ک زیر خوئی ده کشیتته تهختی ناوچه وانیبیه وه.

گه یشتبووه ژووره که ی یا نه، دنگیک، سووکه گله بییه ک:

- وام دهزانی زووتر دهگه پیتته وه.

ئه ری له بهر ئه وه نییه که بییری زوری له و ژنه کرده وه، بویه وا گوئی له دهنگی ده بیت؟ بهرام بهر به ده رگا که ی که هه به ئاسته م داخرا بو، له تارما بییه ک دهگه را. بئ سوود، تنه ا گوئی له دهنگیک ده بیت، دهنگیکه ده بیستری به لام لیله.

- هه بر بیده هنگی، ناته وی پروا بکه بیت که ژنیک جورته تی ئه وه ی کرده وه خوئی بکات به ژووره که تا. له بیلاتدا، چاومان به یه ک کهوت، چرووسکاییه ک به نیوانا تپه ری، به لام خان و قازی و ته وای حاشیه له وی بوون و ته ماشا کرده که ی توون بوو. وه کو چه ندین پیای دیکه، برپاری ئه وه ت دا که رانه ستیت. جورته تی وا له پیناوی چی، به چی ده چی له پیناوی ژنیکدا خوت بده تته بهر توانج و پلاری میر، چ له بیته ژنیک ده که ی که تنه ا زمانیکی لووس و سومعه به کی زراوی هه بیت؟ عومه ر ههستی کرد که هیزیکی غه بیی به ستویه تپیه وه، نه توانای ئه وه ی هه یه له شوینه که ی بجوولتته وه، نه لپویشی بیدوینی.

- هه یچ نالییت، جیهان به له هجه به کی گالته جارانه پتی ده لیت، به لام نه رم و نیان. قهینا که، به تنه ا له گه ل خوم قسه ده که م، خو هه ر خومیش ده سپیشخه ریم کرد و هه تا ئیره هاتم. کاتی که کوشکی بیلاتت جیهیت، سو راغتم کرد، پینان وتم له کوئی ده ژتی و منیش پینانم راگه یاند که ئه مشه و له مال ئاموزاکه م دنووم، ئاموزاکه م شووی به زهنگینیکی سه مه ر قه ند کرده وه.

شپوه یه کی ئاساییه کاتیک له گه ل حاشیه ی بیلاتت سه فه ر ده که م، ئه وه له هه ریمدا ده میتنه وه، چه ند دۆسته خوشکیکم هه ن، هه ز به دۆستایه تیم ده که ن. تامه زروئی ئه وه یان هه یه که گوئی بۆ حیکایه ته کانم راگرن، من به ره قیبی خو بان نازانن، ئه وه ش ده زانن که نیازی ئه وه م نییه بیه ژنی

خان. ده متوانی ئیغرای بکه م، به لام هه نده موعاشه ره ی هاوسه رانی پاشایانم کرده وه، بویه چاره نووسی وا به هه یچ جوئی ختو که م نادان، بۆ من، ژیان گه لی له پیوان گرینگتره! به لام، با ژنی یه کتیکیش بم یا ژنی که س بم، میر هه میشه ئه وه م لی داوا ده کات که له دیوه خاندان له به رام به ری رابوه ستم و خوئی بۆ ده رخه م و شیعی ری بۆ بخوینمه وه و پتیکه نم. ئه گه ر نیازی ئه وه ی هه بیت بمخوژی، ئه وه ئه و کات له کونی ژوورم ده په ستی.

به زه حمه تی له به نجبوونه که ی ده هاته وه سه ر هوش، عومه ر له وه هه موو قسانه ی جیهان له هه چی نه گه یشت و کاتیکیش برپار ده دات که یه که م وشه له زاربه وه ده ره یتنی، وه ک بلتی له گه ل خو با قسه بکات یا له گه ل تارما بییه ک بکه ویتته دوو:

- جار ناجاری، له کاتی هه زه کاریمدا، به لکو دره نگتیش، تووشی زه رده خه نه یه ک یا تووشی نیگایه ک هاتووم. ئه ویش خه ونم پتیه بینیه و ئه و ته ماشا کرده بووه ته راستی و بووه ته گوشت و ئیسقان، بووه ته ژن، له نیو تاریکاییدا وه کو پرووناکییه کی کویرکه ر ده رکه وتووه. له پریکدا، له نیو تاریکایی ئه و شه وه دا، له م کوشکه غه بییه، له م شاره غه بییه، ئه وا له به رده می، ژنیککی جوان، ژنه شاعیریک خویم پتیکه ش ده کات. پتیده که نی.

- پتیکه ش، به چ ده زانی؟ هیتشتا ده ستت پیم نه که وتووه، هیتشتا نه مت بینیه و هه رگیزیش نامبینی، چونکه پتیش ئه وه هه تا و راوم بکات بوئی ده رده چم.

له نیو تاریکییه کی هه میشه چر، ورشه یه کی درتیژی لیک خزینی ئاوریشم و عه تر. عومه ر هه ناسه ی خوئی گرتووه، پتسته که ی وریایه. وه کو قوتابییه کی ساویلکه ناتوانج داوای ئه وه ی لی نه کات:

- به په چه وه هاتووی؟

- له شه و زیاتر په چه ی دیکه م نییه.

ژنيك و پياويك، له لاهه، به خه يالې هونه رمه نديكي نه ناسراوا هات و وينه ياني كرد، ههردوو راکشواو، ئاوتيزاني يه كتر بوونه و ديوازي كوشكه كهي سړي بووه بۆ ئه وهی دۆشه كيتكي گيايييان بۆ راخات كه به گولڼه باغ رازاندر ابيته وه و جوگه له يه كي زيونيش به تهنيشتيانا خورپي بيت. جيهانيش به دوو مه مكي خرپني ژنه خودا ونده كاني هيندييه وه و عومهريش به دهستي نه وازش له گه ل قڙي دهكات و له دهسته كهي ديكه شي باده يهك.

هه موو رۆژنيك له كوشكه كهدا، چاويان به يهك دهكه وت و خوځان له يه كتر دووره پهرتيز راده گرت له ترسي ئه وهی نه بيته داويك بويان. هه موو ئيواره يهك، خييرا به رهو كوشكه كهي دهچوو بۆ ئه وهی چاوه پرواني مه حبووبه كهي بكات. قه دهر چهند شهويك ژواني بۆ ريكخست؟ ئه مه ش په يوه ندي به مير هه بوو، كاتي مير سه فهرتيكي ديتنه ري، جيهان ده بي دواي كه وپت. عاده تي نيهه پيش وهخت پرۆژهي سه فهره كاني به يان بكات. سه ينانيك سوازي مابينه كهي ده بوو، په وه ندي كورپي ره وند، ريگا كاني بوخارا و كيسش و په نجيكاني ده گرتنه بهر و هه موو حاشيه ش به په له قازه تاكو ده يگه يشتنې. عومهر و جيهان زنده قيان له م ساتانه دهچوو، ههر رامووسانيك تامي مالئاوايي پيوهيه و ههر له ناميزگرتنيك راکردنيكي به هه لپه ي له دواوه يه.

شه ويك له شه وان، يه كي له شه وه هره قورسه كاني هاوين، كاتيكي كه خه يام دهچيته هه يواني كوشكه كه و بي وچان چاوه پرواني بكات، وا هه ست دهكات، زور له نزيكه وه گويي له پيكنه نيني پاسه وانه كاني قازي ده بيت و دلې دهكه وپته غايه له وه. بي هۆ، چونكه جيهان ديت و دلې ده داته وه پتي ده لې كه كه سيك دركي به هاتني نه كردوه. دواي ماچي يه كه م، ماچيكي زور خيرا، ماچيكي ديكه ش دوا به دوا دا هات، نا به م جوړه كو تايي به رۆژ دههين و پاشانيش شه و ده ست پي ده كاته وه.

- ده بي چهند عاشقي وه كو ئيمه له م شاردها بگه نه ژواني يه كتر؟

جيهان به چرپه، عفريتانه ئه مه ي پي وت، عومهر يش زانايانه كلاوه كهي شه واني ريكده خات، پر گويي هه وا دهكات و دهنكي فش ده كاته وه.

- با له نزيكه وه ته ماشاي شته كان بگه ين: ئه گه ر ئه و ژنانه بخه ينه لاهه، مه به ستم ئه وانه يه كه هه ست به بيتزاري ده كهن، ئه و كو يلانهي گوترايه ل و ئيتاعه تكه رن، كچاني جاده كه چ خوځان ده فرۆشن چ خوځان به كړي ده دن، كچه عازهباني كه ئه هي هه سره ت هه لده كي شن، چهند ژني ديكه ده مي ني ته وه، چهند عاشقي تر ده مي ني ته وه بۆ ئه وهی بگه نه ژواني ئه و پيا وانه ي كه به راستي هه ليان بژاردوه؟ وه كو پي ده چي، چهند پيا و هه ن له تهنيشت ئه و ژنانه وه دنوون كه خو شيان ده وين، به تاييه ت ئه و ژنانه ي كه خوځان ده دنه ده ستي ئه و پيا وانه وه، چونكه هيجي تريان له ده ست نايه ت؟ كي ده زاني، ره نكي له سه مه رقه ند تهنه دوو عاشق هه ين و به س. ره نكي شه پرسيازي ئه وه بگه يت، بۆچي من و تۆ؟ چونكه خودا ئيمه ي وه كو عاشق هه لې بژاردوه وه كو چۆن گولي ژه هراويشي هه لې بژاردوه.

خه يام پي ده كنه ي و فرميسك چوپه ي ده هات به سه ر پروومه ته كانيا.

- با بچينه ژووره وه و دهرگا له پرووي خو مانا داخه ين، با گوتيان له به خته وه ري ئيمه نه بيت.

دواي چهند نه واز شيك، جيهان هه لده ستي ته وه سه ري، نيوه دا پو شرا و دۆسته كهي به ناسپايي دوور ده خاته وه.

- ده بي نه ينيه كت له لا بدر كيم، له ژنه گه و ره كهي خانم بي ست. ده زاني بۆچي خان له سه مه رقه نده؟

عومهر رايده گريت، به قسه وقسه لوكي حه ريم پروا ناكات.

- نه يني ميران سوودم پي ناگه يه نن، گويي ئه و كه سه ده سوو تيني كه گويي بۆ قولاغ ده كات.

- ده تو گويم لي گره، ئه م نه ينيه ئيمه ش ده گرتنه وه، چونكه بوي هه يه ژيانمان سه ره نگوون كات. ناسرخان هاتو ته سه مه رقه ند بۆ ئه وهی قه لا و سه نگره كان بپشكني. كو تايي هاوين، هه ر دوا به دواي گره، له شكري سه لچو قيبه كان هيرش دههين.

خه یام سه لجوقییه کان دهناسی و زاکیره ی مندالی داگیر کردوه. پیش نهوی ئاسیای ئیسلامی داگیرکن، زیدی نهویان داگیرکرد و تاكو نهوش مابیت، همیشه ترسه گوره که یان له بیر ناچیتته وه.

ده سال پیش نهوی عومهر له دایک بیت رووی دا، خه لکی نیشاپور سبه ینانیتک له خه وه هه لدهستن، شاره که یان به ته وای له لایه ن له شگری تورکانه وه گه مارۆ درابوو. دوو براش سه رکرده ی له شکره که بوون، توغرو له کوری سببه لجوق بوون، نهویش نهو کات ناغای عه شیره تیکی ره وهندی نه ناسراو بوو، تازه به تازه ببوونه ئیسلام. په یکتیک ده گاته نه شرافه کانی شار: «وه کو دهوتریت که پیوانتان شانازی به خووه دهکن و ئاویتی فیتکیش به کارتیه کانتانه وه تیده په ری. نه گهر بیت و به ره و روومان بینه وه و بهرگری بکن، نه وه ورگی کارتیه کانتان هه لده دینه وه و پیوانتانیش سه رونگوم ده که یین.»

فسفس پاله وانیی له کاتی گه مارۆ داندای زیاد ده کات. به لام نه شرافه کانی نیشاپور به په له خو یان دا به دهسته وه، په یمانی نه وه یان دانئ که دهست له کهس نادریت، دهست بو مال و مولکی خه لکی و خانوبه ره و باغ و بیستان و که نال و کارتیه کانیان درتیز ناکریت، به لام په یمانی داگیرکه به چی ده چی؟ هه رکه له شکر هاتنه ناو شاره وه، چاغری پیواه کانی به ره لا کرده ناو بازار و خیابه ناکانه وه. توغرو قایل نه بوو، وتی له بهر خاتری مانگی ره مه زان نابج شاری موسلمانان له مانگه دا به غاره ت به رین. نه نجه ته که ی شوینی خو ی کرده وه، به لام چاغری نایه وی چه ک دانیت. به وه رازی بوو که چاوه روانی بکات تاكو نه هالی عه فوو یان له سه ر نامینی.

کاتیک خه لکی شار بینیان که دیده نگای دوو برا که له مه ره نه م لمملانییه دا، له به کتر جیایان ده کاته وه و کاتیکیش نه وه یان زانی که له سه ره تای مانگی داها تووه وه ئیتر راوه رووت و دهست درتیزکردن بو ناموس و کوشتار دهست پیده کات، ئیتر بوو به ترسیکی گه وره. دوکانه کان به تال کران، پیوانیش بیده نگ، له به رده م ژنان و کچانیان له بیده سه لاتی دهستیان به گریان ده کرد. چی بکه یین و به چ ریگایه کیشا هه لپین؟

داگیرکه ران له هه موو لایه که وه، جهنگاوه ران به سوار نه سپی گولینگدار وه له بازاری چوارگوشه گه وره که و له گه ره که کان و له گونده کانی ده وره یی شار و ده وره یی ده روزه سووتا وه که سمکولیان ده دا و هه میشه ش سه رخوش بوون و له بارمته یه ک ده گه ران، که دهست درتیزکردنیک، نه م ته ته ره جله و ترازاوانه رشانه وه یان خسته گوند و دیها ته کانه وه.

ئایا به شیوه یه کی سه رووشتی خه لکی حه زی به وه نه ده کرد که مانگی ره مه زان کوتایی بیت و جهژن دهست پی بکات؟ نه م ساله، خه لکی حه زیان ده کرد که مانگی ره مه زان هه رگیز کوتایی نه بییت و جهژنی ره مه زانیش قه د نه بییت کاتیکیش چاویان به مانگی نو ی کهوت، کهس بییری له خو شی و شادی نه کرده وه، کهس بییری له وه نه کرده وه بهرخیک سه برپیت، هه موو شار ههستیان ده کرد بوونه ته بهرخیکی دابهستی و چه وره بو نه م قوربانیه.

روژی پیش جهژن، واته شهوی نیاز که هه موو نیازیک تیا یا دیته دی، هه زاران خیزان به مال و منداله وه روویان کردبووه مزگه وته کان، روویان کردبووه مه زار و مه رقه ده کان، روویان کردبووه که لا وه کان، شهوی گیاندان و فرمیسک و نویتز دابهستن بوو.

له قه لاش، له م کاته دا، ده مه قاله یه ک ده که ویتته نیوان نهو دوو برا سه لجوقییه وه. چاغری دهیشیراند و دهیوت نه وه بو چند مانگیک ده چیته که پیواه کانی مووچه یان وه رنه گرتوه، نه گه ریش ئیستا وا هاتونه ته مهیدانه وه، ته نها له بهر نه وه یه که به لئیمان دانئ که به که یفی خو یان بکه ونه ناو نهو شاره زهنگینه وه و دهست به فه رهوود بکه ن و ئیستاش گه شتونه ته راده ی نه وه ی که یاخی یین و چاغریش له مه زیاتر ناتوانی جله ویان بگریته.

توغرو له زمانیکی دیکه قسه ی ده کرد:

- ئیمه هیشتا له سه ره تای غه زو داین، شارانی زورمان له پیشن، ئیسفه هان و شیراز و ره ی و ته بریز و چه ندین شاری ترمان له پیشه! نه گهر دوای ته سلیمبوون نیشاپور تالان که یین، دوای نهو هه موو په یمانه، شاری دیکه ده رگامان لی ناکاته وه، شوین پیی لاواز نامینی.

- تا بهم جوړه خه يام باسی ئەم سەرکرده سه لځوقیپانه ی ده کرد، راوړووتکه ری نه خوینده وار و سەرکرده ی رۆشنفیکربوون، توانای ئەو هیان هه بوو ناهه موارتین کار بکه ن و بلندترین رەفتاریش بنوین. به تاییه ت توغرو ل به گیان، خه سلته تی دامه زرتنه ری ئیمپراتزیه تی هه بوو. ته مه نم ته نها سځ سال بوو که ئیسفه هانی گرت و ده سالانیش بووم که به غدای غه زوو کرد، خۆی وه کو پارێزه ری خه لیفه ناساند و وای کرد که ناو نیشانی سولتانی پی ببه خشن، پاشای سهرتاپای رۆژه لالت و رۆژئاوا، له ته مه نی حه فتا سالیشدا، کچی ئەمیری موئیمینی خواست.

عومەر ئەمه ی به ئیعبابه وه وت، رهنگیی که مۆکه یه کیش به هه بیه ته وه، به لام جیهان به شتیوه یه کی زۆر بی شەرمانه دایه تریقه ی پیکه نین. عومهریش سه یری ده کرد، روخسار گرژ، هه ست بریندار بوو، له م پیکه نیبه کتوپره تینه گه یشت؛ داوای لیبور دن ده کات و خۆی بو رۆون ده کاته وه:

- کاتییک باسی ئەو ژنه یانته کرد، بیرم له و شته کرده وه که له حه ریم بو یان گپراهه وه.

عومەر زۆر به ناته واوی به سه رهاتی ئەو چیرۆکه ی دیته وه یاد که وشه به وشه جیهان بو ی گپراهه وه.

کاتییک داواکه ی توغرو ل ده گاته خه لیفه که داوای سه بده ی کردبوو، خه لیفه رهنگی تیک چوو بوو. په یکه بری سولتان هه ر به ئاسته م بیلاتی جی هیشته بوو، خه لیفه وتبووی:

- ئەم تورکه، ده میتیک نیبه خیتوه تی جی هیشته وه! ئەم تورکه که باوانی هه ر دوینجی بوو، نازانم به رامبه ر به چ بتی ده چه مینه وه و له سه ر به یداغه کانیشیان وینه ی لموزی به رازبان ده کیشا! چون جورته تی ئەوه ده که ن که داوای کچی ئەمیری موئیمین به ئەسل و نه سه ب بکات؟

ئه گه ر بیت و هه موو نازای له شه مه زنه که ی که وتیبتنه له رزین، چونکه ده یزانی ناتوانی ئەم داوا یه ر هت کاته وه. دوا ی چه ندین مانگی دوودلی و دوو نامه ش بو هینانه وه یاد، گه یشته ئەوه ی که سیاغه ی وه لامیک

- چون ئەو هه موو شارانه ی که تو خه ونی پیوه ده بیینی پیمان داگیر ده کری ئەگه ر بیت و له شکره که مان له ناوچیت و پیاوه کائمان ده سه ردارمان بن؟ وا هه ره دلسو ز و به وه فایان سکالا و هه ره شه ده کات.

له ده وری هه ردوو براکه، یاریده ده ران و ریش سپیانی عه شیرت بوو، هه ر هه موو به یه ک ده نگ، قسه کانی چاگریان ته سدیق ده کرد. بۆیه وره ی هاته به ر و هه لسا یه سه ری، بریار ده دات و کو تایی به گفوتگو ده هینی:

- گه لئ قسه مان کرد، ده رۆم به پیاوانم ده لیم که با ده ست به یه غما کردن بکه ن. ئەگه ر تو ده ته وی با له شکره که ی تو له لات میننه وه و هه رکه سه له شکر ی خۆی.

توغرو ل وه لامی نه دایه وه، جووله یه کی نه کرد، له نیوان دوو هه لئشاردنی سه خندا بوو. له پرتکدا، وه کو فیشه که شیتته بازیکی دا و خه نجه ریکی گرته ده سته وه.

چاگریش خه نجه ره که ی له کیف ده رهیتا. که س نه یده زانی ئایا بچه ناو بژییه وه یا هه روه کو عاده ت واز له م دوو برا سه لځوقییه به یین و، با گرفته کانیان له ناو خویندا چاره سه ر بکه ن. کاتییک توغرو ل ده سته به قسه کرد:

- برا، نامه وی به زۆر گو تپراهه لیم بکه بت، ناشمه وی ری له پیاوانت بگرم. به لام ئەگه ر بیت و به ره لای شاریان بکه ی، تا ئەم خه نجه ره ئە کیشمه دلم.

کاتییک ئەمه ی وت، نووکی خه نجه ره که ی ناراسته ی سینگی کردبوو و هه ردوو مستیشی له ده سه که که ی گیر کردبوو. براکه ی که می پارایی نواند، به ره ورووی چوو، په یمانی ئەوه ی داین که جاریکی دیکه له به ره ورووی هه لئه ستیتته وه. نیشاپوور رزگاری بوو، به لام هه رگیزا و هه رگیز له ترسه گه وره کانی مانگی ره مه زان رزگاری نه بوو.

بدۆزیتتهوه. یه کتی له موسته شاره ریشسپییه کانی گه یاندنی نامه که ی کهوتبووه ئەستۆ، چوو بۆ شاری رهی که تاکو ئیستاش که لاوه و پاشماوه کانی ئەم شاره له دهووبهاری تارانوه دیارن. شوینی نیشته جیبوونی توغروول بوو.

سه ره تا وهزیر ئیستیقباالی په یکبه ره که ی خه لیفه ی کرد که بهم وشانه پیشوازی لی کردبوو:

- سولتان هه راسانی لی گرتووم و بی تاقه تی کردووم، گه لی دلخۆشم به وهی که هاتی و جوابت لی گپراینه وه.

- با گویت له وهلامه که بیت، هه ندهش دلخۆشکه ر نییه: ئەمیری موئینین داوای لیبوردنتان لی دهکات، توانای ئەوهی نییه که ئەم داوایه جیبه جی بکات.

بهم هه واله وهزیر زۆر تیک نه چوو و هه ر خه ریکی ته زیتحاتی خۆشی بوو.

- ئەوها، پیتی دهلی: ئەم دالانه دهپری و ده رگایه کی گه وره ت دیتته ری، له وی، پرۆ به سه روکی هه موو ولاتی عیراق و ولاتی فارس و خوراسان و نازربایجان و ئەوهی که به نوکی شمشیر، له پیناوی دینی هه ق ناسیای داگیرکرد، ئەوهی که پارێزه ری خه لافه تی عه باسی دهکات، ده پرۆ دهی، پیتی بلتی: «نه خیر، خه لیفه کچی خۆیت ناداتی!» زۆریاشه، ئەوه پاسه وانه و ده تباته لای جه نابی.

پاسه وانانی ناوبراو ناماده بوو و ته ته ریش هه لسا و داوی کهوت، له م کاته دا، وهزیر به گالته وه وتی:

- بروا ده کم وه کو کاربایه کی دنیا دیده، قه رزوقۆله ی خۆت داوه ته وه، مال و سه روو ته شت به سه ر کوره کانتا دابه ش کردوو و کچانیشت داونه ته شو!

ته ته ر ده گه ریتته وه و داده نیشته هه ست به شه که تیی دهکات.

- باشه ج راویژکاری به کم ده که ی؟

- خه لیفه هه یچ ریتگایه کی دیکه ی پنی نیشان نه دای، هه یچ

ریتکه که وتنیکی دیکه تان له به رده مدا نییه؟

- پیتی وتم ئەگه ر هه یچ چاره سه ری دیکه نه مینتی بۆ ئەوهی خۆمان له م داواکردنه بدزینه وه، ئەوه پیشنیاری سی سه د هه زار دیناری زپریان به دیاری، له جیاتی ده دهینی.

- ئا به م شیوه به ده ست پنی بکه ی چاکتره. به لام بروا ناکه م که ئەمه بریاریکی ماقوول بیت، داوی ئەوهی که سولتان ئەم هه موو شته ی بۆ خه لیفه کرد، داوی ئەوهی هینایه وه شاره که ی که پیشتر شیعه کان شاربه ده ریان کردبوو، داوی ئەوهی عه رد و سه روسامانه قه پینداره کانی بۆ گه رانده وه، داوی پاداشتیکی بکات. ده توانین بگه یینه هه مان ئەنجام به پنی ئەوهی هه سته توغروول به گ بریندار بکه یین. تو پیتی بلتی که خه لیفه داوایه که ت قبوول دهکات و منیش له لای خۆمه وه ئەم مونسه به ته گونجابه ده قۆزمه وه که سولتان هه ست به له خۆ رازیبوون دهکات و ئەوهی پیشنیار ده کم که له هه مان کاتیشدا که دیاری به کی واش له گۆری دایه که به رابه ری ئەم داواکردنه به.

ئەوهی وترا کرا. سولتان زۆر به جۆش و خروشه وه، کاروانیکی زۆر گرینگی ته یار دا، هه ر له وهزیر و چه ند میریک و ده یان ئەفسه ر و ئەشراف و پیره ژنی خزمی دۆست و هه زاران کۆیله و پاسه وان، بۆ ئەوهی بچن له به غداوه دیاری به به هاکان له گه ل خویانا به یتن که له کافوور و ریتحانه و دیباجه و پر له باولیش به ردی نایاب و هه روها سی سه د هه زار پارچه زپره که شی له گه ل.

خه لیفه بواری قسه کردنی دا به ئەندامه گرینگه کانی وه فده که، له گه لیشیانا زۆر به ریز و، حورمه ته وه قسه ی کرد و پاشانیشت دوو به دوو له گه ل وهزیری سولتان که وته قسه کردن و به پنی پیچ و په نا پیتی وت که ئەم ژنه یئانه به دللی ئەو نییه و، ئەگه ریش زۆریش پیتی له سه ر داگرن ئەوه ناماده م که به غدا به جی به یتم.

- باشه ئەگه ر ئەمه هه لویتستی ئەمیری موئینین بیت، ئەی باشه ئەم ریتکه که وتنه، مه به ستم ئەم دیاری به له پای چی؟

- نهمده توانی به یهک وشه وه لامتان بدهمه وه. به هیوای ئه وه بووم که سولتان لهم هه لویتسهی من تیده گات و بوی نییه داوای ئهم قوربانیهیهم لی بکات. ده توانم به توئی بلیم، سولتانان نه بووه، چ سولتانه فارسه کان، چ تورکه کان، مومکین نه بووه داوای شتیکی وایان له خه لیفه کردییت. ده بی شهرف و ناموسم بپاریزم!

- چهند مانگیک ده بی، ههستم به وه کردووه که پیده چی وه لامه که نه بیت، هه ولی ئه وه شم دا که سولتان بۆ ئهم نه ئه ناماده بکه م، بۆیم روون کرده وه که پیش ئه و، که سی دیکه جورته تی ئه وهی نه کردووه داوای کچی خه لیفه بکات و ئهمه ناچیتته ناو دابونه ریتته وه و، بۆ خه لکیش ده بیته شتیکی سهیر. هه رگیز ناتوانم وه لامه که ییت وه کو خوی بۆ بگیترمه وه، چونکه جورته ت ناکه م.

- مه ترسه، قسه بکه!

- داوای عه فوو له ئه میری موئمینین ده که م، نابیت وشه ی وا قه د له زارمه وه ده ریین.

خه لیفه وچانی لی هه لگیرا.

- قسه بکه، داوات لی ده که م که هیچ نه شاریتته وه...

- سه ره تا سولتان دهستی به جویندانم کرد، به وه تاوانباری کردم که دژ به ئه و لایه نگیری ئه میری موئمینین ده که م... هه ره شه ی ئه وه شی لی کردم که چه پسم ده کات...

به ئه نقه ست وه زیر دهستی به دهم ته ته له کردن کرد.

- با بگه ریینه وه سه ر بابه ت، تو غرول به گ چی وت؟

- سولتان دهستی به هاوار کرد: «ئهم عه باسیبانه چ عه شیره تیکی سهیرن! باب و باپیرانیان نیوهی دونیا یان داگیر کرد، نازدارترین شاریان ئاوه دان کرده وه و ده سهیریان که ئیمرو! ده ست به سه ر ئیمپراتوره ته که یانا ده گرم و ده نگ ناکه ن. پایته ختیان داگیر ده که م، به که یف و سه فاوه زیر و گه وه هرم به سه را ده بارین و ئه میری موئمینینیش پیتم ده لی: «هه چ شاری که خودا داومیتهی ده بیه خشمه تو، هه موو ئه و خواناسانه ی که به یعه تیان

داومه تی، ته سلیمی توئی ده که م.» تکام لی ده کات که کوشک و بالاخانه کانی، خودی خوشی، حه ریمه که شی بخه مه ژیر چاودیری خومه وه. به لام ئیستا که داوای کچه که ی لی ده که م، هه لده شاخ و ده یه وی شهرف و ناموسی خوی بپاریزی. لینگه پاکیزه به ک، ته نه ئه م ناوچه به ماوه که ئاماده بیته شه ری بۆ بکات؟»

خه لیفه ته نگه نه فه س بوو، قسه ی بۆ نه ده کرا، وه زیریش ئه مه ی به هه ل زانی بۆ ئه وه ی کو تایی به نامه که ی به یینی.

- سولتان له سه ری رویشته: «برۆ پیته بلتی، وه کو چون ئیمپراتورییه ته که م داگیر کرد، وه کو چون به غدام زهوت کرد، هه ر ئه وه اش ئه م کچه زهوت ده که م!»

جیهان به وردی و بهلهزه تیککی گوناها مپزه دهیگیتیه وه، باسی شکستی ژنهینانی پیاوه گوره کانی ئەم دونیایه ده کرد و ئیتر عومەر توانجی لی ناگریت و بهحهزه وه له وردترین جوولیه ورد ده بیته وه. کاتیکیش گالتهی پیده کات، هه ره شهی ئه وهی لیده کات که بیده نگ بیت و تکای لیده کات و نهوازی له گه ل بکات بو ئه وهی بهرده وام بیت هه چنده شه ده زانی چون ئەم جیکایه ته کوتایی دیت.

ئهمیری موئمینین ملکه چی ئه وه ده بیت که بلتی «باشه» و شکستیکی مه زینیش رۆحی داگیر ده کات. هه رکه توغرو له لامه کهی پیده گات، ئیتر ریگای به غدا ده گرتیه بهر، پیشی ئه وه شی بگاته شار، خیرا وه زیره کهی بو تاقیب ده نیری و دهیه وی به خیرترین کات ئه وه بزانی بو ناماده کردنی شاییه که چی بریار دراوه و چونیش کاره کان مهیسه ره ده بن.

کاتیکیش ده گاته کۆشکی خه لافهت، ته ته ر زۆر به ورده کاربیه وه ئه وه بیان پیتی وت که عه قدی ماره بیه که ده کری ئیمزا بکریت، به لام کۆبوونه وهی بووک و زاوا کاریکی مومکین نییه، «چونکه ئه وهی گرینگه شه ره فی به گرتنه، نه ک پیکگه یشتن».

وه زیر وهخت بوو بتاسی، به لام به سه ره خۆیا زال بوو.

- ده بوت، من توغرو له گه بناسم، به بی هیچ گومانیک، پیکگه یشتن بو ئه وه قه د کاریکی لاوه کی نییه.

له راستیدا، بو ئه وهی پی له سه ره هه ز و ئاره زوه گرگرتوه کانی داگریت، سولتان هیچ دوولبی نه کرد له وهی که له شکره کهی له سه ره پی راگریت و به غدا گه مارۆ بدات و، هه روه ها کۆشکی خه لافه تیش ئابلوقه بدات. خه لیفه شه ری نه کرد و ئەمهش ئه وه ده گه یه نی که «پیکگه یشتن» نه نجام درا. شازاده له سه ره دۆشه کیکی زیتر کهفت کراو و توغرو له به گیش هاته ژوره وه و له به رده می عه رده کهی ماچ کرد و هه روه کو میژوونووسان ده بیگرتنه وه «پاشانیش چوه خزمه تی به بی ئه وهی په چه کهی له سه ره روخساری هه لمالی و به بی درکاندن و شه به کیش، هه ره به بی ئه وهی خۆی

به وجودی ئه وه وه بخافلینی». ئیتر هه موو رۆژیک ده هات بیبینی، به دیاری گرانبه هاوه، هه موو رۆژی ده چوه خزمه تی، به لام رۆژیک چیه، نه به یشت چاوی به روخساری بکه ویت. له گه ل هه ره ده رچوونیکیدا، دوا ی هه ره «پیکگه یشتنیک»، ده به ها کهس چاوه روانیان ده کرد، چونکه که یف خۆش و هه موو داواکاربیه کانی قبوول ده کرد و به بی حسیبیش دیاری ده به خشییه وه.

له م ژنهینانه ی ئینحیتاته و لووتبه رزییه، منالیکی لی نه نینرایه وه. توغرو له شه ش مانگ دره نگتر کۆچی دوا بی کرد. نه زۆکیکی ئاشکرا دوو ژنی پیشووی ته لاق دابوو، به خه تاباری داده نان، به لام خه تا هی ئه وه بوو. دوا ی چه ندین ژنهینان، چ ژنی ئازاد چ که نیزه، به لام ده بوا یه مه سه له که ئاشکرا بیت: ئه گه ره خه تا هه بیت ئه وه خۆی خه تاباره. فالچی و حه کیم و شامانی^(۱) کۆکرده وه، دره مانیان بو نووسی ئه ویش ئه وه بوو که له ژیر تریفه ی مانگی چواره دا، ده بی گۆشته برا وه کانی ده وری کیری منالیکی تازه خه ته نه بوو، فر دات. بی سوود بوو. ناچار ملی بو ئه مری واقیع شل کرد. به لام بو ئه وهی ئەم عیله ته هه یبه تی له ناو خزم و که سوکاردا نه زرتینی، خۆی به وه ناوبانگ کرد که که لیکه هه رگیز تیر ناخوات، بو به بو کورتترین سه فه ره میکی زیاد له پیویست پری له ژن و جاربه ده دایه دوا ی خۆی. باسی توانایی ئه وه بو بووه با به تیک ده بوا یه باس کری، شتی ده گمه نیش نه بوو که ئه فسه ره یا ریواره بیگانه کان که ده هاتنه سه ردان، تووشی حه په سان ده هاتن له مه ره به سه ره اته کانی، به زیاده وه باسی وزه و توانای شه وانیان ده کرد و داوا ی ئه لیکسیر و راجیته یان لیتی ده کرد.

که واته سه بیده به بیوه ژن ده میتیه ته وه. دۆشه که زیتر که فته کهی به به تالی مایه وه، بیری له وه نه کرده وه که خه می بو بخوات. له وه ترسناکتر، به تالی

(۱) وشه یه کی ئورال - ئالتاییکه. مه به ست له پیای ئایینی هۆز و میلله تانی سیبیریا و مه نغۆله کانه؛ خه سله تی کهش و تقووسی تاییه تی هه به که له گه ل سروشتدا په یوه ندی ده به ستی و پروای به رووحانیه ت هه به له سروشتدا. (وه رگرت)

دهسه لات بوو، ئيمپراتورييهت ده ميک نيبه له دايمک بووه، نه گهر چيش به سه لجوق، بهم ناوه نه ناسراوه ي باب و باپيرانه وه ناوزده کرا، که توغرو ل دامه زرينه ري راسته قينه ي بوو. له ناوچووني نه و. له جي به جي نه ماني منالتيک، ناي ا هه موو روزه لاتي ئيسلامي نغروي پاشا گهر داني ناکات؟ له شکر له برا و برازا و ناموزا پيکه اتبوون. تورکان نه مافي گه وره يي ده زانن يا ياساي جي گرتنه وه.

هه زوو، پياويک خو ي ده سه پيني: نه لپ نه رسه لان، کوري چا غرييه. له چهنه مانگيکدا، خو ي به سه ر نه نداماني عه شيره تدا فه رز ده کات، قه سابخانه يه ک بو هه نديکيان ده نيته وه و هه نديکيشيان به زه بري پاره ده کري و به يعه تي بو ده دن. هه نده نابات له بهر چاوي ره عيه ته که ي به ده سه لاتدار ده بينري، به هيز و پته و و عادي ل. به لام له ناو نه ياره کانييه وه فسکه فسک په يدا بوو و دووي ده که وت: کاتيک نه زوکيان ده دايه پال توغرو ل، خه سلته تي حه شه رييان ده دايه نه لپ نه رسه لان، باوکی نو منال، ريککه وتي دابونه ري ت و پرو پاگه نده ش وينه ي پياويکيان بو ده کيشا که ره گه زي ديکه زور سه رنجي رانه ده کيشا. دوژمنانيش به «ناريله» ناوزه ديان ده کرد و حاشيبه که شي زور تاگاداري نه وه بوون که قسه و گفتوگو کانيان بکه وينته به رگويي ره عيه به که ي بيزار که ره وه. تا نه م ناو زرانه، راست يا درو، ده بيته هو ي له ناوچووني و زور زووش ده سه بر داري ده سه لات ته که ي بوو که زور به هه ييه ته وه ده ستي پيکرد و پي ده چوو زوريش بخايه ني.

جيهان و عومهر هيشتا نه مه يان نه ده زاني. له و کاته ي که هه ردووک له ناو باخچه که ي نه بوتايه ر خه ريکي قسه کردن بوون، نه لپ نه رسه لان سي و هه شت سال بوو ته مه ني، پياوي هه ره به توانا له سه ر گوي زمين. ئيمپراتوره که ي له کابو له وه ده ستي پي ده کرد تا کو حه وزي سپي، هه ر خو ي و به س خاوه ن ده سه لات و خاوه ن له شکر يکي گوپرايه ل، وه زير تيکيشي هه يه بلسيمه تترين پياوي ده ولته تي نه و سه رده مه يه، نيزامولولکه ناوي. به تاييه ت، نه لپ نه رسه لان، له و کاته دا، گوندي مالازگه ردي نه ناتولي داگير

ده کات و له شکر ي بيزه نته تيکويه کان ده دات و بازيلوش^(۲) يه خسي ر ده کريت. له مناره ي هه موو مزگه و تيشانه وه، به سه ره ات و سه رکه و تنه کاني هه لده شاخن، باسي نه وه ده که ن چو ن له گه رمه ي شه ردا، کفنيکي سپي ده کاته بهر و به عه تر و گولا و خو ي بو نخوش ده کات و، چو نيش به ده ستي خو ي گريه ک له کلکي نه سپه که ي ده دات و چو نيش له ده وري خيوه تي نه و رووسانه ي که بو ئيستيتلا ع له لايه ن بيزه نتييه کانه وه بانگ کرابوون ده حه په سيني و، چو نيش لووتيان ده بري و، هه ره ها چو نيش بازيلوي يه خسي ريش به ره لا ده کات.

بيگومان نه مه بو موسلمانان کاتيکي گرنگه، به لام بو سه مه رقه نده ده بيته باه تيکي پر له گيچه ل. نه لپ نه رسه لان هه ميشه چاوي ليتوو و له رابردووشدا هه ميشه ويستبووي ده ستي به سه ر بگريت، ته نها مملانتي له گه ل بيزه نته ناچاري کرد که هودنه بکات و بيته ريککه و تنيکيش که له سه ر بناغه ي ژن به ژن له نيو نه و دوو بنه ماله يه جيگير بيت: ته رکين خاتوون، خوشکي ناسر بدرتته مه ليکشا ه، نو به ره که ي سولتان و خانيش خو ي کچي نه لپ نه رسه لان بخوازي.

به لام که سيک له مه ر نه م ريککه و تنامه ساويلکه نيبه. له و کاته وه ي که گو يي له سه رکه و تني خه زووره که ي بوو به سه ر فه له کانا، سه ر و کي سه مه رقه نده ترسي گر تني شاره که ي له سه ر نيشتوو، به هه له دا نه چوو و روودا وه کان به خي رايي تي ده په رن.

دووسه ده هه زار فورساني سه لجوقي ناماده ن له «رووبار» که به ره نه وه، مه به ست له و رووباره يه که به جه يحوون ناوي ده بن و پيشينه ييه کانيش به نوکسووس ناويان ده برد و پاشانيش ده بيته نه موو داريا. پيويستي به بيست روزه بوو بو نه وه ي دوا سه ر ياز به سه ر پر ديکدا بيه ريته وه که به قايه غي پيکه وه به ستراو، دروست کرابوو.

(۲) سه رتا، واته له سه رده مي هيلينيدا، له سه رده مي نه له کسه نده ري مه زنه وه، نه مه نازناوي پاشاياني فارس و حوكمداراني روزه لات بوو، پاشان ده درتته پال به ئيمپراتوره کاني رومان له سه رده مي بيزه نته ده وترا. (وه رگير)

دیوه‌خانه‌کە‌ی سە‌مه‌رقە‌ند هە‌میشە‌ ئاوه‌دانه و پڕی له‌ خە‌ڵکە‌، بە‌لام بێ‌ده‌نگن، هەر بە‌مالی تازیبه‌باریک ده‌چی.

خانیش پێ‌ده‌چی ئە‌زموون و تاقیکردنه‌وه‌کان فیری حیکه‌مه‌تیان کردبیت، نه‌ تووره‌ ده‌بیت، نه‌ ده‌نگیشی به‌رز ده‌کاته‌وه‌. حاشیه‌یش هە‌موو مات. خاوه‌ن شکۆ دلپانی ده‌دایه‌وه‌. ئە‌م هێمنیه‌ پارای ده‌کردن، هە‌ستیان ده‌کرد ملیان بۆ ئە‌مری واقیع که‌چ کردوه‌، قازی پروو‌خا و، خە‌و‌نیشی به‌سه‌لامه‌تی خە‌ڵکە‌که‌وه‌ ده‌بینی. هە‌له‌هاتن، خە‌یانه‌تکردن، چاوه‌روانکردن یا نوێژکردن و پارانه‌وه‌؟

دووچار له‌ رۆژتیکدا، خان هە‌لده‌ستی مه‌وه‌کیبیکیش له‌ خزم و که‌س پیکه‌تابوو دوا‌ی ده‌که‌وت، قازی ده‌چوو لایه‌کی شوورای شاره‌که‌ی ده‌پشکنی و سه‌ریازه‌کان و ناکه‌سه‌به‌چه‌کان هوتافیان بۆ له‌ ده‌دات. له‌ یه‌کن له‌و جه‌ولانه‌ی، چه‌ند گه‌نجیکی شارستان و یستیان له‌ ناسر نزیك بینه‌وه‌. پاسه‌وانه‌کان نه‌یان هێشت زۆر لێ‌ی نزیك بینه‌وه‌، هاواریان ده‌کرد که ئاماده‌ی ئه‌وه‌ن که له‌ ته‌نیشته‌ له‌شکره‌وه‌ بچنه‌ جه‌نگه‌وه‌ و ئاماده‌ی ئه‌وه‌ن که خۆیان له‌ پیناوی شار و خان و بنه‌ماله‌که‌ بده‌نه‌ کوشت. خان ئە‌م ده‌سپێشخه‌رییه‌ی زۆر به‌شیلگیریه‌وه‌ نه‌گرت، خان تووره‌ ده‌بیت و کۆتایی به‌جه‌وله‌که‌ی ده‌هینتی و ده‌گه‌رپته‌وه‌ و فرمانیش ده‌داته‌ پاسه‌وانه‌که‌ی که به‌بێ‌ سێ و دووکردن بلاوه‌یان پێ‌ بکه‌ن.

کاتیکیش ده‌گه‌رپته‌وه‌ کۆشک، گله‌بی له‌ ئە‌فسه‌ره‌کانی ده‌کات:

- کاتیکی که باپیره‌م، ره‌بی خودا هە‌میشە‌ بیره‌وه‌ریه‌ حه‌کیمه‌کانیمان بۆ بپاریتی، ویستی شاری به‌لخ داگیرکات، دانیشتوان به‌بێ‌ ئاگاداری سه‌رکرده‌که‌یان چه‌کیان گرتە‌ ده‌ست و سه‌ریازیکی زۆریان لێ‌ کوشتین و له‌شکره‌که‌یان ناچارکردین که بکشینه‌وه‌. ئینجا باپیره‌م نامه‌یه‌کی بۆ محه‌مه‌د، سه‌رکرده‌ی به‌لخ نویسی، نامه‌یه‌کی پڕ له‌ گله‌بی و ره‌خنه‌ بوو: «ئاماده‌م که له‌شکره‌کامان به‌ره‌و پرووی یه‌کتر بینه‌وه‌، خوداش سه‌رکه‌وتن ده‌داته‌ ئه‌و له‌شکره‌ی که ده‌یه‌وی، به‌لام بۆ کوی برۆین کاتیکی که عه‌وام خۆیان تیکه‌لی ئە‌م شه‌ره‌ ده‌کهن؟» محه‌مه‌د هه‌قی دا به‌باپیره‌م، سزای

دانیشتوانی دا، چه‌ک هە‌لگرتنی لێ‌ قه‌ده‌غه‌کردن، له‌بری ئە‌و وێرانکارییه‌ی که دووچاری هاتن، زێری بۆ هە‌لپشتن. ئە‌مه‌ش هه‌روه‌ک بۆ دانیشتوانی به‌لخ راسته‌، بۆ دانیشتوانی سه‌مه‌رقه‌ندیش هەر راست بوو، سروشتی خۆیه‌ده‌سته‌وه‌ نه‌دانیان هه‌به‌ و منیش ئە‌وه‌م پێ‌ باشه‌ که له‌جیاتی ئە‌وه‌ی منه‌تی دانیشتوان هە‌لگرم، به‌ته‌نھا و به‌بێ‌ چه‌ک به‌ره‌و پرووی ئە‌لپ ئە‌رسه‌لان بيمه‌وه‌.

هه‌موو ئە‌فسه‌ره‌کان لایه‌نگیریان کرد، به‌لێنی ئە‌وه‌یان دایه‌ هه‌موو که‌فوکۆلیکی میلیله‌ت خامۆش بکه‌نه‌وه‌ و په‌یمان و به‌یعه‌تیان له‌گه‌لی نوێ کرده‌وه‌ و به‌لێنی ئە‌وه‌شیان دایه‌ که هه‌روه‌کو درنده‌ی بریندار هه‌لمه‌ت به‌رن. ئە‌مه‌ش ته‌نه‌ها قسه‌ نین. له‌شکری ئوزه‌گیستان له‌ له‌شکری سه‌لجوقیه‌کان بێ‌ به‌ها و نرخ که‌مه‌تر نییه‌. ئە‌لپ ئە‌رسه‌لان ته‌رازووی ته‌نه‌ها به‌ژماره‌ و به‌ته‌مه‌ن به‌لادا ده‌شکایه‌وه‌. مه‌به‌ستی له‌ له‌شکره‌که‌ی خۆی نه‌بوو، به‌لکو هی بنه‌ماله‌که‌ی بوو. خان به‌ر وه‌چه‌ی دووه‌مه‌، هێشتا جۆشوخۆشی دامه‌زرینه‌ر له‌ که‌لله‌ی هێشتا به‌تاوه‌. ناسر پینچه‌مین که‌سی بنه‌ماله‌که‌یه‌تی، زیاتر تمووحی ئە‌وه‌ی هه‌یه‌ که له‌زه‌ت له‌و ده‌سکه‌وتانه‌ بپینتی تا له‌ ده‌ستی دات.

به‌دریژی ئە‌و رۆژه‌ پڕ هه‌یه‌جانه‌، خه‌یام ویستی خۆی له‌ شار دووره‌په‌ریز راگریت. بێ‌ گومان، ناتوانی هه‌روا بمینیته‌وه‌، جار ناچارم، سه‌ریکی له‌ بیلات ده‌دا و یا ده‌چوو سه‌ردانی قازی ده‌کرد و نه‌یده‌ویست و خۆی پیشان بدات که له‌م زرووفه‌ ناسکه‌دا پشتیان لێ‌ده‌کات. به‌لام زۆریه‌ی کاته‌کانی له‌ کۆشکه‌که‌ی ده‌مایه‌وه‌ و خۆی به‌کاره‌کانیه‌وه‌ خه‌ریک ده‌کرد و، یا نووشتابوو سه‌ر کتیه‌ نه‌ینیه‌که‌ی و زۆر به‌گه‌رموگوریه‌وه‌ خه‌ریکی پڕکردنه‌وی بوو، هه‌روه‌کو ئە‌وه‌ی جه‌نگ بۆ ئە‌و ته‌نه‌ها له‌ پێگه‌ی حیکمه‌تیکی پرووته‌وه‌ و جوودی هه‌بیت.

ته‌نه‌ها جیهان به‌واقیعی دراماتیکی ده‌ورو به‌ر ده‌یه‌سته‌وه‌، هه‌موو ئیواره‌یه‌ک جیهان ده‌نگوباسی به‌ره‌ی بۆ ده‌هینتی، قسه‌وقسه‌لۆکی کۆشک و، به‌بێ‌ هیچ گرینگی پێ‌دانیه‌کی له‌ راده‌به‌ده‌ر گوتی بۆ راده‌گرت.

له مهیدانیش، هیتیشبردنه که ی ئەلپ ئەرسەلان بەسستی نزیک دەبیتەوه. سست و قورسی لەشکرپکی زەبەلاح، زەبت و پەبتیکی شاش، نەخۆشی، زەلکاو. بەرگری کردنیش، هەندی جار خۆیناوییه. هەندی جار، بەتایبەتی پیاویک ژبانی له سولتان تال دەکرد، بۆ نمونە سەرکردهی قەلایه که زۆر له رووباره کهوه دوور نەبوو. لەشکره که دەتوانی پتی بگۆژی و پیکای خۆی بکاتەوه، بەلام پشتەوهی زۆر جیتی بروا نەبوو و سەرلێشیتوانیش تا دەهاتیش زیادی دەکرد و له کاتی تەنگانەشدا، پێدهچوو کشانەوهش زۆرجیتی مهترسی بیت. کهواته پتوبسته کوتایی بهم شەر بهیتدریت، ده رۆژیش دهبی ئەلپ ئەرسەلان برپاری دەرکردوه و شالاو بردن له زیادی دایه.

له سه مه رقه ند زۆر بهوردی ئاگاداری دهنگواسی مهیدانی جهنگن. هەرسێ رۆژ جارپیک، کۆتریک دهنیشیتەوه که بەرگریکه ران بەرەلایان کردوه. له نامەکاندا هەرگیز باسی یارمهتی نەکراوه و باسی کهمی ئازوو قه و کهمی جهنگاوه ران نەکراوه و تهنها باسی دوژمن دهکری که له فه تاره تدایه و پروپاگهندهی ئافاتییش بلا بوته وه. هەر له چاو ترووکانیتکدا. سەرکردهی که مهیدان، یوسف ناویک، خەلکی خهوارزمه، دهبیته بهکی له پالەوانه کانی ئۆزبهگستان.

وهختی ئەوهش هات که ئەو چنگه بەرگریکه رانه تیکشکان و تهمهلی قه لاش شالای بۆ هینرا به سەر شوورەکانیشدا ئاودیوبوون. یوسفیش تاکو پیش ئەوهی بریندار بکرتیت و بهیه خسیر بگیری هەر دهجهنگا. دهیه نه پیش سولتان و ئەویش فزولیبه و دهیه وئ بزانی ئەمه کتیه ههنده دهردی داوه تی. پیاویکی کورته بنه ی هیشک، قژ بژ، سهرقیت، دوو که تهش له ملالو ئەولا بازوویان گرتوه. ئەلپ ئەرسەلانیش، چوارمه شق له سەر کهژاوهیه کی له دار دروستکراو و به بالیفی زۆریش دهور دراو لیتی دانیشتوه. ئەم دوو پیاوه قه دهرتیک به تهحه داوه سهیری به کتر دهکن، پاشان سه رکه وتوو دیته دوو:

- چوار سنگ له عهرد بچه قینن و بیبه ستنه وه و هەر چوار په لی راکیشن!

یوسف هەر له نووکی پتوه تا تهوقی سەر به تهوزه وه ته ماشای دهکات و هاوار دهکات:

- ئا بهم جوژه مامه له ی بهکی دهکری که وهک پیاو جهنگا؟
ئەلپ ئەرسەلان وهلامی نه دایه وه و پرووی خۆی وه رگیترا. زیندانییه کهش بانگی کرد:

- تو، هە ی ئاریله، له گه ل تۆمه!

سولتان راده چله کی، ههروه کو ئەوهی دوویشکیک پتوهی دای! دهست بۆ تیروکه وانه که ی دهبات که هەر له نزیکیه وه دانرابوو، تیرپکی دهخاته نیو که وان، پیش ئەوهی بیهاویتی، ئەمر دهکاته پاسه وانه کانی که زیندانییه که به ره لاکهن. چونکه ناتوانی تیر بهاوتی تته به کیک که به ستراییته وه، له وه دترسی که تیره که ی بهر به کی له سه ربازه کانی بکه ویت. له هه موو باریکدا، له هیچ ناترسی، قه د تیری ئەو سه روبره ی نه کردوه.

ئایا ئەمه له بهر هه لچوون و تووربه بوونیک زۆر و په له کردن و شله ژان بوو که ترسی ئەوهی له سه ر بنیشی که له و مه سافه کورته وه تیره که بهاوتی تته؟ رهنگی ئەوهش رویدات که تیره که بهر یوسف نه که ویت و سولتان کاتی ئەوهی بۆ ریک نه که ویت که تیرپکی دیکه بخاته نیو که وانه که یه وه و زیندانییه که هه لمه تی بۆ به ریت. ئەلپ ئەرسەلانیش توانای ئەوهی نابیت ئەگه ر بیت و هه روا له سه ر که ژاوه که ی به دانیشتووی بیتیته وه و دهیه وئ بیته خواره وه و پتی له سه رینیک گیر ده بیت و ساقه دهکات و به رده بیته وه. یوسف هه لمه تی بۆ ده بات و ئەو چه قویه ده گرتته دهست که له ژیر جلویه رگه که ی شار دبوویه وه. پیش ئەوهی به کی له پشته وه گورزپکی لیدات، ئەوهی بۆ هه لده که وئ که چه قویه ک بکیشیته قه برغه یا. سه ربازه کانییش هه لمه تیان برده سه ر جهسته هه لاهه لاکه ی. به لام له سه ر لیوانیشی بزیه کی گالته ئامیزانه که مه رگ هیشکی کردبوو، دیاربوو. تۆله ی خۆی کرده وه، سولتانیش به ده م ئەو برینه وه، جارپکی دی هه لئه سایه وه.

له ناو سه مه رقه ندى له ناههنگدا، ژنيك جورته تى ئه وه دهكات بگريئ: هاوسه رى خانى سه رفرازه، هه ر ئه مه نا، به لكو كچى سولتانى خه نجهر ليدر اويشه. راسته، ميترده كه ي سه ره خو شى لى كرد و داواى له هه ريمه كه ي كرد تازيه دانين و خه ساويكيشى دايه بهر قامچى، چونكه زياد له پيويست دل خو شى خو ي نيشان دابوو. به لام له كاتى گه پانه وه ي بو ديوه خان، سى و دووى له وه نه كرد كه ئه وه دووباره بكاته وه كه «خودا دوعا و نزر و پارانه وه ي خه لكى سه مه رقه ندى قبول كرد».

دهشتوانين ئه وه بلتين كه دانيشتوانى ئه وه سه رده مه هيج هه به كيان نه بوو بو ئه وه ي حوكمرايى توركىيان به دل بيت و به كى كى ديكه يانيش به دل نه بيت. له وه ده پارانه وه و ده ترسان كه حوكمرايى به حوكمرايى دى بگوردرت و قه سابخانه بنيتته وه و زووخا و به خه لك بريئى و راوروت و تالان ده ست پى بكاته وه. بو ئه مه ش واى پيويست ده كرد كه حوكمرايى هه موو سنوورتيك په ي كات و دانيشتوانيش به وه ناچار بكات كه باجى كى زياد له توانايان لى بسه نى و زه قنه بووتيان ده رخوارد بدات، تاكو گه بشتنه ئه وه حالته ي كه ئاره زوويان ده كرد يه كى كى دى بيت و ببه زينى. سه باره ت به ناسر هه مان حالته نه بوو. راسته له هه موو ميران چاكت نه بوو، به لام له هه مووشيان خراپتر نه بوو، له گه لى راهاتبوون و له خوداى مه زنيش ده پارانه وه كه سنوورتيك بو ته فريبته كانى دانيت.

كه واته له سه مه رقه ند ئه ههنگ بو ئه وه ساز ده كهن كه خوا له دهر د و به لاي جهنگ بيان پارتييت. له مه يدانه گه وه كه ي راسه لتاك هاوار و دوكل به رز ده بيتته وه. له بن هه موو ديوارتيك فروشياره كان شتومه ك و كالاي خو بيان داناوه. له ژيتر هه موو چراى دارته لى، ژنه گورانى پيژتيك گوراني ده لىت و يه كى كى عود ده ژه نى. هه زاره ها بازنه ي ته ماشاكر له ده ورى حى كايه تخوان و فالچى و ئه وانه مار هه لده په رين، دروست ده بن و هه لده وه شيننه وه. به ناوه ندى مه يدانه كesh، له سه ر سه كو به كى شلوقى به په له دروستكراو، شايره ميللييه كان به بالاي سه مه رقه ندى بى هاوشان و

له راستيدا، ئه لپ ئه رسه لانيش به دهم گياندانه وه، چوار رۆژى ديكه ژيا. گياندانى له سه رخو و رامانيكى تال و پر زووخا و. ميژوونووسانى ئه وه ده مه، قسه كانيمان بو نه قل ده كهن: «ئو رۆژه، له پشكيني له شكره كه م دابوم، هه ستم كرد كه زمين له ژيتر پييان ده له ريتته وه و به خو م وت: «منى گه وه ي دونيا! كى ده توانى خو ي له قه ره م بدات؟» بو فيز و سينگ هه لكيشانم، خوا كه ساسترين كه سى بو ناردم كه كو تايى به ژيانم به يئى. خودا پياويكى به زيوى بو ناردم، به ندييه ك بوو، تاوانبارتيك بوو به ره و سزاي خو ي ده چوو، به لام ده ركه وت كه ئه وه له من به توانا تره و ئه وه ده ستي خو ي وه شان د و له سه ر ته ختى به ردامه وه و ژيانى له ده ست دام.»

ئايا رۆژى دواى ئه م كاره ساته عومه ر خه يام ئه م چوارينه يه ي له كتيبه كه ي تو مار نه كرديت:

كات ناكاتييك پياويك له م دونيايه راست ده بيتته وه،

مال و سامانى هه لده ريزى و بانگه شه ي ئه وه ش ده كات: هه ر من و به س!

شكومه ندييه كه ي ته مه نى خه ونيكى زراوى هه يه،

مه رگيش ئاماده و بانگه شه ي ئه وه ده كات: هه ر من و به س!

سه‌مه‌رقه‌ندی خۆراگر هه‌لده‌شاخن و شیعر ده‌هۆننه‌وه. حوكمی بینه‌رانیش كتوپره. ئەستیره‌یه‌ك ده‌دره‌وشیتته‌وه و یه‌كێكی دی ئاوا ده‌بیت. له‌ هه‌موو لایه‌كیشه‌وه، به‌دار و چیلکه‌ ئاگر كراوه‌ته‌وه. مانگی خه‌زه‌لوه‌ره. شه‌وان هیشك و ساردن. له‌ كۆشكیشدا، گۆزه‌ی شه‌راب زوو به‌تال ده‌بن، هوررد و خاش ده‌بن، خانیش له‌ نه‌شوه‌ی مه‌ستییاده، به‌گاله‌گاله‌ و سه‌ركه‌وتوو خۆی ده‌نوێنێ.

پۆژی دوابی له‌ مزگه‌وتی گه‌وره‌ نوێژ بۆ «غایب» ده‌به‌ستن و پاشان خه‌لكی دین و له‌ بۆ مردنی خه‌زوره‌كه‌ی سه‌ره‌خۆشیی لێ ده‌كهن. هه‌ر هه‌مان ئه‌و خه‌لكه‌بوون كه‌ پۆژی پێشتر هاتبوون و پیره‌زایییان بۆ سه‌ركه‌وتنه‌كه‌ی لێ كردبوو، ئیمرو پرسیاره، هاتوون به‌شداری ئه‌م تازاری خان بکه‌ن. قازی چه‌ند ئایه‌تێكی به‌م مونا‌سه‌به‌ته‌وه‌ خۆینده‌وه و داوای له‌ عومه‌ریش كرد كه‌ ئه‌ویش ئایه‌تێك بخوێنیتته‌وه و له‌بن گوێشی ئه‌مه‌ی وت:

– سه‌رت سوپه‌مه‌ینی، واقیع هه‌روه‌كو ئینسان دوو روخساری هه‌یه.

بۆ هه‌مان ئیواره‌ش، ناسرخان بانگی ئه‌بوتایه‌ر ده‌كات و داوای ئه‌وه‌ی لێ ده‌كات كه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و وه‌فده‌یا بروات بۆ ئه‌وه‌ی ریز و ته‌قدیری شاری سه‌مه‌رقه‌ند بگه‌یه‌ننه‌ سولتانی خوالیخۆشبوو. راسته‌ عومه‌ر و سه‌دووبیست كه‌سی دیکه‌ش له‌م سه‌فه‌رده‌ایه.

شونینی فاتیه‌ش كۆنه‌ ئۆردوو‌گایه‌کی له‌شكری سه‌لجوقیه‌یه‌ كه‌ رێك ده‌كه‌وتیه‌ سه‌رووی رووباره‌كه‌وه. هه‌زاره‌ها ده‌وار و خێوته‌ هه‌لدران، هه‌ر به‌شارێكی راسته‌قینه‌ی خیرا دروستكرا و ده‌چیت كه‌ تیا‌یا نوێنه‌ره ئه‌شرافه‌كانی ئۆزه‌گه‌ستان به‌وریاییه‌وه‌ له‌گه‌ڵ ئه‌و جه‌نگا‌وره‌ كۆچه‌ره‌ قژ درێژ و هۆنرا‌وانه‌ كۆبوونه‌ته‌وه؛ هاتوون په‌یمانی عه‌شیره‌ت نوێ بکه‌نه‌وه. مه‌لیكشا حه‌فده‌ سالانه، له‌ش زل و ده‌موچاو منالانه، خۆی په‌ستاوه‌ته‌ نێو پالتویه‌کی كه‌ره‌كۆلانه‌وه، ته‌خته‌كه‌شی له‌سه‌ر سه‌كۆیه‌كه‌ و دانیشتیوه، به‌هه‌ردوو چاوشی ئه‌لپ ئه‌رسه‌لانی باوكی بینی چون‌كه‌وته‌ خواره‌وه. وه‌زیری گه‌وره، پیاوه‌ گه‌وره‌كه‌ی ئیمپراتۆریه‌ت، چه‌ند هه‌نگاوێك له‌وه‌وه

نزیكه‌ و راوه‌ستاوه، ته‌مه‌نی په‌نجا ساله‌ و مه‌لیكشا له‌به‌ر ریز و ته‌قدیریکی زۆر، به‌ «باوكه‌» ناوی ده‌بات و ئه‌وانی دی، هه‌موو به‌نیزامولولك بانگی ده‌كهن. هه‌رگیز نازناوی وا، جگه‌ له‌و شایانی كه‌سێكی دی نه‌بووه. هه‌رجاره‌ و میوانێكی دیاری لێی نزیك ده‌بیتته‌وه، سولتانی لاو به‌چاو داوای پێشنیار له‌ وه‌زیر ده‌كات، ئه‌ویش زۆر به‌نه‌یتیه‌وه‌ پێی ده‌لێ ئایا پێویسته‌ زۆر میواندار خۆی نیشان دات یا سلکه‌روه، یا ئه‌وه‌تا هیمن بیت یا زۆر به‌ته‌نگه‌وه‌چوو بیت یا ئیهمالکه‌ر.

وه‌فده‌كه‌ی سه‌مه‌رقه‌ند به‌ته‌واوی هاتبوون و له‌به‌رده‌م مه‌لیكشا چه‌مانه‌وه، ئه‌ویش سه‌رێكی بۆ له‌قاندن و پاشانیش چه‌ند ئه‌شرافیتك له‌ وه‌فده‌كه‌ جیا ده‌بنه‌وه و به‌ره‌و رووی نیزام ده‌چن. وه‌زیر ساردیی ده‌نوێنێ، یاریده‌ده‌ره‌كانی له‌ ده‌وریدا به‌هه‌لپه‌ن، به‌لام به‌بێ هیچ کاریگه‌ریه‌كه‌، سه‌یریان ده‌كات و گوێیان لێ ده‌گریت. نابێ خه‌یالی ئه‌وه‌ بکریته‌ كه‌ گه‌ره‌ی كۆشكێكی پر قه‌ره‌قه‌ره. ئه‌م حزووره‌ زیاد له‌ پێویسته‌ش ته‌نها له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ كه‌ به‌به‌نیکی نادیار په‌تی قه‌ره‌قۆزه‌كه‌ی به‌ده‌سته‌وه‌یه، به‌كه‌یفی خۆی هه‌رچۆنێكی بوێ بای ده‌دات. شتیکی ده‌گمهن نییه‌ كه‌ له‌گه‌ڵ میوانیتك سه‌عاتیک دانیشی و ته‌نها هه‌ر گوێش له‌ به‌خیره‌اتن و خوداحافیزی بیته‌. بێده‌نگیه‌كه‌ی زۆر نمونه‌ییه‌. چونکه‌ سه‌ردان له‌ پێناوی ئه‌وه‌ نییه‌ كه‌ قسه‌ی له‌گه‌ڵ بکریته‌، سه‌رلێدانی له‌ پێناوی به‌یعه‌ت نوێکردنه‌وه‌یه، بۆ ره‌واندنه‌وه‌ی گومان و بیره‌چوونه‌وه‌یه.

دوانزه‌ وه‌فده‌كه‌ی سه‌مه‌رقه‌ند به‌وه‌ خۆشحال ده‌بن ئه‌گه‌ر پێیان بکریته‌ خۆیان له‌و كه‌سه‌ نزیك بکه‌نه‌وه‌ كه‌ ره‌شمه‌ی ئیمپراتۆریه‌ته‌ی به‌ده‌سته‌وه‌یه و کاریگه‌ری خۆیان جیه‌هیلن. عومه‌ر رێك له‌ داوای قازییه‌وه‌ راوه‌ستاوه، ئه‌بوتایه‌ر چه‌ند وشه‌یه‌ك له‌ ده‌مییه‌وه‌ ته‌ته‌له‌ی كرد. نیزام سه‌ری بۆ له‌قاند، ده‌ستی له‌ناو ده‌ستی بۆ چه‌ند چرکه‌یه‌ك هیشته‌وه، قازی به‌م ریزلیگرتنه‌ دلخۆش بوو. کاتیک نۆزه‌ی عومه‌ریش هات، وه‌زیر تا ئاستی گوێی ده‌چه‌میتته‌وه‌ و ده‌چرپینیتته‌ بناگوێی:

– سالی ئاینده، هه‌روه‌كو ئیمرو له‌ ئیسفه‌هان به، پیکرا دوو به‌دوو قسان ده‌که‌ین.

خه یام گومانی ده کرد که گوئی له شتییک بووین، ههستی ده کرد که شتییک له زیهنیدا شه پۆلی دا. سام له شه خسییه ته ده کات، ئەم رهسمییا ته زیاد له پتیوست سه رنجی راده کیشین، ئەم ههراوه اواره مهستی ده کات، قیژه و گریانی ژنان که ری ده کهن؛ پروا به ههسته کانی ناکات، ده به وئ دلتیا بیته، گوئی له شتیکی وردبیت، به للام هه شامات پالی پتوه ده نیت، وه زیر سهیری لایه کی دیکه ده کات و به بیته دنگی سه ر ده له قینیتته وه.

له ریگای گه رانه وه، خه یام هه میسه کاویژی ئەو به سه رها ته له میتشکی ده کاته وه. ئایا وه زیر ته نها مه بهستی ئەو بوو، ئایا به یه کیکی دیکه ی تینه گه یشتین، باشه بوچی په میانیکی وای له گه ل به ست، دوای سالیکی دیکه! جا چ به گویره ی کات چ به گویره ی مه سافه وه هه ر دووره؟

پرپاری ئەو ده دات که له گه ل قازی باسی بکات. چونکه قازی ریک له پی شه وهی ئەو بوو، ده کری گوئی له وشه یه ک، ههستی به شتییک، یا مه زنه ی شتیکی کردبێ. ئەبو تابه ر، بیژیانه، وازی لینه هه تینی بۆ ئەوه ی به سه رها ته که ی بۆ بگێریتته وه:

- تیبینی ئەو دم کرد که وه زیر شتیکی چرپانده بنا گویت؛ گویم له هه یچ نه بوو، به للام له وه دلتیا ت ده که م به یه کیکی دیکه ی نه چواندوو ی. ئایا ئەو هه موو یاریده ده رانه ت نه بینی که ده ور بان دابوو؟ ئەوانه ئیشیان ئەوه یه که سه بارت به هه ر وه فدیکی دیاریکراو، ئاگاداری و زانیاری ته وای بده ن، ناو و ناو نیشانی ئەوانه ی پی ده لیتن که به ره و رووی ئەو ده چن. ناوی تو یان لی پرسیم، له وه دلتیا بوون که خه یامی نیشاپووری تو ی، زانا و ئەسته رنه س، هه یچ هه له یه ک له مه ر شناسنامه ی تو دا نه که وته ئارا وه. له لایه کی دیکه شه وه، ئەگه ر تا قه هه له یه ک له نیشامولمولکه وه به دی بکریته، ئەوه یه که ئافران دن به کرده یه کی چاک له قه له م ده دات.

ریگا ته خت و به رده لانه. به دهستی راست، له دوور را، زنجیره چیا یه ک به ده رده که ون زنجیره چیا یه کی سه رکه ش، ئیتر زنجیره چیا یه کانی پامیریش دیارن. خه یام و ئەبو تابه ر، به ته نیشته یه که وه سواری ولاغه کانیان بوون و

جار ناجاری قه برغه ی ولاغه کانیان له یه ک ده سو ی.

- ده بی چی لیم بویت؟

- بۆ ئەوه ی بزانی مه سه له چیه، ده بی سالییک چا وه پروا ن بیت. له ئیستاشه وه تا ئەو کات، ئاموزگاری ئەوه ت ده که م خو ت نه گلینیتته نیو گومان و وه سه سه وه، ئەم چا وه پروا نییه زۆر ده خایه نی، خو ت به هیلا که ت نه ده ی. به تاییه ت لای که س ئەمه نه درکینی!

- ئایا سه روشی زۆر لیم هه یه؟

ئەم قسه یه نه بره ی گله بی پتوه بوو. قازی جله و به رنادات:

- ده مه وئ ریک و ره وان ئەمه ت پی بلیم: هه یچ به ژنه نه لیتی!

ده بی عومه ر له مه وه پیتش گومانی کردبێ. سه ردا نه کانی جیهان ناکری ئەوها دوویات بینه وه و به بی ئەوه ی ههستی پی بکریته:

- هه ر له پیکه یشتنی یه که متانه وه، پاسه وانه کان هاتن و بزبان گێر امه وه. چیرۆکیکی ئالۆزم دۆزیه وه بۆ ئەوه ی پاکانه بۆ ئەم سه ردا نانه بکه م، ئەوه م داوا کرد که نه هه ست به بینینی ئەو بکریته نه به یانیانی زووش بین هه لته سین. دلت خه ته ره نه کات و ده شه وئ ئەوه بزانیته، ئەو کو شکه مالی خو ته، ده مه وئ ئەمه بۆ ئیستا و داها تووش بزانی. به للام ده مه وئ له باره ی ئەو ژنه وه یه ک دوو شت پی بلیم.

عومه ر ههستی به په شوکان کرد. به هه یچ شتیه یه ک ئەوه ی به دل نه بوو که ها ورپییه که ی بلتی «ئەو ژنه» و ئاماده ی ئەوه ش نییه مه وزووع بیته سه ر عیشه کانی ئەو. هه ر چهنده هه یچی به قازی نه وت، به للام له سه ر رو خساری گرژییه ک ده رکه وت.

- ده زانم ئەم قسانه تو وره ت ده کهن، به للام تا دوا وشه هه رچییه ک به پتیوست بزانی پیتی بلیم، ئەوه پیتی ده لیم، ئەگه ر براده رییه ته مه ن کورته که مان مافی ئەوه م نه ده نی، خو ته مه ن و وه زیفه که م ئەم مافه م پی ره وا ده بینن. کاتییک بۆ جاری یه که م، ئەم ژنه ت له کو شکه که بینی، به ئاره زو وه ته ماشا ت کرد. گه نچ و جوانه، ره نگبێ حه زت له شیعه رکانیسه کردبیت، بویرییه که ی خو تینی هیتا بیته که فوکول. به للام

کاتییک دهگه نه وه سه مه رقه ند، سه ماوسۆله و هه لبه زودابه زی و لاغه کان و ناخۆشی که وتنه نیوان، شه که ت و ماندووی کردبوون. هه ر خیرا، عومه ر به بی نه وه ی شیوی ئیواره بخوات، ده گه ریتته وه کۆشکه که ی. له ماوه ی نه م سه فه ردا، عومه ر سی چوارینه ی نووسیوو و ده ست ده کات به ده نگی به رز ده جار، بیست جار، ده یانخوینیتته وه، وشه یه ک له جیاتی وشه یه کی دی داده نی، شیوه ی ته رکیبی ده گۆری و ئیتر له که شکۆله نه ئینییه که ی تۆماری ده کات.

له پرتکدا، زووتر له عاده تی، جیهان ده گاته کۆشک، خۆی خزنده نیو ده رگا کراوه که وه، به بی چرپه شاله خوربیه که ی سه ر شانی فری ده دات. له پشتته وه، به سه ر نووکی په نجیه ی ده پروات. عومه ر سه رقاله، بازووه رووته کانی له ده وری ملی گیر ده کات و روومه تی ده خاته سه ر روومه تی و پرچه بۆنداره که شی به سه ر چاوی عومه را شوڤر ده بنه وه.

ده بی عومه ر به مه زۆر دلّی خۆش بیته - ئایا عاشقییک له م توندپه ویه ناسکه نۆله زیاتر چی گه ره که؟ پیویست ناکات ته ویش، هه ر دوای تیپه رپوونی نه م چهند ساته ی پیکیگه یشتنه، به بازووی ناو قه د و که مه ری بگری و بیگوشی، به قه د هه موو نازاری دوورکه وتنه وه باوه شی پیتدا بکات و به گه رمی ژوان شاد بیته وه؟ به لام عومه ر به م هاتنه ژووره وه کتوپره تووشی شله ژان ده بیته. کتیبه که ی هیشتا به کراوه بی له به رده میتی، پیویست وابوو بیشاریتته وه. یه که م شت که بیری لی بکاته وه، نه وه بوو که ئاوا بیته، هه ر چهنده زوو له م برپاره په شیمان بووه وه و هه ر چهنده نه م پارایییه هه ر ته نه ا ساتیکی خایاند، جیهان هه سته به شه پۆلی نه م ساردییه کرد، هه نده نابات له هۆیه که ی تیبه گات. به چاویکی پر له سلکردنه وه وه، وه کو چۆن ته ماشای کتیبه که ده کات.

- بمبووره! وچانم لی هه لگی رابوو، ده مویت به زووترین کات بتبینم، نه مزانی هاتنی من و سه غله تت ده کات.

بیته نگییه کی قورس له یه کتر جودایان ده کاته وه و خه یام خیرا ده یچری.

به رامبه ر به زپه که، هه لوبسته کانت جودا بوون. پر قورگی له و شته کرد که تۆقیزت لی ده بیته وه. وه کو شاعیری بیلات هه لسوکه وتی ده کرد و تۆش وه کو حه کیم په فتارت ده کرد. پاشانیش نه م شتانه ت پیی وت؟ وه لام نه خیره، هه رچهنده عومه ر هه یج نالیته، نه بوتایه ر زۆر به باشی گوئی لی بوو. درپژه به قسه کانی ده دات:

- زۆر جار، له سه ره تای په یه ندیبه کدا، خۆمان له پرسبیری ناسک ده دزینه وه، نه بادا نه و کۆشکه ناسکه پرووختین که ده مییک نییه، به هه زار بگره و به رده دروستمان کردوو، به لام به نیسه بت منه وه نه وه ی تۆ له و ژنه جودا ده کاته وه گه لی ترسناکه، به لکو جه وهه ربیه. وه کو یه ک ته ماشای ژیان ناکه ن.

- ژنیکه، راستتر بیته ژنیکه. هه ولی نه وه ده دات، به بی خۆیه ستنه وه به که سیک، رزقی خۆی په یدا بکات، نه وه ی جیی ریزی منه، نه و بویرییه یه. ئایا ده کری په خنه ی نه وه ی لی بگری که زپه له بری شیعره کانی هه لده پزیریت که نه وانیش هه ر هه مان به هایان هه یه؟

- قازی هه لده داته وه، تیبه گه م، به وه دلخۆش بوو که براده ره که ی به ره و نه م باه ته راکیشا. به لام له سه ر نه وه له گه ل ما ته بایت که نه م ژنه ناتوانی له ده ره وه ی بیلات ژیان به ریتته سه ر؟

- ره نکه.

- به وه ش رازیت که به نیسه بت تۆه ژیان جیی قیز لیبوونه وه یه، جیی ته حه مول نییه، ناشتوانی له پیویست زیاتر یه ک ده قه زیاتری تیا مینیتته وه؟

بیته نگییه کی سه غله تکه ر. نه بوتایه ر به شتییک کۆتایی هینا و خالی خسته سه ر حه رفه کان:

- پیتم وتی ده بی چ شتییک له هاوړتی خۆته وه بیستی. له مه به دواره، قه د باسی نه م مه وزووعه ت له گه لا ناکه مه وه، مه گه ر خۆت ده سپیشخه ری بکه یته.

- تا ئەم كەتتیبە، توخوا وای نییە؟ راستە نیازم نەبوو نیشانەتی بدەم. هەمیشە لیتەم دەشاردەوه. چونکە ئەو کەسە یەکەم پێشکەشی کردم بەلێنی دامی کە نیشانی کەسی نەدەم.

کتیبە کە یۆ درێژ دەکات. ئەویش بۆ چەند ساتیک لاپەرەکانی هەلەدەداتەوه، زۆر بەبێ مویالاتی چاو دەخشینتە سەر ئەو چەند لاپەرەکانی کە رەش کراونەتەوه و لەنیو دەیان لاپەرە سیسی بەملاو ئەولایە پەر توپلاو بوونەتەوه، جیهان کتیبە کە دەداتەوه و لچیکیش بەناشکرا خوار دەکاتەوه.

- ئەو یۆچی پێشانم دەدەو؟ خو داواشم لێ نەکردی. ناتوانم بشخوینمەوه. ئەو شتانە یەکەم دەشیزانم، هەر بەگوێگرتن لە هیترانەوه فێری بوومە.

بەمە عومەر تووشی واق و پیمان نایەت. لەو سەرەمە شاعیرانی چاک هەبوون نەخویندەوار؛ بێ گومان ئەمەش تیکراییی ژنانی دەگرتەوه.

- باشە چ شتیکی نەیتنی لە دووتویی ئەم کتیبە دایە، سیاغە ی ئەلشیمی تێدایە؟

- ئەو شیعیرانە ی تێدایە کە هەندێ جار دەیاننوسم.

- شیعری یاساغن و باسی بیدعەت دەکەن؟ شیعری رووخینەرن؟ بەچاویکی پەر لە گومانەوه سەیری دەکات، بەلام بەپێکەنینی دەبشارتەوه:

- نەخیر، دەتەوی چ بلی؟ ئایا بیچمی مۆمارەچیم هەیه؟ ئەمانە تەنها چوارینەن، لەسەر شەراب و جوانی ژیان و بێ مانایی ژیان نووسراون.

- تو و چوارینە؟

پێکەنینیکی گومانای لێ بەرز دەبیتەوه، کەمیکیش بەتەوزەوه. چوارینە سەر بەژەنریکی ئەدەبی سووکەلەن و تەنانەت بەنابووتیش دەدرێنە قەلەم، شایانی شاعیرانی گەرە کە هەژارەکانن. خو ئەگەریش زانایەکی وەکو عومەر، جار ناجارێ بۆ کات بەسەر بردن، کردنی گوناھیکی بچوووک، یا هەر بۆ زوق، ئەو شتیکی ئاساییە، بەلام ئەم بەتەنگەتەوهیە و بەم

شیلگیبەوه بیهوی لە کتیبە کە تۆماری بکات بەنەیتنیکی زۆریش گەمارۆ درابیت، ئەو شتیکی دیکە یە و بۆیە ژنە شاعیرێک دەخاتە نیو دوو دلیی و سەر سوورمانەوه، ئەوێک کە پابەندی دەستوورە بە لاغیبەکان بیت. پێدەچی عومەر هەست بە شەرم بکات و جیهان پرسیاری دیکە ی لێ دەکات:

- ئەری چەند دێرێکم یۆ دەخوینتەوه؟

خەیا م لەمە زیاتر نایەوی لە سەری پروات.

- کاتیک کە هەستم کرد ئامادەن بۆ خویندەوه، هەر هەموویت بۆ دەخوینمەوه.

ئەویش ورکی لەسەر ناگریت، ئیتر هەندەش پرسیاری لێ ناکات، بەلام بەبێ زۆر لە خوێردن و بەنەبرەیهکی گالته جاریبەوه ئەمە ی پێ دەلێت:

- دوا ی ئەو ی ئەم کتیبە پەر دەکەیتەوه، نەخەلە تێی پێشکەشی ناسرخانی بکەیت، زۆر ئیعتیباری بۆ شاعیرانی چوارینە نییە و ئیتر قەد داوەتی ئەو شت ناکات بچیت و لەسەر تەخت لەگەلی دانیشی.

- نیازی ئەو م نییە کە ئەم کتیبە پێشکەشی کەسێک بکەم، بیریش لەوه ناکەمەوه کە قازانجم پێ بگەیهنی، من تمووحی شاعیرانی بیلاتم نییە.

- جیهان هەستی بریندار کرد و ئەویش تۆلە ی خوێ کردەوه. لەنیو ئەو بێدەنگیبە ی کە هەردووکیانی خستبوو نیو هەگبە کە یەوه، هەریە کە و لە خوێ دەپرسی، ئایا زۆر دوور نەرۆیشتون و کاتی ئەو شت نەهاتوو کە لەم دۆخە شەرە خوێبان پرگارکەن. ئا لەم کاتەدا، خەیا م گلەیی زیاتری لە قازی بوو وەک لە جیهان. لەوه پەشیمانە کە بواری ئەو ی دایێ کە قسە بکات و لە خووشی دەپرسی ئایا ئەم هەموو قسانە بە شێوەیهکی یە کجارەکی پە یوهندی خوێ لەگەل جیهاندا لەق نەکرد بیت. تا کو ئیمرو لە ناو بەرانیەت و خو خافلاندا ژبانیا ن دەبردەسەر، هەردووک ئارەزووی ئەو دیان هەبوو کە قەد باسی شتیکی نەکەن کە ببیتە هو ی جیا بوونەوه یان. خەیا م بێر لەوه دەکاتەوه «ئایا قازی حەقیقەتی پێ نیشان دام، یا دەرگای بەختیاری لێ

داخستم؟»

- عومهر تو گۆرپیت، نازانم چۆن، به لّام له شیوهی تهماشاگردن و شیوهی قسه کردنت، به نه برهیه کیش قسه م له گه ل ده که ی ناتوانم بتناسمه وه. وه کو ئه وهی که گومانم لئ بکه ی که شتیکی خراپم لئ بوه شیتته وه و له شتیکی دیاریکراویش گله بییم لئ بکه یت. لیت تیناگه م، به لّام هه ر له چاوترووکاندنیکدا تووشی غه مگینی هاتم.

عومهر هه ولّ ده دات بۆ لای خۆی رایکیشیتته وه، جیهان زۆر به توندیه وه خۆی له دهستی راده پسکیته.

- ناکرئ به م جۆره سه ره له نوئ دلیام بکه یتته وه! جهسته ده توانئ وشه ده برئ، به لّام ناتوانئ جیگۆرکییان پی بکات یا به درۆیان بخاته وه. چ رووی داوه، پیتم بلئ؟

- جیهان! چ ده لئی با تا کو سبه ینی هیچ نه لئین!

- سبه ینی، لیره نیم، هه ر به ره به یان خان سه مه رقه ند جیده هیلئ.

- بۆ کوئ ده رۆن؟

- چوزانم بۆ کیش و بوخارا و تیرمیز ده پروات. هه موو دامودهسته دوای ده که ویت، منیش له گه لیانا ده چم.

- ناتوانئ له سه مه رقه ند له مالی ئامۆزاکه ت بیت؟

- ئه گه ر ته نها بۆ هۆ دۆزینه وه بیت! شوینی تابه تی خۆم له کۆشکدا هه یه. به قه ده ر ده پیاوان له پیتاوی به دهسته یتانی ئه م جیگایه جه نگاوم. ئیمروئش نایگۆر مه وه. بۆ ئه وه ی له م باخچه یه ی ئه بوتایه ر خه نیم بکه ی.

عومهریش، له راستیدا، به بی بیر کردنه وه، وتی:

- په یوه ندی به خه نیبوونه وه نییه. ئه ی ناته وئ له گه ل مندا ژیان ببه یتته سه ر؟

- ژیان برده سه ر له گه ل تو؟ چ شتیکی هه یه له نیوانماندا تا بیبه یه سه ر! ئه مه ی به بی تووره بوون وت. ئه مه ته نها سه رنجدانیک بو، به ده ر نه بوو له جۆره نازیکیش، به لّام، کاتیک روخساره ترس لپنیشته وه که ی عومهر ده بیئئ، تکای لئ ده کات که لئی ببورئ و ده داته پر مه ی گریان.

- ده مزانی ده بی ئه م ئیواره یه بگرم، به لّام نه ک به م فرمیسکانه ی که هه ر له زووخا ده که ن؛ ده شمزانی که بۆ ماوه یه کی دووردریژ له یه کتر جودا ده بیینه وه، به لّام نه ک به م وشانه و به م تهماشاگردانه وه. نامه وئ یادگاری ئه م دوو چاوه نه ناسراوه هه لگرم که هی جوانترین به سه رهاتی عیشقی ژیاومه. عومهر، بۆ دواچار، تهماشام که! بیتته وه یادت، من مه عشووقه ی تو، خۆشت ویستم و خۆشم ویستی. خۆ ئیستا ده مناسیته وه؟

خه یام به ناسکی ده ستیک ده خاته ملی. ناهیک هه لده کیشتی:

- به لئ، خۆزگه ده مان توانئ، هه ره بکه و خۆی به باشی روون بکردبایه ته وه، ده شزانم ئه وکات، ئه م گیتچه له ناهه مواره مان چاره سه ر ده کرد، به لّام کات بناققای گرتووین، پیوسته داهاتوومان له م چند ساته وه خته تیکچرژاوانه قوتارکه ین.

ئویش هه ست به دلۆیه فرمیسکیک ده کات که به سه ر روومه تیا زه نگوله ده به ستیت. ده به وئ ئه م فرمیسکه بشاریتته وه، به لّام جیهان کیتویبانه باوه شی پیتا ده کات و روومه تی ده نووسینیتته قه د روومه تی.

- ده توانئ شیعه رکانتم لئ بشاریتته وه، به لّام فرمیسکت بۆ نشاریتته وه. ده مه وئ ببینم، ده ستی لیده م و ئاویتته ی ئه وانه ی خۆمی بکه م، ده مه وئ ریتچکه کانی له سه ر روومه تم بیاریزم، ده مه وئ تامه سویره کانی به لیوم تام که م.

وه کو پیتده چئ، بیانه وئ خۆیان بتاسین، خۆیان له ناو بدنه و خۆیان دابدین. ده سه ته کانیان به گژیه کتردا ده چن، جلوه رگه کانیان به ملاو ئه ولادا بلاوده بینه وه. شه ویتیکی نمونه یییه بۆ عیشق، شه ویتکه دوو له ش که فرمیسکی گرین، ئاگریان تبه ره ده دات. ئاگر بلاوده بیتته وه، تا کو دوو تخووبی له زه ت، پیست تیکه ل به پیست ده بیت. له سه ر میزه که ش، لمی ناو کۆمۆله که داده چۆرئ، ئاگره که هپور ده بیتته وه، خامۆش ده بیت و زه رده خه نه یه کیش قه تیس ماوه و دوا ده که ویت. ماوه یه کی زۆر هه ناسه ده دن. عومهر ده چرپینیتته بناگوئی ئه و یا هی ئه و قه ده ره ی که ته حدایان

کرد:

- شه‌ره ده‌نووک ئیستا ده‌ست پینده‌کات.

جیهان ده‌یگریته باوه‌ش و چاوانی داخراون.

- مه‌هیله تاكو سپینده بخه‌وم!

بو‌رۆزی دوا‌یی دوو دیری تر له كه‌شكو‌له‌كه زیادی ك‌ردبوو.

به‌ده‌سخه‌تیکی له‌رزاو و دوودل و ئه‌شكه‌نجه‌دراو:

خه‌یام، چه‌ندی ته‌نها بووی له ته‌نیشت یارا!

وا ئه‌ویش كوچی كرد، له‌ودا خو‌ت دالده‌ ده.

XI

كاشان، می‌رگیكه خانووه‌كاني نزم، له قه‌راغ بیابانی نمه‌ك، ده‌كه‌وینته سهر ریگیای ئاوریشمه‌وه. له‌وئ قافل‌ه‌كان كرو‌شكه ده‌دهن و ده‌حه‌سینه‌وه، پیتش ئه‌وه‌ی به‌ته‌نیشت زنجیره‌ چیاكانی كارگاس كوه: چیا‌ی سیسركه، بگرن، شوین پیتی ئه‌و ریگرانه‌یه كه له قه‌راغ شاری ئیسفه‌هان خه‌ریکی جه‌رده‌یین.

خانوه‌كاني كاشان به‌گل دروستكراون. ری‌یواران زور به‌زه‌حه‌مت چاویان به‌دیواری باقویریق ده‌كه‌وینت، به‌زه‌حه‌مت خانووه‌كه ده‌بیریت رازاندرابینته‌وه. به‌لكو ههر له هه‌مان شاریش جوانترین خشت و كه‌رپووچیش دروست ده‌كریت كه به‌پارچه شووشه و زیر ده‌نه‌خشرین و هه‌زاره‌ها مزگه‌وت و كو‌شك و قوتابخانه‌ی شارانی وه‌كو به‌غدا و سه‌مه‌رقه‌ندی پی ده‌را‌زیندریتته‌وه. ناوی كاشیش ههر له‌و شاره‌وه په‌یدا‌بووه كه له سه‌رتاپای رۆژه‌لاتی ئیسلامیدا به‌ناوبانگه، یا ئه‌وه‌تا كاشانی به‌زمانی فارسی ناوی فه‌خفورییه‌كه، وه‌ك چۆن به‌ئینگلیزی چینی پی ده‌وتریت.

له ده‌ره‌وه‌ی شاریش، كاروانسه‌رایه‌ك له‌به‌ر سیبه‌ره‌كاني دارخورما دروست كراوه. شووره‌یه‌کی لاكیشه‌یی و بورجی بچووکیش بو‌پاسه‌وانی و هه‌وشه‌یه‌كیش له ده‌ره‌وه بو‌ولاغ و شتومه‌ك ته‌رخان كراوه و هه‌وشه‌یه‌كیش له ژووره‌وه، ده‌وروبه‌ریشی هه‌مووی هۆده‌ن. عومه‌ر ده‌یه‌وئ ژووریک به‌كری بگری، به‌لام خاوه‌ن خانه‌كه داوای لی‌بووردنی لی ده‌كات: ئه‌و شه‌وه ژووری به‌تالیان نییه، بازرگانه ده‌وله‌مه‌نده‌كاني ئیسفه‌هان به‌كوپ و كو‌یله‌وه هاتوون. بو‌سه‌لماندنی ئه‌مه‌ش، هیچ پی‌یوست ناکات چاو به‌تۆمارگه‌كه‌دا بخشینریت. شوینه‌كه پر له غه‌لبه‌غه‌ل‌بی بازرگانان و ولاغه‌ جوان رازاندراره‌كانیانه. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی كه سه‌ره‌تای زستانیشه، عومه‌ر ده‌یوست له ده‌ره‌وه بخه‌وئ، به‌لام ناوبانگی دوو‌پشکی كاشان له كاشیبه‌كاني كه‌متر نییه.

- به‌راستی سووچیک نییه‌ هه‌سیره‌كه‌می تا به‌یانی تیا راخه‌م؟

خاوهن خان دەست دەکات بە خوراندنی لاجانگی. دونیا تاریکه و ناشیی ژووریتیک نەداتە موسلمانیتیک:

- ژووریتیک هەیه بەر سووچ کەوتوو، قوتابییەکی تێدایە، برۆ پیتی بلنی بەلکو لەگەڵ خۆی جیگات دەکاتەو.

هەردووک دەروژ و دەرگا داخراو. خاوهن خانە کە بەبێ لە دەرگادان دەبکاتەو، مۆمیتیک پرتەپرت دەکات و کتیبیک خیرا دادەخریت.

- ئەم ریبوارە نەجیبە، سێ مانگی رەبەقە سەمەر قەندی جیھێشتوو و بیرم کردوو بەلکو بتوانی لای خۆت جیبی بکەیتەو.

ئەگەر بێت و ئەم لاو ئەم داواکردنەشی بەدل نەبووبیت، بەلام نەبووست دەری بخات و زۆر بەئەدەب خۆی نیشان دا، بەلام بەبێ هیچ گەرموگوریبیەک.

خەیا م دەچیتە ژوورەو، سلاو دەکات و هەر بۆ ناگاداری نازناوی خۆی دەشاریتەو:

- عومەری نیشاپووری.

پزبیسکیکی چر، بەلام کورتخایەن لە چاوانی قوتابییە کە دەر دەکەوت. ئەویش خۆی پیشکەش دەکات:

- حەسەن، کورپی عەلی سەباح، خەلکی قوم و لەرە قوتابیم و لە ریتگام بەرەو ئیسفەهان.

ئەم ناوھیتانە یەک لە دوا یەکانە، خەیا م کەمێ سەغڵەت دەکات. ئەمە جوو بەنگە شەپە کە بۆ ئەو، ئەویش زیاتر لەمەر خۆیەو شت بلت، چ کارەبە و بە چ نیازتیکەو ئەم سەفەرە دەکات. هیچ هۆیک نادۆزیتەو و خۆی لیتی دەدزیتەو. بێدەنگ دەبیت، لەسەر خۆ دادەنیشی و پال بەدیوارە کەو دەدات و لەو قوتابییە باربکەلە و لاوازە و خەت گۆشەییە کورتەبالا رەشتالەییە ورد دەبیتەو. ریشی حەوت رۆژە هیشتوو تەو، عەمامەییەکی رەشی توند بەستراوی لەسەرە و چاوە ئەبلەقەکانیشی رارایی دەبەخشن.

قوتابییە کە بەزەردە خەنەو جارسی دەکات:

- کاتیک عومەرە ناومان، دەبێ لە ناوچە کاشان زۆر ناگادار و وربا بین.

خەیا م زۆر خۆی بە واقووماو پیشان دەدات. هەر چەندەش زۆریاش لە مەبەستە کە تێگەشت. عومەر ناوی دووم خەلیفە راشدیە، عومەری خەلیفە جیبی قینی شیعەکانە، چونکە مەملانئیبەکی زۆری لەگەڵ دامەزرتنەرە کە یان هەبوو، مەبەست لە ئیمامی عەلییە. بەلێ، هەرچەندە زۆریە دانیشتوانی فارس سونین و لایەنگری مەزەبی شیعەش لە چەند هەوارتیکدا زۆرن، بەتایبەت لە شارانی وەکو قوم و کاشان، زۆر بەکارامەیی، هەموو سالتیک تەقلیدە سەرنج راکیشەکان، پشتاوپشت مومارەسە دەکەن؛ لە ریتگای کەرنەفالتیک گالتە نامیزەو باسی شەھیدبوونی ئیمام عومەر دەکەن. بەم بۆنە یەو ژنان سووروسپیا و لەخۆ دەدەن و نوقل و شەکرۆکە و بادەمی برژاو نامادە دەکەن و منالان لەسەر بانەکان کۆدەبنەو و ئاو دەرژیننە سەر هاتوچۆکەران و بەدلخۆشییەو هوار دەکەن: «خو عومەر بەنەعلەت کات!» بووکە شووشە یەک لە شپۆی خەلیفە دروست دەکەن و تەزبیتیکیشی بە دەستەوویە کە دەنکەکانی دەنکە قشپلن و بەگۆرانی و تنەو بەگەرە کەکانا گری دەدەن: «لەو تە ی کە ناوت عومەرە، شوپنت ناگری جەحەندەمە، تۆی سەرۆکی گوناھاران، تۆی زالم و جیبی قینی هەمووان!» پینەدۆزانی شاری قوم و کاشان بەو راهاتوون کە لەسەر پاژنە ی ئەو پیتلاوانە ی کە دروستی دەکەن، ناوی «عومەر» بنوسن، قاترەوان ناوی قاترەکانیان عومەر دەنن و هەروا بۆ سوعبەت و لە خۆرابی بانگی دەکەن و راپوچیانیش کاتیک تەنھا تیرتیکیان پێ دەمین و بەچرپە و لەبن لیووە دەلین: «ئەمەش ریتک و راست بۆ دلێ عومەر!»

حەسەن بەچەند وشەییەکی لیتل باسی ئەم پراتیکانە ی کرد و نەبووست زۆر بەتوندی بچیتە ناو وردەکارییەکانەو، بەلام عومەر بەمیهرەو تەماشای کرد و بەنەبرەییەکی جارسانەو دەلێ:

- ریتگا لەبەر ناوم ناگۆرم و، ناویشم لەبەر ریتگا ناگۆرم.

بێدەنگییەکی زۆر خۆی یخ دەکات و چاوان لە یەکتەر هەلدین. عومەر

پیتلاوه کانی داده که نئی و دهیه وی بخه وی. حهسه ن هه لده داته وه:

- هیوادارم به باسکردنی ئەم عاداتانە ههستم بریندار نه کردبیت، ویستم تنهنا ئەوهت پی بلیم که کاتیک ناوی خۆت لەم ههواره ده بهیت ده پی ناگادار بیت. به ههله له نیازم نه گهیت. له کاتی مندالیمدا، له شاری قوم، منیش به شداری ئەو ئاههنگانه م کردوه، به لام هه ر له سه ره تای هه رزه کاریمه وه، به چاویکی دیکه وه سهیری ئەو دابونه ریتانه م کردوه و له وه تیگه یشتم که ته ته رو فکردن شایانی ئینسانی زانا نییه. نه هاوجوتیش له گه ل حه دیسه کانی پیغه مبه ر ده وه ستیت. ئەمه ش به و مانایه ی که کاتیک له سه مه رقه ند یا له شارانی دیکه، به رامبه ر به مزگه وتیکی که به کاشی ده ستردی کریکاره شیعه کانی کاشان رازاندرایته وه و له هه مان کاتیشدا له مناره ی هه مان مزگه وتان، واعیزان بانگه واز دژ به «به و شیعه نه عه لت بوانه ی ئەتباعی عه لی» بانگه شه ده کن، خۆ ئەمه ش له گه ل حه دیسه کانی پیغه مبه ر هاوجوت ناوه ستن.

عومه ر به ئاسته م خۆی به رز ده کاته وه:

- ئا ئەمه قسه ی پیاویکی عاقله .

- وه کو چۆن ده توانم ژیر و عاقل بم، ده ستوانم شیتیش بنوینم. ده توانم خۆشه ویست بيم و جیبی قینیش بم. به لام چۆن ده توانم نه رم و نیان بم له گه ل یه کیک که ژوره که می له گه لدا دابه ش ده کم و له هه مان کاتیش نایه وی خۆیم به ته وای پیشکه ش کات؟

- من ته نه نا هه ر ناوی خۆم درکاند، ئەوه تا شتی ناقولام پیوه ده لکینی، ئە ی ئە گه ر بیت و شناسنامه ی ته وای خۆم بۆ به یان بکه م، ئەو کات ده بی چی بلیمی؟

- ره نگبئی هیچ نه لیم. ده کری قینمان له عومه ری خه لیفه بیته وه، ته قدیریکی ژوریشمان بۆ عومه ری ئەندازه ناس و عومه ری جه برناس و عومه ری ئەستیره ناس و عومه ری فه یله سووف هه بیت.

خه یام هه لده ستیته سه ری، حه سه ن سه رکه وتوو دپاره:

- بۆ وا ده زانی هه ر ته نه نا به ناو خه لک ده ناسریته وه؟ هه ر به ته ماشا کردن

ده ناسریته وه، به ره وت و به هه یبه ت ده ناسریته وه و هه ر به نه به ره ده برینه وه ده ناسریته وه. هه رکه هاتیه ژوره وه، زوو زانیم که تو ئەهلی مه عریفه تی، ئەهلی شه ره فیت و، له هه مان کاتیشدا به رابه ری شه ره فه ندی قینت له یه کیکیش ده بیته وه که توانای ئەوه ی نه بیت پرسیاری رپگای خۆی بکات. هه رکه ناوی خۆت وت، تیگه یشتم: من ته نه نا هه ر یه ک عومه ر نیشاپووری ده ناسم.

- ئە گه ریش هه ولی ئەوه ت دایه که کاربگه ریت هه بیت، دان به وه داده نیم که له مه یان سه رکه وتی. که واته پیم بلی تو کیی؟

ناوی خۆمتم پی وتی، به لام هیچ شتیک تیا یا نه بزوا. من حه سه ن سه باحی قومیم. فیز به سه ر هیچه وه لی ناده م، ته نه نا ئەوه نه بیت که له ته مه نی حه قده سالیدا، هه موو کتیه کانی زانستی ئایینی و فه لسه فی و میژوو و ئەستیره ناسیم خوتندۆته وه.

- مومکین نییه بو تریت هه موو، زانست هه نده قووله، ده بی هه موو رۆژتیک خه ریکی بیت و شتی نوئی لیوه فییر بیت!

- تاقیم بکه ره وه!

هه روا بۆ گه مه، عومه ر چه ند پرسیاریکی له مه ر ئەفلاتوون و ئیوکلید و پورفیر و پتلومی و له مه ر پزیشکسازی دیوسکورید و هی گالین و هی رازی و ئین سینا و پاشانیش له مه ر شه ربه ته وه هه ندی پرسیاری لی ده کات. وه لامی قوتابیه که هه میشه ته واو و ورد و راستن و ره خنه قبوول ناکه ن. کاتیکیش به ره به یان نزیک ده بیته وه، که سیان خه ویان لی نه که وتبوو و هه ستیان به وه ش نه کردبوو که چۆن کات وا به خیرایی تیپه ری. حه سه ن هه ست به دلخۆشیه کی راسته قینه ده کات. عومه ر تووشی سه رسورمان هات و ناشتوانی ئەمه ش بشاریته وه:

- هه رگیز تووشی که سیکي دیکه نه هاتوم هه نده شتی لیوه فییر بو بیتم. ده ته وی له م هه موو زانیاریه که له که بووانه چ بکه یه ت؟

حه سه ن به گومانه وه ته ماشای ده کات، وه کو یه کی که په ی بردیته نیو رازه کانی رۆحی، به لام هیمن ده بیته وه و سه ری داده خات:

- دهمه وی سهرتیک له نیزامولولک بدهم، به لکو لای نهو کاریکم دهست ده که ویت.

خه یام هه نده بهم شه خسییه ته نه فسووناوی بوو، ویستی نهوهی بوو روون کاتوه که نهویش له ریگایه بهرهو کوشکی وهزیری گه وره. به لام له دوا چرکه دا، به خوئی ده چیتته وه، په له گومانیکیش هه ماوه، هه چنده ته نکه، به لام نه ره ویوه ته وه.

دوو روژی دیکه، کاتیک هه ردووک له هه مان کاروانی بازگانیدا ده بن، له ته نیشته یه کتره وه رهوت ده که ن، هه ره له بهر، نایابترین لاپه ره بو یه کتر ده خویننه وه، نهو لاپه رانهی که زور به دلپانه، جا چ هی نووسه رانی فارس زمان بن یا نووسه رانی عاره بزمان. هه ندی جاریش گفستو گو به ک داده زری و خیراش کو تایی پیدیت. کاتیک هه سه ن به یه قینه وه قسه ده کات، نهوه دنگ هه لده پریت. بانگه شهی «هه قینه ته به لگه نه ویسته کان» ده کات، کاتیک نه مه به نیسه بت عومه ره وه ده کری بیته جیتی گومان و له مه ره زور راهو حوکمه کانی دوا ده خات و زور به شینه بیسه نه زانینی خوئی ناشکرا ده کات. بی وچان وشه ی وهک «ده ته وی چ بلیم، نه شتانه نهینین و په رده یان له سه ره، نیمه ش، من و تو له م دیوی په رده که یین، کاتیکیش په رده که ده که وی، نیمه تیر لیره نابین».

هه فته یه ک ریگا و گه یشته نه ئیسفه هان.

XII

نیمرو فارسه کان ده لپن ئیسفه هان نیسفی جیهان^(۱)! نه م عیبارته ته زور دوا ی خه یام هاتوته کایه وه، به لام هه ره له سالی ۱۰۷۴ هوه بو پیا هه لدانی نه م شاره وشه گه لیکه وه کو: «به رده کانی، قورقوشمه کانی، هه نکه کانی و گولی زه عفران» و «ئاووهه وای هه ند سازگار، هه ند ته ندروسته، گه فی عه مباره کان تیکچوون نازانن چیه» راسته نه م شاره له به زایی پینج هه زار پی دایه. به لام ئیسفه هان شه ست کاروانسه را ده گریته خوئی، دووسه د بانق و شوینی پاره گزیننه وه و تا چاویسه بر بکات دوکان و بازار ده بینریت. فه رش و قوماش و کلیل و قفله کانی ده گنه نهو په ری دونیا. هه زاران ته رحه گول تیا یا ده پشکوئی. ده وله مه ندی نهو شوینه نمونه بیسه. نه م شاره هه ره قه ره بالغه ی ولاتی فارسه، هه ره کتیه ک به دوا ی ده سه لات و سامان و مه عریفه بت بکه ویت، ده بی روو له م شاره بکات.

ده لیم «نه م شاره»، به لام مه به ستیشم شار نیسه. تا کو نیستاش چیروکی نه م ریواره لاره ده گپرنه وه که خه لکی ره ی بوو، گوایه زور به په له بووه بو عه جایه کانی ئیسفه هان بیینی، پیش نهوهی بگه نه ئیسفه هان به روژتیک، له قافله که ی جیا ده بیته وه و سمکول ده داته نه سپه که ی و به ته نها تیی ده ته قینتی. دوا ی چه ند سه عاتیک خوئی له قه راغی روو باری زایه نده ده دوزیتته وه، مه به ست لهو روو باریه که زینده گی ده به خشی؛ به قه راغیا ده پروات و ده گاته شووره یه ک که له گل دروست کرابوو. بو نهو گه وره بی ده وره ی نهو شاره شتیکه ئاسایی بوو، به لام زور له شاری ره ی بچووکتر بوو. گه یشته بهر ده روازه که ی، پرساری له پاسه وانه کان کرد.

- نه مه شاری (جای) یه، پییان وت.

بیزی نه هات بچیتته ژوره وه، به ده وریا نه سپه که ی تاو دا و ریگای روژتاوای گرت. ولاغه که ی شه که ت و ماندوو بوو، تووشی هه ناسه برکی بسوو، به لام به توندیش نه قیزه ی لی ده دات. زوری نه برد، به هه ناسه برکی

(۱) له تیکسته فه ره نیسه که ش نه م عیبارته به فارسیسه. (وه رگپ).

گه‌یشته بهر دهر وازه‌ی شاریکی دیکه، له‌وه‌ی پیشوو گه‌وره‌تر بوو، به‌لام به‌ئاسته‌م خۆی له‌ قهره‌ی ره‌ی دده‌ا. پرسیار له‌ ریپواریکی پیره‌میرد ده‌کات و ده‌لئ:

- ئەمه شاری یه‌هودیه‌یه، واته شاری جووله‌کان.

- که‌واته ده‌بی جووله‌که‌یه‌کی زۆری لی بیت؟

- به‌لئ. چهند که‌سیک ده‌بن، به‌لام زۆریه‌ی زۆری دانیش‌توان و ده‌کو من و تو موسلمانن. پی ده‌لئین یه‌هودیه‌یه، چونکه وه‌کو ده‌لئین نه‌بوخوزه‌سری پاشا دروستی کردوو و نه‌ویش جووله‌که‌ی له‌ قودسه‌وه بو گواز تو ته‌وه؛ هه‌شه ده‌لئین، به‌کی له‌ پاشایانی فارس جووله‌که‌یه‌که‌ ده‌هینئ، هه‌لبه‌ته ئەمه‌ش پیش ئیسلامه‌تی رووی داوه. خودا هه‌ر بو خۆی حه‌قیقه‌تی ئیره‌ پیده‌زانئ!

که‌واته ده‌بی ریپواره لاوه‌که‌مان بگه‌ریته‌وه و به‌ناچاریش ده‌بی ملی ریگاکه‌ی بگرئ، با ئەسه‌په‌که‌شی له‌ژیر هه‌ردوو رانی شه‌لوپه‌ت بیت و هه‌رس بیئئ، پیره‌میرده‌که‌ ده‌یخاته‌وه یادی:

- کورپی خۆم، بو به‌ته‌مای بجیته‌ کوئ؟

- بچمه ئیسفه‌هان!

پیره‌میرد ده‌داته قاقای پیکه‌نین.

- قه‌د پییان نه‌وتوو که ئیسفه‌هان و جوودی نییه؟

- چۆن، چۆن. باشه گه‌وره‌ترین و جوانترین شاری هه‌موو ولاتی فارس نییه؛ له‌ زه‌مانی خووشی پایته‌ختی مه‌زنی ئارتابان نه‌بووه، شوینی پارسه‌کان، له‌ هه‌موو کتیه‌کاندا باسی گه‌وره‌یی و مه‌زنیی ئەم شاره‌ نه‌کراوه؟

- نازانم له‌ کتیبان چ باسه، به‌لام من خۆم لیره له‌ دایک بوومه و ته‌مه‌نم حه‌فتا ساله و ته‌نها هه‌ر بیگانه‌کان باسی ئیسفه‌هان ده‌کن، من خۆم قه‌د نه‌مبینه‌وه.

هه‌ر به‌ئاسته‌م زیاده‌روی کرد. بو سه‌رده‌میکی زۆر ناوی ئیسفه‌هان ئامازه‌ی بو شاریک نه‌ده‌کرد، به‌لکو هه‌ر ناوی می‌رگیک بوو، له‌ملاو

ئه‌ولای دوو شاری جیاواز دروستکران، هه‌ریه‌که‌یان دووری سه‌عاته‌ رییه‌کی هه‌بوو، نه‌ویش مه‌به‌ست له‌ جای و یه‌هودیه‌یه. ده‌بی چاوه‌روانی سه‌ده‌ی حه‌قده‌م بکه‌ین، بو ئەوه‌ی ئەم دوو شاره و گونده‌کانی ده‌وریشتی له‌ یه‌ک به‌دن و بینه شاری ئیسفه‌هان. له‌ زه‌مانی خه‌یامدا، ئیسفه‌هان و جوودی نه‌بووه، به‌لام شووشه‌یه‌ک دروست کرابوو، درێژیه‌که‌ی سی فه‌رسه‌خ ده‌بوو، واته چهند هه‌زار میلیک، بو ئەوه دروست کرابوو که پارێزگاری می‌رگه‌کان بکات و به‌س.

عومه‌ر و حه‌سه‌ن ئیواره دره‌نگ گه‌یشتنه‌ جئ. له‌ کاروانسه‌رایه‌ک، له‌ شاری جای، نزیک دهر وازه‌ی تیراه شوینی خه‌وتنیان ده‌سکه‌وت. ئا له‌وئ راده‌کشین و کاتی ئەوه‌شیان نه‌بوو دوو سی قسه‌ش به‌یه‌که‌وه بکه‌ن، سه‌ر ده‌نینه سه‌ر سه‌رین و به‌جووته ده‌ست به‌پرخه‌ ده‌که‌ن.

بو رۆژی دواپی، خه‌یام ده‌چیته سه‌ردانی وه‌زیری گه‌وره. مه‌یدانی سه‌رافه‌کان، ریپوار و بازگانی ره‌گه‌زی جیاواز، یۆنانی و چینی، له‌ ده‌وری دراو کیشه‌کان کۆبوونه‌ته‌وه که ته‌رازوویان به‌ده‌سته‌وه‌یه، دیناریکی کرمان و نیشاپور و ئشبیلییه ده‌کپین، بوئ ته‌که‌ی دیله‌ی ده‌که‌ن، به‌ده‌ست عه‌یاری دیره‌می بوخارا ده‌که‌ن یا لچ به‌رامبه‌ر به‌ نو میسمایه‌کی قوسته‌نتینییه خوار ده‌که‌ن که ئەوده‌مه زۆر نه‌بوو به‌ته‌واوی نرخه‌که‌ی شکابوو.

له‌ ده‌رگای دیوه‌خانه‌که‌وه، شوینی حکومه‌ت و شوینی ئیقامه‌تی ره‌سمی نیزامولولک زۆر دوور نییه. برا نۆیه‌کان سی جار له‌ رۆژیکدا، که‌ره‌نا به‌شه‌ره‌فی وه‌زیری گه‌وره لیده‌ده‌ن. جگه له‌م ره‌سمیاته، هه‌موو که‌سی بۆی هه‌یه بجیته دیوه‌خان، هه‌ژارترین که‌س، تاکو بیوه‌ژنیکیش بۆی هه‌یه سه‌ر له‌ دیوه‌خان بدات و گونگه‌لی ئەوه بکات بجیته دیوه‌خانیکی گه‌وره و فراوان و له‌ پیاوه هه‌ره به‌هیتزه‌که‌ی ئیمپراتۆرییه تیش نزیک ببیته‌وه و سکالای خۆی بو دهربرئ و دهردی دلئ خۆی بو هه‌لرێژئ. ته‌نها له‌وئ پاسه‌وان و ده‌رگاوان به‌ده‌وری وه‌زیرا حه‌لقه‌یان به‌ستوو و پرسیار له‌م ده‌که‌ن و بیزارکه‌ر دوور ده‌خه‌نه‌وه.

عومەر له پیش ده‌رگاکه هه‌لویتسته‌یه‌کی کرد. له دیوه‌خانه‌که ورد ده‌بیتته‌وه، سه‌یری دیواره‌ رووته‌کانی کرد و سه‌رنجی سی قات فه‌رشه‌که‌ی قه‌د دیواری دا. به‌ئاماره‌یه‌کی پارا، سلاو له میوانان ده‌کات، هه‌شاماتیکی تیکه‌لوپیتکه‌ل، به‌لام گرتیوون و ده‌وریان له وه‌زیر داوه‌ که له‌گه‌ل ئه‌فسه‌ریکی تورک قسه‌ ده‌کات. به‌تیلی چاو، نیزام هه‌ستی به‌هاتنی میوانه‌ نوپیه‌که‌ی کرد، زه‌رده‌خه‌نه‌کی ناشنایانه‌ی بو ده‌کات و فه‌رمووی دانیشتنی لیده‌کات. پینج ده‌قه‌ نابات، دیتته‌ لای و ئه‌ملاو ئه‌ولای ماچ ده‌کات و ماچتیکی نیوچه‌وانیشی ده‌کات.

- چاوهریم ده‌کردی و ده‌شمزانی له کاتی خویدا دیتت، گه‌لی شتم هه‌یه پیتی بلیم.

ده‌ستی ده‌گریت و به‌ره‌و ژوواریکی بچووکی لاتهریکی ده‌بات. له نه‌یشت یه‌ک، له‌سه‌ر بالیفیکی گه‌وره‌ی له چه‌رم دروستیوو، دانیشتن.

- هه‌ندی له قسه‌کانم وات لیده‌که‌ن سه‌رت سوورپیمینی، به‌لام له کو‌تاییدا، له‌وه‌ په‌شیمان نابیتته‌وه که هاتی و داوه‌ته‌که‌مت قبول کرد.

- ئایا که‌سێک هه‌یه‌ دوا‌ی ئه‌وه‌ی سه‌ری له‌ نیزامولولک دابیت و په‌شیمان بووبیتته‌وه!

- ئه‌مه‌ رووی داوه، به‌زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی تاله‌وه‌ وه‌زیر ئه‌مه‌ ده‌چرپینی. هه‌ندیکم تا‌کو هه‌وران به‌رزکرده‌وه و هه‌ندیکیشم هه‌نده‌ی تر هه‌ینایه‌ خواره‌وه، رۆژ نییه‌ ژین و مه‌رگم له‌ چنگدا نه‌بیت، خودا ناگاداری نییه‌ ته‌کاغه، هه‌ر ئه‌ویشه‌ سه‌رچاوه‌ی ده‌سه‌لات، ده‌سه‌لانی بالای خسته‌ چنگی خه‌لیفه‌ عاره‌به‌کانه‌وه و پاشان دایه‌ ده‌ست تورکانه‌وه و ئه‌وا ئیستاش له‌ ده‌ست خزمه‌تکاریکی تو‌یه، وه‌زیریکی فارسه. داوا ده‌که‌م له‌ هه‌تران که‌ ریز له‌م ده‌سه‌لاته‌ بگرن؛ له‌ تو‌ش، خواجه‌ عومەر، داوا‌ی ئه‌وه‌ت لی ده‌که‌م که‌ ریز له‌ خه‌ونه‌کانم بگری. به‌لی، له‌سه‌ر ئه‌م خا‌که‌ پانویه‌رینه‌ی که‌وا له‌ژیر ده‌ستمه، خه‌ون به‌وه‌وه‌ ده‌بینم که‌ ده‌وله‌تیکی هه‌ره‌ مه‌زن و هه‌ره‌ ئاوه‌دان و هه‌ره‌ جیگیر بنیات بنیم، هه‌روه‌ها له‌ هه‌موو ولاتانی دیکه‌ به‌پۆلیس ده‌وردرا‌بیت. خه‌ون به‌ئیمپراتورییه‌تیکه‌وه‌ ده‌بینم که‌ هه‌ر

هه‌ریمیتیکی، هه‌ر شاریکی، له‌لایه‌ن حاکیکی عادیله‌وه‌ هوکمران بکریت، له‌ خوا بترسی و به‌پیری هه‌موو سکا‌لای هه‌ره‌ لا‌وازیترین که‌سه‌وه‌ بچیت. خه‌ون به‌ده‌وله‌تیکه‌وه‌ ده‌بینم که‌ تیا‌یا گورگ و به‌رخ پیکرا، به‌هیمنی، له‌به‌ک جو‌گه‌له‌ ئا و بخونه‌وه. به‌لام ته‌نها به‌خه‌ون بینین رازی نابم، ده‌بی دروستی بکه‌م. سه‌به‌ینی پیاسه‌یه‌ک به‌شارا بکه، ده‌بینی له‌ هه‌موو گه‌ره‌کیکی ئیسفه‌هان، کو‌مه‌له‌ کریکار خه‌ریکی هه‌لقه‌ندن، خه‌ریکی بینا‌کردن و خه‌لکی خاوه‌ن پیشه‌ی جیا‌واز مه‌شغوولن و دین و ده‌چن. له‌ هه‌موو لایه‌کیشه‌وه، شوینی هه‌سه‌نه‌وه و مرگه‌وت و کاروانسه‌را و قه‌لا و کو‌شکی حکومت ده‌بینی. له‌ ئیستا به‌دوا‌وه‌ هه‌موو شاریکی گه‌وره، ده‌بیتته‌ خاوه‌ن قوتابه‌خانه‌ی خو‌ی و ناوی منیشی لی ده‌نین «مه‌درسه‌ی نیزامیه». ئه‌وه‌ی به‌غدا، کراوه‌ته‌وه، به‌ده‌ستی خو‌م نه‌خشه‌م کی‌شا و شوینه‌که‌بیم دیاری کرد و مه‌نه‌ه‌جی قوتابیانم دیاری کرد و باشترین ماموستام بو‌هینان و هه‌ر قوتابیه‌کیش خه‌رج و زه‌ماله‌ی خو‌ی هه‌یه. ئه‌م ئیمپراتورییه‌ته، وه‌کو‌ خو‌ت ده‌بینی، شوینی بیناسازییه‌ک فراوانه، فراوان ده‌بی و گه‌شه‌ ده‌کات و ئه‌مه‌ چه‌رخیکی موباره‌که و له‌ خواش ده‌پارپیمه‌وه که‌ عومرمان باقی کات.

خزمه‌تکاریکی سه‌روپرج ماشوبرنج دیتته‌ ژووهره‌وه. ده‌نوشتیتته‌وه و سه‌ینییه‌که‌ی مسی نه‌خشکراوی به‌ده‌سته‌وه‌یه که‌ دوو په‌رداخ شه‌ریه‌تی گولا‌وی ته‌زیوی له‌ سه‌ره. عومەر به‌کیکیان وه‌رده‌گریت و هالا‌ویکی فینکی لی‌وه‌ هه‌لده‌ستی؛ لی‌وی پیتیا ده‌نی و هه‌ز ده‌کات به‌هیا‌وشی بیخواته‌وه. نیزام ئه‌وه‌ی خو‌ی به‌جاریک فر ده‌کات:

- هاتنت بو‌ ئیره‌ زۆر دلی خو‌ش کردووم و شه‌ره‌فمه‌ندیشم ده‌کات!
خه‌یام ده‌یه‌وی وه‌لامی ئه‌م گه‌رموگورییه‌ براده‌رانه‌ بداته‌وه، نیزام به‌هیمایه‌ک ریگای لی ده‌گریت:

- بروا مه‌که‌ که‌ به‌مو‌ی پیتاه‌له‌شاخیم. من هه‌نده‌ توانا و ده‌سه‌لات شک ده‌به‌م که‌ ته‌نها هه‌مد و ستایشی خودام به‌س بیت. خو‌ ده‌بینی خواجه‌ عومەر، با خاکی ئیمپراتورت گه‌وره و فراوان بیت، با دانیشتنی زۆر و

زهبەن بېت، با دەولەتمەند و بەسامان بېت، بەلام ھەمیشە پیتوبستی بەپیاو. لە زاھیردا، مەخلووقیکی زۆر ھەن و شوئینیش بەر ناکەوی و ھەشاماتیش ھەمیشە کوپووە! بەلام، کاتیک لە لەشکرەکم رادەمیت، یا لە کاتی نوێژکردندا لە مزگەوتیک ورد دەبەو، لە بازاری یا لە دیوہخانەکم و پرسیار لە خو دەکم: ئایا چاوەروانی ھیکمەت دەکم لەم ئینسانانە، چاوەروانی مەریفەتیان لیدەکم، چاوەروانی وەفایان لیدەکم. چاوەروانی دلئوسزبیاان لیدەکم، کاتیک ئەم بەھایانە دەژمیرم، ئایا ئەو نایینم کە ھەشامات کال دەبیتەو و پاشانیش دەتووتەو و ھیچم لەبەردەم نامین؟ خو بەتەنھا دەبینمەو، خواجە عومەر، بئ ھیوا بەتەنھا دەمیتنمەو. دیوہخانەکم، کوئشکەش بەتال و ھەتال. ئەم شارە و ئیمپراتۆرە چۆل دەن. ھەمیشە ئینتیباعی ئەو دەم ھەبە کە دەستم لە پشتەو و چەپلە لیدەدات. چۆن بەو رازی دەم پیاوی وەکو لە سەمەر قەندووە بو ئیترە بانگ بکەم و بیتە ئیترە، من خوئ نامادەم بەپێ بچمە سەمەر قەند لەگەل خوئا بھیتنم.

عومەر بەژئیر لیوہو «لا سامح اللہ» یەکی نزمی وت، بەلام وەزیر ھەر بەردەوامە.

- ئا ئەمە یە خەونم و ھەر ئەمە شە مەشغولی کردووم. دەتوانم چەندین شەوان و رۆژانی دیکە قسەت بو بکەم، بەلام دەمەوی گویم لە تو بېت. دەمەوی زوو ئەو بزانم ئایا ئەم خەونە ھیچ پەیوہندییەکی بەتووە ھەبە و ئایا نامادە ی ئەو ھەبەت کە لە تەنیشتی مەوہ بېت.

- ئەم پرۆژانەت زۆر مەزن و بو منیش ھەلبەت جیی شەرەفە!

- داوای چ دەکە ی بو ئەو ی یارمەتیم بەدەت؟ بەپێ سێ و دوو، وەکو من چۆن پیم وتی، ئەوھا توئ پیم بلتی. ھەرچی بەدەت دەوی، دەسگیرت دەبی. لە ھیچ سل نەکەیتەو، دەقە بەک چییە، مەبەلە ئەم دەسبلاوییە شیتییەمت لە دەست چیت!

پیدەکەنی. خە یام بزەبەکی کال لەسەر لیوی دەزی، بزە ی بەکیکی پەشوکاوە.

- من ھیچ شتییکی دیکەم ناوی تەنھا ئەوہ نەبیت کە بتوانم کارە موتەوازبەکانم راپەرینم و بەپێ ئەو ی موحتاج بم. شتیک ھەبێ بیخوئ و شوئینیکیش ھەبێ تیای بخەوم و شتیکیش ھەبێ بیکەمە بەر، چلیسی من ئەمە تەجاوز ناکات.

- بو مال، جوانترین کوئشکت لە شاری ئیسفەھان پیتشکەش دەکم. خوئ لە کاتی دروستکردنی ئەم کوئشکە، ئەم بریارەم داوە. دەبیتە ھی خوئ، بەباغ و باغچەو، بەفەرش و خزمەتکار و کارەکرەوہ. بو خەرجی خوئیش مووچەبەکت بو دەبیرمەو کە دە ھەزار دیناری سولتانی بېت. تاکو لە ژیانیش ماوم، لە سەرەتای ھەموو سالیک بتدەنی. ئایا کافییە؟

- سەر و زیادمە، نازانم چی لەو ھەموو پارەبە بکەم.

خە یام راستگوویە، بەلام نیزام تورەبوونی پیوہ دیارە.

- دوا ی ئەو ی ھەرچی کتیبیکت ویست بیکریت و کریت، پر گۆزەکانت لە شەراب کە و مەحبسووبەکانشت بەزیر و خشل برازینەو و یارمەتی موحتاجان بەو و خەرجی قافلە ی حاجییان بگرە ئەستو و مزگەوتیکیش ھەر بەناوی خوئەوہ دروست بکە!

عومەر لەوہ تیگەبشت کە ئەم لە خوئووردییە زۆر نەچوہ دلی وەزیرەو و بەنازایەتییەو دەلی:

- ھەمیشە ئارەزووی ئەو دەکرد کە «روانگایەک دامەزینم و سیکستایەکی»^(۲) گەورە بەبەرد دروست بکەم و ئەستەرلۆبیک و چەندین ئامیری دیکە شەم ھەبیت، دەمەوی درێژایی تەواوی سالی ھەتاوی بپیم.

- خوا یاریت! ھەر لە ھەفتە ی داھاتووەو، پارە ی بو سەرف دەکریت، خوئ شوئینەکی دیاری دەکەیت و ئەم روانگەبە لە چەند مانگیکدا تەواو دەبیت. ھیچی دیکەت ناوی، پیم بلتی، شتیک دیکە دلئت خوئ ناکات؟

- بەخودا ھیچی ترم ناوی، بەخشن دەبیت غەر قەم دەکات و گەلنی دلئخوئش.

(۲) ئامیری کە بو ئەستیرەناسی بەکار دەھتیرت؛ لە سەر ووی ئاسوہ گۆشە ی ئەستیرەبەک دەپتوی. (وەرگێر)

- ئەى من دەتوانم داوايەكت لى بكم؟

- دواى ئەوئى ئەم ھەموو شتەم بۆ دەپرەخسىنى، بەختياربىيە بۆ من كە
بتوانم سوپاسىكى زۆرت بكم.

نيزام سەر لە تكارردن دەركاكت.

- بەنھىنپارېزت دەبىنم، زۆر بلتى نىت، بەھەكىم و راست و بەيەك
چاو تەماشاي دونيا دەكەى و تواناي ئەوئى ھەيە چاكە لە خراپە جودا
بكەيتەوہ و جىتى باوہرى منى: دەمەوى شتىكى وا بخەمە ژىر دەستەوہ كە
ناسكترىن شت بىت.

عومەر چاوہروانى شتىكى زۆر ناقولا دەكات و لە راستىشدا شتىكى
ناقولا يە.

- ناوونىشانى ساحىب خەبەرت دەدەمى.

- ساحىب خەبەر، سەرۆكى سىخوران؟

- سەرۆكى زانىياربىيەكانى ئىمپراتورىيەت. پەلە مەكە و ئەمە ماناي
ئەوہ نىيە كە خەبەر لە خەلكى باش بەدەيت و خو بخزىنىتە مالى
موسلمانان، بەلام ئاگادارى ھىمنى ھەموو خەلكى بىن. لە دەولتەتدا،
بچووكترىن نارەوايى، بچووكترىن دەسپىسى دەبى بگەيندرىتە لاي
حوكمران و بەشىتەيەكى نمونەيش كەسى تاوانبار بدرىتە دەست عەدالەت.
چۆن بزانىن كە فلانە قازى، فیسارە حاكم، لە فلانە ناوچە خەرىكى گىرفان
پرکردن نىيە؟ ئەوانەى كە غەدرىان لى دەكرى، ھەمىشە ناوئىر شكاىەت
بكەن!

- دەبى ئەوئى بزانرىت كە پىاوانى ئاسايش لەلايەن قازى و حاكم و
مىرەكانەوہ نەكرىن و نەبەن شەرىكى ئەوان!

- رۆلى تۆ. رۆلى ساحىب خەبەر لە ھەقىقەتدا ئەمەيە، دەبى پىاوانى
وا بدۆزىتەوہ كە قەد نەتوانن بكرىن.

- باشە ئەگەر پىاوى وا ھەبن، باشتر نىيە كە ھەر ئەوان بىنە قازى و
حاكم!

- سەرنجىكى سادە و ساوتلكەيە، بەلام بۆ نيزام بەگالتەجارى دەكرد.

تەھەمولى نامىنى و ھەلدەستىتە سەرىپى:

- ھەز لە ئەنجەت ھىنانەوہ ناكەم. پىم وتى چىت پىشكەش دەكەم و
چىت لى داوا دەكەم. برۆ بىر لە پىشنىارەكەم بكەوہ، بەباشى باش و
خراپى ھەلسەنگىنە و سبەينى وەرەوہ و ھەلامىكت پى بىت.

خه یام ئەو رۆژە نەیدەتوانی نەبیر بکاتەووە نە شت بنرخینێ و نەهەلیسەنگینێ. دیوێخان جێدەهیلێ و خۆی دەکاتە کوچە هەرە تەسکەکانی بازارا و بەنیتو حەشامات و ئاژەلاندا، بەژێر دینگە مەرەمەر ئاساکاندا، بەناو تۆز و غوباری بەهاراندا، پتی خۆی دەکاتەووە، تا پێش دەکەوێت، کوچەکان تەسکتر دەبنەووە و حەشامات پێدەچێ بەهیتووشی بێن و بچن، غەلبەغەلبی بەچرپە، بازگان و کرپار ئەکتەری دەمامک لەسەرن، بەدەم خەونەووە سەما دەکەن. عومەریش هەرۆه کووێر پێ دەکات، هەندێ جار بەراستدا خۆی وەرەدەچرخینێ و هەندێ جار بەلای چەپ، لەووە دەترسی بەریتەووە یا ببووریتەووە، لەپریکدا خۆی لە مەیدانیکی بچووک دەبینیتەووە کە غەرقي رووناکییە، باخچەیهکی راستەقینە لە ناوجەرگی جەنگەلیک دایە. هەتاوی زۆر گەرم دەیسووتینێ؛ سەر بەرزەکاتەووە و هەناسە هەلەدەکیشی. چی تووشی هاتوو؟ بەهەشتیکیان پێشکەش کردوو بەرەو دۆزخ راپێچ دەکات، چۆن بەلێ بەلێ و چۆن بەلێ نە، بە چ روویەکەووە سەر لە وەزیر بداتەووە و بەچ روویەکیشەووە شار بەجێهێلێ؟

بەدەستی راست، دەرگای خەراباتیکی نیوێ کراوێهە. پالێ پێوهدەنێ، چەند پەیزەیهک دادەبەزێ، خۆی لە هۆلیکی میچ نزم دەبینیتەووە، زۆر رووناک نەبوو. عەردەکە ی گلیکی کزەر، تەختەکان شلۆق و پلۆقن و میتزەکانیش رەنگیان کال بۆتەووە. داوای شەرابیکی هیشکی (۳) قوم دەکات. شەرابەکە ی لە شەریهیهکی درز بردو بۆ دەهین. بەچاوچوقانەووە قەدەرێک بۆنی دەکات.

تەمەنی پیرۆزی لاویم تێدەپەرێ،
بۆ فرامۆشکردن پەنا دەمە بەر مە ی.
ئایا تالە ئەم شەرابە؟ ئا ئەوھا پێم خۆشە،
تامی ژبانمی هەیه، تامی ئەم تالییە.

(۳) مەبەست لە شەرابیکە کە تامی کەمی تال بیت. (وەرگێر)

لەپریکدا شتیکی بەبیرا دیت. بێ گومان پتیوستی دەکرد کە خۆ بخزینیتە ئەم مەرخانە پیسەووە بۆ ئەوێ ئەم فیکرەیهی بەخەیاڵا بیت، لێرە چاوەروانی دەکرد، لەسەر ئەم میتزە، سیتیەم قومی لە بادە ی چوارم دا. پارەکە ی دا و بەخشیشیکی بەخشندەشی لەسەر میتزەکە جێهێشت و بۆی دەرەچێ. شەو راشکاوه، مەیدانیش چۆلوهۆل، هەر کوچەیهکیش بەدەرۆزیهکی قورس کۆتایی دەهات، ئەمە بۆ ئاسایش دانرابوو، عومەر دەبی پێچ بخواتەووە بۆ ئەوێ بگەریتەووە کاروانسەرکە ی.

کاتیکیش بەسەر نووکی پێ دەگەریتەووە ژوورەکە ی، حەسەن خەوتوووە و روخسار توندوتیژ و ئەشکەنجە دراو. عومەر دەمیتک لیتی رادەمینێ. هەزاران پرسیار بەدلایا خەتەرە دەکەن و بەبێ وەلامدانەو دیان دەیهوێ لە بیران بکات. بریاری دا و پەشیمان بوونەووە بۆ نییە.

کتیبەکان ئەفسانەیهک دەگێرنەووە. ئەفسانە باسی سێ هاوڕیتی فارس دەکات کە هەر یەکە و بەشپۆهێ خۆی، دەرۆزە ی یەکەم هەزار سالەمان بۆ دەخاتە سەرپشت: عومەر خە یام کە سەرنجی دونیای دەدا، نیشامولولک کە حوکمی دونیای دەکرد و حەسەن سەباحیش کە تیرۆزی لە دنیا نایەووە. وەکو دەلێن هەرسیکیان پیکرا لە نیشاپوور قوتابی بوون. ئەمەیان راست نییە، نیشام سێ سال لە عومەر گەورەتر بوو و حەسەنیش لە پە ی قوتابی بوو و رەنگیشە لە قومیش، لە زێدەکە ی خۆشی دەرسی خوتندبێ، بەلام لە نیشاپوور نەبخوتندوووە.

ئایا لە کەشکۆلەکە ی سەمەر قەند باس لەم راستییەووە دەکات؟ ئەم میتزوووە لە پەراوتزەکە ی نووسرابوو، ئەووە دەگێرتەووە کە ئەم سێ پیاووە، یەکەم جار لە ئیسفەهان چاویان بەیهک دەکەوێت، لە دیوێخانێ وەزیری گەورە، ئەویش بەدەسپێشخەری خە یام، قوتابییه کوێرەکە ی قەدەر.

نیشام بەتەنھا لە ژووێکی بچووک لە کۆشکە کە دا دانیشتبوو، کاغەزیکی زۆریش لە دەورووبەیدا بوو. هەرکە روخساری عومەری لە چوارچێوێ دەرگاکیهە بینی، لەووە تێگەیشت کە عومەر وەلامیکی نێگە تیشی پێیه.

– که واته، پرۆژەکانی منت به لاوه گرینگ نییه.

خه یام به غه مگینییه وه. به لام سووره له سه ره وه لامه که ی:

– خه ونه کانت مه زرن و هیوادارم له ته حقیق بن، به لام به شداری بونی من هه ره که وهی که تو پیشیناری ده که ی په نگه وان بن. له نیوان نهینی و نه وانیه که نهینی که شف ده که ن، من لیه نگری نه وان ده که م که نهینی خۆیان ده پارێزن. هه ره یه که م عه میل بیت و گفتوگۆ یه که م بو بهینی، پیتی ده لیم بیده نگ بیت و پیتی راده که یه نم که نه م سه له یه نه په یوه ندی به نه وه وه هه یه نه په یوه ندی به منه وه هه یه و نایه لم جاریکی دیکه ش پی بنیته ماله که م. فزوولیه تی من بو خه لک و بو شتانی دی، له رپیه کی دییه وه ته عبیری لی ده که م.

– ریز له برباره که ت ده گرم، پرواش ده که م که بی سوود نییه بو ئیمپراتۆرییه ت که ئینسانی وه کو تو خۆیان ته نه یه بو کاری زانستییه وه ته رخا بکه ن. بیگومان، هه ره نه وه هه موو په یمانه ی که پیم دای، وه کو زیری سالانه، وه کو خانوبه ره، وه کو روانگاه هه ره هه موو هی خۆتن و له په یمانه کانت په شیمان نامه وه. ده مویست له نزیکه وه به شداری ته حقیق کردنی خه ونه کانت بکه ی، به وه رازی ده بم که میژوونووسان نه وه بو داهاتوو بنووسن: عومه ره خه یام له زه مانیه نیزامولولکدا ژیا و شه ره فمه ند کرا و له دهستی ناگه هانیش دوور خرابووه وه و توانیشی به وه زیری گه وه بلتی نه خیر، به بی نه وه ی گیتچه لی بو دروست بکه ن.

– نازانم ئایا رۆژتیک ده توانم سوپاسی نه م دلنه رمی و میهره بانیه ت بده مه وه.

عومه ره بیده نگ بو. که می پارا دیاره پیش نه وه ی درێژه به قسه کانی بدات:

– نه گه ره بیت پیاو یکت پیشکه ش بکه م که ده میک نییه ناسیومه، په رنگی بتوانم نه م ره فه ی خۆم له بیر بچیتته وه. پیاو یکی زۆر زیره کیشه، زانیارییه کانی بی پایان و بلیمه تییه که شی بی سنوره، هه سته ش ده که م وه زیفه ی ساحیب خه به ره پر به پیستی یه که یکی وه کو نه وه ده بیت و زۆریشی

به دل ده بیت. پیتی راگه یاندم که له ره ی یه وه بو ئیسفه هان به و نیازه وه هاتوه که کاریکی پی پاسپین.

– تمووحی زۆره، نیزام به چریه وه ده لی. چاره نووسی من لای نه وه. کاتیک ئینسانیک شایانی نه وه یه پروای پی بکری، به لام تمووحی که مه و خۆی له ده سه لات دووره په ریز ده گریت و کاتیکیش یه که م بو ده ره ده که وی که زۆر به هه لپه یه و یه که م وه زیفه ی بده می، خیرا ده یقۆزیتته وه، نه وا نه م په له په لییه م زۆر ناچیتته ده وه.

به جارس دیتته پیش چاو و تووشی نه مری واقع هاتوه.

– نه وه که سه ی که باسی ده که ی ناوی چیه؟

– حه سه ن، کوپی عه لی سه باحه. ده بی نه وه شت پی را بگه یه نم که له شاری قوم له دایکبووه.

– شیعیه، له ئیمامیه کانه؟ نه مه یان گرینگ نییه. هه ره چنده من دژ به هه موو بیدعه و هه موو لادانیکم. هه ندی له هه ره باشته ترین یاریده ده ره کانیشم سه ره به عه لین، چاکترین سه ربازم نه رمه نین و نه مین سندووقه کانیشم جووله که ن و نه مه ش وای لی نه کردووم که جیتی پروای من نه بن و له ژیر چاودیری مندا نه بن. ته نه یه زۆر ناگاداری ئیسماعیلییه کانم. هیوادارم هاو رپیه که ت سه ره به و تایه فه یه نه بیت؟

– نازانم. به لام حه سه نم له گه ل خۆما هیناوه. له ده ره وه چاوه پروانه. به روخسه ت، ده رۆم بانگی ده که م، پرسیار له خۆی بکه ی چاکتره.

عومه ره بو چهند ساتیک ون ده بیت. له گه ل هاو رپیه که ی ده گه رپته وه و پیده چی به هیچ شتیه یه ک سامی له سه ره نه نیشتی. به لام خه یام، نه و، له ژیر ریشه که یه وه هه ست به گرژبوون و لیدانی دوو ده مار ده کات.

– حه سه ن سه باحت پیشکه ش ده که م، هه رگیز هه نده عیلم و زانیاری له ژیر عه مامه یه کی هه نده توند به ستراو جیتی نه بوته وه.

نیزام بزیه ک ده یگری.

– ئا نه وه تا، قه د هه نده به عیلم ده ور نه دراوم. نه ی نیان وتوه نه و میره ی که به زانا ده ور درایت، هه ره چاکترین میره؟

- ئەو ھەش دەوتریت کە ئەو زانایەى کە موعاشەرەى میران دەکات، خراپترین زانایەى.

پیکەنیتىكى ھەراش لە يەكتر نزيكيان دەکاتەو، سەريح بەلام كورت. نيزام برۆ گرز دەکات، دەبەوئ بەزووترين کات خۆى لەو پيشەکىيە بدزیتەو کە پيش ھەموو ناخاوتنیکى فارسان دەکەوئیت، دەبەوئ راست و پەوان ھەر چىيەكى لە مېشک دايە، رېک و راست بەحەسەنى بلئ. بەلام، شتیکى سەرسورپنەر، ھەرکە يەکەم وشە وترا، عومەر ھەست دەکات بەشداریى شتیک دەکات، بۆبە خیرا خۆى دەدزیتەو.

تا بەم شىيەو، خیرا حەسەن سەباح دەبیتە يەکى لە يارىدەدەرەکانى وەزیری گەورە. زوو توانى، تەونیکى چر و پانوپۆر دامەزرىنى، ھەر لە بازگانى درۆزنەو بەگەر بۆ دەرويش و حاجيان، لە ھەموو ناوچەکانى ئيمپراتۆرىيەتى سەلجۇقىدا بلاوونەو، مالىک نەبوو، وەقفیک نەبوو لە بازار پتوانى خۆى لە گوپگران بشاریتەو. موامەرە، پرۆپاگەندە، ھەموو وشە بەوشە نەقل دەکرا و بەشىيەوکی نەپتىنى يا نمونەبى ھەلدەوشرایەو. سەرەتا، نيزام زۆر دلئ خوئشە، پەتى ئەم ماشينە زل و زەبەلاحەى بەدەستەو. لە پيش مەليکشادا، شانازى پتو دەکات، سولتانيش زۆر موخافيزە. ئەرى باوکى نەبوو کە راي گەياندبوو کە دژ بەسياسەتى لەم جۆرە بىت؟ پتو و تبوو «کاتیک لە ھەموو سووچیکى ولات سيخوپتیک دەبى، ھاوپرپيە راستەقینەکانت خویان ناپاريزن، چونکە ئەو دەزانن کە دلسوۆزى تۆن. بەلام غايەنەکان ھەميشە لەسەرپ و تاگادارن. دەیانەوئ دەمى سيخوپرەکان تيرکەن و گيرفانيان پرکەن. ھەندە نابات، ئيتر زانياريت بەپيچەوانەو پتدەگات، دژ بەھاوړى راستەقینەکانت قسە دەکړئ و لايەنگيرى دوزمنانت دەکړئ. چونکە ئيتر قسە، باش بىت يا خراپ، ھەر وەکو تير وایە، کاتیک زۆرى لئ دەوەشىنين، يەک دوو دوانەى ھەر دەگاتە نيشانە. جا ئەو کات دلئ لە ھاوپرپيانت دەگوشرى و نەياران لە تەنیشتى خۆت دادەنپى و ئيتر چ شتیک لە توانات دەمىنیتەو؟»

دەبى چاوەروانى ئەو بەکرى کە لە حەرمە تايبەتییەکەى خۆى، دەمامک لە رووى ئافەرەتیکى ژەھراوى ھەلدزیتەو بۆ ئەوئ ئيتر سولتان گومان لە

سوودبەخشیى سەرۆكى سيخوران نەکات؛ ھەر لە زەرفى بىست و چوار سەعات دەیکاتە يەکى لە ھەرە نزيکەکانى خۆى. بەلام نيزام ئەم نزيکبوونەو و ھاوپرپيەى نيتوان حەسەن و مەليکشای ھەرس ناکات. ئەم دووانە ھيشتا لاون، ھەندى جار ھەردووک لە پيش چاوى پيرە وەزير گالتەوگەپ دەکەن، بەتايبەت رۆژانى ھەينى، کە بەشولین دەناسریتەو، سفرەى تەقلیدی سولتان دەرازاندریتەو کە خەلکانى نزيكى خۆى داوئ دەکات.

بەشى يەکەمى ئەم داوئ و ئاھەنگە تا بلئى رەسمیيە. نيزام بەدەستى راستى مەليکشاو دادەنیشیت. بەزانا و ميرزا دەور دەدزین، باسوخواسى ھەموو شتیک دەکړت، ھەر لە بەراوردکړنى شمشيرى ھیندوستانیيەو بۆ ھى يەمەنى تا دەگاتە خوئندنەوئ کتیبەکانى ئەريستۆ. ئەم جۆرە يارى و قوشمانە قەدەرپک سەرنجى سولتان رادەکيشن، پاشان بىرى پەرتویلاو دەبیتەو و ئيتر خەيالى لەسەر شتیکى ديارىکراو ناگيرسیتەو. وەزير لەو تیدەگات کە دەبى ئەوئ جيبهیلئیت، ميوانە ماقولەکان دواى دەکەون. موسيقاژەن و سەماکەرەن دینە ژوورئ، گۆزەى شەراب بەرناکەوئ، دەخوریتەو، زۆر يا کەم، لەسەر رېتمى زەوقى مير، کەيف و سەفا تاکو بەرەبەيان درپژە دەخايەنئ. لەنيتوان دوو رەبابە ژەنين، عود و تار دەژەنن، گۆرانىبىژان لەسەر بابەتى ھەلبژاردەى خویان، شيعر ھەلدەبەسەن: نيزامولمۆلک. سولتان توانای ئەوئ نيبە دەسبەردارى وەزيرە بەتواناکەى بىت، سولتان بەپیکەنين تۆلەى خۆى دەسەنیتەو. ھەر ھەندە بەسە کە سەرنجى ئەو بەدرپت کە بە چ کەفوکولییەکى منالانەو چەپلە لیدەدات و مەزەنى ئەو دەکات کە رۆژتیک دادیت دارکارى «باوکى» بکات.

حەسەن توانای ئەوئ ھەبوو کە چۆن سولتان ھان بدات و ھەمان ھەستى ئەو نيشان بدات. نيزام بەچىيەو ھەلدەشاخى، بەحیکمەت و عەقلییەو و بەزانين و مەعریفەتییەو؟ حەسەن زۆر بەکارامەبىيەو باس لە حیکمەت و مەعریفەتى نيزام دەکات. ئايا باس لەو توانايە دەکات کە چۆن بتوانى بەرگرى لە تەخت و ئيمپراتۆرىيەت بکات؟ حەسەن لە ماوہبەکى کەمدا توانای خۆى بۆ سەلماند. باسى دلسوۆزى خۆى بۆ کرد؟ ئايا شت لەو

ئاسانتەر ھەيەھەيە كە باسى دئسۆزى بىكرىت، قەتەيش ھەندە جوان و رىكويىتەكەش نىيە، ئەگەر بىت و لە دەمى درۆزىنەكە دەرىت.

لە ھەموو شتىك زياتر، ھەسەن تەواناى ئەوھى ھەيەھەيە كە قەرچۆكى و دەستگرتووى خۆى بىترنجىنەتە ناو مەيشكى مەلىكشاوھ. بىن وچان باسى دەسبالاوى وھزىرى بۆ دەكات، دەبەوئى سەرنجى كراس و كەوا نۆتەھەكەنى بدات، ئەوانى خۆى و ھى دامودەستەكەى. نىزام ھەزى لە دەسەلات و كەشخەيىيە، بەلام ھەسەن تەنھا ھەر ھەزى لە دەسەلاتە، ھىچى دىكە. لەمەودوا، دەتوانى خۆى بەزاهىدى دەسەلاتارى بى نىشان بدات.

كاتىك ھەسەن ھەست بەوھە دەكات كە مەلىكشا بەتەواوى تەسلىم بووھە و پىگەيشتووھە بۆ ئەوھى شەمشىرەكەى خۆى راوھىشەن، ئەودەھە رووداوىك خەلق دەكات. رۆزى شەمەيە، بەسەرھاتەكەى لە سالتونى تەخت روو دەدات. نۆزى نىبەرۆ سولتان لە خەو ھەلدەستى و سەرنەيشەھەكى بىزاركەر ھەراسانى لى ھەلگرتووھە. مەزاجىكى تا بلىتى دوردۆنگى ھەيە، چونكە ئەوھى بىست كە شەست ھەزار دىنارى زىر بەخشاوھەتە پاسەوانە ئەرمەنىيەكانى وھزىر. كەس گومان لەوھە ناكات كە ئەم زانىارىيەھە لە رىگەي ھەسەن و شەھەكەيەھە گەيشتوونەتە مەلىكشا. نىزام زۆر بەشەنەيى بۆى شەھ دەكات و دەلى بۆ ئەوھى لەشكر ھەلنەگەرەتەھە، پىويستە تىربان بەكەين، بەلكو دايان بەستەين، بۆ ئەوھى رىگا لە بچوكتەين ياخيبيون بگرين، ئەوكات دەبى دە ئەوھەندە زياتر پارە خەرج بەكەين. بەلام بەفرىدەنى ئەم ھەموو باوشە زىر و ئالتوونە، مەلىكشا وھلام دەداتەھە، ئەوكات تەواناى ئەوھەمان نابتە كە مووچەيان بۆ خەرج بەكەين. جا ئەوكات ياخيبيون و ھەلگەرەنەھە راستەقىنە دەست پىدەكات. كۆمەتە چاك ئەوھە نىيە كە بتەوانى زىرەكانى بۆ كاتى تەنگانە ھەلگرتە؟

يەكئى لە دوانزە كورەنەي نىزام لەوئى بوون، بەھەلى زانى كە موداخەلە بكات:

- لە سەرھەتەي سەرھەلدەنى ئىسلامەتەي، عومەريان بەوھە تاوانبار دەكرد

كە گوايە ھەموو ئەو زىر و سامانەي كە لە غەزەوھەكاندا دەسگىريان بىو، دەبەخشىيەھە و ئەوئىش لە وھلامدا پىتى دەوتەن: «ئەم زىرە خەوئى تەعالا پىتى نەبەخشىوئىن؟ ئەگەر نىبەھە پرواتان وايە كە لە تەواناى خەودا نىبەھە ئىتر زىرى دىكەمان بىن بەخشى، ئەوھە راستە ھىچى لى سەرف ناكەن. بەلام مەن ئىمانم بەبەخشەندەيى بىن كۆتايى خەو ھەيەھە ھەمووشى بەسەر موستمانان دەبەخشىتەھە و يەك دانەشى ناچىتە قاسەھە».

بەلام مەلىكشا نىيازى نىيە دەواى ئەم نمونەيە بەكەوتە و زياتر نمونەكەى ھەسەنى بەدلە و قەناعەتە پىتەتەي؛ فرمان دەدات:

- داوا دەكەم كە لىستىكەم بۆ بەكەن و زۆر بەوردى ھەر چ سامانىك دەچىتە خەزىنەھە و ھەرچىيەكەش لە خەزىنەھە دەردەچىتە تىيا تۆماركرىت. كەى چاوم بەم لىستە دەكەوتە؟

نىزام ھەست بەشلەزان دەكات.

- دەتوانم ئەو لىستەت عەرزكەم، بەلام كاتە دەوئى.

- چەندى كاتە دەوئى خەواجە؟

نەبوت ئەتە، بەلكو وتى خەواجە ناوونىشانىكى پر لە رىز و حورمەتەھە، بەلام لەم سىياقەدا پىدەچى زياتر تەعبىر لە نەبەللىيەك بكات، بەپىشەكى شكستىيەك بچوتەندرىت.

نىزام بەشلەزاوييەھە خۆى روون دەكاتەھە:

- پىويستە بۆ ھەر ناوچەيەك قاسىدىك بىنەين و بۆ ئەوھە ئەم ھىسابە زۆرەمان بۆ بكات. لە سايەي خەواھە مەملەكەتەي گەورە و فراوانمان ھەيە، زەھمەتە ئەم كارە لە دوو سال كەمتر ئەنجام بەدرىت.

بەلام ھەسەن بەنەبەھەكى رەخەگرانەھە دىتە زمان:

- بەلئى ئەوھەتان دەدەمى ئەگەر بىت و گەورەمان ھەموو وھسىلەيەكەم بۆ ئاسان بكات و فرمانى ئەوھە بدات كە ھەموو كاغەز و ئىزبارەكانى دىوان ئامادە كرىن و بەدرىتەي، ئەوھە لە ماوھەي چوار مانگى رەبەقدا، لىستىكى كۆمپلىتەي ھەموو ھىسابەكانى دەخەمە پىش دەستى بەرتەزان.

وھزىر دەبەھەي وھلام بداتەھە، بەلام مەلىكشا ھەلساوتە سەر پى. خىرا

و بههنگاوی ههراش، بهرهو ده‌رگای ده‌روه ده‌چیت و ئەمەش دەلیت:
زۆر چاکه، هه‌سه‌ن له دیوان دە‌میتیتته‌وه. هه‌موو کاتیبه‌کان له‌ژێر ده‌ستی
ده‌بن. که‌سی تر خۆی نا‌قولتینیتته‌وه کاروباریه‌وه. دوا‌ی چل پۆژی دیکه،
به‌کتر ده‌بینینه‌وه.

XIV

هه‌نده‌ی نه‌برد هه‌موو ئیمپراتۆریه‌ت که‌وته شله‌ژانه‌وه، کاروباری ئیداری
تووشی ئیفلیج‌بوون هات، باسی جووله‌ی له‌شکر و باسی شه‌ری ناوخۆ
ده‌کریت. وه‌کو ده‌لین، نیزام هه‌ندی گه‌ره‌کی شاری ئیسفهان‌ی چه‌کدار
کردوه. شتومه‌ک و کالای بازار شاردرا‌نه‌وه. ده‌روازه‌ی هه‌ندی بازار،
به‌تایه‌ت بازاری زیرنگران، هه‌ر له ده‌مه‌و عه‌سه‌روه خپ داده‌خرین. له
ده‌ورو به‌ری دیوه‌خانی‌ش جموجۆل و بگه‌وه‌به‌رده زۆر پته‌وه. وه‌زیری گه‌وره
مه‌کته‌به‌کانی بۆ هه‌سه‌ن چۆل کرد، به‌لام شوینی ئیقامه‌تی وا به‌پالییه‌وه و
ته‌نها باخچه‌یه‌ک لێیان جودا ده‌کاته‌وه که بۆته باره‌گای گشتی نه‌یاره‌که‌ی.
به‌لام ئەم باخچه‌یه بووه‌ته ئۆردوو‌گایه‌کی ئاشکرا، پاسه‌وانه تایه‌تییه‌کانی
نیزام به‌تووره‌یییه‌وه هاتوچۆی تیا ده‌که‌ن و به‌ته‌واوی پر چه‌ک و تفاقن.

هیچ که‌سیک هه‌نده‌ی عومه‌ر تووشی سه‌غله‌تی نه‌هاتوه. ده‌یه‌وی خۆی
تیکه‌ل بکات و وه‌زع هیتورکاته‌وه و به‌جیتته ناو‌بژییه‌وه و چاره‌سه‌ریک بۆ ئەم
دوو نه‌یاره‌ بدۆزیتته‌وه. به‌لام، ئەگه‌ر بی‌ت و نیزام ئیستقبالی بکات،
بی‌گومان باسی ئەم «دیارییه‌ ژه‌هراوییه‌ی» بۆ ده‌کات. به‌لام به‌نیه‌سه‌ت
هه‌سه‌نیه‌وه، خۆی له ژووره‌وه هه‌پس کردوه و خه‌ریکی پشکنینی
ئیزباره و کاغه‌زه و ده‌بی راپۆرت‌ه‌که‌ی بنووسی و پشکه‌شی سولتانی
بکات. ته‌نها شه‌وان نه‌بی‌ت، ده‌چیتته دیوان و له‌سه‌ر مافوور پال ده‌که‌و‌یت
و به‌چنگی له‌ پیاوانی نزیک ده‌ور دراوه.

سێ رۆژ پێش می‌ژوو ده‌یاری‌کراوه‌که، خه‌یام ده‌یه‌وی جاریکی دیکه هه‌ول
بدات و چاره‌سه‌ریک بدۆزیتته‌وه. ده‌چیتته لای هه‌سه‌ن، هه‌ولیکی زۆر
ده‌دات بۆ ئەوه‌ی چاوی پیتی بکه‌و‌یت، به‌لام پیتی راده‌گه‌یه‌نن که
سه‌عاتیکی تر بگه‌ریتته‌وه، ساحیب خه‌به‌ر له‌گه‌ل خه‌زنه‌داره‌کان کۆبوونه‌وه‌ی
هه‌یه. عومه‌ر هه‌ولێ ئەوه ده‌دات پیا‌سه‌یه‌کی ده‌روه بکات. له‌ ده‌روازه‌که
نزیک ده‌بی‌ته‌وه و خه‌سپه‌راویکی سولتان، به‌جلوبه‌رگیکی سووره‌وه قسه‌ی
ئاراسته ده‌کات و ده‌لی:

- ئەگه‌ر خواجه ئاره‌زووی هه‌یه دوام که‌و‌یت با بفه‌رمووی!

دوای ئهوه ئهم پياوه عومهری دایه دوای خوئی و به کولانی ژیرزه مینی زیگزاگ و به په یژه ده بیاته خواره وه، ده گه نه باخچه یه ک هرگیز گومانی له بوونی ئهم باخچه یه ی نه کردبوو. تاوسی بهرله کلکیان فش کردو ته وه و دار زه رده لوه گولئی گرتوه و حهوزیکیش خوړه ی دپت، له پشتی حهوزه که وه ده گه نه ده رگایه ک به سه ده ف نه خشراره. خه سینراوه که ده ی کاته وه. داوا له عومهر ده کات پیشی که ویت.

ژووریکئی گه وره یه و دیواره کانی به دپیاچه داپوشراون، دوورتر تاقیکئی که وانه یی به به ره یه ک داپوشراوه. ده جوولیتته وه و وجودی که سنی ناشکرا ده کات. هیتشتا خه یام به ته واوی نه چوو بووه ژووره وه، گوئی له ده نگیکئی کپی داخستنئی ده رگاکه ی پشتی یه وه ی ده بی. ده قه یه کی دیکه چاوه پروانی، دلله راوکی، پاشان گویمان له ده نگئی ژنیک ده بیته. نایناسیتته وه، وای بو چوو که گوئی له دیالیکتیکئی تورکی ده بیته. به لاهم ده نگه که نزمه، خیرا گوئی له چهند وشه یه ک ده بیته وه کو گاه به رد بن، سیلاو هینا بیته ی. له واتای گفتوگو که ناگات، ده یه وئی رایگری، داوا ی لی ده کات که به فارسی یا به عاره بی قسه بکات، نه گینا با به هیواشی قسه بکات، به لاهم ناتوانی به ئیسراحت له گه ل یه کن قسه بکات که له پشتی به ره وه بیت. ناچار، چاوه وئی ده کات تا کو قسه که ی ته واو ده کات. له پرته کدا، ده نگیکئی دیکه دوا به دوای ئه ویتروه دپت:

- ماموستاژن، ته رکه ن خاتون، خیزانی سولتان بو ئهم هاتنه ت سویاست ده کات.

ئه مجاره بیان به فارسی، ئهم ده نگه ش ئه گهر له ناوهند بازاریش بیت، له ناو غه لیه غه لئی مامه له کردن و سه ودا بیت، خه یام ده ناسیتته وه. هاوار ده کات، به لاهم خیرا هاواره که ی هیتور ده بیته وه و چریه چریکی دلخوش و شه کایه تکار:

- جیهان!

جیهان چمکی به ره که لاده داته وه و په چه که ی هه لده مالی و بزیه ک ده کات، به لاهم به هیمای په نجه پیئی ده لی مه یه پیشه وه. ده لی:

- ژنه سولتان، زور مه شغولی ئه و مملانی تییه یه که له دیوه خان هه لگی رساوه. ئهم بیزاری گی شه ده کات و خوینیش ده پرتیژی. زور کاری له سولتان کردوه و هه میشه تووره یه و حه ریمیش له بهر نه ره ی تووره بوونی ئه و ده نگ ده داته وه. نابیت ئهم بارودوخه هه روا بیت. ژنه سولتان ده زانی تو به رده وام خه ربکی هه ردوو لا ناشت که یته وه و هیواداره له م کاره سه رکه ویت و پیشی ده چی چاره سه ر له ژیر ده ستا نه بیت.

خه یام به سه ر له قانن ته بایی خوئی نیشان دا. جیهان به رده وامه:

- ته رکه ن خاتون وای بو ده چیته و ناو اته خوازه که مادامه کی وه زعه که وایه، ئهم دووه جیا بکرتنه وه و وه زیر به رنه لای پیاوکی باش که توانای ئه وه ی هه بیته بیحه جمینئی. میترده که شی، سولتان مه زمان، وه کو ئه و بوئی ده چی، پیوسته له و ده سیسه چییانه دوورخریتته وه، ئه و ته نها پیوستی به ئینسانی حه کیم و ژیر هه یه، پیاوکی توانای هه لسه نگانندی عاقلانه ی هه بیته و هه روه ها موسته شاریکی مه علانیش بیت. چونکه سولتان، تو له پایه که ی به رز داده نی و به چاوکی به رزه وه ته ماشات ده کات، ده یه وئی ئه وه پیشنیاری سولتان بکات که تو به وه زبری گه وره ته عین کات، ئهم ده سنی شان کرده نارامی له بیلات ده نیته وه، هه رچه نده، پیش ئه وه ی ئهم پیشنیاره بکرت، ده یه وئی بزانی ئایا تو خوت به مه پازیت.

عومهر پیوستی به هه ندی کات هه بوو بو ئه وه ی بزانی ئایا راسته ئه و شته ی که ده بیستی، بو به هاوار ده کات:

- توخوا جیهان، ده ته وئی له ده ستم بده ی؟ من ده بینی سه رکر دایه تی له شگری مه مله که ت بکه م، میر یه خسیر بکه م و یاخیوونیک به داپلوسین کپ بکه مه وه؟ توخوا وازم لی بهینه و بمده ره ده ستی چاره نووسی خو مه وه!

- گوئی بگره عومهر. ده زانم تو ئاره زووی ئه وه ت نیبه شت بگریته ده ست، ده زانم رولی تو ته نها ئه وه یه لیته بیت. بریار و راپه رانن هیتران ده بیهن به رپوه!

- به واتایه کی دیکه، تو ده بیته وه زبری راسته قینه و ماموستاژنیش ده بیته سولتان، ئا ئه مه یه، وانیه، ئا له مه ناگه ریتت؟

- بۆچی ئەمەت پىن ناخۆشە؟ شەرەفمەند دەبیت، بەبى ئەوئى دەردەسەرىت توش بىت، لەمە زىاتر چت دەوئى؟

تەرکەن خاتون دەبەوئى کەمى وردتر قسە بکات. جیهانیش تەرجه مەئى دەکات:

- مامۆستاژن دەلئیت: لەبەرئەوئى ئىنسانى وەکو تۆ خۆیان لە سیاسەت دوور دەگرن، بۆیە حوکمرانى خراپمان هەبە. لەو پڕوايە داپە کە تۆ هەموو سىفاتىکت تىداپە بۆ ئەوئى ببیتە چاکترین وەزىر.

- پى بلى، کە ئەو سىفاتانەى کە پىوستن بۆ ئەوئى حوکمرانى پى بکەیت، ئەو سىفاتانە نىن کە ئىنسان بەرە دەسەلات رادەکەشئى. بۆ ئەوئى بەباشى حوکمرانى بکەیت، پىوستە خۆ فەرامۆش بکەیت، تەنھا بىر لە هىتران بکەیتەو، بەتایبەت بىر لە هەژاران بکەیتەو؛ بۆ ئەوئى دەستت لە دەسەلات گىرکەیت، دەبى چلئىستىرین کەس بىت، تەنھا بىر لە خۆت بکەیتەو، ئامادەى ئەوئى تىبا بىت کە نىکتىرین کەس پان بکەیتەو. منىش ئامادە نىم کەس توشى تەفروتوننا بکەم!

تا ئەم لەحزەبە، پڕۆژەى ئەو دوو ژنە چەقىان بەست. عومەر رازى نىبە داواکانیان قبوول کات. هىچ سوودىکىشى نەدەبوو، چونکە رووبەروو بوونەوئى نىزام و حەسەن شتىكى حەقى بوو.

ئەو پڕۆژە، پڕۆژى گوپگرتن بەگۆرەپانىكى زۆرانباى گادەچوو، بەلام هىمن، ئەو پانزە کەسەى کە لەوئى دانىشتبوون بەبى دەنگ سەرنجى بەکترىان دەدا. مەلىکشا، عادەتەن زۆر هەراشانە قسە دەکات، ئەمجارەيان زۆر بەبى دەنگى لەگەل دەرگاوانە کە قسەى دەکرد و بەدوو پەنجەش خەرىكى بادانى نووکی سمىلى بوو. جارناجارىکىش، جورئەتى ئەوئى دەکرد کە سەبرى ئەو دوو زۆرانباىزە بکات. حەسەن بەپىتە وەستاو، کراسىكى رەشى هەلگەچراوى لەبەرە و عەمامەبەكى رەشى لەسەرە، رىشىشى زىاتر بەبووئەو و دەموچاوشى قوپاوه و پى چاوانىشى گىر و ئامادەبە سەبرى چاوه سوورەو بوو ئىشکگرەکانى نىزام بکات. لە پشتىشىبەو سکرىتيرىک باوئى کاغەزى پىبە کە بەچەرمىكى ئەستور

بەستراونەتەو.

وەزىرى گەورە، چەندىن سائە خاوەن ئىمتىياز بوو، ئىستاز کز ديارە. کەواکەى بۆرە و رىشىشى سىپى هەلگەراوه و تەوئىلئىشى چرچولۆچ، تەنھا چاوانى نەبىت کە زىت و وريا ديارن و چرووسکانەوئىشان پىتە ديارە. لە کورەکانى دووانيان لەوئىن و لەسەر روخسارىشيان قىن و رووبەروو بوونەو دەخوئىندرىتەو.

لە نىزىک سولتانىشەو، عومەر دانىشتووه، غەمگىن و پووگرژ ديارە. لە مئىشکىدا قسەى چاکى ناشتکەرەو ئامادە دەکات و بىگومان هەرگىز کاتى بۆ رانەخسىن کە بىدرکىنى.

مەلىکشا داوا دەکات:

- بۆ ئىمىر وەعدىان داينى کە راپۆرتىكى وردمان لەمەر «بەبىتى مال» وە بۆ ئامادە بکرىت، ئايا ئامادەبە؟
حەسەن دەنووشتىتەو.

- پەيمان بەجى هئىرا و راپۆرتىش ئامادەبە.

ئاور لە سکرىتيرەکەى دەداتەو و لئى نىزىک دەبىتەو و بەپەلە قەيتانە چەرمەکە لە کاغەزەکان دادەمالئى و بۆى درئىز دەکات. سەباح دەست دەکات بەخوئىندنەو. لاپەرە هەوئىنەکان تەنھا پەيوەندىيان بەسىاغەى دابونەرىتەو هەبوو، مەبەست سوپاسنامە و ستايشى ئابىنى و ئىستىشهادى حەكىمانە و رستەى رەوانىبىژانەى زۆر جوان چىراون، بەلام دانىشتوان چاوهروانى شتى دىکە دەکەن، دئتە سەرى:

- تەوانىم بەوردى حىسابەکان بکەم، هەر ناوچەبەک چەند سامانى ناردۆتە خەزىنەى سولتان، هەلبەتە هى هەموو شارە گەورەکان. غەنىمەکانىش هەلسەنگاندووه کە لە جەنگى دژ بەدورژمان بەدەستمان هئىناوه و ئەو سامانە چۆن خەرج کراون، ئىستاز بۆتانى عەرز دەکەم...

زۆر بەئاشکرا، قورگى پاک دەکاتەو، ئەو لاپەرەنەى کە خوئىندىبەو دەيداتەو دەستى سکرىتيرەکەى و ئەوانەى دىکەش دەگرئتەو دەست. درزىک دەکەوئىتە لئىوى و پاشان نامىنى. بىدەنگى. لاپەرەبەک

هه‌لده‌داته‌وه و ته‌ماشای ئه‌وه‌ی دیکه ده‌کات. به‌ئامازه‌یه‌کی زۆر توورپه‌وه رێکی ده‌خاته‌وه. بێده‌نگیی به‌رده‌وامه.

سوڵتان وچانی به‌به‌روه نه‌ماوه، که‌می ده‌شله‌ژێ:

- چ پووی داوه؟ چاوه‌پیتین.

- گه‌وره‌م، ئه‌وانه‌ی دیکه نادۆزمه‌وه. کاغه‌زه‌کانم به‌جوانی رێکخستبوو، رهنگیی که‌وتبیتن، ده‌یان‌دۆزمه‌وه.

زۆر به‌سه‌رنج‌دانه‌وه لێیان ده‌گه‌رێ. نيزام ئه‌م هه‌له ده‌قۆزیته‌وه و به‌نه‌بره‌یه‌کی زۆر میهره‌بان قسه ده‌کات:

- بزکردنی کاغه‌زه‌یک شتیکی ئاساییه و تووشی هه‌موو که‌سیک دیت، نابێ له‌م هاوڕێ لاوه بگرن. له‌جیاتێ ئه‌وه‌ی چاوه‌روانی بکه‌ین، پیشنیاری ئه‌وه ده‌که‌م که‌ راپۆرته‌کانی دیکه بخوینریته‌وه.

- راست ده‌که‌ی ئه‌تا^(٤)، با ئه‌وانه‌ی داها‌توو بخویندرینه‌وه.

هه‌موو هه‌ستیان به‌وه کرد که‌ جارێکی دیکه‌ش، سوڵتان به‌ «باوک» ناوی وه‌زیری برد. ئایا ئه‌مه ئه‌وه ده‌گرته‌وه که‌ سوڵتان جارێکی دیکه به‌ئیه‌تباروه ته‌ماشای ده‌کات؟ ئه‌مه له‌ کاتی‌دا هه‌سه‌ن له‌نیو کاغه‌زه‌کانیدا ویتل بووه و وه‌زیر ده‌یه‌وێ زیاتر سوود له‌م هه‌له وه‌رگرت:

- با ئه‌م کاغه‌زه‌ بزبووانه‌ بخه‌ینه‌ لاوه. له‌جیاتێ ئه‌وه‌ی سوڵتان چاوه‌رێ بکات، ئه‌وه به‌باش ده‌زانم که‌ هه‌سه‌نی برامان با حیساباتی چه‌ند شارێکی گرینگی چه‌ند ناوچه‌یه‌کمان بۆ بخوینریته‌وه.

خیرا سوڵتان موافقه‌تی ئه‌و رایه ده‌کات. نيزام هه‌لده‌داته‌وه:

- بۆ ئه‌مونه، با شاری نیشاپور وه‌رگرین، زیدی عومه‌ر خه‌یام که‌ خووشی ئاماده‌یه. ده‌کرێ ئه‌وه بزاین که‌ ئه‌م شاره چه‌ندێ سامانی نارده‌وته خه‌زینه؟ هه‌سه‌ن وه‌لام ده‌داته‌وه:

- هه‌ر ئیستا، ده‌یه‌وێ جله‌و بگریته‌وه ده‌ست.

به‌ده‌ستیکی پسپۆرانه، ده‌رزه‌نه کاغه‌زه‌کانی شق ده‌کات و، ویستی لاپه‌ره‌ی سی و چوار ده‌ره‌یه‌تێ که‌ هه‌موو حیساباتی شاری نیشاپووری

(٤) «ئه‌تا» وشه‌یه‌کی تورکییه‌ به‌واتای «باوک» دیت (وه‌رگرت).

تیدا‌بوو. بێ سوود.

ده‌لتی:

- لاپه‌ره‌که‌ی تیدا نییه، ئه‌ویش ون بووه... لێیان دزیوم... کاغه‌زه‌کانیان لێ بزر کردووم...

نيزام هه‌لسایه سه‌رپێ. له‌ مه‌لیکشا نزیک ده‌بیته‌وه و ده‌چرپیتیته‌ بناگوێبه‌وه:

- ئه‌گه‌ر بێت و گه‌وره‌مان برۆی به‌خزمه‌تکاره هه‌ره به‌تواناکان نییه، ئه‌وانه‌ی که‌ سه‌ختیی شته‌کان پێده‌زانن و سنووری ئیمکان و مه‌حالی‌ش له‌یه‌کتر جودا ده‌که‌نه‌وه، خۆ ئه‌وه خۆی به‌رامبه‌ر به‌شیتیتیک و ده‌جالیتیک و نه‌زانیتیک ده‌بینیته‌وه و به‌م شپوه به‌لاوه ده‌خری و به‌چاوتیکی سووکیشه‌وه ته‌مasha ده‌کرێ.

مه‌لیکشا بۆ یه‌ک ده‌قه‌ش گومان له‌وه ناکات که‌ موامه‌ره‌یه‌کی ته‌واویان لێکردووه. هه‌روه‌کو میژوونووسانیش بۆمانی ده‌گێرته‌وه، نيزامولولک سه‌کریتیه‌که‌ی هه‌سه‌نی به‌رتیل خوارکرد و ئه‌مری ئه‌وه‌شی ده‌دات که‌ هه‌ندێ کاغه‌زی لێ بشاریته‌وه و جیگۆرکی‌ش به‌ هه‌ندیکیان بکات؛ به‌م جو‌ره هه‌موو هه‌ول و شه‌ونخوونی نه‌یاره‌که‌ی پوچ کرده‌وه. هه‌سه‌نیش ئه‌وه‌ی پێ راگه‌یاندن که‌ موامه‌ره‌ی لێکراوه و دانیش‌توانیش پێی قسه‌ی لێ ده‌گرن و سوڵتانیش، هه‌سته‌ی به‌شکستی کرد، چونکه‌ کردیانه گه‌مه‌ی خوێان و له‌مه‌ش زیاتر سه‌رنجی ئه‌وه‌ی دا که‌ گشت ئه‌و هه‌ولانه‌ی که‌ بۆ لاپه‌ردنی وه‌زیره‌که‌ی دای به‌فیروچوون و هه‌موو خه‌تاکانی‌شی هاویشته سه‌ر ته‌ستوی هه‌سه‌ن. ئه‌م‌ریش ده‌داته پاسه‌وانه‌کان که‌ پێلی بگرن و بریاری ئه‌وه ده‌ده‌کات که‌ سزای مردنی به‌سه‌را به‌سه‌ر پێین.

بۆ یه‌که‌م جار عومه‌ر ده‌یه‌وێ ده‌ست به‌قسه بکات:

- به‌هیوای ئه‌وه‌ی گه‌وره‌مان میهره‌بان و دل گه‌وره‌ بێت. رهنکه هه‌سه‌ن سه‌باح تووشی هه‌له بووبیت، رهنگی‌شه بووبیته قوربانی حیماس و که‌فوکۆل، بۆ ئه‌م لادانانه پێویسته له‌م ئیشه دوورخریته‌وه، به‌لام ده‌ره‌ق به‌تۆ، به‌خه‌تای گه‌وره تاوانبار ناکریت.

- کهواته ههردوو چاوی دهرهپین! قورقوشم ناماده بکهن و ئاسن داغ
کهن.

حهسهن فززه ناکات، عومه جارێکی دیکه دیتتهوه قسه. نایهوی نه
چاوی ههسهن دهرهپین نه بيشيکوژن، چونکه خوی نه ئیشهی بو
دۆزییبهوه.

عومه دهپارپیتتهوه:

- گه ورهه، ئهشکه نهجی لایکی وا مه ده که ئیتر نه توانی نه به نووسین
نه به خویندنهوه ئهه گوناھه ی له بیربچیتتهوه.

مه لیکشا دهلی:

- له بهر خاتری تو، خواجه عومه، له هه مووان حه کیمتر و له هه مووان
پاگرت، وا جارێکی دیکه ش له بریاری خۆم دیمه خوارهوه. ههسهن سه باح
سزای نه وهی دهریتهی که دهرکی و با نه فی ناوچه په کی دوور بکریت و تا
ماوه با له وی ژبان به ریتته سهه. جارێکی دیکه ش بوی نییه پی بنیتته
خاکی مه مله که ته وه.

به لام پیاو که ی قوم جارێکی دیکه ده گه ریتته وه، ئه م جار ه یان بو ئه وهی
به توندی تۆله ی خوی بکاته وه.

کتیبی دووهه

به هه شتی هه شاهه گان

به هه شت و دۆزه خ له تۆدان

عومه خه یام

XV

حهوت سال تیپه ری، حهوت سالی به ختیار ی بو خه یام و بو مه مله که ت،
دوا ساله کانی ئاشتی بوون.

له ژیر بنمیچیکی به دارمیو تیکچرژاو، میژیک پازاندراده ته وه و
سوراحی مل دریزی له سهه دانراوه که باشترین شه رابی شیرازی تیدایه ،
جوړه شه رابیکه که مۆکه په ک تامی میسکی هه په؛ سه دان باده له و ئاهه نگه
ده گه ری، ئیوارانی مانگی پوو شه پر ئا به م جوړه له هه یوانه که ی عومه ر ژبان
ده چیتته سهه. به شتی سووک ده ست پیکرا، سه ره تا بانگی شه راب ده کری،
میوه، پاشان مه زه ی هه مه جوړ، برنجی تاییه تی و به هیی مه حشی کراو.

بایه کی سووک له چیا زه رده وه، به ناو میترغوزاره کانه وه هه لده کات.
جیهان عودیکی به ده سه ته وه یه، ژتیسه ک ده گری، پاشان په کیکی دی.
له سه ره خو، موسیقا ده ست پیده کات، هاو ریپیه تی له گه ل با ده کات. عومه
باده که ی هه لده گری و به قوولی بوئی ده کات. جیهان سه رنجی ده داتی.
له سهه میزه که گه وره ترین میوه ی عوناب هه لده گری، له هه مووان سوورتر،
له هه مووان لووستر و ده داته پیاو که ی، به گویره ی زمانه وانمی میوه ش،
ئه مه مانای نه وه ده گه یه نی که «هه ر ئیستا ماچیکم ده وی». بو لای عومه
ده نووشتیته وه و لیسویان له یه ک ده دات و دوور ده که ونه وه و جارێکی
دی که ش له یه کتر ده خشین و جیا ده بنه وه و یه ک ده گرنه وه. په نه کانیان
تیکده ئالین، کاره که ریک دیت، خیرا ده ست له یه کتر دوور ده که ونه وه و
هه رکه سه و باده ی خوی ده گریته وه ده ست. جیهان به بزوه ده چرپینی:

- نه گهر حهوت ژيانم هه بوايه، يه کيکيانم له وه خه رج ده کرد که هه موو ئيواره يه ک بيټم و له م هه يوانه دانيشم و له سه ر ئه م قه نه فه يه خاوه دا شه راب بخومه وه، قامکه کانم بخه مه نيو ئه م بادانه وه و به ختياري له ناو ره تا به تدا بوئي ميسک وه رگريټ.

عومه ر وه لام ده داته وه:

- ژيانتيک يا دووان، هه روه کو ئه مه ي ئيستا راده بوټيرم، پالکه وتوو له م هه يوانه و ده ستم به ناو قژتدا گر بده م.

ئه م دووه به يه که وه ن و جوداوازن. نو ساله عاشقي به کترن، چوار ساله ژن و ميترن و خه ونه کانيان له ژير هه مان ميج هه لئاکنه. جيهان کات هه لده لووشي و عومه ريش له سه رخو فري ده کات. جيهان ده يه وي ده ست به سه ر دونيا يا بگريټ، گوټي ژنه سولتاني هه يه و ژنه سولتانيش گوټي سولتاني هه يه. به رۆژ له حه رمي شاهنشاييه، سه ري له وه هه موو په يامه سورده ميني که دين و ده چن، قسه و خواس و پروپاگنده ي سالوني ژنان و په ياني زيرنگران و هه روه ها بوئي ژه ه ريش ده کات. هه لده جي و تووره ده يي و گري تبه ر ده يي. ئيواره ش خوئي ده داته ده ستي به ختياربي عيشقه وه. به نيسبه ت عومه روه ژيان جياوازه، له زه تي زانسته و زانياري له زه ته. درهنگ له خه وه هه لده ستي و به سكي به تال «باده ي ته قليديه که ي به يانيان» ده خواته وه و ده چيته سه ر ميټري ئيشکردن، ده نووس و حيساب ده کا و هيل و فيگه ر ده کيشي، جاريکي ديش ده ست به نووسين ده کاته وه و چند دپره شيعر تگيش له که شکوئه نه ينييه که ي تو مار ده کات.

شه وانيش، ده چيته روانگاکه ي که له سه ر ته پۆلکه يه که ي نزيک ماله که ي دروست کراوه. ته نها باخچه يه ک له و به ينه وه، ئيتر خوئي له نيو ئامپره هه ره نازيزه کاني ده بينيته وه که به ميهره بانييه وه ده ستيان لي ده دات و چه وريان ده کا و ده يانسريته وه. زورجار له گه ل ميواني نه ستيره ناس دا يه. سي سالي يه که م له ره وانگاکه ي ئيسفه هان بردييه سه ر، نه و سه ره بره شتي دروستکردنه که ي کرد، که ره سه کاني به رادان دا، به تاييه ت، سالنامه يه که ي نوټي هيتايه کايه وه که ئاههنگي کردنه وه که ي که وه ته يه که م رۆژي

فاشارديني سالي ٤٥٨ که ريکه وتي ٢١ خاکه ليو ١٠٧٩. بوچي فارسيک هه يه نه وه ي له بير بچي که نه و ساله به هوئي حيسابه نوټيه که ي خه يامه وه، جه ژني نه ورۆژي پيرۆژ تووشي جيگورکي هات، سه ره تاي سالي نوئي ده بوايه بکه ويته ناوه راستي بورجي ماسييه وه، به لام که وه ته يه که م هه تاوي بورجي به رانه وه و ئا له و کاته شه وه مانگي ئيراني تيکه لي نه ستيره ده بن و به م جوړه ش فاشاردين ده بيته مانگي به ران و ئيسفه نديش ده که ويته به ر بورجي ماسييه وه؟ له پووشپه ري ١٠٨١ وه، ئيتر دانيشتواني ئيسفه هان و هه موو ئيمپراتوريه ت به گوټره ي سالنامه ي نوئي به ريټوه ده جي؛ له سالي ستيه م دان. ئه م سالنامه يه به شيکلتيکي ره سم ي به سالنامه ي سولتان ده ناسريته وه، به لام له شه قام و خيابانه کاندا، به لکو له هه ندي به لگه نامه ي ره سميشدا، به کورتي ده نووسري و ده وتري «سال به گوټره ي سالنامه که ي عومه ر خه يام». کي هه يه وه کو نه و، له ژياني خوټدا نه و هه موو به ختياربيه ي بينيبي؟ واته، له ته مه ني سي و سي سالاندا، شه خسيه تيکي ناودار و به ريټه. بيگومان خه لکانتيک سالي لي ده که نه وه به لام نه وه نازانن که عومه ر دوژمني توندوتيزي و زورداريه.

ئه م گلييه له جيهان ناکات؟ ورده کاريه ک، به لام ورده کاريه کي زور گرینگ: هيچ کاميان مناليان ناوي. جيهان برياري ته واي خوئي داوه، نايه وي خوئي به منالتيک بارقورس کات. خه ياميش قسه نه سته قه که ي نه بوعه لا دووپات ده کاته وه، شاعيريکي سوربايه که زور ستايشي ده کات، مه عه ري له و پرووه ده لتي: «نازار ده چيټرم به خه تاي نه و که سه ي مني هيتايه بوون، که سي ديکه نازاري خه تاي من ناچيټي.»

با به هه له له م هه لوټسته ي خه يام تينه گه ين، خه يام ئينسانتيکي دژ به ره چه له کي ئينسان نييه. مه گه ر نه و نييه که ده لتي: «کاتيک نازار ده دتاته عه ردا، کاتيک هيواي نه وه ده خوازي که شه ويکي نه به دي به سه ر وجودا رابشکي، بير له چيمه ن بکه وه که دوای باران بره قه ي دي، بير له خه وه لسانی منالتي بکه ره وه.» نه گه ر ره تي نه وه ده داته وه که مناليان بيټ، چونکه به نيسبه ت خه يامه وه هه لگرتني وجود قورسه. ئايا «به خيتاره نه و که سه ي قه ت نه هاته دونيا»، هه ميشه دووباره ي ناکاته وه.

لیتره ده بیبن، هه رکه سه و هۆی تایبه تی خۆی هه یه و هه چیش پیتک ناچن. هه لۆتستی جیهان ته نجامی تموو حیکی زیاد له پتوبسته، نه وهی عومه ریش جوژه ته رکی دونیا کردنیکه، به لام کاتیکی ده بیبنی ژن و پیاویکی خاوهن هه لۆتستیکی به کگرتوی وا بن که گشت ژن و پیاوانی ولاتی فارس مه حکوم کات، نه و کات قسه و قسه لۆکی جیا جیا له مه پر نه زۆکی به کتیکیان ته شه نه ده کات و به بی نه وهی هه ولتی وه لامدانه وه بدن، نا به و شتوبه یه، له و رووه و نه لۆزکاری به کی بی سه رو بن ده هۆرتیه وه.

به لام نالۆزکاری به که، نه ویش سنووری خۆی هه یه. زۆر جار جیهان ده چیتته لای عومه ر به بۆ چینی به هاترین رای پیاویکی که ته ماحی دونیای نییه، به لام زۆر به ده گمه ن، خه می نه وهی هه یه له باره ی چالاکی به کانی خۆی شتیکی لای عومه ر بدرکیتنی. چ سوودیکی هه یه بووژاندنه وهی مملاتی به بی کۆتایی به کان؟ راسته، خه یام زۆر له بیلاته وه دوور نییه. نه گه ر بیت و زۆر جار خۆی له ده مه ته قی و قسه و قسه لۆک هه ل دیت و خۆی ده شاریتته وه، به تایبه ت نه وهی که له نیوان پزیشکان و نه ستیره ناسانی بیلات دایه، به لام مومکین نییه خۆی له هه ندی نه رک بدزیتته وه: چوونه سه ر سفره ی هه یینیان و سه ردانی چه ند میریکی نه ساغ، به تایبه ت مانگانامه ی زۆدیاک بۆ مه لیکشا بخوینیتته وه، چونکه سولتان وه کو هه موو که سیکی دیکه پتوبسته ئیستیشاره ی ته قومه که ی عومه ر بکات بۆ نه وهی بزانیته ده بی ئیمرو چ بکات و چ نه کات. «رۆژی پینجه م، نه ستیره به ک لیت راده میتنی، له کۆشک دوور مه که وه. رۆژی سه وته م به هه یچ جوژی نه ده رمان بخۆره وه نه خوینیش به ده. رۆژی ده یه م، میتزه ر که ت به هه لا و دیوی بپیتچه وه. رۆژی سیانزه م، له هه یچ ژنیکت نزیک مه به ره وه...» هه رگیزاو هه رگیز سولتان به تۆزقالتیکی له م فرمانانه دوور نه ده که وته وه. نیزامیش، هه موو سه ره مانگی ته قومه که ی له عومه ر وه رده گرت و زۆر به چلتیسی به وه ده یخوینده وه و وشه به وشه ته تبییقی ده کرد. ورده ورده، خه لکی دیش نه م ئیمتیازه یان به رده که وت، ده رگاوان و قازی به گه وه رکه ی ئیسه فه هان و خه زنه داره کان، چه ند میریکی له شکر، چه ند بازرگانیکی به مو لک و مال، نه مه ش بۆ عومه ر کاریکی زۆری دروست ده کرد، به تایبه ت ده شه وی پیش

هه موو مانگیکی. خه لکیش گه لی به تامه زرۆوه چاوه روانی نه م لیکدانه وه یان ده کرد! هه ره زه نگینه کان بۆ لیکدانه وه ده چوونه لای عومه ر و نه وانه شی که پاره ی زۆریان نه بوایه، ده چوونه لای نه ستیره ناسیکی تر که شووره تی که متری هه بیت، یا نه وه تا هه ر به لایه ن که م بۆ پر یاردان و راپه راندنی کاریکی دیار بکراو، ده چوونه لای مه لایه ک، نه ویش چاوی ده چووقاند و قورعانه که ی ده کرده وه و په نجه ی ده خسته سه ر به کی له سووره ته کان و ئیتر سووره ته که ی بۆ ده خوینده وه و بۆ نه وهی وه لامی بۆ گرفته کانی چنگ که ویت. هه ندی ژنی هه ژار و ده ستکورتیش، له به ر نه وهی زۆر به په له له مه ر کیش به کی دیار کراوه پر یاریکی بدن، نه وه به په له ده چوونه مه یدانگی گشتیی و گوئیان له رسته ی به که می هه ر که سیکی بوایه، نه وه ئیتر به جزریکی لیکیان ده دایه وه که گوايه له غه یبه وه هاتوه.

نه و ئیواره یه جیهان به عومه ر ده لی:

- ئیمرو ته رکه ن خاتوون پیی و تم ئایا ته قومه که ی مانگی تیر ناماده به؟
عومه ر ته ماشای خالیکی دوور ده کات:

- هه ر نه مشه و بۆی ناماده ده که م. ئاسمان سافه و نه ستیره یه کیش خۆی ناشاریتته وه، کاتی نه وه هاتوه که به چه روانگاه.

خۆی ناماده ده کات بۆ نه وهی پروات، به بی په له کردن، له و کاته دا کاره که ریک دیت و هه والیکی پییه:

- ده رویشیک وا له ده رگایه و بۆ ئیمشه و داوای میواندریتی ده کات.

عومه ر پیی ده لی:

- بیهینه ژووره وه. ژووره که ی ژیر په یژه کانی بۆ ناماده بکه و پییشی بلتی با له گه ل ئیمه نان بخوا.

کاتیکی میوانه بیانی به که دیتته ژووری، جیهان ده موچاوی داده پۆشی بۆ نه وهی به خیر هاتنی لیکات، به لام کاره که ر به ته نیا ده گه ریتته وه.

- نه وهی به باش زانی که هه ر له ژووره که ی بمییتته وه بۆ نه وهی نوێژ و ستایشی خۆی بکات و نه م په یامه ی دامی:

عومه ر خویندی به وه، رهنگی زهرد هه لگه را و وه کو تۆتاماتیکی هه لسا به

سەرپىن. جىهان تووشى راپايى دىت:

- ئەم پياۋە كىيە؟

- ئىستا دەگەرتمەۋە.

نامەكەى لەتوېتە كرد، بەگورگەلۇقە دەچىتە ژوورە بچوۋەكە و دەرگای لە دووى خۆى دادەخات. چەند ساتىكى چاۋەرۋانى و دلەراۋكى. ئەملاۋ ئەولای ماچكردن و پاشانىش گلەبىيەك:

- بۆچى هاتووى بۆ ئىسففەهان؟ ھەموو پياۋانى نىزامولمۇلك گلەبىت لى دەكەن.

- هاتووم ئەمەت پىن رابگەبەنم.

عومەر لىتى ورد دەبىتتەۋە. دەپەۋى لەۋە دلنیا بن كە ئەۋىتر ھۆشى بەسەرخۆبەۋە، بەلام ھەسەن پىدەكەنى، ھەر ھەمان ئەۋ پىكەنېنە پىدەنگەى كە كاتى خۆى خەيام لە كاروانسەراگەى كاشان گوتى لى بوو.

- دل لەدل مەدە، تۆ دوا كەسى كە ھەۋلى ئەۋە دەدەم كە ۋەرت گىپرە سەر مەزەبەكەى خۆم، بەلام پىنۋىستەم بەشۋىتېك ھەپە دال دەم بدات. كى ھەپە لە عومەر خەيام زىاتر بتوانى خەلكى بپارىزى، ھاۋخوانى سولتان و ھاۋرپى ۋەزىرى گەرە؟

- قىنيان زىاتر لە تۆ دەبىتتەۋە تا لە ھاۋرپىتيان بۆ من. بەخىرېبىت بۆ مالى من، بەلام ئەگەر بەۋە بزنان كە تۆ لىترەى، قەد پروا نەكەى كە ھاۋرپىتەتى من بتوانى رزگارت بكات.

- سبەى ئىرە بەجى دەھىلم.

عومەر ھەست بەگومان دەكات:

- هاتوويت تۆلەى خۆت بكەيتەۋە؟

بەلام ئەۋىتر ھەست دەكات كە كەرامەتى برىندار دەكرى.

- ھەۋل نادەم تۆلە بۆكەسىكى ۋەكو خۆم بكەمەۋە، ھىوادارم كە دەسەلاتى تورك تىكېشكىنم.

عومەر سەرنجى ھاۋرپىتەكەى دەكات: عەمامە رەشەى پىن دادەكەنى و عەمامەپەكى دىكەى سبى خالخالى لم پەنگى دەداتى و جلۋبەرگىكى

لەبەرە لە خورى درژ دروستكراۋە و لە ھەموو لایەكىشەۋە خوراۋە.

- وا دەتېنم كە زۆر لە خۆت دلنیايت! لەبەر دەم زەلامىكى لىقەۋماۋ و راونراۋ دەبىنم كە لەم مال و ئەۋ مال خۆى دەشارىتتەۋە نەزانى لە كوى خۆى بشارىتتەۋە و شتومەكەكانى خەرجىك و عەمامەپەكە و دەتەۋى دەرقەتى مەملەكەتېك بىت كە لە رۆژھەلاتى شامەۋە دەست پىدەكات تا ھىرات!

- تۆ باسى شتېك دەكەى كە ھەپە و منىش باسى شتېك دەكەم كە دەپى. بەرامبەر بەدەسەلاتى سەلجۇقىيەكان، دەعوەپەكى نوى سەرھەلدەدات، بەوردى رىكخراۋە و دەسەلاتدار و ترسناكە. زەمىنى ژىر سولتان و ۋەزىران دەھىنېتتە لەرزە. ھەندە لەمىژ نىيە، من و تۆ لە دايك بوۋىن، كاتى خۆى ئىسففەهان بەدەستى بنەمالەپەكەۋە فارسى و شىعەۋە بوو كە دەسەلاتى خۆى بەسەر خەلىفەى بەغدا فەرز دەكرد. ئىمپرۆش، فارسەكان تەنھا كۆپلەى توركان و ھاۋرپىيەكەى تۆش، نىزامولمۇلك، لە ھەموو كۆپلەكان ملكەچترە. چۆن دەتوانى ئەۋە بسەلمىنى كە ئەۋ شتەى راست بوو بۆ دوپىنى، سبەپى دەچىتتە عەقلى كەسەۋە؟

- ھەسەن، كات ۋەكو خۆى نەماۋە، توركان ھىزبان ھەپە و فارسەكانىش بەزىن. ھەندىك، ۋەكو نىزام موساۋەمە لەگەل سەرگەۋتوۋان دەكات و ھەندىكى دىكەش ۋەكو من پەنا دەباتە بەر كىتېب و خۆى تىايا دال دەدات.

- ھەندىكىش بەردەۋامن لە خەبات. ئىمپرۆ تەنھا يەك دوۋانىكن، سبەى دەبنە ھەزار، دەبنە لەشكرىكى گەرە و بەپروا و كەسىش نەتوانى چۆكىان پىدا دادات. من پەيامبەرېكى ئەم دەعوە نويىم، بىن وچان بەم سەر و ئەۋ سەرى ۋالاتا دىم و دەچم، ھىزى من قەناعەت پىھىتەنە و بۆ ئەمەش تەنھا پەنا بەخۋا دەبەستەم، بەتەماى خۋاى گەرە، دەسەلاتى فاسىد لە رەگورپشەۋە ھەلدەتەكىنم. عومەر، بەتۆ دلېم، بەۋە كەسەى رۆژىكىان ژيانى قوتار كىردم: دەپى رووداۋى وا لە دونيا روو بدەن كە كەس لە واتاكەى تىبگات. تۆ تىدەگەى، تۆ دەزانى چ روو دەدات، دەزانى ئەۋ كەسە كىيە كە زەمىن دەلەرزىنى و چۆنىش ئەم شالاۋە كپ دەبىتتەۋە.

- نامەۋى قەناعەتت پىن لەق بكەم و ئەم كەفوكولەت ھىۋرەكەمەۋە،

به لّام دیته وه یادم که له بیلانی مه لیکشا بینیتم چۆن له گه‌لّ نیزامولولک که وتبویته دهمه ته قییه وه و لایه نگیری توركانت ده کرد.

- چاو بکه ره وه، من ئەو که سه بووده له یه نیم که باسی ده که ی.

- من باسی هیچ ناکه، ته نها باسی نه سازیه که ده که م.

- ئەمه په یوه ندی به نه زانیی تۆوه هه یه سه باره ت به پرا بردوی منه وه. گله بی ئەوه ت لّی ناکه که تۆ حوکم به سه شتی دهره کییه وه ده ده ت، به لّام ئەگه به سه رهاتی راسته قینه ی خۆمت بۆ باس بکه م، ئەوکات به چاو پکی تره وه ته ماشام ده که ت. من له خبزانیکی شیعە ی ته قلیدییه وه هاتووم. هه میسه ئەوه یان بۆ باس کردوین که ئیسماعیلییه کان ئەهلی بیدعه تن. تا ئەو کاته ی تووشی موبه شیریک هاتم و گه‌لّ قسه ی بۆ کردم و پروا پیشینه که می له ق کرد. کاتیکیش له ترسی ئەوه ی خۆمی بۆ شل که م، بریاری ئەوه م دا که ئیتر نه ی دوینم و نه خۆش که وتم. تووشی نه خوشیه کی هه ند سه خت هاتم، هه ستم کرد که ئیتر دو ساته کانی ژیانم ده ژیم. ئیشاره تیکی بینی، ئیشاره تی خوی ته عالا بوو و نزریکم کرد، به خۆم وت ئەگه ر چاک بمه وه خۆم و ده ده گتیره سه ره مه زه بی ئیسماعیلییه کان. هه ره هه نده ی نه برد، له پریکدا چاک بوومه وه. که سیک له خبزانه که م پروایان نه ده کرد و به خیرایی چاک بمه وه.

«به‌لّی، قه‌ولم دا و سویندم خوارد، له ماوه ی دوو سالّ په یامیکیان پی سپاردم: بچمه لای نیزامولولک و خۆم بخزینمه بیلاته وه و بۆ ئەوه ی پارێزگاری برا ئیسماعیلییه کانم بکه م و به‌لکو له کیشه و گرفته کانیان رزگاریان ده بی. ئیتر ره ییم جیهیشت و پروم کرده ئیسفه هان و له کاروانسه رایه که له شاری کاشان هه سامه وه. به‌ته‌نها له ژووریکی بچووک ژیا م و له خۆم ده پرسی ده بی چۆن بتوانم بگه مه وه زیری گه‌وره، ئیتر ده رگام لّی کرایه وه. کئی بوو هاته ژووره وه؟ خه یام بوو، خه یامی مه زن، خودا ناردبوی بۆ ئەوه ی له جیه جیکردنی په یامه که م یارمه تیم بدات.

عومهر سه‌ری سوره مینتی.

- کاتی که نیزامولولک لّی پرسیم ئایا تۆ ئیسماعیلیت و منیش له

وه لّامدا پیتم وت پروا ناکه م!

- تۆ درۆت نه کرد، تۆ نه تده زانی. ئیستا ده زانی.

پرا ده وه ستیت.

خواردنت پیشکه ش نه کردم؟

عومهر ده رگای کرده وه و بانگی کاره که ره که ی کرد که خواردنی بۆ بهیئتی و دهستی به پرسیار کردن کرده وه:

- که واته ئەوه ههوت ساله به سیپالی دهر ویشانه عه و دالیی ده که ی؟

- گه‌لّی گه‌رام. کاتیک که ئیسفه هانم جیهیشت، پیوانی نیزامولولک دوام که وتن و ویستیان بکوژن. توانیم خۆمیان له قوم لّی بشارمه وه و برادرانم دالده یان دام و پاشان ریگای ره ییم گرت به ره و چومه ره ی، ئیسماعیلییه کم تووش هات و داوای لّیکردم که بچمه میسر و بچمه قوتابخانه ی موژده رانه وه که ئەویش کاتی خۆی قوتایی بووه له وئ. بام دابه وه به ره و نازربایجان و له وئیه بۆ شام. بیرم له وه کردبووه به ریگای ناوه وه خۆم بگه‌ینمه قاهیره، به لّام له لیواره کانی ئورشه لیم له نیوان تورکان و مه‌غریبییه کاندای شه‌ر هه‌لگیرسابوو، ئیتر ناچار بووم بگه‌ریمه وه و له ریگای که ناره کانی هه‌وزی ناوه‌راسته وه، چومه به پرووت و تیر و ئاکر، ئیتر له وئ، پاپوریکم ده‌ستکه‌وت. کاتیک گه‌بشتمه ئەسکه‌نده‌رییه، وه‌کو میریکی نه‌جیبزاده پیشوازیان لّیکردم، به سه‌ره‌و‌کایه‌تی ئەبوداوود، سه‌ره‌و‌کی بالای موژده‌ده‌ران، کۆمیته‌یه‌ک بۆ پیشوازی چاوه‌رییان ده‌کردم.

کاره که ره که دیته ژووره وه. چه‌ند قاپیک له سه‌ره‌ره‌شه‌که داده‌نتی. هه‌سه‌ن ده‌ست به‌دوعا و پارانه وه ده‌کات، هه‌رکه کاره‌که‌ر چوه‌ ده‌روه، ئەویش ئیتر واز له ستایشه‌کانی ده‌هینتی.

- دوو سالّ له قاهیره مامه وه. ده‌یان قوتایی له قوتابخانه‌ی موبه‌شیره‌کان ده‌یانخویند، به‌لّام ته‌نها چه‌ند که‌سیکیان لّی هه‌ل‌بژاردین بۆ ئەوه‌ی له‌ ده‌روه‌ی خاکی فاتیمییه‌کان چالاکی بنوینن.

نایه‌وئ له‌مه‌ زیاتر بچیتته‌ ناو ورده‌کارییه‌کانه‌وه. له‌ گه‌لّی سه‌رچاوه‌ی دیکه‌وه، ئەوه‌ ده‌زانین که‌ ده‌رزه‌کان له‌ دوو شوینی جیبا‌و‌از ده‌وترانه‌وه:

ئوسولى عەقىدە، لەلایەن زانا ئایینییه کانی ئەزھەر سەرپەرشتى دەکرا و دەسیلەکانى بلاوکردنەوه، لەنیو شوورەکانى کۆشكى خەلافەت رێک دەخرا، ھەر سەرکردەى موژدەدەرەکان خۆى، شەخسییەتیکى بەناوبانگى بیلاتى فاتیمییه کان بوو مەنھەجى قەناعەت پێھێتان و ھونەرى بەکارھێنانى ئەنھەجەت و ئاراستەکردنى ئاخاوتن بۆ عەقل و بۆ دلى دەوتەوہ. ھەر ئەویش خۆى، کۆدە نھیتییه کانی پێ لەبەر دەکردن کە یارمەتى دەدان کە یەکتى پێ بناسنەوہ. لە کۆتایى ھەر ھەلقە یەکیشدا، ھەر قوتابییەک دەھات و لەبەردەم سەرۆكى موبەشیرەکان دەنووشتا یەوہ و ئەویش بەلگە نامە یەکی ھەلدەگرت و دەیخستە سەر سەرى کە ئیمزای ئیمامى پێوہبوو. دوا بەدوای ئەم ھەلقە یە، ھەلقە یەکی دیکە دەبەسترا، کورتتر، ئەمەیان بۆ ژنان تەرخان کرابوو.

- ھەموو ئەو زانیاریانەى کە پێویستى پێى بوو لە میسر بەدەستى ھێنان.

خەيام ھەلدەداتەوہ:

- ئەى تۆ جارێکیان پێت نەوتم کە لە تەمەنى حەقەدە سالى، ھەموو شتیک فێربوو؟

- تاكو تەمەنى حەقەدە سالى مەعرفەتم کۆ دەکردهوہ، پاشان فێرى ئەوہبووم کە برواھێنانم دەسگير بێت. لە قاھیرەش فێرى ئەوہبووم کە خۆم وەرگێرمە سەر مەزەبى دیکە.

- چى بەو کەسانە دەلێنى کە نیازتە وەریانگێریتە سەر مەزەبە کەت؟

- پێیان دەلێم ئیمان و باوەر بەبێ مورشیدیک ھېچ واتایەکی نییە. کاتى ئیمە: «لا ئیلاھ ئیلاھ» دەدرکێن، ھەر دوا بەدوای ئەوہى دەلێن: «موحەمەد رەسولولا» یە باشە بۆچى؟ چونکە بەبێ ئەوہى باس لەو سەرچاوە یەوہ نەکرى کە لێوہى ھاتوہ، نەفیکردنى ھەموو خواکانى دیکە و تەسدىقى خودا بەتەنھا ھېچ مانایەکی نابێت؛ واتە دەبێ ناوى ئەو کەسەش بەتێن کە ئەم حەقیقەتەى پێ راگەیانددوین. ئەم کەسەش، ئەم پەيامبەرەش، دەمیکە کۆچى دواى کردوہ، چۆن دەتوانین ئەوہ بزانی کە

ئایا بەراستى ژیاوہ و لەویشەوہ ئەم شەھادەتەمان بۆ ماوہتەوہ؟ منیک کە نەریستۆ و ئەفلاتونم خوتندۆتەوہ، پێویستى بەبەلگە ھەبە.

- چ بەلگە یەک؟ بەلام ئایا توخوا لەم مەیدانە بەلگە و جوودى ھەبە؟

- بۆ ئێوہى سونى، بێگومان ھېچ بەلگە یەکتان نییە. ئێوہ وا بێر دەکەنەوہ کە موحەمەد مرد و بەبێ ئەوہى ھېچ لە دواى خۆى جیگر و خەلیفەى دیارى کردبیت و موسلمانانى ھەروا جێھێشتوہ و ئەوانیش خۆیان داوہتە دەستى ھەرە بەھێزتر و ھەرە فیلبازتر بۆ ئەوہى حوکمرانیان بکات. ئەمە ھېچ مانایەکی نییە. ئیمە وا بێر دەکەینەوہ کە پێغەمبەرى خودا خەلیفە یەکى لە دواى خۆى جێھێشتوہ، یەکتیک کە ھەلگى ئەم نھیتییه: ئەویش ئیمام عەلییە، زاوا و ئامۆزایەتى و بەلگە وەکو برا یەتى. عەلیش خەلیفە یەکى دیکەى دەسنیشان کردوہ. ئەم سەلسیلەى ئیمامەتییە شەرعییە ئا بەم جوۆرە بەردەوامى ھەبە و لە دەمى ئەوانەوہ بەلگەى پەيامى موحەمەد و جوودى خوامان پێ راگە یەندراوہ.

- باشە دواى ئەوہى ئەو ھەموو شتە دەلێنى نازانم ئێوہى شیعەکانى دیکە چ جیاوازییەکتان ھەبە؟

- جیاوازی بیروباوەرى من و بیروباوەرى دایک و باوکم گەلنى جیاوازی ھەبە. ھەمیشە ئەوہیان پێ وتووم کە دەبێ ئارام بەخۆوہ بگرن و دەرد و ئازارى دوژمنان بچێژن تا ئەو کاتەى ئیمامى غایب سەر ھەلدەدا، ئیتر ئەو پاداشتى موسلمانانە راستەقینەکان دەداتەوہ و حوکمى عەدل و ئاسایشیش بەرقەرار دەبێت. قەناعەتى شەخسى خۆم، دەبێ ھەر لە ئیستاوہ بکەوینە خۆ و خەبات بکەین، زەمینەى ھاتن و سەرھەلدانى ئیمام خۆش بکەین. من یەکتیکم لەوانەى کە دەسپێشخەرى دەکەن، یەکتیکم لەوانەى زەمین پان دەکەمەوہ بۆ ئەوہى ئامادە بێت بۆ پیشوازیکردنى ئیمامى زەمان. لەوہ بەگومانى کە پێغەمبەر باسى منى کردوہ؟

- باسى تۆ. حەسەن کورى عەلى سەباح، حەسەنى خەلکى قوم؟

- ئەى نەیفەرمووہ: «کابرایەک دیت خەلکى قومە، بانگەشەى خەلکى

کابرای چاو ئه بله ق، ریگای ژیانیکی عه و دالی گرتوه بهر. موبه شیریکه ماندوو بوون نازانی چیه، هموو رۆژ هه لانی ئیسلامه تی تهی ده کات، ههر له به لخواه بو مه رقه و ههر له کاشغره وه تا سه مه رقه ند. بگاته ههر شوینیکیش، وه عز ددا و ئه نجه ت ده هینیتته وه و خه لکی ریک ده خا و ده بانهینیتته سهر مه زه بی ئیسماعیلییه کان. شار و شارۆچکه یه کیش جی ناهیتلی به بی ئه وه ی، نوینه ریکی تیا ده سنیشان نه کات که به بازنه یه ک چ به موریدانی شیعه، به تایبه ت ئه و شیعه نه ی که ئیتر ته حه مولی ئه وه ناکه ن ههر چاوه پروان بن و بنالین، چ ئه و سونیه عاره ب و فارسانه ی که هه ست به زولم و زۆرداری تورکان ده کهن، چ ئه و لاوه به جو شاننه ی که به تامه زرۆوه له دووی بیروباوه ری ده گه رپن که توندوتیژ بیت. له شکره که ی حه سه ن رۆژ له دوای رۆژ له هه راشبوون دایه. به «باتینی» ناوزده ده کترین، واته نهینیارینه کان، به ئه هلی بیده ش ناوده برین به خوانه ناسیش باس ده کترین. زانا ئاینیه کان له عنه ت له دوای له عنه تیان بو ده نیرن: «مالویرانن ئه و که سانه ی ده چنه پالیانه وه، مالویرانن ئه و که سانه ی له هه مان سفره ی ئه وان داده نیشن، مالویرانن ئه و که سانه ی ژنیان لی ده خوازن، ژنیان ده دنه ی، خوین رۆتنیان وه کو ئاودانی باغ و باغچه هه لاله».

نه بره کان بهرز ده بنه وه، توندوتیژییه کان زۆر له ناواخنی وشه کاندئا ئوقره ناگرن. له شاری ساقادا، خوتبه خوینی مزگه وتی ناوی چه ند که سیک ده هینن که له کاتی نویت دابه ستندا، خوین لانه ریک ده گرن و به جیا نویت ده کهن. بانگی جه ندرمه ده کات بو ئه وه ی سزایان دات. هه ژده له وانه گیران. چه ند ماوه یه ک دوای ئه مه؛ خوتبه خوین بهر خه نجه ر درا. نیزامولولک فرمانی ئه وه ده دات که سزایه کی نمونه بی بدرین، چونکه دارتاشیکی ئیسماعیلی به پیاوکوژ تاوانبار کرا، ئه شکه نجه درا و، له خاچیان دا و جه سته که یان به کووچه ی بازاره کانا گر دا.

میژوونوسی وای بو ده چیت: «ئهم خوتبه خوینه یه که م قوریانی ده سته ئیسماعیلییه کان بو و ئه و دارتاشه ش بوو به یه که مین شه هید»، بو زیاتر

ده کات بو ئه وه ی دوای ریگای راست که ون، خه لکیکی زۆری له ده ور کو ده بیتته وه، ههروه کو ئاسنی رم وان، نه با نه ره شه با ناتوانی په رتوبلاوه دیان پی بکات، قه د بیزار نابن له شه رکردن، قه د بی هیز و لاواز نابن و پالپشتیشیان ههر خودایه».

- ئهم حه دیسه م نه بینیه وه. ههر چه نده هه موو حه دیسه سه حه کانه شیم خویندۆته وه.

- جا ئه وه مه به سته تویه؟

- هه نده نابات پروا ده هینی.

ئاگادارېش، سهرکه و تنی یه که مینیان نزیک شاری کاین به ده دست هیتنا، ده که ویتنه باشووری نیشاپور و ده. کاروانتیک له کرمانه وه که و توو بووه ری، له شه ش سده بازرگانی حاجی پیکهتابو، ههروا باریکی گرینگیان له توتیا پی بوو. نیوه رۆژتیک له کاینه وه دوور بوو، چهند چه کداریکی ده مامکدار پریان لی ده گرن. ریشسپی قافلکه که وای لیکدایه وه که ده بی ریکرین، شتی زۆر بین بوو، ویستی له گه لیانا باسی نه وه بکات که پارهیان بداتی. به لام نه مانه ریکر نه بوون. هه موو ریبواره کانیان به ره و گوندیکی سهنه گردراو راپیچی و چهند رۆژتیک تیا مانه وه و سوتندیان دهری بۆ نه وهی خویان ته قلیدی مه زه بی ئیسماعیلی بکه ن. هه ندیکیان قبول ده کهن و هه ندیکیان به ره لا ده کهن و قه سا بخانه به کیش بۆ زۆر به ی زۆریان دهنریتنه وه.

به لام، هه نده نابات گرتنی نه م قافلکه به ده بیته به سه رهاتیکي زۆر بچووک به گویره ی نه و توانا زل و زه به لاحه ی که ده که ویتنه گه ر و ته شه نه ده کات. شه ر و کوشتار به رامبه ر به شه ر و کوشتار، شار نییه، ناوچه نییه، رینگا نییه خوی له م کاره ساته پیا ریزی، ئیتر «ناشتی سه لچوقییه کان» ورد ده ژاکی.

ئا له م کاته وه، بوحرانه به ناوبانگه که ی شاری سه مه رقه نه د ده ست پیده کات. (وه کو میژوونوو سیک زۆر به قه تعی ده یگیریتنه وه و ده لی: «نه بوتایه ری قازی به ره چه له کی هه موو به سه رهاته کان ده زانی»). نه خیر، شته کان هه روا ئاسان نه بوون).

راسته عه سرانیکي مانگی سه رما وهرز، پیره پاریزه ری خه یام به جوین و نه عله ته وه له پریکدا به ژن و بوزگوره وه ده گاته ئیسه فه هان. هه رکه له ده روازه که ی تیره ا ناودبو ده بیته، هه ر خیرا به ره و لای ها ورییه که ی ده بیهن و له لای خوی ده یگیرسینیتنه وه، عومه ریش به مه دلخوشه که له کۆتاییدا توانی به و شیوه یه سوپاسی هه موو چاکه کانی بداته وه. وشه ی ریزلینان و به خیره اتن و تیروه سه له ی دوویات بوونه وه. نه بوتایه ر ده پرس و هه ردوو چاوانیشی قه تیبسی فرمیسکن:

- پیویسته زوو به زوو خۆم بگه یه نه نیزامولولک و قسه ی له گه ل بکه م. خه یام قه ت قازی له م بارودۆخه نه بین بوو. ده یه وی دلای بداته وه:
- هه ر ئیمشه و ده چین چاومان به وه زیر ده که وی. هه نده ترسناکه وه زع؟
- ده بوایه سه مه رقه نه د جیبه یلم، هه لیبم.

له توانیدا نییه قسه بکات، وه خته بتاسی. پیر بووه، پیستی ره ونه قی جارانی نه ماوه، هه موو ریشی سپی بووه و ته نها برۆ تیکچرژاوه ده ره یسه کانی نه بی، ره ش ده چنه وه. عومه ر چهند رسته یه ک ده لی بۆ نه وهی دلای قازی بداته وه. قازی ده ست به قسه ده کات و که می میزه ره که ی چاک ده کات و ده لی:

- ئایا نه و قوتابیه ت دیتنه وه یاد که ده موچا و شه قبوه که ناویان ده برد؟
- چۆن نه و که سه م له بیر ده چیتنه وه که مردنی خۆمی پی نیشان دام!

- نه وه ت دیتنه وه یاد که به گژ هه موو که سپکدا ده چوو که هه ر بۆنیکي بیدعه ی لیوه به اتبایه ؟ ئا نه وه سی سال ده بیته خوی داوه ته پال ئیسماعیلییه کان، ئیستاش هه ر به هه مان که فوکولی جارانه وه، چۆن به رگری له ئیمانی راسته قینه ده کرد، ئا به و شیوه به رگری له ئیسماعیلییه کان ده کات. سه دان، به لکو هه زاران که س دوا ی که و توون. مورشیده له خیا به نه کان و یاسای خوی به سه ر بازرگانه کانا ده سه پیته. چهند جاریک سه رم له خان دا. خو ناسرخانت ده ناسی، له پریکدا تووره ده بوو و زووش هیر ده بووه وه، یا زۆر له پیویست توندوتیژ بوو یا نه وه تا به خشنده بوو، نه مری خوا ی کرد و له نویت و تاعه تدا دوعای خیری بۆ ده که م. ده سه لات ئیمیرۆ له چنگی برازا که یه تی، نه حمه د ناوتیکه، لاوتیکی کۆسه یه، بی بریاره و ناشزانریت چۆن بیرده کاته وه، منیش نازانم چۆن مامه له ی له گه لدا بکه م. چهند جاریک، ناره زایی خۆم لای دهربری و باسی مه سه له ی موامه ره بیدعه ییه کانم بۆ کرد و، هه ره ها باسی ترسناکیی وه زعه که می بۆ کرد، ته نها به یه ک گوپی خافلا و به بیزاریه وه گوپی لی ده گرتم. هه ستم کرد که نایه وی شتیک بکات، سه ره وکی میلیشیاکان و چهند فرمانه ریکم کۆکرده وه و نه وانه ی که جیی پروا بوون و

رایانم گه یاند که ده بی چاودیری کۆبوونه وهی ئیسماعیلییه کان بکه ن. سنی پیاری جیتی پروا، به نۆزه، جیتی پیتی قوتابییه ده موچا و شه قبوه که یان هه لده گرت. ئامانجی من ئه وه بوو که راپۆرتیکی ورد دهرباره ی چالاکییه کانی پیشکشی خانی بکه م بۆ ئه وهی چاوی بکرتیه وه. تا ئه و رۆژهی که پیاوانم پتیا ن وتم که سه رۆکی بیدعه بییه کان و له سه مه رقه نده.

- حه سه ن سه باح؟

- شه خسییه ن. پیاوانم له مسهر و ئه وسهری شه قامی ئه بداک، له گه ره کی غاتفه ر، چاودیری کۆبوونه وهی ئیسماعیلییه کانیا ن ده کرد. کاتیکیش سه باح دهرهات، جلو به رگی سو فیانی له به ربوو، هه لپه یان کرده سه ری، گو نیه یه کیان خسته سه ری و بۆیان هیتام. هه ر خیرا، ره وانیه کۆشکم کرد، به یه خسیر کردنی، شانازیم به خو وه ده کرد. کاتیکیش سه باح ده گاته لای ئه و، فرمان ددها دهستی بکه نه وه و به ته نها جیتیا ن به یلتن. زۆرم پین وت و زۆر باسی مه ترسی ئه مانه م بۆی کرد، باسی گشت ئه و خه تیا نه م بۆ کرد که تا وانباریا ن ده کات، هیه چی نه کرد. ده یوبست، ههروه کو دهی وت، قه ناعه تی پین به یینئ و بیگه رتینیه ته وه سه ر رتگای راست. چاوپیکه وتنه که درتیه ی کیتشا. جارنا جارئ، یه کن له ئاشناکانی ده رگاکه ی لاده دات، ئه م دو وانه هه ر ده مه ته قیتیا ن بوو. بۆ به یانی شه به ق، هه ردووکیان به ته نیشته یه که وه بینی، نویتز ده که ن و هه مان ویرد و ستایشیشیا ن به ژیر لیه وه یه. موسته شه ره کان، پالیا ن به یه که وه ده نا بۆ ئه وهی یزانن چ خه به ره.

دوای ئه وهی ئه بوتایه ر پیا له یه ک شه ره ته ی ئۆرژای خوارده وه، دهستی به سوپاس و ستایش کردنی خودا کرد:

- ده بوا یه ئه وه ئاشکرا کریت که گه و ره ی سه مه رقه ند، حا کمی ئۆزه گیستان، میرات هه لگری بنه ماله ی خانه ره شه کان، چو وه پالی بیدعه بییه کانه وه.

بیگومان خو ی له م ئاشکرا کردنه دووره په رتیز گرت، هه میشه خو ی

به گرتداوی ئیمانی راسته قینه داده نا، به لام هیه شتیک ئیتر له وانیه پیتشو نه ده چوون. موسته شه ره ئیسماعیلییه کان جیتی موسته شه ره کانی میرییا ن گرت وه. سه رکرده ی میلیشیاکان، ئه وانیه سه باحیا ن ده سگیر کرد، به ئه شکه نه جیه ی جو را و جو ر، یه ک له دوای ئه ویتر کو ژران. پاسه وانه تابییه ته که ی خو میش، یه کن له پیاوانی قوتابییه ده موچا و شه قبوه که جیگای گرت وه. چ شتیکم له به رده م ما بو وه وه؟ له گه ل یه که مین قافلای حاجیا ندا سه ری خو م هه لنه گرم و بیتم و ئه م بارودۆخه بۆ ئه و که سانه باس که م که شمشیتری ئیسلامیا ن به ده سته وه یه، نیزامولولک و مه لیکشا.

هه ر بۆ هه مان ئیواره، خه یام ئه بوتایه ر ده با ته لای وه زیر. لای ئه و جیتیا ن ده هیلتی بۆ ئه وهی به دووقۆله دانیشتن. نیزام زۆر به وردی گو یی بۆ میوانه که ی راگرتوه، سه فه ره که ی ته عبیری له شله ژان و ناخوشییه ک ده کرد. کاتیکی قازی بیده نگ ده ییت، ئه ویش ده ست به قسه ده کات:

- ده زانی سه به بکاری راسته قینه ی ئه م هه موو به دبه ختییه ی سه مه رقه ند و سه به بکاری ئه م هه موو به دبه ختییه کییه؟ ئا ئه و پیا ویه که تۆ تا کو ئیره ت هینا!

- عومه ر خه یام؟

- ئه ی ده بی کیتی تر بیت؟ خواجه عومه ر کاتی خو ی شه فاعه تی بۆ حه سه ن کرد و ئا له و رۆژه ی ده متوانی بیکو ژم. نه به یشتت بیکو ژین. ئایا ده توانی ئیمرو کوشتنی ئیمه ی پین قه دهغه بکات؟

- قازی نازانی چی بلتی؟

نیزام ئه و پرسیا ره ی لی ده کات. ئه بوتایه ر، فیکره ی ئاماده ی پتیه، زۆر له سه رخۆ، به شپوه یه کی ره سمیا نه دیته قسه:

- کاتی ئه وه هاتوه که به یداغی سه لجوقییه کان له سه ر شاری سه مه رقه ند بشه کیتته وه.

روخساری وه زیر ده گه شیتته وه پاشان خه موک هه لده گه ری.

- قسه کانت ده بی به ئالتوون بکیشرتین. گه لی له میژه، به رده وام ئه مه بۆ سو لتان دووباره ده که مه وه که مه له که ت ده بی بگاته ئۆزه گیستان،

شارانی وهکو سه مه رقه ند و بوخارا نابج له دهره وهی حوكمړانی ئیمه دا بن.
 بی سوود، مه لیکشا نایه وی گوی بو ئم قسانه شل کات.
 - تهنانهت له شکرې خان لاواز بووه و میره کان ده میکه مووچه بیان
 وهرنه گرتووه و قه لا و سهنگره کانیش له بی خزمه تی بوونه ته ویرانه.
 - ئیمه ئمه ده زانین.
 - مه لیکشا له وه دترسی، دترسی وهکو باوکی لی به سر بیت، نلب
 نهرسه لانی باوکی، نه گهر بیت و له رووباره که بپه رپته وه؟
 - به هیچ شپوه به ک.
 ئیتر قازی پرساری دیکه ناکات و چاوه روانی وه لام دانه وه به.
 نیزام ده لی:
 - سولستان نه له رووباره که دترسی، نه له له شکرې دوزمنیش. نه
 تهنه له ژنیک دترسی!
 - له تهرکین خاتوون؟
 - سویندی خواردووه نه گهر بیت و مه لیکشا له رووباره که بپه رپته وه،
 ئیتر نه وه لی قه ده غه ده کات که بچپته ژیر هه مان لیغه وه و حه ریمه که شی
 لی بکاته جه هه نهم. ناشی نه وه مان له یاد بچیت که سه مه رقه ند شاری
 نه وه. ناسر خان باوکی بوو. نه حمه د خانیش برازیه تی. ئوزبه گیستانیش
 مولکی بنه ماله که یانه. نه گهر بیت و نه مه مله که ته ی که به بازووی
 بابوایپیرانی دروست بووه، تووشی رووخان بیت، نه وه تورکه ن خاتوون،
 له نیوژنه کانی کوشک، شوینی خو ی له ده ست ده دات و نه وه هله شی له
 ده ست ده چیت که کوره که ی خو ی بو نه وه ناماده بکات که جیگای
 مه لیکشا بگریته وه.
 - به لام کوره که ی تهنه دوو ساله ته مه نی!
 - راسته، تا کولو و منال بیت، نه وه نه و کات ده بی دایکی خه بات
 بکات بو نه وهی دواروژی بو مسوگر کات.
 قازی ده گاته نه و نه جامه و ده لی:
 - وهکو نه وهی من تیگه یشتووبیتم، سولستان به وه رازی نابیت که قه د

سه مه رقه ند بکاته ژیر رکیتی خو به وه.
 - نه مه نوت، به لام پیوسته رای له مه ر ئم مه سه له یه وه بگو دریت.
 ئاسانیش نییه که چه ک و تفاقی له تهرکه ن خاتوون چاکترمان ده سکه ویت
 که هیزی قه ناعه ت شک بیات.
 قازی سوور هه لگره را. بزه یه کی به نه ده بانه ده کات، به بی نه وهی
 مه وزووعه که به لایه کی دیکه دا وهرچه رخی.
 - ئایا نه و شته ی که لای تو ده یلیم، هه ر هه مان شتیش لای سولستان
 دووباره نه که مه وه، ئایا نه وه به س نییه که به سولستان رابگه ینم که
 موامهره ی شوومی حه سه ن سه باح له ئارادایه؟
 زور به هیسکی نیزام وه لام ده داته وه:
 - نه خیر.
 میسکی زور قاله بو نه وهی بییر له نه نجه ت هینانه وه بکاته وه. خه ریکی
 دروستکردنی پلانیکه. میوانه که ی چاوه روانی نه وه ده کات که خو ی
 ته حدید کات.
 وه زیر به ده سه لاته وه وه لام ده داته وه:
 - گو ی بگره. سبه ینی بر و بو حه ریمی سولستان و هه ول بده چاوت
 به سه روکی خه سینراوان بکه ویت. پیی بلی که تو له سه مه رقه نده وه دی و
 هه والی که سوکاری تهرکین خاتوونت پییه و ده ته وی چاوت پیی بکه وی.
 مه به ست له قازی شاره که یه تی، یه کی له خزمه تکاره کانی بنه ماله که یه،
 مومکین نییه، پیسه وازیت لی ده کات.
 قازیش هیشتا سه ری به ته وای بو نه له قانده بو، نیزام به رده وامیی ده داته
 قسه که ی:
 - که ده گه یته ژووری به رده کان، باسی که ساسی و په ژموورده یی شاری
 سه مه رقه ندی بو بکه، باسی نه وه بکه که چو ن به ده ستی بیدعه بییه کاند
 ده نالینتی، به لام باسی نه وه نه که ییت که نه حمه د خو ی ته قلیدی مه زه بی
 ئیسا عیلویه کان کردووه. به پیچه وانه وه، خو ت له و باسه نریک بکه وه که
 حه سه ن سه باح چاوی له ته خته که ی برییه وه و ژیان ی له هه لاکه ت دایه و

مهگه ر تنها خودا بتوانی رزگاری کات. نه وهشی پی بلتی که تو هاتووی چاوت به من بکهویت و که نه متوانی زور به باشی گویت لی بگرم و تهنانهت باسی نه وهش بکه که ویستوومه قه ناعهت پی بهیتم که چاوت به سولتان نه که ویت.

بۆ رۆژی دواپی، سیناریۆکه، وهکو چۆن پیلان کرا، به پی هیچ تهگه ره بهک جیبه جی بوو. لهو کاتهی که ته رکه خاتوون نه وهی گرت ته نه ستو که قه ناعهت به سولتان بهی پی که رزگارکردنی خانی سه مه رقه ند پیوسته، نیزامولولک خووی وا پیشان ده دات که ره تی نه م جهنگه ده داته وه، له هه مان کاتیشدا زور به گهرموگوری خویمان ته یار ده دا. له ریگای نه م جهنگه وه، نیزام له وه نه ده گه را که ئوزه گیستان بخاته ژیر رکیتفیه وه، له وهش که متر که سه مه رقه ند داگیر بکات، به لکو ده یویست ناو و شورته تی پیشیلکراوی دهستی ئیسماعیلییه کان بگه رپنیتته وه. لیره وه پیوستی به سه رکه و تنیکی پی خه وش و ئاشکرا بوو بۆ نه وهی دهنگ بداته وه. چه ندین ساله، سیخوره کانی سویندی بۆ ده خوون که شوینی حه سه ن دیاری کراوه و ده ست به سه رگرتنی جی گومان نییه، به للام نه م یاخیبووه ناگیریت و له پریتکیداشدا له شکر و پیاهه کانی له پیش چا و ن ده بن. که واته نیزام له هه لیک ده گه ریت که له شکره کانیان رووبه رووی یه کتر بینه وه. سه مه رقه ند خاکیکی چاوه روان نه کراوه.

له به هاری ۱۰۸۹، له شکریت که له دووسه ده هزار کهس پیکهاتبوو که و ته ری، به فیل و که ره سه ی ئابلۆقه دان. چ گرینگیه کیان هه یه، پیش نه وهشی له شکر خووی ته یار دات، درۆ و پروپاگهنده ی زور بلاو بوونه وه، وهکو هه موو له شکرپکی دیکه نامانجی خووی ده هیئیتته دی. سه ره تا بوخارا گیرا، به پی هیچ بهرگریه ک، پاشان به ره وه سه مه رقه ند ده روات. ده گاته بهر ده روازه که ی شار، مه لیکشا له نامه یه کی زور غه مگین، به نه حمه د خان راده گه یه ن، کهوا هاتووه له ژیر باری بیدعه بییه کان رزگاری کات. خانیش وه لامیتیکی ساردی بۆ ره وان ده کات: «داوای هیچ له برای گه وره ی خوم نه کردبوو». مه لیکشا سه رسورمانی خووی له لای نیزام ده رده بری، نه ویش به هیچ گهرموگوریه ک ده لتی: «خان له هاتوچۆدا ئازاد نییه، وهکو نه وهی

که وجودی نه بیته ده پی هه لسوکه وت که یته.» له هه موو حاله تیکدا، له شکر نابی بکشیتته وه، میره کان چاوه روانی غه نیمه ی خویمان ده که ن، نابیته به ده ست به تالی بگه رپنه وه.

هه ر له رۆژانی یه که مه وه، به یارمه تی پاسه وانیکی خاینه وه، یارمه تی ئابلۆقه ده رانی دا که زه فه ره به شاره که دا به رن. له رۆژئاوا، نزیک ده رگای دیره که، سه نکه ری خویمان لیده ده ن. بهرگریه کهرانیس، به ره وه بازاری باشوور ده کشینه وه، له ده وری ده روازه ی کیش گرت ده بنه وه. به شیک له دانیشتون لایه نگیری له شکر سولتان ده که ن، نازووقه ی بۆ دابین ده که ن، وره ی به رز ده که نه وه، به شیکی دیکه ی دانیشتونیش ده چنه پال نه حمه د خانه وه، هه ر که سه و به گویره ی بیروبا وهری خووی. به درپژایی دوو هه فته، شه رپکی جه رگیر له نارادیه، هیچ کاتیکیش گومان له وه نا کری که بتوان به ته واری بچنه شاره وه. خان له گه ره کی گومه ته کان، له مالی یه کی له براده ره کانی خووی دالده دابوو، هه نده نابات به زیندانی ده گیروی و هه موو ئیسماعیلییه کانیسی له گه لدا، ته نها حه سه ن نه بیته، به که نالیکی ژیر زه مینییه وه توانی هه لپی.

راسته نیزام سه رکه وت، له بهر نه وهی گه مه ی به سولتان و ژنه سولتان کرد، به ته واری په یوهندی خووی له گه ل بیلاتدا ژه هراوی کرد. نه گه ر بیت و مه لیکشا له وه په شیمان نه بیته که به ناوبانگترین شاری ئوزه گیستانی داگیر کرد، به للام موعاناتی نه وهی هه یه که گه مه ی پی کرا. نه مه ش ده گاته نه و ئاسته ی که دژ به رپیک خستنی ئاهه نگیک راده وه ستیت. نه ویش هه روه کو نه ریت. ئاهه نگ بۆ سه رکه وتنی له شکر ناماده ده کرا. «قرچوکییه!» نیزام نه مه ی زور به ناحه زیبه وه ده رده بری.

نه وهی په یوهندی به حه سه ن سه باحیشه وه هه بوو، نه وه ده رزپکی زور چاکی له مه ر به زینی خویه وه وهرده گرت. له جیاتی نه وهی بچیت میره کانی وهرگرتته سه ره مه زبه ی ئیسماعیلی، ده چیت سه ره ختترین نامیری جه نگ داده مه زرتتی که له وه و پیش ئینسانیهت نامیری وای قه د نه بینبوو: کومه له ی حه شاشه کان.

ههله مروت. قهلايه كه له سهر گابهرديك كه بهرزي شهش ههزار پييه، ديمهني چيای روتته له هیه و دهريچهی فهراموشکراو و قهراغ چيای هيشک، گهوهی باريک. گهوره ترين له شکر ناتوانی پييدا سهرکهوی، گهر سهر باز له دواي سهر باز نه بيت. زه به لاحترين مه نجه نيقيش ناتوانی زه فهر به ديواره کانيا بهر يت.

رووباری شا - پروود به «ديوانه رووبار» ناوزده کراوه، به نيیو چيابه کانيا تيده پهري و به هارانبش، دواي توانه وهی به فري ته لبوز، ته شه نه ده کات و به خياريی هاژهی ديت و له گهله خویا بهرد و دار راده مالتی. چ به دبه ختييه كه بو ته و كه سهی لتي نزيك بيته وه، چ به دبه ختييه كه بو ته و له شکرهی كه جورتهت ده کات له قهراغيا خيوته ههله!

له رووباره كه و له دهريچه كانه وه هه مو ئيواره يه ك مژتيكي نه ستووری لۆكه يی، بهرز ده بيته وه و به قهده شاخه كه يا ههله ده گژي پاشان به نيمچه گيژبوونه وه ئوقره ده گريت. بو ته وانه ی كه له و بهرزه نيشته جين، كو شكه كه ی ههله مروت به دوور گه يه ك ده چوو پين كه له ناوه ندي ئوقيانووسپكي هه ور دايه. نه گهر له خواربشه وه تبي پروانی، نه وه ته نها له خانووی نه جنده ده کات.

به ديالتيكتي ناوچه كه، ههله مروت به واتای «دهرزی ههله» ديت. ده گيژنه وه و ده لين، ميريك بو كونترۆلكردنی چياکانی ده وروبه ر، ويستی قهلايه ك دروست بكات و به و بونه يه وهش ههله يه كي مالتی به ره لا كرد. دواي ته وهی نه م ههله يه به ئاسمانا خولايه وه و له سهر گابه رديكدا نيشته وه. ميريش تيگه يشت كه چاكترين شت ته وه يه كه ديراسه ی شوينه كه بكر يت.

حه سن سه باحيش لاسايی ههله يه كي كرده وه. هه مو و لاتي فارسی ته ی كرد، له دووی شو نييك ده گه را كه تيايا موریده كانی كو بكاته وه و فبريان بكات و رتيكان بخات. دواي شكستيه كه ی سه مه رقه ند، له وه تيگه يشت

كه داگير كردنی شاريكي گه و ره فيكره يه كي نابوته و رووبه رووبوونه وش له گهله له شكري سه ل جوقي، ته نها له بهرزه وه ندي ته وان دايه. كه واته پيويستیی به شتيكي ديكه هه بو، بسته زه مينيكي نيو شاخ و داخ، كه گرتن و ته يكر دنی مومكين نه بيت و ههر له ويته وش به ره وه هه موو گو شه يه كي دونيا، گه شه به چالاكييه كانی بدات.

له و كاته ی كه ئالا دامالراوه كانی ئوزبه گيستان، له سهر شه قامه كانی ئيسفه هان ده شه كانه وه، حه سن گه يشتبووه ده وروبه ري ههله مروت. نه م شوتنه بو ته و به ئيشاره تيكي يه زدانی ليكدايه وه. كاتيک كه ههر له دووره وه چاوی پيی كهوت، له وه تيگه يشت كه ده بي تا له وي بيت و بهس، تا له وي كو تايی به عه و دالييه كه ی ده هين و تا له وي ش شاهه نشا كه ی خوی داده مه زريني. نه و كات ههله مروت گونديك بوو شووره به ست له نيیو چه ندين گوندي ديكه كه تيايا چه ند سهر باز يک و به خاوو خيژانه وه ده ژبان، چه ند كاسبكار يک و چه ند جووتيار يک و موختار يکيش كه نيزامولولك دياری كر دبو و ده ره به گيكيش به ناوی مه هدی عه له وی كه ته نها خوی به ئاو دير و رنينه وه ی گويز و تري و هه نار وه خهريك ده كرد، موختاری نه وي بوو. ههراوزه نا ی مه مله كه ت خه ونی لي نازريني.

سه ره تا حه سن چه ند هه قاليكي نارد، رۆله ی ناوچه كه بوون، خويان تيگه لي پاسه وانه كان كرد و وه عزيان بويان ددها و وه ريانان ده گيژا. دواي چه ند مانگيک، توانيان هه و ال بده نه مور شيد و ته وه ی پي رابگه يين كه زه مينه ئاماده يه و ده تواني بيت. حه سن ده روات، وه كو هه موو جار يک خوی له خه رقه ی سو فيان ده پيچيته وه. ده گه ري و ده پشكنی و تا قيب ده کات. موختار ميوانداری پياوی خواناس ده کات. پي ده لي حه زي له چيه و به چي دلي خو ش ده بيت.

حه سه نيش وه لام دده اته وه:

- پيويستم به قهلايه ك هه يه. نه وي ش له دلي خوی ده لي، نه م ده رو يشه رو حی نوكته ی هه يه. به لام ميوانه كه بزه نايگري.

- من هاتووم ده ست به سهر نه م شوينه دا بگرم، هه موو پاسه وانه كان

کاتیکیش دهنګویاسی گرتنی هه له مووت ده گاته ئیسفه هان، هه رایه کی هه نده نانیتته وه. شار زیاتر گرینگی به مملانیته که ی نیوان نیزام و کوشک ده دات که گه یشتبوه تر وپکی. تورکه ن خاتون له و شالوده ی که وه زیر بردیبه سهر که سوکاره که یا خوش نه بوو. داواش له مه لیکشا ده کات که وه زیره زور به توانا که ی تیر و بکات. ده یوت، دوا ی مردنی باوکی، سولتاتن چیگرکی هه یه و له مه ش شتیکی ئاسایی تر نیبه، نه و کات ته مه نی حه قده سال بوو؛ ئیمر و ته مه نی سی و پینج ساله، پیاویکی کامله، خو هه تا هه تاش نابج کاروباری ولات له ژیر ده ستی ته تا که ی بیت:

کاتی نه وه هاتوه که نه وه ی پی بوتریت که مه لیکشا گه وره ی مه مله که ته! کیشه که ی سه مه رقه ند نه وه ی نه سه لماند که نیزام له وه نه ده گه را که ده سه لات و توانای خو ی بسه پینتی و سه روکی خو ی هه ل خه له تینتی و له پیش هه موو دونیاش و کو منالیک مامه له ی له گه ل بکات؟

نه گه ر بیت و مه لیکشا دوو له له وه ی که یه که م هه نگاو له م روو وه هه لنی، نه وه روو داویک ناچاری ده کات. نیزام کوره زا به کی ده کاته حاکمی شاری مه رقه، هه رزه کار و تمووخی زوره، زیاد له پیوستیش به توانا و ده سه لاتی باپیروه وه ده نازی، نه وه ی به خو ی شک برد که له به رده م خه لکیه وه له میریکی پیروه میردی تورک بدات. نه ویش به گریان و فوغانه وه هات شکایه ت لای مه لیکشا تووره ده بی و له کو بوونه وه یه کدا، نه م په یامه ده نوو سریت و بو نیزام ده نیردریت: «نه گه ر تو خو ت به یاریده ده ری من ده زانیت، پیوسته گو ترا په لی من بیت و، نه وه ش له خزمه کانت قه دهغه بکه ییت که گپچهل به پیاوانی من بکن؛ نه گه ریش خو ت له قه ره ی من ده ده ی و خو ت به شه ریکی ده سه لاتم ده زانی، بریار درده که م که حوکی خو ی هه بیت.»

و ترا ی په یامه که، وه فدیکي بالاش که له پیاوانی ماقوول پیکهاتبوون سه فهر ده که ن و نیزامیش وه لام ده داته وه: «به سولتان بلین، نه ی نه وه ی له

ده بی نه وه بوتری که نه نجامی نه م گفتوگو یه، نه جیتی باوره و، شتیکی زور غه ربیشه. نه و روژ هه لاتنسانه ی که سه یری کتییی میژوونووسانی نه و سه رده مه یان کددوه، به تاییه ت نه و چیروکانه ی که تاییه ت به ئیسماعیلیه کان نووسراییتن، بو نه وه ی له وه دلنیابن که هه لنه خه له تاندراییتن، نه وه نه و کتیبانه یان دوو یاره ده خوینده وه.

با دیمه نه که به یینه پش چاوی خو مان.

له کو تایی سه ده ی یانزه داین، وردتر، له ۱۰۹۰/۹/۶ داین. حه سه ن سه باحی بلیمه ت، دامه زینه ری کو مه له ی حه شاهه کان که خه ریکه ده ست به سه ر قه لاکه دا بگری و ئیتر بو ماوه ی ۱۶۶ سال ده بیته باره گای نه م تایفه یه ی که له میژو و به توندو تیژترین تایفه ده میردریت. به لام و ا به چوار مه شقی به رامبه ر به موختار دانیشتووه و به بی نه وه ی ده نگ به رزکاته وه، ده لی:

– من هاتووم ده ست به سه ر هه له مووتدا بگرم.

نه وی تریش له وه لامدا:

– نه م قه لایه سولتان داومیتتی. بو نه مه ش نرخه که ییم داوه!

– چه ندی؟

– سی هه زار دراوی زپرا!

حسه ن سه باح کاغه زیک ده گریته ده ست و ده نووسی: «تکایه سی هه زار دراوی زیر بده نه مه هدی عه له وی، نرخه قه لای هه له مووته. خودامان کافیبه، هه ر نه وه پاریزه ری گه وره مان.» به سه ر روخساری موختاره وه دوو دلی ده خویندریته وه، بیری نه ده کرده وه که ئیمزای کارایه کی گونیه له به ر نرخه نه و پاره یه ی هه بی. به لام، کاتی گه یشته دامغان، له کاتی خو ی توانی سی هه زار دراوه زیره که ی وه رگریت.

بیرچۆتەوێه ک تاکو ئیستا من شەریکی بووم و بەبێ منیش نەیدەتوانی توانای خۆی سەقامگیرکات! ئایا ئەوێ لەبیر چووێوە کە دوا بەدوای مردنی باوکی، من کاروباری دەولەتم بەرپۆه دەبرد و هەر منیش بووم ئەوانی ترم دوورخستەوێه کە بەتەمای دەسەلات گرتنە دەست بوون و هەموو یاخیبووانم هێناوە چۆک؟ بەهۆی منەوێ کە تا ئەوپەری دونیا ریز و حورمەتی دەگیرێ؟ پۆن پیتی بلین بەلێ تازە کاسە و کەوچکمان بەکە!»

نامەبەرەکان تووشی حەپەسان هاتن. چۆن دەبیت پیاویکی وەک نیزامولولک ئا بەم جۆرە قسە ئاراستە سولتان بکات، ئا بەم قسانە نەگبەتی بۆ خۆی دەنیتەوێه و گۆر بۆ خۆی هەلەدەکەنی؟ ئایا لووتبەرزبێه کە یە شتوونەتە ئاستی شیتبوون؟

ئا لەو پۆژاندا، تەنها هەر پیاویکی دەیتوانی بەوردی ڕاچی ئەم پریارە بکات، ئەویش خەیاڵ بوو. چەند هەفتە یەکە، نیزام بەدەست ئازاریکی کوشندەوێه دەتلاێه، شەوان خەوی لە چاوە دەتۆرێن و بەرپۆژیش لەبەر ئازار ناتوانن تەریز بکاتە سەر کاروبارەکانی. دوا ئەوێ عومەر فەحسی کرد، پرسیاری لێکرد و دەستی لێدا، ئەوێ بۆ روون بووێه کە دوما لێک لە ڕیشالەکانی دایە و نایەلی زۆریش بژێ.

شەویکی گەلی سەخت بوو کە دەبوا یە خەیاڵ ئەم حەقیقەتە بەهاو پتیە کە یە بلێ.

- چەند پۆژی دیکە ژبانم بەبەرەوێ ماوێ؟

- چەند مانگیک.

- هەر ئازار دەکیشم؟

- دەتوانم دەرمانیکت بۆ بنوسم کە لە تلیاک دەر دەهێنیت، دەتوانن ئازارە کەت لەناو ببات، بەلام کەمی گیتژت دەکات و توانای ئیشکردن نامینن؟

- ئیتر توانای نووسینم نامینن؟

- توانای ئەوێ نامینن کە درێژە بەگفتوگۆکانت بەدی.

- مادام، ئازارم پێ باشترە.

لە نیتوان پرسیاریک و وەلامیکدا، بێدەنگیەکی درێژ بالی دەکیشا. لە نیتوان ئازارچیتشتن، بەر دەوامییان دا بەقسە کردن.

- خەیاڵ، تۆ ترسی ئەو دونیای هەیه؟

- ترس لە چی؟ ئەو سەر دنیا یا عەدەمە یا میهرەبانییە.

- باشە ئەو هەموو خراپانە ی کە کردم؟

- با خە تا کانت گەلی گەورە بن، ڕەحمەتی خودا گەلی گەورە ترە.

نیزام کەمی هەستی بەئارامیی کرد.

- باشە شەم کردوێه، مەزگەوت و قوتابخانەم دروست کرد و دژی بێدەییەکان شەرم کرد.

لەبەر ئەوێ خەیاڵ ڕەتی نەدەدایەوێه، بەر دەوامییان دا بەقسەکانی:

- سەد سالی دیکە، هەزار سالی دیکە، دیمەوێ بیری کەس؟

- ئاخر چۆن چۆنی بزانی؟

دوا ئەوێ نیزام بەجۆرە ڕقە بەرایە تیسیه، سەرنجیکی وردی دایە، دەستی بەقسە کردوێه:

- ئەرێ ئەوێ تۆ نییت کە جاریکیان وتوتە: «ژبان هەرچە شنی گر وایە. گلپە یە و ریبواران فەرامۆشی دەکەن، سوتماکە و با پەرتوبلاوی دەکاتەوێه، یەکیکیش ژیا.» باوهرت وایە چارەنووسی نیزامولولکیش هەر وایە؟ ڕاوهرستا. عومەریش هیچ نالێ.

- حەسەن سەباحی هاوهرت، ئەمسەر و ئەوسەری ولات دەکات و جاری ئەوێ لێدەدات کە من خەزمەتکاریکی نابووتی تورکانم. توخوا دەبێ سبەینن، ئەمەم لە دواوە بوتری؟ من دەبمە عەیب و عاری ڕەجەلەکی ئارییان؟ ئەوێه یان لە بیری دەچن کە بۆ ماوێ سالی ڕقە بەرایەتی سولتانم کرد و توانا و دەسەلاتی خۆم فەرز کرد؟ چ شتیکم پێ دەکرا، دوا ئەوێ لەشکرەکیان سەرکەوتنیان بەدەست هێنا؟ ئەرێ خۆ تۆ هیچ نالێ.

هەستت دەکرد کە لەوێ نییە.

- حەفتا و چوار سالی، حەفتا و چوار سالی ڕەبەق وای بەپیش چاوما تێدەپەرن. چەندین شکستی و چەندین پەشیمانی و چەندین شتی دیکە

که حهزم دهکرد به شیوهیه کی دیکه بژیامایه.

چاوانی به نیوه کراوهیی و لیوه کانی گرز بیوون:

- مالتویران خه یام! نه مه هه مووی خه تای تو بوو که حه سهن سه باح نه مه موو خراپیه دهکات.

عومهر ویستی وه لام ده داته وه: «له نیتو تو و حه سهن شتی هاوبه ش زورن! نه گهر بیت و مه سه له یه ک تووشی ئیغرات بکات، جا دروستکردنی ئیمراتووریه تیک بیت یا زه مینه خوشکردن بیت بو سه ره له دانی ئیمام. به نیسه ت منه وه هه موو کیشه یه ک که ئینسانی تیا بکوژریت، ئیغرام ناکات. له پیش چاوم دزیتو و نابووت و بووده له ده بیت، با کیشه یه کی راستیش بوو بیت. هیچ کیشه یه کیش راست نییه نه گهر بیت و په یانی له گه ل مهرگدا هه بیت.» ناره زووی نه وهی ده کرد هاوار بکات، به لام جله وی خوی گرت، بیده نگ بوو، بریاری نه وهی دا که واز له هاو رپیه که ی بهینی و به ئه سپایی به ره و چاره نووسی خوی شو رپیتنه وه.

سه ره رای نه وه شه وه سامناکه، نیازم به ناچاری خوی ته سلیمی واقع کرد. خوی به وه راهینا که ئیتر بی وجوده. به لام، هه ندهی نه برد، خوی له کاروباری ده ولت ده دزیبه وه، بریاری نه وهی دا که ئیتر خوی به نووسینه وهی کتیبیک خه ریک بکات که له ژیر ناوونیشانی سیاسه تنامه ده ناسرپته وه، لیکولینه وه یه که له مهر کیشه ی حو کمرانی و کتیبیکی به هادار و سه رنجراکیشه، گرینگی بو روزه لاتی دنیای ئیسلامه تی، وه کو میره که ی ماچیا قیل و ایه بو روزه ناواییه کان. به لام جیا وازیبه کی گهره ش له و نیوه نده هه یه: میر کتیبی یه کی که له کاروباری سیاسه ت تووشی شکستی ده بی و له رووی ده سه لاتیسه وه تووشی حیرمان هاتوه، که چی سیاسه تنامه به ره مه کی ده گمه نه له نه زمونی یه کی که له دامه زرینه رانی ئیمراتووریه تیک.

تا به م شیوه یه، له و کاته ی که حه سهن سه باح ده میتک نه بوو نه وه قه لا سه خته که ی داگیر کرد بوو که خه ونی پیوه ده بینی، پیاوه به هیتزه که ی مه مله که ت ته نها خه ون به وه ده بینی که شوینیکی له ناو میژوودا ده سگیر

بیت. وشه ی راستی زیاتر به دلله وه ک له وشه بو موجامه له کردن، ناماده شه تا دوا هه ناسه ته حه دای سولتان بکات. هه ره کو بلتی که ناره زووی له مردنیک ئیستیعرازیبه، مردنیک به بالای خوی بیپوری.

ده سگیری ده بی.

کاتیک وه فده که ده گه رپنه وه و نامه که ی نیازم به مه لیکشا راده گه یه نن، مه لیکشا به هیچ شیوه یه ک نه و وشانه ناچنه عه قلیبه وه پروا ناکات.

- به راست، وتی شه ریکی منه و هاوشانی منه؟

دوای نه وهی وه فده که هه موویان به حه سه ره ته وه دووپاتیان کرده وه، سولتان شپت و هار ده بیت. ده یه وی قازووقی تیسن، به زیندووی گوشتی لی بکه نه وه، له سه ره ته خته داره کانی قه لاش له خاچ دری. پاشان به ره و لای تورکه ن خاتوون راده کات و بو نه وهی رای بگه یه نی که نیازمولولک له هه موو وه زیفه یه ک دوورخاته وه و مهرگی ده خوازی. نه وهی ده مینیتنه وه نه وه یه، چو ن و به چ شیوه یه ک نه م کاره ده کری به بی نه وهی له ناو چند که رتیکلی له شکر نه بیتنه پاشا گه ردانی، چونکه دل سو ز و لایه نگری زوری هه یه. به لام تورکه ن خاتوون و جیهان فیکره ی خو بان هه یه: له به ره وهی حه سه نیش مهرگی نیازمولولکی گه ره که، بوچی رینگای بو خوش نه کری و هه موو هه ولتیکیش بدری که مه لیکشا له گومان دوور خریتنه وه؟

که واته له ژیر چاودیری دل سو زتیک سولتان، به تالیونیک ده نیرنه هه له مووت. بو نه وهی گومان نه کری، له شیکلی ده ره کیدا گه ماروی قه لای ئیسماعیلیه کان بدری؛ له حه قیقه تیشدا، جو ره مو فوازه اتیک له نارادایه. پیلان که ی به وردی دیراسه ت کرا: سولتان وا ده کات که نیازم بیتنه نه هاوهند، شاریکه ده که ویتنه نیوان ئیسفه هان و هه له مووتنه وه، له ویتنهری حه شاشه کان کو تایی به نه وی تری به پین.

ده قه کانی نه و سه رده مه ده گپرنه وه که حه سهن سه باح پیاوه کانی کو ده کاته وه و نه مه بیان پی ده لی: «کی له ئیوه ناماده یه ولات له نیازمولولکی پیاو خراپ پاک کاته وه؟»، نارانی ناویک، له هه قه تدا نازناویک بوو، ده ست ده خاته سه ر سینگ کی که ئیشاره تی راز بیوونه و

گه وهری ههله مووتیش ئه و کاره ی پێ ده سپیژی و پیتی ده لێ: «کوشتنی ئه شه ی تانه به سه ره تای به خته وهری ده ژمیردی.»

له و کاته شدا، نیزام له ماله و ده رگای له دووی خۆی داخستوه. دوای ئه وهی به م شکستی به یان زانی، ئه وانه ی هاموشۆ دیوه خانه که یان ده کرد، ئیتر نه ده هاتنه کنی، ته نه ا خه یام و چه ند ئه فسه ره یکی پاسه وانه کانی نیزامی به نه بیته، که سی تر توخنی دیوه خانی نه ده که وت. هه موو کاته که ی به نووسین ده برده سه ره. به جو شو خرو شه وه ده نووسی و هه ندی جاریش داوا له عومه ره ده کات بۆی بخوینیته وه.

له کاتی چا و پیاخشان ی نووسینه که شی، خه یام هه ندی جار بزه به ک ده یگری و هه ندی جاریش روو گرژیی به ک. وه کو هه موو پیاویکی گرینگ و گه وه، نیزام له ئیواره ی ته مه نیدا، نه ی توانی ئه وه له خو قه دهغه بکات، تیره کان نه کاته نیو که وانه وه و ته سفیی به ی چه ند حیسابیی کیش نه کات. بۆ نمونه له گه ل تورکه ن خاتوندا. ناوونیشانی فه سلی چل و سی به م بوو که نووسی بووی: «ئه و ژنانه ی که له ژیر په چه کانه وه ده ژین. (نیزام ده نووسی) له زه مانییکی زوودا، ژنی پاشایه ک جله وه ی هه موو کاروباریکی به ده سه ته وه بوو، له ئاژاوه و پاشا گهردانی شتی دیکه ی لێوه نه هاته به ره هم. له مه زیاتر شتی دیکه نالیم، چونکه هه رکه سه و بۆی هه یه له سه رده می دیکه دا، هه ست به رووداوی هاوچه شن بکات.» ئه وهش ده لێ: «بۆ ئه وه ی پرۆژه به ک سه رگری، پیتی سه ته پیچه وانه ی رای ژنان وه رگیری.»

شه ش فه سله که ی دیکه ش بۆ ئیسماعیلی به کان ته رخان کرابوو؛ ئا به م جو ره کو تایی پێ ده هینا: «باسی ئه و تابه فه یم کرد بۆ ئه وه ی وریا بن... قسه کانی منتان بیته وه یاد کاتیک ئه و کافرا نه که سانیک فری ده ده نه عه ده مه وه که سولتان خو شی ده ویستن و، ههروه ها پیاوه مه زنه کانی ده وله تیش نامین کاتیک که ده و له کانیان له هه موو جیگایه ک ده نگ ده داته وه و ئامانجه کانی شیان یه کنالا ده بنه وه. له ناو ئه و پاشا گهردانی به یه که رووداته، با میریش باش بزانی ئه وه ی من ده یلیم راسته. دو عام وایه که خودای گه وهره سولتان و مه مله که تمان بۆ پیا ریزی!»

ئه و پرۆژه ی که سولتان ته ته رتیک ده نیریت و داوا ی لیده کات که سه فه ره یکی به غدایان له پیشه و داوه تی ئه م سه فه ره ی ده کات؛ به ک له حزه چیبیه، گومان له وه ناکات چ شتیک چاوه رپی ده کات. بانگی خه یام ده کات بۆ ئه وه ی دو عاخوازی لێ بکات.

عومه ریش پیتی ده لێ:

- به م نه خو شی به وه ناییت سه فه ری و دوو رو درتێر بکه یت.

- به م نه خو شی به وه، هه یچ شتیک گرینگ نیبه و ریگا و بانیش نامکوژی.

ئه وه ی عومه ره ده بزانی ته نه ا ئه وه به که رای بگه یه نی. نیزام پیش ئه وه ی بچی له به رده م ئه و که سه بچه میته وه که تاوانباری کردوه، ئه ملا و ئه ولای خه یام ماچ ده کات و به گه رمی ده یگری ته با وه ش. زۆر نه جیبانه، زۆر بی ناگایانه ش، سولتان و وه زیر هه ردووک گه مه یان له گه ل مه رگ ده کرد.

له و کاته ی که له ریگان به ره و نازارگا که، مه لیکشا پرسیار له «باوکه» ده کات:

- به ته مای ئه وه ی چه نده ی تر بژی؟

نیزامیش به بی هه یچ دوو دلیی به ک وه لام ده داته وه:

- زۆری دیکه، گه لێ زۆری دیکه.

سولتان هه ست به شله ژان ده کات:

- چه ند به فیزی به وه له گه لم ده دویتی، قه یناکه له گه ل من، ئه ی به رامبه ره خودا! چون ده توانی شتی و ا سه پینی، چاکتره بلایی «ئین شانه لا»، عومه ره ته نه ا به ده ست ئه وه!

- ده زانی بوچی ئا به م جو ره قسان ده که م، چونکه دوینتی شه و خه ونیکم بینی. پیغه مه برم له خه ودا بینی، دروودی خوی لێ بیت! پیتم وت که ینی ده مر، وه لامییکی زۆر ئوخژنبه خشی دامی.

مه لیکشا ئوقره ی لێ هه لده گیری:

- چ بوو وه لامه که؟

- پیغه مه بره فه رمووی: «تو کو له گه یه کی ئیسلامی، چاکه ت بۆ که سانی ده ورو پشتت هه بوو، وجوودی تو نرخ و به های بۆ موسلمانان هه بوو و

له ناو ئيمپراتوريه تي سه لڄوقيدا، له و زهمانه ي که له سه رتا پاي جيهاندا، هاوشاني له توانا و دهسه لاتدا نه بوو، به للام ژنيک جورته تي نه وه ي کرد، به دهستي به تال، دهسه لات بگريته دهست. له پشت په رده وه داده نيشت و له شكري له مسهر ئاسياوه بو ته وسهر ئاسيا دنارد، پاشاي ناو دنا و وهزيري دهسنيشان ده کرد، ههروه ها به فرماني نه و والي و قازيشي ديار ي دهکر، نامه ي بو خه ليفه دنارد و وه فديشي ناره لاي گه وره ي هه له مووت. کاتيکيش ميره کان ناره زايي خو يان ده رير يايه، له بهر نه وه ي فرماني دا وه ته له شکر، نا به م شپويه وه لامي ده دانه وه: «له ولاتي ئيمه دا، پياوان ده چنه جهنگ، به للام ژنان دوژمنان ديار ي ده کهن.»

له هر يمي سولتاندا به «ژنه چينييه» يه که ناو زده ده کرا. له سه مه رقه ند له دايک بوو، له خييزاتيک که به رچه له ک کاشغهر ي بوون و ههروه کو ناسرخاني براگه وره ي، له روخساريدا، ههست به خو پين تيکه لبي نه ده کرا، نه خهت و خالي عاره به سامييه کاني پتوه ديار بوو، نه خهت و خالي فارسه ئارييه کان.

له هه موو ژناني مه ليکشا گه وره تر بوو. کاتيک شوي پيکر، مه ليکشا ته مه ني ته نه ا نو سال ده بوو و نه و يش پانزه ساليک ده بوو. زور له سه رخوي، چاوه رتي نه وه ي ده کرد که پي بگا. خوي ساوييه گه نده مووه تازه ده رچوه کاني ريشي، سه ري له يه که م نوخوني له زه تي جهسته سورما، کاتي بيني نه دنامه کاني هه راش دهن، ده ماره کاني ده په لمين، گوشتنيک هه ر خيرا دهسته موي کرد. هه ميشه هه ر نه و تاقه ژن بوو، نازي هه لده گرت، ريزي ده گرت، سه ره راي هه موو شتي گويي لي ده گرت. به گويي ده کرا. ئيوار انيش، دواي نه وه ي مه ليکشا، له راوه شپري، يا له جه وله يه ک، يا له مملانتيه کي خويناوي، يا له کو بوونه وه يه کي پر قه قري ميران، يا له هه مووي سه ختتر کاتيک له گه ل نيزامدا هه ندي کاري بکر دبايه، کاتيک بگه رابايه ته وه، نه وه له باوه شي تورکن ههستي به نارامي ده کرد. ئاوريشمه ته نکه که ي سه ر روخساري هه لده دايه وه و ده هات خوي دنووسانده

ئيمتيازي نه وهت ده ده مي که مردني خوت هه لبي تري.» منيش له وه لاما و تم: «خوا بپاريزي، چ که سيک ده تواني روژي مه رگي خوي هه لبي تري! هه ميشه زياترمان ده وي، نه گه ر بيت و روژه که شي ديار ي بکه م، با هه ره دوور ترين روژيش بيت، هه ر روژيک پيش نه و روژه و ئيتر له دله راوکيدا ده ژيم، با مانگيک بيت يا سه د سال، له تر سا هه لده له رزم. ته نه ا تکاي نه وهت لي ده که م، نه ي پيغه مبه ري خو شه ويست که مه رگي سولتان مه ليکشا نه بينم. چونکه به چاوي خوم بينيم چون گه وره بوو، گويم له وه ش بوو که به «باوکه» بانگي ده کردم، هه ز ناکه م به مردني نه و شکستبار و نازار بکيشم. پيغه مبه ريش فه رموي، باشه، تو چل روژ دره نگتر دواي سولتان ده مریت.»

مه ليکشا رنكي هه لبرکا، ده له رزي، ههروه کو نه وه ي خيانه تي لي کرابيت، نيزام بزه ده يگري:

- ده بيني، هيج فيز و لووتبه رزي ناو پينم، سوورم له وه ي که زور بريم. ناي سولتان له و ساهه دا له کوشتنی وه زير په شيمان بوويته وه؟ نه وه ي زور به خه يالا نه هات. چونکه، نه گه ر بيت و گيرانه وه ي نه م خه ونه وه کو ره مز به کاري هينابيت، نه وه نيزام زور سه رسه ختانه خوي ناماده کرد بوو. روژي پيش سه فه ره که ي، هه موو نه فسه ره پاسه وانه کاني کو کرده وه و دهست له سه ر قورعان، هه موو سوتنديان خوارد، نه گه ر بيت و بکوژي، نه وه يه ک دانه دوژمنيش نابج به سه لامه تي ده رچي!

له شیبیه وه، گهمه ی له گه لی ده کرد، سووره لده گه را، باسی به سه رهات و جارسییه کانی خۆی بۆی ده کرد. چینیییه کهش، کیتوبه گهرمه که ی ده گرته خۆ، دایده پۆشی و وه کو پالنه وانیش له نیو لۆچه کانی له شی دالده ی دهدات و قه ده ریک و ا ده بهیشته وه و به خۆیا ده بگوشی، تهنه ی بۆ نه وه ی جار یکی دیکه بیگریته وه باوهش، بۆ چهنده له حزه یه ک وازی لی ده هینا. به هه موو بارستایی خۆیه وه، وه ک غازییه کی تووشی هه ناسه برکی بوو خۆی یخ ده کرد، به زبو و جادوو لیگراو، ههر تورکه ن خاتوون ده یزانی چۆن تا کوو قوولایی له زهت راپیتی کات.

پاشان، به هیتاوشی، په نجه ورده کانی به سه ر بۆکانی داده هینا، به سه ر برژانگه کانی، به سه ر لیوی، به سه ر گۆشته نهرمه که ی گوپی، به سه ر خه تی گهردنی ته رپوویدا؛ کیتوبیه یخ بووه که دهستی به پرخه پرخ ده کرد، ته مه ل و ته وه زل، وه کو پشیلله ی تیر بزه ده یگرت. ئا ئه وها وشه کانی تورکه ن ده رژانه قوولایی رۆحیییه وه، باسی نه وی بۆ ده کرد، باسی خۆی بۆ ده کرد، باسی منداله کانی بۆ ده کرد، نوکته ی بۆ ده گپرایه وه، شیعیری بۆ ده خوینییه وه، چیرۆکی پر له حیکمهت و ده رزی بۆ ده گپرایه وه؛ به هیه چ جو ریک له باخه لی تورکه ن هه سته ی به بیتزاریی نه ده کرد و قه ولی نه وه شی ده دایی هه موو ئیتواره یه ک له گه ل نه و بیباته سه ر. به شتیوازی خۆی، میزاج گۆر، دپندانه، منالانه، ئازهلانه، خووشی ده وی و تا دوا هه ناسه ش ههر خووشی ده وی. تورکه ن خاتوون نه مه ده زانی و ده شیزانی که هیه چ شتیکی لی رهت ناکاته وه، بۆ شالاو بردن ههر نه و له حزه کان دیاری ده کات، جا چ شالاو به رنه سه ر ناوچه یه ک، چ شالاو به رنه سه ر جار ییه کان. له هه موو مه مله که تدا، له نیزام بترازی نه یاری تری نه بوو، له سالی ۱۰۹۲ دا خه ریکه چۆکی پی دادات.

ئایا ژنه چینیییه که دلخۆشه؟ ئیستا ده بی چۆن بیت؟ له و رۆژه وه ی که تهنه یه، یا نه و تا له گه ل جیهان دایه، نهینی پارێزه ره که ی، ده گری و فرمیسیکی دایکانه ده رپۆشی، فرمیسیکی ژنه سولتان، نه علهت له م چاره نووسه نارپه وایه ده کات و که سیکیش نییه گله یی لی بکات. مه لیکشا کوره گه و ره که ی به میرات هه لگر هه لپژارد، له هه موو سه فه ره کانا و له

هه موو ئاهه نکه ره سمیییه کانا ئاماده ده بوو. باوکی زۆری شانازی پیته ده کرد و له گه ل خۆی گری ده دا، هه موو ناوچه کانی پی ده ناساند، باسی نه و رۆژی بۆ ده کرد که ده سه لات ده گریته ده ست. پیته ده وت: «هه رگیز سولتانیک مه مله که تیکی هه نده گه و ره ی بۆ کوری خۆی جی نه هیتتوه!» له و زه مانه دا، راسته، تورکه ن خاتوون زۆر دلخۆش بوو، هیه چ نازاریک تووانی نه بوو زه رده خه نه ی لی بشیوتینی.

هه نده ی نه برد میرات هه لگر مرد. تابه کی کتوپری بی به زه بی و هه لته کینه ر. سه ره رای نه وه ی که پزیشکان داو و ده رمانیان بۆ نووسی، خوینیان لی وهرگرت، دوو شه وی نه برد کو ژایه وه. وتیان گوایه چاونه فسی لیدراوه، ره نگیشه ژه هر خوار دیان کرد بی. شه وی دواتر، خاتوون دوو هم کوری له جیاتی دانا، عنوانی زۆر سوپاسمه ندی دا به کوره نو سه لاله که ی، به لام له سه رده میکی پر له عه نه ناتدا ده ژین: «شاهی شاهان، کۆله گه ی ده ولت، پارێزه ری میر و موسلمانان»...

له عه نت و چاوپرسی، کوره که ی دیش، جیگری دوو هه میش هه نده ی نه برد کۆچی دوا بی کرد. نه ویش هه و ره کو برا که ی، زۆر به کتوپری دونیای جیهیتت. نه ویش تووشی تابه ک هات هه مووی تووشی گومان کرد.

ژنه چینیییه که دوا کوری مابوه وه، داوای له سولتان کرد که وه ک خه لیفه ده سنیشان بکریت. نه مجاره یان کاروبار هه روا ئاسان نه بوو، کوره که ی ته مه نی تهنه سال و نیویک بوو و مه لیکشا سی کوری دیکه ی هه بوو، ههر هه موویان له و به ته مه نتر بوون. دوو انیانی له کویله یه ک بیوو، به لام گه و ره که یان که ناوی به رکیارووک بوو، کوری ئامۆزای خۆی بوو. به چ نه نجه تیک لاهه خریت؟ کی له و میره زیاتر مافی هه یه، دوو جار انیش سه لجۆقییه، شایانی نه وه ی هه یه به جیگیر دابنریت؟ ئا نه مه رای نیزام بوو. نه ویک که ده یوبست ئارامییی بخاته نیو شه ر و ناخۆشی نیو تورکانه وه، نه ویک که هه میشه ده یوبست و دوو دللی ده نواند له وه ی که یاسای خه لافه تی بنه ماله که سه قامگیرکات و داوای نه وه ی ده کرد که ویرای چاکترین به لگه و نه نجهت کوره گه و ره که ی ده سنیشان بکریت. بی سوود بوو. مه لیکشا جو رته تی نه وه ی نه کرد که دژایه تی ته رکه ن بکات.

له بهر نه وهش که نه يتوانی کوره کهی نهو هه لښيری، که سی تری هه لښه بژارد. نه و دی به باش زانی که هه روه کو باو با پیرانی که س له دووی خوئی هه لښه بژیری.

تور که نه رازی نیی، به وه رازی نابیت ته گهر بیت و ژیانی بڼه چهی مسو گهر نه کریت. ده شکرئی بوتريت که نهو له هه موو خه لکی زیاتر چه زی به شکستی نیزام ده کرد، ببوه ته گهر له پیش تموو چه کانی. ناماده بوو هه موو شتیک بکات له پیناوی نه و دی تووشی چاره نووسی خوئی بیت، داوانه وه و هه ربه شه لی کردن، روژ به روژ ناگاداری دانووسانده کان بوو که له گه ل هه شاشه کان ده کرا. سولتان و وه زیریسی تا رتی به غدا به پئی کرد. له سه رپئی بوو بو در په پانندن.

نه مه دوا ژمی نیزامه، خه ریکی فتار کردنه، ده یه م روژی مانگی ره مه زانه. پیاوه ماقو له کان و داموده سته و میره کانی له شکر، به شپوه یه کی نااسایی هه موو به رامبه ر به مانگه پیروزه زوهد ده نوین. سفره له ژیر یورت^(۱) ټکی زه به لاح رازاندر او ته وه. چه ند خزمه تکار ټک مه شخه لیان به ده سته وه یه بو نه و دی میوانه کان بتوانن خوارنده کانیان هه لښیرن. له سه ر سینییی زبونییی کان، چاکترین پارچه گوشتی و شتر و به رخ داندر او، قه له وترین رانه که و شه ست دهستی برسپش درپژ ده کرین و له پارچه گوشت و شله ده گه رپن. کاتیکیش پارچه گوشتی کی به له زه تمان چنگ ده که وئ، بو حورمه ت پیش که شی هاوسییی که ی ته نیشتمانی ده که یین. نیزام که م ده خوات. نهو ئیواریه، له هه موو روژان زیاتر نازاری هه یه، ناگر له سینگه به ربووه، وه کو بلئی هه ناوی له ژیر دهستی دپټی کی نه بیینراو بنالټی. زور له خوئی ده کات بو نه و دی خوئی رټک راگری. مه لیکشا له ته نیشتییی وه یه تی، هه رچی به که هاوسییی که ی پیش که شی ده کات خر مه ی لی هه لښه ستنی. هه ندی جارپش هه ولئی نه وه ده دات به لاچاوتیک سه ریری وه زیره که ی بکات، ده بی نه وه بزانی که وه زیر ترسی له سه ر نیشتوووه. له پرتکدا، سولتان دهستی بو سینییی که درپژ ده کات که هه نجیری ره شی

(۱) بهر شمالي مه غولان ده وتریت که له مووی بز ن دروست ده کریت. (وه رگپر)

تیدابوو، گه وره ترین هه نجیر هه لښه گری و پیش که شی نیزامی ده کات، نه ویش به رپزه وه وه ری ده گری ت و ده ست ده کات به خواردی، ده بی نه و هه نجیره چ تامی کی هه بو بیت کاتیک سی جارن مه حکوم کرایتن، جار ټکیان له لایه ن خودا وه، جاری دووه میس له لایه ن سولتانه وه و جاری سییه میس له لایه ن هه شاشه کانه وه؟

فتاریش کو تایی هات و شه به ته واوی راشکا. مه لیکشا وه که نه قیزه ی لی درابیت هه لښه ستنی، په له یه تی بگاته ژنه چینییه که ی بو نه و دی روو گرژی به که ی نیزامی بو باس کات. نیزام ته نیسکی ده چه قینیت ته سه ر میتزه که، پاشان زور به زه حمه ت خوئی پی راست ده کریت ته وه. خپوه تی حه ریمه کانی دوورنن، نه گینا ناموژا به سالآچوه که ی شتییی که ی هه نده به ده گمه نی بو ناماده ده کرد هه موو نازاره که ی هیور ده کرده وه. هه ر سه د هه نگاوتیک ده بوو. له ده ور وه ریشی، له خپوه ته شاهانه کانه وه هه راوزه نای هه میسه یی به رز ده بووه وه. سه ر باز و خزمه تکار و بازگانی دپوه ره. هه ندی جار پټکه نینی تاساوی که نیزه یه ک. پیده چه رټگا دوور و درپژ بیت و نه ویش ته نه یه. عاده تن، چه پکی جار ییبه ده وری ده دا، به لام کی هه یه حه ز بکات تیرو بکرت؟ ده روژه که ران هه لائن، چ شتیک له پیره میردی کی که نفی وا هه لښه کرپرتیت؟

به لام یه کی یک نریک ده بیت ته وه، کابرایه کی جه و امیر، قاپو تیکی شری له بهر دایه. به ژیر لیوه وه هه ندی دوعا و ستایشی خودا ده کات. نیزام کیسه پاره که ی ده رده هیئی و سی پارچه زیری تیا ده رده هیئی و ده بداتی. ده بی پاداشتی کی چاکی نهو نه ناسیاوه بدرپته وه که روو ده کات ته نهو.

ترووسکاییی که، ترووسکایی گوتیزانی ک، هه موو شتیک زور به خیرایی کو تایی هات. هه ر به ناسته م نیزام ده سته که ی بینی بجوولیت ته وه، خه نجره که جله که ی کون ده کات و ختم ده بیت ته له شی، نووکی خه نجره که ش له قه برغه یه وه ده رده چه. هاواریشی نه کرد. هه ر ته نها جووله یه کی پر له واق و پیمان و دوا هه ناسه ش بو نه و دی هه ندی هه وا هه لمژی. کاتیک به رده بیت ته وه، ره نگبی نهو ترووسکاییی به هیواشی بینیت. نهو بازووه یی که به رزه بیت ته وه و شور ده بیت ته وه و نهو دانه جیرپوه وهی که

دەلخ: «بگره ئەم دیارییەیی که له هه‌له‌مووتەوه بۆت هاتوو!»

هاوار بەرز بوووه. پیاو کوژ هه‌لات، خیهوت به‌خیهوت دوای کهوتن و گرتیان. هەر خیرا، سەریان لیکردەوه، پاشان هەر به‌پێ خواسی رایان کیشت و پاشانیش فرییان دا به ناو ناگره‌وه.

ئیتەر ئەو سالانەیی که دین، چەندین تەتەری هه‌له‌مووت به‌هەمان شیتو دەمرن، به‌لام له‌گه‌ل جیاوازییەک، ئەویش ئەوه‌یه که ئیتەر هه‌لنایه‌ن. هەسەن فیری دەکردن: «نابێ تەنها به‌وه رازی بێن که دوژمنانمان بکوژین، ئیمه پیاو کوژ نین، به‌لکو ئیمه کاریگەرین، دەبێ بۆ عیبرەت، به‌رامبەر به‌جه‌ماوهر ئەو که‌سانه له‌ناو بدەین. به‌کوشتنی که‌سیک، سەد هه‌زار که‌سی پێ بتوقیئین. هه‌روه‌ها، نابیت به‌کوشتن و توقاندن رازی بێن، پتویسته ئەوه‌ش فیری بکه‌مرین، چونکه ئەگەر به‌کوشتنی که‌سیک وه‌ی دوژمن برۆخیتین له‌وه‌ی که به‌کاریکی وا هه‌لنه‌ستێ زیانمان لێ دات، ئەوه به‌مردنی یه‌کێک له‌ ئیمه‌ش ئیعبابی جه‌ماوهر ده‌قۆزینه‌وه. ئیتەر خه‌لکی دیکه دینه‌ ریزمانه‌وه. مردن له‌ کوشتن گه‌لێک گرینگتره. ده‌کوژین بۆ ئەوه‌ی به‌رگری له‌ خۆمان بکه‌ین، به‌لام دەمرین بۆ ئەوه‌ی لایه‌نگر په‌یدا بکه‌ین و غه‌زووی زیتەر بکه‌ین. غه‌زووکردن نامانجه، به‌رگری له‌ خۆکردنیش تەنها وه‌سیله‌یه‌که.»

بۆ زیاتر توقاندن، کوشتار له‌ شوینی تایبه‌تی هه‌لده‌بژین، ئەویش له‌ مزگه‌وته‌کانا، له‌ رۆژانی هه‌ینیدا، له‌ پیش نوێژی جه‌ماعه‌تدا، به‌رامبەر به‌خه‌لکه‌ کۆبووه‌وه‌که ده‌دری. قوریانی، جا وه‌زیر بیت یا میر یا مه‌لایه‌کی گه‌وره‌ بیت، عاده‌تەن به‌پاسه‌وانی زۆر ده‌ور دراوه. هه‌شامات که ئەمه‌ی ده‌بینی واقی وپ ده‌ما، ملکه‌چ و موعجیب. ئەوه‌ی له‌ هه‌له‌مووتیش‌ه‌وه‌ نێردراوه، ناماده‌یه، له‌ شویتیکه و خۆی زۆر به‌باشی پێچاوه‌توه و خۆی له‌ شویتیک مه‌لاس داوه. بۆ نمونه رهنگبێ یه‌کێک بیت له‌ پاسه‌وانه‌کان. له‌و کاته‌ی که هه‌موو کۆبوونه‌توه، شمشیری خۆی ده‌وه‌شینی. قوریانییه‌که به‌رده‌بیت‌ه‌وه و جه‌لاده‌که ناجوولیت‌ه‌وه، رسته‌یه‌کی پێ له‌به‌ر کراوه و به‌هاواره‌وه دووباره‌ی ده‌کاته‌وه، بزه‌یه‌کی ته‌حداکردن ده‌یگرێ و چاوه‌روانی ئەوه‌ ده‌کات که پاسه‌وانه‌ تووشی هه‌یه‌جان هاتوو‌ه‌کان په‌لاماری بدەن و

هه‌شاماته توقیه‌که‌ش هه‌لاهه‌لای بکه‌ن. په‌یامه‌که گه‌یشت؛ ئەوه‌ی دیکه که بۆ کوشتن ده‌سینشان ده‌کرا، به‌رامبەر به‌هه‌له‌مووت خۆی شلتر ده‌نواند و له‌نیو ناماده‌بووانیش، ده، بیست، به‌لکو چل که‌س خۆیان وه‌رده‌گێرینه‌ سه‌ر مه‌زه‌بی ئیسماعیلییه‌کان.

زۆرجار ئەوه‌ ده‌وترا، دوای ئەوه‌ی ده‌یه‌نی له‌و شیتو‌یه‌ ده‌بینرا، که پیاوانی هه‌سەن سه‌باح به‌نگیان ده‌رخوارد دراوه. ئەی چۆن تەفسیری ئەوه‌ بکریت که‌وا به‌زهرده‌خه‌نه‌وه به‌ره‌ورووی مه‌رگ ده‌بوونه‌وه؟ ئەو تیزه‌قبوول ده‌کریت که ده‌بێ له‌ژێر کاریگه‌ری هه‌شیشه‌دا به‌م کارانه هه‌لسابیتن. مارکو پۆلۆ له‌ رۆژئاوا ئەم فیکه‌یه‌ی بلاوکرده‌وه، دوژمنه‌کانیان له‌ جیهانی ئیسلامی هه‌ندێ جار ناویان به‌هه‌شاشی ون ناو ده‌برد، به‌واتای هه‌شیشه‌ کیشه‌کان، بۆ ئەوه‌ی به‌چاویکی سووکیش‌ه‌وه تەماشای بکرین، هه‌ندێ له‌ رۆژه‌لاتناسان، وشه‌ی (assassin)^(۲) یان ده‌دایه‌ پال هه‌شاشه‌کان، که له‌ زۆریه‌ی زمانه‌ ئه‌ورووپییه‌کان به‌مانای پیاو کوژ دیت. له‌ ئەفسانه‌ی هه‌شاشه‌کان سامناکتر نییه.

هه‌قیقه‌تیش شتیکی دیکه‌یه. به‌گۆیره‌ی ئەو ده‌قانه‌ی که له‌ هه‌له‌مووت‌ه‌وه گه‌یشت‌ه‌ونه‌ته ده‌ستمان، هه‌سەن هه‌زی ده‌کرد که ناوی موریده‌کانی به‌ئه‌ساسیون به‌ریت، واته‌ ئەوانه‌ی که دل‌سۆزی ئەساسن، واته‌ بناغه‌ی ئیمانن و ئەم وشه‌یه به‌هه‌له‌ گه‌یشته ده‌ست ریتبواره بیانیه‌کان و که‌وا هه‌ست کرا که گومانی ئەوه‌ی لێ ده‌کرێ که له‌ هه‌شیشه‌وه هاتبێ.

خۆ راسته سه‌باح زۆر عه‌ودالی گیاوگۆل بوو، زۆر به‌باشی ده‌یانی ناسی، ده‌یزانی کامیان وه‌کو هه‌توان به‌کار دین و کامیان نازار خامۆش ده‌که‌نه‌وه و کامیان وزه و ناگاداریی ده‌به‌خشن. چەندین گیاوگۆلی شین ده‌کرد و موریده‌کانی پێ چاک ده‌کرده‌وه و شرووبی لێ ده‌گرته‌وه و میزاجی نه‌خۆشی پێ ده‌بووژانده‌وه. چەند راجیتیکێ ده‌ناسین که میتشک پێ چالاک ده‌کریت و توانای مورید زیاده‌کات له‌ خویندن و موتالاکردن. هه‌نگوین و ناوکی

(۲) وشه‌یه‌کی فه‌ره‌نسیییه به‌مانای پیاو کوژ دیت، هه‌روه‌ها له‌ زمانی ئیسپانییش (asesino) و به‌ئینگلیزیش دیسانه‌وه (assassin) ه. (وه‌رگێتر)

گوټی هارډراو له گهټ کوزبور^(۳) تیکهټ ده کریت.

باش له وه تیده گهین که ټمه درمانیکی سووکه. سهره رای ته قلیدیکی ئیغرابه خش و قایم، ده بی زور به باشی ټوه روون بکریتته وه: حه شاشه کان هیچ دروگیگیان^(۴) نه ده ناسی، جگه له ئیمانیک که له قبوون نازانی چیه. هه میشه و بی وچان ټوه دوویات کراوه ته وه که له و کومه له یه دا، سه ختترین دهرزی تیا و تراوه ته وه، کاریگه رترین دیسیپلینی هه بووه و بهوردیش کاروبار له نیوان ټندامانا دابهش کراوه.

له سهرووی سهری هه رهمه که وه حه سهن خزی بوو، واته مورشیدی گه وره، راویټکه ری بالا، خاوهن هه موو ټه سراره کان به موبه شیر - پروپاگه نده چی ده ور ددرا، به داعی ناوده بران، سیانیان یاریده دهرن، یه کیکیان لیپرسراوی ولاتی فارسی روژه لات و خوراسان و کوهستان و ئوزبه گیستان و ټوه دیکهش لیپرسراوی ولاتی فارسی روژتاوا و عیراقه و سیبه میشیان، لیپرسراوی ولاتی شامه. له خواری ټه وانیشه وه، هه قال هه ن که ره فیقیان پی ده لاین، به کادیری بزوتنه وه که ده ناسرینه وه. له به رټه وه له و رووه ده رزیان پیدراوه، توانای ټه وپان هه یه سه روکایه تی قه لاتیک بکه ن و له ناستی شاریکیش لیپرسراوییه تی ریکخراو بکه ن یا هی ناوچه یه ک به گشتی. هه ره به تواناشیان روژتیک دی ده بیته موبه شیر.

له وان به ره و خوارتر «لاصق» یان پی ده لاین، به واتای ټه وه ټه مانه نووساونه ته ریکخراوه که وه. ټه مانه خواناسه کانی بنکه ن بو ټه و دانه نراون که دهرزیک و فیترین، نه بو ټه وهش دانراون که ټه کسینوئی بنویتن. له شوانه کانی ده وروبه ری هه لټه مووت و ژن و پیره میرد پیکهاتون.

پاشان «موجیبه» کان دین، ټه وانیه زو و ټه لام دده نه وه، واته دهر ویشه نوییه کانن. دهرزی یه که م فیتر دهن و به پیی تواناشیان، یا ټه وه تا ده بانکه نه

(۳) به فره نسیبه که ی (Coriandre) ی پی ده و تریټ و به عاره بیش (کُزْبَرَة) ی پی ده و تریټ که گیایه که میوه ی مرد ده کریت و روئی تاییه تی لی دهرده هیتریت. (وه رگتیر)

(۴) مخدرات. (وه رگتیر)

قوتابی بو ټه وه ی بینه یا وهر، یا ټه وه ته ده چنه پال ره شه موسلمانه کانه وه، یا ټه وه تا، ده بینه ټه ره مزی هیز و توانای راسته قینه ی حه سهن سه باح: توټی «فیداییه کانن» ټه وانیه که تاماده ن گیانی خوټیان بیه خشن. مورشیدی گه وره له نیو موریده کان هه لیان ده بیترین، خاوهن ئیمانیک بته ون و توانای زوریان هه یه و پولاین، به لام خوټینه واریان که مه. هه رگیز که سیک به ره و قوربانی نانیرن ټه گه ر بیټ و توانای ټه وه ی تیا بیټ که بیټه یا وهر.

مه شق پیدانی فیداییه کان کاریکه زور وریایی ده بی تیا بنویتریت، بو ټه مه حه سهن به ټاره زوو و عه شق و وردیینه وه به م کاره هه لده ستی. فیتری ټه وه یان ده کا چون خه نجه ره کانیان بشارنه وه و چونیش له چا وچوقانیکا دهری به یټن و بیچه قینه دل ټه و که سه ی دیاری ده کریت، یا گه ردنیکی پی لیکه نه وه کاتیک به وهش ده زانریټ که سینه ی ټه و که سه ی که نیشانه کراوه به به روانکه ی سیمدار داپوشراوه، خوټراهینان به هه لدان کوتری حاقو که سه فهری درټریان پی ده کریت، شفره له به رکردن، هوټه کانی راگه یانندی خیرا و نه ینی له گه ل هه لټه مووتدا؛ یا فیتری دیالیکت بوون، له هجه ی ناوچه یه کی دیار بکراو، چون فیتری ټه وه بن خوټ بخزیننه نیوه ندیک بیانیی سه خته وه، خوټ تیکه لکردن له گه لیان و توانه وه له ناویان، به مانگ و هه فته، هه موو شتیک که گومان راده کیشی به نجی لی ده دریت، تاکو بو هه لسان به کاره که هه لی ته واو ده دوزریتته وه، فیتری ټه وه دهن چون دوا ی نیچیر بکه ون، زور به وردی هه موو هه لټه سوکه و تیک دیراسه ت بکریت، هه لټاردنی جلو به رگ، ره فتار، کاتی دهرچوون و هه ندی جاریش کاتی که په یوه ندی به شه خسیبه تیک گرینگه وه هه بیټ و پاسه وانی زوری له دهر بیټ، هه ولی ټه وه بدریت که خوټ بخزیننه ریزیه وه و بو ټه وه ی لی نیزیک بیته وه، خوټ له که سوکار و خرزه کانیه وه نریک بکریتته وه. ده گیتنه وه و ده لاین بو ټه وه ی چنه که سیک بکوژن، دوو فیدایی بو ماوه ی دوو مانگ له دیټریدکا ده ژین تا و ده زانریټ که راهین. ټه مه توانا له راده به دهری خوټوټرین و خوټشاردنه وه و خوټگونجاننده، هه رگیز مومکین نییه له ژیر کاریگه ری حه شیشه دا ټه نجام بدریت! له هه مووشی گرینگتر، مورید

پیتوسته ئیمانی تهواوی دهسگیر بیت بوئه وهی بهره ورووی مهرگ بیتته وه،
ئیمانیهتینان به بههشت که شههیدبوون دههینتی کاتیک حهشامهت
پهلاماری ددهن و رۆحی دهردههینن.

کهسیک نییه رتهتی ئهوه بداته وه که حهسهن سهباح توانی ماشینیکی
گهلی کوشنده لهسهرتاپای میژوودا دروست بکات. بهرامبهه بهم
ماشینهش، له کۆتایی ئهوه سهده خویناوییه، یهکیکی دیکه دروست ببوو،
ئهمهیان بهنیزامیهه ناو دههرا، بو دلسوژانی وهزیری کوژراو ناماده کرابوو،
ئهویش لهسهه ریبازی جوداواز، تۆی مهرگی دهوهشاندا، رهنگیی زۆر وردتر
بیری لی کرابیتته وه، راسته وهکو ئهوی تر ئیستیعرازی نه بوو، بهلام ویرانه
نانه وهکانی لهوی تر که متر نه بوون.

XX

ئا لهو کاتهی که رهشه خه لکه که پهلاماری حهشاشه کهیان دا، پینج ئهفسهه
له دهوری تهرمه گهرمه کهی نیزام دهستیان کرد بهگریان و رۆ رۆ و، پینج
دهستی راست درپژکران، پینج دهم له یهک کاتدا هاتنه زمان: بهئارامی
بنوو، ئهی گهوره، نابی دوژمنیکیشته بهساغی بمینی!»

بهکی دهست پین بکریت؟ لیسته که درپژه و ناموژگارییهکانی نیزامیش
روونن. ئهم پینج ئهفسههه پیتوستیان بهراوه رگرتنی یهکتر نییه.
بهئاسپایی ناویک بهژیر لیوه وه ده درکینن. دهستهکان جاریکی دیکه درپژ
دهکرین و نهژنویان له خاک دهچه قینن. ههموو پیکرا تهرمه که ههله گرن،
نهخۆشیی لاوازی کردوو، بهلام مهرگ قورسی کردوو، به پرسه تاکو
باره گاکه ی دهیسهن. ژنان کوپونه ته وه بو لاوانه وه و بهبینینی تهرمه که
دهست بهفیزاح دهکریت و یهکی له ئهفسهههکانیش بهتوره یییه وه دهلی:
«پیش ئه وهی تولهی لیکریتته وه مهگریین!» سله مینه وه و گریان پاره ستا و
ههر ههمویان سهیری ئهفسههه کهیان کرد. بهدوو رکه وتنه وهی جاریکی دیکه
دهستیان بهشبهه نی خوین کرده وه.

سولتان گه یسته ئهوی. کاتیک گوپی له یه کهم قیژه بوو، له باوهشی
تورکه ن بوو. خه سینراویک بو هه والتهتینان رۆیشت و به له رزینه وه گه پرایه وه:
«نیزامولولک بوو گه وره م! پیاو کوژیک پهلاماری دا! عومری بهخشییه
جهنابتان!» سولتان و ژنه سولتان سهیری یه کترین کرد و پاشان مهلیکشا
ههلسایه سهه رپین. خۆی له نیو پالتوی مه غولان پینچیه وه، بهرامبهه
بهئاوینهی ژنه که ی، یهک دوو پهلاپیتکه ی له ده موچاری دا و خیرا بهره و
تهرمی خوالپخۆشبوو غاری دا، وهکو ئه وهی ئاگای له هیچ نه بی.

ژنان ریتگیان بو کرده وه بوئه وهی بگاته سهه مهیتی ئه تاکه ی.
دهنوشتیتته وه، دو عایه ک دهخوینن، چهند رسته به کی تهقلیدی وت و
گه پرایه وه لای تورکه ن خاتوون بوئه وهی بهئاشکرا تهعبیر له دلخۆشیه که ی
بکات.

مهلیکشا چ رهفتاریکی سهیری نواند. ههموو وایان دهزانی که دوا

به دواى مردنى موسته شاره كهى ئيتر خوئ دهست به كاروبارى مهمله كهت داده گرى. هيچ گه لى به وه دلخوشه كه له و كهسه رزگارى بو كه ريگاي له كه فوكولى تامه زرزيه كاني دهگرت، ته نها نه وه ده كرى بوتريت كه ئيتر سولتان بو خوئ راده بوئى. هه ر خيرا هه موو كو بو نه وه كان له غو كرانه وه، هه موو پيشوازيه كى باليو، ئيتر سولتان به و رزگار خه ريكى راوه و شه وانيش به خوار دنه وه ده بياته سه ر.

له هه مووشى تر سناكتر كاتيك ده گاته به غدا، به كى ده نيرو بو نه وه به خه ليفه رابگه به نن: «نيازمه نه م شاره بكه مه پايته ختى زستانه م، نه ميرى موئينين ده بى ماله كهى بار بكات و شوئيتى ديكه بدوژيته وه.» جيگرى پيغه مبه ر كه باوو بايرانى سى سه ده و نيوه له به غدا ده ژين و داوا ده كات ته نها مانگيك مو له تى بده ني بو نه وه كاروبارى خوئ ته رتيب كات.

توركه ن له م سووكايه تيه تووشى پارايى ديت، نه م ره فتاره له حوكمرانيكى سى و كهوت ساله ناوه شيته وه كه سه ركردى نيوهى دونيا ده كات، به لام مه ليكشا كهى هه ر وايه و وازى لى ديتى به ترانيى خوئ موماره سه بكات و بوارى ده داتى بو نه وه ره گى ده سه لاتى خوئ بچه قيتى. مير و نه شرافان رووده كه نه نه و پياوه نزبكه كاني نه و جيى پياوه دلسوژه كاني نيزام ده گرنه وه. موافقه تى سولتان له نيوان پياسه يه ك يا مه ستيه ك وه رده گيرت.

له ۱۸ سه رما وه رزى سالى ۱۰۹۲ د مه ليكشا له باكوورى به غدا، له ناو ده ون و زه لكا وه كاندا، خه ريكى راوه كه رى كيو بيه. له دوانزه تير، ته نها به كيتكى سه رى كرد، يا وه ره كاني گو راني ده لىن و به بالاي سولتانا هه لده شاخن، كه ستيكيان تيا نيه به تيرها و يشتن شان له شانى نه و بدن. هه نده رتيان كرد، برسيتى ته نكي پى هه لچنى، ئيتر ده ست به جوين و هه ره شه كردن ده كات. خزمه تكاره كان به هه لپه له ده ورى كو دبه نه وه. ده كه س دبه ن كه خه ريكى كه ولكردى ناژه له كه ن و له شيشى ده دن و هه نده نابات ناژه له كيو بيه كه له سه ر ناگره و له ناو نه و ميگره ده بيرتئين. پارچه گوشتى له هه موو زلتر و چه ورتتر ده بانه خزمه ت سه ردار و، نه و يش به هه ردوو ده ست

ده يگرى به له زه ته وه قه پالى لى ده دات و له گه ل عاره قيتى زور تاييه ت ده يخوا ت. جار ناچار تيكيش، تورشياتى به سه را ده خر مينى كه زور حه زى لى ده كرد، چيش ت لينه ره كهى هه ميشه به دوا وه يه تى و يه كى له كه ره سه كانيش گوزه به تورشياته بو نه وهى قه د لى نه پريت.

هه ر له ناكا و پكدا، هه موو هه ناوى ده توزيته وه. مه ليكشا له به ر ژان ده نه پينى و يا وه ره كاني هه لده له رزن. به تووره بو نه وه، باد ده كهى ده ستى توپ هه لده دا و ده ست به هيلنجدان ده كات، هه موو خوار دنه كهى ده هينيته وه. له به ر نازار ده چه ميته وه و ده ر شيته وه و ده ست به وريته كردن ده كات و ده بو ريته وه. ده يان له پياوان و سه ربا ز و خزمه تكار به ده وريا دين و ده چن و له تر سا هه موو نه بلق بوون و به گومانه وه سه يرى يه كتر ده كن. هه رگيزيش نازانى، چ ده ستى بوو زه هرى ها و يشته عاره كه يه وه. ره نگيشه كرا بته سه ركى تورشياته كه. يا له گوشتى نيچيره كه دا بووى؟ به لام رزژ به رزژ حيساب كرا: سى و پينچ رزژى ره به ق دواى كوژراني نيزام نه مه رووى دا. نيزام و تبووى «چل رزژ نابات». تو له كه ران وربان.

توركه ن خاتوون له نيو خيوه تى شاهه نشاييه و ته نها سه عاتيك له درامه كه وه دوور بوو. سولتاني بو دبه ن، بى ناگا، به لام هيشتا زيندو وه. هه ولى نه وه ده دات هه موو فزو ولييه كاني نه و ده ورو به ره ده ركات، ته نها خوئ و جيهان و سى له پياوه دلسوژه كاني ده مينته وه، هه ره ها پزيشكيكى بيلات كه ده ستى مه ليكشاى به ده سه ته وه يه.

ژنه چينييه كه ده لى:

- گه وهى خوم ده توانى هه لسى؟

- تره تريبى ده مار كتر ده بى، خودا فووى له مو مه كه كرد، وا پرته پرت ده كات و خه ريكه به به كجارى ده كوژيته وه؛ ته نها دو عا كر دمان له ده ست ده مينى.

- نه گه ر نه مه بيت ئيرادهى خواى گه و ره، ده گوئ بگرن بزنان چى ده ليم.

نه مه نه به رى تازه بيوه ژنيك نه بوو، به لكو هى خانى مهمله كه ت بوو.

- ته نها هه ر نه وانى كه وا له ژير نه م خيوه تن ده بى نه وه بزنان كه

سولتان له ناومان نيبه. هه موو ئه وه دووباره بکه نه وه که ورده ورده چاک ده بپته وه و پيوستى به ئيسراحت هه يه و که سيش ناتوانى ئيستا چاوى پى بکه وى.

چ مه له مه يه کى خويناوى و کورخايه ن بو، ئه وهى تورکه ن خاتوون. پيش ئه وهى دلئى مه ليکشا به يه کجاره کى له ليدان بکه ویت، ئه مری کرد و ئه و چند که سه دلئسوژهى ده وروپشتى که به يعهت بده نه سولتان مه حمود که ئه وکات ته مهنى هه ر چوار سال و نيوتک ده بو. پاشان په يامپکى بو خه ليفه نارد و مردنى ميترده کهى پى راگه ياند و داواى ئه وهى لى کرد که هه لباردنى کوره کهى ته سدق کات و نابى به هيچ جوړى دلئى ئه ميرى موئمين له پايته خت غايه له بکات و ناوى له هه موو خوبه يه کدا به رز ده کړتته وه و ستايشى بو ده کړت.

کاتپک داموده ستى ژنه سولتان به پرتويه به ره و ئيسفه هان، مه ليکشا چند رۆژپک ده بى کړچى داوى کردوه، به لام ژنه چينييه که هه واله که له له شکر ده شارپته وه. ته رمه که له سه ر گاليسکه به که و شه ش ته سپ رايده کيشى و ره شماليکيشى به سه را دراوه. به لام ژيانى هاوسه ربى هه تاهه تايى نيبه، ئه گه ر بيت و جه سته يه ک بوخوش نه کړت ناتوانى له نيو ئه و زبنده وه رانه دريژه به بوونى خوى بدات به بى ئه وهى تپک نه چى و بوگه ن نه بيت. تورکه ن ئه م ئه رکهى گرته ئه ستو و ويستى له ته رمه کهى خو رزگارکه ن. ئا به م جوړه مه ليکشا، «سولتاني خو شه ويست و شاهنشاهى مه زن، پادشاهى رۆژئاوا و کوله گهى ئيسلام و موسلمانان و شانازى پتوه که رى دونيا و باوکى هه موو غه زووه کان و پالپشتى خودا و خه ليفه» به شه و ناشترا، به دزيبه وه، له قه راغ ريگايه ک، ئيتر که سپک نه يتوانى گلکوکهى بدوزيته وه. «هه روه کو ميژوونوسان ده بيتن، هه رگيز نه بيستراوه که سه ردارپکى هه نده به توانا و ده سه لات بريت و که سپکيش نه بيت له سه ر ته رمه کهى بگريى و دو عايه کى له سه ر بخوئى.»

هه ندهى نه برد نه مانى سولتان ئاشکرا بو، به لام تورکه ن به چاکى خوى روون کرده وه: غه مى يه که مى ئه وه بو که هه واله که له دوژمنه کانى بشارپته وه، له کاتپکدا که له شکر و داموده ستى له پايته خته وه دوو روون.

له واقيعدا، ژنه چينييه که پيوستى به هه نده کات هه بو بو ئه وهى کوره کهى خوى له سه ر ته خت جيگير کات و خوى جله وى ده سه لات بگريته ده ست.

ميژوونوسانى ئه و ده مه به هه له يا نه چو بوون. له جياتى ئه وهى باسى له شکرى مه مله که ت بکه ن، باسى «له شکره کانى تورکه ن خاتوون» يان ده کرد. بو ئه وهى باسى ئيسفه هانپش بکه ن، ده يان وت پايته ختى خاتوون. کاتپکيش به تايه سه ر سولتانه - منداله که، ئه وه هه ر به ته واوى فه راموش ده کرا و ده يان وت «فه رزه نده کهى ژنه چينييه که».

به لام به رامبه ر به ژنه سولتان، ئه فسره کانى نيزاميبه قوت ده بو نه وه. له سه ر ليسته که يان، تورکه ن خاتوون دوو هم ناو بو، هه ر دوا به داوى مه ليکشا هه وه ده هات. کوره گه وه کهى نيزاميش، بارکيارووک که ته مهنى يانزه سال ده بو، لايه نگيرى خو يانانى بو ئاشکرا ده کن. به ده وريا ده هاتن و ده چوون و ئاموژگارى ده کرد و بو خه باتيش ئاماده يان ده کرد. يه که م ململانپى به قازانچى ئه وان کو تايى هات، ژنه سولتان ده بى له شارى ئيسفه هان کړوشکه بدات و هه نده ش نابات شاره که له چوارلاوه گه مارو ده دريت. به لام تورکه ن له و ژنانه نيبه که خوى به به زيو بزانتى، بو ئه وهى به رگرى له خو شى بکات ئاماده يه که په نابهرتته به ر فيل و داو که پاشان ده نگ ده ده نه وه.

بو نمونه نامه يه کى زور بو والى گه لى ناوچه ده نيرتت که به م شيوه يه ده ستى پى ده کرد: «من بيوه ژنم، منالپکى بچووکم له سه ر شانه و، پيوستى به باوکپکه بو ئه وهى بيته رتبه رى هه نگاوه کانى، بو ئه وهى مه مله که ت به ناوى خو يه وه به پرتويه به رتت. کى هه يه زياتر له تو بتوانى ئه م رۆله ببينى؟ به خيرا ترين کات به خوت و له شکره که ته وه وه ره، ئيسفه هان پاک بکه ره وه و سه رکه و تووانه ش ديبته ژووره وه و ئينجا شووت پتده کم و هه موو ده سه لاتپش ده که وپته ژير ده ستى تووه». پيلانه که به جيبه، ميرده کان به هه لپه هه ر له ئازربايجان و شامه وه ده چن؛ خو ئه گه ريش نه توانن شاره که رزگار بکه ن، ئه وه بو چه ند مانگپک پشوو ده ده نه خاتوون.

تورکەن پەيوەندی لە گەڵ حەسەن سەباحیش دەبەستى. «پەيمانى ئەو دەم نەدايتى کە سەرى نيزامولولکت پيشکەش دەکەم؟ ئيمرو هەر هەموو پايتەختە کەم پيشکەشى توو بيت، هەر هەموو ئيسفەهانت دەدەمى. دەزانم پياويكى زۆرت هەبە لەم شارە دەژين، باشە بۆچى بەدزيبهوه ئيش دەکەن؟ پيشان بلتى با خوڤيان ئاشکراکەن، زير و چەک و تفاقيان دەدەمى، با بەئاشکرا وەعز و ئيرشادى خوڤيان بکەن.» لە راستيدا، دواى چەندين سالى داپلۆسين، سەدان ئيسماعيلى خوڤيان ئاشکرا دەکەن. زۆر کەس خوڤيان وەر دەگيرنه سەر مەزەبە کەيان. لە چەند گەرەکتىکيشدا، لەسەر حيسابى ژنە سولتان، ميليشياى خوڤيان پیک دەهيتن.

بەلام، دوا ئەلە کەى تورکەن خاتوون رەنگبى هەر لە هەمووى زياتر بلیمە تيبى پیتو دياربى و لە هەمووشى بەجور ئەتتر بيت، ئەمە بوو: رۆژتکيان چەند ميريکی دامودەستە کەى دەچنە لای بارکيارووکى و پیتی دەلین کە ئیتر دەسبەردارى خاتوون دەبن و لەشکرە کەيان ئامادەى ئەو دەن کە ياخى بن و ئەگەر ئامادەى ئەو دەى هەبيت لە گەلئيانا بچیت و موفاجئە بچنە شارەو و ئەوکات ئيشارەت دەدەنە لەشکر کە ياخييون بەرپا بکەن: ئەو کات تورکەن و کورە کەى دەکوژریت و ئەویش بەرپاى گشتى لەسەر تەخت دادەنریت. لە سالى ۱۰۹۴ داین، بارکيارووک سىانزە سالتیک دەبيت و ئەم پيشنيارەش ختووکەى دەدا. گرتنى شارتيک هەر وا بەسەلتى، لە کاتيکدا ميرەکان ئەوا سالتیک دەبى کە شاريان گەمارۆ داو و بەبى ئەو دەى بتوانن بچنە شارەو! بەهيج جوړتيک دوودلبي پيشان نادان. شەوى داهاوو، بەبى ئاگادارى دامودەستە کەى، خوئى لە خپووتە کەى دەدزیتەو، لە گەل تەتەرەکانى تورکەن دەچنە بەر دەرگای کاهاپ، هەر وەکو سيجرى لى کرابيت، دەرگا لە خوڤا دەکریتەو. ئا ئەو تا، بەهەنگاوى پتەو رەوت دەکات و بەپاسەوانى بەکەيف و زەوق دەور دراو، و اش دەزانى ئەم کەيف و زەوقە پەيوەندی بەسەرکەوتنە کەى ئەو دەو هەبە. کاتيکيش پياوان بەدەنگى بەرز پیدەکەن، ئەو فرمانيان دەداتى کە بیدەنگ بن و ئەوانيش قروقەپ لى بیدەنگ دەبن، بەلام هەندە نابات دەدەنەو قاقای پیکەن.

مەخابن! کاتيکيش بەو دەزانى کە ئەم کەيف و سەفایە هەروا بەخوڤابى

نەکراو و کاريش لە کارترازاو، دەیگرن و دەست و پیتی دەبەستەو و دەمى دەگرن و چاوبەستى دەکەن و بۆ ئەو لە گەل ئەو قافلە قوشمە چييانە بيبەنە بەر دەرگای حەريمە کە. سەرۆکى خەسینراوان ها تەو ئاگا، بەرکردن چو تورکەن ئاگادارکاتەو. دەبى تورکەن برپار بدات چى لە نەيارى کورە کەى بکريت، بخنکينریت، چاوى دەر بهينریت. خەسینراو کە لە ناو دالانە نيمچە تاريکە کە داى، ئەو ئەفسەرانەى کە بۆيان نەبوو پەى بەرنە ناوچەى قەدەغە کراو، تووشى پيرەژنيکی خزمەتکار دین و دەلتى: هەندە نيبە ئەو کەشف کرا کە تورکەن خاتوون لەسەر رايەخە کەى کوژراو و باليفيکی زليان خستوتە سەر دەمى و باليفە کەش لە گوڤى فرى دراو. خەسینراو پیکى بازو ئەستووريش خوئى دەريازکرد؛ خزمەتکارە کە ئەو دەى دیتەو یاد کە چەند سالتیک لەمەو بەر بەفرمانى نيزامولولک ها تبوو حەريمەو.

لایه‌نگیرانی تورکهن له دوو فاقه‌یه‌کی نامۆ دان: خاتوونه‌کیان کوزرا، به‌لام سه‌رۆکی نه‌یاره‌کیان قۆلبه‌ست کردوو و له‌ژێر به‌زه‌یی ئه‌وان دایه و پایته‌خته‌کیان گه‌مارۆ دراوه، ئه‌و که‌سه‌ی که گه‌مارۆشی داوه زیندانی ئه‌وانه. چی لێ بکریت؟ جیهانی‌ش جیگای تورکه‌نی گرتوه و بۆ ئه‌وه‌ی پارێزگاری سولتانه‌ منداڵه‌که بکات و هه‌موو مه‌سه‌له‌که‌ش ده‌چیتته پیش ئه‌و بۆ ئه‌وه‌ی بریاری له‌سه‌ر بدات. تاكو ئه‌م له‌حزه‌یه‌ش جیهان خاوه‌ن زه‌هنی‌کی خه‌لاق بوو، به‌لام مردنی خاتوون وه‌ک ئه‌وه و ابوو که زه‌مین له‌ژێر پێیدا تووشی بوومه‌له‌رزه‌ هاتی. رووبکه‌نه‌ کوو و نامۆزگاری له‌ کێ وه‌ربگر، له‌ عومه‌ر زیاتر!

کاتی‌کیش عومه‌ر دیت، جیهان له‌ سالۆنه‌که‌ی تورکه‌ن دانیشتوو، له‌ دامینی په‌رده‌ قه‌رمزیه‌که، سه‌ری شوێر کردۆته‌ خواره‌وه، قژی ئالۆزکا و شاننه‌که‌راو که به‌سه‌ر شانیا هاتۆته‌ خوار. سولتانه‌که‌ش له‌ ته‌نیشتی ئه‌و دانیشتوو، ئاوریشمی له‌به‌ره و عه‌مامه‌یه‌کی‌شی له‌سه‌ره. ره‌ق له‌سه‌ر بالیفه‌که‌ی دانیشتوو؛ ده‌موچاو سوور و قنچکی ده‌رکردوو، چاوی نیمچه‌کراوه و پێده‌چی وه‌رس بووبیت.

عومه‌ر له‌ جیهان نزیک ده‌بیتوه. به‌هێواشی ده‌ستی گرت و ناوله‌پی ساویبه‌ ده‌موچاوی. به‌چرپه‌ش پیتی وت:

- پێیان راگه‌یاندم که تورکه‌ن خاتوون. باشت کرد بانگت کردم بۆ ئه‌وه‌ی بیمه‌ لات.

له‌کاتی‌کدا نه‌وازش له‌گه‌ڵ قژی ده‌کات، جیهان ده‌ستی لا ده‌دات.

- بانگم نه‌کردی بۆ ئه‌وه‌ی دلم بده‌یتوه. به‌لکو دلی مه‌سه‌له‌یه‌کی گرینگ بده‌یتوه.

عومه‌ر هه‌نگاوێک ده‌کشیتته‌ داوه‌ قۆل له‌سه‌ر قۆل و گوێ ده‌گریت.

- بارکیارووک که‌وتۆته‌ ته‌له‌وه، له‌ کۆشکدا زیندانه، داموده‌سته‌ش دوو رێیان له‌ پیش دایه. هه‌ندی‌ک ده‌لێن ده‌بێ بکوزریت، به‌تایبه‌ت ئه‌وانه‌ی

که‌ ته‌له‌که‌یان بۆ ناوه‌ته‌وه، ده‌یان‌ه‌وێ له‌وه‌ دلنیا‌بن که نه‌چنه‌ پیشی بۆ ئه‌وه دان به‌کاره‌که‌یان به‌یێن. هه‌ندی‌کی تریش ده‌یان‌ه‌وێ له‌ گه‌لی بگه‌نه‌ چاره‌سه‌ریک و بیگه‌یه‌ننه‌ سه‌رته‌خت و خاوی بکه‌نه‌وه و به‌لکو هه‌موو ئه‌م به‌سه‌رهات و شکستی‌یه‌ی له‌یاد ده‌چیت. هه‌ندی‌کی دیکه‌ش هه‌ن، ئه‌وان ده‌یان‌ه‌وێ به‌بارمه‌ته‌ به‌یه‌یلنه‌وه و بۆ ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ئه‌وانه‌ی که شاریان گه‌مارۆ داوه‌ دانووساندنی پێ بکه‌ن. رای توو چیه‌ و چ نامۆزگاری‌یه‌که‌مان ده‌که‌ی؟

- توخوا هه‌ر بۆ ئه‌مه‌ بانگت کردم و له‌ کتێبه‌کانت جیاکردمه‌وه؟

جیهان هه‌لده‌ستی و به‌تووره‌بیه‌وه:

- پێده‌چی ئه‌م کێشه‌یه‌ گه‌لی گرینگ نه‌بیت به‌لاته‌وه؟ به‌لام ژبانی منی پێوه‌به‌نده. چاره‌نووسی هه‌زاران که‌سی‌شی پێوه‌ گری دراوه، چاره‌نووسی شار و چاره‌نووسی مه‌مله‌که‌ت به‌نده‌ ئا به‌م کێشه‌یه‌وه. تووش، عومه‌ر خه‌یام، ناته‌وێ بۆ ساتیکیش چیه‌ ئیزعاج کری!

- به‌لێ راسته، نامه‌وێ، بۆ ساتیکیش چیه‌ ئیزعاج کریم!

ویستی به‌ره‌و ده‌رگا‌که وه‌رچه‌رخێ و پیش ئه‌وه‌ی بیکاته‌وه، گه‌رایه‌وه لای جیهان:

- هه‌میشه‌ هه‌ر دوا‌ی تاوان بانگ ده‌کریم. ده‌ته‌وێ ئیستاکه‌ چی به‌هاورپیکانت بلێم؟ ئه‌گه‌ر نامۆزگاری ئه‌وه‌یان بکه‌م که هه‌رزه‌کاره‌که به‌ره‌لاکه‌ن، چۆن گه‌رانته‌ی ئه‌وه‌یان بده‌می که سه‌یه‌نی تو‌له‌ی خو‌ی لێیان ناکاته‌وه و سه‌ریان نا‌په‌ریتنی؟ ئه‌گه‌ریش بلێم، به‌زیندان لای خو‌تان رایگر و وه‌کو بارمه‌ته‌ به‌کاری به‌یێن، یا ئه‌وه‌تا بیکوژن، ئه‌وه‌ خو‌ ده‌بمه‌ شه‌ریکی ئه‌وان. توخوا جیهان، له‌م هه‌موو کێشه‌یه‌ وازم لێ به‌یتنه، تووش خو‌ت له‌م کێشه‌یه‌ دوورخه‌ره‌وه.

به‌میه‌ره‌بانیه‌وه‌ قه‌ده‌ریک تیی راده‌مین:

- زارۆله‌یه‌کی سولتان جیگای زارۆله‌یه‌کی دیکه‌ ده‌گریته‌وه، وه‌زیری‌ک وه‌زیری‌کی دیکه‌ راو ده‌نی، توخوا جیهان، چۆن ده‌توانی جوانترین ته‌مه‌نی خو‌ت له‌نیو ئه‌م کولانه‌ی درندانه‌ به‌ریته‌ سه‌ر؟ وازیان لێ به‌یتنه‌ با سه‌ری

یەکتەری لێ کەنەوه. ئایا بەمە هەتاو رووناکی کەمتر دەبێت و شەرابیش تەمە تالتر دەبێ؟

- دەنگت نزم کەوه، عومەر، زەندەقی مندالە کە دەبەیت. لە ژوورەکانی تەنیشتی شەوه گوی قولاغ دەکەن.

عومەر بەورکەوه:

- ئەی بانگت نەکردووم بۆ ئەوهی گوی لە ئامۆژگارییەکانم بگری؟ باشە، هەر ئیستە بەبێ پێچوپی نا پێت دەلێم: ئەم سالتۆنە جێ بەتێڵە، لەم کۆشکە دەرچۆ دەرهوه و سەیری دواوهی خۆت مەکە، مەشلی مالتاوا، بوخچەکانت مەپێچەوه، دەستت بەدەرە دەستەم و با بگەرێنێنەوه مالتی خۆمان، تۆ شیعەر بەوێنەوه و منیش سەرنجی ئەستێرەکان دەدەم. هەموو ئیوارەیه کیش وەرە و بەرووتی خۆ بساوه لەشی منەوه و شەرابی میسکداریش گۆرانیمان بۆ دەچرێ و دونیا لەبەردەمان دەسپێتەوه و بەبێ ئەوهی بیبینین بەناویا تێدەپەڕین، بەبێ ئەوهی گۆیمان لێی بێت، نەخوێنی دونیا نەقوری دونیا بەپاژنە کائمانەوه نالکی.

جیهان چاوانی لێڵ هەلەگەرین.

- ئەگەر مەتوانیایە بگەرێمەوه نێو ئەو جیهانە پر بەرائەتە، پروا دەکەوی دوو دلیم دەنواند؟ بەلام زۆر درەنگە و گەلێک لەنێو ئەم ژیا نە ماومە تەوه. ئەگەر سبەبێ پیاوانی نیزامولولک شاری ئیسفەهان بگرن، ناوی من لەسەر لیستە کەیان رەش ناکەنەوه، لەمەیان گومانم نییە.

- من چاکترین هاوڕیتی نیزام بووم، دەتپارێزم، ناتوان بێتە مالتی من و ژنەکم برفین.

- عومەر چاوت بکەرەوه، تۆ نایناسیت، ئەوانە تەنھا هەر بیر لە تۆلە دەکەنەوه. هەر دوێنی بوو رەخنەوی ئەوهیان لێ دەگرتی کە تۆ حەسەن سەباح قوتارکرد؛ سبەبێنیش، رەخنەوی ئەوهت لێ دەگرن کە جیهانت شار دۆتەوه، ئەوه من و تۆ پێکرا دەکوژن.

- باشە، قەیناکە، خۆ بەیەکەوه دەبین، لە مالتی خۆمان دەبین و خۆ ئەگەریش قەدەری من ئەوه بێت کە لەگەڵ تۆ بمرم قەیناکە گویی نادەمی.

جیهان هەلەدەستیتە سەرپێ.

- بۆ من قەوی دەکا! من وا لەناو ئەم کۆشکەم، بەلەشکر دەور دراوم، لە شاری خۆم دەژیم، لە ئیستاش بەدواوه شار شاری خۆمە، ئامادەم تا دوا تنووک خوێنم خەباتی بۆ بکەم و ئەگەریش مردم، ئەوه وەکو شازنێک دەمرم.

- باشە دەزانی شازنان چۆن دەمرن؟ زەهرخواردوو دەکرتین، دەخنکیندرتین! یا لە خەوتندا! لە سیمای دەرەکید، ناتوانین خۆ لە کەساسی ئینسان بدزینەوه.

بۆ ماوهیهکی زۆر بەبێدەنگی سەیری یەکتەر دەکەن. جیهان نزیک دەبێتەوه، ماچی ئاگرین لەسەر لێوهکانی عومەر بەجێ دەهێلێ و بۆ ماوهیهک لە ئامیزیی ئۆقرە دەگرت. بەلام عومەر خۆی رادەپسکینێ، ئەم مالتاوا بێیە لە سەر ووی تەحەمولی ئەوه وەیه.

عومەر بۆ دوا جار تکی لێ دەکات:

- ئەگەر کەمترین بەها و نرخ بۆ عیشقە کەمان دادەنێی، وەرە لە گەلم، جیهان، سفرە لە هەیوان رازاندر او تەوه، کزەرە بایە کیش لە گرده زەر دەوه دیت، دوو سەعاتی دیکە هەر دووک مەستین و پاشان دەچین لێی دەنوین. بەخزمە تکارەکانیش دەلێم تا کو ئیسفەهان سەرۆکی خۆی هەلەبژێری، با ئاگادارمان نەکەنەوه.

لهو ئیواره بدهدا، بای ئیسفهان بۆنویه رامي کهسکی زهرده لوو دههتینی. به لām نای که خیابانه کان خاموشن! خه یام دهیه وی خوی له روانگاکه دالده بدات. عاده تن، هه ره هه نده به سه بچیتته ژوره وه و چاو به ئاسمانا گر بدات و په نجه له سه ره کاسه په لیه بیه کانی چاو لکه ئاسمانیه کهی دانیت، بۆ ئه وهی هه موو غه مه کانی به بادا بدات. به لām ئه مجاره بیان نا. ئه ستیره کان بیده ننگن، موسیقایه ک بهرز نابیتته وه، چریه یه ک هه لناسخ، نه تیه یه ک نادر کیتیریت. عومه ره نایه وی ماندوو و جارسیان بکات، ده بی بۆ ئه م بیده نگییه هوی تاییه تبیان هه بیت. ناچار ده گه ریتته وه به ره و مال له سه ره خۆ هه نگاو ده نی، زه لیکه به ده سه ته وه یه که هه ندی جار راید وه هشینتی، به سه ره تۆپه له گیای چریه وه یه یا چله داریکه یا خیبوو.

ئیس تاش وا له سه ره رایه خه کهی پالکه وتوو، چرا کوژاوه ته وه؛ بازووی به ده وری جیهانیکه خه یالی ده گوشت، چاوانی له به ره ئه سرین و شه راب سوور هه لگه راون. له لای ده ستی چه پی، شه ره یه ک و په ردا خیکه مسین که جار ناجاری به ده ستیکه ماندوو پری شه راب ده کات و غه رقی رامان و شکست، ملی پیوه ده نی. لیه وه کانی له گه لیدا هاتونه ته دوو، له گه ل جیهان، له گه ل نیزام. به تاییه تی له گه ل خودا. له و زیاتر کیه هه بیت بتوانی ئه م گه ردوون له یه کتر ازوه جاریکه دیکه پیکه وه گری داته وه؟

به ره به بیان، ماندوو، سه ره قورس، ئینجا عومه ره ده توانی چاو بنیتته خه و. چه ند سه عات خه و چوه چاوی؟ ده نگه پی پتی رپیوارئ له خه و هه لی ده ستیتنی، هه تاو به رزه و تیشکه کهی له درزی په رده که وه دیتته ژووری و به بازوو چاوی له و رووناکییه ده پاریتتی. له نیو چوار چیه کهی ده رگاکه وه ئه و که سه ده بینی که به و غه لبه غه لبه وه هه لساند. پیاویکی زل، جووتی سمیل. به په لاپیتکه و به یزووتنه وه یه کی دایکانه له ده سکی شمشیره کهی ده دات. میزه ریکه سه وزی توند به سه تراوی له سه ره، ده چروو سکیتته وه. به سه ره شانیشیا عه بایه کی مه خمه لی کورتی شوڤ کردوو ته وه و وه کو ئه فسه ره کانی نیزامیه.

خه یام به باو تیشکیتکه وه پرسیا ری لینی ده کات:

- ئه وه کیه؟ کیش بواری دایتی وا خه وم لینی تیکده ی؟

- باشه گه وره م قه د منی له گه ل نیزامو لولک نه بی نیوه؟ پاسه وانی شه خسی ئه و بووم، وه کو سیبه ری وا بووم. به فارتانی ئه رمه نی بانگیان ده کردم.

هاته وه یادی عومه ره، به لām ئه مه ش قه د کافی نییه بۆ دلنیا بییه کی ته واو. هه ست ده کات به نیک قورگی به هه موو هه ناوییه وه گری داوه. ئه گه ر ترسیشی له سه ره نیشتی ئه وه نایه وی به هیچ جزریک پییه وه دیار بیت.

- ده لیتی، پاسه وان و سیبه ری شه خسی خوی؟ که واته تۆ ده بوو پاریتگاری لینی بکه ی که ده ستی ئه و پیاو کوژه ی پی نه گات؟

- فرمانی دابوومی خۆم دووره په ریز را گرم. هه موو ده زانن که مردنیکه وای ده ویست. ده متوانی پیاو کوژه که بکوژم، به لām یه کیکه دیکه مان لینی قوت ده بووه وه. من چیم تا کو بتوانم بیمه ناو بژیکه ری نیوان ئه و و چاره نووس؟

- ئه ی باشه چیت لیم ده وی؟

- دوینتی شه و، له شکره کافان توانییان بچنه شاری ئیسفهان وه. پاسه وانه کان هاتنه پریمان وه. سولتان بارکیار و کیش رزگار کرا. ئیتر له ئیمیرۆ به داوه ئه و خاوه نی شاره که یه.

خه یام هه لسا بووه سه ری.

- جیهان!

هاوار و پرسیا ریکه پر له دله راوکی. فارتان هیچ نالی. سیمای پارای هاته و ته بییه له گه ل هه بیته جه نگا وه رییه که ی. عومه ره هه ست ده کات که له چاوانییه وه ئیعترا فیکه نا قولا ده خو نیتته وه. ئه فسه ره که ده ست به فسه که فسک ده کات:

- ویستم رزگاری بکه م، چه ندیش شانازیم به خۆوه ده کرد ئه گه ر به اتبایه خیزانه که تم به ده ستی خۆم به تینایه ته خزمه تی جه نابت! به لām دره نگ فریا که وتم. هه موو ئه وانه ی که له کو شک بوون، هه موو به ده ستی

سه‌ریازه‌کان کوژران.

عومەر به‌ره و ئه‌فسه‌ره‌که چوو، به‌هموو هیژی مه‌چه‌کی گرت، به‌لام به‌بێ ئه‌وه‌ی بتوانی بای بدات.

- تهنه‌ها بۆ ئه‌وه هاتوو ئه‌مه‌م پێ بلیتی!

ئه‌وه‌ی دیکه هه‌میشه ده‌ستی له‌سه‌ر ده‌سکی شمشیره‌که‌یه‌تی. به‌لام شمشیره‌که‌ی رانه‌گیشتا. به‌ده‌نگی‌کی ره‌تیب قسه ده‌کات.

- بۆ گه‌لی شتی دیکه‌ش هاتووم. ئه‌فسه‌ره‌کانی نیزامیه‌یه بریاران دا ده‌بی تۆش بمریت. وه‌کو ده‌وتریت، کاتی‌ک شیریک بریندار ده‌کریت، کوشتنی چاکتره. منیان ناردوووه بۆ ئه‌وه‌ی بتکوژم.

له‌په‌رێکدا خه‌یام هه‌بمن ده‌بیته‌وه. له‌ دواه‌ناسه‌دا پتووسته‌ دل ب‌لند خۆت نیشان ده‌یت. چه‌ندین هه‌کیم ژيانی خۆیان له‌وه‌دا خه‌رج کرد بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌نه‌ ترۆپکی هه‌لومه‌رجی ئینسانیه‌ت! به‌رگری له‌ ژيانی خۆی ناکات. به‌لکو زۆر به‌په‌یچه‌وانه‌وه، له‌ هه‌ر له‌حه‌زه‌یه‌کدا، هه‌ست به‌ره‌وه‌ینه‌وه‌ی ترس ده‌کات، زیاتر بیر له‌ جیهان ده‌کاته‌وه، گومانیش له‌وه‌ ناکات که ئه‌ویش دل ب‌لندانه‌ خۆی نواندوووه.

- هه‌رگیز له‌وانه‌ خۆش نام که ژنه‌که‌میان کوشتوو، تا ماوم به‌دوژمنیان ده‌زانم، له‌ هه‌موو ژیانیشمدا خه‌ون به‌وه‌وه‌ ده‌بینم که رۆژیک ئه‌وانیش تیی بچن! زۆر له‌سه‌ر هه‌قی ئه‌گه‌ر بته‌وی له‌ناوم به‌ریت!

- گه‌وره‌م، ئه‌مه‌ بریاری من نییه. پێنج ئه‌فسه‌ر بووین بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م بریاره‌ ده‌رکه‌ین، ئه‌وان، هه‌ر چوار ئه‌فسه‌ره‌که‌ی دیکه‌ رایان وابوو بکوژیت، تهنه‌ها من له‌گه‌ل ئه‌م رایه‌دا نه‌بووم و به‌رپه‌رچم دانه‌وه!

- به‌هه‌له‌دا چووینه! هاوڕه‌یه‌کانت ژیرترن.

- گه‌لی جار تۆم له‌گه‌ل نیزامولولکدا بینویه، وه‌کو باوک و کوڕ قسه‌تان پێکه‌وه‌ ده‌کرد، سه‌ره‌رای ره‌فتاری خه‌زانه‌که‌ت، به‌رده‌وام هه‌ر خۆشتی ده‌ویست. ئه‌گه‌ریش ئیستا له‌ناومان بوايه، ئه‌وه‌ تاوانبار نه‌ده‌کرای. له‌به‌ر خاتری تۆ له‌ جیهانیش خۆش ده‌بوو.

خه‌یام له‌ روخساری ئه‌فسه‌ره‌که‌ ورد ده‌بیته‌وه و هه‌روه‌کو تازه به‌تازه

هه‌ست به‌وجودی بکات.

- باشه ئه‌گه‌ر تۆ رات له‌سه‌ر کوشتنی من نه‌ده‌بوو، ئه‌ی باشه بۆچی ناروو‌تیانه بۆ ئه‌وه‌ی بکوژیت؟

- من خۆم هه‌لبێژارد. چونکه ئه‌وانی دیکه ده‌یانکوشتی. من نیازم وایه ده‌ستت لی نه‌ده‌م. ئه‌گینا وا نه‌ده‌که‌وتمه‌ گفتوگۆوه له‌گه‌لت؟

- باشه که گه‌راپته‌وه چ به‌هاوڕه‌یه‌کانت ده‌لیتی؟

- باسی هه‌یچ شتیکیان بۆ ناکه‌م. به‌جێیان ده‌هه‌تلم. هه‌نگاوه‌کانم دوا‌ی هه‌نگاوه‌کانت ده‌که‌ون.

- وا به‌هه‌مینه‌یه‌وه ده‌لیتی وه‌ک بلیتی ده‌میکه ئه‌م بریاره‌ت دا‌بێ.

- راسته، له‌ هه‌ق‌ه‌ته‌یه‌شدا وایه. هه‌ر وا له‌په‌رێکدا ئه‌م فیکه‌یه‌م به‌میشکدا نه‌هات. من له‌ یه‌کێ له‌ خه‌زمه‌تکاره هه‌ره‌ دل‌سۆزه‌کانی نیزامولولک بووم، بروام هه‌بوو ئه‌گه‌ر خودا نارده‌زووی لی بوايه، ئه‌وا ئیستا له‌ پتیناوی ئه‌ودا له‌ژێر گۆل ده‌بووم. ماوه‌یه‌کی گه‌لی زۆریشه بریاری ئه‌وه‌م دا‌بوو که ئه‌گه‌ر رۆژیکیان نیزامولولکی گه‌وره‌م له‌ناوبچیت، ئه‌وه‌ ئیتر نه‌ خه‌زمه‌تی کوڕی ده‌که‌م نه‌ خه‌زمه‌تی جیگره‌که‌ی، ئه‌م شمشیره‌ش فری ده‌ده‌م و شمشیر هه‌لگرتن نه‌بیته‌ پێشه‌ی من. بارودۆخی کوشتنه‌که‌ی ناچارم ده‌کات که بۆ دوا‌جار له‌ خه‌زمه‌تی دا‌بم، کوشتنی مه‌لیکشا دل‌ره‌قی کردم، په‌شیمان نیم: خه‌انه‌تی له‌ باوکی کرد، خه‌انه‌تی له‌ که‌سه‌ کرد که به‌خۆی کردبوو و گه‌یاندیه‌یه‌ لوتکه؛ که‌واته‌ موسته‌حه‌قی ئه‌وه‌بوو بمریت. پتووستی ده‌کرد که بیکوژم، به‌لام ئه‌م کاره نامکاته‌ پیاو‌کوژ. قه‌د مومکین نییه ژنی‌ک بکوژم. کاتی‌کیش هه‌قاله‌کانم خه‌یامیان بۆ دیاری کردم بۆ ئه‌وه‌ی بیکوژم، ئیتر له‌وه‌ تێگه‌یشتم که کاتی ئه‌وه هاتوو که ئیتره جیبه‌هه‌تلم، ژیانم بگۆرم، یا ئه‌وه‌تا ته‌رکی دونیا بکه‌م، یا ئه‌وه‌تا بیه‌شایه‌ریکی عه‌ودال. ئه‌گه‌ر ده‌ته‌وی گه‌وره‌م، هه‌ندی له‌ که‌لویه‌له‌کانت گرد بکه‌ره‌وه و با به‌زوو‌ترین کات ئه‌م شاره جیبه‌هه‌تلم.

- باشه بۆ کو‌ی برۆین؟

- بۆ هه‌ر کو‌یه‌که‌ ده‌ته‌وی، من دوات ده‌که‌وم و ده‌به‌م موریدی تۆ و ئه‌م

شمشیرهش پاریزگاربت لی دهکات. با ئەم پاشاگەردانییە کۆتایی بیت ئینجا دەگەرێنەوه.

لهو کاتەى که ئەفسەرەکه خەریکی نامادەکردنی و لاغەکان بوو، عومەر بەپەله، کەشکۆل و کەرەسەى نووسین و مەتارەیهک و کیسەیهکی لیواولییوی زێری نامادە کرد. بەلێرەواری مێرگەکانی ئیسفەهاندا تێدەپەرن، تا دەگەنە شارۆچکەى ماربین، بەدەستی رۆژئاواوه، سەرەرای ئەوهی سەربازیکى زۆریش لهو ناوهبوو، کەس دەخلى نەکردن. تەنھا وشەیهکی فارتان بەس بوو بۆ ئەوهی دەرگاگان بکرتنەوه و پاسەوانەکانیش بەرێزوه خوێان لابەدن. ئەم موحامەلەکردنە غایەله دەخاتە دلێ عومەرەوه، بەلام نایهوی ئەم رووهوه پرسیار له یاوهرەکهى بکات. تاكو ئیستا ئەوهی له دەستی عومەر دیت، تەنھا ئەوهیه که سیقەى پێ بکات و بەس.

تەنھا هەر سەعاتیک دەبیت و نابیت که بەرێگەوهن، رەشەخەلکێکی زۆر رۆژانە مالى عومەر و هەموویان تالان کرد و ئاگریشیان له خانووهکهى بەردا. دواى نیوه‌رۆ، روانگاگە تیکومەکان درا. هەر له هەمان کاتیشدا، تەرمە خامۆشەکهى جیهانییش له قەرغ شوورای باخچه‌کەش ناشترا. هیچ کێلێکیش بۆ مێژوو ئەوهی دەسنیشان نەکرد که گلکۆکهى جیهان له کوێ بوو.

ئەمە قسەیهکی نەستەقه که کەشکۆله‌کهى سەمەر قەند بۆمانى دەگێرێتەوه:

«سێ هاوړی له‌سەر دهشتایییه بەرزه‌کانی ولانی فارس پیاسه‌یه‌کیان ده‌کرد. پلێنگی‌کیان بەرەو روو دیت، تاكو خەیاڵ بۆی بچیت درنده بوو. بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ، پلنگه‌که لهو سێ پیاوه ورد ده‌بیتته‌وه و پاشان بەرەو روویان غار دەدات.

یه‌که‌میان له هەموویان بەتەمەنتر دەبێ، له هەموویان دەوله‌مەندتر و له هەمووشیان به‌تواناتر دەبێ. هاوار ده‌کا: «من گه‌وره‌ی ئەم شوێنەم، هەرگیز بوار ناده‌مه‌ ئاژەلێک ئەو خاکه تیکوپی‌ک بدات.» دوو تانجی پێ بوو، بەرەلای ده‌کاته سەر پلنگه‌که، توانیان گازی لی بگرن، بەلام هەنده‌ی تر

هاربوو، تییان بەربوو و پاشانییش خۆی فری دایه سەر خاوه‌نه‌که و هەلاهلای کرد.

ئا ئەمەبوو چاره‌نووسی نيزامولمولک.

دووه‌میان ده‌لی: «من زانام، هەموو کەسیک ریزم لی ده‌گرێ، بۆچی چاره‌نووسی من بکه‌ویتته‌ نێوان پلنگ و تانجیانه‌وه؟ پشتی لی‌کردن و هەلات و چاوه‌رێی ئەم مەملانییەى نەکرد. ئا لهو کاتەوه، له‌م ئەشکه‌وته‌وه بۆ ئەو ئەشکه‌وت و لهو کەلاه‌وه بۆ ئەو کەلاه‌ویه، هەستیشی ده‌کرد که ئەو پلنگه‌ و له‌ناو خەرجه‌که‌ی دایه.

ئا ئەمە بوو چاره‌نووسی عومەر خەيام.

سێیه‌میان پیاویکی ئیماندار ده‌بێ. بەناو له‌پ کراوه‌یی، بەرەو رووی پلنگه‌که ده‌چیت، بەدەسه‌لاته‌وه سەیری ده‌کات و بەزمانیکی پاراویشه‌وه پێی ده‌لی: «بەخێر بێیتە ئەم خاکه. هاوړتییه‌کانم له‌ من ده‌وله‌مه‌ندتر بوون، تۆ رووت کردنه‌وه، شانازییان بەخۆوه ده‌کرد، تۆ ملکه‌چیان کرد.» ئاژەله‌که گوتراوه‌ی، ئیغرا بوو و دەسته‌مۆکرا. بەسەریا زال بوو و توانیشی که‌ویی بکات. لهو رۆژه‌وه، پلنگ چیه‌ توانای ئەوه‌ی نییه‌ خۆی لی نزیک بکاتەوه و، پیاوانیش خوێان لێی دوور ده‌گرن.»

کەشکۆله‌که ئەوها کۆتایی پێ ده‌هێنێ: «کاتیکیش زەمان، زەمانی شوێش و ئینقلاباته، کەس ناتوانی رێگه‌ی لی بگریت، کەس ناتوانی له دەستی هەلبیت، چەند کەسیک خزمه‌تی ده‌کەن. له هەموو کەسیکیش چاکتر، حەسەن سەباح توانی درنده‌یی جیهان دەسته‌مۆ بکات. هەموو ده‌ورووبه‌ری خۆشی تۆقاند، بۆ خۆشی، له‌ قولەى هەله‌مووتدا، پانتایییه‌کی چکۆلانه‌شی بۆ هێمنی خۆی دابین کرد.»

هەنده‌ی نەبردبوو حەسەن سەباح قەلاکه‌ی داگیر کردبوو، دەستی به‌ئیش کرد و بۆ ئەوه‌ی جیگایه‌کی چوارچێوه رێژکراو بۆ خۆی دابین بکات. سەرته‌تا ویستی هەموو ئیحتیماڵیکی پەى بردن به‌ شوێنه‌ نه‌هێلتی، دوژمن نەتوانی زه‌فه‌ری پێ ببات. بیناسازی قەلاکه‌ زۆر به‌بێمه‌تی دروست کرابوو و شوێنێکی نمونەیی بوو، ئەویش دەستی کرد به‌پرکردنه‌وه‌ی هەموو ئەو

درزانه‌ی که له بۆی هه‌بوو له گرده‌کانی ده‌وروبه‌ره‌وه بچنه ناو قه‌لاکه‌وه .
 به‌لام ئەم قایم‌کردنه بۆ حه‌سه‌ن به‌س نه‌بوو . خۆ ئەگەر په‌ی بردنه قه‌لا
 شتیکی مه‌حال بیت، ئەوانه‌ی هه‌له‌مووت گه‌مارۆ دده‌ن، ده‌توانن ئاو و
 ئازووقه‌ی لێ بپرن . هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌شه که زۆرجار قه‌لا چۆکی داوه . له‌م
 روه‌وه هه‌له‌مووت زوو زه‌فه‌ری پێ ده‌بریت، چونکه ئیحتیاتیکی ئاوی
 خواردنه‌وه‌ی زۆر که‌می هه‌یه . که‌واته مورشیدی گه‌وره ده‌بێ چاره‌سه‌ر
 بدۆزیته‌وه . له‌جیاتنی ئه‌وه‌ی ئاو له روه‌باره‌کانی ده‌وروشته‌ بگوازیته‌وه ،
 هه‌ر له چیاکه‌دا حه‌وزیکی گه‌وره‌ی دروست کرد بۆ ئه‌وه‌ی له کارێز و
 جۆگه‌له‌کانه‌وه ، ئاوی باران و ئاوی تهاوه‌ی به‌فری تیا کۆپیته‌وه . کاتیکیش
 ئیمپرو سهر له پاشماوه‌ی ئه‌و قه‌لایه دده‌ین، به‌ئیعجاب هه‌وه سه‌یری ئه‌و
 ژوره ده‌که‌ین که حه‌سه‌نی تیا ژیاوه ، «حه‌وزه موجیزه» ، به‌قه‌ده ئه‌وه‌ی لێ
 ده‌رده‌هێنرا ، هه‌نده‌ش ئاوی تیا ده‌رژا و قه‌تیش له لێواری حه‌وزه‌که‌وه ئاو
 سه‌ری نه‌ده‌کرد .

بۆ ئازووقه‌ش، مورشیدی گه‌وره و بیریکی قوولێ هه‌لکۆلێبوو، رۆن و
 سرکه و هه‌نگوینی تیا هه‌لده‌گیرا؛ هه‌روه‌ها میوه‌ی هیشک کراوه و
 هه‌نده‌یان تی ده‌ئاخنی بۆ ئه‌وه‌ی ئەگه‌ر هات و قه‌لا ته‌واو گه‌مارۆ درا ،
 بتوانن بۆ ماوه‌ی سالیکی ته‌حه‌مول بکه‌ن . سالیکی بۆ ئه‌و سه‌رده‌مه
 زۆربوو ، بۆ ئه‌وه‌ی ئەوانه‌ی گه‌مارۆی شویتیک دده‌ن بتوانن سالیکی
 چاوه‌رێ بکه‌ن . به‌تایبه‌تی له‌و ناوچه شاخاوبییه‌ی که زستانی هیشک و
 برینگه .

ئا به‌م جو‌ره ، حه‌سه‌ن قه‌لغانیکی پته‌وی هه‌یه؛ چه‌ک و تفاق‌ی موته‌قی
 هه‌یه بۆ به‌رگری له‌خۆکردن . وێرای ئه‌و پیاوکوژه دلسۆزانه ، که‌واته حه‌سه‌ن ،
 چه‌ک و تفاق‌ی شالاوبردنی موته‌قیشی له‌ژێر ده‌ست داوه . چۆن ده‌کرێ
 چۆک به‌که‌سیک به‌هینین له‌کاتیکیدا ، ناماده‌ی ئه‌وه بیت بمریت؟ گشت
 خۆپاراستنیک له‌سه‌ر بناغه‌ی ره‌وینه‌وه به‌نده ، شه‌خسییا ته‌گرینگه‌کان ،
 وه‌کو ده‌زانین ، به‌پاسه‌وانی زۆر و زه‌به‌لاح و تۆقینه‌ر ده‌ور ده‌درتین ، بۆ ئه‌وه‌ی
 زنده‌قی هه‌موو که‌سیک به‌ن که ته‌مای ده‌ستدرتیییه‌کی هه‌بیت . به‌لام
 ئە‌ی ئەگه‌ر هات و ئه‌وه‌ی به‌ته‌مای ده‌ستدرتییکردن بیت ترسی له‌ مردن

نه‌بێ؟ ئە‌ی ئەگه‌ر وای لیک داوه‌وه که شه‌هیدبوون پێگایه‌کی قه‌دیره به‌ره‌و
 به‌هه‌شت؟ ئە‌ی ئەگه‌ر هات و هه‌میشه وشه‌کانی مورشیدیشی له‌سه‌ر
 زاریبیت که ده‌یوت: «ئێوه بۆ ئەم دونیا به‌ دروست نه‌کراون، ئێوه بۆ ئه‌و سه‌ر
 دونیا دروست کراون . ئایا ماسییه‌ک ترسی ئه‌وه‌ی هه‌یه فه‌ری دریته
 زه‌رباوه؟» ئە‌ی ئەگه‌ریش ، پیاوکوژ توانی خۆی بخزینیته‌ نیو به‌ره‌ی
 قوربانییه‌وه ، ئه‌و کات ، هه‌یچ شتیکی ناکریت . «ده‌سه‌لاتی من له‌ هه‌ی
 سولتانی که‌متره ، به‌لام من زیاتر ده‌توانم ئە‌زیه‌تت بده‌م وه‌ک ئه‌و» ،
 رۆژتیکیان حه‌سه‌ن بۆ والی ناوچه‌یه‌ک ئە‌مه‌ی نووسیوو .

ئا به‌م شیوه‌یه حه‌سه‌ن سه‌باح ، له‌ناو قه‌لاکه‌یدا ئامیتری جه‌نگی
 موته‌کامیلی دروست کرد که له ده‌ره‌وه‌ی خه‌یالدا بوو و حه‌سه‌ن
 قه‌تاوقه‌تیش قه‌لا‌ی جی نه‌هیشته؛ میژوونوسان ئه‌وه ده‌لێن که له دوا سی
 سالی ژیاویدا ، ته‌نها دوو جار مان مال‌ه‌که‌ی جیه‌یشتوه ، ئه‌و دوو جار هه‌ش بۆ
 ئه‌وه‌ی سه‌ر خانوه‌که‌ی که‌وت! له سه‌به‌ینیه‌وه بۆ ئێواره به‌چوارمه‌شقی له‌سه‌ر
 حه‌سیره‌که‌ی داده‌نیشته . حه‌سیره‌که‌ش له‌به‌ر دانیشتن سوابوو و به‌لام
 نه‌یده‌ویست بیگۆژی یا بی‌دوورنه‌وه ، ده‌رزی دده‌ا و ده‌ینووسی و
 پیاوکوژانی به‌دوای دوژمنانی به‌ره‌لا ده‌کرد . رۆژی پێنج که‌ره‌تیش ، هه‌ر
 له‌سه‌ر هه‌مان حه‌سیر ، له‌گه‌ل میوانه‌کانا نوێژی داده‌به‌ست .

بۆ ئە‌وانه‌ی که هه‌رگیز رێیان نه‌که‌وتبیته هه‌له‌مووت و چاویان
 به‌پاشماوه‌ی نه‌که‌وتبێ ، بێ سوود نییه ئە‌گه‌ر بیت و هه‌ندی رده‌کاری له‌م
 روه‌وه تۆمار بکه‌ین؛ ئه‌ویش ئه‌وه‌یه که ئەم شوینه هه‌رگیز هه‌نده ناویانگی
 له میژوو ده‌رنه‌ده‌کرد ئە‌گه‌ر به‌هاتبایه تاچه خه‌سه‌له‌تی ته‌نها هه‌ر ئه‌وه بوايه
 که گرتنی سه‌خته ، به‌لکو له‌به‌رئه‌وه‌ش بوو که له‌سه‌ر لووتکه به‌ردینه‌که‌ی ،
 ده‌شتایییه‌کی پانویه‌رین هه‌بوو که به‌ئاسانی شاریکی له‌سه‌ری دروست
 ده‌کرا ، یان هه‌ر به‌لایه‌ن که‌م گوندیکی گه‌وره‌ی له‌سه‌ر دروست ده‌کرا . له
 زه‌مانی حه‌شاشه‌کاندا ، له رۆژه‌ه‌لاته‌وه ، له تونیلیکی ته‌سکه‌وه که به‌قه‌لا
 نزمه‌که تیده‌په‌ری و ئیتر رچه‌ی تیکه‌لا و ، خانو له‌گه‌ل دروستکراو که له
 سایه‌ی شووره‌که‌دا ده‌گه‌یشته‌ مه‌یدانه‌که ، تاچه شوینی کۆبوونه‌وه بوو بۆ
 کۆمه‌له‌که ، ئینجا ده‌گه‌یشته‌ قه‌لا به‌رزه‌که . ئە‌میش به‌شووشه‌یه‌ک ده‌چوو

لهسەر قهبرغه دانراييت، رۆژههلاتی ئەستوور و تا بەرهو رۆژئاواش بچوويتايه بارىكۆكە دەبووه. گهرووهكەش دەرهەندىك بوو زۆر بەمەحكەمى پاسەوانى دەكرا. خانووهكەى حەسەنیش له كۆتايىيهكەى بوو. تەنها پەنجەرهيهكەى هەبوو، ئەويش دەپروانىيه دۆلە هەزار بەهەزارهكە. قهلايهك بوو لەناو قهلا.

بەهۆى ئەو كوشتاره سەيرناميزانهى كه ئەو فرمانى بۆ دەردەكرد، بەهۆى ئەو هەموو ئەفسانانهى كه لەمەر ئەوهو ريسرا، له بارهى تايهفه و كۆشكهكەيهوه، مورشيدى گهروهى حەشاشهكان، بۆ ماوهيهكى دوورودرێژ سەرتاپاي رۆژههلات و رۆژئاواى تۆقاندبوو. له هەر شارىكى ولاتى موسلماناندا ئەشرافى گهوره لهناوچوون، خاچپهستان دوو تا سێ پياوى گهورهيان بوو بهقوربانى. بهلام هەر زۆر خيرا ئەوه له ياد دهكەين كه سەرەتا له هەلهموت تۆقاندن سەقامگير بوو.

چ دەسهلاتىك له خەسلەتى سەربازسازى بوودەلهتره؟ مورشيدى مەزن ويستى هەموو ساتى موربدهكانى ياسارپێژكات. هەموو ئاميرىكى مۆسقى قەدەغه كرد، بچووكترين شمشالى بەرامبەر بەجهماوهرى بەزۆر كۆبووهوه دەشكاند و فرپى دەدايه ناو ئاگرهوه و گوناھباريشيان داغ دەكرد و پيش ئەوهى له كۆمهلهكە تيرۆ بكرت، بەتيروتەسەلش جەلدەيان لى دەدرا. له خواردنەوهى هەموو جوۆره خواردنەوهيهك كه ئەلكۆلى تيداييت قەدەغه دەكرا. رۆژتيكيان حەسەن كورپهكەى خۆى بەمەستى چاوى پى دەكهوئ، سزاي مردنى بەسەرا دەركرد، له كۆبوونەوهى گشتيدا، سەرەراى پارانهوهى داىكى، بۆ رۆژى دواى، له گەل شەبهقدا، كوشتيان. بوو بەهونە. لەو رۆژه بەدواوه كەسيك جورئەتى ئەوهى نەكرد تەنها قومىكيش بخواتهوه.

حوكمى قەزاي له هەلهموتدا بەكتوپرى بەرپى دەخرا. دەگيرنهوه و دەلین رۆژتيكيان تاوانىك له قهلا دەكرت. شايدىك كورى دووهى حەسەن تاوانبار دەكات. بەبى ئەوهى له رووداوهكە بكوئنهوه، حەسەن سەرى دوا كورى لى دەكاتەوه. چەند رۆژتيك دواى رووداوهكە، تاوانبارە راستەقينهكە دانى بەگوناھهكەى خۆى نا و ئەويشيان دەسبەجى كوشت.

ميتروونووسانى مورشيدى گهوره باسى ئەوهش دەكەن كه بەكوشتنى كورپهكانى خۆى، بى لايەنى خۆى بۆ كۆمهلهكەى ئاشكرا دەكات و دەيان وت كه بەم سزا نمونەيىيانە، بۆ قەزىلەت و ئەخلاق هەلهموت بوو بەناوچەيهكى ئارام. ئەوهى زۆر ريشى تيدەچى، له رىگای چەند سەرچاوهيهكەوه كه دەلین بۆ رۆژى دواى، تاقە ژنهكەى و كچهكانى دژى حەسەن وەستان و حەسەنیش فرمانى دا كه قهلا بەدەر بكرين و بەجىگرهكانى راگەياند كه دەبى ئەوانيش تا بەم جوۆره رەفتار بكەن بۆ ئەوهى كارىگەرى ژنان حوكمى راست نەشتوپنى.

خۆى له دەرەوهى جيهان بىينى و دوورويشتى خۆى چۆل كات، دوورويشتى خۆى بەشووراي بەردىن قايىكات و دەورو بهرى بەترس بتهنى، رەنگە تا ئەمە بووى خەونە پووجهكەى حەسەن سەباح.

بەلام وردە وردە ئەم چۆلهوانىيه هەراسانى لى دەبرى. پاشا هەرە بەدەسهلاتەكان ئينسانى شپتن يا هاودەمى دلخوشين بۆ سووركردنهوهى ئەو توندوتيريبهى كه له دەوربان كۆبۆتهوه. چا و ئەبلەقەكە، بى ئامان تەنهايه، چواردهورى ديواره، حەپسى مالى خۆيهتى و لەناو خۆيدا داخراوه. كەسيك نييه لهگەلى قسە بكات، تەنها بەرەعيبهتى خاوخليچ و خزمەتكارى لال و موربدي بەنج ليدراو دەوردراوه.

لهو هەموو كەسهى كه ناسينى، تەنها لهگەل يەك كەسدا دەيتوانى قسە بكات، وەكو لەنيوان دوو هاوړيدا، يا بەلايهن كەم لەنيوان دوو ئينساندا. ئەويش خەيام بوو. بۆيه نامەيهكى بۆ نووسى. نامەيهك بوو كه تيايا بى هيوايى خۆى لەژير لووتبهرزيبهكى قەبه ئاشكرا دەكرد، نووسيبووى:

«لەجياتى ئەوهى وەكو هەلهلاتوويهك بژييت، بۆچى نايهى بۆ هەلهموت؟ منيش وەكو تۆ تووشى راوانان هاتم و وا ئيستاستا من ئەوانى ديكه راو دەنيم. ليرە له ئاماندا دەژييت، خزمەت دەكرت، هەموو ميرانى دونيا ناتوانن دەست له يەك تالەمووى پرچت بدەن. كتيبخانهيهكى زۆر گهوره دروست كردووه، هەرە دەگمەنترين كتيبي تيا دەدۆزبتهوه و ئيتر بەكهيفى خۆت، دەتوانى بنووسى و بخوئيتتهوه. ليرە هەست بەئارامى دەكهيت.»

له راستیشدا، لهو رۆژوهی که خه یام ئیسفه هانی جی هیشتهوه، وهک ههلا توو و له پایی کۆمه ل ده ژیت. کاتیکیش سهر له به عدا ددات، به ئه مری خه لیفه ئه وهی لئ قه ده غه ده کریت که له گه ل جه ماوه ری کۆبووه وه قسه بکات و یا ئه وه تا بوار به موعجیبینی بدریت که به لیشاوه وه دین و پاله په ستویانه له پیش ده رگا که ی بو ئه وهی سهری لئ بدن. کاتیکیش ده چیته حج، ناحه زه کانی به یه ک دهم هاوار ده که ن: «حجی رواله ته!» له گه رانه وه شیدا، به به سراپه وه تیده په پریت، کوری قازی ده چیته لای و زۆر به ئه ده به وه پتی ده لئ مانه وهی له شاره که کورت کاته وه.

تا لهو سهرده مه دا، چاره نووسی قه ده هه نده موحریج نه بووه. کهس گومان له بلیمه تی و زانایی ناکاته وه؛ بچیته هه ر لایه ک، خه لکیکی خوتنده واری زۆر له دوری کۆ ده بیته وه. پرساری له مه ر ئه ستیره ناسی و ئه لجه بر و پزیشک سازی و، به لکو له باره ی کیشه ی تایی نیشه وه لئ ده کریت. زۆر به پرامانه وه گوتی لئ ده گرن. هه میشه ش چه ند رۆژیک دوا ی گه بشتنی، یا چه ند هه فته یه ک، موئامه ره بیکی بو ده چیتنریت و درۆوده له سه ی زۆری بو هه لده به ستن. به کافر و ئه هلی بیدعه ی له قه له م ده دن، براده ربی له گه ل حه سه نی ده هیننه وه یاد، هه ندی جاریش به سیمابازی تاوانباری ده که ن که له وه و پیش له سه مه رقه ند ده نگی دابووه وه، خه لکی دهم شپ و دهم هاریش ده نیرنه کۆبوونه وه کانی بو ئه وهی قسه ی پی تیک دن و ئه وانیه که ئاماده ن خانه خویی بو بکن، هه ره شه ی سزایان لئ ده کریت. به شتیه یه کی ئاسایی، زۆر له سه ر شت ناروات. هه ر که هه ستی به وه کرد که ئه مۆسفیر قورس و به بارستاییه، خزی به نه ساغ ده رده که وینئ، بو ئه وهی به ره و رووی جه ماوه ره که ی نه بیته وه. هه نده ش نابات، شار به جی ده هیلئ. سهری خۆی به ره و قوناغیکی دیکه هه لده گریت. ئه و قوناغه نوپیه ش، ئه ویش کورته و ئه ویش پری له ریکه که وته.

به نه عله ت ده کرئ و تا سنووری په رستنیش ریزی لئ ده گیرئ، جگه له قوترانی هاوړیتی، هه میشه له خانویه ک ده گه ریئ، له سایه ی که سیک

ده گه ریئ، له پالپشتیک ده گه ریئ. چونکه ئه و مووچه یه ی که نیازم بو ی بری بووه وه، له دوا ی مردنی، یه ک فلسی نه دراو ده تی، ناچار سهر له میران و الیان بدات و هه مو مانگیک به ختیان له ژیر رووناکی ئه ستیره ناسی بو بخوتینته وه. سهره رای ئه وهی هه میشه هه ر له پیداو یستی دایه، به لام ده زانی چۆن به بی سهر شو ری خه رجی خۆی په یاداکات.

ده گپنه وه و ده لپن وه زیریک سهری له وه سو رده مینئ که گوتی له عومه ر ده بیت که داوا ی پینج هه زار دیناری زیتری لئ ده کات و ئه ویش له وه لامدا ده لئ:

- ئه ری ئه وه ده زانی که ئه و پارده یه مووچه ی منیش نییه ؟

خه یامیش خیرا دپته وه لام:

- زۆر شتیکی ئاساییه.

- باشه له بهر چی؟

- چونکه له هه موو سهرده میکدا، زانای وه کو من، به په نجیه ی ده ست ده ژمیتر دین. به لام ده کرئ هه موو سالیکی پینج سه د وه زیری وه کو تو دیاری بکریت.

میژوونوسان ئه وه ته سدیق ده که ن که وه زیره که دداته قاقای پیکه نین و هه موو داواکارییه که ی خه یام جیبه جی ده کات و مه ده نییانه دان به و لیکچوونه به فیزه ی ده نیت.

له و سهرده مه عومه ر ده نووسی: «سولتان نییه له من شادتر بیت، ده رۆزه که ریش له من غه مبارتر».

سال دپت و ده روا. ده که وینه سالی ۱۱۱۴ و له شاری مه رقه ده بینریت، مه ره قه ی کۆنه پایته ختی خوراسان، هه میشه ناوبانگی به خه ز و ئه و ده کتیبخانه یه ده رکردبوو که ده میکیشه له ده ره وهی هه موو رۆلیکی سیاسیییه. بو ئه وهی دره وشانه وه بیه خشیته بیلاته ته لخه که ی، والی ناوچه که ده یه وی شه خسیاتی به شورته ی ئه و سهرده مه له ده ور خو کۆکاته وه. ده زانی چۆن خه یامی مه زن به لای خویا راکیشئ: پیشنیاری ئه وهی بو ده کات که روانگیه ک هه ره کو ئه وهی ئیسفه هانی بو دروست

بکات. عومەر ته‌مه‌نی شه‌ست و شه‌ش ساڵه و ته‌نها خه‌ونیش به‌مه‌وه ده‌بینی، به‌حه‌زێکی هه‌رزه‌کارانه‌وه پرۆژه‌که قبول ده‌کات. هه‌نده نابات، دیواری ئەم خانوو به‌ره‌یه، به‌سه‌ر گرێک، له‌ گه‌ره‌کی باب سه‌نجان، له‌ ناوه‌ند سونبول و دارتووی سپی به‌رز ده‌بیته‌وه.

بۆ ماوه‌ی دوو ساڵان، عومەر به‌ختیاره و زۆر به‌گه‌رمی کار ده‌کات؛ وه‌ک ده‌لێن، تاقیکردنه‌وه‌ی له‌مه‌ر پێشبینی که‌شه‌وه ده‌کات، زانیارییه‌کانی له‌ باره‌ی ئاسمانه‌وه یارمه‌تی ده‌دات که بتوانی، بۆ ماوه‌ی پێنج پرۆژی یه‌ک له‌ دوای یه‌ک، پێش‌ببینی گۆڕانی که‌ش بکات. هه‌روه‌ها له‌ باره‌ی ماقاتیکیشه‌وه، که‌شه به‌بیردۆزه پێش‌وه‌یه‌کانی ده‌دات؛ ده‌بی چاوه‌پروانی سه‌ده‌ی نۆزده‌م بکه‌ین بۆ ئه‌وه‌ی زانا و باسکاره ئه‌وروپییه‌کان دان به‌بلیمه‌تی پێش وه‌ختی خه‌پام بنین که‌ گه‌شه‌ی به‌ئنده‌زی نا - ئوقلیدی داوه. هه‌روه‌ها چوارینه‌ ده‌نوسێ و زۆریش پێده‌چێ که‌ له‌ ژێر کاریگه‌ری جوژه‌ها تری و په‌زی شاری مه‌ره‌فه ئه‌نجامی دا‌بیت.

به‌رامبه‌ر به‌م هه‌موو کاره‌ش، ئاشکرایه ده‌بی لایه‌کی دیکه‌ی ئەم ته‌رازووه ده‌سنیشان بکریت. عومەر پێویسته، له‌ هه‌موو کۆپونه‌وه‌یه‌کی په‌رسی کۆشک ئاماده‌ بیت و له‌ هه‌موو جه‌ژنیکیشدا ده‌بی له‌ دیوه‌خان ئاماده‌ بیت و ئاماده‌ی ئه‌وه‌ش بیت که‌ دوو قسه‌ بکات و ئیستیشهادی به‌یئیته‌وه و دوو دێر شیع‌ر بخوێنیته‌وه. ئەم مونا‌سه‌به‌تانه زۆر ماندووی ده‌کات. له‌وه زیاتر که‌ هه‌ست ده‌کات که‌ به‌رگی ورچێکی زانی له‌ به‌ره، هه‌ست به‌وه‌ش ده‌کات که‌ ئەم کاته به‌نرخه‌ی خۆی به‌زایه‌ ده‌دات، چاکتر نییه‌ ته‌نها هه‌ر خه‌ریکی کاری خۆی بیت، جگه‌ له‌وه‌ی که‌ ترسی ئه‌وه‌شی هه‌یه که‌ تووشی خه‌لکانێکی زۆر نابوت بیت.

هه‌روه‌کو له‌ به‌کێ له‌ رۆژانی مانگی ره‌شه‌مه، بوو به‌ده‌مه‌ته‌قیی له‌گه‌ڵ یه‌کێ له‌ ناحه‌زه‌کانی که‌ چوارینه‌یه‌کی زه‌مانی لاوی به‌رگویی که‌وتبوو و کردبوویه ده‌مه‌قاله‌ له‌گه‌لی. ئەو رۆژه‌ش، دیوه‌خان له‌ به‌ر خوێنه‌واری میزه‌ر له‌سه‌ر جمه‌ی ده‌هات، والی شاگه‌شکه‌یه و به‌ئاره‌زووشه‌وه ته‌ماشای دانیش‌توان ده‌کات.

کاتی‌ک عومەر ده‌گاته ئه‌وی، گه‌فتوگۆ گه‌رمه و له‌سه‌ر مه‌سه‌له‌یه‌کی ئایینی چه‌قی به‌ستوه که‌ باه‌تییکی گه‌لی باوی ئەو سه‌رده‌مه بوو: «ئایا ده‌کرا گه‌ردوون له‌مه چاکتر دروست بکرایه؟» ئه‌وانه‌ی که‌ به «نا» وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه به‌گونا‌هباریان دا‌ده‌ن، چونکه له‌م وه‌لامه ئه‌وه ده‌خوێندرتیه‌وه که‌ خودا زۆر به‌وردی شاکاره‌که‌ی دروست نه‌کردوه.

ئه‌وانه‌شی که‌ به «نا» وه‌لام ده‌ده‌نه‌وه، ئه‌وانیش دیسه‌انه‌وه هه‌ر به‌گونا‌هباریان دا‌ده‌ن، چونکه به‌م «نا» یه ئه‌وه لیک ده‌درتیه‌وه که‌ خودا له‌ توانایدا نییه شتیکی له‌مه چاکتر دروست بکات.

زۆر به‌تونیدییه‌وه ده‌مه‌ته‌قی ده‌کری، به‌ده‌ست و په‌نجه ئامازه ده‌کریت. خه‌پام ته‌نها، به‌دزییه‌وه خه‌ریکی ئه‌وه‌یه سه‌رنجی جوولانه‌وه‌ی ده‌ست و ته‌عبیره‌کانی ده‌موچاو بدات. به‌لام یه‌کێ له‌وانه‌ی که‌ خه‌ریکی قسه‌کردن ده‌بیت، ستایشی عومەر ده‌کات و به‌بالای زانیارییه‌کانیا هه‌لده‌شاخی و داوای ئه‌وه‌ی لێ ده‌کات له‌م رووه‌وه رای خۆی ده‌رخات. عومەر قورگی پاک ده‌کاته‌وه. هێشتا هه‌ر هه‌چی نه‌وتبوو و برگه‌یه‌کیشی له‌ زاره‌وه ده‌رنه‌چوو بوو، قازییه گه‌وره‌که‌ی شاری مه‌ره‌فه که‌ قه‌د حه‌زی به‌وه نه‌کردوه که‌ نه‌ یه‌کیکی وه‌کو خه‌پام، نه‌ ئه‌وانه‌شی که‌ له‌ ده‌ور کۆ ده‌بنه‌وه، له‌ شاره‌که‌ی دا‌نیشن، له‌ جیگا‌که‌ی خۆی قووت ده‌بیته‌وه و په‌نجه‌ی تاوانباری بۆ خه‌پام درێژ ده‌کات و ده‌لی:

- نه‌مه‌دزانی که‌ خوانه‌ناسێک ده‌توانی له‌مه‌ر عه‌قیده‌ی ئیسه‌وه رای خۆی ده‌ری!

عومەر بزه‌یه‌ک به‌بیتارییه‌وه ده‌کات و دوو‌دلیش دیاره.

- کێ روخسه‌تی ئه‌وه‌ی داویتی که‌ به‌خوانه‌ناسم به‌دیته قه‌له‌م؟ به‌لایه‌ن که‌م چاوه‌پرتی ئه‌وه بکه که‌ گویم لێ بگری!

- پێویستیم به‌وه نییه گویت لێ بگرم. ئایا ئەم چوارینه‌یه هی تو نییه که‌ ده‌لی: «ئه‌گه‌ر تو سزای خراپه به‌خراپه ده‌ده‌یته‌وه، جیاوازی من و تو ده‌بی چ بیت؟» ئه‌وه‌ی وشه‌ی وا بدرکینی، ئه‌ری به‌خوانه‌ناس ناژمێردی؟ عومەر شان هه‌لده‌ته‌کینی.

- نه گهر پروام به وجودی خودا نه بوايه، نهو قسه م ناراسته ی نه ده کرد!
قازی به ته وزه وه:

- قسه، تا بهم جوړه؟

- تنها له گه ل سولتان و قازياندا پيوسته به شيويه کی ناراسته و خو
قسه بکريت. له گه ل خاليقدا پيوست بهم عه ننه اته ناکات. خودا مه زنه.
چ پيوستییکی بهو هه بيه ته بچوکه و بهم پشت چه ماندنه وهی ئيمه هه يه.
منی وهکو کائينیک دروست کردوه که بير ده کاته وه، که واته بير ده که مه وه
و به ره می نهو بير کرده وه شه ده بيته قسه و ناراسته ی نهو ده که م.

ناماده بووان هه موو نه شهه دو بيلايانه و قازيش به ژير ليوه وه و به هه ره شه
کرده وه ده گه رپته وه شوينه که ی. دواي نه وهی والی ده ست به پیکه نين
ده کات، هه ست به رارايييه ک ده کات، گومانی نه وه ده کات که رهنګ بچ له
هه ندی گه ره کدا، گيچهل په يدا بيت. روو گرژ ده بيت، ناماده بووانيش يه ک
له دواي يه ک داواي روخست ده کن.

کاتیک عومهر له گه ل قارتان ده گه رپته وه مال، ده ست به جوین ده کات و
نه عله تی نهو ژيانه تاله و توره هاتی کوشک ده کات و په میان ده دات که
به زووترين کات ده بی مه ره شه جي بهیلي؛ موریده که ی زور شله ژانی پيوه
ديار نييه، نه مه هه و ته مين جاره که ماموستا که ی سویند ده خوات که
مه ره شه به جي بهیلي؛ بو ژوژی دوايی خاوبوته وه و ده ست
به ليکولينه وه کانی ده کات و هه نده ش نابات دلای ده درپته وه.

نهو ئيواره يه که ده گه رپته وه ژووره که ی، ده ست به نووسيني نه م چوارينه يه
ده کات که بهم جوړه کوتايی دیت:

عه مامه که ت به باديه ک بگوړه وه

به بی په شيمانيش کلاويکی خوری له سه ر که!

پاشان که شکوله که ی له هه مان شوین ده شارپته وه: له نيوان رايه خ و
ديواریک. دواي نه وهی له خه وه هه لده سستی، ده يه وی چوارينه که ی
بخوینيته وه، هه ست ده کات وشه يه ک له جيگای خو ی دانه تراوه. ده سستی
ده گه ری و کتیبه که ی بهر ده ست ده که ویت. کاتیک که ده يکاته وه نامه که ی

حه سن سه باح ده بينی که له کاتی خودا خزینراوه ته نیو که شکوله که ی.

دواي چه ند ساتیکی دیکه، عومهر ده سوخه ته که ی ده ناسيته وه و وا چل
سالیکیش ده بی که نه م ئيمزايه که و ته وه نيوانيان: «هاورپيه که ی که له
کاروانسه راکه ی کاشان ناسی.» له کاتی خویندنه وه دا نه يتوانی نه داته
قازی پیکه نين، قارتان، له ژووره که ی ته نيشت، هه نده نييه له خه و
هه لساوه، دیت و بزانی چ شتيک و ماموستا که ی هه نده خه نی کردوه
دواي روژيکی هه ند پر له رارايی.

- داوه تيکی زور به خشنده کراوين: شوینی خه و تنمان به خو رايييه و تا
دواوژی ژيانانیش مسوگه ره.

- له لايه ن چ ميرپیکه وه؟

- نه وهی هه له مووت.

قارتان راده چه له کی. هه ست به گونا هباری ده کات.

- چون نه م نامه يه گه يشته ئيره؟ پيش خه و تن سه يری هه موو کون و
که له به ریکم کرد و هه موو ده رگا کانم داخست!

- گوئی مه ده ری. تنها سولتان و خه ليفه ده سبه رداري نه وه بوون که
پاسه وانینی خو یان نه کن. کاتیک حه سن بيه وی په يامیتک بو بنیتری یا
نه و ته خه نجهریک بکاته ورگتا، نه وه هه ر پیت ده گات، ئینجا با
ده رگا که ت واز و کراوه بیت یا قفل درايیت.

موریده که سمیلي له نامه که نزيک ده کاته وه و پر به هه ناسه ی بوئی
ده کات، پاشان ده بخوینيته وه و ده بخوینيته وه. ده گاته نه نجامیک و ده لی:

- ره نګه نه م شه يتانه به هه له نه چوويیت. تنها هه ر له هه له مووت
ژيانت له ناسايشيکی ته و او دا ده بيت. خو حه سه نيش کوتنرين هاورپيه.

- تا نه م له حزه يه ش، کوتنرين هاورپيم نویترين شه رايی مه رقه يه!

به حه زکی مندالانه وه، عومهر نامه که ده درپنيت و ده يکاته هه زار پارچه
و فرتی ده داته ناسمان؛ کاتیکيش ده بينی ده خو ليته وه و ده که ونه خواره وه
و ئینجا ده ست به قسه ده کاته وه:

- چ شتيکی هاوبه ش له نيوان من و نهو ئينسانه هه يه؟ من شه راب

دهپه رستم و ئه ویش مه رگ دهپه رستی. من نووسیومه: «ئه گهر له توانات دایه عیشق بکه ی، هه لاتن و ئاوابوونی خۆر به چی ده چیت؟» حه سه ن داوا له یاوه ره کانی ده کات که خو شه ویستی و موسیقا و شیعر و شه راب و هه تا و فه رامۆش بکه ن. به قیزیوه سه یری جوانترین شت ده کاته وه که له دونیادا هه یه و جورئه تی ئه وه ش ده کات ناوی خودا به یتنی. جورئه تی ئه وه ده کات په یمانی به هه شت رابگه یه نی! پروام پی بکه، ئه گهر بیت و قه لاکه ی ده رگایه ک بیت به ره و به هه شت، من ده سه به رداری به هه شت ده بم! هه رگیز پی ناخمه ئه و ئه شکه وته ی که پری له زاهیدی درۆزانه یه!

قارتان داده نیشتی و زۆر به توندییسه وه ملی ده خوریتنی، پیش ئه وه ی به نه بره یه کی شله ژاو ده ست به قسه بکات:

- مادامه کی ئه مه وه لامه که ته، ده با منیش په رده له سه ر نه یتییسه که م هه لده مه وه. قه ده له خو ت نه پرسی ئه وه چۆن بوو کاتیک له ئیسه فه هانمان هه لاتین، سه ربازه کان هه ر به ئه نه قه سه ت چاوپۆشیان لیکردین؟

- به لئ، هه میشه ئه م پرسباره ختوکه ی ده دام. به لام له به ره ئه وه ی چه ند سالتیکه پیکه وه ی، ته نها دلسوژی و وه فا و له خو بردن و میه ره بانیم لیت بینیه، نه مویست ئه م مه سه له کۆنه ببووژیتمه وه.

- له و رۆژه دا، ئه فسه ره کانی نیزامییسه ده یانزانی که من دیم و رزگارت ده که م و پیکه وه هه لدیتین. ئه مه به شتیک بوو له و پیلانه ی که خه یالم ده کرد.

پیش ئه وه ی به رده وام بیت له سه ر قسه که ی، بو مامۆستا که ی و بو خو ی سه ر و باده ی له شه رابی ئال لیتو لیتو ده کات.

- ئه وه نازانی که له و لیسته ی که به ده ستی نیزامولولک خو ی پر کرایه وه، یه کتیک مایه وه که هه رگیز ده ستمان پیتی نه گه یشت، ئه ویش سه باح حه سه ن بوو. ئایا ئه و تاوانباری نمره یه ک نه بوو؟ پیلانه که ی من ئاسان بوو: هه لاتن له گه ل تۆ، به و هیوایه ی که له هه لده مووت داوای دالده بکه یت. له گه ل ت ده چووم و داوای ئه وه شم لیت ده کرد که که شفای ناوونیشانم نه که یت و هه لیکم هه رچنگ ده که وت بو ئه وه ی هه موو

موسلمانان و هه ر هه موو جیهان له و شه یتانه قوتارکه م. به لام تۆ و رکت گرت و به لیتت دا که تا ماوی پی نه خه یته نیو ئه م قه لا تاریک و تنوکه.

- به لام سه ره رای ئه مه ش، هه میشه هه ر له گه لم مایته وه.

- سه ره تا وام هه ست ده کرد که پیتویسته و چان بگرم، کاتیک ده گاته ئه و راده یه ی که له پانزه شار، یه ک له دوای یه ک ده رده کریت، ناچار ی رینگای هه لده مووت ده گریت به ر و داوای په نا هه نده یی له و ده که یت. پاشان، سال هات و سال چوو، خووم پیته وه گرت و هاو پیتیه کانم به چوار قورنه ی ئه م مه مله که تیا په رتوبلاو بوونه وه و بریاره که م کزبووه وه. ده بین، ئه مه بو دووم جاره که عومه ر خه یام ژبانی حه سه ن سه باح رزگار ده کات.

- زۆر غه مگین مه به، ره نگبێ ژبانی تۆم قوتار کردبێ.

- راسته، ئینسانی وا، له و قه لایه، هنگه زۆر به باشی خو ی قایم کردبێ.

قارتان ناتوانی غه مگینییه که ی بشاریته وه و خه یامیش پیتی راده بویری.

- ئه مه ئه وه ده گه یه نی، ئه گهر به اتبایه پیلانه که ی خو ت م بو باس بکردبایه، ئه وه ده تم برده هه لده مووت.

موریده که راپه ری.

- به راسته؟

- نه خیر. دانیشه وه! ئه مه م وت ته نها بو ئه وه ی په شیمانیت زیادکه م. سه ره رای ئه و هه موو خه تایه ی که حه سه ن کردی، ئه گهر ئیستاش بیبینم که که وتۆته رووباری مورغابه وه، ده ستی بو درتیز ده که م و ده ری ده هیتنم.

- منیش تا هیتنم تیبایه سه ری نو قم ده که مه ژیر ئاوه که وه! به لام، ئه م هه لسوکه وته ت ده محه وینیته وه. چونکه تۆ قسه ی وا و کرده وه ی وات لی ده وه شیته وه، هه ر بو شه بریارم دا که به یاوه ری تۆ بمینمه وه. ئا له میانه په شیمان نیم.

- خه یام هاو پیتیه که ی زۆر به توندی ده گریت به باوه ش.

- دلخۆشم که هه موو گومانیکم به رامبه ر به تۆ به ته واوی ره و بیبه وه. من پیره مپیردیکم ئیستا و پیتویستیم به وه یه بزائم کێ له ده ورو به رم دایه، پیتویستیم به ئینسانیکه ی به وه فایه. هه ر له به ر خاتری ئه م که شکۆله. ئه مه

بهاترین شته که له دونیادا هه مه. بۆ ئه وهی پرووبه پرووی جیهان بیتته وه، هه سه ن سه باح پیتووستی به وه بوو هه له مووت دروست بکا، منیش ئه م کۆشکه بچوو که م له کاغه ز دروست کرد، به لآم ئیدیعای ئه وه ده که م له هه له مووته که ی هه سه ن زیاتر ده ژیت. ئا ئه مه گره وی منه، هه ر ئه مه شه که شانازی پیتوه ده که م له هه له مووته که ی هه سه ن زیاتر ده ژیت. ئا ئه مه گره وی منه، هه ر ئه مه شه که شانازی پیتوه ده که م. ته نها ترسیش شک به رم ئه وه یه که ده ترسم له دوای مردنم، ئه م که شکۆله بکه ویتته ده ست خه لکانی سووک و چرووک و ناپاکه وه.

به بزوتنه وه یه کی که م ی ره سمییبه وه، عومه ر که شکۆله نه یئییبه که بۆ قاتران درێژ ده کات:

- بیکه ره وه، چونکه تۆ ده بیته پاسه وانی ئه م کتیبه.

موریده که هه ست به جۆشوخوژۆش ده کات.

- که سی دیکه هه بوو پیتش من ئه م شه ره فه ی به رکه وتبێ؟

- دوو که س. یه که میان جیهان بوو، دوای ده مه ته قیبیه که له سه مه رقه ند. دووه میشیان هه سه ن بوو، کاتیک هه ر دووک له ئیسه فه هان له یه ک ژوور ده ژیا یین.

- تا ئه و راده یه جیبی با وه رت بوو؟

- راستت ده وێ، نه خێر. به لآم من هه میشه ئاره زووی ئه وه م ده کرد که بنووسم و ئه ویش هه ستی به بوونی ئه م که شکۆله کرد. منیش ئه وه م به باش زانی که پیتشانی بده م، چونکه ئه وه م ده زانی که رۆژیکیان به دزی منیشه وه بیت هه ر سه یری ده کات. هه ره وه ها هه ستیشم ده کرد که یه کیکه ده توانی نه یئینی بپارێژی.

- راسته، ده توانی نه یئینی بپارێژیت، به لآم بۆ ئه وه ی دژ به خۆتی به کار به یئینیته وه.

ئیتتر له مه به دواوه، که شکۆله که شه وان له ژووره که ی قاتران ده باته سه ر. گوئی له که مترین چرپه بیت، پیره ئه فسه ره که هه لده ستیته سه ری و شمشیره که ی راده کیشی و گوئی قولاغ؛ هه موو ژووره کان ده پشکنی و

ده رده چیتته ده ره وه و خولیک به ده وه ی باخچه که دا ده خوات. ئه ویش هه میشه به ئاسانی خه و ناچیتته چاوی، فانوژیک داده گیرسیئنی و ده ست ده کات به خوتندنه وه ی چوارینه کان و ده به وێ ئه زیه ری کات، پاشان له میتشکیدا دووباره و دووباره ی ده کاته وه و تا کو ده لالاته هه ره قووله کانی بقوژیتته وه. هه ره ها هه ولی ئه وه ش ده دا که بزانی مورشیده که ی له چ بارودۆختیکدا نووسیوتی.

دوای چهنده شه ویک ی پر له گینگل و خه و زران، قاتران فیکره یه کی دی به خه یالا و پاشانیش به عومه ر ده لێ و ئه ویش زۆر به دلێ ده بێ: له په راویزی که شکۆله که دا، چیرۆکی چوارینه کان بنووسیته وه و، به م ده ستووره ش خه یام باسی مندالی خۆی له نیشاپوور ده کات و زه مانی لاوتی له سه مه رقه ند و ناوبانگ ده رکردنیشی له شاری ئیسه فه هان و په یوه ندییبه کانی: چ له گه ل ئه بوتایه ر چ له گه ل جیهان و هه سه ن و چ له گه ل نیزام و هی ترانیش. له ژیر چاودیری خه یامدا، هه ندی جاریش بۆی ده وت و ئه و ده ینووسیبه وه، لا په ره هه وه لینه کانی ژیا نامه ی تیا نووسرا. قاتران خۆی بۆ ئه م کاره ته رخان ده کات، ده، هه ندی جار پانزه، ته نها یه ک رسته ده نووسیته وه و سه ره تا له سه ر لا په ره ی جیا، پاشان به خه تیکی خۆش و گوشه یی، باریک و جوان نووسراو، له که شکۆله که ده ینووسیته وه.

رۆژیکیان، له پرێکدا و زۆر به توندوتیژی له ناوه ندی رسته یه کدا راده وه ستیت.

عومه ر ئه و به یانیبه زو له خه و هه لسا بوو. بانگی قاتران ده کات و ئه ویش وه لآم ناداته وه. شه ویک ی دیکه ش تیده په ری و عومه ر باوکانه به خۆی ده لێ، هه ر خه ریکی نووسینه. بانگی ناکات و ده لێ با بچه سیته وه، باده یه ک بۆ خۆی تیده کات، سه ره تا ته نها هه ر قومیک و خیرا هه لی ده دا، پاشان باده یه ک پر ده کات و له گه ل خۆی هه لی ده گری و ده چی بۆ ئه وه ی له باخچه که پیاسه یه ک بکات. خولیک ده دات، دلخۆشه به وه ی که فو له و ئاونگانه ده کات که به قه د گوله باغه کانه وه ن و پاشان ده چیت هه ندی تووی سپی لیده کاته وه و له نیو دوو قومدا، دانه یه ک ده کاته ده میبه وه و ده یته قینیتته قه د مه لاشو به وه.

عومەر خەيام ھەر بەھەمان دڵ بڵندی و ھەر بەھەمان راشکاویی و بەھەمان غەمبارییەکی بەشەرمەو بەسەر موریدەکەیا گریا، ھەر وەکو چۆن بەسەر ھاوڕێی دیکەشدا گریاوە. «ھەمان شەراجمان دەخواردووە، بەلام ئەوان دوو یا سێ جار لەگەڵم مەست بوون.» سەرەرای ئەمەش بۆچی دەبێ نەفی بکریت؟ ونبوونی کەشکۆڵەکە بۆ ماوەیەکی گەلیک زۆر ئازاری دا. خۆ دەیتوانی سەرلەنوێ بیاننوسیتەو؛ ھەموو وردەکارییەکانیشی دیتەو یاد. وەک پێدەچێ، ئەو ئەمە ی نەویستبێ؛ لە ھەموو حالەتیکدا، هیچ ئاسەواری نووسینەوێ کەشکۆڵەکە بەدی ناکرێ. پێشدا چێ کە خەيام دەرسیکی گەلیک گرینگی لە ونبوونی کەشکۆڵەکە ی وەرگریبێ: ھەرگیز لەمەودوا ھەندە بەتەنگی دواڕۆژەو نایەت، نە بەتەنگی دواڕۆژی خۆی، نە بەتەنگی دواڕۆژی شیعەرەکانی.

چەند رۆژێکی دی مەرەقە جێ دەھێلێ. نەک بەرەو ھەلەمووت - قەد جارێکی بەخەیاڵیا نایەت کە پرووبکاتە ھەلەمووت! - بەلکو دەیهوێ بگەریتەو زیدی خۆی. بەخۆی دەلێ «کاتی ئەو ھاتوو کە سنوور بۆ ئەو عەودالئیەم دانیم، نیشاپوور شوینی یەگەمم بوو، بەیاسای ژیا نیش ئایا جێی خۆی نییە کە بییتە دوا شوینیشم؟» ئیتر ئا لەوێ دوا ژیا نای دەباتە سەر، لەناو کەسوکارەکانی، خوشکیکی لە خۆ بچووکتەر، زاوایەکی بەتەنگەو ھاتوو، چەند خوشکەزایەک، بەتایبەت یەکیکیان جێی میھری پاییزانە ی دەگریتەو. لە تەنیششت کتیب؛ نانوسیت، بەلام بەبێ ماندوو بوون کتیبی مامۆستاکانی دەخوینیتەو.

رۆژێکیان ھەر وەکو عادەتی لێ ھاتبوو، لە ژوورەکە ی دانیشتوو و کتیبی «چارەسەری» ئیبن سینای لەسەر کۆشە، فەسلیک دەکاتەو لەژێر ناوونیشانی «بەک و کۆ»^(۱)، عومەر ھەست بە ئازاریکی کوشندە دەکات.

(۱) ئەگەر تەرجەمە ی عەرەبی بکریت، رەنگبێ مەبەست لە کتیبی «الشفاه» بیت و «بەک و کۆ» ش، «الواحد والاضعاف» بگریتەو. (وەرگری)

کاتیکیش بێر لەو دەکات کە بگەریتەو، سەعاتیک ھەروا بەخیرایی تێپەریبوو. ئیستا کاتی ئەو ھاتوو کە فاتران لە خەو ھەلسێ. بانگی ناکات، راستەوخۆ بەرەو ژوورەکە ی دەچیت. دەیبینی لە ژوورەکە لەسەر عەرد راکشاو، گەر ووی لە خوینێکی رەش گەوزاوە، دەمی واز و چاوکراو و وەک بلیتی لە کاتی ھاوارکردندا رەق بووبیتەو.

لەسەر مێزەکەش، لەنیوان چراکە و مەرەکەبدانەکەش، خەنجەری تاوونەکە چەقیو تە ناوجەرگە ی کاغەزیکی ھەلگەچراو و عومەریش قەراغەکە ی لادەبات و ئەمە دەخوینیتەو:

«کەشکۆڵەکە ت پێش تۆ رێگای ھەلەمووتی گرتەبەر».

چوکلێ دانپاکهروهه که ی که له زێر بوو، به دهستهوه بوو و دهیخاته نیوان په‌ره‌کانه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی شوینی لاپه‌ره‌که‌ی پێ دیاری بکات و کتیبه‌که داده‌خات و بانگی که سوکاره‌کانی ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی وه‌سییه‌که‌ی تۆمار بکه‌ن. پاشان ده‌ست به‌دو‌عا‌یه‌ک ده‌کات که کۆتاییه‌که‌ی به‌م شێوه‌یه‌ بوو: «خودایه‌ خۆ ده‌زانی به‌قه‌ده‌ ئه‌وه‌ی توانام شک ده‌برد، هه‌ولم دا بتبینم. لیم ببورده‌ ئه‌گه‌ر بێت تاقه‌ پێگام به‌ره‌و تۆ ناسین، ته‌نها مه‌عریفه‌م بووبیت!»

ئێتر چاوی نه‌کرده‌وه. له ٤ به‌فرانباری ١٣١١ دا دنیای جیه‌په‌شت. له ته‌مه‌نی هه‌شتا و چوار ساڵه‌دا بوو، له ١٨ پووشپه‌ری ١٠٤٨ له‌گه‌ڵ به‌به‌یانا له‌ دایک بوو. زانیی میژووی ته‌واوی له‌ دایکبوونی که‌سیک نا له‌و سه‌رده‌مه‌ میژووه‌ دووره‌، شتیکی ده‌گه‌مه‌ نه‌. به‌لام خه‌یام له‌مه‌ر زانیاری نه‌ستیره‌ناسیه‌وه‌ لیکۆلینه‌وه‌ی چی ده‌کرد. زۆر پێی تیده‌چی که له‌مه‌ر نه‌ستیره‌ی زۆدیاکه‌وه^(٢) پرساری له‌ دایکی کردبێ، جووته‌ ئابیده‌ی چه‌رخه^(٣) بۆ ئه‌وه‌ی شوینی هه‌تاویش دیاری بکریت، ئه‌وه‌ به‌هۆی نه‌ستیره‌ی عه‌تاره‌د و موشته‌ریش بۆ دیاریکردنی ئه‌و سه‌عاته‌ی هاتنه‌ دنیایه‌وه‌یه‌تی، دیاری کرد. ئا به‌م جۆره‌، به‌هۆی نه‌ستیره‌ناسیه‌وه‌ توانی به‌م دیققه‌ته‌وه‌ میژووی له‌ دایکبوونی بداته‌ به‌یه‌کی میژوونوس.

یه‌کیکی دیکه‌ له‌ هاوچه‌رخه‌کانی، ئه‌ویش نیزامی عه‌رووزیه‌ ده‌گێرتنه‌وه: «عومه‌ر خه‌یام بیست ساڵ پێش مردنی ناسی، ئه‌و کات له‌ شاری به‌لخ بوو. له‌ مائی یه‌کتی له‌ ئه‌شرافه‌کان بوو که ده‌که‌وته‌ شه‌قامی بازرگانی کۆتله‌وه‌ و له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زۆر به‌ناوبانگ بوو، وه‌کو سببه‌ری خۆی دوای ده‌که‌وتم بۆ ئه‌وه‌ی وشه‌ به‌وشه‌ هه‌رچییه‌ک بلتی بینوسمه‌وه‌. رۆژتیکیان گوتم لێ بوو ده‌یوت: «گۆره‌که‌م له‌ جیگایه‌ک ده‌بێ که هه‌موو به‌هاریک بای باکوور گولێ به‌سه‌را ده‌بارین.» ئه‌و کات ئه‌م قسانه‌م به‌ماقوول نه‌ده‌بینی؛ هه‌رچه‌نده‌ ده‌مزانێ که کابرایه‌کی وه‌کو ئه‌و هه‌ر وا

(٢) مه‌به‌ست له‌ پله‌ی زۆدیاکه‌ که له‌ ئاسۆه‌ به‌رز ده‌بیتنه‌وه‌، له‌ کاتی له‌ دایکبوونی که‌سیکدا. (وه‌رگێر)

(٣) مه‌به‌ست له‌ «الجوزاء» ه (وه‌رگێر)

له‌خۆراییه‌وه‌ قسان ناکات.»

شایه‌دی ئه‌م قسانه‌ به‌رده‌وامی به‌قسه‌کانی ده‌دات و ده‌لێ: «چوار ساڵ دوای مردنی عومه‌ر خه‌یام به‌نیشاپوورا تێپه‌ریم. له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌روه‌کو چۆن بۆ هه‌موو زانایه‌ک رێز و ته‌قدیرمان ده‌بیت، ئه‌وها رێز و ته‌قدیرتیکێ زۆرمان بۆ عومه‌ر خه‌یام هه‌بوو و، رۆژتیک چووم بۆ زیاره‌تی گۆره‌که‌ی. شاره‌زایه‌ک به‌ره‌و گۆرستانه‌که‌ بردمی. له‌ کاتی چوونه‌ ژووره‌وه‌دا، به‌ده‌ستی چه‌پ بامدایه‌وه‌، گۆره‌که‌یم بینی پشتی دابووه‌ باخچه‌یه‌ک. لقی دار هه‌رمێ و داره‌لووژه‌ به‌سه‌ر گۆره‌که‌دا شوێر ببوونه‌وه‌ و گولتیکێ زۆریان گرتبوو و له‌به‌ر په‌ره‌ گولتیکێ په‌خشاوه‌ و هه‌روه‌کو فه‌رش، گۆره‌که‌ دیار نه‌بوو.»

دلۆپه‌ ئاوێکه‌ و ده‌که‌وێ، له‌ناو زه‌ربایا و ن ده‌بێ،

ده‌نکه‌ لمێکه‌ و له‌نیو خا‌کا ده‌توتنه‌وه‌.

چ م‌انایه‌کی هه‌یه‌، ئه‌م هاتن و چوونه‌؟

پێش‌ووله‌یه‌که‌ دیتنه‌ دنیایا و ون ده‌بێ^(٤).

عومه‌ر خه‌یام به‌هه‌له‌دا چووبوو. چونکه‌، زۆر له‌ رێبوارتیکێ ساده‌وه‌ دوور بوو، و‌جوو‌دی تازه‌ به‌تازه‌ ده‌ست پیده‌کات. به‌لایه‌ن که‌م به‌نیسه‌به‌ت چواربهنه‌کانیه‌وه‌. به‌لام ئایا ئه‌مه‌ هیوای شاعیر نه‌بوو که نه‌مری به‌خشیته‌ شیعره‌کانی و جوورته‌تی ئه‌وه‌ی نه‌ده‌کرد که بۆ خۆی بیه‌خوازی؟

ئه‌وانه‌ی که‌ خاوه‌ن ئه‌و ئیمتیازه‌ جگه‌ریه‌ بوون که ده‌یان‌توانی به‌چه‌ هه‌له‌مووت و سه‌ر له‌ سه‌نه‌ سەباح‌ بدەن، خێرا چاویان به‌سببه‌ری کتیبیک ده‌که‌وت که له‌ تاقیکێ شیشه‌ را‌کراو دانرابوو. که‌س نه‌یده‌زانی چییه‌، که‌س نه‌یده‌وترا له‌م رووه‌وه‌ پرسیار له‌ مورشیدی گه‌وره‌ بکات، هه‌ست ده‌کرا بێگومان ده‌بێ هۆی تابه‌تی خۆی هه‌بێ و له‌ کتیب‌خانه‌

(٤) هه‌زاربیش به‌م جۆره‌ ته‌رجه‌مه‌ی کردووه‌:

بارانه‌ دلۆپتیکێ رێژا ده‌ریاوه‌

خۆلێکه‌ گه‌ر و خولیه‌ له‌به‌رده‌م باوه‌

ئه‌م هاتنی ناو ژبان و چوونه‌ت چۆنه‌؟

میش‌ووله‌یه‌ک و تۆزێ گه‌را و گه‌ریاوه‌.

گه وره که دانه نریت و تهنانهت کتیبی وای لی بوو که باسی حه قیقه ته له وهسف به دهره کانی له دوو تویدا گرتبوو.

پاش ئه وهی حه سهن له تهمه نی هه شتا سالییدا ده مرئ، جیگره که ی که هه ر خوئی ده سنیشانی کردبوو، جیی ده گرتته وه، نه بویرا له ژوره که ی ئه و دانیشی و به بی ئه وهی باسی ئه وهش بکریت که رژیکیان جورئه تی ئه وهی کردبیت که دست بو تاقه شیشه راکه دریژ بکات، گه لی دوا ی ئه وهی دامه زرینه ر کچی دوا یی ده کات، دانیشتوانی هه له مروت زنده قیان ده چوو کاتیک سهیری ئه و چوار دیواره یان ده کرد که حه سهنی گرتبووه خو؛ هه ر توخنی ئه و گه ره که ش نه ده که وتن، له ترسی ئه وهی نه بادا چاویان به سیبهره که ی بکه ویت. ژیانی ئه و تایه فه یه هه ر له ژیر سایه ی ئه و یاسایانه دا پهیره یی ده کرا که مورشید دایرشتبوو؛ زوهدیکی له راده به دهر بوو له ژیانی موریده کان. هه یچ موماره سه نه کرا، له زهت چیه نه چیژرا و به رامبه ر به جیهانی دهره وهش توندوتیژی زور و کوشتاری زور که له وه پیش نه کرابوو، تهنه ا بو ئه وهی ئه و به خه لک بلین که به له ناوچوونی مورشید، چوک به موریده کانداهینیت.

نایا به دلئیکی کراوه وه، ئه م موریدانه ئه م حه قیقه ته یان وهرده گرت؟ تا ده هات که متر ده بوونه وه. هه ندی جار فسکه فسکه پهیدا ده بوو. به لام نه که به نیسه بت به ساللاچووه کانه وه، ئه وانه ی له کاتی ژیانی حه سهنه ها تبوونه پال کومه له و ئه وانه ی که هه میسه به یادگاری ئه و سالانه وه ده ژیان که توندوتیژییه کی زوریان له هه واره کانی خو یان نواندووه و وا ده زانن که جله وشورکردن، وا ده کات که زو کاریان لی بکریت. به لام ئه م به ساللاچووانه رژی که متر ده بوون و ئیتر دانیشتوانی قه لا له کور و کوره زا پیک ده اتن. ئه وانیش هه ر له بیشکه وه فیری ژیانئیکی سه خت و پر مشه ققه تیان ده کرد و ناچار یان ده کردن که ریز له ری و ده ستوور و فه رمایشه کانی حه سهن بگرن؛ ههروه کو ئه وهی باسی کتیبی پیروزیان بو بکه ن. به لام تا ده هات تیایانا که سانی یاخیبوو سه ری هه لده دا و ژیانئیکی ناسایی تیایانا چه که ره یی ده کرد.

رژیکیان چند که سیک جورئه تی ئه وه یان کرد که پیرسن بوچی ده بی

ناچار یان بکه ن که ژیانی لاوانیان له و دیره - سه ربا زگایه به رنه سه ر که خوئی چیه تییدا نییه. داپلوسینیکی هه نده توندوتیژ سه پینرابوو سه ریان که خو یان له وه ده پاراست که بچوو کترین راده رپین که هاوته با نه بیت له گه ل ئه وهی ئه وان. له ناو خه لکی، بیگومان، چونکه کو بوونه وه کانی له ماله کانداهه و په ری نهیننی ده به ستره. لاوه هه لخه له تاوه کان له لایه ن ژنانه وه هان ده دران، به تاییه تی ئه وانه ی که کور یا برا و یا میرده کانیان به نهیننی بو حمله نارد و هه رگیز نه گه رابوونه وه.

له م ناووه ووا قورس و تهنگ و بی مه نفه سه، یه کیک خو ی به زمان حال هه لبرارد. له وه زیاتر که سی دیکه نه یده ویرا کاری وا بکات: کوره زای ئه و که سه بوو که حه سهن خو ی به جیگیر هه لی بژاردبوو؛ داوا له ویش کرابوو که دوا به دوا ی مردنی باوکی بیته چواره م مورشیدی گه وره ی تایه فه که.

ئه و له هه موو ئه وانه ی پیش ئه و جیگریان کردبوو، به ختی زیاتر بوو؛ چونکه له دوا ی دامه زرینه ر له دایک ببوو، بو یه ژیانی ژیر تیروری به چاوی خو ی نه بینیبوو، زور فزوولییانه ته ماشای خانووه که ی ده کرد، بیگومان به که می ترسه وه، به لام به بی ئه و حه زه کوشنده یه ی که هیتران گیروده ی ده بوون.

تهمه نی هه فده سالان ده بیت، جاریکیان ده چیتته ژوره قه ده غه کراوه که و به ده وریا ده خولیتته وه و ده گاته حه وزه سیحراوییه که و په نجه ی ده خاته ناو ئاوه ته زیوه که ی و پاشان به رامبه ر به تاقه که راده وه ستی، ئه و تاقه ی که که شکو له که ی تیابوو. وه خت بوو بیکاته وه، به لام به خویدا چووه وه و هه نگاو یک چووه دواوه و پاشان کشایه دواوه. بو ئه و سه رلیدانه نه یو یست زیاتر خو ی به شته وه خه ریک بکات.

کاتیک ئه م جیگره به کوچه کانی هه له مووتدا، به رامای پیاسه ی ده کرد، خه لکی ده هاتنه سه ر ریگای و به بی ئه وهی زوریش لی بی نریک بینه وه؛ رسته ی سهیره سه ره یان بو به پیا هه لدانیا ده وت. ئه ویش، دیسانه وه هه ر ناوی حه سهن بوو، به لام کاتی له خه لک نریک ده بووه وه به ناویکی تره وه بانگیان ده کرد: «قوتار که ر! ئه و که سه ی له میژه چاوه روان ده کریت!» تهنه ا

له يه ک شت ده ترسان: که پیره پاسه وانه که ی حه شاشه کان پړگای لڼ بگریت بۆ ئه وهی بېیته جیگر، چونکه ناگاداری هه ست و بۆچوونه کانی بوو و پوژتیکبشبان گوتی لڼ بوو که نارەزایی خۆی له مەر ئه و ناووه ووا قورسه دهر پړیوو که تاپه فیه که ی تیا یا ده ژیا. له واقیعدا، باوکی نه یده هیشت قسه بکات، به لکو به وهش تاوانباری ده کرد که گوايه خوانه ناسه و خه یانه ت له راوبۆچوونه کانی دامه زرتینهر ده کات. ئه وهشی له باره وه ده لڼین که دووسه د و په نجا له پارتیزانه کانی کوشت و دووسه د و په نجا دیکه ی ناچار کرد که تهرمی هاوړتیکانیان تاکو بناری چیا یه که به پشت هه لگرن. به لام له بهر ئه وهی تو زقالتی به زه یی باوکانه ی تیدابوو، مور شیده گه ورده که نه یده ویرا ته قلیدی حه سهن سه باح بکاته وه، ئه ویش به کوشتنی منال ناو بانگی دهر کرد بوو.

به لام کاتیک که له سالی ۱۱۶۲دا باوکی ده مرئ، کورپه یاخیه که، به یی هیچ زه حه تیه که جتی ده گریتته وه. بۆ به که مین جار، زۆر له میژوه وه، دلخو شیی له کووچه و کۆلانه کانی هه له مووتدا ههستی پڼ کرا.

به لام نایا به راستی په یوه ندی به قوتار که ره وه هه به؟ موریده کان له خو بان ده پرسى. نایا ئه مه ئه وه که سه یه که کۆتایی به ژان و خه فتمان به یینی؟ ئه وه هیچی نه ده وت. سه رقالت به کۆلانه کانی هه له مووتدا پیاسه ی ده کرد یا له ژیر چاودیری ناسیخیک که خه لکی کرمان بوو، بۆ ماوه ی زۆر له کتیبخانه که ده مایه وه.

پوژتیکیان بینیان به هه نگاوی گورج و پته و به ره و خانووه کۆنه که ی مالی حه سهن سه باح ده روات. به گورپ پال به ده رگا که وه دنئ و به ره و تاقه که ده روات و به هه ردوو ده ست، به هیژتیکى زۆره وه شیشه کان هه لده ته کینی و لم و خو لئیکى زۆر ده که ونه خواره وه. که شکۆله که خه یام ده گریت و ده ری ده هیینی و چه ند پلا پیستکه یه کی نارپیک له بهر گه که ی ده دا و ده یخاته ژیر هه نگلی و دهر ده چی.

دهرگا له پرووی خۆی داده خات و ده ست ده کات به خویندنه وه و دوو باره خویندنه وه ی که شکۆله که و هه میسه ش بیری لڼ ده کاته وه. ئه م خویندنه وه و

رامانه هه فته یه که ده خایه نئ، پاشان فرمان دهر ده کات و داوا ده کات که هه موو دانیشتون له مه یدانه که کۆ بینه وه، چونکه ته نها هه ر ئه و گۆره پانه جیتی ئه و هه موو خه لکه ی تیا ده بووه وه.

ئه و پوژتیک که وه ته ۸ ی خه رمانانی سالی ۱۱۶۴ه وه، هه تاوی هه له مووت له سه ر ته وقی سه ر و له ده موچاوی خه لکی ده دات، به لام که سیک نه یویست خۆی بدزیتته وه. به لای پوژتیکه لاته وه، سه کۆیه که به ته خته دروست کرابوو، له هه ر گۆشه ش به یداغیتکی گه وره بهر زکرا بووه وه: به کتیکیان سوور و دوو مه یان سه وز و سییه میان زهر د و چواره میان سپی بوو. هه موو ته ماشای ئه و لایه نه یان ده کرد.

له پړتیکدا، په یدا بوو. جلویه رگیتکی سپی له به ره که چاوی ده برد، له پشتیشییه وه ژنه که یینی و گهنج و خه نجیلانه یه و ده موچا و پروت و ته ماشای عه رد ده کات و، له بهر شه رم روومه ته کانی نال هه لگه را بوون. پیده چوو دوا گومان ره و بیته وه، بۆیه له ناو خه لکه که وه به یی ترس که وتنه چرپه چرپ: «خۆیه تی، قوتار که ره که یه!»

به هه نگاوی دلپیرانه، به سه ر په یژه ی سه کۆکه دا سه ر که وت به ده ست ئامازه یه کی فراوانی کرد بۆ ئه وه ی سلایان لڼ کات و داوایشان لڼ کات ئه و چرپه چرپه را گرن. پیش ئه وه ی ده ست به خو تبه که ی بکات، که سه برترین خو تبه بوو له سه ر تا پای جیهان، ده لڼ:

- بۆ هه موو دانیشتونانی جیهان، ئه جنده و مرۆف و فریشته! نیمامی زه مان ده تان خاته ژیر ره حه ته ی خو به وه و له هه موو گونا هه کانیشتان خو ش ده بییت، چ گونا هه را بردوو بییت چ گونا هه دا هاتوو.

«ئه وه تان پڼ را ده گه یه نئ که یاسای پیرو ز له غوو کرا، چونکه زه نگی ئاخز ه مان لڼدرا. خودا ئه و یاسایه ی سه پانده سه رتان بۆ ئه وه ی به هه شتتان بکاته پاداشت. له ئیمرو به دوا وه، به هه شت هی خو تانه. که واته له ئیمرو به دوا وه له ژیر رکینی یاسا قوتارتان بوو.

هه موو قه ده غه یه که جایزه و هه موو ئه رکیک قه ده غه یه!

قوتار که ره بهر ده و امه:

«هەر پینج فەرزه‌ی نوێز قه‌ده‌غه‌یه. چونکه ئیمه له به‌هه‌شت داین و له په‌یوه‌ندییه‌کی به‌رده‌وامین له‌گه‌ڵ خالیق، ئیتر پتویست ناکات له‌ کاتی تاییه‌ت روه‌ی ده‌مان بکه‌ینه‌ ئه‌و؛ ئه‌وانه‌شی به‌رده‌وام ده‌بن له‌ به‌جیه‌تیانی ئه‌م پینج فەرزه، ئه‌وه‌ چونکه ئیمانی ته‌واویان به‌رۆژی ئاخیره‌ت نییه.»

بۆ ئه‌وه‌، شه‌راب به‌گۆره‌ی قورئان خواردنه‌وه‌یه‌کی ئه‌هلی به‌هه‌شته. له ئیمرۆ به‌دواوه‌ خواردنه‌وه‌ی جایزه؛ ئه‌وه‌ی نه‌یخواته‌وه‌ دیاره ئیمانی ته‌واو نییه.

«هه‌روه‌کو میژوونوسیکی فارس ده‌یگێڕیته‌وه، دوا به‌دوای ئه‌وه‌ی ئه‌م خوتبه‌یه، خه‌ڵکه‌که ده‌ستیان به‌لێدانی قیساره‌کرد و شمشالیان ده‌ژهنی و شه‌رابیان له‌ دامینی سه‌کۆبه‌که ده‌خوارده‌وه.»

کاردا نه‌وه‌یه‌کی بێ سنور، هه‌روه‌کو ته‌تیره‌وه‌که‌ی سه‌ه‌ن سه‌باح، ئه‌مانیش به‌په‌چه‌وانه‌وه‌ و به‌ناوی یاسای خوداوه‌ هه‌موو شتیکیان ده‌کرد. هه‌نده‌ نابات، جیگه‌کانی قوتارکه‌ر ئه‌م که‌فوکۆلییه‌ ته‌بشیرییه‌ هیتور ده‌که‌نه‌وه‌ و ئیتر هه‌له‌موت بپرای بپرای نایته‌وه‌ به‌و کانییه‌ی که‌ به‌ئاره‌زووی مورشیدی گه‌وره‌ شه‌هیدی لی هه‌لقوئی، به‌لکو ئیتر له‌مه‌ولاوه‌ ژبان به‌هیمنی تیده‌په‌رێ و ئه‌و زنجیره‌ کوشتارانیه‌ی که‌ هه‌موو شارانی ولاتی ئیسلامی هیتابووه‌ زه‌له‌له، تووشی وه‌ستان دیت. ئه‌م تابه‌فه‌ رادیکاله‌ی که‌ ئیسماعیلییه‌کانیان پێ ده‌وترا، ده‌بیته‌ کۆمه‌له‌یه‌کی گه‌لی موته‌سامیح و ئه‌وه‌نییه‌ش.

به‌واقعییه‌ش، دوا ئه‌وه‌ی قوتارکه‌ر ئه‌م هه‌واله‌ خۆشه‌ی بۆ ئه‌هالی هه‌له‌موت و ئه‌و ده‌وره‌یه‌ی راگه‌یاند و هه‌نده‌شی نه‌برد وه‌فدی به‌ره‌و لقی ئه‌م کۆمه‌له‌یه، چ له‌ ئاسیا، چ له‌ میسر نارد و وپرای به‌لگه‌نامه‌ش که‌ به‌ده‌ستی خۆی ئیمزای کردبوون. داواشی له‌ هه‌مووان کرد که‌ رۆژی رزگاری بکریته‌ جه‌ژن و به‌گۆره‌ی رۆژمیری ئه‌له‌کسه‌نده‌ری یۆنانییه‌وه‌ و سییه‌میشیان هی «عه‌لامه‌ی هه‌ردوو جیهان بوو، عومه‌ر خه‌یامی نیشاپووری».

قوتارکه‌ر به‌هه‌موو هه‌له‌موتی راگه‌یاند که‌ که‌شکۆله‌که‌ی سه‌مه‌رقه‌ند،

وه‌کو کتیبیتیکی مه‌زن و پڕ له‌ حیکمه‌ت ده‌بێ مامه‌له‌ی له‌گه‌ڵ بکریته‌. هه‌نرمه‌ندانیان راسپارد که‌ بیرازینه‌وه‌: نه‌ققاش و هه‌نرمه‌ندانی میناتور و سنووقیکی بچووکیش، زیرکته‌ کراو و به‌ردی نایابی تیا ختم کراویان بۆ ته‌رخان کرد بۆ ئه‌وه‌ی تیا هه‌لگێریته‌. که‌سێک مافی ئه‌وه‌ی نه‌بوو که‌ بینووسیته‌وه، به‌لام هه‌میشه‌ له‌سه‌ر میزیتیکی نزم که‌ له‌ داری ئورز دروست کرابوو و له‌ سالتۆنه‌که‌ی ژوووه‌ داده‌نرا که‌ کاربه‌ده‌ستی کتیبخانه‌ تیا ئیشیان ده‌کرد. له‌ ژێر چاودیرییه‌کی ته‌واودا، هه‌ندی که‌سی خاوه‌ن ئیمتیاز ده‌هاتن و ده‌یانخوێنده‌وه‌.

تا ئه‌و کاته، ته‌نها چهند چوارینه‌یه‌کی خه‌یام ناسرابوو، که‌ له‌ کاتی لایبی هه‌رزیه‌یه‌که‌یدا هۆنیبوویه‌وه، هی تر له‌به‌رکرا و وترایه‌وه‌ و دووپات کرایه‌وه‌ و هه‌ندیکیش به‌هه‌له‌وه‌یه‌له‌ی زۆره‌وه، تووشی گۆرانکاری هاتن. هه‌ر له‌و کاته‌شدا، غه‌ریبترین دیارده‌ بلا‌بووه‌وه: هه‌ر جارێک و شاعیریک چوارینه‌یه‌کی به‌هۆنیبایه‌وه‌ و کیشی بۆ دروست بکردایه، ئه‌وه‌ ده‌دایه‌ پال عومه‌ر، سه‌دان چوارینه‌ی دیکه‌ و تیکه‌لی چوارینه‌کانی خه‌یام بوون، ئیتر مومکین نه‌بوو به‌بێ په‌نابردنه‌ به‌ر نوسخه‌ ئه‌سلییه‌که‌، چوارینه‌ی درۆزنه‌ له‌ هی راسته‌قینه‌ جودا بکریته‌وه‌.

نایا به‌پیتی داواکاری قوتارکه‌ر بوو که‌ کاربه‌ده‌ستانی کتیبخانه‌که‌ی هه‌له‌موت، له‌ باوکه‌وه‌ بۆ کور میژووی ئه‌م که‌شکۆله‌یان له‌به‌ر ده‌کرد، تا ئه‌و شوینه‌ی که‌ قارتان جیتی هیشت؟ به‌لایه‌ن ئه‌مه‌ تاچه‌ سه‌رچاویه‌ که‌ زانیاریان له‌مه‌ر کاریگه‌ری خه‌یام به‌سه‌ر تابه‌فه‌ی حه‌شاشه‌کان و چۆنیه‌تی دۆنادۆنیشان ده‌دات. په‌یوه‌ندی رووداوه‌کان، کورتن به‌لام بێ هاوتان، به‌م شتیه‌یه‌ نزیکه‌ی سه‌ده‌یه‌ک به‌رده‌وام ده‌بن، تا سه‌ره‌له‌دانی توندوتیژییه‌کی دیکه‌. ئه‌ویش غه‌زووی مه‌غۆله‌کانه‌.

شه‌پۆلی یه‌که‌م، به‌سه‌رکردایه‌تی جه‌نگیزخان خۆی بوو، بێگومان، به‌گه‌وره‌ترین ئافه‌ت له‌سه‌رتاپای میژووی رۆژه‌لات ده‌ناسریته‌وه‌. شاری جوان و ناودار ویران ده‌کری، دانیشتوانه‌که‌ی قه‌ره‌کری، وه‌کو په‌کین و بوخارا و سه‌مه‌رقه‌ند و له‌گه‌ڵ ئه‌هالیشدا مامه‌له‌ی ئازله‌ ده‌کری، ژنه‌ گه‌نجه‌کانیان به‌خه‌لاتی سه‌رکه‌وتن ده‌درانه‌ ئه‌فسه‌ره‌کان و هه‌نرمه‌ندانیان

به ديل دهگرتن، ئەوانى ديكه رهشېكوژ دهكرين، ئەو كه مایه تيبه ي لى
بترائى كه له ژير سيبه رى قازيبه گه وره كه ي ئەوكات كوونوه كه هه خيرا
چوونه ژير ويلای جهنگيزخانه وه.

سه رپاى ئەو ئاخوزه مانه، وهك بلتي سه مه رقه ند به خت يارى بوويت،
چونكه له سه رده مى ته پوور له نگ، جارتيكي ديكه له نيو خوله ميتشى خوى
ده بووژيته وه و ده بيته وه پايته ختى ئيمپراتوريه تيكى جيهانى.
به پيچه وانى شارانى ديكه وه كه ئيتير بپراى بپه لئاسنه وه و به تاييه ت
ئەو سى شارەى ولاتى خوراسان كه له زه مانى خویدا هه موو چالاكيبه
رؤشنيربه جيهانيبه كاني گرتبووه خو: مه ره قه و به لئخ و نيشاپوور. ده كرى
ره ييشى بدريته پال، كه به بيتشكه ي پزيشكسازى رۆژه لات دناسرپته وه،
واى لى ديت ناوه كه شيمان له بپير ده چيته وه، ده بپى چهندين سه ده چاوهروان
بين بو ئەوه ي له قه برغه يه وه شارى تاران له داىك بيت.

ئەمه دووه م غه زوه كه هه له مووت دوو چارى ديت. له وه ي پيشتر
خويناوتير نييه، به لام وه ختيكى زياتر ده خايه نى. چۆن دلمان به تيرۆرى
هاوچه رخانه ي خويمان نه سووتى، كاتيك كه له شكرى مه غولان له چهن
مانگيكدا گه يشتنه به غدا و شام و كراكوڤى و پۆلونيا و گه يشتنه ناوچه ي
زيتچوونى ولاتى چين و ويرانيان كرد!

قه لای هه شاهه كان بپارى ته سلیمبوني دا، ئەو قه لایه ي بو ماوه ي سه د
و شه ست و شه ش سال به رگرى له خوى كرد دژ به داگيركه رانى هه مه چه شن
جهنگا! ميير هولاكو، كوره زاي جهنگيزخان سه رى له قه لا دا و سه رى له و
بيناسازيبه سوورده مپنى؛ وه كو ئەفسانه به كيش ده بگيرنه وه، هه ندى
نازوقه ي دزيبه وه كه هه ر له زه مانى حه سه ن سه باحه وه هه لگيرابوون.

دواى ئەوه ي له گه ل ياريدده دهره كاني هه موو كون و كه له به رتيكى پشكنى،
بپارى دا به سه ربازه كاني كه هه ر هه مووى پرووختين و به ردی به سه ر داره وه
نه هيلن. به كتيبه خانه كه شه وه. به لام، پيش ئەوه ي ناگرى تيبه ردا، فرمانى
دايه ميژوونووسىكى لاو كه ته مه نى سى ساليك ده بوو، جوفاينى ناويك
بوو، كه سه ر له كتيبه خانه كه بدات. ئەم ميژوونووسه به ئەمى هولاكو،

خه ريكى نووسينه وه ي «ميژووى داگيركه رانى دونيا» بوو، كه تاكو ئيمروش
بو ئەوه ي شاره زايى له مه ر غه زوى مه غوله وه ئاگادار بين، وه كو
سه رچاوه به كى ده گمه ن دناسرپته وه. ئەو توانى بچيته ئەو شوينه
ئەفسووناوييه ي كه به ده بان هه زار ده سنووسى تبا هه لگيرابوو، لوول دراوه
يا ريك خراوه، له دهره وه ش ئەفسه رتيكى مه غولى به خوى و گاليسكه يه كى
دوو پاچه كيبى چاوهروانى ده كرد. ئەوه ي له ناو ئەو گاليسكه يه جپى بيته وه
ئەوه له سووتان قوتار ده بيت. ئەمه ش نه په يه ندى به خوئنده وه ي
ده قه كانه وه هه بوو، نه به ناو نيشانه كانيبه وه.

جوفاينى سونيبه كى موته حه ميس بوو، به خوى وت ده بپ ئەركى يه كه مى
من ئەوه بى كتيبه ي خودا له سووتان رزگار بكه م. هه ر به په له كه وه ته
خركرده وه قورئانه كان و هه ر به به رگه ئەستوره كانيان دناسرانه وه و
هه مووشى له يه ك شوين دانرابوون. بيست قورئانيك ده بوو. به سى سه فه ر
هه مووى بو گاليسكه كه گوازه وه و گاليسكه كه ش هه ر له خو به وه پر بوو.
ئەى باشه ئيستى چى تر هه لپيژي؟ به ره ر روى ديوارتيك رويشت، له
ره فه كه ش چهن به رگى كتيبه ي بينى كه جوان ريزكرابوون و چاوى
به كتيبه كاني حه سه ن سه باح كه وت كه له ماوه ي ئەو سى ساله ي كه له
خه لوه تدا بوو، نووسيبوونى. ويستى ته نها دانه يه كى لى قوتاركات،
ئوتويوگرافيبه كه بو ئەوه ي چهن برگه يه كى لى دهره يپنى بو نووسينه وه ي
ئەو كتيبه ي كه له ژير ده ستى دايه. كتيبه يكي ديكه ي ميژووى ديته وه،
پيده چوو تازه نووسراييت، كه باسى ميژووى هه له مووت و به ورديش باسى
ژيانى قوتاركه ر ده كات. به په له ويستى ئەمه يان له فه وتان رزگار كات،
چونكه به سه ره اتى ئەم تايه فه يه، به تاييه ت هى ئەو سه رده مه له
ئيسماعيليبه كان زياتر كه سى ديكه نه يده زانى.

ئەم ميژوونووسه ئايا گوپى له كه شكوله كه ي سه مه رقه ند بووه؟ پى
ناچن. ئەگه ر گوپى لى بوايه له دواى ده گه ر، ئەى ئەگه ر بيدزيبايه وه، ئايا
قوتارى ده كرد؟ نازانين. باسى ئەوه ده كريت كه چاوى به چهندين كتيبه
ده كه ويت كه له باره ي زانبارى باتينيبه وه بوون و ده ست به خوئنده وه يان
ده كات و كاتى له بپير ده چيته وه. ئەفسه ره مه غوليبه كه ديت و به چهن

کۆتایی شهزاره

له خهوه ههلسه، بۆ نووستن نه به ديبه تمان ههيه!

عومهر خهيام

XXV

تاكو ئييره، زۆر كهه له بارهه خۆمهوه قسهه كرد، زۆر بهوردی ده موبست باسی كه شكۆله كهه سه مه رقه نه د بكهه و بزانهه چ شتتيك له بارهه خه يامه وه ده رده خات، له بارهه ئه وه كه سانهه كه ناسيه، ئه وه رووداو و به سه رهاتانهه كه تووشه هات. ئه وهه ماوه ته وه، ئه وهه به چۆن ئه وه كتيبهه كه له سه رده مه مه غۆله كاندا ون بوو و جاريكي ديش له ناو جه رگهه ئه م سه رده مهه ئيمه وه سه ره هه لدا به وه، له ريگاي چ موغامه ره به كه وه توانيم ده سته به سه را بگرم. ده با له ويوه ده سته پي بكهه ين و بزانهه چ ريكه وتتيك سه يربوونه ئه وه كتيبهه پي ناساندم.

پيشتر ناوه خۆمتانم پي وتبوو، من ناوم بنيامين ئۆ. له ساژه. سه ره را ئه وهه ئه م ناوه نه بره به كهه فه ره نسه پيه وه، ئه ويش ميراته باو و با پيرانه كه له سه دهه لويسه چوارده به ره و ئه مه ريكا كۆچيه ان كرد و من خۆم هاو ولا تيه كه ئه مه ريكم و له ئانا پۆله، له مريلاندا له دا بک بوومه كه كه وتۆته به نده ره چيسا پيه كه وه، جيگايه كه موته وازو عه و كه وتۆته سه ر ئوقيانووسه ئه تلله سي. په يوه نده من له گه ل فه ره نسا، ته نها به وه به ند نيه كه باو و با پيراني ديري نه م خه لكي ئه وه ولا ته بوونه، باو كم هه ميشه هه و له ده دا ئه وه په يوه ندي به نوئ كاته وه. هه ميشه له مه ر په چه له كي به وه سوو كه ها جسيكي هه بوو. له ده فته ره قوتابخانهه ئه مهه نوو سي بوو: «ئه ري ده بي (شه جه ره نه سه يم) له به ر ئه وه نه پرا يته وه بۆ ئه وهه قايه غي سه ره له گرتني پي دروست كريت!». ده سته به خويندني فه ره نسه كرد و

برگه به كه ده يخاته وه ياده، له شه به به رگيكي پولا يين دا پو شرا بوو، ته پله ئاسنيه به كيشي له سه ر كه له پشته وه شه هه موو ملي ده پاراست و وه كو قژ له پشته وه شو ر ببو وه وه. مه شخه ليكي شي به ده سته وه بوو. بۆ ئه وهه ئه وه پيشان بدات كه به له زه، ده مه ئا گره كه له په ره و كاغه زي لوو لدر او هه غوبار له سه ر نيشتوو نزيك ده كاته وه. ميژو و نوو سه كه زي اتر له سه ره نه رويشت، چه ند كتيبيكي گرته ده ست و هه نديكي كرده ژي ره هه نگل و به بي ئه وهه خۆي به هه لبرارد نه وه خه ريك بكات و كاتيكي شي كتيبي «نه يني ئه زه له ئه سته ره كان و ژماره كان» له ده ست به ربو وه وه، نه نوو شتايه وه بۆ ئه وهه هه لي گر يته وه.

ئا به م شي به وه، كتيبخانه كهه هه له مووت. حه وت شه و حه وت رۆژ سوو تا بي ژماره شه فه وتان و هه مووشه نو سخه ئه سلتي بوون. وه كو باس ده كرا، كه گوايه له وه كتيبانه نه يني واي تي دا بوو كه له هه موو جي هاندا شتي وا نه نوو سرا بوو.

بۆ ماوه به كهه زۆر وا ده زانرا كه كه شكۆله كهه سه مه رقه نه ديش به كه بوو له وه كتيبانهه هه له مووت كه بوونه زووخال.

پاشانیش زۆر به جۆشوخوڤشهوه، ئوقيانووسی ئه تلهسی به پیتچهوانه میلی کات بری.

چاک یا خراب، ئه و ساله ی که هه لئ بژارد، بوو به سالی جه جکردنی. به سواری پایوری سکوتیا، نیویورکی له ۹ ی گه لاویژی ۱۸۷۹ جیهیشت و له ۱۸ ی هه مان مانگیش گه بشته شتیرورگ و بو ۱۹، ئیواره که ی له پاریس بوو - شهر له ساعات دوازدهی نیوه رۆ ئیعلان کرابوو - . کشانه وه، پاشاگهردانی، داگیرکردن، برسیتی و کۆمونه، کوشتار، له هه موو ژیانیدا، باو کم له سالیکی و اجه نجال نه ژیا و له هه موو ژیانیشی و به جوانترین یادگاریش ده ژمیتردیت. بوچی ئه مه نه وتریت؟ دلخوشییه کی چه و ته کاتیک خۆت له ناو شاریکی گه مارۆ دراودا ده دۆزیته وه، هه موو ریتگره کان هه لده ورتین کاتیک گونیه خۆل له شه قام و کۆلانه کاندایه رزده بنه وه، ژن و پیانوان کامه رانیی هۆزه سه ره تاییه کانیا ن بو ده گه ریته وه. چه ندین جار، له ئاناپۆلی، له ده وری قه له موونی جه ژن، دایک و باو کم زۆر به که یفه وه، باسی ئه و که رته خه رتوومه یان ده کرد که له ئیواره ی جه ژنی سه ری سالی پاریسی لیتیان نابوو که لای رووس، گوشتفرۆشیکی ئینگلیزی شه قامی ئوسمان بوو، نیو کیلۆیان به چل فره نک کرپوو!

هه نده نه بوو خو بان بو شایه ناماده کردبوو، ده بوايه سالی داهاتوو ژن بگوازنه وه و جهنگی به سه را هات و ئه و سه رچۆپییه که ی گرت. «هه رکه گه بشته م پاریس، وه کو باو کم دیته وه یادی، کردبوومه عاده ت، هه موو به یانیا ن ده چوومه قاوه خانه ی ریشو له شه قامی ئیتالیا ن. به خۆم و باوه شی رۆژنامه وه، لو تام، لو گولوا، لو فیگارۆ، لاپریس^(۱)، له سه ر ئه سکه مبیلیتیک داده نیشتم و دپر به دپر ده ستم به خو پندنه و هیان ده کرد، له ناو ده فته ره بچو که که شم، به دزییه وه ئه و وشانه م ده نووسییه وه که مانا کانیانم نه ده زانی وه کو (guêtre) یا (moblot)، بو ئه وه ی که گه رامه وه میوانخانه که، له پاسه وانه که بیرسم که عه للامه یه ک بوو هه ر بو خۆی.

(۱) ناوی ئه م رۆژنامه نه به زمانی فره نسی:

Le Temps, Gaulois, Le Figaro, La Presse.

(بو رۆژی سییه م، پیانویکی سمیل ماشوبرنج هات و له سه ر ئه سکه مبیله که ی ته نیشتم دانیشتم. ئه ویش باوه شه رۆژنامه ی خۆی پی بوو، به لām هه ر زوو وازی لی هینا بو ئه وه ی سه رنجی من بدات و پرسیا ریکیشی له سه ر لیتوان بوو، خۆی پی نه گیرا، به ده نگیکی که رخ بانگی کردم، ده ستیکیشی نابوو سه ر گوچانه که ی و نوو که که شی به شپوه یه کی عه سه بی له سه ر مه رمه ره ته ره که ختم ده کرد. ده بیوست ئه وه بزانیته که ئه و لاوه له شساغه، بوچی و هۆی چییه وانه چۆته به ره ی جهنگ و بو ئه وه ی به رگری له نیشتمان بکات، به نه به ره یه کی به رتیره وه، هه رچه نده گومانی پیوه دیار بوو به لاجاویکیش سه یری ده فته ره که ی ده کرد و ئه وه شی بینی که چۆن له چاوچوقاندنیته که وه هه ندی شتم تیا نووسی. پیوستم به وه نه بوو که ئه نجته بدۆزمه وه و شپوه زمانه که م به س بوو بو ئه وه ی به رگری لی بکات. کابراکه زۆر دلیرانه داوای لیتوردنی لی کردم و فه رمووی لی کردم بو ئه وه ی بچمه سه ر میزه که ی ئه و و ده ستی کرد به باسکردنی لافایه ت و به نیامین فرامنکلین و تۆکفیل و پیار لانفان، پیش ئه وه ی باسی ئه و با به ته م بو بکات که له رۆژنامه کان خه ریکی خو پندنه وه ی بووم، مه به ست له با به تی جهنگه «ئه م جهنگه به نیسه بت له شکره که مانه وه ته نها پیاسه کردنیته تا کو به رلین و به س».)

باو کم ئاره زووی ئه وه ی ده کرد که ره تی بداته وه. ئه گه ر بیت و له مه ر هیتز و توانای فره نسییه کان و پرووسییه کانیه نه ده زانی، به لām به شداری جهنگی رزگاری کردبوو و، هه روه ها له باره گای ئه تلاتناش بریندار کرابوو. ئه وه شی وت که «ده توانم شه هاده تی ئه وه بده م که هیه چ جهنگیک پیاسه کردن نییه. به لām زاکیره ی نه ته وه کان کورتبهره و بارووتیش گه لی مه سته که ره، نه مو یست بکه ومه ده مه ته قیوه له گه لی. کاتی گفتوگو کردن نه بوو و ئه و کابرایه ش داوای پادانی لی نه کردبووم. جار ناجاریکش «توخوا و نییه» یه کی دووباره ده کرده وه و به بی ئه وه ی مه به سستی پرسیا رکردن بیت و منیش له جیاتی به لی، شانم بو ی هه لده ته کاند.

(کابرایه کی دلگیربوو. ئیتر له وه به دواوه، هه موو سه به ینانیک به کتریمان ده بی نییه وه. هه میشه ش هه ر که م دوو بووم، خۆی به به ختیار ده زانی که

نه مریکیه ک زور به جه خسته وه وه کو نه و بیرده کاته وه. دواى چوارهم مؤنؤلۆگ، هه میشه هه به و هیماسه وه، نه م پیاوه ماقولله، بۆ نانی نیه پروان داوه تی کردم؛ هه نده سووریو له سه ره نه وه ی چاوه پروانی رازی بوونی من بکات، بانگی عاره بانچییه کی کرد. ده بی دان به وه شا بنیم که قه ده په شیمانی نه وه داوه ته نه بووم. ناوی شارل - ئوبیر دو لوسای بوو، له کۆشکیکی تاییه تی له شه قامی پواسۆنییه ره ده ژیا. ژنه که ی مردبوو، هه ردوو کوره که ی سه رباز بوون. کچه که شی بوو به دایکی تۆ.

ته مه نی هه ژده سال بوو، باوکیشم ده سال له وه گوره تر بوو. قه ده ریک به بیته نگی، له نیو ئاوه وه وایه کی نیشتمانپه روه رانه وه، له یه کتر ورد ده بوونه وه. له ۷ ی خه رمانان به دواوه، دواى سچ به زینی یه ک له دواى یه ک، نه وه ئاشکرا بوو که جه نگی ده دۆرین و نیشتمان هه ره شه ی لی ده کری و ئیتر باپیریشم به وشه ی که م، شتی ده رده پری. کچه که ی و نه وه کوره ی که ده بیته زاوی، هه ولی نه وه یان ده دا که خه مۆکیه که ی هیتورکه نه وه و له مه وه زور به هاوشانی یه ک ده چوون. ئیتر ته نها ته ماشا کردنییک به س بوو بۆ نه وه ی به یه کتر بلین ئیستا نۆره ی کتیانه بۆ نه وه ی دلئ باپیره بده نه وه و به حیکه ته تی چ نه فجه تیکیش.

(بۆ یه که م جار، له سالۆنه گه وره که، به ته نها یه کتریمان بینی، به بیته نگیه ک، که له بیته نگی گۆرستانان ده چوو، ده ستی پیکرد. پاشان دایانه تریقه ی پیکه نین. هه ردووک که شفی نه وه مان کرد، که چه ندین جار، له سه ره میز بۆ نانخواردن دانیشتووین، قه ده بۆمان نه لوابوو پیکه وه قسان بکه یین. پیکه نینیکی فینک بوو، دوو لایه نی بوو، زوو لیبی بووینه وه، چونکه نه گه ره به اتیابه درپژه مان پیبی بدابایه، ده بووه شتیکی ناشرین. ده بوایه من وشه ی یه که م بدرکینم. دایکت کتیبیکی نووسانده بووه قه ده سینه ی، لیبیم پرسى که خه ریکی خوتنده وه ی چیه .)

ئا له وکاته دا بوو که عومه ره خه یام هاته ژیاغه وه. ده بی نه وه ش بلیم که بواری دامی که بیمه ژیاغه وه. دایکم ده میتک نه بوو، چوارینه کانی خه یامی چنگ که وه تبوو، له فارسییه وه ژ.ب. نیکولا، کاتج وه کو وه رگیپری بالیۆزی فه رهنسا، له ولاتی فارس کارگیپر بوو، ته رجه مه ی کردبوو. له سالی

۱۸۶۷ له چاپخانه ی ئیمپریال چاپ کرابوو. له ناو که لوپه له کانی باوکیشم کتیبی (The Rubáiyat of Omar Khayyám) تیا بوو، له ته رجه مه ی ئیدوار فیتز ژیرالد، چاپی سالی ۱۸۶۸.

(شادومانی دایکت له وه ی من زیاتر نه شارایه وه. گومانی نه وه مان نه ده کرد که ئیتر له مه ولاره، جۆگه له ی ژیاغان ده رۆژینه به کترییه وه، هپج کاتیکیش بیرمان له وه نه کرده وه که نه مه ریکه وتیکی لاره کی بیت له مه ی خوتنده وه ی کتیبیکه وه. له له حزه یه کدا، عومه ره وه کو کلیلی چاره نووسی لیته ات بۆمان، که واته فه رامۆشکردنی ده بیته گوناهییک. بیگومان، هپچمان له مه ی نه وه شته وه نه وت که ناوه وه ی ده ورو ژاندين، قسه وباسه کان هه مووی له ده ور شیعه ره کانا ده خولانه وه. دایکت نه وه ی پچ وتم که ناپلیونی ۳، شه خسییه ن فرمانی چاپکردنی نه م کتیبیه ی داوه.)

ئا له وکاته دا، نه وروپا تازه به تازه خه یامی که شف کردبوو. نه وه ش راسته چه ند پسرۆرک له وه ی پیشتر باسیان کردبوو، نه لجه بره که ی له پاریس له سالی ۱۸۵۱ چاپ کرا، چه ند لیکۆلینه وه به کیش له گۆقاره تاییه ته کانداهه رکه وتبوون. به لام رۆژئاواییه کان نه یان ده ناسی و له رۆژه لاتیش، چ شتییک له پاش خه یام مابووه وه؟ ناویک و دوو سی نه فسانه و چه ند چوارینه یه کی سروشت نادیار و ته مومرژتیکیش له ده وری نه ستیره ناسیکی به ناویانگ.

کاتیکیش، له سالی ۱۸۵۹ شاعیریکی نه ناسراوی به ریتانی فیتز ژیرالد ناویک بریاری چاپکردنی هه فتاویینچ چوارینه ده دات، که سییک ئاوری لی ناداته وه. ته نها دووسه د و په نجا نوسخه ی لی چاپ کرا، وه رگیپره که چه ند ژماره یه کی دا به براده رانی خۆی نه وانیه دیکه ش له سه ره ره فه ی کتیبخانه که ی بپرنار کوارتیش، ته پوتۆزی له سه ره ده نیش. (Poor old Omer)، فیتز ژیرالد، بۆ مامۆستای زمانی فارسییه که ی خۆی ده نووسی: نه م عومه ره پیره میرده وا دیاره سه ره نجی که س راناکیشیت. له ماوه ی دوو سال، ده زگای بلاوکردنه وه بریاری نه وه ده دات که ستۆکه که هه راج کریت و سه ره تا نرخی پینج شیلینگی بۆ دانا، (the rubaiyat) نرجه که ی داشکانرا و بوو به یه ک پینی، واته شه ست جار که متر. به م

نرخه‌ش کەس نەیدەوێست. تاکو ئەو کاتەى کە دوو پەخنە‌گرى ئەدەبى کەشفیان کرد، خۆتەندیانەوه. زۆر ئیەجایان نواند. بۆ پۆزى دواى گەرانەوه. شەش نوسخەى تریان کەرى و بۆ ئەوهى بەدەورووبەریان بیه‌شنەوه. خاوەن دەزگاکە هەستى کرد کە بە‌هاى کتیبە‌کە لە بەرزبوونەوه دایە، نرخە‌کەیان بەرزکردەوه و ئیتر بەدوو پەنس دەیفروشت.

دەبۆ ئەوه‌ش بۆ ئەو کە لە دوا سەفەرە‌کەم بۆ ئینگلتەرا، هەر لای کوارتیش خۆى، دەبوايه چوارسەد پاوەندى ئیستەرلینى بەدم بۆ ئەوه دوا کتیبى چاپى یە‌کەم دەسگیر بێت!

بە‌لام لە شارى لەندەن زۆر بە‌خیرایى ناوبانگى پەیدا نە‌کرد. دەبوايه بگاتە پاريس و مەسیۆ نیکولا تەرجه‌مە‌کەى خۆى بلاوبکاتەوه و تیوفیل گۆتیبیه و لەسەر رووپە‌لى مۆنیتۆر ئونیکتیرسیتل، لەژێر ناوێشانى «ئایا چوارینە‌کانى خەيامتان خۆتەندۆتەوه؟» بە‌تەواوى دەنگ بەداتەوه. سە‌لاو لەو «ئازادى تەواوى ئەو زینە بکات کە ئازادترین موفە‌کیرى هاوچەرخ، بە‌ئاستەم دەتوانى شان لەشانى بەدات» کە ئەرنیست رینان بیئازیزینى: «رەنگ بێ خەيام کایراییه‌کى یە‌کجار غەریب بێت بۆ ئەوهى لیکۆلینەوهى لەسەر بکرت، بۆ ئەوهى لەوه تیبگەین و بزاین کە بۆئێمه‌ تیبى ئازایانەى فارسە‌کان لە‌نیو تەنگبە‌ستى دۆگماتیسى ئیسلامى چى لێهات»، بۆ ئەوه‌ش کە لە دونیای ئەنگلۆ - ساکسونیش، یە‌کێکى وەکو فیتز ژیرالد و (Poor old Omar) هە‌کەى لە بیدەنگى پزگارى بێت. ئینجا هاتەوه هۆشیکى کۆمپلێت رووى دا. هەندەى نە‌برد، هەموو وینەى پۆزە‌هلات لە دەورى تاقە ناوى خەيام کۆبوووه و تەرجه‌مه دواى تەرجه‌مه دە‌کەوێتە بازارهوه و لە ئینگلتەرا دەزگای چاپە‌مە‌نیش دە‌کەونه گور و لە چە‌ندین شارى ئەمەریکاش، کۆمە‌له‌ى «عومەرى» دادە‌مە‌زین.

با ئەوه‌ش دووپات بکەینهوه، کە لە سالى ۱۸۷۰دا سەرە‌تای ناوبانگى خەيام بوو، هەموو پۆزیکیش بازنەى موعجیبینى عومەر لە زیادبووندا بوو، بە‌لام هێشتا نێوهندى رۆشنبیره‌کانى تەى نە‌کردبوو. ئەم خۆتەندەوه دوو قۆڵییه‌ى دایک و باوکم وای لیکردن کە لە یە‌کتریش نزیک بینهوه و بە‌جووتە هەولێ ئەوه بە‌دن لە واتاکانى چوارینە‌کانى عومەرەوه قسان

بکەن: ئایا ئەو شەراب و خەراباتەى کە خەيام باسى لێوه‌ ده‌کات، هەر وەکو نیکولا جەختى لەسەر دە‌کرد، پەمزی تەسە‌وفن؟ یا ئەوه‌تا، بە‌پێچە‌وانەوه، تە‌عبیر لە ژيانیکى پر لە هە‌وه‌س و، بگره‌ مە‌به‌ست لە ژيانیکى بە‌ره‌لا ده‌کات، هەر وه‌کو فیتز ژیرالد و ئەرنیست رینان دەیاننوسى؟ گە‌ستوگۆى ئەم بابە‌تە لەسەر لێویان تامیکى نوێى هە‌بوو. کاتیک باوکم باسى عومەرى دە‌کرد، دەستى بە‌قژە بۆندارە‌کەى تاقە یارە‌کەى خۆبا دە‌هینا، دایکم سوور هە‌لده‌گەرا و لە‌نیوان خۆتەندەوهى دوو چوارینە‌دا، یە‌کتريان راده‌موسى. ئەو پۆزە‌ى کە بیریان لە‌وه‌ش کردەوه کە شایى بکەین، پەیمانیان بە‌یە‌کتر دا کە یە‌کەم کورپان بوو ناوى بنین عومەر.

لە ناوهندى سالى ۱۸۹۰دا، سە‌دان کەس ناوى کورپان نابوو عومەر؛ کاتیکیش من لە ۱۸۷۳ لە دایک بووم، هێشتا ئەم ناوه باو نە‌بوو. نە‌شیان ویست ناویکى وا غەریب پێوه بنوسیتن، کردیانە ناوى دووهم، دەمتوانیش لە قوتابخانە لە‌ژێر پیتى (O.) دا بیشارمە‌وه، برادەرە‌کانیشم هەر وایان دەزانی کە رە‌نگبى، ئولیفیه، ئوسوالد، ئوسبورن یا ئورکیل بێت، درۆشم لە‌گە‌ل کەس نە‌دە‌کرد.

ئەو میراتەى کە بەم شێوه‌یه پێم گە‌یشت نە‌یتوانى فزوولیبە‌تم بەرامبەر بەو خزمە دووره تیا نە‌بووژینیتەوه. لە پانزە سالی‌دا، هەرچیه‌ک لە‌مەر ئەوهوه نووسرابوو، خۆتەندەوه. پۆزە‌یه‌کى لە باره‌ى ئەدەبیاتى فارسى بە‌رچاوغرت و بیریشم لەوه کردەوه کە سە‌فەرێکى ولاتى فارس بکەم. بە‌لام دواى ماوه‌یه‌ک، قوناعى پر لە کە‌فوکۆل دامرکایه‌وه. بە‌لێ، بە‌پروای هە‌موو رە‌خنە‌گران، شیعەرە‌کانى فیتز ژیرالد، لە ئەدەبیاتى ئینگلیزیدا، بە‌شاکار دە‌ژمیردریت، بە‌لام پە‌یوه‌ندییه‌کى زۆر لاوه‌کى بە‌وه‌ى خەيامه‌وه هە‌یه. ئەوه‌ى پە‌یوه‌ندیشى بە‌چوارینە‌وه هە‌بیت، هە‌ندى لە نووسەرە‌ن هە‌ن باسى هەزار چوارینە دە‌کەن، نیکۆلاش لە چوارسەد چوارینە زیاترى تەرجه‌مه کرد و پسپۆرانیش دە‌لێن تە‌نها سە‌د دانەیه‌ک بە «چوارینە‌ى سە‌حیح» دە‌ژمیردرین. عە‌لامه‌ى پۆزە‌هلاتى واش هە‌ن، کە دە‌لێن مومکین نییه تە‌نها چوارینە‌یه‌ک عومەر خەيام بە‌تە‌واوى بناسریتەوه و بە‌بێ گومان و

به ته و او ی بدریته پال نهو.

وا لیک ددراپه وه که نه گهر کتیبیک ته سلی وجودی هه بو وایه نه وه یارمه تی دداین که به ته و او ی چوارینه ی راست له هی چهوت جیا بکه ینه وه، به لام هیچ به لگه یه کی وا نه بوو که نه وه بسه لمینی و که شکولیکی وا وجودی هه بیت.

له کوتا بییدا، ئیتر رووم لهو که سایه تیبه و لهو شاکاره وهر گپرا و له وهش تیگه یستم که «O» ی ناوه که ی منیش، پاشماوه ی هه رزه بی دایک و باوکه م. تا کو رۆژتیکیان، ریککه و تیک، جاریکی دیکه دهمگه رینیتته وه سر عیشقه هه وه لینه که م و جاریکی تر و زۆر به جه خته وه، شوین پی خه یامم هه لده گرم.

XXVI

له کوتایی هاوینی سالی ۱۸۹۵ بوو که به که شتی به ره و کیشوره کونه که که و قهری. با پیره م ده میک نه بوو ناهنگی جه ژنی له دایک بونی ساز کردوه و ئیتر به ره و حه فتا و پینج سال به ره و ژوور هه لده کشی و نامه ی بو نووسیم و، هه ره ها دایکیشم نامه ی جه رگبری بو به ری ده کردم. با پیره م ده یوبست پیش مردنی، هه رچونیک بی بو جاریکیش بیت چاوی پیم بکه ویت. زۆر به هه لپه و هه موو خوتندنیکم خسته لاه و له سه ر پا پوره که خوم بو رۆلی نه وه راده پینا که به سه ر قه ره و پله که یا بنووشتیمه وه و ده سته سارد هه لگه راوه کانی به گهر میبه وه بگرم و گویم بو دوا داواکاریبه کانی هه لخم. گشت نه م هه موو شتانه زۆر بی سوود بوون. با پیره م له شیربورگ چاوه رپی ده کردم. وا هه ست ده که م له به نده ری کالینی بینیم، له گوچانه که ی قیتتر بوو، سمیلی بوندار کردبوو و به زه وق دیار بوو، کاتیک ژنان به به رده میا تیپه رینایه، ده سته ی بو شه پقه که ی ده برد. کاتیکیش چوینه چیشته خانه ی نه میرۆتی، بازوی زۆر به توندی گووشیم و به نواندنه وه. «هاوریم، لاویک تیما زیندوو بوته وه و پیوستی به هاورینه که.»

به هه لده دا چوم که وشه کانیم به جه خته وه وهر نه گرت، گه رانه کلمان به چایه خانه و باره کاند، شیکلی گپه لووکه ی وهر گرت. هیشتا به ته و او ی لای برتبان یا فویو یا لای پیر لاتوبل، نانی ئیواره مان ته و او نه کردبوو، ده بوایه خیرا خومان بگه یینه سیگال که ئیوگینی بو فیبان ده نواند، بچینه میرلتون که نه ریستید بروانت سه ما ده کا، یا بچینه سکالا که ئیثیت گیلپیر گورانیبه کانی لی قیه رژ و لو فۆتوس و فیاکر ده چری. دوو برا بووین، سمیل سیی و سمیل بۆر، هه مان قیافه و هه مان شه پقه و، ژنانیش سه ره تا سهیری نه ویان ده کرد. به هه لپه چراندنی هه ر بوتله شه مپانیا به کیش، سهیری جووله کانیم ده کرد، ته نها بو جاریکیش یه که هه له چیه نه مینی. چرکه یه کی نه ده برد قیت ده بووه و له منیش خیراتر ره وتی ده کرد، گوچانه که ی ده ستیشی ته نها هه ر بو زه وق به ده سته وه ده گرت ده یوبست له

دوا خه زانی عومری، دوا گولنه باغه کان لیکاته وه. دلخوشیشم به وهی که باپیره م نه وه و سی سال ژیا. حه قده سالی دیکه، لاویکی نوییه.

نیواره به کیان برده مییه گوره پانی مادلتین و بو نه وهی له چیشته خانیه دوران نانی نیواره بخوین. له بالیکی چیشته خانه که، له دهوری چند میزیکدا، گروپی نه کته و پروژنامه نووس و سیاستمه دار کوپوبونه وه و باپیره م به ده نگیک که ناشکرا گویت لی ده بو، یه که به یه ک ناوی هه موویانی پی و تم. له ناوه ندی نه م نا هه ننگه دا، نه سکه مبیلیک به تال بو، به لام هه ندهی نه برد کار براهه ک هات و زوو زانیم که نه و نه سکه مبیله به تاله بو نه و ناندراوه. هه ر خیرا ده وریان دا، نه وازشیان ده کرد، هه رجییه کی دهوت جیگای نیعجاب بو، گه ر پیوستیش بوا به نه وه پیده که نین. باپیره م هه لسا و نیشاره تی بو کردم تا دوا ی که وم.

- و ره، با ناموزا هینریت پیشکه ش که م!

نه مه ی وت و تا میتره که ی نه و دامیبه دوا ی خو به وه.

پیش نه وهی به لای منا و هه رچه رخی، نه م دوو ناموزایه با وه شیان له یه کتر دا.

- کوره زا نه مه ریکیه که م. گه لی هه زی ده کرد که بتیبنی!

به ئاسانی نه م ده توانی نه م موفاجه نه یه بشارمه وه. پیش نه وهی ده میش بکاته وه، به گوما نه وه نه و کار براهه ی سه بری کردم:

- دوا ی پیاسه کردنه که م به تریسکیل^(۲)، با نیواره ی یه کشه مه بیت سه رم لی دات.

کاتیک گه رامه وه شوپنه که ی خو م نیجا له وه تیگه ی شتم که له گه ل کن قسه م ده کرد. باپیره م ده ویست به هه ر شتیه یه ک بیت پی م بنا سیتنی، زورجار، به شانازیبه کی عه شایه ری قه لاس، با سی نه وی ده کرد.

(۲) پیش نه وهی پاسکیل دروست بکریت، تریسکیل هه بو، جیاوازی نیوانیشیان: یه که میان دوو پاچکه ی هه یه و دووه میشیان سی پاچکه. (وه رگتیر).

راسته نه م ناموزایه، له دیوی نیسه، له دیوی نه تلسه سی، زور که م ناسراوه، به لام له فهره نسا، له سارا بیرنار زیاتر ناوبانگی هه یه، مه به ست له فیکیکتور - هینری دو روشفور - لوسای بو، له ناو دیوکراتخوازه کانیشدا به هینری روشفور ده ناسرایه وه، مارکیزه و، له هه مان کاتیشدا یه کیکه له کوموونیبه کان، کونه په رله مه نتار و کونه وه زیر و کونه زیندانی بو. له لایه ن قه رساییه کانه وه، دوور ده خریتنه وه بو نو قیل - کالادونی، له سالی ۱۸۷۴د، به شتیه یه ک، دوور له خه یالی نیسان، له زیندان هه لیت، هه موو هاوچه رخی تووشی حه په سان ده کات و نیدوار مانی تابلویه ک ده کات، ناوی هه لاتنی روشفور لی ده نیت، له سالی ۱۸۸۹ جاریکی دیکه ش ده گه ریتنه وه تاراوگه، چونکه له گه ل ژه نه رال بولانژی، موئامه ریه یان دژ به کوماریبه کان سازکردبو و نیتر هه ر له له نده نه وه پروژنامه کاریگه ره که ی که به نه نتراسیژان ده ناسرایه وه، ده رده کرد. له ره شه مه ی ۱۸۹۵د عه فوی عامی به رده که وی و له لایه ن دووسه ده هزار پارسییه وه، به تامه زرویه کی زوره وه پیشوازی لی کرا. توتوجیان و نانه واکان و شورشگریانی چه پ و راست، نیدیالیست و دیماگوک، هه موو هاتیبون؛ ئالای سه د مه سه له ی دژ به یه کیان هه لگرتبو. نه م هه موو شتانه م ده زانی، به لام شته جه وه ره یبه که م نه ده زانی.

له و رژه ی که دیاری کرا، جوومه کوشکه تاییه تیبه که ی که ده که وته شه قامی پیروگولیتسه وه، نه و کات به هیچ جوریک نه مده توانی خه یالی نه وه بکه م نه و سه رلیدانه م بو یه کن له ناموزا خو شه ویسته کانی باپیره م ده رگام به سه ر دنیای رژه هلات بو ده خاته سه ریشته.

به م جوړه دهستی به قسه کردن کرد:

- که واته تو ی کوری ژه نغییه فی نازهنین، تو بووی که ناویان لی نای عومه ر؟

- به لی، بنیامین عومه ر.

- ده زانی به منالیی تو م خستوته با وه ش؟

هه لومهرج وای پیوست کرد به «تۆ»^(۳) له گه لم بدوی، به لام ئەم به کارهینانه یهک سایدی وه رگرت.

– راسته دایکم باسی هه لاتنی ئیوهی بۆ کردووم و گه یشتیتته به ندهری سان فرانسسیسکو و پاشانیش به شه مه نده فەر خوتان گه یانده لای رۆژهللات. ئیمهش ئەو کات له نیویۆرک بووین و هاتینه ویتسگه ی شه مه نده فەر، بۆ ئەوهی پیشوازیتان لێ بکه یین. من ئەو کات ته مه نم دوو سالان بوو.

– زۆر به چاکی دیتته وه یادم. باسی تۆ و خه یام و ولاتی فارسمان کرد و من پیشبینی ئەوه شم کرد که رۆژیکیان ده بیتته رۆژهللاتناسیکی مه زن.

روو گرژیه کم پێ نیشان دا تا ئەوهی بۆ درخه م که ئەم خووه م خستۆته لاره و ئیستا گرینگی به شتی دیکه ده دم، ئیستا نیازی ئەوه م هه یه له بواری ئابووریدا بخوینم و به هیوای ئەوه شم رۆژیکیان بتوانم په ره به پرۆژه که ی باوکم بده م، ئەویش له بواری دروستکردنی پاپۆر و ئامپیری ده یاسازییه. کاتی خه ونی خۆم بۆ ئاشکرا کرد، زۆر به روونی شکستی به روخسارییه وه درکه وت و رۆشفۆر ده ستی کرد به به رگریکردن و شته کانی تیکه ل ده کرد له نیوان نامه فارسییه کانی مونتیسکیۆ و باهه ته به ناو بانگه که ی که له ژیر ناوونیشانی «چۆن ده کری بینه فارسی؟» و موغامه ره کانی ماری پتی که له لایه ن شاه ی فارسه وه پیشوازی لێ کرا و خۆی به بالیۆزی لوبسی چوارده دانا، به سه رهاتی یه کی له ئامۆزاکانی ژان ژاک رۆسو بوو که به وه ستای سه عات، ژبانی له ئیسفه هان کوتایی پێ هیتا. منیش ته نها هه ر به نیوه گوێ، سه رنجم ده دایین. زیاتر سه رنجی زلیبی سه ری و هه نیه ده ریۆقیه که ی که له سه رییه وه گرتی قژی زهر و لوول ده رها تبووم ده دا. زۆر به جۆشه وه قسه ی ده کرد، به یی ئەوه ی پفی قسه کانی بدات، به یی ئاماژه ی ده ستوپل. چونکه ده کری خه یالی ئەوه بکری، که ئەو

(۳) له زمانی فەرهنسی به کارهینانی رانای «ئیه» زۆر به کار ده هیترتیت. هه ندیک جاریش له بهر ریز و فاکتهری ته مه ن، ده کری یه کی «ئیه» به کارهینتی و ئەوی تریش «تۆ». (وه رگرت).

شه خسییه ته، به تایبه تی کاتیک گوتاره ناگرینه کانی خویندبیتته وه، ده بی چۆن ده ست و بازوو راوه شینی.

رۆشفۆر ئەوه شی به جه خته وه وت:

– عاشقی ولاتی فارسم هه رچه نده ش پیم نه خستۆته ئەو هه واره. من رۆحی یه کی موسافیرم نییه. ئەگه نه فی و ولانیه ده ر نه کرابو مایه، پروا ناکه م قه د فه ره نسام جیه یشتایه. به لام ژبان ده گوێ و رووداو و به سه رهاته کان له بنی دونیاش روویده ن، کارمان تیده که ن. ئەگه ر ئیمرو، ته مه نم بیست سالیک بوایه، نه ک شه ست، ئەوه موغامه ره یه ک به ره و رۆژهللات هانی ده دام. به تایبه تیش ئەگه ر ناوم عومه ر بوایه!

هه ستم ده کرد که ناچارم له وهی ئەنجته بۆ ئەوه به یتمه وه بۆچی گرینگیم بۆ خه یام نه ماوه. بۆ ئەمهش، باسی ئەوه م بۆ کرد که گومانیکی زۆر له ده وری چوارینه کانی هه ن و دیوانیکی واش نییه که بتوانین ته حقیق له و رووه وه بکه یین. تا ده هات، من قسه م بۆ ده کرد، ئەو له چاوانییه وه تیشکیکی زۆر چر، داچۆراو و به لام من لیبی تی نه ده گه یشتم، ده ره هات، له و شتانه ی که من باسم بۆی ده کرد، هیچیان شایانی ئەوه نه بوون که تووشی ئەم وروژاندنه بیت. هه زم ده کرد تیبگه م، چونکه هه ره سانم له به ر گیرا، قسه کانم کورت کرده وه و له پرتیکیشدا بیده نگ بووم. رۆشفۆر به گه رمییه وه پرسیری لێ کردم:

– ئەی ئەگه ر بیت و ده سنوسییک و جوودی هه بیت، ئەو کات سوودمه ندیت بۆ عومه ر خه یام ده بوو ژیتته وه؟

– بیتگومان.

– ئەی ئەگه ر بیت و پیت بلیم که به چاوی خۆم ده سنوسیکی عومه ر خه یامم هه ر لیره، له پاریس بینیه و په ره کانیشم هه لدا وه ته وه؟

ئه‌گه‌ر بېت و بلېين ئه‌م كه‌شفه، ژيانى له پړيكددا قلپ و ديو كرد، شتيكى راست نيبه. پروا ناكه‌م په‌تفيعليكي وام هه‌بوويت كه رۆشفور چاوهروانى كردبېت. تووشى موفاجه‌ئه‌بوون و پرسيار له‌خوكردن هاتم، به‌لې. به‌لام ديسانوهه هه‌ر گومانم ده‌كرد. پرواى من به و پياوه بې سنوور نه‌بوو. چۆن بكرى ئه‌وه بزائين كه ئه‌و ده‌سنووسه‌ى ئه‌و په‌ره‌كانى هه‌لده‌داته‌وه، كه‌شكوته راسته‌قينه‌كه‌ى خه‌يام بېت؟ فارسى نه‌دزاني و ده‌كرى لم رووه‌وه تووشى چه‌واشه‌بوون هاتبېت. ده‌بې چ هۆبه‌كى غه‌ربب هه‌بېت كه كه‌شكوته و له پاريس دۆزرايسته‌وه و به‌بې ئه‌وه‌ى رۆژه‌لا‌تناسيک چاوى پېي كه‌وتبېت و ئامازه‌ى بو‌كردبېت؟ منيش لاي خومه‌وه «جيتى پروا نيبه» يه‌كى زۆر ئه‌ده‌بم له زار ده‌رچوو، به‌لام له دلّه‌وه بو، چونكه له هه‌مان كات حيماسى ئه‌و و گومانى من ده‌بووژايه‌وه. چاوهرپىي ئه‌وهم ده‌كرد كه پرواى پېي بكه‌م.

درېژه‌ى به‌قسه‌كانى دا:

- به‌ختم هه‌بوو كه ئېنسائىكى زۆر بلېمه‌ت بناسم، ئا له‌وه كه‌سانه بوو كه ده‌بوست به‌نيو ميژوودا تېپه‌پړ و به‌ئيراده‌يه‌كى زۆرېشه‌وه ده‌بوست كه جې په‌نجه‌ى خۆى جېبه‌يلتې. سولتانى تورك لىي ده‌ترسا و مامه حه‌مه‌يى بو‌ده‌كرد و، هه‌ركه شاي فارسىش گوتى له ناوى ده‌بوو راده‌چه‌له‌كى. سه‌ره‌راى ئه‌وه‌ى كه نه‌وه‌ى پېغه‌مبه‌ر بوو، له ئېسته‌نبول ده‌ركرا، چونكه له كوئفرانسىكى گشتيدا، به‌رامبه‌ر به‌مه‌لاى گه‌وره، وتبووى كه پېشه‌ى فه‌يله‌سووف بو‌ئېنسائيه‌ت وه‌كو پېشه‌ى پېغه‌مبه‌ر وايه، ناوى جه‌ماله‌دين بوو، ده‌يناسى؟

چ بلېم له‌وه زياتر كه نايناسم.

- كاتىك ميسر دژى ئىنگليزه‌كان ده‌ستى به‌شه‌ر كرد، بانگى ئه‌و پياوه‌يان كرد. هه‌موو خوئنه‌وارانى دۆلى نيل، فه‌زلى فېربوون ده‌گه‌پننه‌وه بو‌ئو و به‌«ماموستا»ش بانگى ده‌كهن و زۆر رېزى لى ده‌گرن. هه‌رچه‌نده، خه‌لكى ميسر نه‌بوو، ته‌نها بو‌ماوه‌يه‌كى كه‌م له‌وه ولاته‌مايه‌وه. نه‌فى

هيندوستان كرا، له‌ويتش توانى جموجۆليكى فيكرى دروست بكات. له‌ژيتر كاريگه‌رى ئه‌و، رۆژنامه‌ ده‌ركرا، كوومه‌له‌ى زۆرېش دامه‌زرا. ياريده‌ده‌رى پاشا ره‌وييه‌وه، جه‌ماله‌دينيان له‌ويتش ده‌ره‌په‌راند، ئينجا ئه‌وروپاي هه‌لبژارد و له له‌ندن دانېشت، پاشان له پاريس نېشته‌جى بوو و له پاريس ده‌ستى كرد به‌چالاكيبه هه‌مه‌چه‌شه‌كانى.

(زۆر به‌رېكويپىكى بابته‌ى بو‌ئنتراسيژن ده‌نووسى و زۆرجارىش ده‌مانبېنى. شاگرده‌كانى خۆى پېي ناساندم، له موسلمانى هيندوستان و جووله‌كه‌ى ميسر و مارۆنى سوريابى پېكه‌اتبوون. وا هه‌ست ده‌كه‌م من هاوړپېشه‌كى نزىكى فه‌ره‌نسى ئه‌و بووم، به‌لام تا‌قه‌ هاوړپى نه‌بووم. ئيرنيسر پېنان و ژۆرژ كليمانسۆش ده‌يانناسى و له ئىنگلته‌راش خه‌لكى وه‌كو لۆرد سالبسورى و راندۆلف چه‌رچل و ويلفريد بلونتيش ده‌يانناسى. پېش ئه‌وه‌ى فيكتۆر هېگۆش كوچى دوايى بكات، چاوى پېكه‌وتبوو.

(ئهم به‌يانبېه‌ش، خه‌رىكى پياچوونه‌وه‌ى چه‌ند سه‌رنجىك ده‌باره‌ى ئه‌و بووم، نيازمه‌ بېترنجېنمه‌ ناو ياداشته‌كاهمه‌وه. رۆشفور ده‌ستى بو‌ چه‌كمه‌جه‌كه‌ برد و هه‌ندى كاغه‌زى ده‌ره‌پنا و به‌خه‌تېكى ورد له‌سه‌رى نووسرايوو و ده‌ستى به‌خوئېندنه‌وه‌ى كرد: «نه‌فى كراويكيان پېي ناساندم كه له هه‌موو ولاتى موسلماناندا به‌ناوبانگه، جه‌لاله‌دينى چاكساز و شوڤشگيتر، كابرابه‌كه‌له‌لى له هى پېغه‌مبه‌ران ده‌چيټ. چاوه‌ جوانه‌كانى ره‌شن، پرى له ميه‌ره‌بانى و ئاگره، ريشىكى قاوه‌يى زۆر تېرى هه‌يه كه تا سه‌ر سېنه‌ى شوڤبووه‌وه و كه هه‌يبه‌تېكى زۆر ده‌گه‌نى پېي به‌خشېبوو. به‌وه كه‌سانه ده‌چوو كه كار بكه‌نه سه‌ر حه‌شامات. كه‌م تا زۆر فه‌ره‌نسى تېده‌گه‌بېشت و به‌زه‌حمه‌تى قسه‌ى پېي ده‌كرد، به‌لام زېره‌كيبه ده‌گه‌نه‌كه‌ى هه‌ميشه له‌سه‌ر پېي بوو بو‌ئه‌وه‌ى به‌سه‌ر جه‌هلى له‌مه‌ر زمانى ئېمه‌وه زال بېت له‌ژيتر رواله‌ته هېمن و حه‌واوه‌كه‌ى، چالاكيبه‌كى زۆر و زه‌به‌نى هه‌بوو. زۆر خېرا ئاشناى يه‌كتر بووين، چونكه به‌غهرېزه رۆحىكى شوڤشگيترانه‌م هه‌يه و هه‌موو ئازادىخوازه‌كان سه‌رنجم راده‌كيشن... كاغه‌زه‌كانى هه‌لگرتوه و ده‌ستى كرده‌وه به‌قسه‌كردن:

- جه‌ماله‌دين ژوورپىكى له دوا نه‌مۆمى مېوانخانه‌يه‌ك به‌كرى گرتبوو كه

دهکهوته شه قامی سیتزهوه، نزیک مادلین. ئەو شویتنه مۆته وازیعه بهس بوو بو ئەوهی رۆژنامه‌که‌ی تیا دهره‌په‌ینێ و به‌هه‌گه‌ش ده‌گه‌یشته هیندوستان و عه‌ره‌بوستان. ته‌نها جارێکیان سه‌رم له‌قه‌له‌نده‌رخانه‌که‌ی دا، گه‌لێ فزولوی بووم بۆ ئەوهی به‌زانم به‌چی ده‌جیت. جه‌لاله‌دینم بۆ نانی ئیواره‌ بۆ چیشته‌خانه‌ی دوران داوه‌ت کرد و په‌یمانیشم دا بێ که ده‌چم هه‌لی ده‌گرم. په‌کسه‌ر به‌ره‌و ژووره‌که‌ی سه‌رکه‌وتم. نه‌تده‌زانی چۆن له‌ناو ژووره‌که‌یا هه‌نگاو بنییت، هه‌نده‌ رۆژنامه و هه‌نده‌ کتیب په‌رتویلاو بوو بووه‌وه، له‌سه‌ر دۆشکه‌که‌ش کتیب دانرابوو و له‌هه‌ندێ شوین تا بنمیچی ژووره‌که‌ کتیب ریز کرابوو. بۆنی سیگار ده‌هات، پیاوی ده‌خنکاند.

سه‌ره‌رای ئیعبابی زۆری بۆ ئەو شه‌خسییه‌ته، ئەم دوا پرسته‌یه‌ی به‌لج خوارکردنیکه‌وه و ت که هه‌ستت ده‌کرد که قیژ ده‌کاته‌وه، هانی ئەوه‌ی دام که هه‌ر خبیرا، سیگارکه‌ی خۆم بکوژینمه‌وه، هاقانیکێ (٤) که‌شخه‌ بوو، هه‌نده‌ نه‌بوو دامگیرساندبوو. رۆشفۆر به‌زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌ک، سوپاسی کردم و ده‌ستی کرده‌وه به‌قسه‌:

– دوا‌ی ئەوه‌ی داوا‌ی لیبوردنی لیکردم له‌وه‌ی که ماله‌که‌ی شیاوی ئەوه نییه‌ که په‌کێکی وه‌کو ئەو سه‌ری لێ بدات، ئەو رۆژه‌ جه‌ماله‌دین چهند کتیبیکێ بێ نیشان دام که ببووه‌وه هۆگری. به‌شیکلیکی تایبه‌ت ئەوه‌ی خه‌یام و به‌میانتوری نازداریش رازاندرا بووه‌وه. پێشی وتم که ئەو کتیبه‌ به‌که‌شکۆلی سه‌مه‌رقه‌ند مه‌شه‌وره و گشت ئەو چوارینه‌ی تیدا په‌ که خه‌یام به‌ده‌سوخته‌ی خۆی نووسیویتی و له‌ په‌راویزه‌کانیشدا، مېژوو و به‌سه‌ره‌هاتی شاعیری تیدا تۆمارکراوه. به‌تایبه‌ت باسی ئەوه‌ی بۆ کردم که چۆن و به‌ چ رێگایه‌ک ئەو که‌شکۆله‌ی که‌وتۆته‌ ده‌ست.

– Good Lord!

ئەم بانگه‌شه‌ به‌میه‌ره ئینگلیزییه‌م پیکه‌نپیکێ سه‌ره‌رازه‌ی به‌خشییه هینری ئامۆزام، به‌لگه‌ی ئەوه‌شی دا بێ که گومانه‌ به‌سته‌له‌که‌م توایه‌وه و که ئیتر بپرای بپری گوی قولاغ ده‌بم بۆ هه‌رچییه‌ک ده‌لی. به‌په‌له‌ ویستی

(٤) مه‌هه‌ست له‌ سیگاری شاری هاقانای پایته‌ختی کوبایه. (وه‌رگێی).

زیاتر شتم بێ بلێ.

– بێگومان زۆر به‌دلێه‌قانه‌ درێژه‌ی به‌قسه‌کانی دا، هه‌موو ئەو قسانه‌م له‌یاد نه‌ماوه‌ که جه‌ماله‌دین پێی وتم. ئەو ئیواره‌یه‌ به‌تایبه‌ت باسی سوودا‌مان کرد. ئیتر چاوم به‌که‌شکۆله‌ که نه‌که‌وته‌وه. ده‌توانم شه‌ها‌ده‌تی ئەوه‌ بده‌م که ئەو که‌شکۆله‌ و جودوی هه‌بووه و به‌لام له‌وه‌ ده‌ترسم که ئیمرو‌ بزر بوویت. گشت ئەو شتانه‌ی که هاورپیه‌که‌م شکێ ده‌برد، یا سووتان یا دران یا په‌رتویلاو بوونه‌وه.

– که‌شکۆله‌که‌ی عومه‌ر خه‌یامیش؟

بۆ هه‌موو وه‌لامیکیش، رۆشفۆر به‌شپوه‌یه‌ک لچی خوار ده‌کرده‌وه، وه‌ی ده‌رووخاندم. پێش ئەوه‌ی به‌عیشقه‌وه‌ ده‌ست به‌پراشه‌کردن بکات، په‌نای ده‌برده‌ به‌ر ئەو سه‌رنجانه‌ی که له‌ناو کاغه‌زه‌کان نووسیوی:

– کاتی که شاه له‌ سالی ١٨٨٩ دپته‌ ئه‌وروپا. پێشنیاری ئەوه‌ بۆ جه‌ماله‌دین ده‌کات که بگه‌رپته‌وه‌ ولاتی فارس و «چۆن هه‌موو ژبانی له‌ناو ئەم گاورانه‌ ده‌باته‌سه‌ر» و به‌لێنی ئەوه‌شی دا بووی که وه‌زبفه‌یه‌کی به‌رزی ده‌دات. دوورخراوه‌که، مه‌رجی خۆی عه‌رز کرد: ده‌ستور دا بێن بکریت و هه‌لبژاردنیش ریک بخریت و په‌کسانیش بۆ هه‌مووان به‌رامبه‌ر به‌یاسا ئیعلان بکریت «هه‌روه‌کو له‌ ولاته‌ شارستانیه‌کاندا» و دوا مه‌رجیش، گشت موساوه‌مه‌یه‌کی بێ سنووریش له‌گه‌ل ولاتانی بیانیدا هه‌یه‌ ده‌بێ له‌غو بکریته‌وه. ده‌بێ ئەوه‌ش بو‌تریت که بارودۆخی ولاتی فارس، چهندین سال ده‌بیت بۆته‌ جیی سه‌رنج و گه‌مه‌ی کاریکاتۆریسته‌کانمان: رۆسه‌کان که تا ئیستا مۆنۆپۆلی دروستکردنی رینگاوبانیان به‌ده‌سته‌وه‌یه، ئیستا کاروباری مه‌شق پیکردنی له‌شکریشان بۆ بپاوه‌وه. لیبوایه‌کیان له‌ کۆزاکه‌کان دامه‌زاندووه، له‌ هه‌موو له‌شکری فارسی چه‌ک و تفاقیان زیاتره، راسته‌وخۆش له‌لایه‌ن قۆماندانی قه‌یسه‌ره‌وه‌ به‌رپوه‌ده‌برین؛ به‌رامبه‌ر به‌مه‌ش ئینگلیزه‌کان پارووه‌ نانیکی چه‌وریان چنگ که‌وتبوو، چونکه‌ کان و دارستانه‌کانیان به‌ده‌سته‌وه‌ بوو و، هه‌روه‌هاش سیسته‌می بانقیش هه‌ر به‌ده‌ستی ئەوانه‌وه‌ بوو؛ نه‌مساوییه‌کانیش، کاروباری پۆست، به‌ته‌واوی که‌وتبووه‌ ژیر ده‌ستی ئەوانه‌وه‌وه. داوا‌ی له‌ شا کرد که مه‌له‌کییه‌تی مۆته‌ق

لهغو بکریتهوه و دهستی بیگانهش له کاروباری ولات به پرتوه بردن کورت بکریتهوه؛ جهماله دین دهیزانی ئەم داواکارییهانی پرت دهکریتهوه. بهلام، وهکو موفاجهیهکی گهوره، شا ههموو داواکارییهکانی قبوول دهکات و پهیمانی نهوهی ددهاتی که ههوال بدریت بۆ نهوهی ولات رچهی نوپخوازی بگریته بهر.

(کهواته، جهماله دین گه پرايهوه بۆ ولاتی فارس و له دهروبهری حاکمه و دانیش، به لکو له مهش زیاتر، شا ده رگای زریقویای حهریمی بۆ کردهوه و ژنهکانی پێ ناساند. بهلام چاکسازیهکان به هه لئاسراوی مانهوه. ئەهی دهستوور؟ پیاوانی ئایینی، شایان ئاگادار کردهوه که ئەمه دژ به یاسای خودایه. ئەهی هه لئبژاردن؟ دامودهسته که شی ئاگاداریان کردهوه که ئەگه ر بیت و دهسه لاتی موتله قی خۆی بخاته ژیر پرسیاره وه، وهکو لویسی شانزهی به سه ر دئ. ئەهی موسا وه مه کردن له گه ل بیگانه؟ ئەو ئیستسماراتانهی که تا ئیستا ههن، له غو کردنه و هیان مومکین نییه، شا هه میشه به دوا ی پارهی غار ددهات، ده یه وئ له گه ل کۆمپانیای دیکه په یوه ندی دروست بکات: په یوه ندی له گه ل کۆمپانیایه کی ئینگلیزی به ست، بۆ مه بله غیکه ی پوچ که ته نها پانزه هه زار پاوه ندی ئیسته رلینی بوو، خۆشه کردنی تووتنی ئەم ولاته ی بخریته ژیر ده ستیانه وه. نه ک ته نها بۆ ناردنه ده ره وه ی، به لکو بۆ خه رچی ناوه وه ش. ئەمه له ولاتیکدا، که هه موو پیاویک، هه موو ژنیک یا میرد مندالیک خوویه کی زۆریان داوه ته له زه تی جگه ره کیشان یا نیرگیله کیشان، بازرگانیی تووتن قازانجیکه ی زۆری ده سگیر ده بیت.

(پیش نه وه ی هه وائی ده سه به رداریکردن له بازرگانی تووتن له تاران بلاو بیته وه، بلاو کراوه ی پر له داشۆری به نه یینی به خشرایه وه و ئامۆژگاریی شا کرا که له بریاره که ی په شیمان بیته وه. به لکو نوسخه یه کیش فری درابوه ژووری خه وتنی شا وه که خیرا گومان له جهماله دین کرا. دوودل و خه مگین، جهماله دینی موسلیح بریاری نه وه ی دا که یاخیبوونیکه ئاسایشانه ریکخات. ئەمه عاده تیک بوو که له ولاتی فارس په یه وه ی ده کرا: کاتیک یه کیک ترسی گرتنی هه بوایه، خۆی ده خزانده کۆنه مه زاریکی ده رو به ری تاران و ئیتر خه لکی سه ری لئ ده دن و سکالا و

شکایه تی خۆیان بۆ به یان ده کهن. که سیک ناتوانی له موحه جه ره کانی نزیک بیته وه و توخنی که وئ. جهماله دین ئا نه وه ی کرد، به م شپوه یه جموجۆلیکی مه زنی خسته ناو جه ماوه ره وه. له هه موو سووچیکه ی ولاتی فارس وه. به لیشا و خه لک ده هاتن بۆ نه وه ی گوئی لئ بگرن.

(شا تووره بوو و فرمانی نه وه ی ده رکرد که جئ له ق کریت. وهکو ده لئین شا زۆر دوودل بوو له م غایه نه تییه، به لام یه کئ له وه زیره کانی، هه رچه نده په ره ده ی نه وروپاش بوو، قه ناعه تی پێ هینا که جهماله دین مافی نه وه ی نییه له مه زار مینیتته وه، چونکه ئەو فه یله سووفه و کافرکی رووته. سه ربازی چه ک له ده ست رۆچوونه مه زاره که و گه مارۆی مه زاریان دا و زنده قی زیاره تکه رانیان برد و یه خه ی جهماله دینیان گرت و هه رچییه کی پێ بوو لییان ساند و به نیوه رووتی رایان کیشا و تا کو سنووریش نه وه ستان.

(ئا له و رۆژه وه، که شکۆله که ی خه یام له ژیر پۆستالی جه ندرمه ی شادا ون بوو.

به بئ وه ستان، رۆشفۆر هه لسا و پشتی به دیواره که یا نا، دهستی خسته سه ر و به شپوه یه ک راوه ستا که میهری پتوه دیار بوو.

- جهماله دین زیندوو بوو به لام نه خۆش، به تایبه ت هه ستی به عه یب و شوهره یی ده کرد که ئەو هه موو زیاره تکه رانه. به و رۆژگاره ده هاتن گوئی لئ بگرن، کاتیکیش به و جۆره په لکیشیان کرد، که سیک نار په زاییی خۆی ده رنه بری. کۆمه لئ ده رسی لیوه هه لئینجا: ئەویک که هه موو ژبانی له وه دا برده سه ر که په رده له تاریک ئامیزی هه ندئ ئایین هه لئیداته وه، ئەویک چ له میسر، چ له فه ره نسا چ له تورکیا، سه ری له باره گای فه رما سۆنه کان ده دا، ئیستاش دوا قه لغانی کۆنه مه زاریکه بۆ نه وه ی دژ به شا به کاری به یینی. هه رچی چۆنیکیش بیت ته نجامه کانی.

نامه یه کی دریتی بۆ گه وه ره پیاوانی ئایینی ولاتی فارس نارد، داوا ی لیکردن که ده سه لاتی خۆیان به کار به یین بۆ نه وه ی ریکا له شا بگیری که هه نده مالی موسلمانان به تالان به ریت. ئیتر نه وه ی دیکه خۆت له سه ر روو په ری رۆژنامه کاندای خۆیندوونته وه.

باش دیتته وه یادم که رۆژنامه ئەمەریکییه کان باسی ئەوه یان دەکرد که یه کئی له قوتبه هه ره گه وره کانی مه زه بی شیعه ، فه توایه کی بلا و کرده وه و که تبا یا وتبووی : «هه رکه سێک جگه ره بکیشی ، ئەوه مانای ئەوه به که خۆی له ئیمامی زه مان یاخی ده کات ، ره بی به زووترین کات بۆمانی ره وان کات» ، ئیتر هه ر دوا به دوا ی ئەم داواکارییه ، ئیتر ته نها که سێکیش ده ستی بۆ جغاره درێژ نه ده کرد . نێرگه له کان ، یا شکێران یا کۆکرانه وه و تووتنه رۆشان دوکانه کانیان داخست . له نێو ژنانی شاشدا ، ئەو قه دهغه کردنه به ته وای په یه وهی ده کرا . شا شیت و هاریوو . گه وره پیاوانی ئایینی به وه تا وانبار کرد که هه ست به ئیپرسراوی ناکه ن «چونکه به ته نگی ئەنجامه کانی ئەم قه دهغه کردنه وه نایه ن که چ کاربگه ریه ک به سه ر ته ندروستی موسلمانانه وه جی ده هیلتی» . به لām ئەم توخن نه که وتنه ته شه نه ی کرد ، خۆبیشاندانی زل و زه به لایشی بۆ پیاوه کرا ، له تاران و ته ورێز و ئیسفه هان . ئیتر قۆنته راته که له غو کرایه وه .

رۆشفۆر به رده وامیی دا به قسه کانی :

- له و کاته دا ، جه ماله دین سواری پا پۆر بوو و به ره و ئینگلته را سه فه ری ده کرد . له و ئی چاوم پیتی که وت و به دوو قۆلییه وه زۆر با سوخوا سما ن کرد ؛ هه ستم کرد وه زعی له حه یران دایه و هه میشه «ده بی شا بروو خینریت» ی دووباره ده کرده وه . پیاویکی بریندار بوو ، دلشکا و و ته نها بیری له وه ده کرده وه که تۆله ی خۆی بسینیتته وه . هه نده ی دیکه ش شا ، ده یوبست حه وان وه ی لی هه لگرت و بۆیه نامه یه کی بۆ لۆرد سالیسبوری نووسی که وتبووی : «ئیمه کابرایه کمان ولاته ده ر کرد چونکه دژی به رژه وه ندیی ئینگلته رایه و له کویش داوای په ناهه ندیتی ده کات ؟ له له نده ن ؟» به شیوه یه کی ره سمی وه لāmی شایان دایه وه که به ریتانیای عوزما ، ولاتیکی ئازاده و هیچ یاسایه کیش ناتوانی ئەوه قه دهغه بکات که ئینسانیک نه توانی ته عبیر له خۆی بکات . به شیوه یه کی شه خسیش ، په یمانی ئەوه یان دایی که له ریگای شه ری ده گه رتین بۆ ئەوه ی چالاکی جه ماله دین ته سک بکه نه وه و داوای ئەوه شی لی کرا که ئیقامه ته که ی کورت کاته وه . ئەمه ش وای لی کرد به ره و ئەسته نبوول سه ری خۆی هه لگرت و مه رگیکی

راسته قینه ی له رۆحی په نگی خوار دبووه وه .

- ئیستا له ئەسته مبوله ؟

- به لی . وه کو پیتیان وتم له ناو خه مۆکییه کی ته وادا ده ژیت . سولتان خانویه کی زۆر جوانی پی به خشیوه که ده توانی براده ر و موریده کانی سه ری لیده ن ، به لām ناتوانی ولات جیبه یلی و له ژیر چاودیرییه کی ته وایش دایه .

حەپسخانەییەکی گەورە دەرگا والاڤە: کۆشکێک کە لە دار و مەرەمەر، لەسەر گردی یۆلدز دروست کرابوو و نزیکە مائلی وەزیری گەورە؛ چیشتی گەرمیشیان لە چیشتخانەیی سۆلتانەو بە دەهینا و میوانتییکی زۆرباش دەهاتن و لە موخەجەرەکانەو ئەو دەویو دەبوون، پێش ئەوێ کەوشەکانیشیان دابکەندایە، دەبایە بەدالانیکدا تێپەرن. لە نەوۆمی یەکەم، دەنگی مامۆستا دەنگ دەداتەو، بەدەنگتییکی کەرخ و بزۆینی داخراو و، رەخنەیی لە ولاتی فارس و شا دەگرت و باسی ئەوێ دەکرد کە کارەساتتیکیش لە رێدایە.

بەهەنگاوی کورت، منیکی خەلکی ئەمەریکا و بەشەپقەییەکی بچووکی بیانییەو، هەنگاوی وردی بیانییەک، بەوریایی بیانییەکەو کە سەفەریکی دوورودرێژی لە پارێسەو بەرەو ئەستەمبول کردوو و حەفتا سەعات لەناو شەمەنەفەریک و بەناو سێ ئیمپراتۆردا تێپەریو بە ئەوێ دەسنووسیتییکی شیعرم دەسگێر بیت، چەند پارچە کاغەزی لە کا دروست کراو کە لە رۆژەلاتی ئیسلامەتی پر لە پاشاگەردانییەو هاتوو.

خزمەتکارێکم تووش هات. بەشپۆیەکی عوسمانی بۆم چەماپەو، بەک دوو وشەیی بەخێرھاتنی بەفەرەنسی لێ کردم، بەلام بەبێ هیچ پرسیارکردنیک. هەموو ئەو کەسانەیی کە سەر لەم کۆشکە دەدەن، بۆ بەک هۆ هاتبوون، ئەویش بۆ ئەوێ چاویان بەمامۆستا بکەویت، گوێ لە مامۆستا بگرن یا سیخووبی بکەن. داویان لێ کردم کە لە سالتۆنی چاوەروانی هەندیک چاوەرێ بکەم.

هەرکە چومە ژوورەو، هەستم بەجوودی ژنیک کرد. ئەمە وای لێ کردم کە سەر شوێر بکەمەو؛ زۆر باسی هەلسوکهوت و تەقلیدی ئەم ولاتەیان بۆ کردبووم و مست گووشراو و روخسارگەش و زەرەدەخەنەش لەناو چاوان، چومە پێشەو. هەر بەو رتەییەکی ژیر لێتەو، شەپقەکەم بەرز دەکردەو. بۆم روون بوو، بەرامبەر بەو ژنەیی کە دانیشتیو، قەنەفەییەکی بەک نەفەری ئینگلیزیبەناو دانرابوو و چووم دانیشتم. بەلام چاوم بەسەر

فەرشەکیا گر دەدا، چاوم بەپیتاڵو سووکەکی میوانەکە کەوت و بەسەر کراسە شین و زێرینەکیا هەلگژا تا گەیشتە سەر ئەژنۆی، شان و پیللی، گەردنی تا گەیشتە سەر پەچەکی. زۆر سەیر، چاوم بەر پەچە نەکەوت، بەلکو پەچە هەلدرابوو و دەموچاوم بینی و تەماشاکەمان لە یەکتریان دا. زەرەدەخەنەییەک. تەماشاکردنەکەم گەرایەو سەر فەرشەکە و سووچیتییکی کاشییەکانی مائلی و جاریکی دیکەش بەناچاری گەرایەو سەر روخساری ئەو، وەکو تەپەدوو سەر ئاو کەوتبێ. فۆتەییەکی ئاوریشمی تەنکی لووس بوو، هەندە بەس بوو بۆ ئەوێ بیانییەک بیینی، بۆ ئەوێ بەسەر روخساریا شوێر کاتەو. بەلام وا بیانیی لێرە دانیشتیو، بەبێ ئەو پەچەکە بەسەر روخساریا دابدیتهو.

ئەمجارەیان، وەکو بلێی دوور دەپروانی و یارمەتی دەدام لایەکی رووی بیینم و لیبی رابمبێم، روخساری برۆنزی، خالیتیی بێ گەردی بەخۆو گرتبوو. ئەگەر بیت و نەرمونیایی رەنگی هەبیت، ئەو دەنگی ئەو بوو، ئەگەریش بیت و ئەفسوون رووناکیی هەبیت، ئەو رووناکیی ئەو بوو. روومەتەم تەر بوو و دەستەکانیشم سارد. بەختیاریی مولکی خۆم بوو. خودایە، چەندی شەنگ بوو، یەکەم وینەیی رۆژەلاتم بینی! ژنیتیک بوو تەنها شاعیرانی بیابان دەتوانن گۆرانی بەسەرا هەلەن: دەیانتوانی بلین، روخسار خۆر و قزیش دەبیتە سایە، چاوانی حەوزی پر ئاوی فیتیک و بالای زراف نەخل ئاسا، پیکەنیشی سەراب و تراویلکە بە.

قسەیی لەگەڵ بکەم؟ ئاوا؟ لەم سەری سالتۆنەو بۆ ئەوسەری سالتۆن، دەستیش لەجیاتیی دەنگ؟ هەلسم؟ بەرەو رووی بچم؟ لە قەنەفەییەکی دیکە، لە تەنیشتی ئەوێ دانیشتم، سەرچلایی ئەوێ بکەم کە بیینم چۆن زەرەدەخەنەکی هەلەدەوێ و پەچەکەشی وەکو گۆرێزانی بەنیتتە خوارەو؟ جاریکی دیکەش، هەر بەرێکەوت، تەماشاکردنەکەمان یەکی گرتەو، پاشان جاریکی دیکە، هەر بەگەمە، هەلەت. خزمەتکارێک هات و شتەکانی پساند. سەرەتا، بۆ ئەوێ چای و جغارەم پێشکەش بکات، چەند ساتیک دواتر، تا عەرەدەکە چەماپەو، بۆ ئەوێ بەتورکی، رووی دەمی بکاتە ژنەکە. ئەویش هەلسا، پەچەکی داگرت و جانتایەکی چەرمی

دایب بۆ ئەوێ هه‌لی گری. به‌ره‌و ده‌رگای ده‌ره‌وه هه‌لپه‌ی کرد. ژنه‌که‌ش که‌وته دوا‌ی.

گه‌یشه‌ به‌ر ده‌رگای سالۆنه‌که، هه‌نگاوه‌کانی هه‌تورکرده‌وه، بۆ ئەوێ خه‌مه‌تکاره‌که لیبی دوورکه‌وته‌وه، ئاو‌پێکی له‌ من دابه‌وه و به‌ده‌نگیکی به‌رز و به‌فه‌ره‌نسبیه‌ کیش له‌وه‌ی من ره‌وانتر، وتی:

- چوزانین، په‌نگ بێ رینگا‌گامان یه‌ک بگره‌وه!

به‌ئه‌ده‌بانه‌ بوو، یا بۆ په‌یمان، له‌گه‌ڵ ئەم رسته‌یه‌ش، زه‌رده‌خه‌نه‌یه‌کی شه‌یتانانه‌ی کرد، هه‌روه‌ها هه‌ستیشم کرد جوژه‌ ته‌حدا‌کردنیک و ورده‌ گله‌بیه‌کیشی پێوه‌ دیار بوو. پاشان، له‌و کاته‌ی که‌ ده‌مویست له‌ شوینه‌که‌ی هه‌لسم به‌نا‌قۆلا‌بیه‌کی ته‌واو و له‌و کاته‌ی که‌ ده‌مویست له‌سه‌ر قه‌نه‌فه‌که‌م هه‌لسم و به‌ملاو ئەولادا ده‌ها‌تم، له‌وه‌ ده‌گه‌رام که‌ هاوسه‌نگی بدۆزمه‌وه و، هه‌روه‌ها کیشیک بده‌مه‌ خۆم، ئەو ره‌ق راوه‌ستابوو، ته‌ماشاکرده‌ گالته‌ئامیزه‌که‌شی پێچیمبیه‌وه. وشه‌یه‌ک ریتی لیبه‌کانی نه‌دۆزیبه‌وه. ئەویش ئاوا بوو.

به‌رامبه‌ر به‌په‌نجه‌ره‌که هه‌شتا به‌پێوه‌ راوه‌ستابوو و ده‌مویست له‌نبه‌و دره‌خته‌کانه‌وه، ئەو گالته‌که‌به‌هه‌نگی که‌ هه‌تانبوو، ده‌نگیک له‌نبه‌و ئەو خه‌ون بینه‌ هه‌لیقه‌ندم.

- بۆ ئەم تاخیر بوونه، داوا‌ی لیبووردنتان لێ ده‌که‌م.

جه‌ماله‌دین بوو. به‌ده‌ستی چه‌پ سیگارێکی کوژاوه‌ی به‌ده‌سته‌وه بوو؛ بۆ ئەوێ ته‌وقه‌یه‌کی گه‌رمم له‌گه‌ڵ بکات، ده‌ستی راستی بۆ درێژ کردم.

- ناوم بنیامین له‌ساز، له‌ لایه‌ن هینری رۆشفۆره‌وه هاتووم.

نامه‌که‌م دایب، وه‌ک پێشه‌کی یه‌کتر ناسین، به‌لام به‌بێ سه‌یر کردن، خستیه‌ گیرفانییه‌وه و باوه‌شی بۆ کرده‌وه و ناوچه‌وانیشتی ماچ کردم.

- هاو‌پێسانی رۆشفۆر به‌هاو‌پێسانی خۆم ده‌زانم و به‌دلیکی فراوانه‌وه قسه‌یان له‌گه‌ڵ ده‌که‌م.

پیلێکی گرتم و به‌ره‌و په‌یژه‌ له‌ ته‌خته‌ دروست کراوه‌که که‌ به‌ره‌و نه‌ومی یه‌که‌م ده‌چوو، دامیه‌ دوا‌ی خۆی.

- هینری هاو‌پێتم، وه‌زعی باشه، هیوادارم، گه‌رانه‌وه‌ی له‌ تاراوگه، سه‌رکه‌وتنیکی راسته‌قینه‌ بوو. ئەو هه‌موو پارسییه‌ی که‌ هاتبونه‌ پیشوازی و ناوی ئەویان دوویات ده‌کرده‌وه، ده‌بێ چ به‌ختیاریه‌کی چنگ که‌وتبێ! هه‌واله‌که‌م وه‌کو را‌پۆرتاژ له‌ ئەنتراسیژان خۆتنده‌وه. به‌رپێکویکی بۆمی ده‌نێری، به‌لام دره‌نگ به‌ده‌ستم ده‌گات. به‌خۆتندنه‌وه‌ی، گویم له‌ هه‌راوه‌نا و قه‌له‌بالغی پاریس ده‌بیت.

جه‌ماله‌دین به‌ته‌لا‌شدان، فه‌ره‌نسبیه‌کی ره‌وان قسه‌ی ده‌کرد، هه‌ندی جاریش ئەگه‌ر وشه‌یه‌کی لێ عاسی بوایه و لیبی بگه‌رایه، ئەوه‌ بۆیم ده‌چرپاند. کاتیکی وشه‌که‌ی منیش راست بوایه، ئەوه‌ سوپاسی ده‌کردم، ئەگینا قوول ده‌بووه‌وه بنی زاکیه‌ی و که‌میکیش لیبو و چه‌ناگه‌ی چه‌وت ده‌کرده‌وه. به‌رده‌وامی دا به‌قسه‌کانی:

- له‌ پاریس، له‌ ژوو‌ریکی تاریک ده‌ژیام، به‌لام به‌ره‌و دونه‌یا والا بوو. سه‌دان جار له‌م خانوه‌ بچوو‌کتر بوو، به‌لام ژبانم فه‌راحت‌تر بوو. ده‌یان هه‌زار کیلۆمه‌تر له‌ میلله‌ته‌که‌مه‌وه دوور بووم، به‌لام بۆ پێشه‌که‌وتنی، زۆر چالا‌کتر بووم لیره، یا له‌ ولاتی فارس زیاتر هه‌ولم بۆیان ده‌دا. له‌ جه‌زاییر و کابوله‌وه، گوێبان له‌ ده‌نگم ده‌بوو، ئیمرو ته‌نها ئەوانه‌ گوێبان لیبم ده‌بێ که‌ به‌ها‌تنبیان گه‌وره‌م ده‌کن. بێگومان هه‌میشه‌ به‌سه‌رچاوان به‌خه‌یرین، به‌تایبه‌ت ئەگه‌ر له‌ پاریسه‌وه هاتیبیت.

- من خۆم له‌ پاریس نا‌ژیم. دایکم فه‌ره‌نسبیه‌ و ناوه‌که‌شم بۆنی فه‌ره‌نسی لێ دیت، به‌لام ئەمه‌ریکیم. له‌ ماریلانده‌ژیم.

پێده‌چوو دلی به‌م شته‌ خۆش بیت.

- کاتیکی له‌ سالی ۱۸۸۲، له‌ هیندوستان ده‌رکرام، به‌ئه‌مه‌ریکا‌دا تپه‌په‌ریم، توخوا بزانه، خۆ ئەوه‌شم به‌خه‌یا‌لا‌هات که‌ داوا‌ی جنسییه‌ی ئەمه‌ریکی بکه‌م. پێده‌که‌نی! زۆریه‌ی هاو‌پرواکانم پێیان شوورده‌یی ده‌بوو! سه‌ید جه‌ماله‌دین، په‌یامبه‌ری بووژانه‌وه‌ی ئایینی ئیسلام، له‌ بنه‌چه‌ی پێغه‌مبه‌ر، داوا‌ی جنسییه‌ی له‌ ولاتیکی فه‌له‌ بکات؟ به‌لام ئەمه‌ بۆ من به‌هیچ جو‌ریک شوورده‌یی نه‌بوو، خۆ ئەمه‌شم بۆ وایله‌فرید بلونتێ هاو‌پێتم

گيراپيهوه و روخسه تي ئه وه شم داين كه له يادنامه كهيدا تو ماري بكات. ئه نجه ته كه ي من بو ئه م داواكار بيه زور ساده بوو: له سه ر خاكي موسلماناندا، ته نها سووچيكي ش نيه كه ئينسان بتواني دوور له زورداري بژيت. له ولاتي فارسدا، خو م له مزارتيك دالده دا كه به عاده ت و ته قليد، كه س ناتواني ده ستم بو دريژ بكات، به كيكه له موحه ره ماته كان، جه ندرمه ي شا هاتنه ژووره وه و له ده ستي سه دان كه س رفا ندميان، ئه وانئى كه ده هاتن گو تيان لئ ده گرتم، به شيكليكي ئيستيسنا و زور به داخيشه وه، كه سيك نققه ي نه كرد و كه سيك نار ه زايي خو ي ده رنه بري. خانه قايه ك نيه، دانشگايه ك نيه، كولانه يه كيشمان ده ست ناكه وي بو ئه وه ي ده ستي ئيستيدادمان پئ رانه گات!

پيش ئه وه ي ده ست به قسه بكاته وه، به ده ستيكي له رزوكه وه، ده ستي به سه ر شيكلي گو تى زه مينا هينا كه له ته خته ي بو ياغ كرا و دروست كرابوو و له سه ر ميژيكي نزم دانرابوو:

- توركي خراپتره. ئايا من ميواني ره سمى سولتان عه بدولحه ميدي خه ليفه نيم؟ نامه له دواي نامه ي بو نه ناردم و گله يي ئه وه ي لئ نه كردم ههروه كو چۆن شاهيش ده بوت چ ده كه ي له ناو ئه م گا ورانه؟ ده بوايه پتي بلّيم: ئه گه ر بيت و ئيه و لا ته كه تان نه كردبايه ته زيندان، ئيمه بوچي په نامان ده برده بهر ئه ورو پيه كان! به لام من لاوا زييم نواند و غه شيميش بووم. ها ته ئه سته مبول و به چاوي خو ت ئه نجامه كه ي ده بينى. له جياتي دا بو ده ستووري ميواندار بيه تي، ئه و نيمچه شپته هه پسي كردووم. له م دوا بيه دا، نامه به كم بو ي نارد كه تيا يا و توومه: «ئايا من ميواني ئيه و؟ ئه گه ر وايه روخسه تي ئه وه م بده ني با برۆم! من زينداني ئيه و؟ زنجير به خه نه ده ست و پيم و بمخه نه كوني زيندانه وه!» به لام نه يو بست وه لامم بداته وه. ئه گه ر ئيستنا جنسييه ي ولا ته يه كگرتووه كانم ببوايه، يا هي فه رنسا، يا هي نه مسا - هه نگاري، ئه وه هه ر با سي روسيا و ئينگلته را مه كه، ئه وه ئيستنا باليو زه كه م به بئ له ده رگادان ده چوه لاي وه زيري گه و ره و له زه رفى نيو سه عاتدا، ئازادى ده كردم. پيتان ده ليم، ئيمه ي موسلمانى ئه م سه ده يه، ئيمه هه تيوين.

هه ناسه يه كي هه لكيشا و گو ري دا يه خو ي بو ئه وه ي به رده وام بيت: - ده توانى هه موو ئه و شتانه تو مار بكه يت كه با سم كرد، ته نها ئه وه نه بئى كه عه بدولحه ميديم به نيمچه شپت دا يه قه لّهم. نامه وي هيو اي ئه وه م نه مينئى كه رۆژيكيان نه ده مه شه ققه ي بال و ئه م قه فه زه جئ نه هيلم. وه كي دي درۆيه، چونكه ئه و پيا وه هه ر شپتيكي ته وا وه، تا وانباريكي تر سنا كيشه، تا سنووري نه خو ش گومان بازه، به ته واو خو ي ته سلي مي فالچيه هه له بيه كه ي كردو وه.

- ترسي ئه وه تان نه بيت، ته نها وشه يه كيش له مه ر ئه م با به ته وه نا نو سم. داواكار بيه كه يم به هه ل زاني بو ئه وه ي چ گومانتيك هه بو و پيمه وه. - ده بئى ئه وه تان پئ بلّيم كه من رۆژنامه نووس نيم. رۆشفور كه ئاموزاي با پيره مه، داواي لئ كردم بيم و سه ر له جه نابتان بده م و ئامانجي ها تنه كه ي منيش نه نووسيني با به تيكه له سه ر ولاتي فارس، نه با به تيكي رۆژنامه نووسيشه له سه ر جه نابتان.

باسي گرنگي پيداني خو م له مه ر كه شكۆله كه ي خه يامه وه كرد، با سي ئه وه م بو ي كرد كه چه ندي حه ز ده كه م رۆژيكيان بتوانم په ره كاني هه لده مه وه و به ورديش ديره سي ناوه رۆكي چوارينه كان بكه م. به سه رنجيكي ورد و به حه زيكي ئاشكرا شه وه گو تى بو را گرتبووم.

- زور سويا ست ده كه م بو ئه وه ي بو چه ند ساتتيك له م كاروباره ئازاره خشه رزگارت كردم. ئه م مه وزووعه ي كه تو با سي ده كه ي هه ميشه جيتي با يه خداني من بو وه. ئايا له پيشه كيه كه ي نيكولا كه بو چوارينه كان نووسي بو ي، به سه ره اتى سئ ها ورتيه كه ت خو ينده وه، نيزامولوك، حه سه ن سه باح و عومه ر خه يام؟ سئ شه خسييه تي زور جيا وازن، به لام هه ربه كه و رۆحي ئه به دي ميلله تي فارس ده نو تين. من هه ندي جار هه ست ده كه م له هه مان كاتدا هه ر سپيه كي انم. وه كو نيزامولوك، خه ون به وه ده بينم كه ده ولّه تيكي ئيسلامى دا جمه زرينم، با له لايه ن سولتانيكي توركى قه لّسيشه وه به رتوه چئ. وه كو حه سه ن سه باحيش، تو وي ياخي سوون به سه ر هه موو خاكي ئيسلامه تيدا ده رژينم و له هه موو ناوچه به كيش موربدم هه ن

تا مهرگیش به دواوه م بن...

بیدنگ بو، پارا، به خویا چوهوه و بزیهک و ههلی دایهوه:

- وهکو خه یامیش، له له ززه تی دهگمن دهگه ریم که له ئیستادا پروو بدات و شیعر له مهر شهرباب و خه رابات و ساقی و مه حبوبه بهؤمهوه، ههروهکو ئه ویش خۆم له زاهدی درۆزن بیاریزم. له هه ندی چوارینه، عومهر باسی خۆی دهکات، کاتی دهیانخوینمه وه، ههست دهگم ئه وه منم، کاتی دهلی: «له سه زه مینی رهنگیندا، پیاوئیک پیادهیه، نه دهوله مه ند و نه هه ژار، نه خواناس و نه خوانه ناس، هیچ حه قیقه تیک دهسته مۆ ناکات و وهفاداری هیچ یاسایه کیش نییه... له سه خاکی رهنگین، ده بی ئه و پیاهه ئازا و غه مگینه کی بیت؟»

که ئه مه ی وت سیگار که ی داگیرسانده وه و بیبری ده کرده وه. پشکو به کی چکولانه ی که وته سه ر ریشه که ی، به دهستی کی لیتران فرپی دا و که وته وه قسه:

- هه ره له منالیمه وه، ئی عجابی کی گه لی زۆرم بو خه یام هیه، خه یامی شاعیر، به لام به تاییه ت خه یامی فه یله سووف، بی ره که ره وه به کی ئازاد. زۆریش جینی سه رنج را کبشانی شم بو که له م دواییه غه زووی ئه مه ریکا و ئه ورووی پای کرد. ده بی ئه وه بزائن که چه ندی به ختیار بو به ده سنووسه که ی خه یامم به دهستی خۆم هه لدا بیته وه.

- که ی ئه وه ده سنووسه ت چنگ که وت؟

- کاتیک له هیندوستان بووم پیشکه شیان کردم، گه نجی کی فارس ئه وه هه موو ریبه ی بریبوو بو ئه وه ی چاوی به من بکه ویت. ئا به م شیوه یه خۆی پیشکه ش کردم: «ناوم میرزا ره زایه، خه لکی کرمانم، کۆنه بازرگانی بازاری تاران بووم، خزمه تکاری گوپراهی له جه نابتانم.» زه رده خه نه یه ک گرقی، پییم وت، «کۆنه بازرگان» چ ده گه به نی، ئینجا دهستی به گپراهه وه ی به سه رهاته که ی خۆی کرد. «تازه دوکانی کی جلویه رگم کردبووه وه، کوپکی شاه دیت و هه موو کالاکانی، شال و فه رووه کانی ده بات و ته نها هه زار و دووسه د تومه نی ده داتی، واته هه زار دۆلار. به لام کاتیک میرزا ره زا، بو

رۆژی ئاینده ده چیتته مالی میر و داوای هه قه که ی خۆی لی دهکات، دوا ی جوین و دارکاری، وتبوویان ته گه ر جاری کی دی پی بخاته ئیره یا، هه ره شه ی مردنیان لی کردبوو. بو یه بریار ده دات بیت و من بیینی. له که لکو تا ده رزم ده وتوه. ئه وه شی وت: «ئیسستا له وه تیده گم که به پاکی ناکریت له ولاتی کی ئیستیدادیدا، به حه لال پارووه نانی خۆت په یدا که یه ت. ئه ی تو نه بووی داوای ئه وه ت ده کرد که ده بی ده ستوو و په رله مانیک له ولاتی فارس دابه زریت؟ له ئیمرو به دواوه به هه ره دل سو زترین که سی خۆتم بر می ره. دوکانه که م داخست و ژنه که م به جی هیشته و هاتووم دوا ی تو که وم. چاوه روانی ئه مری تو م!»

کاتیک جه ماله دین باسی ئه و دوکانداری ده کرد، غم دایگرت.

- قسه ی ئه و بازرگانه، کاری لی کردم و که می حه یرانی کردم. من فه یله سووفی کی عه ودالم، نه مالم هه یه نه نیشتمان، ژنم نه هینا بو ئه وه ی نه بیته بار قورسی بو م، نه شم ده ویست که ئه و پیاهه دوام که ویت و به مه سیح، یا قوتار که ره، یا ئیمامی زه مانم بزانی، بو ئه وه ی په شیمانی بکه مه وه، پییم وت: «ئایا پاره ی چلکن، ئه وه ده هینی که از له بازرگانی به که ت و خیزانه که ت به ینی؟» رووی گرژ کرد و وه لامی نه دامه وه و چوه ده ره وه.

دوا ی شه ش مانگ هاته وه. له باخه لی، سنوو کو که یه کی له زیر دروستکراوی ده ره ینا که به به ردی نایاب را زاندر ابو وه و به کراوه یه یی پیشکه شی کردم.

- ته ماشای ئه م ده سنووسه بکه، با یی چه ند ده بیت؟

هه لم دایه وه، له ناوه رۆکه کانی گه یشتم و شاگه شه کی کردم.

- ده قه ئه سلیمیبه کانی خه یامن؛ ئه م نیگار و ئه م نه خشانه، ئه مه نرخی نییه!

- هه زار و دوو سه د تومه ن زیاتر؟

- هه ره زۆر زۆر له سه رووی ئه م نرخه وه یه!

- پیشکه شی تو ی ده که م، هه لی گره. میرزا ره زا ده یه وی ئه وه به ینیته وه

یادت که کاتی خوی پهنای هینایه بهر تو له بهرئه وهی نه بوو که پاره کهی چنگ که ویتته وه، به لکو بوئه وه هاتبوو که رامه تی بدوزیتته وه.

(ئا بهم شیتوهیه، جه ماله دین باسی ئه وهی کرد که چون ئه که شکۆله م دهسگیر بووه و هه رگیز لیم جیا نه بووه وه. چومه ولاته یه که گرتوه کان و ئینگلته را و فه رهنسا و ئه لمانیا و رووسیا و ولاتی فارس، هه ر له گه لئا بوو. کاتییک خۆم له مه زاره کهی شا عه بدولعه زمییش دالده دا، هه ر له گه لئا بوو. ئا له وی لیم ون بوو.

- ئایا ده زانی ئیستا ده بی له کوئی بیته؟

وه کو پیم وتی، کاتییک گرتیمان، ته نه ا یه ک که س جورئه تی ئه وهی کرد به ره و رووی جه ندرمه کانی شا بیته وه، ئه ویش میرزا ره زا بوو. هه لسا و دهستی به هاوار کرد و گریا و دهستی به جویندان کرد و پیتی وتن هه ی ترسنۆکینه و بهرگریی ده کرد. گرترا و ئه شکه نجه درا، بو ماوه ی چوار سال خرایه چه پسه وه. کاتییکیش به ره لایان کرد، هات بوئه سته مبول و سه ری لی دام. نه ساغ دیار بوو و ناردمه خسته خانه کهی فه رهنسی که له ئه سته مبول بوو، تا کو سه رما وه رزی رابردوو هه ر له ژیر چاودیری بوو. زۆر هه و لم دا که لای خۆم رایگرم، له وه ده ترسام که بگه ریتته وه و بیگرنه وه. به لام نه یویست. ده یوت، ده چم به دوای که شکۆله کهی خه یامدا ده گه ریم، وا دیار بوو ته نه ا شت بیته که بایه خی پی بدات. هه ندی جار وایه، خه لکی هه ن، له هاجیسیکه وه به ره و هاجیسیکه وه سه ول ده دن.

- چ هه ستیکت لا دروست بوو؟ ئایا که شکۆله کهی هه ر ماوه؟

- ته نه ا میرزا ره زا ده توانی وه لامت بداته وه. ئیدیعی ئه وهی کرد که سه ر یازه کهی دوزیوه ته وه، ئه وهی که له کاتی گرتنه کم هه لمه تی بو بردبوو. له هه موو حاله تیکدا، بریاری دا بوو که بچی بیبینی، له م رووه وه قسه ی له گه ل بکات و لیتی بکرتته وه، خودا ده زانی به چه ندی.

- ئه گه ر مه سه له وه رگرتنه وهی ده سنو سه که بیته، پاره هه یچ بایه خیکی نامینی!

زۆر به گه رموگورییه وه قسه م ده کرد. جه ماله دین به وردی سه بری ده کردم،

برۆکانی گرژ کردنه وه و به ره ورووم خوی چه مانده وه وه کو ئه وهی فه حسم بکات.

- وا هه ست ده که م ئیوه له و میرزا به دبه خسته که متر به په رووشی ئه و که شکۆله وه نین. له م حاله ته دا، ته نه ا یه ک ریگات له به رده م دا به، ئه ویش بچیت بو تاران! گه رانتی ئه وه ت نا ده می که ئه و کتیبه ده دوزیتته وه، به لام ئه گه ر بیته و لیتی بزانی، ره نگیی شوینه واری دیکه ی خه یام بدوزیتته وه.

وه لامه عه فه وییه که م، پیته چوو، پیشی بی بییه که ی ئه و سه لمینی:

- ئه گه ر فیزه م ده سه که ویت، ئاماده م سه یینی سه فه ر بکه م.

- ئه مه یان گرفت نییه. نامه یه کت ده ده می بیده نه قونسولی ولاتی فارس له باکو، ئه و ئیتر ئیجرائاتی پیویست وه رده گریته و گه رانتی ئه وه شت ده داتی که به سه لامه تی بگه یته ئه نزلی.

پیته چوو جه ماله دین شله ژانیکی له سه ر روخسارم خوتندیته وه و ویستی که می رابویتی.

- بیگومان، بیسه له وه ده که نه وه: چون ده کری یه کیکی نه فیکراو، نامه یه ک بو نوینه ری حکومه تی فارس بنیتریت و ته کلیفیان لی بکات؟ ئه وه ش بزانه که موریدم له هه موو شوینییک هه یه، له هه موو شارپیک، له هه موو نیوه ندیک، ته نانه ت له ناو داموده زگای شاهیشدا. پیش چوار سال له مه وه ره، کاتییک له له نده ن بووم، له گه ل براده ریکی ئه رمه نی رۆژنامه یه کمان ده رکرد، به رزمه ی بچووک به نه یینی ده گه یشته وه فارس. به مه ش شا چه په سا، بانگی وه زیری پۆستی کرد و فرمانی دا که به هه رچی نرخیک بیته ده بی بلاو کردنه وهی ئه م رۆژنامه یه را وه ستیت. وه زیریش، داوای ئه وهی له هه موو گومورگ کرد که هه رچی پاکه تیک که جیتی گومانه، ده بی بینین بوئه و. مژیکی له سیگار کهی دا، دوکه له که له گه ل قاقایه کدا په رتوبلاو بووه وه

جه ماله دین به رده وامی دا به قسه کانی:

- ئه وهی که شا نه یده زانی ئه وه بوو که وه زیری پۆستی یه کی بوو له موریده هه ره دل سوژه کانم و به تاییه تیش ئه وه م پی راسپاردبوو که ئه رکی

بلا و کردنه‌وی رۆژنامه‌که بخاته ئەستۆی خۆی و بەباشیش بلا و کریتته‌وه!
پێکه‌نینه‌که‌ی جه‌ماله‌دین، هه‌شتا وه‌کو ته‌ره‌قه بلا و ده‌بووه‌وه له‌و کاته‌ی
که سێ میوانی فیس له‌سه‌ر، فیسێ ئال هه‌روه‌کو خۆین، هاتنه ژووره‌وه.
جه‌ماله‌دین هه‌لسا، به‌خه‌رهاتنی لێکردن، باوه‌شی پیاکردن، فه‌رمووی
دانیشتنی لێکردن، به‌عه‌ره‌بی هه‌ندی قسه‌یان کرد. مه‌زه‌نه‌ی ئه‌وه‌م کرد که
پێیان ده‌لێ من کیم و داوایان لێ ده‌کات که هه‌ر ئیستا ده‌گه‌ریتته‌وه لایان.
گه‌ر پاره‌یه‌وه لای من.

- ئەگه‌ر بریاری ئه‌وه‌ت داوه سه‌فه‌ر بۆ فارس بکه‌یت، چه‌ند نامه‌یه‌کت بۆ
ده‌نووسم، سه‌به‌ینێ وه‌روه‌ه نامه‌کان ئاماده‌ن. له هه‌مووی گرینگتر، ترسی
هیچت نه‌بێ، که‌س به‌ر له‌وه ناکاته‌وه ئه‌مه‌ریکیه‌ک پێشکینێت.

بۆ رۆژی دوایی، سێ زه‌رفی بۆ، چاوه‌پێم بوون. به‌ده‌ستی خۆی و
به‌کراوه‌یی دایمی. یه‌که‌میان بۆ قونسولی باکو، دووه‌میشیان بۆ میرزا ره‌زا،
کاتیکیش ده‌ستم بۆ سییه‌مین نامه برد، ئه‌م ته‌علیقه‌ی دا:

- با ئه‌وه‌شت پێ بلێم که ئه‌و کابرایه که‌مێ تێکچووه و تووشی
وه‌سواسی هاتوه، ته‌نها به‌قه‌د پێویست ئاشنایه‌تی بکه. زۆرم خۆش
ده‌وێ، گه‌لێ راستگۆ و دل‌سوژه، بێگومان له هه‌موو موریده‌کانیشم بێ
گه‌ردتره، به‌لام ئاماده‌ی ئه‌وه‌شه که په‌فتاریکی زۆر شیتانه‌شی لێ
بوه‌شیتته‌وه.

هه‌ناسه‌یه‌کی هه‌لکینشا، ده‌ستی کرده گیرفانی پانتۆله‌ فلته‌ بۆره‌که‌ی که
له‌ژێر کراسیکی سپیه‌وه بوو:

- بگه‌ر، ئه‌مه‌ش ده‌ لیره‌ی زێر، بیده‌ره میرزا، هیچی نییه، ره‌نگ بێ
برسیشی بیت، به‌لام هه‌نده دل‌بلنده شووریه‌ی ده‌کات ده‌ست پان بکاته‌وه.

- باشه له‌ کوێ چاوم پێی ده‌که‌وێ؟

- به‌راستی نازانم. نه‌ مالی هه‌یه، نه‌ خه‌زان، وێل و عه‌وداله. بۆیه
سییه‌م نامه‌م بۆ نووسیی بۆ ئه‌وه‌ی بیده‌یتته کابرایه‌کی دیکه، ئه‌ویان زۆر
جیاوازه. کوپی بازگانیکی زۆر ده‌وله‌مه‌ندی بازاری تاران، ره‌نگ بێ
ته‌مه‌نی ته‌نها هه‌ر بیست سالیکی بیت، ئه‌ویش وه‌کو هه‌مووان، به‌هه‌مان

ئاگر برژاوه، هه‌میشه نوکته‌ی له‌سه‌ر زاوه، ئاماده‌شه فیکره‌ی گه‌لێ
شوێشگه‌یانه به‌زه‌رده‌خه‌نه‌ی مندالیتیکی تیروه‌سه‌له‌وه بگه‌یتریتته‌وه. هه‌ندی
جار په‌خه‌نی ئه‌وه‌ی لێ ده‌گرم که شتیکی رۆژه‌لاتیی تیدانییه. ده‌بیینی،
به‌جلویه‌رگیکی فارسییه‌وه، ساردوسپی ئینگلیزی و ئه‌فکاری فه‌ره‌نسی و
زه‌ینی نازادی کلیمه‌نسۆبانه‌ی هه‌یه. ناوی فازيله. ئه‌و ده‌تگه‌یه‌نیتته لای
میرزا. ئه‌وه‌شم پێی راسپاردوه که به‌پێی توانا چاویکی له‌ میرزا بیت.
ئه‌وه‌ش ده‌زانم که ره‌نگه نه‌توانی رێگای سه‌رشیتیی لێ بگه‌یت، به‌لام ئه‌و
ده‌زانێ له‌ کوێیه.

ویستم هه‌لسم بۆ ئه‌وه‌ی بۆم. زۆر به‌گه‌رمی مالتاویایی لێ کردم و
ده‌ستی قه‌ده‌ریک له‌ناو ده‌ستی هه‌شتمه‌وه:

رۆشفۆر له‌ نامه‌یه‌کدا نووسیوی که ناوت بنیامین عومه‌ره. له ولاتی
فارس ته‌نها بنیامین به‌کاره‌یتنه و ناوی عومه‌ر به‌سه‌ر زار تا مه‌هینه.

- هه‌رچه‌نده که ناوی خه‌یامیشه!

- له سه‌ده‌ی شانزه‌وه، له‌و سه‌رده‌مه‌ی که ولاتی فارس مه‌زه‌بی شیعه‌ی
هه‌لبژارد، ئه‌م ناوه‌یان توپی کرد، ره‌نگه سه‌ره‌ئیشه‌ی گه‌لێ زۆرت بۆ
دروست کات. وا هه‌ست ده‌کریت که به‌م ناوه‌ خۆمان به‌رۆژه‌لاتی ده‌زانین،
به‌لام نازانین خۆمان له‌ناو شه‌روشه‌ر ده‌دۆزینه‌وه.

لێ خوارکردنه‌وه‌یه‌کی په‌شیمانیی و دل‌دانه‌وه و ئاماره‌یه‌کی بێ
ده‌سه‌لاتیشی کرد. سوپاسیم بۆ ئه‌و ئامۆژگاریبانه‌ی کرد، خۆم بادایه‌وه بۆ
ئه‌وه‌ی بۆم، به‌لام گه‌رمی:

- دواشت. دوینێ چاوتان به‌کیژتیکی گه‌نج کهوت که به‌ته‌مای رۆیشتن
بوو، قسه‌تان له‌گه‌لێ کرد؟

- نه‌خه‌یر، بۆم رێک نه‌که‌وت.

- کوپه‌زای شایه، ناوی شازاده شیرینه. بۆ هه‌ر هۆیه‌کی دیاریکراو،
هه‌ستت کرد که هه‌موو ده‌رگا‌کان به‌رووتا داخراوه، نامه‌یه‌کی بۆ بنیره و
ئه‌وه‌ی به‌یتنه‌وه یاد که لیره‌ بینوته. وشه‌یه‌کی ئه‌و به‌سه‌ بۆ ئه‌وه‌ی ته‌گه‌ره
چییه له‌به‌رده‌مت نه‌میتنێ.

به سوار که شتی چارۆگه دار، تا کو تریبیزۆند دهریای رهش هیمنه، زۆربش هیمنه، با به کزیی هه لئی کردوو، چه ندین سه عات ده بئ هه هه مان دیمه نی که نار و هه مان گاشه به رد و هه مان داروده و نهی نه ناتۆلیمان لیتوه دیاره. له شکایهت کردنه که مدا. به هه له دا چوو بووم، پیوستیم به کاتی بی گری هه بوو، چونکه مه شقیکی سهخت چاره پتی ده کردم: ده بئ هه موو نه و گفتوگۆیانه که له کتیبه که ی نیکۆلادا هه به، مه به ست له وه رگتیره که ی خه یامه، ده بئ هه موو گفتوگۆی فارسی - فه ره نسویه کان له بهر بکه م. چونکه په یامان به خوۆ دابوو که له گه ل خانه خو پیه کامندا به زمانی زگماکی نه وان قسه بکه م. نه وه شم ده زانی چ له ولاتی فارس، چ له ولاتی تورکیادا، له ناو خو پنه وارن و بازرگان و لیپرسراوه گه وره کاندان، زمانی فه ره نسی باوه و ده یزانن. هه ندیکیش هه ن که ئینگلیزیش ده زانن. به لام کاتی له و نیوه نده ته سکانه بیسته ده ری، له سه را و مفه وه زیه تیبه کان ده رچی و له شاره گه وره کان جی به بلی و بچیته ناوچه دیهاتیه کان نه وه ده بی فارسی بزانی.

نه م خوۆ تاماده کردن و ته حه دا کردنه وزه و زهوقی ده دامی، له زه تم له که شفکردنی ورده کاری زمانه که ی خو م به رامبه ر به زمانه لاتینییه کان دی، ده بیینی. («brother», «mother», «father», (père, mère, frère, fille) daughter) به فارسی ده بنه (پادر و مادر و برادر و دوخته ر)، خزمایه تی زمانه هیندوئه ورو پییه کان له مه چاکتر ناکری روون کریته وه. فارسه کان به «Dieu»^(۱) ده لئین «خودا»، وشه یه که زۆر له وشه ی «God» ی ئینگلیزییه وه نزیکه یا له «Gott» ی نه لمانیه وه تا له «الله» ی عاره بییه وه. جگه له م نمونانه، کاریگه ری زمانی عاره بی زۆر به سه ر فارسییه وه ئاشکرایه، شتیکی زۆر سه رنج راکتیشیه: زۆر وشه ی فارسی هه ن ده کری وشه ی عاره بییان له جیاتی دانیی، له مه ش زیاتر له ناو

(۱) به فه ره نسی واته خودا. (وه رگتیر).

خو پنه وارن، هه ندی جار به نه نقه ست، وه کو که شخه بییه کی رو شنفیکری به کار ده هینریت و له ناو رو شنبیران زۆر باوه که وشه ی عاره بی یا هه ندی جار هه ر پسته ی ته واو بخزیننه نیو قسه کردنه کانیه وه. به تاییهت جه ماله دین، زۆر حه زی له م به کارهینانه ده کرد.

په یمانی نه وه م به خو م دا، دره نگرتر خو م فی ره عاره بی بکه م. نیستاش کاریکی زۆر له پیشه بو نه وه ی ده قه کانیه نیکۆلا له بهر بکه م، جگه له زمان فی ربوون، گه لئ زانیاری سوو ده خشی له ولاته که وه تیا بوو. له کتیبه که چاومان به گفتوگۆی له م چه شنه ده که وت:

- ناوی نه و به ره مانه چین که بتوانی له گه ل خو تا بییه ی؟

- شالی کرمان و میرووی ورد و ناسک، پیروزه، فه رش، تووتنی شیراز، ئاوریشمی مازهنده ران، سانگسو^(۲)، لووله ی پایپ که له دار که ره ز دروست کراوه.

- کاتی له سه فه ر ده بین، ئایا پیوستیمان به چیتشت لینه ری تاییه تی خو مان ده بییت؟

- به لئ، له ولاتی فارسدا، ناتوانین هه نگاو یک چیه به او یین به ی نه وه ی رایه خ و فه رش و خزمه تکاری خو مان له گه ل نه بییت.

- چ دراویکی بیگانه له ولاتی فارسدا ره واجی هه یه؟

- ئیمپریالی رووسی، کۆریۆقان و دوکاتی هۆله ندی. دراوی فه ره نسی و ئینگلیزی زۆر ده که منن.

- ناوی شاهنشای ئیستا چیه؟

- نه سه رده ی شاه.

- وه کو ده وترین شاهه نشایه کی تا کو بلتی چاکه.

- به لئ، گه لیک به ته نگی بیگانه وه دیت و تا بلتی به خشنده یه. رو شنبیریکی گه وره یه، ئاگاداری میژوو و جوگرافیا و نیگار و فه ره نسبیش ده زانی و زمانه رو ژهه لاتیه کانیش وه کو «عه ره بی و تورکی و فارسی، زۆر

(۲) (sangsue) به فه ره نسی و به عاره بی (عَلَقَة) ی پی ده وتیرت: جو ره کریمیکه، له

بواری پزیشکسازیدا، بو مژینی خوین به کار ده هینریت. (وه رگتیر).

بهره‌وانی قسه‌یان پیده‌کات.

که گه‌یستمه ترتیبیزۆند، چوممه میوانخانه‌ی ئیتالیا، تاقه میوانخانه‌شه له شاره‌که، شوینتیک فراهه، به‌مه‌رجی نه‌گه‌ر بتوانی نه‌و توپه‌له‌ میتشانه له یاد بکه‌یت که له‌سه‌ر هه‌موو ژهمیک ده‌یان کرده‌ی رۆژی خو‌یان و بی تاقه‌ت ده‌کن. منیش به‌ناچاری لاسایی ریبواره‌کانی دیکه‌م ده‌کرده‌وه و به‌چهند فلسفیک می‌رمندالیکم به‌کری گرت بۆ نه‌وه‌ی خه‌ریکی می‌ش پاسکردن بیت. له هه‌مووی ره‌حه‌تتر نه‌وه‌بوو که ئیقناعی که‌م له پیتش چاوم له به‌ینی دۆلمه و که‌بابه‌کاندا نه‌یفلیقی‌یتته‌وه. هه‌ندی جار به‌گوتی ده‌کردم، به‌لام هه‌ر کاتیک که می‌شیک بکه‌وتایه به‌ر باوه‌شینه‌که‌ی نه‌وه زۆر زه‌حمه‌ت بوو نه‌و ئاره‌زووه هیتور کاته‌وه و لیتی نه‌دا.

بۆ رۆژی چواره‌میش، شوینتیک له‌سه‌ر که‌شتی پۆستی زه‌ریایی ده‌ست که‌وت، که‌شتیبه‌ک بوو له‌نیوان مه‌رسایی و نه‌سته‌مبول و ترتیبیزۆندا هاتوچۆی ده‌کرد، ده‌گه‌یشته باتووم، به‌نده‌ریکی روسیبه که ده‌که‌وینه‌سه‌ر ده‌ریای ره‌شه‌وه. له‌ویشه‌وه سواری شه‌مه‌نه‌فه‌ری ترانسقه‌وقاز بووم و چوممه باکو، له‌سه‌ر ده‌ریای قه‌زوین. قونسولی ولاتی فارس زۆر به‌گه‌رمیی به‌خیره‌هاتنی لی‌کردم، هه‌نده میه‌ره‌بان بوو شه‌رمم کرد نامه‌که‌ی جه‌ماله‌دینی پی‌نیشان بده‌م. بۆ نه‌وه‌ی گومان له ده‌وری خۆت زیندوو نه‌که‌یتته‌وه، چاکتر نیبه وه‌کو ریبواریکی نه‌ناسراو سه‌فه‌رکردن؟ به‌لام که‌وتمه گومان‌کردنه‌وه. ئایا له نامه‌که، په‌یامیکی دیکه‌ی تیا نیبه، بۆیه نه‌و مافه‌م نیبه که نه‌و نامه‌یه‌ی لای خۆم گل ده‌مه‌وه.

له‌پرتکا، گه‌یستمه قه‌ناعه‌تیک و به‌نه‌به‌یه‌کی ته‌لیسمای زارم کرده‌وه:

- پیده‌چی هاو‌ریبه‌کمان له به‌ینا بیت.

زه‌رفه‌که‌م ده‌ره‌ینا. هه‌ر خیرا، قونسل زۆر به‌ئاگاداریبه‌وه هه‌لی پچری؛ ده‌ستی بۆ چاوتیلکه چوارچیه‌ه زبینه‌که‌ی برد که له‌سه‌ر میتزه‌که داندرا‌بوو و ده‌ستی کرد به‌خوتینده‌وه و له‌پرتکا په‌نجه‌کانیم بینی هه‌لده‌له‌رزین. هه‌لسا و ده‌رگا‌که‌ی کلیل دا، لیوی خسته‌سه‌ر کاغه‌زه‌که و چهند ساتیک به‌و

شیه‌یه مایه‌وه، راما و. پاشان هاته لای من، باوه‌شی پیداکردم هه‌روه‌ک نه‌وه‌ی برایه‌کی بم و له خنکان زگارم بو‌بیت.

هه‌رکه هاته‌وه سه‌رخۆ و روخساری گرت کرده‌وه، بانگی خزمه‌تکاره‌کانی کرد و فرمانی دانی که جانتاکه‌م به‌رنه مائی خو‌یان و جوانترین ژووریشم بۆ ئاماده بکه‌ن و بۆ ئیواره‌ش داوه‌تیکه‌ی باش و سفه‌ریان بۆ رازنده‌وه. دوو رۆژ به‌و جوژه لای خۆی گلی دامه‌وه، کاروباره‌کانی خسته‌بووه لاوه و بۆ نه‌وه‌ی له‌گه‌ل مندا بیت و بی‌وچانیش له باره‌ی مامۆستاوه پرسیری لی ده‌کردم، له ساغ و سه‌لامه‌تی، له که‌یف و خو‌شی، به‌تایبه‌ت ده‌یویست له را و بو‌چوونی نه‌و له‌مه‌ر ولاتی فارس شتی پی‌بلیم. کاتی رۆیشتنیش، کابینیکی له‌سه‌ر پا‌پۆری روس بۆ گرتم که له‌سه‌ر خه‌تی قه‌وقاز - می‌رکور ئیشی ده‌کرد. پاشان عاره‌بانچیبه‌که‌ی خۆی له‌گه‌لم نارد و پیتی وت تا‌کو قه‌زوین له‌گه‌لم بیت و به‌لکو له‌گه‌ل‌یشما بیت تا‌کو پیتیوستیم پیتی ده‌بی.

هه‌ر خیرا نه‌وه ده‌رکه‌وت که عاره‌بانچیبه‌که‌ی پیاویکی زۆر مه‌زبووته و، به‌لکو که‌سیش نه‌یده‌توانی جیتی بگرتته‌وه. خو نه‌وه من نه‌بووم که به‌ک دوو عانه‌م خسته ناو ده‌ستی کاربه‌ده‌سته سمیل فشه‌که‌ی گومرگه‌وه، بۆ نه‌وه‌ی واز له نیرگیله‌که‌ی به‌ینتی و سه‌یری ویلسلیبه (۳) زله‌که‌م بکات.

هه‌ر نه‌ویش بوو مامه‌له‌ی له‌گه‌ل به‌رپه‌به‌رایه‌تی به‌نده‌رکرد بۆ نه‌وه‌ی هه‌ر خیرا گالیتسه‌که‌یه‌کی چوار نه‌سپیم بۆ ئاماده بکات، له کاتیکدا که کاربه‌ده‌سته‌که، پیتی له‌سه‌ر نه‌وه داده‌گرت که ده‌بی رۆژی دوا‌یی بیه‌وه، پیده‌چوو له‌گه‌ل نه‌و خانچیبه‌ قه‌رچۆکه ریککه‌وتی، چونکه بی‌وچان ده‌یویست بچینه‌خانه‌که‌ی نه‌و.

دلی خۆم به‌وه ده‌دایه‌وه که بی‌رم له‌وه هه‌موو ناخو‌شی و مه‌شه‌قه‌تیه‌به ده‌کرده‌وه که ریبوارانی پیتش من ده‌بی دووچاری هاتین. سیانزه سال پیشتر، کاتی باسی ولاتی فارس بکرا‌بایه، نه‌وه ته‌نها گوتیمان له ریگا کونه‌که ده‌بوو، که به‌کاروانی وشتر سه‌فه‌ر ده‌کرا، که له ترتیبیزۆنده‌وه ده‌رده‌چوو و به‌ریگای نه‌رزروومه‌وه ده‌گه‌یشته ته‌وریتز، نه‌م سه‌فه‌ره به‌چل

(۳) جوژه جانتایه‌که.

قوناغ دهر، شاه شه ههفتهی شه که تیبی و ماندوو بوون بوو، هه ندی جاریش ترسناک، به تایبته له وهرزی شه و کوشتاری نیو عه شایره کان. ترانسقه و قازا ئهم کیشه یه یه چاره سه رکرد، ولاتی فارسی به ره و دونه یی دهره و کرده و، ئیمرو بئ ترس و کاره ساتی گهره، ده توانین بگه یه نه شه شانشینه. ههر به سواری پایوریکه وه له باکووه ده گه یه نه زلیلی، پاشانیش به ههفته یه ک، به گالیسکه ده گه یه تاران.

له رۆژئاوا، توپ نامیری شه ره یا بو عه زکردنه؛ له ولاتی فارس بو ئه شکه نجش به کار ده هینریت. ته نه ها له به ره نه وه باسی ده که م، چونکه کاتیک ده گه یه شه سووراکه ی که دهوری شاری تاران داوه، چاوم به پیتشانگای توپیک کهوت که بو سامناکترین شت به کارهینرابوو: له ناو لووله نه ستوره که ی پیایوک به سترابوو وه، ته نه ها سه ره تاشراوه که ی ده بینرا. ده بویه له ناو نه و لووله به دا، له به ره قرچه ی هه تاو، بی زاد و ناو، تا کو مهرگ فریای ده که ویت، بمینیتته وه. پاشانیش هه ره کو بویان باس کردم، ته ره که ی له و ناوه به جی ده هیلن بو نه وه ی بیته سزایه کی نمونه بی و فززه له به ره هاتوچو که ران بیرو و زنده قی نه و که سانه ببا که له ده روازه که ی شاره وه تیده پهرن.

ئایا له به ره بینینی نه م دیمه نه بوو که پایته ختی ولاتی فارس، نه فسوونیتی وای تیا جی نه هیشتم؟ له شارانی رۆژه لاتدا، له رهنگی ئیستا و له سیبه ری رابردو ده گه رین. له تاران تووشی هیج شتیکی و نه هاتم. چم بینینی؟ کو لان و جاده ی فراوان هه بوون که گه ره که ده وله مه نده کانی باکووری به گه ره که هه ژاره کانی باشووری گری ده دان؛ راسته بازار له به ره و شتر و قاتر جمه ی ده هات. قوماشی رهنگا و رهنگ، به لام قه ده نه یه توانی شان له شان بازاره کانی قاهیره و نه سته مبول و ئیسفه هان و ته وریز بدات. سه یری ههر کوپیه کت بکردبایه، ته نه ها خانوبه ره ی بورت به رچاو ده کهوت.

تاران زور نوپیه و میژوو به کی کورتی هه یه! بو ماوه یه کی زور لیکدرا بووه ره ی، له کاتی غه زوی مه غوله کاندایران کرا. ته نه ها له کوتایی سه ده ی هه ژده هه مدا، قه بیله یه کی تورکمانی قاجاری ده ستیان

به سه ره نه و شوپنه گرت. له به ره نه وه ی به زه بری شمشیر چوکیان به هه موو ولاتی فارس دا، نه م بنه ماله یه گه شه یان به و شوپنه موته وازبعه دا و هینایانه ئاستی پایته خت. تا کو نه و سه رده مه، سه نته ری سیاسی ولات هه میشه له باشوور بوو، ئیسفه هان و کرمان و شیراز، ده بی نه وه شه بوتریت که دانیشتوانی نه و شارانه نه عله تیان بو نه و «ده شته کییانه ی باکوور» ده نارد و ده یان وت کی ده توانی حوکمیان بکات و خو که سیش له زمانه که یان حالی نابیت. کاتی شا حوکمی گرتته ده ست و بو نه وه ی له گه ل ره عیبه که ی قسه بکات ده بویه ته رجومانیتی له گه لا بیت. سه ره رای نه مه ش، پیتی ده چوو به شپوه یه کی زور چاک فیری فارسی بو بیت.

ده بی نه وه شه بوتریت که کاتیک زور زه به ندیشی له نارادابوو. کاتیک له بانه مه ری ۱۸۹۶ گه بی شته تاران، شا خه ریکی ئاههنگی یوبیل بوو، واته تپه ری بونی په نجا سال به سه ره حوکمرا نییدا. شاریش بو شه رافه تی نه و، به به یه داغی نیشتمانی رازاندرابوو وه، که نیگاری شیر و هه تاوی له سه ره بوو؛ پیوانی ماقوولی ولاتیش، له هه موو ناوچه به که وه هاتبوون، وه فدیکی زوری ولاتانی خاریجی لی بوو، هه رچه نده زوری میوانه کان له فیلاکان ده نوستان، دوو میوانخانه که ی نه و روپیبه کانیش، نه لبیر و پریتقو، عاده ته نه هه میشه پرپوون، نه وانیش قه پات بوون. له کوتاییدا له میوانخانه که ی پریتقو، شوپنیکم چنگ کهوت.

ههر زوو بیرم له وه ده کرده وه که بچمه مالی فازیل و نامه که ی بده من، پیتی بلیم به چ شپوه یه ک میرزا ده دوزریتته وه، به لام توانیم بی و چانیبه که م فه راموش بکه مه وه. له به ره نه وه ی دابونه ریتی رۆژه لاتیبه کان شاره زا بووم، ده مزانی موریده که ی جه ماله دین داوه تی مالی خو یانم ده کات، نه مه ده ویست به ره تکرده وه ی ته کلیفه که ی هه سته بریندار بکه م و نه مه ده ویستیش موغامه ره ی نه وه بکه م که خو م تیکه لی چالاکیبه سیاسیبه کانی نه و و ماموستا که ی بکه م.

له میوانخانه که ی پریتقو دابه زیم، پیایکی خه لکی ژنیف به رپوه ی ده برد.

بۆ سبه يینی، پیره ماینیکم به کړی گرت بۆ نه وهی، به نه ناچه ته وه، سهر له مفه وه زبیهی نه مهربیکی بدهم، که له بولقاردی (۴) بالیوزخانه کانه. پاشانیس بۆ لای موریده دلسوزه که ی جه ماله دین پرۆم. سمیلکی ته نک، کراسیتی سپی دریژ، کلاویکی که شخه، به هیچ شتیه یه ک ساردوسر نه بوو، به شتیه یه کی گشتی فازیل، ههر به وینه به ده چوو که دوور خراوه که ی نه سته مبول بۆی وه سف کردبووم. بوینه دوو هاوړتی گیانی به گیانی. به لām کۆن تا کتی یه که م ساردبوو، به زمانیکی راسته وخو قسه ی له گه ل ده کردم و نه مهش که م س غلته و نارحه تی ده کردم. به تاییه ت کاتیک که باسی میرزا ره زمان کرد.

- ههرچیسه کم له ده ست بیت قسووری ناکه م، به لām نامه وی هیچ له باره ی نه و شتیه وه بزانه م، وه کو ماموستا پیی وتم، نه م کابرایه شه هیدتی زیندووه. منیش وه لām دایه وه: چاکتر و ابو که بری! نه وها ته ماشام مه که، من کابرایه کی دلره ق نیم، به لām نه و زلامه هنده تازاری کیشاوه، میتشکی که م تیچ چوه، ههر چ جاریک دم بکاته وه، شتی سهر و ژیر ده گپرتیه وه.

- ده بی ئیستا له کوئی بیت؟

- چند هه فته یه ک ده بی له مه زاره که ی شا عه بدولعه زیم ده ژیت. له باخچه که ده خولیتیه وه و یا له تیپه رگه کان، له مهر گیرانی جه ماله دینه وه له گه ل خه لکی قسه ده کات، هانیان ددا بۆ نه وه ی پرۆم پرووختین و باسی به دبه ختی خوی بویان هه لده پرتی، ده قیرتینی و به ده ستویل تاماژیهان بۆ ده کات. ههرچنده جه ماله دین نه وه ی لی قه دهغه کردبوو که وشه ی وا قبه و زلی لی بنیت، به لām بی وچان نه وه دوویات ده کاته وه که سه یه جه ماله دین ئیمامی زمانه. له هه ققه تدا زور حه ز ناکه م له گه ل نه ودا ببینریم.

- نه و تاقه که سه که بتوانی له مهر که شکۆله که وه سوراعیکم بداتی.

(۴) به و جوړه شه قامانه ده وتریت که پانوړن، هه میشه ش نه ولا و نه ولای به دارودرخت ده رازاند ریتیه وه. (وه رگپړ).

- ده زانه م، ده تبه مه لای و من خو م ده گه رتیه وه.

بۆ نه و ئیواره یه، له مال باوکی فازیل، زیافه تیکیان بۆ تاماده کردم، باوکی فازیل یه کیچ بوو له ههره ده وله مهنده کانی تاران. براده رتیکی نزیکه جه ماله دینیش بوو، ههرچه نده خوی له سیاست دووره پرتیز گرتبوو، به لām ویستی به پونه ی منه وه، رتیز و حورمه تی خوی بۆ ماموستا روون کاته وه؛ نزیکه ی سه د که سیتی داوه ت کردبوو. قسه وباسی نه و ئیواره یه له باره ی خه یامه وه بوو. چوارینه و به سه رهات به سه ر زاری هه موانه وه بوو، ناخواتن گهرم ده بوو، زورجاریش به لای سیاست بای دده ایه وه، پینه چوو هه مووان فارسی و عاره بی و فهره نسی بزانه م و زوربه شیان شتیتکیان له تورکی و رووسی و ئینگلیزیش هه لده کړاند. هه نده ی تر خو م به نه زان ده هاته پیتش چاو کاتیک نه وان منیان به پرۆشه لاتناس ده زانی و به یه کیچ له پسپورانی خه یامیشیان داده نام؛ نه م هه لسه نگاننده زیاده روه ی بوو و به لکو موباله غه یه کی ته و اویش بوو، خو منیش ههر خیرا ره تیانه م دایه وه و ناره زاییبه که شم بۆ نه وان جوړه له خو بووردوویبیه ک بوو؛ خو هه موو نه وه ش ده زانین که نه مه خه سلته تی زانایانه.

ناهه نگی ئیواره که ههر له خو رتا و ابوونه وه ده سستی پیکرد، به لām خانه خو تیه که م زوری لی کردم که زووتر بچم؛ ده یویست ره نگ و بوی باخچه که یم پی نیشان دات. خاوه نی باله خانه یه ک بوو، هه روه کو زوربه ی فارسه کان، به ده گمه ن پیشانی خه لکی دده ن، باوکی فازیلیش، هه موو گرینگیه کی دابوه باخچه که و باه تیک بوو که ده بووه جیی شانازی پیکردنی.

ههرکه میوانیک به اتبایه، یه کسه ر ده چوو باده ی ده گرتنه ده ست و له ته نیش ت جوړه له تاوه ده سترکه که یا سرووشتیبه که داده نیش ت که به نپو دارچناره کانا خوړیهان ده هات. ههر میوان به گوړه ی زه وقی خوی، یا نه و تا ده یویست له سه ر فهرش، یا له سه ر دۆشه کیچی ته ستور داده نیشی، ئیتر خرمه تکاره کان شو تینه کانیان بۆ ته رتیب ده کردن، هه ندیکیش هه بوو یا له سه ر گابه ردیک یا ههر له سه ر عه رده رووته که داده نیش ت، چونکه باخچه ی فارسان، چیمه نی نیبه و نه مهش بۆ نه مهربکیبه ک به باخچه یه کی

رووتەووبووی دەزانێ.

ئەو ئیوارەییە بەشیوەکی ماقوول خواردمانەوه. لە خواترسەکان، تەنها بەچای پازی بوون. بۆ ئەمەش سەماوەریکی زەبەلاح دەخوولایەوه، سێ خزمەتکار خەریکی بوون، بەدوو کەس هەلدهگیرا و سیبەمیشیان چای تێدەکرد. زۆریەیان حەزیان لە عارەق، یا لە شەراب یا لە قوڤدا بوو؛ بەلام هیچ رەفتاریکی ناشرینم لێیان نەبینی، لە هەموو مەست بووەکانیش، بێدەنگ لە تەنیشت ئەو مۆسیقاژەنەکانی که خاوەن مالا بانگی کردبوون، گوێیان لە تار و زەرب و شمشال دەگرت. درەنگتربیش، سەماکەرەن پەیدا بوون، زۆریەیان کۆری لاو بوون. ژنیکی چیبە لەو ئاھەنگەدا بەرچاو نەکەوت.

شیویان لە دەورووبەری نیووی شەو هینا. هەموو ئیوارەکە هەر فستق و بادەم و بریشکە و شیرینەمەنیان دانابوو، چیشتخواردن، کۆتایی بەئیوارەکە دەهینا. خانەخوێ تا بۆی بکراپایە، چیشتەپێنانی دوادەخست، چونکە هەر کە چیشت بەتیرت، ئەو ئیوارەییە جەواھیر پلاو بوو، ئیتر دە دەقە نابات هەمووی دەخوریت و دەست دەشۆریت و خواحافیزی لێ دەکەن. کاتیکی چووبینە دەروو، عەرەبانچی و فانۆز بەدەستیش لەبەر دەرگا چاوەروان بوون، هەر کەسە و بۆ پیشوازی گەورەکەیی خۆی وەستا بوو.

بۆ بەرەبەییانی رۆژی دواییش، من و فازیل بەگالیتسکەییەک تاکو بەردەرگای مەزاری شا عەبدولعەزیم چووین. بەتەنها، چووێ ژوورەوه و هەندەیی نەبرد لەگەڵ یەکیکا هاتەوه کە روالەتییکی وای هەبوو کە ئینسانی تووشی رارایی دەکرد: گەورە و لاوازییەکی نەخۆشانەشی هەبوو، قشگژ، دەستەکانیشی بێ وچان دەلەرزین. دیشداشەییەکی سببی لەبەر بوو، تەسک و پینەدار، هەموو مالا و مولکی دونیاشی پەستا بوو ناو خەرجییکی بێ رەنگ و بێ شیکلەوه. لەناو چاوانیشییەوه هەموو دەردەسەری رۆژەهلات دەخوێندرایەوه.

هەر کە زانیشی کە لە لای جەمالەدینەوه هاتووم، کەوتە زەوی و دەستی کرد بەهەلگۆفینی دەستم و ماچی دەکرد. فازیلش سەغڵەت دیار بوو،

هەندێ وشەیی لەژێر لیوێوه وت و داوای لیبووردنی لێ کردم و رۆیشت.

نامەکەیی مامۆستاشم دا بەمیرزا رەزا. هەر وەخت بوو لە دەستمی راپسکینێ. سەرەرای ئەوێ کە چەند لاپەرەییەک بوو، بەبێ ئەوێ هەست بکات لەوێم، هەر هەمووی لەسەر خۆ خوێندەوه.

چاوەرپیی ئەوێم کرد کە لێی بێتەوه و باسی ئەوێ بۆ بکەم کە بۆچی هاتووم. بەلام بەزمانییکی تێکەلوپێکەل، لەنیوان فارسی و فەرەنسیدا، پێی وتم کە نازانم مەسەلە چیبە:

– کتیبەکە لای سەربازییکی خەلکی کرمانە، هاوشارمە. وەعدی ئەوێ داومەتێ، هەبێ، دوای دوو سەبەیی، تاقی دوای نیوەرۆ بێتە لام. پێویستە کەمێک پارەیی بدریتێ. نەک بۆ کربینی کتیبەکە بەلکو بۆ ئەوێ کە کتیبەکەیی بۆ گەراندینەوه، سوپاس بکریت. بەداخەوه من یەک فلسم نییە.

بێ سێ و دوو، ئەو چەند زێرەم لە گیرفان دەهینا کە جەمالەدین بۆی ناردبوو، منیش هەندەیی ترم خستە سەری؛ پێدەچوو بەمە پازی بێت.

– شەمە وەرەوه. ئینشەلا و کەشکۆلەکەم چنگ دەکەوتیتەوه. دەیدەمە لای توو و تووش دەیدەیتە مورشید، وای لە ئەستەمبوولە.

له شاره خاموشه كه وه، دهنگه دهنگی ته وه زه لیبی بهرز ده بو وه وه، غویاری گهرم، له بهر هه تاو چرووسكه ی دههات، رۆژگاریکی درێژی فارسییانه، ژهمیک: گوشتی مریشک به فاسولیا، شهراپیککی فیتنکی شیراز، سهرخه و شکاندنیککی دوردونگ، له ژیر سه یوانه رهنگ په پیه که ی بالکونی ژووری میوانخانه که و دهسه سړیککی ته ریش روخساری دا پو شیبووم.

به لام، ئەمه به کی بانه مەری ۱۸۹۶، ژیانیک، له سپیده کوتایی پی دههات و ژیانیککی دی دهستی پی ده کرد.

چهند جاریکی و به توورپی له ده رگاکه میان دا. گویم لی بو، خۆم راکیشت و قهله مابزم دا به پیتی په تی، قژ نووساو، سمیل خه وتوو، کراسیککی فلتیشم له بهره، رۆژی پیشتر کریبووم. په نجه خاوه کانم، بهزه حمهت دهسکی ده رگاکه یان پی کرایه وه. فازیل پال به ده رگاکه وه ده نی، پالیسی به منه وه نا بو ئەوهی ده رگاکه ی داخا، ههردوو شانگی گرت و رای وه شانند.

- وهروه هوش، چاره کیتی دیکه تو پیاویکی مردوی!

ئوهی که فازیل به چهند رسته به کی کهرت کهرت پی وتم، بو رۆژی دوایی هه هه موو جیهان پی ده زانی، ئەویش له ریگای سیحری ته له گرافه وه بو.

شا، بو نوژی هه یینی، چوو بووه مه زاره که ی شا عه بدو لعه زیم. به جلویه رگی ره سمی ئاههنگی یوبیله وه، سورمه ی زپین، به پیرۆزه و زومه رده چنرابوو، کلاویکی په رداریشی له سه ر نا بوو. له سالونه گه وره که ی مه زاره که، شوینی نوژکردنی خۆی هه لێژارد و به رمالیکی بو راده خهن. پیش ئەوهی نوژ دابه ستی، به چاو له ژنه کانی ده گه ری و ئیشاره تی ئەوه یان بو ده کات که له دواوه ریز به ستن و ده ستیک به سمیله سپیه شینباوه درێژه بادراوه که یا ده هینی. کاتیک، جه ماعت و مه لاکان گرت ده بنه وه و پاسه وانیش ده به وی دور له هه موویان بدات، هیشتا هه ر له هه وشه که وه هوتاف نه برابوو وه. ژنه کانی شا دینه پیشه وه. پیاویک

خۆی خزنده نیوانیان. خه رقه ی ده رویشانی له بهر بوو، کاغه زیکیشی به دهسته وه بوو، به دوو په نجه درێژی ده کات. شا چاویلکه که ی ده کاته چاو بو ئەوهی بیخوینیتته وه. له کاتی کدا گویمان له ته قه یه ک ده بیت. ده مانچه که له بهر کاغه زه که دیار نه بوو. گولله به ک بهر دلی شا ده که ویت. به لام توانای قسه کردنی ده مینی، پیش ئەوهی لار بیتته وه، ده لی: «یارمه تیم بدن!».

له ناو غه لبه غه لیدا، وه زیری گه وره، ره شمه ی هوشی خۆی به دهسته وه بوو و هاوار ده کات: «هیچ نییه، برینه که سووکه!» پیویسته خه لکه که ده رکریت، شا به رهو گالیسکه که بهرن. تا ده گه نه تاران، وه زیری گه وره، له دواوه دانیشتبوو، باوه شینی ته رمه که ده کات، وه کو ئەوهی هیشتا هه ر هه ناسه بدات. له هه مان کاتیشدا، پیویسته بنیره دوا ی میری جیگر، والی شاری ته وریت بوو.

ژنه کانی شا پیاو کوژه که یان له مه زاره که گرت و ده ستیان کرد به جوتندان و دارکاری کردنی و جه ماعه تیش، جلویه رگه که یان له بهر دادری، نه گه ر کۆلۆنیل کاساکۆفسکی نه بوایه، هه ر وهخت بوو هه لاهه لای بکه ن. سه رۆکی لیوای کۆزاک قوتاری کرد. راستتر باشتره بوتریت، ئەو پرگاری کرد بو ئەوهی بخریته ژیر پرسگاوه. شتیکی سه یر، چه که که ون بوو. وتیان، ژتیک دۆزییه وه و له ژیر عه باکه ی شار دییه وه و بپرای بی نه دۆزرایه وه.

به لام، ئەو کاغه زه ی که ده مانچه که ی له ژیریا شار درابوو وه، ده دۆزیتته وه. بیگومان فازیل باسی ئەو هه موو ورده کارییه ی بو نه کردم، به لکو به ساتنیزیکی چوپر بوی گیرامه وه:

- ئەم میرزا ره زا شیتته شای کوشت. نامه که ی جه ماله دینیشمان لای دۆزییه وه. ناوی تۆشی تیدا بوو. جلویه رگه فارسییه کهت با هه ر له بهر بیت، پاره و پاسه پۆرته کهت با لای خۆت بیت. هیچی تر نا. راکه و له موفه وه زییه ی ئەمه ریکی خۆت دالده بده.

یه کهم بیر کردنه وه م له مه ر که شکۆله که وه بوو. ئایا میرزا ره زا ئەو سه رله به یانییه دهستی که وتبو وه یا نه؟ راسته هیشتا به باشی نه مده زانی له چ بارودۆخیکی ترسناک دام: بوومه ته شه ریکی قه تلی

سه‌رۆکی ده‌ولت، منیك كه هاتومه‌ته رۆژه‌لاتی شاعیران! به‌لام، شته رواله‌تییه‌كان دژی من بوون، شته‌كان فیلباز بوون، درۆیان ده‌کرد، بی مانا بوون، به‌لام قورس بوون. چ داوده‌وری، چ قۆمیسهریك گومانم لئ ناکات؟ فازیله به‌لكۆنه‌كه پاسه‌وانی ده‌کرد؛ له‌پریكدا خۆی داگرت و به‌ده‌نگیكى نووسا و هاواری کرد:

- جه‌ندرمه‌ی كۆزاکه‌كان وا به‌ده‌وری میوانخانه‌كه‌یا ریگر داده‌نین، بۆ ئه‌وه‌ی كه‌س رزگاری نه‌بیت!

به‌په‌یژه‌كانا هاتینه‌ خواره‌وه. گه‌بشتینه‌ فیستیبووله‌كه‌⁽⁵⁾، هه‌یه‌تیکی وامان دا به‌خۆمان كه‌ گومانمان لئ نه‌كریت. ئه‌فسه‌ریکی ریش زه‌رد، ته‌پله‌كه‌ی به‌ته‌واوی چوو بووه‌ سه‌رییه‌وه، تازه‌ هاتبووه‌ ژووره‌وه، چاوی به‌هه‌موو سووچه‌كانا گر ده‌دا. فازیله هه‌ر فریای ئه‌وه كه‌وت بچرپینتته بناگویتما: «به‌ره‌و مغه‌وه‌زییه!» پاشان لیم جیابوووه‌ و به‌ره‌و ئه‌فسه‌ره‌كه‌ رۆیشت، گویم لئ بوو پیتی وت پالكۆفۆنیک! - كۆلۆنیل! - بینانم زۆر به‌گه‌رمی ده‌ستی په‌كتریان ده‌گوشن و سه‌ره‌خۆشبیان له‌ په‌كتری کرد. كاساكۆفیسکی زۆرجار له‌ مائی هاوپییه‌كه‌ی من نانی خواردبوو، ئه‌مه كه‌می دلنیایی دامه‌وه. ئه‌مه‌م به‌هه‌ل زانی بۆ ئه‌وه‌ی به‌ره‌و ده‌رگای هه‌وشه پی هه‌لگرم، خۆم له‌ناو عه‌باكه‌م پیچابوووه‌ و به‌و باخچه‌یه‌یا رۆیشتم كه‌ كۆزاکه‌كان كردبوویانه سه‌نگه‌ری خۆیان. ترسم لئیان نه‌بوو. چونكه‌ له‌ ژووره‌وه ده‌هاتم، وایان لئیک ده‌دایه‌وه كه‌ سه‌رۆكه‌كه‌یان روخسه‌تی ده‌رچوونی داومه‌تی. به‌موحه‌جه‌ره‌كانا رت بووم، به‌ره‌و كووچه‌ ته‌سكه‌كه‌ هه‌نگام ده‌نا، به‌ده‌ستی راست، ده‌گه‌بشته سه‌ر بولفاردی بالیۆزخانه‌كان و ده‌ ده‌قه‌ی دیکه ده‌گه‌مه مغه‌وه‌زییه‌كه‌ی خۆمان.

سێ سه‌ریاز له‌ سووچی كۆلانه‌كه‌ چاودێرییان ده‌کرد. ئایا به‌به‌رده‌میانا برۆم؟ به‌ده‌ستی چه‌پ، كۆلانیکی دیکه‌م بینی. ره‌نگبوايه، به‌و كۆلانه‌یا بچومایه‌ چاکتر بوايه، هه‌رچییه‌ك ده‌بی، به‌ناچاری خۆم کرده كۆلانه‌كه‌یا. به‌بی ئه‌وه‌ی سه‌یری ئه‌و ئاراسته‌یه‌ بکه‌م كه‌ سه‌ریازه‌کانی لئ بوو. چه‌ند

(5) ئه‌و شوێنی بۆ جلویه‌رگ هه‌لواسین ته‌رخان ده‌كریت.

هه‌نگاوێکی دی، ئیتر نه‌ ئه‌وان ده‌میین نه‌ منیش ئه‌وان ده‌بینم.

- له‌ جیتی خۆت راوه‌سته!

چی بکه‌م؟ ئایا راوه‌ستم؟ هه‌ر به‌پرسیاری یه‌که‌م ئه‌وه‌یان بۆ روون ده‌بیتته‌وه كه‌ فارسییه‌کی وا نازانم و داوای شناسنامه‌م لئ ده‌که‌ن و ئیتر ده‌گیریم. هه‌لێم؟ ده‌توانن بگرن، به‌خه‌تاباریش داده‌نریم، ئه‌و کات ناتوانم به‌رگری له‌ دلپاکی خۆمیش بکه‌م. ده‌بوايه له‌ چه‌ند چرکه‌یه‌کدا بریاری خۆم بده‌م.

بریاری ئه‌وه‌م دا كه‌ پریگای خۆم بگرم و هه‌روه‌ك ئه‌وه‌ی كه‌ گویم له‌ بانگه‌شسه‌ی ئه‌وان نه‌بوویت. جارێکی دی هاواریان کرد، چه‌ند جه‌ندرمه‌یه‌ك ئه‌م ئه‌رکه‌یان خسته‌ ئه‌ستۆ و گویم له‌ هه‌نگاو بوو. ئیتر بیرم نه‌کرده‌وه، به‌كۆلانه‌كانا ده‌ستم کرد به‌غاردان و ئاورم نه‌ده‌دایه‌وه و خۆم ده‌کرده‌ كووچه‌ هه‌ره‌ باریک و هه‌ره‌ ته‌سكه‌كانا و هه‌تاو ئاوابوو نیو سه‌عاتی ده‌ویست، ئیتر شه‌و راده‌شکێ.

له‌ میشکمد، بیرم له‌ دو‌عایه‌ك ده‌کرده‌وه؛ ده‌ستم به‌دوو پاتکرده‌وه‌ی کرد: «خودایه! خودایه! خودایه!» بی وچان ده‌پارامه‌وه، هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی مردبیتم و له‌به‌ر ده‌رگای به‌هه‌شت خه‌ریکی پارانه‌وه‌م.

ده‌رگاکه‌ کرایه‌وه. ده‌رگای به‌هه‌شت. ده‌رگایه‌ك بوو له‌نیو دیواره‌ به‌قور سواغداوه‌كان هه‌شار درابوو. له‌ سووچی شه‌قامیک، ده‌رگاکه‌ کرایه‌وه و ده‌ستی به‌ر ده‌ستم كه‌وت و په‌نجه‌کانم لئی گیرکرد و ئه‌ویش به‌ره‌و خۆی رایکی‌شام و ده‌رگاکه‌ی له‌ دوامه‌وه داخست. چ له‌به‌ر ترس چ له‌به‌ر هه‌ناسه‌برکێ، قه‌ده‌ریک چاوه‌کانم به‌داخراوی مانه‌وه، هه‌روه‌ها له‌به‌ر گومان و له‌به‌ر به‌خته‌وه‌ری بوو. له‌ ده‌ره‌وش خه‌ی سم به‌رده‌وام بوو.

سێ جووت چاو، ته‌ماشای ده‌کردم، سێ ژن، فۆته‌یان به‌سه‌ره‌وه‌ بوو، به‌لام ده‌موچاویان والا و بی تریه‌ی پیلوو، وه‌کو نه‌و-زادیک ته‌ماشایان ده‌کردم. له‌ هه‌موویان گه‌وره‌تر، ته‌مه‌نی چل سال ده‌بوو، ئه‌و هیمای بۆ کردم بۆ ئه‌وه‌ی بچمه‌ ژووره‌وه. برده‌میانه‌ قوولایی باخچه‌كه‌ و کووختیکی لئ بوو، له‌سه‌ر ئه‌سکه‌مبیلیک كه‌ له‌ زه‌ل دروست کرابوو، دانیشتم و ژنه‌كه‌ش به‌هیما ئه‌وه‌ی پی گوتم كه‌ هه‌ر ئیستا ده‌گه‌ریتته‌وه و قوتارم ده‌کات. به‌لیو

قرتاندنیک و بهوتنی وشهیه کی سیحراوی «ئهندهروون» واته خانووی ژوورهوه، هیمنی له لا دروست کردم. سه‌ریاز ئه و ژوورانه ناپشکنن که ژنی تیتایدیت!

له راستیدا، غه‌لبه‌غه‌لبی سه‌ریازه‌کان تهنه‌ها هه‌ر ههنده‌نزیک بوونه‌وه بۆ ئه‌وه‌ی به‌ته‌واوی له‌به‌ر گوێچکه‌ ون بن و بتوتینه‌وه. چۆن به‌وه‌یان زانی که له‌چ کووچه‌یه‌کدا ده‌بی و تواییتمه‌وه؟ گه‌ره‌که‌که‌ به‌شاره‌میرووستان ده‌چوو، ده‌یان کووچه‌ی لی ده‌بووه‌وه و سه‌دان خانوو و باخچه‌ی به‌خۆوه‌ گرتبوو. به‌ته‌واویش شه‌و داها‌توو.

دوای سه‌عاتیک چای په‌شیان بۆ هینام و جگه‌ره‌یان بۆ پیتچیمه‌وه و قسه‌ویاسیش گه‌رم داها‌ت. چه‌نده‌رسته‌یه‌کی فارسیم به‌زه‌حه‌مت وت، چه‌ند وشه‌یه‌کیش به‌فه‌ره‌نسی و ئه‌وه‌شیان بۆ روون کردمه‌وه چۆن و له‌به‌رچی قوتاریان کردم. پروپاگه‌نده‌ی ئه‌وه له‌گه‌ره‌که‌که‌ بلا‌بووه‌وه که ئه‌و که‌سه‌ی شه‌ریکی قه‌تلی شاه‌بووه، بپگانه‌یه‌که‌ له‌ میوانخانه‌ی بیانییه‌کانه. بیانیان که‌ وا هه‌لدیم، وایان لیکدا‌یه‌وه که منم ئه‌و قاره‌مانه‌ و له‌به‌رئه‌وه‌ ویستیان رزگارم که‌ن. هۆی ئه‌م هه‌لسوکه‌وته‌ چ بوو؟ برا و میردیان، پیش پانزه‌ سالتیک له‌مه‌وبه‌ر کوژرابوون، به‌وه‌ تاوانبار کرابوون که له‌ بابییه‌کانن و موعاره‌زه‌ی رژیتم ده‌که‌ن، ده‌یان‌ه‌وی له‌ یه‌ک ژنه‌یتان زیاتر قه‌ده‌غه‌ بکرت و یه‌کسانی ته‌واویش له‌ نیوان ژن و پیاو‌دا به‌رقه‌رار بیت و دیوکراسییش به‌ریا بکرت. شا و پیاوانی ئایینی داپلوسینیکیان په‌په‌وه‌ی کرد، به‌قه‌د ئه‌وه‌ی چه‌ندین هه‌زار بابی کوژران، هه‌نده‌ی دیکه‌ش خه‌لکی بی تاوان له‌ ناوچوون، هه‌ر له‌به‌ر خه‌به‌ردانی هاوسییه‌ک له‌ سیداره‌ ده‌دران. ئیتر ئه‌و ژنه، ئه‌و بیوه‌ژنه‌ له‌گه‌ل دوو کچی گچکه‌ی ما‌بووه‌وه، ئه‌و خه‌یرخوازه‌، چاو‌ه‌روانی تۆله‌یه‌کی وای ده‌کرد، ئه‌و سی ژنه‌ گه‌لی به‌وه‌ دلخۆش و شه‌ره‌فمه‌ند بوون که قاره‌مانی تۆله‌که‌ر په‌نای برده‌به‌ر باخچه‌ موته‌وازیعه‌که‌ی ئه‌وان.

کاتیک له‌ناو چاوی ژنانه‌وه‌ به‌قاره‌مان ده‌بینریت، ئایا ئاره‌زووی ئه‌وه‌مان تیایه‌ که هه‌لیانخه‌له‌تینین؟ هه‌ستم به‌وه‌کرد که شتیکی ناشیرین و ناهه‌مواره‌ که له‌م رووه‌وه‌ شکست به‌یتن. له‌م خه‌باته‌ سه‌خته‌مدا بۆ مانه‌وه‌،

پتویستم به‌و لایه‌نگیرانه‌ هه‌بوو، پتویستم به‌حیماسیان هه‌بوو، پتویستم به‌ئیع‌جاییان هه‌بوو، هه‌رچه‌ند به‌هه‌له‌ش داچوو‌بوون. خۆم له‌ناو بیده‌نگییه‌کی ته‌لیسمای دالده‌دا، که دوا گومانیان له‌مه‌ر منه‌وه‌ نه‌ما.

سی ژن و باخچه‌یه‌ک و رقیکی ته‌ندروست، ده‌متوانی هه‌تا هه‌تا ئه‌و چل رۆژه‌ی تۆف و بارانه‌ بژمیرم که به‌هاری ولاتی فارس پیکده‌هینن. ناتوانین له‌مه‌ زیاتر غه‌ریب بین، کچی هه‌نده‌ی من غه‌ریب بوو که که‌وتبوومه‌ ناو جیهانی ژنانی رۆژه‌له‌توه‌ که له‌ راستیدا، شوینی منی تیا ده‌بووه‌وه. خه‌یرخوازه‌که‌ی من هه‌ستی به‌گشت ئه‌و مه‌ترسیانه‌ ده‌کرد که ده‌کری دووچاری بیت. گومانم نییه‌ که له‌ شه‌وی یه‌که‌مدا، له‌کاتی‌کدا من له‌ کووخه‌که‌ی باخچه‌که‌ له‌سه‌ر سی حه‌سیری یه‌ک له‌سه‌ریه‌ک دانراو خه‌وتوو، ئه‌ویش تووشی خه‌وزرانیکی ته‌واو بووه‌ و چونکه‌ هه‌ر سه‌ره‌به‌یانی رۆژی دوایی بانگی کردم و به‌چوارم‌شقیش داینیشاند و هه‌ردوو کچه‌که‌شی بانگ کرد و له‌لای چه‌پی خۆبه‌وه‌ دایان و زۆر به‌وردی ئاخاوتنیکی کرد که زۆر به‌باشی له‌وه‌و‌پیش ئاماده‌ی کردبوو.

سه‌ره‌تا به‌نازیه‌تی منا هه‌لشاخا، سه‌ره‌له‌نوێ ته‌عبیری له‌ دلخۆشی خۆی کرد به‌وه‌ی که منی دالده‌داوه. دوای ئه‌وه‌ی هه‌ستی به‌چه‌ند چرکه‌یه‌کی بیده‌نگی کرد، له‌په‌رته‌کدا ده‌ستی بۆ بوخچه‌که‌ی برد و هه‌ر له‌ پیش چاوه‌ حه‌په‌ساوه‌کانی من کردییه‌وه. شانوپیل و مه‌مکی به‌ده‌ره‌وه‌ بوو. به‌زمان و به‌هیمما ئه‌وه‌ی پێ راگه‌یاندم که ده‌لی مه‌مکی بژم. کچه‌کانی له‌ژێر عه‌باکانیانه‌وه‌ پیده‌که‌نین، به‌لام دایکیان زۆر به‌جه‌خته‌وه‌ وه‌کو که‌ش و عیباده‌تییک په‌په‌وه‌ی بکات. لیوم خسته‌ سه‌ر مه‌مکی، زۆر به‌شه‌رم و حه‌یاوه، له‌سه‌ر گوێکه‌یه‌کی و پاشانیش له‌سه‌ر ئه‌وی تر و ده‌ستم کرد به‌مژین. ئه‌ویش زۆر به‌په‌له‌ خۆی داپۆشی، به‌زمانیکی زۆر په‌وان پیتی و تم:

- به‌م په‌فتاره، ئیتر بوویته‌ کوری خۆم، هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی له‌ من بووبیتی. پاشان، ئاو‌ری له‌ هه‌ردوو کچه‌که‌ی دایه‌وه‌، که له‌ پیکه‌نین بووبونه‌وه‌، ده‌می ئاراسته‌ی ئه‌وان کرد و ئه‌وه‌ی بۆ روونکردنه‌وه‌ که ئیتر ده‌بی له‌گه‌ل من هه‌ر وه‌ک چۆن له‌گه‌ل برای خۆبانا په‌فتار ده‌که‌ن، ده‌بی وا په‌فتار بکه‌ن. هه‌ر له‌و کاته‌ی که ئه‌و که‌شه‌ تووشی جۆشوخرۆشی کردم، هه‌روه‌ها

بهشتیکی زۆر عهنتیکهش هاته پیش چاوم. کاتیکیش زۆر بهباشی جارێکی دیکه بیرم لێی کردوه، ههستم بهگشت به و ورده کارییانهی رۆژهلالات کرد. بۆ ئه و ژنه، بێگومان ئه و وهزعهی که من تیبی که وتووومه، شتیکی زۆر ناههمواره. سێ و دووی له وه نه کرد که دهستی یارمهتیم بۆ درێژکات، سه ره رای گشت ئه و مه ترسییهی که رهنگ بێ تووشی بیت و میوانداریتی منی به بێ مه رج قبول کرد. له هه مان کاتیشدا، وجودی غه ربییک، کورپکی لا و به رده و ام به شه و و به رۆژ له گه ل دوو کچی گه نج، زه حمه ته رووداویکی تایبه تی نه ئیته وه. چ شتییک له وه چاکتره که گشت ئه و به سه ره هاته مومکینانه به ته به نی کردنیکی ره مزی چاره سه ر بکرتن؟ ئیتر له مه به دوا وه، به که یفی خۆم به ماله که یا هاتوچۆم ده کرد، له هه مان ژوو ره ده خه وتم و پیش خه وتنیش ته وتلی هه ر دوو «خوشکه که م» ماچ ده کرد، هه موومان له سایه ی ئه م ئه ندیشه ی ته به نی بوونه پته وه، حه واینه وه.

له جیاتی من، یه کیتیکی دی بوایه، ههستی ده کرد که داویکیان بۆ نا وه ته وه. به نیسه بت منه وه، هه ر زۆر به پیچه وانه وه بوو، زۆرم به دل بوو. له به ره وه ی که وتمه نیو گه ر دوونی ژنانه وه، ههستم کرد، له به ر بێ ئیشی، و له گه ل یه کیکیان خه ربکی دروستکردنی په یوه ندییم؛ ورده ورده له دووه که ی دیکه خۆم دووره په رتیز ده گرت و خۆم له چاودیریان ده شارده وه، ده مخسته نه لا وه، بێگومان رووگرژیان بۆ خۆم راده کیشم و ئیتر من خۆم به لا وه ده خریم و شه رمه زار ده بم و تووشی په شیمانیش دیم و غه م دام ده گرت و تووشی هیوا شکستی ده بم له و ژنانه ی که ده رگای به ختیان له رووما کرده وه؛ ئیتر ئه وکات تووشی وه زعییک ده هاتم که له گه ل کاره کته ری منا زۆر نه ده گونجا.

هه ر ده ت وت په رجوه، هه موو شتییک ئاسان و روون و بێگه رد بووه وه. ئه گه ر بلییم ئاره زووم مرد، ده بیته درۆ، په یوه ندییه کائمان شه هوانی بوو، به لام، ئه وه ش دووباره ده که مه وه، بێ گه رد بوو. ئا به وجۆره په یوه ندییه کی گه رموگورم له گه ل ئه و سێ ژنه دروست کرد، بێ په چه و بێ شه رم و له نا و جه رگی شارێک زۆر له نا و ئارامییه کی خاودا که ره نگه من له هه موو پیاوێک زیاتر له دووم ده گه ران.

ئیهستاش کاتیک له دووره وه ده روانه ئه و وه زعه ی که ماوه یه ک له گه ل ئه و ژنانه ژیا م به ساتیکی ده گمه نی ده چوینم، به بێ ئه م ریکه وته، په یوه ندیم له گه ل رۆژهلالاتدا، ده ستر کرد و زۆریش رووکه ش ده بوو. به هۆی ئه وانیشه وه بوو که فارسییه که م زۆر گه شه ی کرد، چ له تینگه یشتن چ له به کاره یسانی زمانی فارسی رۆژانه. ئه گه ر خانه وخوییه کائمان، له رۆژی یه که م هه ولتیکی شیلگیریان دا بۆ ئه وه ی وشه ی فه ره نسی بدۆزنه وه بۆ ئه وه ی له یه کتر حالی بێن، ئیتر له و رۆژه به دوا وه، هه موو گفتوگۆیه کائمان به زمانی ولاته که ئه نجام ده دا. جا قسه کائمان گه رموگور بوونایه، یا گفتوگۆی زۆر ئاسایی، یا توند، یا ورده کاری زۆر رۆلی تیا بینایه، زۆر جار بێ شه رمانه، له به ره وه ی وه کو برا گه ره حسییان بۆ ده کردم، ته نها نه گه یشتایه به ئه نسیت (٦)، هه موو شتییکم به خۆه ره و ده بیینی. هه موو یاری و گه مه یه ک هه لال بوو، ته نانه ت ده رخستنی میهرتیکی رووکه شانه ش.

ئایا ئه گه ر ئه م په یوه ندییه درێژه شی بکیشایه، ئه و گه رموگوری خۆی ون نه ده کرد؟ هه رگیز ناتوانم ئه مه بزائم. ناشکری په ی به رمه ئه م زانیارییه. رووداویک، به داخه وه زۆر رووکه ش، رووی دا و کوتایی به و چیرۆکه هینا. سه ردانییک، سه ردانی باپیره بوو، رووداویکی لا وه کی.

به شتیوه کی ئاسایی، دوور له ده رگا سه ره کییه کانه وه ده وه ستام که پێیان ده وت بیروونی، که یه کیکیان به ره و ژووری پیاوان ده چوو و ئه وی تر به ره و باخچه که ده چوو، من کاتی خۆی به و ده رگایه یا هاتمه وه ژووره وه. به ئینزاری یه که م، خۆم ده شارده وه. ئه م جار ه یان خافلا و بووم، زیاد له پتیوست سیه په یدا بسوو، هاتنی دا پیره و با پیره م نه بیینی. چوارمشق، له ژووری ژنان دانیشتبووم، به نارامی نیرگیله که م ده کیشا، که خوشکه کائمان ئاماده یان کردبوو و پالم دا بووه وه قه د دیواره که و ده می نیرگیله که م له دم، له پرتکا به کۆکه ی پیاویک هاتمه وه ئاگا.

(٦) واته «عشق المحارم»، په یوه ندی نیوان له ش، که هه مان خوتنیان هه بیته. (وه رگرت).

به نيسبته دايكي شيريمه وه كه چهند چركه يهك دواكهوت، ده بوايه هوي
وجوودي نه ورووييه كه له ناو دلي ماله كه ي بوميوانه كان زور زوو ليك
داته وه. له وه ي كه سومعه ي خوي و ههردوو كچه كه ي له كه دار نه كات،
نه وه ي به باش زاني كه حه قيقه ته كه يان بو باس بكات، نه و يش به نه بره يه كي
نيشتمانپه روه رانه و زور سه رفرزانه. نه م غه ريبه كييه؟ نه م فه رهنه گييه ي
كه جه ندرمه ي مه مله كه ت له دواي ده گه رين، به شداري كوشتني شاي
كردوه، به م شيويه زالمكي له ناو دا و توله ي مي رده كه شي كردوته وه!

چهند ساتيكي بيده نكي و پاشان حوكم ده رچوو. ده ست به پتيا هه لدا نم
كرا، به نازايه تبي من و نه كه سه ي كه دالده مي دا، هه لشاخان. له
هه قيقه تدا، له بارو دوختي هه نده نامودا، ته نها شه رحه كه ي نه وه به عه قلا
ده چوو. هه رچهند بووني من له نه نده روونه كه يا و به چوارمشقي دانيشتم،
به جو ره شو ره ييه كه ده كرا حسبي بو بكرت، به لام چا كترين شيويه شه بو
نه وه ي هيج گومان يكي لي نه كرى.

مه سه له ي شه ره ف چاره سه ر كرا، به لام ده بوايه له مه و دوا چاره سه ريك بو
خوم بدوزمه وه و ده بي نه وي به جي به يلم چا كترين چاره سه ر نه وه بو كه
خوم له جلو به رگي ژنان بي چمه وه و تاكو موفه وه زييه كه ي نه مه ريكا
نه وه ستم؛ هه مان نه و ريگايه بگرم كه پيش چهند هه فته يه كه ده بوايه پيا
بچم، نه و ريگايه ي كه له ناوه ندا كه رت بو. به لام «دايكم» په شيماني
كردمه وه. چوو ده ره وه كه شف كات، دواي نه وه ي گه رايه وه، باسي نه وه ي
كرد كه ده ورو به ري مفه وه زييه ت، هه ر هه مووي له ژير كو نترول دايه.
هه روه ها له به رنه وه ي به ژنم له به ژني ژن زور به رزتره، مه تريك و هه شتا و
سئ سه نتيه تر، نه م خو شاردنه وه يه و خو كرده به ژن، سه ربازيكي
كالفاميش سه رنجي ده داتي.

چاره سه ري دو وه ميش، هه روه كو جه ماله دين ناموژگاري كردم، نامه به ك
بو شيريني شازاده بنيرم. نه مه م به «دايكم» وت، نه و يش قايل بو،
نه و يش گو يي له ناو و ناوبانكي كچه گچكه كه ي شاي كوژراو ببوو، وه ك

ده يان وت، ژنيكه گو ي بو نازاري خه لكي هه ژار راده گري و به وه ش رازي
بوو كه نامه كه ي بو به ري. گرفتيش نه وه بوو، چ وشه يه ك بدوزمه وه بو
نه وه ي قسه ي له گه لا بكه م، به چهند وشه يه كي كافي، كه نه گه ر كه وته
ده ست يه كيكي تره وه و بو م نه بيته داو. نه مده تواني نه ناوي خوم به رم، نه
ناوي ماموستاش به رم. له سه ر روويه ري كاغه زيكا ته نها نه و رسته يه
ده نووسم: «چوزانين، ره نكي ريگا كانمان يه ك بگرنه وه.»

«دايكم» برياري دا كه له شازاده نزيك بيته وه، نه و يش كه وته
موناسه به تي چله ي پيره شاوه، دوا قوناغي تازييه يه. له ناو جمه ي خه لك
و ژناني نغروي هيس و شيوه ن، به بي زه حمه ت، نامه كه ي نه مده ست و
نه وده ست ي كرد تا گه يشته ده ست ي شازاده و خو يندييه وه، به سامناكييه وه
سه يري راست و چه بي خوي ده كرد و له و پياوه ده گه را كه نه م نامه يه ي
نووسيبوو و نامه هه لگر كه وته چرپه چرپ: «وا له ماله كه ي منه!»، هه ر
خي را، شيرين تازييه كه ي به جي هيشت و بانكي عاره بانچييه كه ي كرد و
له گه ل «دايكم» به جو ته سواري عاره بانه كه بوون، بو نه وه ي گومان دروست
نه كه ن، عاره بانه كه ي شاهه نشاي به رامبه ر به ميوانخانه ي پريثقو راوه ستا و
هه ر دوو ژنه كه ش، له ناو عه با و پيچه به ته واوي شارابوونه وه، دابه زين و
به پي، نه ناسراو، به ره و مالي «دايكم» كه وتنه ري.

نه م چاوپي كه وتنه مان، به ناسته م له وه ي پيشوو كه مي زياتر قسه مان
پي كه وه كرد. شازاده هه ر به ته ماشا كردن ده يو يست بمنرخي ني،
زه رده خه نه به كيش له سه ر لا ليو. له پريكا نه مري كرد:

- سه يني له گه ل شه فه قدا، عاره بانچييه كه م ديت و هه لت ده گري، خوت
ناماده بكه، سه ريوشيك بده ره سه رتا و به سه ر داخستنه وه ري بكه!

وام هه ست كرد كه به ره و مفه وه زييه كه مان ده مبات. به لام له و كاته ي كه
گاليسكه كه ده روازه كه ي شاري تپه راند، نينجا هه ستم به هه له چوونه كه ي
خوم كرد. نه و يش ده ست ي به روونكرده وه كرد:

- راسته ده متواني بتگه يه نه لاي قونسولي نه مه ريكي، راستيشه له
ناماندا ده بووي و به بي نه ركيش ده يانزاني به چ ريگايه كدا گه يشتويته

ئەوئ. راستە بەھۆی ئەوئەی کە سەر بەبەنەمالەئە قاجارم زۆر شتم پیدەکرئ و دەستم دەروا، بەلام ناکرئ بەدەستی خۆم شەریکی ئەو کەسە پزگارکەم کە بەکوشتنی شا تاوانبار کراوه. هەستم بەشەرمەزاری دەکرد، ئیتر بەھۆی منبەشەو دەیانتوانی ئەو ژنە ئازابانە بدۆزەووە کە توپان قوتار کردوو. ئەوکات مەووەزەییە کەش زۆر بەو دەلخۆش نابوو کە تاوانباریکی لەم بابەتە لە دەسەلات بەشارنەو. پروا بکە، بۆ هەمووان ئەو چاکە کە ولاتی فارس بەجێ بهیلتی. دەتەبەمە لای خالیکم، یەکیکە لە سەرۆکەکانی بەختیاری. لەگەڵ جەنگاوەرەکانی عەشیرەتەکەئە هاتوون بۆ چەلی شا. باسی شناسنامە و بەرائەتی توئی بۆ دەکەم، بەلام دەبێ پیاوکانی بەهیچ نەزانن. ئەویش دەتوانی تاکو سنووری عوسمانی بتبات، بەپزگایەک کە قافلە و کاروانی پێدا ناروات. وا لە گوندی شا عەبدلعەزیم چاوەروانمانە. پارەو پوولت پێبە؟

- بەئێ. دووسەد تومەنم دا بەخێرخوازەکەم و نزیکەئە چوارسەدیشم لای خۆم گل داہووە.

- کافی نییە. پتیوست دەکات نیوەئە پارەکەت بەسەر ئەو کەسانەیا ببەخشیتەووە کە لەگەڵندان و پارەییەکی ئەوتۆشت لەلا بێت کە بابی سەفەرەکەت بکات. بگرە ئەمە چەند پارەییەکی تورکییە، نابنە بار بۆت. ئەویش دەقێت کە دەمەوئ بگاتە دەست مامۆستا. خو بیگومان بەئەستەمبووللا رەت دەبیت؟

زۆرم لەلا زەحمەت دەبوو کە بلییم نە. بەردەوام بوو، کاغەزەکانی نووشتان دەو و خزانەییە ئێو کراسەکەم:

- ئەمە ئیفا دەئە یەکەمی میرزا رەزایە، ئیمشەو هەموویم نووسیبەووە. دەتوانی ببخوینیتەووە، بەلکو پتیوستیشە ببخوینیتەووە، فیری گەلئ شت دەکات. هەرودەها لەو سەفەرە دووردرێژەش دەتخاڵتینی. لە تو زیاتر کەسی تر بۆئ نییە چاوی پێ بکەوئ.

گەیشتەبووینە قەرەغ ئاویییە، جەندرمە بەو ناوہیا بلابوووە، تاکو هەگبەئ بارگیرەکانیش دەگەران، بەلام بۆ کەس دەوئێرئ توخنی باروبارگەئ

کاروانی شاهنشاه کەوئیت؟ پزگامان دەبری تاکو گەیشتینیە حەوشەئە خانوو بەرەیک پەنگی زەعفەرانی هەبوو. لە ناوەراست حەوشەکەش دارگوئێرئکی سەد ساڵە هەبوو کە بەدەوریا جەنگاوەرەکان وەستا بوون کە بەراست و چەپ رەختیان بەستبوو. شازادە تەماشاکردنیکی پێر لە قێزەهاتنەوئە بۆ ئەو دیکۆزە نێرینانە دەهاتەووە کە لەگەڵ سمیلە ئەستوورەکان جووت دەوستان.

- تەسلیمی ئەم خەلکە چاکەت دەکەم، هەرودەکو دەبینی؛ لەو ژنە لاوازانە چاکتر دەتوانن بتپارێزن کە توانیان تاکو ئێرەت بەپێن.
- بێ شک.

هەستم بەراپایی دەکرد کاتیک ئەو هەموو لوولەئە توپانەم دەبینی کە بەرامبەر بەهەموو لایەک ئاراستە کرابوون.
ئەویش وتی:

- منیش گومانم نییە. بەلام تاکو تورکیات دەبن.
لە کاتی مالتاوا ئییدا، بەخۆما چوومەووە:
- دەزانم ئەمە ساتیکی زۆر گونجاو نییە بۆ قسەکردن لەو بارەییەووە، بەلام دەزانن ئایا لەناو کەلوپەلەکانی میرزا رەزادا، کەشکوئێرئکی کۆن هەبوو؟

سەیری شوئینی دیکەئە دەکرد، نەبرەئە قسەکردنەکەشی گری بوو.
- لە هەققەتدا، ئیستا کاتی ئەو نییە. ناوی ئەو شیتە بەسەر زارتا نەبەت پێش ئەوئە بگەیتە ئەستەمبوول!

- دەسنووسئیکە خەیا مە!
هەقم بوو جەختی لەسەر بکەم. خو بەھۆئ ئەو کەشکوئێرئە بوو کە دوای گشت ئەم موغامەرە فارسییانەم کەوتم. بەلام شیرین هەناسەئە بێ وچانی هەلکێشا.

- من هیچ لەو بارەییە نازانم. دوای ئەم مەسەلەییە دەکەوم.
ناوونیشانەکەئە خوتم بۆ جێبەجێئە و نامەت لەو بارەییەووە بۆ دەنووسم. بەلام توخوا. ئاگادار بە، وەلامم نەدەیتەووە.

له کاتی نووسیینی «ئەناپۆلی، ماریلاندا» دا، ههستم کرد دوورکه وتوومه تهوه و خۆمیش به په شیمان دهاته پێش چاو، سه فه ره کهم بۆ ولاتی فارس هه نده کورت بوو و ههر له سه ره تاشه وه خۆم دایه دهم نهو سه فه ره ی که زۆر به خراپی خۆم بۆ ئاماده کردبوو. کاتی کیش شازاده هاته وه سه ر باری سروشتی خۆی، دهستم بۆ درێژکرد. باوهش پێدانیتکی کورت به لام به گور، ئه ویش زۆر به گوره وه، نینۆکی ختم کرده ناو له پم، برینداری نه کرد، به لام بۆ چه ند ده قیه کیش شوینه که ی ههر دیاربوو. دوو زه رده خه نه ی له سه ر لێو پشکووتن، هه مان رسته ی بینینی یه که م دوو باره بووه وه:

- چوزانین، په نگ بێ پێگا کافمان یه ک بگره وه!

بۆ ماوه ی دوو مانگ، هیچ شتی کم نه بینینی که بهو شته بچێ که عاده ته ن پێگای پێ ده لێن. کاتی ک گوندی شا عه بدولعه زیمان جیهیتشت، به ره و باشووری رۆژئاوا به رێ که و تین، به ره و ناوچه ی عه شیره تی به ختیاری. دوای نه وه ی به لیتواری ده ریاچه خوتیاوه که ی قوما تیه رین، به قه راغی رووباریکا رۆیشته ن که هه مان ناوی هه بوو، به لام نه چووبه شه راره که وه. هاو پێگا کافمان، هه میشه چه که کانیا ن له سه ر پێ، هه ر ده ت وت له جه نگ دان، زۆر به ورباییه وه، توخنی هیچ شاریک نه ده که و تن، سه ره رای نه وه ی که خالۆی شیرین، ئه زیبه تی به خۆی ده دا و پیتی ده وتم، «ئێستا له ئامو کین، له قیترچاین، وا له خومه بینین»، ته نها جوژه به لاغه تیک بوو و بهس، ته نها ده یوست نه وه بلێ که گه یشتووینه ته ئاستی نهو شارانه که هه ر له دووره وه مناره کانیمان ده بینینی و، منیش هه ولێ نه وه م ده دا سنووره کانی بۆ خۆم دیاری بکه م.

له ناو شاخه کانی لورستان و له و دیو رووباری قوم، ئیتر لوه لوی چه که کانیا ن به ره و خواره وه شوژ کرده وه گه یشتینه ناوچه ی به ختیاری. ئاهه نگی که به بۆنه ی منه وه سازکرا، سه بیلکی تلیاکیا ن پێشکه ش کردم و خامۆشی کردم وه له نیو که یفوسه فای گشتیی. ده بویه دوو رۆژی دیکه چاوه روان بم تا کو پیه کی تر بگرم، ئه ویش دوور درێژه: چوسته ر، ئه هواز و، پاشانی به نیو زه لکا وه کاندایه بێ تیه رین تا ده گه ینه به سه ره،

شاریکی عیراقی عوسمانیه که ده که و پته سه ر شه تولعه ره ب. ئۆخه ی وا به سه لامه تی له ده ره وه ی ولاتی فارس داین! مانگیکی په به ق ماوه ده بێ به پشتی ده ریا وه بین، به پاپۆریکی چارۆگه دار، له فاوه وه به ره و به حرین و به لیتواری که ناری قورسانه کان تا ده گه ینه عه دن و له و تیه وش به رپێگای ده ربای سووره وه بۆ قه ناتی سووتس و له و تیه وش به ره و ئه سه که نده ربیه و به پانتایی حه وزی ناوه راسته وه، به سواری پاپۆریکی کۆنی تورکان تا کو ئه سته مبول.

به درپێی ئه م هه لاتنه بێ سه روبه، ماندوو دیار بووم، به لام شکستم نه دا بوو، ته نها راباردنم نه وه بوو که ده لاپه ره ی ئیفا ده کان به خوتنه وه و به خوتنه وه، مه به ست له ئیفا ده که ی میرزا ره زایه، بێگومان تووشی وه رپسبون ده هاتم ئه گه ر به اتبایه شتیکی دیکه م نه بویه بۆ نه وه ی خۆمی پیه خه ریک بکه م، به لام ئه م دوو قۆلییه زۆره ملییه م له گه ل یه کیکی مه حکوم کراو به مردن، ئه فسوونیکه تایبه تی پێ ده به خشییم و هه نده ی تر به سانایی، ئه ندامه ره ق و لاوازه کانی، چاوه ئه شه که نجه درا وه کانی و جلوه رگه زاهیدییه قه ستیلانه که ی، ده هاتنه وه به ر خه یالم. به لکو هه ندی جاریش وه کو بلێی دهنگی هاوار و گارنده بکه و پته به ر گویم.

- چ هانده ریک پالی پته ونای بۆ نه وه ی شاه ی خۆشه و یستمان بکوژیت؟
- نه وانه ی دوو چا و شک ده بن، به ئاسانی نه وه ده بین که له و جیهی که شا کوژرا، هه ر له و جیهی ش بوو که سه ید جه ماله دین به و فه تاره ته وه چوو. نه و پیاوه خواناسه چی کردبوو. نه وه ی راسته قینه ی پێغه مبه ره، بۆچی ئاوا له مه زاره که وه رایانکیشا؟

- چ شتی پالی پته ونای و کیتی تریش به شداری ئه م تاوانه یه؟
- سویتدم به خوای ته عالا، خوای په بولعه اله مین، نه وه ی که سه ید جه ماله دین و نه وان ی دیکه ی هینا وه ته بوون، کهس، ته نها من و سه ید ئاگاداری ئه م پرۆژه یه یه. سه یدیش له ئه سته مبول، ده فه رموون بیه گه نێ!

- جه ماله دین چ ئه مرێکی داو پته تی؟
- کاتی که چومه ئه سته مبول، باسی نه وه م بۆی کرد که کوره که ی شا

ئەو پىياوانەى كە بەدەورى گەردەكەى يولڈز، واتە بەدەورى مائەكەى جەمالەدینا دەھاتن و دەچوون، ئەگەر بەھاتبايە لەسەر فیتسەكانیان «سیخوری سولتان» یان بنووسیبايە، هیچ شتیكى نەدەگۆرا، چونكە ساویلکەترین میوان یەكسەر هەستی پیتی دەکردن. بەلام ئایا هۆی سەرەکیان تەنھا هەر ئەمە بوو: ورە نزمکردنەو هەى میوانەكان پیت. لە راستیدا كاتى خۆى ئەم شوئینە لەبەر مورید و میوانى بییانە و شەخسیياتى ریبوار جمەى دەھات، لەم رۆژە قورسەى مانگی رەزبەرەش چۆلوهۆلە. تەنھا خزمەتكارەكانى لى بوون، بى قرە و بۆلە. بەرەو نەهۆمى یەكەم بەرپیان خستم و مامۆستام بینى، راماو، وەكو ئەو هەى لە شوئینكى دى پیت، چەقیبوو ناو قەنەفەكەى كە لە لۆكەى ئەستور و مەخمەل دروست كرابوو.

هەرکە بینىمى، رووى گەشایەو. بەخیرایى بەرەو رووم هات، گرتمیە باووش، داواى لیبووردنیشى لیکردم بۆ گشت ئەو زەحمەتیەى كە دووچارم هات و وتیشى كە دلخۆشە بەو هەى كە بەسەلامەتى رزگارم بوو. زۆر بەكورتى باسى هەلاتنەكەى خۆم و چاوپیتكەوتنەكەم لەگەڵ شیرین بۆى كرد، پاشانیش باسى خۆشاردنەو هەكەم و بینىنى فازیل و میرزا رەزام بۆى گێرایەو. تەنھا هەر بەناوهینانى میرزا، جەمالەدین توورەبوو.

- پیتیان و تم كە مانگی رابردوو لە سیدارەیان دا، خوا عافووى كات! بیگومان، دەیزانى چى چاوهروانى دەكات، تەنھا ئەو فەترەیهى كە دەكەوتتە نێوان حەپس و لە سیدارەدانەكەى پیاو تووشى حەپسەسان دەكات. سەد رۆژى رەبەق دواى كوژرانی شا! بیگومان، تاكو ئیعتیرافى پیت بکەن دەبیت ئەشكەنجەیهكى زۆریان داين.

جەمالەدین لەسەر خۆ قسەى دەکرد. هەستت دەکرد كز دیارە و لاوازبش بوو، عادەتەن زۆر هیمن بوو، ئیستاش تووشى تیکیک^(۱) هاتوو كە

(۱) جۆرە نەخۆشییەكى تاییەتە كە تووشى مرۆف دیت، هەندى ئەندامى دەموچاوى تووشى جوولە دیت: وەكو جوولەى چا و یا برۆ هتد. (وەرگێر).

چ ئازار و ئەشكەنجەیهكى داوم. سەید داواى لى كردم كە بێدەنگ بم: «وس بەو هەندە مەنووزیو، دەلتی تازییهیه جۆش دەدەى! لە گریان زیاتر شتیكى دیکە دەتوانى بکەى؟ مادامەكى كورەكەى شا ئازارى داوى، دەفەر موو بیکوژە!»

- بۆچى لەجیاتى كورەكەى، شا خۆیت كوشت، چونكە ئەو ئازارى دايت، چونكە ئەو كەسە بوو كە جەمالەدین نەسیحەتى كردى بۆ ئەو هەى بیکوژیت؟

- بەخۆم وت: «ئەگەر كورەكەى شا بكوژم، ئەو شا بۆ سزادان و عیبەرەتکردن، بەو هیتز و توانایەى كە هەیهەتى، هەزاران خەلكى تر دەكوژت.» لەجیاتى ئەو هەى لقیك لیکەمەو، رەگى درەختى زولم و زۆردارىم لە بنهه هەلكیشا، بەهيوای ئەو هەى كە درەختىكى دیکە لە جیبەكەى پرویت. لەلایەكى تریشەو، سولتانى تورك، دوو بەدوو سەید جەمالەدینى بینبوو، ئەو هەى پیت راگەیاندىبوو كە ئەو شا یە دەبیت لەناوچیت بۆ ئەو هەى یەكیتى موسلمانان بەرقەراركەين.

«- چۆن دەزانى كە سولتان ئەمەى بەجەمالەدین وتوو؟»

- ئەمە جەمالەدین خۆى پیتی و تم. باوهرى پیم هەیه، هیچم لى ناشاریتتەو. كاتیک كە لە ئەستەمبوول بووم، هەر وەكو كورى خۆى سەیر دەكردم.

- باشە ئەى ئەگەر پیت و لەوئ هەندە بەچاكى مامەلەیان لەگەڵ كرددوى. ئەى بۆچى گەر ایتتەو و لاتى فارس و گەر ایتتەو ئەو شوئینەى كە ترسى ئەو هەى لى دەكرا بگيریبى و ئەشكەنجە بدرت؟

- من یەكیتك لەو كەسانەى كە پروام وایە كە گەلادار پكیش بەرنابیتتەو ئەگەر بۆى نەنووسرابیت. دەبیت لە كتیبى قەدەر نووسرابیتتەو. ئەو نووسرابوو كە دەبیت بگەریمەو و لاتى فارس و دەبوايە بیمە ئەو ئاداتەى كە ئەم رووداوهى ئەنجام دا.»

هه ندى ږوخسارى ده شپوټينى، به للام به بى ټو هوى سيحره كهى بفه وټينى. هه ست به و هوش ده كرا كه تازار ده كيشى، به تاييهت كاتيك باسى ميرزا ره زاي بكر دبايه.

- جى پروا نيبه كه ټو كوره هه ژارهى كه من ليره، له م شاره خسته خسته خانه وه، ده سته كانى ده لهر زين، پيد ه چو كه تواناى هه لگرتنى پيال هه ك چايشى نه بيت، چو ډه مانچه يه ك هه لگرت و تاراسته ي شاي بكات و به يه ك گولله ش ساردى كاته وه. تاي پروا ناكه يت مه سه له ي شيتيبه كه يان قوژت بته وه ټو ټو هوى ټو تاون ه به سه را ساغ كه نه وه!

ټو هه مو و ه لاميك، ټيفاده كم ده داين كه شازاده نوسخه يه كى چنگ كه و ټسوو. چا و ټلكه كه ي كرده چاو و خوټن ديبه وه، جار ټكى ديكه ش خوټن ديبه وه، به شيلگير بيه وه، هه ندى جار يش وه ك پيد ه چو هه ست به ټو خرن ټكى ناوه كيش بكات. پاشان لا په ره كانى نووش تانده وه و خستيبه باخه لى و له ناو ه و له كه يا ده ستى كرد به ها تو چو كردن. ده ده قه ي بى ده نكي تيبه پرى، پيش ټو هوى ټو دوعا سه يروسه مه ره يه بكات:

- ميرزا ره زار، فه رزه نده ونبو وه كه ي ولا تى فارس! ټه گه ر ټو عا قلى ك بيت يا ديوانه ييك! ټه گه ر به وه رازى بيت خيانه تم لى بكه يت يا وه فدارم بيت! ټه گه ر بتوانى ټيلهامى ميه رم بده يتى يا ټيلهامى قيز ليه اتنه وه! چو ډه بتوانم خو شتم بوئ، چو نيش بتوانم قينم لى ت بته وه؟ ته نها هه ر خودا خوئ، ده زانى پاداشتى ټو چييه؟ تاي ده تباته به هه شتى فراوانى شه هيدانه وه، يا ده تخاته ناو دوزه خى جه لادانه وه؟

گه ر ايه وه و به ماندووى دانيشته وه، ږوخسارى به هه ردو و ناو له پى گرت. منيش هه روا به پيد ه نكي مامه وه، ده مويست تاكو ده نكي هه ناسه دانيشم نه يه ت. جه ماله دين هه لسا يه وه سه رپى. هه ستم كرد كه ده نكي ږوونتر و ميشكى گه شتر دياره.

- ټو ږستانه ي كه وتم هى ميرزا ره زار خوئ بوون. تاكو ټيستاش هه ر گومانم ده كرد. گومانم نه ما، شاكوژه كه هه ر ټه وه. ره نكيشه ټه مه ي كر دبيت ټو ټو هوى ټو له ي من بكاته وه. ره نك بى واشى لى كد ابته وه كه گوټر ايه ليم

ده كات. به للام، به پيچه وان هى ټو هوى كه ټيديعاى ده كرد، من هه رگيز فرمانى كو شتم نه داوه تى. كاتيك ها ته ټه سته مبول و باسى ټو هوى ټو كردم كه چو ډه كوره كه ي شا و خزمه تكاره كانى داركار بيان كرده وه و فرميسكيش به چاوانيدا خو ره ي ده هات، راموه شان د و پيم وت: «به سه هه ند مه نوو زيبه وه! پيد ه چى دل ت بدر تبه وه! ته نها له پيناوى ټو هوى دل ت بده ينه وه، ته نانه ت تاماده ي به شيكى جه سته ت لى كه يته وه!» ټه فسانه يه كى كو ډم ټو گي ټر ايه وه: كاتيك له شكرى دارا و له شكرى ټه له كسه نده رى مه زن ږو و به ږووى يه كتر بوونه وه، موس ته شاره كانى يو ډان ټو هوى يان را گه ياند كه له شكرى فارسه كان ژماره يان زو ټر ته. وه كو ده لى ټه له كسه نده ر به شان هه لته كان دنه وه و به له خو رازى بوونه وه و ټسووى. «پياوانى من شه ر ټو سه ركه وتن ده كه ن و پياوانى داراش ټو مردن!»

پيد ه چو جه ماله دين بى ره شتى ك بكاته وه.

- تا ټو كاته به ميرزا ره زام وت: «ټه گه ر كورى شا تازارى داويت. ټو له ناو به ي چا كتره وه كه له خودى خو ت!» تاي ټه مه بانگه شه يه ټو پياو كو شتن؟ توخوا ټو باوهر ده كه يت، ټو يه ك كه ميرزا ره زار بناسى، تاي كار ټكى وا ده سپى در تبه شتى ك، هه زاران كه س ليره چاويان پى كه وت؟ ويستم هيمنى خو ډم نيشان ده م.

- ټو به كو شتن تاوانبار ناكريت، به للام ناكري لى پرسرا وييه مه عنه وييه كه ت بشار رتبه وه.

ټه م راستگو بيبه م كار بگه ر بى خوئ هه بوو و به دل شى بوو.

- ټو ټه مه يان له گه لتام. چو نكه هه ميشه ناوا ته خوازى ټه وه بووم كه مردنى شا به چاوانى خو ډم بى نم، به للام ټه م به رگرى له خو كردنه به چى ده چى، خو ډم له وه پيشتر تاوانبار كرابووم.

به ره و سنووقى كى بچووك ږو شت، كاغه زى كى ده ره يتا، زو ډه جوانى و به خه ټى كى خو شيش له سه رى نو سرا بوو.

- ټه م سه رله به يان بيه، وه سيه تنامه كه ي خو ډم نووسى.

ده قه كه ي دايه ده ستم و زو ډه جو شه وه ده ستم به خو ټن ده وه ي كرد:

(نازاري ئەووم نىيە كە حەپس كرام و لە مردنى تايىندەش ترسم نىيە. تەنھا داخى من ئەوويە كە ئەو گولەم نەبىنى شكۆفە بكات كە بەدەستى خۆم تۆو كەيم وەشاندا. زولم و زۆردارى مىللەتانى رۆژھەلات بەردەوام ھەنجن ھەنجن دەكات و تارىكىش بانگى ئازادىيان دەخنىكى. ئەگەر بەھاتبايە ئەم تۆيانەم لە زەمىنىكى بەپىستوبەرەكەتى مىللەت نەك لە كۆشكى پاشايان بچىنابايە، رەنگە ئىستا گوليان بگرتبايە. تۆ ئەى مىللەتى فارس، ئەى ئەو مىللەتى كە گەورەترىن ھىوام پىتە، بروا مەكە بەلەناو بردنى كەستىك ئازادى خۆت بەدەست دەھىتى. دەبى بارستايى داوبەرپتە مېترىيەكان لەسەر ئەستۆت بتەكىتى.»

- با نوسخەيەكى لای تۆ بىت و تەرجمەيەكى بکە و بیدەرە دەست ھىزى رۆشفور با لە ئەنتراسىژاندا بلاوى بکاتەو؛ تا قە رۆژنامەيە كە بانگەشەى بى تاوانى من دەكات و ئەوانى دیکە ھەموو بەتاوانبارم دادەنن. ھەموو دونيا ئارەزووى مردنى منى ھەيە. با دلنباين، تووشى شىرپەنجە ھاتووم، شەويلاگەم تووشى شىرپەنجە ھاتووه!

ھەر كاتىك كە بىھىزى شاللاوى بۆ بەھىنايە و گلەيى لە وەزعى خۆى بگردبايە، ئەو قاقايەكى دەكرد كە بەروالەت نااگا دياربوو و لىزانانە گالته جارېشى دەنواند.

- شىرپەنجە، شىرپەنجە، شىرپەنجە، وەكو ئەو جوتن بەشتىك بدات، دووپاتى دەكردووه. پزىشكانى زەمانى زوو، ھەموو نەخۆشپەكانيان دەدایە پال ئەستىرەيەك. تەنھا شىرپەنجە (۲) تاكو ئىستا بەناوى ئەستىرەكەى دەناسرپتەو، ترس و پەشۆكان كۆمپلپتە.

بۆ چەند لە حەزىەك راما و خەمۆكى ديار بوو، ھەندەى نەبرد دەستى كرددووه بەقسەكردن، بەنەبرەيەك بەختيارى پىوھ ديار بوو، كارىگەر و ھەندەى تر توندوتىژ.

- نەعلەت لەم شىرپەنجەيە بىت. خۆ كەسپىش نازانى ئايا بەدەستى ئەم

(۲) بۆ نمونە ئەستىرەى (سرطان؛ بە عەرەبى و «cancer») بەفەرەنسى و «cancer» بە ئىسپانى. (وەرگىز).

نەخۆشپە دەمرم. شا داواى ئەو دەكات تەسلىم كرىمەو: سولتان ناتوانى تەسلىم كاتەو، چونكە ميانى ئەوم، ناشتوانى شاكورژىك ھەر وا بە بى سزا مېتپتەو. راستە زۆر قىنى لە شا و لەو بەمالەيە، ھەموو رۆژىك خەرىكى چىنى مونا مەرەپەكە و ھەرەو زىي نىوان برا دەسەلاتدارەكان دژ بەسەغلەتكەرىكى وەكو جەمالەدين. ئەى تەگبىر؟ سولتان وا دەكات كە ھەر لىرە بكوژىم و برازاكەى شا بەمە دەحەسىتەو، چونكە سەرەپراى ئەوئەى بى وچان داواى تەسلىمكردنەوم دەكات، ئارەزووى ئەوئەى نىيە كە دەستى بەخوئىنى من ئال بىت، لە كاتىكدا لە سەرەتاي دەسەلات گرتنە دەست داىە. ئەى كى دەمكوژى؟ شىرپەنجەكە؟ شا؟ يا سولتان؟ رەنگى قەد كاتى بوارى ئەووم بۆ نەرخسى ئەم حەقىقەتە بزائىم. بەلام تۆ، ھاوړى گەنجەكەم، تۆ پىي دەزانى.

جورئەتى ئەوئەى كرد پىبەكەنى!

لە راستىشدا قەد پىم نەزانى. مردنى چاكسازى رۆژھەلات وەكو تەلىسمىكى لىھات. داواى چەند مانگىك، پاش ئەوئەى كە گەرامەوھ ئاناپۆلى. چەند دىرپىك لە ۱۲ى خاكەلىو ۱۸۹۷ لەسەر رووپەرى رۆژنامەى ئەنترازىساندا ئەوئەى راگەياند كە سى رۆژ لەوھو پىش جەمالەدين كۆچى داوى كرد. تەنھا لە كۆتايى ھاوئىشدا كاتىك نامەكەى شىرىم بەدەست گەشىت، بەووم زانى كە جەمالەدين ئەمرى خوى كرددووه، ئەو جوۆرە مردنەى كە لەناو مورىدەكان بلاووبووه. شىرىن نووسىبووى: «چەند مانگىك دەبوو تووشى ئازار ھاتبوو، دانەكانى ئازارىكى زۆريان دەدا، ھەلبەتە لەبەر شىرپەنجەكە بوو. ئەو رۆژ، ئازارەكەى گەيشتوبووه سنوورپىك كە ئىتر تەحەمولكردنى مومكىن نەبووه، خزمەتكارەكەى دەنرپتە مالى سولتان و دانسازە تايبەتەكەى خۆى بۆ دەنرپ. پزىشكەكە دەپشكنى و شرىنقەيەكى لەناو خاويلپەكەى دەردەھىنى و دەرزىبەكەى لە پۆكى دانەكانى دەدا و ئەوئەى پى پادەگەيەنى كە ھەندە نابات ئازارەكەى ھىور دەبپتەو. چەند چركەيەكيش تپنەپەرىبوو، شەويلاگەى مامۆستا تووشى ئاوسان ھات. كاتىك خزمەتكارەكە ئەم ئاوسانەى بىنى كە خەرىكە دەخنىكى، دانسازەكە ھىشتا مالەكەى جى

له موغامره فارسييه كه مدا ته نها تينوتيتيم بو مابووه. مانگيكي ويست تا بگمه تاران، سئ مانگي ويست بو ئه وهى تاران جي بهيتم و له خيابانه كاني چوند روتيكى سست و دهغه زار، بايي هه ناسه هه لكيشان و دهستليدان و بينينيكى نه ده كرد. وينه گه ليكي زور به ره و خاكي ياساغ بانگيان ده كردمه وه: شانازييم به ته وه زه ليه كه دم ده كرد كاتى نيترگيله م ده كيشا، چوارمشق له ناو بونويه رامه ي ژيله مو و مس داده نيشتم، دهستيشم له ناو دهستى شيرين نغرو ده بوو، ليتوه كانم ده نيشتنه وه سه ر ليتوه كاني، بئ گه رديه كه كه نيواره به كيان دا يكم پيشكه شى كردم، سه ره راي هه مووشى كه شكوله كه بوو كه له سه ر كووشى پاسه وانه كه يدا به كراوه يي چاوه رپي ده كردم.

زور به دوو دلييه وه توانيم باسى ئه و روزه بو ئه وانه بكم كه قهت هاجيسى روزه لات له كه لله يانى نه دابوو، شه ميه كه بوو، ده مه و نيواره، كه وش له پئ، كراسيكي فارسييه انهم له به ره و كلاوتيكيش له چه رمى مه ر دروستبووم له سه ره، له سه ر كه ناري ئانا پولى پياسه م ده كرد، له سوو چيكي وا هه ست ده كرا كه چولوهوئل بيت. راسته، كه سى لي نه بوو، به لام له كاتى گه رانه وه م، نغروى خه ون و دالغه بووم، ئه وه م له بير چووبووه وه كه جلويه رگيكي تاييه تيم له به ره، به شه قامى كومپرؤميش روددا ده گه رامه وه، ئه و شه قامه چولوهوئل نه بوو. ئيتتر «نيواره ت باش مسيو لوساژ»، «پياسه يه كى باش، مسيو لوساژ»، «نيواره تان باش، مه دام باياماسته ر، هيگچه رچ»، «نيواره تان باش، گه وره م!» دهستى پيكره و برؤ گرزه كاني كه شيش هيناميه وه ئاگا. ره ق راوه ستام و به په شيمانيه وه هه ر له ته وقى سه ره وه تا نووكى پئ ته ماشاي خوم كرد، دهستم له كلاوه كه م دا و پيم هه لگرت. وابزانم دهستم به غاردانيش كرد، به جوانى خوم له ناو عه باكه م شارده بووه وه، پييده چوو خومى پئ داپوشم. كه گه يشتمه مالى خومان، به گومانه وه سه يري كه لوپه له كانم ده كرد و به چاونوقانيتىك لوليانم دا به تووره ييه وه فريم دانه نيو ئه و دولا به ي كه بو كه ره سه ته رخان كرا بوو.

نه هيشتبوو، به دووايا راده كات بو ئه وهى بيگه ريتيه ته وه لاي ماموستا، ئه و يش له جياتى به گوپى كات، به ره و گالييسكه كه پئ هه لده گري كه له به رده م ده رگا چاوه روانى ده كرد. دواى چوند ده قه يه كه جه ماله دين مرد. بو نيواره، پياوانى سولتان هاتن بو ئه وهى ته رمه كه ي به رن و شوشتيان و هه ر به خيرايش ناشتيان.» چيرؤ كه كه ي شيرين به چوارينه يه كى خه يام كوتايى ده هات كه زور به وردى ته رجه مه ي كردبوو: «ئه وانه ي مه عربفه يه كى زوربان كوكرده وه و ئيمه يان به ره و زانبارى برد، ئه رى خويان له ناو گومانا نه خكاند؟ به سه ره اتيك ده گيتر نه وه و پاشان ده چن لى راده كشتين.»

ده رباره ي كه شكوله كه ي خه ياميش، كه ئامانجى تاييه تى نامه كه بوو، شيرين به شيويه كى زور كورت باسى كردبوو: «راسته وا له ناو شتومه كه كاني تاوانبار دا به. كه شكوله كه ئيستا وا لاي منه. هه ر كاتيك ريت كه وته ولاتى فارس ده توانى به كه يفى خوت به ره كاني هه لده يته وه.»

ده گه رپيته وه ولاتى فارس يا تا ماوى گومانم لي ده كه يت؟

زۆر ئاگاداری ئەو دەبووم كە ئەم كارە دووبارە نەبیتەو، بەلام ئەو تاقە پیاوێرە بۆ ئەوێ تا ماوم، ئەتە كی تە غەریبە توار بلكیتە ناومەو. لە ئینگلتەرادا، هەمیشە بە ئیجەباوە سەیری یەكێكى ئەكسیتتريك (۳) دەكرا، بەمەرجی كە پارەو پوولتیکى یەكجار زۆرى هەبێ. لە ئەمەریكای ئەو سالانە، بەدزێوی سەیری رەفتاری وا دەكرا؛ بەشووڕەبیبەكى حەكیمانە لەو سەدەیدا لیژ دەبووینەو. رەنگی لە نیویۆرك یا لە سان فرانسیسكو ئاسایی بوایە، بەلام لە شارۆچكەكەى من جیاواز بێت. داىكیتى فەرەنسى و كلاًوتىكى فارسى بەنەسبەت شارىكى وەكو ئاناپۆلى، زیاد لە پێوست غەرابەتى دەنواند.

ئەمە روو سەبەرهكەى بوو. روو بەر هەتاو دەكەى، نرخی فەنتازیبەكانم دا، هەر خێرا، بەمەزنتەرى موعامیرى رۆژەهەلات ناو دەد كرام. بەرپۆهەبەرى رۆژنامەى لۆكالى، كە ناوى ماتياس وێب بوو، هەر كە گوێی لە پیاوێرەكەى من ببوو ئەوێ پێشنيار كەردم كە لەمە ر ئەزموونى ولاتى فارس بابەتێكى بۆ بنوسم.

بۆ دوا جار كە ناوى فارس لەسەر لاپەرەكانى (Annapolis Gazette and Herald) خۆتندرایەو، و ابزانم دەگەریتەو بۆ سالى ۱۸۵۶، ئەمەش لە كاتێكدا كە پاپۆرىكى ترانسەتلهسى (۴) كە جێى شانازى كۆناردس بوو، یەكەم پاپۆرى پاچكەدارە كە میتالەكەفت نەكرابیت، خۆى دەكیشیتە ئایسبیرگىك (۵) و حەوت دەریاوان دەمرن، ئەم پاپۆرە بەدەبەختەش ناوى پێرسیا بوو.

خەلكى دەریا لەگەڵ ئېشارەتەكانى قەدەر گەمە ناكەن. هەر وەها ئەو هەشەم بەزەرورى زانى لە پێشەكى بابەتەكەمدا، ئەو تۆمار بكەم، كە «پێرسیا» وشەیهكە بەهەلە بەكار هاتوو، چونكە فارسەكان ولاتەكەیان بە «ئێران» ناو دەبەن، كورتكرادەى وشەیهكى زۆر كۆنە، كە لە «ئایرانیا قایتجا» وە هاتوو.

(۳) (excentrique): شذوذ یا شاذ. (وەرگێر).

(۴) پاپۆرىك كە ئوقیانوسى ئەتلهسى تەى كات. (وەرگێر).

(۵) كەرته شاختىكى سەهۆلینى ئوقیانوسى ئەتلهسىبە. (وەرگێر).

و كە بەمانای «خاكى ئارییان» دیت.

پاشان هاتمە سەر عومەر خەيام، تاقە فارسىكە كە خۆتەران لەو و پێش گوێیان لەناوى ببوو و بەو بۆنەیهو چوارینەیهكەم هینایەو كە لە بۆنەرامەى گومان هەلكیشرا بوو، «بەهەشت و دۆزەخ، ئەرى كەسێك هەیه سەرى لەو هەوارە سەیرانە دابیت؟» پێش ئەوێ برۆمە ناو بابەتەكەو، بەچەند پەرەگرافىكى چر پێشەكیەكى سوودبەخشم بۆى ئامادەكرد، باسى گشت ئەو ئایینانەم كەرد كە لەسەر خاكى فارس سەریان هەلداو، زەردەشتى، مانى، ئىسلام بەشیعە و سوننەو و لە هەمووشیان نزىكتر بۆ ئیمە «بابى» یە، شەخى و بەهاىبە، ئەو هەشەم لەبەر نەچوو بوو وە بەلیم وشەى «paradis» ی ئیمەش، رەچەلەكى وشەیهكى فارسىبە كە «پارادایز» (۶) كە بەمانای «باخچە» دیت.

بۆ عەللامەنبیە بەروالەتیبەكەم ماتياس وێب دەستخۆشى لێكردم، بەئافەرىنەكانیشى هانى دام، ئەمەم بەهەل زانى كە پێشنيارى ئەوێ بۆ بكەم كە شێوێهەكى رېكۆپىكى بەشدارى لە رۆژنامەكەى بكەم، هەستم كەرد كەمى شلەژا و توورەش بوو:

- زۆرباشە، دەتوانم وەكو تاقىكردنەو وەرت گرم، ئەگەر پەیمانى ئەووم بەدەیتى كە ئیتر واز لەو خووە دەهێنى و ئیتر دەقەكانت هەندە بەوشەى قەبە و غەریب نارازىنیتەو!

لەسەر رووم نەدەكرا حەپەسان و گومان نەخۆتندرتەو، وێب مافى تەواوى خۆى هەبوو:

- ئەم گازیته، توانای دارایی ئەوتۆى نبیە كە خەرجى پسپۆرىك بەدات بۆ ئەوێ لەمەر ولاتى فارسەو شت بنوسیت. بەلام ئەگەر بەو رازى بێت كە هەر چ هەوالتێك لە ولاتانى بیانیبەو بێت، بتوانى هەوالى ناوچە دوورەكان بەخەیتە ژێر دەستى هاوولاتیانەو، ئەو كارێكە لە رۆژنامە دەدەینى. ئەگەر بێت و بابەتەكە قوولاییبەكەى ون دەكات، بەلام لە بواری پانتایی گروەكە دەباتەو.

(۶) زمانى عەرەبىش كەردى بە «فردوس» یا «فراڤىس». (وەرگێر).

هەردووک دەستمان بەبەزە کردووە؛ پێش ئەوەی دەست بەقسە بکاتەو، سیگارێکی ناشتی بۆ داگیرساندم:

- تاكو دوتینیش، بیانیی بۆ ئیتمه و جوددی نهبوو، رۆژھەلات بەئاستەم دەگەیشته کامپ کۆد. لە پڕۆژەدا، بەئەنجامی ئەوەی کە سەدەیهک ئاوا دەبێ و یەکیکی دیکە سەرھەڵدەدا، شارە ھێمنە کەمان پڕ لە ھەشاماتی دوتیا بوو. دەبێ ئەوەش بوتریت کە ئەم گفتوگۆیەمان دەگەریتەو بۆ سالی ۱۸۹۹، کەمیک پێش شەری ئیسپانۆ - ئەمەریکا، کە ئەک تەنھا لەشکرە کافمان گەیشتنە کویا و پۆرتۆریکا، بە لکو گەیشتنە فیلیپینیش. ھەرگیز لەو ھەو دەسەلاتی ولاتە یە کگرتووەکانی ئەمەریکا ھەندە دوور پری نەکردبوو. سەرکەوتنمان بەسەر پیرە ئیمپراتۆرە کە ئیسپانیا، تەنھا دوو ھەزار و چوار سەد قوربانی گەرەک بوو، بەلام لە ئاناپۆلی، کە بارەگای ئەکادیمی دەریابیش بوو، ھەر تەرمیک بەھاتبایەو، تەرمی خزمیک، ھاوڕێیەک، یا دەزگیرانیک بوو؛ لەناو ھاوولاتییە ھەرە موخافیزەکانیشدا، ماکیئیلی سەرۆکیان بەسەرچلێکی ترسناک دەدایە قەلەم.

ئەمە بۆچوونی وێب نەبوو، بەلام دەبوا یە بەتەنگی خوونی خۆتەنەرەکانییەو بەیت. بۆ ئەوەی ئەو کابرایە شیلگیرە کە خاوەن خیزان و عەبوسیش بوو، بەباشی بۆچوونی خۆم بۆ روون کاتەو، ھەلسایە سەرپێ، مرخەبەکی کرد، دەمچاوی گرژ داھات، پەنجەکانی تیکھەلکیشی یەکتری کردن کە ھەر بەچرئوکی درندەبەک دەچوون.

- دوتیای درندە بەھەنگاوی ھەراش خەریکە لە ئەناپۆلی نزیک دەبیتەو، تۆش، بنیامین لوساژ، تۆ دەبێ دلنیا یی ھاوولاتیان بەدیتەو.

لێپرسراویبەکی قورسم لە پێش بوو؛ بەبێ دەلیل. سەرچاوەی زانیاریبەکانم، ئەو بابەتە بوو کە ھاوکارەکانم لە شارانی وەکو پاریس و لەندەن بلأویان دەکردو، ھەر ھەتا ئەو بابەتەنە کە لە نیویۆرک و واشتۆن و بالتیمۆر بلأودەبوونەو. ھەرچی بەکەم لە بارە شەری بۆرە و دەنوو سی، یا لەسەر مەملەتیەکانی سالانی ۱۹۰۴-۱۹۰۵ ھو کە لەنیوان

قەیسەر و میقادۆ روویان دا، یا ئەو ھەتا باسی کیشە و گرتەکانی رووسیا بوون، تەنھا دیتیکیشی شایانی ئەو نەبوون کە لە گۆقارە دەوریبەکان (۷) دا دەریچن.

کاری رۆژنامەوانیی من تەنھا لە بارە فارسیەو دەکرێ باس بکریت. شانازی بەخۆمەو دەکەم کە گازی تە یەکەم رۆژنامە بوو کە پێشبینیی ئەو تەقینەو ھەبە کرد، کە ھەوالەکان لە دوا مانگی سالی ۱۹۰۶ دا بەتیرۆتەسەلی لەسەر رووپەری ھەموو رۆژنامەکانی دوتیا دا بلأوکرانەو. بۆ یەکەمین جاریش، رەنگە بۆ دوا جاریش بوو بۆی تە کە ئاناپۆلی بۆ بابەتەکانی (Annapolis Gazette and Herald) کرابیت و زۆر جاریش دەقاونەو ھەر ھەرەکو خۆی، لەسەر رووپەری نزیکە شەست رۆژنامە ی باشوور و کەنارەکانی رۆژھەلات دووبارە دەکرانەو.

بۆ ئەمەش دەبێ چ شارە کە ی خۆم، چ رۆژنامە کە منەتە ھەلگرن. منیش دەبێ منەتی شیرین ھەلگرم. لە ھەققەتدا، بەھۆی ئەوەو بوو ئەک بەھۆی ئەزمونە کەمە ی خۆمەو بوو کە بتوانم لەمەر ولاتی فارسیەو ئەو بابەتە بنووسم؛ لە گەورەیی و فراوانیی رووداوەکان تیبگەم و مەزەنە ی روودانیان بکەم.

ھەوت سال دەبیت کە ھێچ نامە یەکم لە شازادە کەمەو پێ نەگەیشتووە. ئە ی نەدەبوو لە بارە کە شکۆلە کەو وەلامم بۆ بەری خات؟ راستە ھەوالی بۆ ناردم، ھەرچەندە زۆر کەم بوو، بەلام ورد و تەنھا ھەر حیرمانیشی دامی؛ ئیتر چاوەروانی نامە ی دیکەم لێ نەدەکرد. ئەمەش مانای ئەو نەبوو کە ھیوا نەما بیت. ھەر کاتیک پۆستە چی بەھاتبایە، ئەم ھیوا یە ختووەکی دەدام، سەیری خەتی سەر زەرە کەم دەکرد و سەیری پوولە کەم دەکرد و بزاتم بەخەتی عارەبی ژمارە ی پیتنجی لەسەر نەنووسرابیت کە ھەر لە شتووی دل دەکات. لەو شکستی یە رۆژانە یەم سلیم نەدەکردو، ھەر بەسلأویکم دەچواند کە لە بالالی خەونەکانم بکرین.

(۷) لێرە مەبەست لەو گۆقارانە یە کە لە سالی جارێک یا دوو جار لە سالی کدا (دەردەچیت و بەسەرھات و رووداوە میژووییەکانی تیا تۆمار دەکریت. (وەرگێت).

دهبج ئەو هوش بلنیم که له و سهرده مه دا، مائی باوکم به ره و شاری بالتیمور گواستبوویانه و باوکم دوو برای له خوئی بچووکتری هه بوو خه ربکی کردنه و هی بانئیک بوون. ئەو هی په یوه نندیشی به منه وه هه بوو، ئەو هم به باش زانی که له هه مان مأل، من و چیش تالینه ئی که به ته مه نا چوو بوو، تارا دهیه ک که ریش بوو، بمینمه وه له و شاره ی که زۆریه ی هاو پیتانی ئی نه ما بوو. گومانیش له وه ناکه م که ته نهاییه که م که فوکولییه کی تاییه تی به خشیبوو پیتته چاوه روانییه که م.

رۆژتکیان، نامه یه کی شیرین گه یشت. ته نه ها وشه یه کیشی له باره ی که شکۆله وه نه نووسیوو، هیچ شتیکی شه خسی له دوو توپی ئەم نامه درێژدا نه بوو، ته نه ها ئەو نه بی که به «هاو پیتی نازیزی دوورم» دهستی به نامه که ی کردبوو. ئەو ی تر، گشت ئەو رووداوانه بوون که رۆژ به رۆژ له دهو روبه ری ئەو روویان دا بوو. په یوه نندییه که زۆر چروپه بوو، گشت رووداوه کان زۆر بهوردی باس کرابوون؛ چهنده بۆ به کیتی وه کو من په نگه روو که ش دیار بوو پیتن، به لام هه چیان بی که لک نه بوون. من عاشقی زیره کییه که ی بووم و هه ستیشم به خو باییبوون ده کرد کاتی ده مبینی له نیو گشت ئەو پیاوانه ی دهو روبه ری، منی هه لبرژاردوه بۆ ئەو هی به ره مه ی بیر کردنه وه که ی خویم پیتش که ش کات.

ئیتتر له مه به دووه به ریتمی نامه کانی ئەو ده ژیا م، هه مانگه و نامه یه ک، گه پرا نه وه یه کی زۆر زیندوو، ته نه ها ئەگه ر بیت و شیرین داوای ئەو هی ئی بکردما یه که ببانپارتیم و بلاویان نه که مه وه، ئەگه نا هه ره وه کو خوئی بلاوم ده کردنه وه. هه چه نده روخسه تی ئەو هشی دامی به بی په شیمانی هه موویان بدرینم. ئەمه م به بی قین ده کرد، پاش ئەو هی ته رجه مه م ده کرد و به بی جووته که وانی بچووک و خه تی لار، برگه ی ته و اووم هه ره وه کو خوئی نه قل ده کرد، پاشان ده یانم دراند.

هه چه نده شیوازه که ی من و ئەو له ته رحرکردن و پیتش که شکردن زۆر جیاواز بوون. بۆ نمونه شازاده هه رگیز بیری له وه نه ده کرده وه به م ستیله بنووسی:

«شۆرشێ فارسی کاتیک دهستی پیتکرد که وه زبیرکی به لجیکی ئەو بیره و تیرانکه ره ی به خه یالا هات که به رگی مه لایان بکاته به ر.»

هه چه نده زۆریش له راستیییه وه دوور نه بوو. به لام بۆ شیرین، سه ره تاکانی شۆرش له و کاته وه ی ده ست پیتده کات کاتیک شا، له سالی ۱۹۰۰ بۆ چاره سه ر رووی کرده کۆنتریکسبیل^(۸). شا پیتوستی به پاره هه بوو، خه زی ده کرد له گه ل داموده سه ته که ی پروات. هه ره وه کو جار ان خه زینه ی ده ولت به تال و خه تاله، شا داوای قه رزی له قه یسه ر کرد و ئەویش بیست و دوو ملیۆن و نیو رۆبلی به قه رز بۆ نارد.

زۆر به ده گمه ن دیاری هه نده زه هراوی بی. بۆ ئەو هی ده سه لاتی سان پیتته ر سبورگ له وه دلنیا بیت که ئەو قه رزه ی هاوسپییه هه میشه موفلیسه که ی باشوور بدریتته وه، ئەو یان داوا کرد که خو یان گو مرگی فارس به رپوه به رن و له ویتوه ورده ورده قه رزه که یان وه رگر نه وه. ئەمه ش خه فتا و پیتنج سالی خایاند! هه ستیان به چه وری ئەم ئیمتیازه ده کرد و سلیمان له ده سه لاتی ئەو روو پاییه کان ده کرده وه که به م ده ست تیکه لکردنه نیو بازرگانی ولاتی فارسه سه غلته دهن، قه یسه ر ئەو هی به گونجاو زانی که کاروباری گو مرگ بداته ده ست ره عیبیه ته که ی خو یه وه و بۆیه ئەو هی به باش زانی که لیۆپۆلدی دوو، له جیاتی خوئی، راسته وخۆ به رپوه ی به ریت و هه ر به ناوی قه یسه ر خو شیییه وه. ئا به م شیوه یه کار به ده سه ته به لجیکییه کان که خو یان له بیست که سیک ده دا تا ده هاتیش له نیو داموده زگای شا ده ستیان ده رپویش و له هه مووشیان به ناوبانگتر، مسیۆ نۆس ناویک بوو، توانی تا ئاستیکی زۆر به رز، به قه د و بالای ده سه لاتی هه لگرتی. هه ر پیتش شۆرش، ببوه ئەندامی موسته شاری بالای شاهه نشا و وه زیری پۆست و ته له گراف و ئەمینی خه زینه ی ده ولت و سه ره وکی به شی پاسه پۆرت و به رپوه به ری گشتییی گو مرگیش. له مانه ش زیاتر، خوئی به دووباره دامه زرانده وه و ریتک خستنی سیسته می باج خه ربک کردبوو، هه ر ئەویش باجیکی نوبی دامه زرانده بوو: هه ر بارگی ریتک بار بکرا بایه ده بوا یه باج له خاوه نه که ی بسینریت.

(۸) گوندیکه ده که ویتته ناوچه ی فۆژه وه، له فه رهنسا. (وه رگرتی).

بج سووده نه گهر نه وه بلین که بهمه مسیو نوس بوو بهجیتی قینی ههر هموو خه لکه که و بیوو په مزی زالبوونی دهسه لاتی بیتگانه له ولات. جارنا جاریکیش، دهن گیتک بهرز ده بووه وه و داوای دهر کردنی ده کرد، سهره رای نه وهی پیده چوو نه نجه تی ته وای خزی هه بوو بیت: مسیو نوس نه سومعهی دهسپاکی نه سیفه تی کارامه یهیش له کاروباریا نه بوو. به لام له شوین خوی مایه وه، چونکه قه یسه ر پالپشتی ده کرد، یا له لایه ن که ماریای کونه پرسته وه که هه میشه به ده وری قه یسه ر ده خولا یه وه و نامنجه سیاسییه کانی خوشی به دهنگی بهرز له رۆژنامه حوکمه تییه کانی سان پیته رسبورگ بلاوده کرده وه: ولاتی فارس و که نداوی فارسی، به بی به شداریکردنی که س ده بی بخریته ژیر چاودیری خومانه وه.

هه لوتستی مسیو نوس پیده چوو زور پته و بیت؛ تا نه و کاته ی نه و که سه ی که ده پپاراست شوینه که ی خوی له ق بوو، مسیو نوس به و شتوه به ش مایه وه. نه مه ش هه نده به خیرایی رووی دا، هیچ که س له وانه ی که خه و نیان به ولاتی فارسیشه وه ده بینی بروایان نه ده کرد. نه مه ش به دوو قوناغ رووی دا. قوناغی یه که م، یه که م جه ننگ له گه ل یابان هه لگی رسا، هه موو دونیا به سه رسورماوی سه یری نه م جه نگیان ده کرد، به شکستی قه یسه ر کوتایی هات و پاپوره جه نگییه کانیسی هه موو تیکشکان. پاشان رووسه کان توور په بوون و هه ستیان به ئیهانه کرد، نه وه شیان به هه له ی سه ر کرده بالاکانیان ده زانی و تومه تی نه وه بیان لی کرا که توانای به رتیه بردنی ولاتیان نییه: یاخیبوونی ده ریا وانه کانی پوتیماکین، پاپه رینی کرۆنستاد، پاپه رینه که ی سیباستویول، رووداوه کانی مۆسکو. له سه ر ورده کارییه کان له مه زیاتر له سه ری نارۆم، که س نییه له بیری بجیتته وه؛ به لکو ده مه وی پی له سه ر نه وه داگرم که گشت نه مانه چهندی کاریگه رییان به سه ر ولاتی فارسه وه هه بوو؛ به تاییه ت تا کو بانه مه ری ۱۹۰۶ له و کاته ی که نیکولای دوو ناچار بوو داوای کویوونه وهی په رله مان بکات، واته دو ما.

چونکه له نیو نه م نه مۆسفیته دا، لاوه کیتترین رووداو روو ده دات. له مالی کاربه دهسپاکی بالای به لجیکی ئاهه نگیکی تاییه ت بو سه ماکردن ساز

ده کری، جا ههر که سه ده بی خوی بگورپی، مسیو نوس نه وه ی به بیرا دیت که جوبه و عه مامه ی مه لایان بکاته بهر. ئیتر ئاهه نکه و تریقه و پیکه نین و چه پله رپیزان ده ست پیده کات؛ له ده وری وه زیر گرت ده بنه وه و پیروزیاییان لی ده کرد و بو ره سم گرتن له گه لی راده وه ستان. داوای چهنده رۆژیک، وینه که سه دان نوسخه ی لی ده گیریتته وه و به بازاره کانی تارانا په خوشیلاو ده کریته وه.

شیرین نوسخه یه کی ئەو وێنه یه ی بۆ ناردم. هەر وا لامه، هەندێ جار دەری دەهینم و چاوتیکی نوسته لژیانه و عهنتیکه ی پیا دهخشیتم. مسیۆ نۆس دهبین له سههر فهرشیک له نیو درهخته کانی باخچه که دانیشتوه، سی چل کهس دهبن، به ژن و پیاوهوه به جلوه رگی تورکان و یابانی و نه مساوی و له ناوه راستیشدا، مسیۆ نۆس هه نده به جوانی خۆی گۆریوه، ریشیکی سی و سمیلشی ماشویرنجیی، هەر دهقاو دهق به خواناسیکی گه وره ی دهچوین، دانیشتوه. تهعلیقی شیرینیش له پشتی وێنه که دایه: «بۆ چه ندين تاوان دهستیان لێ نه دا، به ته نه ا گونا هیک به سزای خۆی گه یشت.»

مسیۆ نۆس ئەم خۆ گۆرینه ی بۆ ئەوه نه بوو گالته به ئایین بکات. ته نه ا ده کرى به و بۆنه یه وه گله یی خه تا بارێکی بێ ئاگا و بێ زهوقی و بێ تهحه فوزی لێ بکرت. هه له ی ته واوی ئەوه بوو، ببوو ته سپی ته روا ده ی قه یسه ر، له وه تی نه گه یشت که بۆ هه ندی کیش بیت ده بی خۆی فه رامۆش کات.

کۆبوونه وه ی خه لکی توور له ده وری وێنه که و چه ندر رووداویک له ملاو ئەولا و ئیتر بازار داخرا. سه ره تا داوا ی ئەوه ده کرى که نۆس ده رکری و پاشان داوا ی حه لکردنی هه موو حکومه ت کرا. به یانات بلاو کرایه وه و داوا ی ئەوه کرا په ره له مانیک ههروه کو ئەوه ی رووسیا دامه زریت. سه له های سه له، کۆمه له ی نه یینی له ناو کۆمه لگا چالاکی خۆی ده نویت، جه ماله دینیان ده کرده مه رج ع، هه ندی جار ی ناوی میرزا په زاشیان ده هینا بارو دۆخیک تاییه ت کردییه په مزى خه بات دژ به نزامی مو تله قی شا.

کۆزاکه کان گه ره که کانی مه رکه زی شار یان ته وق کرد. چه ندر پرو پا گه نده یه ک له لایه ن ده سه لا ته وه بلاو کرایه وه، بانگه شه ی ئەوه ی ده کرا که داپلۆسینیکی نمونه یی دژ به وان ه ی که نار ه زایی ده رده برن پراکتیک کریت و به زه بری هیزیش جه ندرمه دوکان و بازار بکه نه وه. له شکر گشتیان

به غاره ت ده بات و هه ره شه یه ک بوو زه نده قی بازارگان و دوکانداره کانی به یه کجاره کی ده برد.

بۆیه هەر ۱۹ ی گه لاوێژی ۱۹۰۶، وه فدیکى بازارگانه کان و مه سه ره فیه کانی بازار چوونه لای به رتیه به رایه تی کاروباری به ریتانیا بۆ مه سه له یه کی زۆر فه وری: ئەگه ر هات و ژبانی یه کێک له مه ترسی داییت، په نابه رتیه به ر مفه وه زیبه که تان، ئایا ژبانی ده پارێزن؟ وه لام به «به لێ» درایه وه. میوانه کان به سوپاسیکى زۆره وه و به رتیز و حورمه ته وه کشانه وه.

هەر بۆ هه مان ئیواره، فازیلی هاوړیم و چه ندر که سیکى دیکه چوونه مفه وه زیبه ته که و به گه رموگوریه وه پیتشوزیان لیکردن. سه ره رای ئەوه ی ته مه نی به ئاسته م خۆی له سی ده دا، میراته ه لگری باوکی بوو که یه کى بوو له هه ره ده له مه نده کانی شار. هه ره ها رۆشنبیرییه زۆره که شی به رزی ده کرده وه ئاستیکى ماقوول و کاریگه ریشی به سه ر هاوکاره کانییه وه زۆر بوو. بۆ یه کیکى وه کو ئەو، بالیۆزه کانی به ریتانیا، نه ده کرا که ژووړیکى زۆر نایایی پیتشکه ش نه که ن که شایانی که سیکى واییت، به لام، ئەم پیتشکه شکردنه ی رت کرده وه و ئەنجه تی ئەوه ی هینا یه وه که جه و گه رمه و ئاره زووی خۆی بۆ به یان کردن که حه ز ده کات له باخچه گه وره که ی بالیۆزخانه که بخه ویت. وه کو ده یان وتیش، بۆ ئەم مه به سه ت، خیته تیک و فه رشیکى بچووک و چه ندر کتیبیکى له گه ل خۆی بردبوو. به لیتو گه زتن و برۆ گرژییه وه، کاربه ده ستانی بالیۆزخانه که سه رنجی شتومه کیان ده دا.

بۆ رۆژی ئاینده، سی بازارگانی دیکه، هەر به هه مان شیه داوا ی مافی په ناهه ندی تیان کرد، داوا ی سى رۆژ، واته ۲۳ ی گه لاوێژ، بۆ هه مان مه به سه ت هه شه ت سه د و شه سه ت که س هاتن. له ماوه ی ۲۶ مانگ ژماره ی په ناهه نده کان گه یشته پینج هه زار که س. (۱) ی خه رمانان ئەو ژماره یه گه یشته دو انزه هه زار.

دیه نیکى غه رب بوو که گشت ئەو فارسانه ببینی له باخچه یه کی ئینگلیزبیدا گرت ببه وه. هەر کۆمه له ی و به پیتی پیتشه کانیان، خیته ته کانیان له ته نیشت یه ک هه لدا بوو. هەر خیرا کاروباره کان ته نزم

کرا، له وودیو ژووری پاسه وانه کان، چیشتهخانه یه کیان دامه زرانده، مه نجه لیکي گه ورهش به نیو «هویه» کانداه خولایه وه، هه ره ژهمیک سی سه عاتی ده خایاند.

زور ریکوییک، بی قهه بوله، خو دالده ده دین و وه کو فارسه کان ده بیان وت «باست» وه ده گرین، واته له په نای مه زاریکی دیار بکراو، بهر گریه کی زور ناشتیانه ده که یین. له ناوچه ی تاران چه ندین مه زار هه بوون: مه رقه دی شاهه بدولعه زیم، ته ویله ی شاهه نشا و بچو و کترین باس تیش، ته و شوینه بوو که ده که وته مهیدانی توپخانه وه، توپی پاچکه داری لی بوو: ئیتر هه ر که سیک خوی دالده داته کن ته و توپانه و خوی پپیان وه گیر بکردبایه، ئیتر هیچ جه ندرمه یه ک مافی ته وه ی نه بوو توخنی که ویت. به لام نمونه که ی جه ماله دین، ته وه ی بو خه لکی ناشکرا کرد که ده ولته تم جوره نار ه زاییه تا سه ر قبول ناکات. تاقه شوین که بو ته و خه لکه بیته «حه سانه»، ته وه بالیوزخانه ی ولاتانی بیگانه بوو.

به نه رگیله و خه ونی زوره وه هه ر په ناهه نده یه ک په نای ده برده لای ئینگلیزه کان. له ختوه تیکیشه وه بو ختوه تیک جیاوازی ئاسمان و ریسمان هه بوو. له ده وری فازیله، به کتی له نوخبه ی نوپخوازه کان بوو، ته نها هه ر چه ند که سیک ده بوون، به لام سه دان که س، پیره میرد و لاو، ده ستیان به دامه زرانندی ته نجوومه ن ده کرد، کومه له که ی تا راده یه ک نهیته بوون. هه همیشه قسه و باسیان ده هاته وه سه ر یابان و رووسیا و به تایبه تیش باسی فه رهنسیان ده کرد، چونکه زمانه که یان ده زانی و بهر پیکوییکیش کتیب و رۆژنامه ی فه رهنسیان ده خوتنده وه؛ فه رهنسای سان سیمون و رۆبیسپار و روسو و والدیک روسو. فازیله زور به کارامه یی، ته و تیکستانه ی به قه یچی لی ده کرد وه که له مه ر یاساوه ده دوا. به تایبه ت باسی جیا کردنه وه کلیسا و ده ولته ی ده کرد که سالی له وه و پیتش له پاريس په یه وه ی کرابوو و ته رجه مه ی ده کرد و به سه ر هاور پپیانیدا ده یبه خشییه وه و گفتوگوی گه رمیان له و رووه وه ده کرد. به لام به دهنگی نرم، چونکه هه ر له ته نیشته ی ته وانیش مه لاکان کۆبوونه وه ی خو بیان چی ده کرد.

مه لاکان، ببوونه دوو بهش. به شیکیان هه ر چ شتیک له نه وروپاوه

بهاتبایه ره تیان ده کرده وه، ته نانه ت فیکره ی دیوکراسی و په رله مان و نوپخواری. ده بیان وت: «بوچی پپوستیمان به ده ستور ده بی، ته ی باشه ئیمه قورعانی خو مانان نیبه؟» بو ته مهش نوپخوازه کان وه لامیان ته وه بوو، ده بیان وت، قورعان بواری به مرؤف داوه که خوی حوکمرانی خوی بکات، ته ی ته وه نیبه ده لیت: «و آمرهم شوری بینهم»^(۹) زور بلیمه تانه، باسی ته وه شیان ده کرد ته گه ر بهاتبایه له کاتی کویچی دواپی پیغه مبه ر، ده ستوریکمان هه بوایه که یارمه تی بدابایانه که دامه زراوه هه مه چه شنه کانی ده ولته ی نوپی پی ریک بخه ن، ته وه قه د تووشی ته و هه موو کوشتاره خوتناوییه نه ده هاتن که به لبردی ئیمام عه لی کوتایی هات.

جگه له ده مه ته قبی عه قایدی، زوره ی مه لاکان له گه ل ته وه بوون و ده بیان وت بوونی ده ستور به لایه ن که م کوتایی به ده سه لاتی موته قی شا ده هیته. مه لاکان، به سه دانیان له وی بوون و باستیان ده گرت، دلشیان به وه ده کرایه وه کاتیک ته م جیگورکیته یان به کویچی پیغه مبه ر ده چواند کاتیک له مه که وه به ره و مه دینه کویچی کرد و هه ره ها تازاری مبلله تیشیان به تازاری حوسه یین، کوری ئیمام عه لی ده چواند که هه ر به تازاره که ی مه سیحی ده کرد. له باخچه ی بالیوزخانه که دا، شیوه نکه ره تایبه تیه کان و «روزی خوان» یان بانگ کردبوو که باسی تازاری حوسه یینان به لالانه وه بو گوگران ده گپراهه وه. ده گریان و له خو بیانان ده دا، به کول بو حوسین ده گریان، بو خو و بو ولاتی فارس ده گریان، بو ته و ولاته ده گریان که له ناو جیهانیکي دژواردا ریکای لی ون بووه، سه ده دوا ی سه ده ش به ره و ئینحیتاتیکي بی سه روبنیش غلور ده کرتته وه.

له م خو بیشانده هه ر پپیه کانی فازیله خو بیان دووره په ریتز راده گرت، جه ماله دین پپی و تبوون خو تان له «روزی خوان» پپارین. ته نها به غم و جه خاره وه گو بیان لی ده گرتن.

یه کتی له بیر کردنه وه کانی شیرین زور سه رنجی راکیشام که له یه کتی له

(۹) له ده قه ئه سلویه که ته رجه مه ی فه رهنسی کراوه، ئیمه گه رابنه وه سه ر ده قه ئه سلویه که، واته قورعان. (وه رگپ).

ئەمە بەختىك بوو بەنيسبەت منەو، ئەشك بەسەر رۆژھەلاتدا بگرم، ساتىكى پر لە جۆشوخروش و حيماس و گومان بوو. ئايا لە مېشكى نووستوويدا چ فېكرەيەكى رووناك يا ترسناك دەيتوانى چەكەرە بكات؟ كاتى لە خەو ھەلدەستى دەبى چ بكات؟ ئايا كوئرانە، بەسەر ئەو كەسانەدا دەروات كە رايان ھەشاندووه؟ نامەى خوئىنەرانم بەدەست دەگەشت بەدلئىكى پاراۋە پرسىباريان لى دەكردم و دەيان ويست وەكو فالئىچى ۋەلاميان بدەمەو. لە ئاسيا دەترسان، خو ھېشتا شوڭشى بۆكسىرەكانى پەكىنى ۱۹۰۰ يان لەبىر نەچووبووه، چۆن دىپلوماتە بېگانەكانيان بەبارمتە گرت و بەرامبەر بەپېرە شاژنەكەش، كچە سامناكەكى ئاسمان، بەعساتەكە تووشى چ زەحمەتئىيەك ھات. ئايا ۋىلاتى فارس جىاوازە؟ بەقەناعەتەو ۋەلام دەدايەو و دەم وت: «بەلى»، پروام بەو دىموكراتىيە ساوايە ھەبوو. بەواقىع دەستورئىك دامەزرا و ھەروھە مىساقئىكەش كە مافى ھاوۋىلاتئىيانى دەپاراست و، تەسدىق كرا. رۆژ نەبوو يانە، رۆژنامەى نوئى دانەمەزرى، لە چەند مانگىكدا، نەوہت رۆژنامە و گوڭقار ھاتنە كايەو. ناوہكانيان، يا شارستانى، يا يەكسانى، يا ئازادى، يا ناوى رەقى ۋەكو «بووقى سوور» بوو. ھەمىشەش، چ لە رۆژنامەكانى بەرىتانى چ لە رۆژنامەكانى موعارەزەى رووسىادا باس دەكران، ۋەكو رەيش، لىبىرال و سقرئىمەنى مىر، نزيكى سۆسىيال دىموكراتەكان بوو. رۆژنامەيەكى قوشمەچىش لە تاران دامەزرا و ھەر لە ژمارەى يەكەمىيەو، سەرگەوتنىكى سەبرى بەدەست ھېنا، نىگارەكانى ئامازەيان بۆ دامودەستە بى شەرمەكان و پىاوانى قەيسەرى ئەلقە لە گوئى دەكرد، بەشېوہەكى زۆرىش پەنجەى بۆ زاھىدە درۆزنەكان پادەكىشا.

شېرىن بەدلخوشىيەو بۆى نووسىبووم: «ھەينى رابردوو، چەند مەلايەكى گەنج لەناو بازارى ويستىيان كۆيونوہو چى بگەن و دەستوربان بەبىدە دەدايە قەلەم و دەيان ويست خەلئى بەو ھان بدەن كە بەرەو بەھارستان بگەونە رى كە بارەگاي پەرلەمانى لى بوو. بى ئەنجام. زۆر

نامەكانىدا نووسىبووى: «ۋىلاتى فارس نەساغە. جەند پزىشكىتئىكەش بەدەورى نەخوشەكەو، ھەندىكىيان نوئىخواز و ھەندىكى ترىشيان تەقلىدبىن، ھەر كەسەو چارەسەرئىك پىشنىبار دەكات، داھاتووش ھى ئەو كەسەيە كە ھەتوان دەدۆزىتەو. ئەگەر شوڭش سەرفراز بىت، مەلاكان دەبى بىنە دىموكرات و ئەگەر بىش شكست بەيئى، ئەو دىموكراتەكان دەبى بىنە مەلا.»

ئىستا ھەموو لە ھەمان سەنگەردان، لە ھەمان باخچەدان. ۷ى خەرمانان، لە باخچەى بالئىۆزخانەكە شانزە ھەزار باستى لى بوو، خىابانەكان چۆل بووبون، چەند بازرگانئىكى دەست رۆبىشتووش «ۋىلاتيان جىھىشت». شا لەو زياتر ناتوانى تەحمول بكات، دەبى دەسبەردار بىت. ۱۵ى خەرمانان، ھېشتا مانگىك بەسەر باست تىنە پەرىبوو، شا ئەو ھى راگەياند كە لە تاران ھەلئىژاردنى راستەوخۆ ساز دەكرىت، لە ناوچەكانى دىكەش بەشېوہەكى ناراستەوخۆ، پەرلەمانئىكى نىشتىمانى شورا ھەلدەبۆرئىت.

يەكەم پەرلەمان لە مېژووى فارسدا، لە ۷ى خەزەلئوردادامەزرا. يەكەم خىتابى شاھەنشاهى، درايە دەست موعاريزئىكى رىزى يەكەمى، ئەو ھى مىر ملئوكم خان بوو، ئەرمەنىيەكى خەلئى ئىسففەھان و ھاوئى جەمالەدىن بوو؛ بە دوا سەفەرىشى بۆ لەندەن، لەلای جەمالەدىن مابووهو. پىرەمىترئىكى زۆر كەشخە و ھەيەتى بەرىتانئىشى ھەبوو. ھەموو ژيانى خەونى بەو ھەو دەبىنى كە رۆژئىكەيان لە پەرلەمان بەپىوہ بوەستىت و بۆ نوئىرەئى مىللەتئىش، خىتابى ھوكمرانئىكى دەستورى بخوئىتەو.

ئەو كەسەى بىھوئى لە نزيكەو ئاگادارى ئەو مېژووه بىت، ئەو لەناو بەلگەنامەكانا. بەدوئى ناوى مالكۆم خانانابى بگەرئىت. ئىمروش، ھەروەكو زەمانى خەيام، ۋىلاتى فارس، سەرگەردەكانى بەناوى خوئان ناناسرىنەو، بەلئىكو بەرەوتبەيان، «ھەتاوى مەملەكەت»، «كۆلەگەى ئايىن»، «سىپەرى سولتان». ئەو پىاوەى كە شەرفى ئەو ھى بەرگەوت كە دەروازەى سەردەمى دىموكراسى بكاتەو، عىنوانئىكى ھەرە بەبەھايان پى بەخشى: نىزامولملك بوو. ئاى ۋىلاتى فارسى رى و نكەر، ھەندە چەق بەستو لەناو خۆى، دواى چەندىن دۆناوئىن، ھەر خۆى ۋەك خۆبەتى؟

هاوار و چه‌چه‌قیان کرد، بی سوود بو، هاوولاتیان بی موبالات بوون. جار ناجاری یه‌کی پاره‌ستا و گوئی بۆ سه‌ره‌تای خوتبه‌کیان راده‌دیرا و پاشان به‌شان هه‌لته‌کاندنه‌وه جیی ده‌هیشتن. پاشان سڀ پیاوی ئایین هاتن، له هه‌ره گه‌وره‌کانی شار بوون، به‌بج سڀ و دوو، داوایان له و راویژکه‌رانه کرد که کورترین ری بگرن و به‌بی چاو هه‌لبرین، بگه‌رینه‌وه ماله‌کانی خویان. ناتوانم پروا بکه‌م، که سه‌له‌فیه‌ت له ولاتی ئیران مرد.»

ئه‌م رسته‌یه‌ی دوایی ده‌که‌مه جوانترین بابه‌تی رۆژنامه‌که‌مان. هه‌نده خۆم تیکه‌لی حیماسی شازاده کردبوو، ده‌قه‌که‌م بۆنی ئه‌وی وه‌رگرتبوو، بۆنویه‌رامه‌ی که‌سیک که به‌بیروباوه‌ری زۆره‌وه نووسیبیتی، به‌رپوه‌بری گازیته‌که داوای لی کردم که موعته‌دیل بم، به‌لام ته‌گه‌ر بیت و گشت ئه‌و هه‌موو نامانه‌ی که به‌ده‌ستم ده‌گه‌یشت بکه‌مه پیتوه، ئه‌وه ده‌توانم بلیم که خویته‌ران له‌گه‌ل ئه‌م گه‌رموگورپیه‌ی مندا بوون.

یه‌کی له‌و نامانه‌هی قوتابیه‌که بوو که ناوی هاوارد س. باسکرکیل بوو، له شاری نیوجهرسی قوتابی بوو له دانشگاهی پرینکتون. هه‌نده نه‌بوو دیپلومی له‌مه‌ر (Bachelor of art) وه‌رگرتبوو، حه‌زی ده‌کرد بچیته‌ ولاتی فارس به‌چاوی خۆی له‌ نزیکه‌وه رووداوه‌کان ببینی. له‌ نامه‌که‌ی، سیغه‌یه‌کی وای تیا‌بوو که تووشی سه‌دمه‌ی کردم، نووسیبوو: «قه‌ناعه‌تی ته‌واوم هه‌یه، له سه‌ره‌تای ئه‌م سه‌ده‌یه، ته‌گه‌ر رۆژه‌لآت توانای ئه‌وه‌ی نه‌بی له‌ خه‌و هه‌لسی، ئه‌وه رۆژتاوا خه‌وی له‌ چاو ده‌توری.» له‌ وه‌لامدا، هانی ئه‌وه‌م دا بچج و ئه‌و سه‌فه‌ره بکات، به‌لینی ئه‌وه‌شم دایی که کاتیک که بریاری ئه‌و سه‌فه‌ره ده‌دات، ناوی چهند براده‌ریکی ده‌ده‌می که ده‌توانم پیشوازی لی بکه‌ن.

دوای چهند هه‌فته‌یه‌که، بۆ ئه‌وه‌ی باسکرکیل ئه‌وه‌م پچ رابگه‌یه‌نی که ده‌چیته‌ ته‌وریز، تاکو ئاناپۆلی هات و ئه‌وه‌ی پی و تم که ده‌یه‌وی له‌و قوتابخانه‌یه‌ی که له‌ لایه‌ن به‌عسه‌ی پریسبیتیره‌کانی ئه‌مه‌ریکیه‌وه (١٠)

(١٠) مه‌زه‌بیک ئایینی مه‌سیحیه‌ که به‌کلێسای ریفۆرم ده‌ژمێردیت و سه‌ر به‌کالفانه. (وه‌رگێر).

کراپوه‌وه (Memorial Boy's School) مامۆستایی بکات، واته‌ ده‌ری ئینگلیزی و زانیاری به‌لاوانی فارس بلیته‌وه. ئاماده‌ی رۆیشتن بوو، داوای ئامۆژگاری لی کردم و پی و تم ئایا هیچ کاریکم له‌وی نییه. هه‌ر خیرا پیرۆزاییم لی کرد و به‌بی ئه‌وه‌ی زۆریش بیری لی بکه‌مه‌وه و پیتیم وت هه‌رکه بۆ ئه‌م سه‌فه‌ره ئاماده‌بوو، بیت و سه‌رم لیدات.

بیرم له‌وه نه‌کرده‌وه هه‌روا به‌خیرایی سه‌فه‌ر بکه‌م. مه‌سه‌له‌که ته‌نها هه‌ر ئاره‌زوو نه‌بوو، به‌لکو هیشتا هه‌ر دوولتی ئه‌و تاوانباریه‌ی درۆزانه‌یه بووم که تا ئه‌و کات بارستایی خۆی له‌سه‌ر ئه‌ستۆم ما‌بوو. ئه‌ی به‌وه تاوانبار نه‌کرا‌بووم که به‌شداریی کوشتنی شام کردوو؟ سه‌ره‌رای ئه‌و هه‌موو گۆرانکارییه‌ی خیرایانه‌ی که به‌سه‌ر تاران هات، له‌وه ده‌ترسام که شایه‌تیک تۆز له‌سه‌ر نشتوو، بیوژیته‌وه و هه‌ر له‌سه‌ر سنوور بگیریم و ما‌وه‌ی ئه‌وه‌شم نه‌ده‌نی که په‌یوه‌ندی به‌بالبۆزخانه، یا له‌گه‌ل چهند ها‌ورپیه‌که بکه‌م.

سه‌فه‌ره‌که‌ی باسکرکیل هانی دام که چهند ئیجرائاتیک له‌مه‌ر وه‌زعیی قانونی خۆم راست که‌مه‌وه. به‌لینی ئه‌وه‌م دا‌بوو که ئیتر نامه‌ بۆ شیرین نه‌نووسم. نه‌مه‌ده‌ویست ئیتر نامه‌گۆرینه‌وه‌ی نیوانمان بیوژیته‌وه، بۆیه‌ ویستم نامه‌یه‌که بۆ فازیل بنووسم و ده‌شمزانی کاریگه‌ریی تا ده‌هات زیادی ده‌کرد. له‌ په‌رله‌مان، له‌و شویتنه‌ی که هه‌موو بریاره‌ گرینگه‌کان ده‌دران، گوئیان له‌ هه‌موو که‌س زیاتر راده‌گرت.

وه‌لامه‌که‌یم سڀ مانگ دره‌نگتر پیتگه‌یشت، نامه‌یه‌کی دۆستانه‌ و گه‌رموگور و کاغه‌زیک رهمیشی له‌گه‌لیا ناردبوو، ته‌مغه‌ی وه‌زاره‌تی دادی پتوه بوو، جه‌ختی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ش ده‌کرد که له‌ هه‌موو تاوانیک که په‌یوه‌ندی به‌کوشتنی شاهه‌ه‌بیت، پاک بوومه‌ته‌وه؛ که‌واته، ئازادانه‌ ده‌توانم به‌سه‌رتاپای ناوچه‌کانی ولاتی فارسا بپم و بچم.

چاوه‌روانی شتیکی دیکه‌م نه‌کرد و سواری پا‌پۆر بووم و به‌ره‌و مارسای و له‌ویشه‌وه به‌ره‌و سالۆنیک و ئه‌سته‌مبول و پاشانیش به‌ره‌و تربیزۆند، پیتش ئه‌وه‌ی به‌سه‌رپشتی بارگیرتکیشه‌وه به‌لیوار چپای ئارارت‌ه‌وه تا ته‌وریز

هه‌لته‌ک هه‌لته‌ک بکه‌م.

له‌رۆژتیکێ گهرمی پووشپهر گه‌یشتمه‌ جێ. تاکو جی‌گایه‌کم له‌ کاروانسه‌رایه‌ک له‌ گهره‌کی ئهرمه‌نییه‌کان ده‌سکه‌وت، هه‌تاو له‌ گوی سوانه‌کانی ده‌دا. ده‌شمویست به‌زووترین کات چاو‌م به‌باسکر‌فیل بکه‌ویت، بۆیه‌ چوومه‌ مائی پرسی‌تیرییه‌کان و خانووبه‌کی نزم به‌لام فه‌راح بوو، تازه‌ بۆیاغی‌کی سپی کرابوو، چاوی ده‌برد، که‌وتبووه‌ ناو باغی‌کی زه‌رده‌لووه‌وه. دوو خاچ به‌ئاسته‌م دیاربوون، له‌ سه‌رووی ده‌رگای حه‌وشه‌ چه‌سپ کرابوون، هه‌روه‌ها به‌یداغی‌کی پر ئه‌ستیره‌ش ده‌شه‌کایه‌وه.

باغه‌وانی‌کی فارس به‌ره‌و پیرم هات و بۆ ئه‌وه‌ی بۆ لای پاستۆره‌کم^(١١) به‌ریت، پیاوی‌کی چوارشانه‌ی پيش‌سوور، هه‌یه‌تی ده‌ریاوانانی هه‌بوو و به‌گهرمی ده‌ستی گوشیم و میواندۆستیش دیار بوو. هه‌ر پيش‌ئه‌وه‌ی فه‌رمووی دانیشتم لێ کات، داوای لێ‌کردم که‌ ده‌توانم بۆ ئه‌و ماوه‌یه‌ی که‌ لێره‌ به‌یتمه‌وه، ژوورێکم بۆ ته‌رخان بکریتم.

- بۆ ئه‌و هاو‌لا‌تیبانه‌ی که‌ له‌پرتکدا سه‌رمان لێ ده‌ده‌ن، هه‌میشه‌ ژوورێکمان له‌به‌رده‌سته‌ و به‌هاتنیشیان گه‌وره‌مان ده‌که‌ن. تۆش هه‌روه‌کو ئیمه‌ سه‌یر ده‌کریی و منیش هه‌روه‌کو عاده‌تم گرتی وایه، هه‌ر له‌ دامه‌زراندنی ئه‌م شوینه‌وه، په‌یره‌وی ئه‌م دابونه‌ریته‌ ده‌که‌م.

له‌دله‌وه‌ داوای لێبووردنم لێ کرد.

- جانتاکانم له‌ کاروانسه‌راکه‌ داناوه‌ و به‌ته‌مام دووسه‌به‌یش، سه‌فه‌ری تاران بکه‌م.

- بینینی ته‌وره‌ریز پۆژتیک زیاتر دینی. چۆن ده‌توانی بیسته‌ ئیره‌ و به‌بێ ئه‌وه‌ی قایلی ئه‌وه‌ بیت که‌ یه‌ک دوو پۆژ خۆت له‌نیو‌بازاره‌ پیتچاوپیتچه‌کانی پۆژه‌ه‌لات ون نه‌که‌یت، له‌ که‌لاوه‌ و شوینه‌واره‌کانی مزگه‌وته‌ شینه‌ رانه‌مینیی، له‌ کتیبی هه‌زار و یه‌ک شه‌وه‌ باسی کراوه‌؟ له‌ پۆژگاری ئیمه‌رماندا، موسافیران زۆر به‌په‌له‌ن، به‌په‌له‌ن بۆ ئه‌وه‌ی بگه‌ن،

(١١) له‌ مه‌زه‌بی کاسۆلیکی به‌پیاوی ئایینی ده‌وتریت «قه‌شه‌»، یا «که‌شیش»، به‌لام له‌ مه‌زه‌به‌ ریتفۆرمه‌کان ده‌وتریت، «پاستۆر» به‌مانای شوانیش دیت. (وه‌رگێڕ).

به‌هه‌موو نرخی‌ک ده‌یانه‌وی بگه‌نه‌ جێ، به‌لام گه‌یشتنه‌ جێ مانای ئه‌وه‌ نییه‌ بگه‌یه‌ته‌ کۆتایی رێگا‌که‌. له‌ هه‌ر قسۆناغی‌ک ده‌گه‌ینه‌ شوینی‌ک، له‌هه‌ر هه‌نگاوێک رووبه‌کی شاراو‌ه‌ی ئه‌م زه‌مینه‌ که‌شف ده‌که‌ین، هه‌ر ته‌نها ئه‌وه‌نده‌ به‌سه‌ که‌ به‌ئاره‌زووی و خۆشه‌ویستی و پرواوه‌ ته‌ماشای دونیا بکه‌یت.

پێده‌چوو. له‌دله‌وه‌ داخی ئه‌وه‌ بخوات که‌ تووشی موسافیری‌کی توپه‌هات هاتوو. منیش هه‌ستم به‌ناچاری کرد، ویستم ئه‌نجه‌تی خۆمی بۆ به‌یتمه‌وه.

- راستییه‌که‌ی، کاریکی زۆر به‌په‌له‌م له‌ تاران هه‌یه، به‌ته‌وریتزا هاتم چونکه‌ ده‌مویست هاو‌رپیه‌کم هه‌یه‌ بیینم، له‌ لای ئیه‌و مامۆستایه‌ و ناوی هوارد باسکر‌فیله‌.

هه‌ر به‌ناوه‌ینانی جه‌وه‌که‌ قورس بوو. ئیتر نه‌ دل‌خۆشی، نه‌گه‌رموگوری، نه‌ ورده‌ گله‌یی باو‌کانه‌شی نه‌ما، ته‌نها روخساری‌کی گرژ و هه‌ستیشم ده‌کرد ده‌یوست هه‌لبێت. دوای بێده‌نگییه‌کی قورس و ده‌ستی کرده‌وه‌ به‌قسه‌:

- ئیه‌و هاو‌رپیی هواردن؟

- به‌لێ له‌ چه‌ند حاله‌تێکدا، لێپرسراوی ئه‌وه‌شم که‌ سه‌فه‌ری به‌ره‌ و لا‌تی فارس بکات.

- له‌ هه‌ق‌قه‌ تدا لێپرسراوییه‌کی قورسه‌!

بێ وچان له‌وه‌ ده‌گه‌رام که‌ له‌سه‌ر لێوانی بزیه‌ک بخوینمه‌وه. هه‌ستم کرد له‌پرتکدا داشکا و پیر هه‌لگه‌را، شان‌ه‌کانی داچه‌کان، له‌نیو‌ ته‌ماشاکردنه‌کانیشی تکا ده‌بینرا.

- ئه‌وه‌ بۆ پانزه‌ ساڵ ده‌چیت که‌ ئه‌م به‌عسه‌یه‌ به‌رپوه‌ ده‌به‌م، قوتا‌بخانه‌که‌مان چاکترین قوتا‌بخانه‌ی ئه‌م شاره‌یه‌، ده‌توانم ئه‌وه‌ش بلێم که‌ کاره‌که‌مان سوودبه‌خشه‌ و مه‌سیحیانه‌شه‌. ئه‌و که‌سه‌ی له‌گه‌لمانه‌ و به‌شداری چالاکییه‌ کامان ده‌کات. به‌دله‌وه‌ چاکه‌ و پیتشکه‌وتنی ئه‌و هه‌واره‌ی گه‌ره‌که‌، ئه‌گینا، پروا بکه‌ کێ هه‌یه‌، ناچاری ئه‌وه‌ بیت که‌ بیته‌

ئېترە و بەرەورپووی بارودۆخیتیک بیتتەوہ کہ زۆرجار توندوتیژی تیدایە .
هیچ ھۆبەکم نەبوو بۆ ئەوہی گومانی لێ بکەم، بەلام ئەو پیاوہ بەو
ھەموو گەرموگورپییەوہ بەرگری لە خۆی دەکرد، من لەلای خۆمەوہ شەرم دای
دەگرتم. من تەنھا چەند دەقەبەکہ گەبشتووہتە مەکتەبەکہی و بەھیچ
شتتیک خەتابارم نەکردووہ و داوای ھێچیشم لێی نەکردووہ. منیش
بەناچاری سەرم بۆی دەلەقاند و ئەو ھەر بەردەوام بوو:

- کاتییک موبەشیریک بێ موبالاتی خۆی بەرامبەر بەو گشت
لیقەومانەہی کہ تووشی ولاتی فارس ھاتووہ، پیشان دەدات و کاتییکیش
مامۆستایەک دلخۆشی نییە بەگشت ئەو پیتشکەوتنەہی کہ لەم ولاتەدا
پوو دەدەن، نەسیحەتی دەکەم با جانتاکە ی بپیتچیتتەوہ و بگەریتتەوہ ولاتە
یە کگرتووہکانی ئەمەریکا. راستە ھەندێ جار کہ فوکولتی دادەمرکیتتەوہ،
بەتایبەت لای لاوان. شتی لەمە سروشتی تر ھەہیہ؟

ئەم پیتشەکیبە کوتایی ھات و بەرپتوہبەرەکہ بیدەنگ بوو و پەنجە
ئەستووہکانی بەدەوری سەبیلە دانەگیرسانەوہکہی دەھینا. پیدەچوو
بەزەحمەت دان بەسەر وشەکانیا بگرت. وام بەباش زانی کہ پینگاکەہی بۆ
ئاسان بکەمەوہ. نەبرەبەکی زۆر ھینم بەکارھینا:

- مەبەستت ئەوہیہ کہ ھوارد دوای چەند مانگیک ساردبووہوہ و
ئارەزووی بۆ رۆژھەلات تەنھا شتیکی کاتیی بوو؟ وەکو ئەوہی نەقیزەیان
لێ داویت، راجەلەکی.

- نەوہلا ئەمە نییە، باسکرئیل ناگەریتتەوہ! دەمویست باسی ھەندێ
وہزعت بۆ بکەم کہ لەگەڵ ھەندێ مامۆستایان و موبەشیران پوو دەدات.
لەگەڵ ھاوپییەکہی ئیوہ، بەپیتچەوانەوہ، ھەر گەلێ زۆرتەر پارای کردووم.
بەگورتی، ئەو باشترین مامۆستایە کہ تا ئیستا ھەمانبیت، قوتابییەکانی
زۆر بەباشی پیتش دەکەون، دایک و باوکان سویندی بەسەر دەخۆن، ھەرگیز
بەعسەکہمان ھەندە دیاری بۆ نەھاتووہ، بەرخ و کەلەباب و ھەلوو و
ھەمووی لە چاوی باسکرئیلەوہیہ. گرفتت سەرەکی ئەو، ئەوہیہ وەکو
بیانییەک ھەلسوکەوت ناکات. خۆ ئەگەر تەنھا مەسەلە ئەوہ بیت کہ دلێ

بەوہ خۆشە کہ وەک خەلکی ئیترە جلوہرگ بکاتە بەر و پلاو بخوات و
بەلەھجەہی خەلکی ئیترە سلاو لەم و ئەو بکات، من بەمە قایلیم. بەلام
کیشەہی باسکرئیل، تەنھا مەسەلەہی روالەت نییە، خۆی تیکەلەکتیشی
سیاسەت کردووہ، لە پۆلیش بەشانویالی دەستووہا ھەلەدەشاخی و ھانی
قوتابییان دەدا کہ رەخنە لە پووس و ئینگلیز و شا و مەلا کۆنەپەرستەکان
بگرن. گومانی ئەوہشی لێ دەکەم، ھەر وہکو لیرە باس دەکری یەکی بیت لە
«رۆلەکانی ئادەم».

مەبەست لە کۆمەلەہی نھینییە.
ھەناسەبەکی ھەلکتیشا.

- دوینێ بەیانی، بەرامبەر بەدائیرەکہمان، لەلایەن دوو سەرکردەہی
ئایینی ھەرە بەناوبانگەوہ خۆپیشاندانیک سازکرا، داوای ئەوہیان دەکرد
کہ باسکرئیل دەبێ ولات بەجێ بەیتلێ یا ئەوہتا، بەگورتی و کرمانجی
دەرگای بەعسەکہ داخریت. دوای سێ سەعات، خۆپیشاندانیک دیکە، لە
ھەمان شوێن سازکرا، داوای ئەوہیان دەکرد کہ باسکرئیل بمیتتەوہ. خۆ
ئەوہش دەزانن ئەگەر بیت و مەملانیی و زۆر درێژە بخایەنیت، ئیمە دەبێ
بەناچاری ئیترە بەجێ بەیتلین.

- بروا دەکەم تاکو ئیستا یەک دوو وشەتان بەھوارد وتووہ.

- کورە سەدجار بەھەموو تەرحی. بەگورتی وەلامی ئەوہیہ کہ
ھەلسانەوہی رۆژھەلات گەلێ لە پەيامی بەعسەکہی ئیمە گرینگترە، ئەگەر
بیت شۆرش دەستووری شکست بیتی، لە ھەموو حالەتیکدا ئیمە دەبێ
ولات بەجێ بەیتلین. بیتگومان، من دەتوانم کۆنتراکەہی نوێ نەکەمەوہ،
بەلام کاری وا، تەنھا پروگری و بەرپەرچدانەوہی لێوہ دیتە ئەنجام،
بەتایبەت لەناو ئەھالی، ئەوانەہی کہ ھەمیشە پشتیوانییان کردووی. تا قە
چارەسەر ئەوہیہ کہ باسکرئیل ھبۆر بیتتەوہ. رەنگ بێ تۆ بتوانی
بپیتتەوہ سەر ھۆش؟

بێ ئەوہی پەیمانێ ھیچی بەدەمی، داوای ئەوہم کرد کہ دەمەوی ھوارد
ببینم. پزیسکی سەرفرازییەک لە پرتیکدا ریشە سوورەکہی رووناک کردووہ.

خپرا ههلسايه سهړپي.

- دوام كهون، بابچين باسكرقييل ببينين، دهزانم ئيستا لهكوټيه. بهوردی و بيدهنگی تهماشای بکه، زوو له مه بهسته کانم دهگه ی، له م شله ژانييم تیدهگه ی.

کتیبي چوارهم

شاعيريك له ناو زهريا

تاسمان ياريكهره و ئيمهش تنها داش.

ئهمه حه قيقه ته و مه جاز نيبه.

جتيگوركيتمان پي دهكات له سهر ته خته ی شه تره نج، به ناره زووی خوی

پاشانيش له بهردهم بيړی عهدهم غلمان دهكاتوه

عومهر خه يام

XXXV

له ئيواره يه كي قاوه يي رهنگ، له ناو باخچه يه كي په رږين دراو، ره شه خه لکيک دنالين. چوڼ باسكرقييل له نيو ټو هه موو ده موچاوه رهش داگه راوه بناسمه وه؟ پشتم به دره ختيکه وه دنيم و چاوه رپي ده کم. سه رنج ده ده م. له بهردهم زنجيکي رووناکدا ته خته بو شانؤنامه يه ک هله به ستراره. «روزی خوانه»، حيكايه تخوان و شيوه نکه ران، بانگه شه ی خواناسان ده که ن و داوای فرميسک و هاوار و خوئينان لي ده که ن.

پياويک له نيو تاريخاييه وه دهر ديت، به کيکه که خوی فيدای تازار کردوه. پيخواس و شانوپيل رووت، دوو گورزه زنجيريشي توند له ناو ههردوو دهستي گرتوه؛ به رهو تاسمان به رزي ده کاته وه و پاشان گرم دهيساويته ټملا و ټولای پشتي؛ زريزه کان لووسن و له پيسته که ده که ون و ده يژاکين، به لام به رگريش ده کات، سي جار و په نجا جار تاكو به که م په له خوین دهرده که ويت و خوئينيکي مه يله و رهش فيچقه ده کات و به شيوه يه كي ټه فسوونبه خشيش به پشتيا داده چوري. شانؤنامه ی تازار و نواندنيکي هه زار ساله ی دهرده سه ريبه.

له خودان زياتر گهرم داديت و له گه ل ههر زنجير وه شانديکيش دهنگيک به رز ده بيته وه که دوا به دواي خه لکه که وه لامي ده داته وه، زنجير وه شانديک

دووباره ده‌بیت‌هوه، حیکایه‌تخوان دهنگ به‌رزده‌کاته‌وه بۆ ئه‌وه‌ی زنجیر وه‌شان‌دنه‌که کپ کات. ئه‌کته‌ریک قووت ده‌بیت‌هوه و به‌شمشیر‌ه‌که‌ی هه‌ره‌شه‌ی له‌بینه‌ران ده‌کات و به‌روو گرژکردنه‌وه وا له‌خه‌لکی ده‌کات که تووره‌بن و جوین و نه‌علت بکه‌ن. پاشان چنگی به‌ردی تی ده‌گرن. زیاتر له‌سه‌ر ته‌خته‌ی شانۆکه نامینیت‌هوه و هه‌نده‌ش نابات قوربانیه‌که‌ی ده‌رده‌که‌وی. منیش نه‌متوانی خۆم بگرم و هاواریکم کرد. چونکه پیاوه‌که خۆی گه‌وزاندبووه سه‌ر عه‌رده‌که و سه‌ری لی ببووه‌وه.

زهنده‌قم چوو و ئاور له‌پاستۆره‌که ده‌ده‌مه‌وه، به‌ساردیی پیده‌که‌نی و پاشان ده‌چریتیته بنا گویم:

- ئه‌مه‌ فیلتیکی کۆنه، منالیک یا پیاویکی کورته‌بنه ده‌هین و سه‌ری به‌رخیکی لیکراوه، به‌سه‌روژیری دایده‌نین و مله‌لیکراوه‌که له‌سه‌ره‌ویه و خوینی لیوه‌ریچکه ده‌کات و پاشان چه‌رچه‌فیک کون ده‌کریت و ئه‌ملاو ئه‌ولای داده‌پۆشی. وه‌کو ده‌بیینی، موچرک به‌له‌شا ده‌هین.

مژ له‌سه‌بیل‌ه‌که‌ی ده‌دات. سه‌رلیکراوه‌که هه‌لده‌به‌زیت‌هوه و قه‌ده‌ریک خۆی له‌سه‌ر ته‌خته‌ی شانۆکه ده‌خوولیت‌هوه. پینش ئه‌وه‌ی شوین بۆ پیاویکی غه‌ریبی چاو به‌گریان چۆل کات.

باسکرڤیل!

جاریکی دیکه‌ش، به‌ته‌ماشاکردنیک سه‌رنجی پاستۆره‌که راده‌کیشم؛ به‌شپه‌یه‌کی ته‌لیسماوی برۆکانی هه‌لده‌ته‌کین.

له‌هه‌مووشی سه‌یرتر، هوارد جلویه‌رگی ئه‌مه‌ریکی له‌به‌ره و له‌شوینیکی به‌رزیش، له‌سه‌ر ته‌خته‌ی شانۆکه دانیشتووه و سه‌ره‌رای جه‌وه تراژیدییه‌که، ئه‌و پیده‌چن له‌ناو که‌شیکی کۆمیک دا‌بیت.

خه‌لکه‌که هاوار ده‌که‌ن و له‌خۆ ده‌ده‌ن و به‌هیچ شپه‌یه‌کیش، روخساریک نابینریت که تۆزقالتی دل‌خۆشی پتوه دیار بیت ته‌نها روخساری پاستۆره‌که نه‌بی که ده‌یه‌وی شتیکم بۆ روون کاته‌وه:

- هه‌میشه، له‌م تازییه و شپه‌نه‌دا، بیگانه‌یه‌که هه‌یه و به‌سه‌ر سورمانیشه‌وه به‌«پیاوچاک» ده‌دریت‌ه قه‌له‌م. وه‌کو ده‌گیرنه‌وه بالیۆزکی

فه‌ره‌نگی له‌کۆشکی ئه‌مه‌ویه‌کان ده‌بیت و به‌مردنی حوسه‌ین، شه‌هیدی مه‌زنی شیعه‌کان، دلگیر ده‌بیت و زۆر به‌گاله‌گاله‌وه نار‌ه‌زایی خۆی به‌رامبه‌ر به‌م تاوانه ده‌رده‌خات، ژبانی خۆی ده‌خاته مه‌ترسییه‌وه و له‌ناوی ده‌بن. بیگومان، هه‌میشه ئه‌ورووییه‌کیان ده‌ست ناکه‌ویت بۆ ئه‌وه‌ی له‌سه‌ر ته‌خته‌ی شانۆ دا‌ینین، زۆرجار تورکیک داده‌نین یا فارسییه‌که که ره‌نگ و رووی ئه‌وروویانی هه‌بیت. به‌لام له‌و کاته‌وه‌ی که باسکرڤیل له‌ته‌وریزه، بۆ ئه‌م رۆله هه‌میشه بانگی ئه‌و ده‌کریت، زۆر به‌جوانی ده‌وره‌که‌ی خۆی ده‌بینی. هه‌ر به‌راستیش ده‌گری!

ئا له‌م کاته‌دا، پیاوه شمشیر به‌ده‌سته‌که ده‌گریت‌هوه و شمشیر‌ه‌که‌ی له‌سه‌ر باسکرڤیل راده‌وشین. باسکرڤیل نقه له‌خۆی ده‌پری، به‌نووی شمشیر‌ه‌که‌ی شه‌په‌که‌ی فری ده‌دات، قژه زه‌رده‌که‌ی ده‌رده‌که‌وی که زۆر به‌پریکی به‌لای چه‌پا هه‌لی داوه‌ته‌وه و شه‌قه‌که‌ی ده‌رکه‌وتووه و پاشانیش، هیتاش وه‌کو ئۆتۆماتیک ده‌که‌ویت‌ه سه‌ر ئه‌ژنۆ و خۆی ده‌که‌وینیت‌ه سه‌ر عه‌رده‌که و تیشکیک ده‌موچاوه منالییه‌کی کۆسه رووناک ده‌کاته‌وه و روومه‌ته‌کانی فرمیسک ژاکاندویتی؛ به‌کیک ده‌ست درێژ ده‌کات و چنگی په‌ره‌ی گۆل فری ده‌داته سه‌ر جلویه‌رگه سیاکه‌ی.

ئیتتر گویم له‌خه‌لک نابیت، ته‌نها ته‌ماشای هاورییه‌که‌م ده‌که‌م، زۆر به‌پراپیه‌وه سه‌یری ئه‌و هه‌موو شته ده‌که‌م که روو ده‌ده‌ن. واش هه‌ست ده‌که‌م که ئه‌م تازییه‌یه‌ش کۆتایی نایه‌ت. به‌په‌له ده‌مه‌وی ده‌ستم لیبی گیر بیت.

دوای سه‌عاتیک، له‌به‌سه‌که یه‌کترمان بینیه‌وه و خه‌ریکی خواردنی شو‌ربایه‌که بووین که ده‌نکه هه‌ناری تیا‌بوو. پاستۆره‌که ده‌پوات و ئیمه به‌ته‌نها ده‌مینین‌هوه. بیده‌نگیه‌کی سه‌غله‌تکه‌رمان له‌نیوان بوو. چاوه‌کانی باسکرڤیل هیتستا هه‌ر سوور بوون.

- ورده ورده رۆحی رۆژئاواییه‌که‌م دیت‌هوه به‌ر، به‌زده‌خه‌نه‌یه‌کی شکسته‌وه داوای لی‌بووردنی لی کردم.

- وه‌ختت زۆره هیتستا له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌دا‌ین.

کۆکه‌یه‌کی کرد و قاپه شۆرباکه‌ی به‌ره‌و ده‌می نزیك کرده‌وه و دیسانه‌وه به‌بێده‌نگی پام.

پاشان به‌زه‌حمه‌تییه‌که‌وه:

- کاتیك هاتمه‌ ئهم ولاته، له‌وه‌ تێ نه‌ده‌گه‌یشتم كه‌ ئهم پیاوه‌ كه‌ ته‌ و ریشدارانه‌ بۆ وا به‌تاسه‌وه‌ بۆ یه‌كێك ده‌گرین كه‌ پێش هه‌زار و دووسه‌د ساڵ له‌مه‌وپێش به‌ناهه‌ق كوژرابیت. ئیستا تیده‌گه‌م. ئه‌گه‌ر بێت و فارسه‌كان له‌ رابردوو بژین، ئه‌وه‌ چونكه‌ رابردوو نیشتمانی ئه‌وانه‌، له‌به‌رئه‌وه‌ی بۆ ئه‌وان ئیستا ناوچه‌یه‌کی غه‌ریبه‌ و هه‌ست ده‌كهن خاوه‌ن هه‌یج شتیك نین كه‌ سه‌ر به‌ئیستایان بێت. هه‌موو شتیك كه‌ بۆ ئیمه‌ سه‌مبۆلی ژبانی هاوچه‌رخ هه‌بیت، بلا‌وبوونه‌وه‌ی نازادی بێت بۆ ئینسان، بۆ ئه‌وان ده‌بیتته‌ سه‌مبۆلی داگیرکردن له‌لایه‌ن بێگانه‌وه‌: جاده‌ و بان ه‌ی رووسیا‌یه‌؛ هێلی شه‌مه‌نه‌فه‌ر و ته‌له‌گراف و بانق ه‌ی ئینگلته‌ران، پۆست ه‌ی نه‌مسا - هه‌نگارییه‌...

- ئه‌ی زانست و په‌روه‌رده‌، ئه‌ویش ه‌ی مسیۆ باسكرفیلی به‌عسه‌ی پریستییره‌كاني ئه‌مه‌ریكایه‌.

- زۆر راسته‌. خه‌لكی ته‌وریز چییان له‌ پێش ماوه‌؟ یا ئه‌وته‌ مناله‌كانيان ده‌نیرنه‌ ئه‌و قوتابخانه‌ ته‌قلیدیانه‌ی كه‌ بۆ ماوه‌ی ده‌ ساڵ هه‌مان رسته‌ ده‌جوون كه‌ پێش دوانزه‌ سه‌ده‌ بابوایا پیرانیان هه‌مان رسته‌یان ده‌جووه‌وه‌، یا ئه‌وته‌ ده‌نیرنه‌ لای من و وه‌كو مناله‌ ئه‌مه‌ریکیه‌كان فیری زانست و زانیاری ده‌بن، به‌لام له‌ژێر ئالایه‌کی ئه‌ستیره‌دار و خاچتیك. قوتابییه‌كاني باشترین قوتابیان لێ ده‌رده‌چیت و گه‌لێ زیره‌کیان لێ ده‌رده‌چیت و بۆ ولاته‌که‌یان گه‌لێکیش سوودبه‌خش ده‌بن، به‌لام وا بکرتیت كه‌ ئه‌وانی دیکه‌ به‌مورته‌دیان نه‌چوین؟ هه‌ر له‌ هه‌فته‌ی یه‌که‌مه‌وه‌، ئهم پرسیاره‌م له‌ خو‌ ده‌کرد و تا له‌و تازییه‌ی كه‌ بینیت، وه‌لام چنگ كه‌وت.

(خۆم تیکه‌لی جه‌ماوه‌ر کرد و ناله‌ و فوغان له‌ ده‌ورمدا به‌رز ده‌بووه‌وه‌. به‌سه‌رنجدانی ئه‌و ده‌موچاوه‌ گریابویه‌نه‌ و ویرانبوونه‌ و به‌روانیی ئه‌و چاوه‌ ترساوانه‌ و ئه‌بله‌قبووانه‌ و تکاکه‌رانه‌، هه‌موو که‌سای و به‌دبه‌ختی ولاتی

فارسم خوتنده‌وه‌، که‌سانیکن به‌جلویه‌رگی هه‌لاسه‌لابووه‌وه‌ و له‌ناو تازییه‌ی بێ کۆتاییدا ده‌ژین. بێ ئه‌وه‌ی درکی پێ بکه‌م، فرمیسیک به‌چاوانما ده‌هاتنه‌ خواره‌وه‌. خه‌لكه‌که‌ هه‌ستیان به‌مه‌ کرد، سه‌یریان ده‌کردم و پیتی هه‌لچوون و به‌ره‌و ته‌خته‌ی شانۆکه‌ پالیان پێوه‌نام و رۆلی بالیۆزی فه‌ره‌نگیان پێ سپاردم. بۆ رۆژی دواییش، دایک و باوکی قوتابییه‌کانم سه‌ریان لیدام؛ به‌وه‌ دلخۆش بوون كه‌ له‌ مه‌ودوا گله‌یی ئه‌وه‌یان لێ ناکرتیت و ده‌توانن وه‌لامی ئه‌و که‌سانه‌ش بده‌نه‌وه‌ که‌ ره‌خنه‌یان لێ ده‌گرن، چونکه‌ مناله‌كانيان بۆ قوتابخانه‌ی به‌عسه‌که‌ ده‌نیرن: «من کورده‌که‌م ناردۆته‌ لای ئه‌و موعه‌لیمه‌ی كه‌ بۆ ئیمام حوسین گریاوه‌.» چه‌ند مه‌لایه‌ک به‌مه‌ دلگیر بوون، رووبه‌روو بوونه‌وه‌یان له‌گه‌ل مندا په‌یوه‌ندی به‌سه‌رکه‌وتنی منه‌وه‌ هه‌بوو، چه‌ز ده‌كهن كه‌ بێگانه‌كان به‌بێگانه‌كان بکه‌ن).

له‌ هه‌لسوکه‌وته‌که‌ی چاکتر تیده‌گه‌یشتم، به‌لام گومانم هه‌ر نه‌ره‌وییه‌وه‌:

- که‌واته‌ به‌نیه‌سه‌ت منه‌وه‌، گرفته‌كاني ولاتی فارس به‌وه‌ چاره‌سه‌ر ده‌کرتیت كه‌ خو‌ت تیکه‌لی ئاهونا له‌ی ئه‌وانه‌ بکه‌ی كه‌ شیوه‌ن ده‌کهن!

- من ئه‌مه‌ نالیم. گریان راجیتته‌ی نییه‌. نه‌ لیزانینیکیشه‌. کردیه‌کی په‌تی و ساده‌یه‌ و جیبی به‌زه‌بی هاتنه‌وه‌یه‌. نابیت زۆر له‌ خو‌ت بکه‌یت بۆ ئه‌وه‌ی فرمیسیک بریژی. تاقه‌ شتی گرینگ ئه‌وه‌یه‌ که‌ به‌چاوێکی سووکه‌وه‌ ته‌ماشای تراژیدیای خه‌لكی تر نه‌کرتیت. کاتیك بینیمیان ده‌گریم و بینیمیان که‌ کارێ بێ موبالاتی که‌سیکی خاریجیم فریادا و یه‌کسه‌ر هاتنه‌ لام به‌له‌هجه‌یه‌کی نه‌ینی نامیزه‌وه‌ پێیان وتم كه‌ ئهم گریانه‌ سوودی نییه‌ و ولاتی فارس پتیوستی به‌گریانی زیاتر نییه‌ و چاکترین شت كه‌ تۆ بتوانی پیشکه‌شمانی بکه‌یت، ئه‌وه‌یه‌ که‌ مناله‌كاني ته‌وریز فیری عیلم و زانست بکه‌یت.

- قسه‌ی چه‌کیمانه‌. منیش ده‌مویست هه‌ر هه‌مان شت پێ بلیم.

- به‌لام ئه‌گه‌ر به‌هاتبایه‌ نه‌گریامایه‌ ئه‌وه‌ هه‌ر توخنیشم نه‌ده‌که‌وتن بۆ ئه‌وه‌ی قسه‌م له‌گه‌ل بکه‌ن. ئه‌گه‌ر به‌گریانه‌وه‌ نه‌یان بینیمایه‌، قه‌د بواری ئه‌وه‌یان نه‌ده‌دامی که‌ به‌ شا بلیم کابرایه‌کی گه‌نیوه‌ و پیاوه‌ ئایینییه‌کانی

ته ورتیزیش زۆر لهو چاکتر نین!

- که واته تۆ ئەمەت له سینفا وتوو؟

- بەلێ، ئەمەم وت، لاوه ئەمەریکییه بێ ریش و سمیلە که، موعەلیمیکی بچوو ک قوتابخانە ی بە عەسە ی پرسیستیرەکان، دژی تاج و عەمامە وەستام و قوتابییه کانیشم حەقیان بە من دا، دایک و باوکیشیان دیسانە وە لایەنگیری میان کرد. تەنھا پیاوانی ئایینی نەبیت، لیم هەلگەزانه!

کاتیکیش بینی که می پەشوکا و دیارم، دلێ دامەوه:

- باسی خە یامیشم بۆ کوران کرد و ئەوەشم پێیان وت که ملیۆنەها ئەمەریکی و ئەوروپی بە دیار ئەو کتیبەوه خەو دەچیتە چاویان و چواربەکانی قیستزۆرێ لدم پێ ئەزەر کردن بۆ رۆژی دواییش، باپەرەیه ک هاتە لام و زۆری له لا دلگێربوو که کورەزاکە ی ئەو چواربەیه ی بۆ خۆتندبووه و پیتی وتم: «ئیمەش هەروەها رێز و حورمەتی زۆرمان بۆ شاعیرانی ئەمەریکایی هەیه!» بێگومان، نەیدەتوانی ناوی تاقە شاعیرێکیش بەنیتتەوه، بەلام ئەمە گرینگ نییه، ئەوەی گرینگە، ئەو دەبویست تەعبیر لەو پێزانینە بکات و جۆرە شانازی کردنیکیش بێت. بەداخیشەوه، هەموو دایک و باوکان بەهەمان شێوە رەت فیعلیان نەبوو، یەکیک لەوانە هاتە لام و شکایەتی دەکرد. بەرامبەر بەپاستۆرە که ئەمە ی وتبوو: «خە یام سیامەستیک و خوانە ناسیک بوو!» منیش وەلامم دایەوه: «کاتیکی که تۆ ئەمە دلێی، تۆ ئیھانە ی خە یام ناکەیت، بەلکو بەبالای مەستیوونی خوانە ناسیا هەلگەدە ی!» پاستۆرە که هەر وەخت بوو بتاسی.

هوارد هەروەکو منالیک پیکەنی. چاکبوون نازانی چیبە و ساوتیلکە یه.

- که واته تۆ زۆر بە دلخۆشییه وه پێ لەسەر گشت ئەو خەتایانە دەنیی که ئاراستەت دەکریت! هەروەها خۆتیش بە «رۆلەکانی ئادەم» دەزانی؟

- پاستۆرە که ئەمەشی پێ وتی؟ ئینتیباعی ئەوەم هەیه که بە تێرۆتەسەلی باسی منیشتان کردیبت.

- تەنھا شتی هاوبەش هەبیت له بەینمان تۆی.

- هیچت لێ ناشارمەوه، زەمیرم وەکو هەناسە ی منالیک تازە زاو بێ گەردە. دوو مانگیک دەبی، پیاویک هاتە لام. زل و سمیلدار، بەلام شەرمەن، داوا ی ئەوە ی لێ کردم که ئایا دەتوانم لەو یانە یه ی که ئەو ئەندام بوو، کۆنفرانسیک له بارە گای ئەنجوومەن بگێرم. لەسەر چ بابەتیک؟ قەد ناتوانی مەزەنە ی بکەیت. لەسەر بێردۆزە که ی داروین! لەو جەوه پر که فوکولییه ی سیاسە ته ی که ولاتی هیناوه ته جۆش، هەستم کرد که شتیکی عەنتیکە و سەرنجراکیش دەبیت. قبوولم کرد. هەر چ شتیکی لەمەر ئەو زانایه وه هەبوو خریم کردەوه، تیزی ئەوانە شم یە کئالا کردەوه که دژی داروین، هەستم کرد که بەو شێوه یه ی که باسم دەکرد که سانیک ی زۆری بێزار کردبوو، بەلام هۆلە که پرپوو و بە شێوه یه کی ئایینیانە ش گوێیان بۆم راگرتبوو. ئیتر لەو کاتە وه بە شدار ی کۆبوونە وه ی دیکە دەکەم و لەمەر بابەتی جیا وازیشە وه. بۆ فێربوون، هەست بە تینوتیبیه کی له راده بەدەر دەکەن. هەر بە گەرموگوربیه وه لایەنگیری دەستوور دەکەن. هەندێ جار دەجمە بارە گاکە یان و دوا هەوالم لەمەر تارانە وه پێ دەلێن. پتویستە تۆش بیاناسیت، ئەوانیش وەکو من و تۆ خەون بەهەمان دونیا وه دەبینن.

تیواران، له بازاره که ی ته وریتز دوکانی کهم ده کرتنه وه، به للام شه قامه کان قه له بالغن پیاوان له چواراهه کان کۆده بنه وه و ئه سکه مبیله له زهل دروستکراوه کان له ده وری نیرگیله کان بازنه ده به ستن که ورده ورده دوکه له که ی بۆنویه رامه جوراوجوره کان راو ده کات. به یخ ته ماشا کردنی دوو دلاییه وه، له کۆلانی که وه بۆ کۆلانی که دیکه بای ده دایه وه؛ جار ناجاری راده وه ستا بۆ ئه وه ی سلاو له باوکی قوتابییه ک بکات، منالان وازبان له یارییه کانیاں ده هینا و ریگایان بۆ ده کرده وه.

گه یشتینه بهر ده رگایه ک که ژهنگ خوارد بووی. هه و له کهم پالی پتوه نا، به باخچه یه کی پر داروده ون رت بووین، تا گه یشتینه خانوویه کی له گل دروستکراو، دوا ی هه وت ترپه، ده رگاکه جیره ی هات و کرایه وه سه ر ژوو ریکی فراوان که ریژی چرا له بنمیچه که گیر کرابوون، که بایه ک ترپه ترپی پی ده کردن. ئه و که سانه ی که له وئ بوون، پتده چوو راهاتیان؛ به للام من، هه ر زوو ئه و ئینتیباعه م له لا دروست بوو که له ناو قایغیکی شلوق دام. نه مده توانی له سه ر هیچ روخساریک بگیرسیمه وه، هه ستم ده کرد پیوستم به ویه که هه ر خیرا رابکشیم و بۆ چه ند ساتیک چاو داخه م. به للام پیشوازیکردن و به خیره اتن کۆتایی نه ده هات. بۆ ئه م چاوپیکه وتنه ی «رۆله کانی ئاده م»، باسکرقیل نه ناسراو نه بوو، به گه رموگورپییه وه چاوه رییان ده کرد، چونکه منیش له گه ل ئه و بووم، باوه شیکی گه رم و برایانه شیان له من دا، هه نده ی تر گه رموگور ده بوو کاتیکی هوارد هۆی سه ره کی هاتنی منی بۆ ولاتی فارس بۆ روون ده کردنه وه.

کاتیکی هه ستم کرد کاتی ئه وه هاتوه دانیشم و پشت بده مه وه به دیواره که، پیاویکی که له گه ت که له سه رووی هۆده که دانیشتبوو، هه لسا یه سه ریچ. عه بایه کی سپی به سه ر شانی شۆر کردبو وه و به و عه بایه وه زۆر دیار بوو، پتده چوو شه خسییه تیکی گرینگه ئه م کۆبوونه ویه بیته. به ره و من هات:

- بنیامین!

هه لسام و دوو هه نگاو چوومه پیتشه وه و چاوانم هه لگلتۆفی. فازیل! زۆر به حه په سانه وه با وه شمان له یه کتر دا.

بۆ ئه وه ی ئه م گه رموگورپییه روون کاته وه که خه سلته تی کاره کته ری ئه و نه بوو، رووی ده می کرده هه قاله کانی و وتی:

- مسیۆ له ساژ هاو ریپی سه ید جه ماله دین بو!

هه ر زوو، له میوانیکی تاییه ته وه بووم به هه یکه لیکی میژووی و یا ئه وه ته بوومه شتیکی موفه رک؛ ئیتر ته نها به ریژیکی راده به ده ره وه قسه بیان له گه ل ده کرم و ئه مه ش که می په شیوی ده کردم.

هواردم به فازیل ناساند - هه ر به ناو یه کترییان ده ناسی؛ سه ره رای ئه وه ی که شاری خۆیه تی، فازیل سالیکی ده بوو نه هاتبو وه ته وریتز. له لایه کی دیشه وه، وجودی ئه و، ئه و ئیواره یه، له ناو ئه و ژوو ره ی که دیواره کانی تامیسه که یان ده ره یان بوو، له نیوه ند ئه و چرایانه ی که له ترپه تریکردن نه ده وه ستان، شتیکی غه رب و جیتی پاراییش بوو. ئایا سه ره وکی په رله مانتاره دیوکراتییه کان نه بوو، کۆله گه ی شۆرش ده ستوری نه بوو؟ ئایا ئیستا کاتی ئه وه یه له پایته خت دوور که ویتته وه؟ ئه م پرسیارانه م لپی کرد. هه ستم کرد شه رم دایگرت. خۆ به فه ره نسی و به ده نگه ی زمیش قسه م کرد. سه ریکی خیرای ئه و که سانه ی کرد که له ملاو ئه ولای دانیشتبووون. پاشان، له جیاتی هه موو وه لایمیکیش، پتی وتم:

- له کوئ ده خه وی؟

- له کاروانسه راکه ی گه ره کی ئه رمه نییه کان.

- ئیمشه و دیم بۆ لات.

بۆ نیوه ی شه و بوو، له ژوو ره که ی من، بووینه شه ش که س. من و باسکرقیل و فازیل و سی براده ری تری ئه و، له بهر نه یینی پاراستن، ته نها هه ر به ناوی یه که میان پیشکه شی کردم.

- له باره گای ئه نجوومه ن ئه وه ت لی پرسیم چ ده که م لیتره و بۆچی له تاران نیم. چونکه ده ستور پایته ختی له ده ست چوو. نه متوانی به رامبه ر

میوانداریه تی منی نه کردوه.

به امانه وه پرسباری ئه وه م لیتی کرد:

- خو باسته کهش هه له باخچه ی بالیۆزخانه که ی ئه وان گیرا.

- ئه و کات ئینگلیزه کان وای بو ده چوون که کاریگه ری رووسه کان زۆر زۆره و به شتیکی ئه وتۆی بو ئه وانی له کیلگه که ی فارس نه هیشته وتوه؛ بوئه هانی ئیمه یان ددها بو ئه وه ی ناره زایی خو مان دهر پین، باخچه که ی خو یانمانیان بو کرده وه، وه کو ده وترینیش هه ر ئه وان فوتۆکۆپی وینه که ی مسیۆ نو سیان کردبوو. کاتیکیش بزوتنه وه که ی ئیمه ش سه رکه وت، له نده ن توانی له گه ل قه یسه ردا په یانی دابه شکردن مۆر بکات: ناوچه ی باکوور له ژیر دهستی رووسیا ده بیت و باشووریش شوینی راو و شکاری ئینگلیزه کان بیت. هه ر ئه و کاته ی که ئینگلیزه کان ئه وه یان ده سگیربوو که به وای که وتبون، ئیتر گوئیان بو دیموکراسییه تی ئیمه رانه گرت و ههروه کو بو قه یسه ر، ته نه ا زیانی تیا ده بینی و بوئه ئاواته خوازه له بنه وه هه لوه شیتته وه و له ناوچیت.

باسکر قیل ته قیبه وه:

- به چ هه قیک!

پیش ئه وه ی به سه رهاته که ی خو ی ته واوکات، فازیل پیکه نی نیکی باوکانه ی ئاراسته کرد:

- دوای هاتنه که ی دوو وه کیله که و په رله مانتاره کان وره یان رووخا. له توانیان نه بوو، له یه ک کاتدا به ره و رووی هه نده دوژمن بینه وه، شتیکی له وه چاکتریان نه دۆزیبه وه، جگه له وه ی دهردی خو یان به پانو ف بریژن. چه ند په رله مانتاریک به وه تا وانبار کران که گوايه ته زویرچی و ئه نارشیه و تاقه ئامانجیسی هه لگی رساندنی شه ره له نیوان ولاتی فارس و رووسیا. رۆژنامه نو سه که له گه ل من بو باره گای په رله مان هات، له نزیکه ئه و ده رگایه ی که ده چیتته هۆله گه وره که وه، له مه کته بیگ داینا، ئه مه شم زۆر به پیوست زانی بو ئه وه ی شه هاده تی خو ی بدات. ئیستاش، په رله مانتاره کان داوای ئه وه ده که ن بگیری ت و ته سلیمی بالیۆزه که ی

قه یسه ر بکری ت. پیشنیاریک به م بو نه یه وه کرا.

ئه و که سه ی له بهر ئیمه دژ به حکومه ته که ی خو ی راوه ستا، ئیستا ته سلیمی جه لاد ده کری ت! منیک که هه میسه له سه رخۆ و هیمنم، خو م پین نه گیرا و چومه سه ر ئه سکه میلیک، وه کو ئه هریه ن ده ستم به هاوار کرد: (سویند به و خاکه ده خو م که باو کمی گرتۆته خو ی، ئه گه ر بیت و ئه م پیا وه بگیری ت، کو بو نه وه به «رۆله کانی ئاده م» ده که م و ئه م په رله مانه له ناو خوین ده گه وزینم. ئه و که سه شی ده نگ بداته پیشنیاره که به زیندووی لیتره رزگاری نابیت!) ده یانتوانی سه سانه ی دیبلۆماسیم لی بسیننه وه و یه که سه ریش بگرن. نه یانوترا. کو بو نه وه که یان بو رۆژی دوایی داوخت. هه ر بو هه مان شه و پایته ختم جیهیشت و رووم کرده زیده که ی خو م و ئیمرۆش گه یشتمه جی. پانو فیشم له گه له، له ته وریره له شوینی خو ی شاردۆته وه، چاوه رپی ئه وه ده کات بو ولاتیکی بیگانه هه لبیت. قسه و باس دریره ی کیشا. هه نده ی نه برد سپیده ی دا و یه که م بانگی ش ده نگه دایه وه و ئیتر دونیا زوو رووناک بو وه وه. گفتوگۆمان ده کرد و هه زاره ها داها تووی ره شیشمان ده هینا یه به رچا و و جاریکی دیکه ش ده که وتینه وه قسه و له بهر ماندووییش نه مانده توانی واز له قسه بهینین. باسکر قیل باویشکی دا، سه یری سه عاته که ی مه چه کی کرد وه کو به دهم خه وه بیت، ئه وها رپی ده کرد و زۆر به تا و دهستی کرد به خوراندنی ملی:

- سه عات شه شه، شه ویکی سپیمان^(۱) برده سه ر! به چ روویه که وه به ره و رووی قوتابییه کانم بیمه وه؟ ئه ی ده بی پاستۆر چ بلیت کاتیکی ده مبینی ئا به م دره نگه ده گه ریمه وه؟

- ده توانی هه میسه ئه وه ی پین بلیتی که له گه ل ژنی کدا بویت!

به لām هوارد هه نده به زه وق دیار نه بوو تا پینیکه نی.

نامه وی باسی ریکه که وت بکه م، چونکه له م رووه ده جیبی نابیتته وه، به لām ده بی ئامازه بو ئه وه بکه م که ئه و کاته ی فازیل خه ربک بو له

(۱) «شه وی سپی» ته عبیریکی فه رهنسییه به مانای مانه وه دیت تا به ره به یان. (وه رگپر).

باسوخواسه که ی دهبووه، باسی راستی ئه و به لگانه ی ده کرد که پانوف به دهستی هینابوو، باسی ئه و کیشانه ی ده کرد که تووشی ئه م دیموکراسییه ساوایه هاتبوو، سه ره تای کۆدیتا به ک به رپوه بوو.

له هه قه تیشدا، هه ره کو دوا ی ماوه به ک پیم زانی، له ده ور به ری سه عات چواری به یانیدا، ئا له و چوار شه مه ی که ده که وه ته ۲۳ ی پووشپه ری ۱۹۰۸. به تالیونیک که له هه زار کۆزاک پیکهاتبوو، که رایید لیاکۆف سه رکرده ی ده کرد، به ره و به هارستان که وتنه ری، باره گای په ره له مان بوو که ده که وه ته ناوچه رگه ی تاران وه. باله خانه که گه مارۆ درا و هه موو ده ره که نیش کۆنترۆل کران. چهند ئه ندامیتی ئه نجوومه نی مه حله ی هه ست به بزوو تنه وه ی به تالیونه که ده کن، به هه لپه به ره و قوتابخانه که ی به رامبه ر ده چن که تازه به تازه ته له فۆنیان بو هاتبوو، بو ئه وه ی ته له فۆن بو په ره له مان تاره کان و چهند پیاویکی ئایینی دیموکراتخواز بکه ن وه کو ئایه تولا به هبه هانی و ئایه تولا ته باته بائی. پیش مه لا بانگدان، هه موو به ره و باره گای په ره له مان هاتن و بو ئه وه ی شه هاده تی ئه وه بدن و ئه وه ش روون بکه نه وه که تا چ راده به ک مانه وه ی ده ستووریان له لا گرینگه. شتیکی سه یر، کۆزاکه کان بواریان دانێ که تیپه ین. چونکه ته نها فرمانی ئه وه یان پی درابوو که نه یه لئ که س په ره له مان جیبه یتلی.

جه ماوه ری نارازی تا ده هات زیادی ده کرد. کاتی خۆره لاتن، بوونه چهند سه دیک، له وان هه چه ندین «رۆله کانی ئاده م» یان له گه لا بوو. به تفه نگه وه، به لام زه خیره یان که م بوو، هه ر که سه و شه ست فیشه کیکی پی ده بوو، به م چه ک و تفاقه وه، مومکین نه بوو به رگری له باره گاکه بکریت و نه شیان ویرا ئه م چه ک و تفاقه به کار به ین. له سه ر خانوو و له پشتی په نجه ره کانه وه سه نگه ریان لیدابوو، به لام نه یان ده زانی ده بی ئه وان ده سپیشخه ری له ته قه کردن بکه ن و به مه قه سا بخانه به ک بنینه وه یا ئه وه تا به شیوه به کی ئاسایش چاوه رپی ئه وه بکه ن که چۆن کۆده تابه که کۆتایی پی دیت.

ته نها هه ر ئه مه ش بوو، ببوو هۆی دوا که وتنی هیرشبردی کۆزاکه کان. لیاکۆف به ئه فسه ری رووس و فارسی ده ور درابوو، خه ریکی به رپوه بردنی له شکر و تۆپه کانی بوو، ئا له و رۆژده دا، شه ش تۆپ ده ژمه یردرا، له

هه موویان کوشنده تر له تۆپخانه دانابوو، بو چهند جاریک، رانیده که هاته سه ر هیللی به رگری، به لام ئه وان هه ی له وی بوون نه یان هیتت که «رۆله کانی ئاده م» ته قه بکه ن، چونکه له وه ده ترسان که قه یسه ر ئه مه بکاته به هانه به ک و ئیتر هه ر هه موو ولاتی فارس داگیر بکات.

له کاتی چیتته نگاو، فرمانی شالا و بردن درا. هه رچه نده به شیوه به کی ناره سمیش بوو، به لام شه ر شه ش هه وت سه عاتی خایاند. به موشا و ده ره به ک و یاریده دانیتی کۆر نازیانه، به رگری به کان توانیان سی تۆپ په ک خه ن.

ئه م قاره مانیه تیبه له بی هیواییه وه له دایک بوو. له گه ل که وتنی هه تاو، به یداعی سپی خۆ به ده سه ته وه دان له سه ر باله خانه ی یه که م په ره له مان له میترووی ولاتی فارس شه کایه وه. به لام، چهند ده قه به ک پیش، دوا ته قه، لیاکۆف فرمانی به پیاده کان دا که ده ست بکه نه وه به ته قه کردن. ئه مری قه یسه ر زۆر روون بوو: ناییت ته نها به له غوکردنه وه ی په ره له مان رازی بین، به لکو ده بی باله خانه که ش بروو خیندریت، بو ئه وه ی دانیش توانی تاران به که لاوه بی ببینن و بو هه مووانیش و بو هه تاهه تابه ش ببیته ده رسی.

هیتشتا شهر له پایتهخت کۆتایی نه هاتبوو، یه کهم رستی گولله باران له ته وریز دهستی پیکرد. چوو مه قوتابخانه کهی هوارد بو ئه وهی پیکه وه بچینه باره گاکه ی ئه نجوومه ن، بو ئه وهی له مال خزمیتی فازیل پیکه وه نانی نیوه رو بخۆین. هیتشتا به ته وای نه گه یشتبووینه کۆلانه پیتچاوپیتچه کانی ناو بازار، گویمان له ته قه بوو، پیتی ده چوو نزیك بئ.

به فزوولییبه که وه که غه شیمی پیتوه دیار بوو، به ره و ئه شوینه ههنگاو مان ده نا که دهنگی ته قه کانی لیتوه ده هات. له سه د مه تریکه وه، هه شاماتیك دیار بوو که نزیك ده بوونه وه: ته پوتۆز و دوکهل، جهنگه لی گورز و تفهنگ و مه شخهل له ده ست، گویمان له هاوار بوو که هه چی لی تینه ده گه یشتم، چونکه به ئازهری قسه ده کرا. باسکر فیل هه ولی ده دا شتیکی لی ته رجمه مه بکات: «مه رگ بو ده ستور! مه رگ بو په رله مان! مه رگ بو کافران! بژی شا!» ده یان هاوولاتی به راست و چه پدا غاریان ده دا. پیره مه یتر دیک گوریستیکی به دهسته وه بوو و بزنیکی تۆقوی راده کیشا. ژنیك ساتمه ی کرد؛ مناله که ی شه ش سالانه ده بوو نابوو، هه ولی ده دا راستی کاته وه و گرتی و به شه له شه له دهستی به غاردان کرده وه.

ئیمه ش به په له، ده مانویست بگه ینه ئه شوینه ی که په یمان تیا به ستیوو. له سه ر ریگا، کۆمه لی لاو خه ربک بوون سه نگه ریکیان لا ده دا، دوو کۆته ره داری که وتوو و به شتیوه یه کی تیکه لوی پیکه لی ته و او، میز و خشت و ئه سه که ببیل و سنوو و به رمیلی که وتیوو سه ر. ناسیمانیانه وه، هیتشتیان تیتپه رین و ئامۆزگاری ئه وه شیان کردین که خیرا تیتپه رین، چونکه «به ئیره دا تیده په رن»، «ده یانه وی ئاگر له م گه ره که به رده ن»، «سویندیان خواردوو که هه موو رو له کانی ئاده م سه رپرن».

له باره گاکه ی ئه نجوومه نیش، چل په نجا که س ده وریان له فازیل دابوو، ته نه ها ئه و چه کی له شان نه بوو. ئه ویش ده مانچه یه ک بوو، مانچه ره یکی نه مساو ی بوو، پیده چوو وه زیفه ی دیکه ی هه بیت له وه ی به مه و ئه وه بلتی تۆ له وی به و با ئه وه لوی بیت. هیتمن دیار بوو، راریبی که متر پیتوه

دیار بوو، هیتمن هه ره کو پیاویکی کردار، کاتیک چاوه روانی کۆتایی بیت. - ده سه برکه ن، ئه مه ی به نه بره یه ک وت که ره نگیتی کالی سه رفرازی پیتوه دیار بوو. بانۆف هه رچییه کی وت راست ده رچوو. راید لیاکو ف کودی تیا به که ی خۆی کرد و خۆشی به حوکمرانی عه سه که ری شاری تاران دانا و مه نعی ته جه ولیشی سه پاند. له م سه ره له به یانییه وه، ده رگای گه ران به دوا ی ده ستووریبه کان له سه ر گازه رای پشته، ئه مه ش چ له پایتهخت چ له شاره کانی دیکه. له ته وریزه وه ده س پیکرا.

هاوارد به حه په سانه وه:

- ئه مه هه نده زۆر رووی دا!

- قونسولی پروسیا به ته له گرام له م کودیتیا به ئاگادار کرایه وه و هه ر له م سه ره له به یانییه شه وه پیاوه ئایینییه کانی ته وریزی ئاگادار کرده وه. ئه مانیش پیاوانی خۆیان ئاگادار کرده وه بو ئه وه ی بو نیوه رو له ده قه چی، له گه ره کی وشتره وانان کۆبینه وه. ئا له ویتوه وه ئیتر به گشت شاره که یا بلا بوونه وه. سه ره تا به ره و مالی روژنامه نووسیکی هاو ریم رویشتن، عه لی مه شه ده ی، له ماله که ی خۆی رایان کیشت، سه ره رای قیژه و هاواری ژنه که ی و دایکی و هه ر له پیش ئه وان سه ریان بری و دهستی راستیان لی کرده وه و پاشان هه روا له ناو خۆینی خۆی جییان هیتشت. به لام مه ترسن، هه ر له م ئیواره وه، تۆله ی عه لی ده کریته وه.

دهنگی هه لی خه له تانندن، جارتیکی دیکه ویستی بیته وه سه ر دۆخی جارانی، پیش ئه وه ی ده ست به قسه بکاته وه، هه ناسه یه کی قوولی هه لکیشا:

- له به رئه وه ها تمه ته وریز چونکه ده زانم ئه م شاره به رگری له خۆی ده کات. ئیمه ئیستا پیمان له سه ر خاکیکه که هیتشتا سه ر به ده ستوره. له ئیستا وه به دوا وه ش، باره گای په رله مان لیره یه، باره گای حوکمه تی شه رعی. شه ریکی چاک روو ده دات، ده بیتن چۆنیش ده یبه ینه وه. دوام که ون!

ئیمه و ده دوانزه لایه نگیریش دوا ی که وتین. ئیمه ی به ره و باخچه که برد،

خولیتیکی به دهوری خانووه که یا دا، تاکو گه یشته په یژه یه که که تا بهرز ده بوو بیته وه، ئیتر له ناو چیتو و گه لا دا ون ده بوو. گه یشتینه سهر خانوو و تیپه رگه یه کی لیبوو و چند په یژه یه که چووینه خواره وه و ژووریتیکی دیوار ئه ستووری لی بوو، چند په نجه ره به کیش له ته نیشته یه که، دت وت بو شه رکردن دروست کراوه. فازیل داوای لی کردین که سهرتیکی له ژووره که بدهین: ده پروانیه ده رچه ی گه ره کیکی که زو ده گیری، به لام ئیستا له بهر سه نگره کان که س ناتوانی زه فیری پی به ریت. له پشته وهش، بیست که سیتک، ئه ژوتوبان له خاک گیر بوو و هه مووش تفه نگره کان بیان سوار.

فازیل دهستی کرد به قسه:

– خه لکی دیکه ش هه یه. هه موو بریاری شه رکردن بیان داوه. هه موو ده رچه و کۆلانه کان ده گرن. ئه گه ر شالا و به ره کان گه یشتن، ئه وه هه روه کو پیوست پی شوازی بیان لی ده کرت.

«شالا و بهر» هه روه کو ئه وه دی وت زۆر دوور نین. رهنگ بی له بهر ئه وه تاخیر بوو بیتن چونکه یه که دوو خانووی «رۆله کانی ئادهم» بیان له پیشه و ده بی بیسووتین، به لام چه که دانانین، هاواریان ده کرد و ته قه ش نزیک ده بووه وه.

له پرتکدا، موچرک به له شمانا هات. راسته لیره یین، راسته خو مان له پال ئه م دیواره دالده داوه، دیمه نی حه شاماتیکی جلّه وترازو و مه رگ مه رگیتی و رتیک و راست به ره وتوش دیت، رهنگ بی هه ره ترسناکترین ئه زموون بیت.

هه ر به غه ریزه، دهستم به چرپه کرد:

– چند ده بین؟

فازیل به ده نگی بهرز و روون، به وره وه وه لامی دامه وه:

– هه زار، کهم تا زۆر هه زار و پینج سه د که س ده بین.

هه روه کو فرمان بدات، دهستی کرده وه به قسه:

– ئیستاش نۆره ی ئیمه یه که بیان ترسینین.

به یاریده ده ره که ی وت که سهر و تفه نگرمان بداتی. له نیوان من و هوارد

که می به گالته نامیژه وه سهیری یه کترمان کرد؛ ئیمه به چاوتیکی ئه فسووناوی و قیزیها تنه وه وه سهیری ئه و نامیژه ساردانه مان ده کرد.

فازیل هه لی دایه وه:

– خو تان بده نه پال په نجه ره کان و ته قه له هه ر کیتی که بکه ن که نزیک ده بیته وه. من ده بی به جیتان بهیلم، موفاجه ئه یه کم بو ئه و به ره بریانه ئاماده کردوه!

هیشتا به ته واوی ده رنه چوو بوو، ته قوتوق دهستی پی کرد. باسی جهنگ کردن، رهنگ بی زیاده ویسه که بیت. شالا و به ره کان نزیک بوونه وه، هوزتیکی بی میتشک هاواری ده کرد و پیشه ره که بیان به ره وه سه نگره ره کان ده رۆیشت، هه ر به و ته گه رانه ده چون که بو راکردووان داده نرین. رۆله کانی ئادهم دهستیان به ته قه کرد. سه لیسه یه که. یه کیکی دیکه. ده که سیتک به ربوونه وه، ئه وانی دیکه کشانه وه، ته نها یه کیکیان نه بیت که توانی به سه ر ته گه ره کانا باز بدات و حه ره یه که له شی کون کرد. هاواری رۆح ده رچوو نیکی به دو او هه ات؛ سهیری لایه کی دیکه م کرد.

زۆره ی زۆری خویشاند او هه کان، به وریا بیسه وه له دو او هه مانه وه، ته نها به ده نگیکی نووساو، هه مان شایی و لوغانیان دووباره ده کرده وه: «مه رگ بو!» پاشان، کۆمه له خه لکیکی جارتیکی دیکه شالاویان بو سه نگره ره کان برد، ئه مجاره دیان که می به نیزامتر، واته به ته قه کرده وه به ره و به رگری که ره کان و به ره و په نجه ره کان، له کوپیه وه ته قه ده کرا. گولله یه که بهر ته ویلی کوریتیکی ئادهم که وت، ئه مه ش یه که م زیانی ئه و به ره یه بوو. سه لیسه ی هاوه له کانی یه که سه ر بهر ئه وانه ده که وتن که شالاویان ده برد.

شالاوه که شکستی هیتا، کشانه وه، جارتیکی دیکه بو ته گیر کردن گرت بوونه وه و به ده نگی بهرز قسه بیان ده کرد. بو شالاو بر دنیکی دیکه کۆبوونه وه، له و کاته ی که گرمه یه که گه ره که که ی هه ژاند. توپیک که وته ناوه راستی شالاو به ره کان، قه سا بخانه یه کی نایه وه و ئه وه ی به زیندو ویش مایه وه کشایه وه. به رگری که ره کان چه که کان بیان بهرز کرده وه و دهستیان به هاوار کرد: «مه شرووتی! مه شرووتی!» – واته ده ستوور! – ده یان ته رمی

راکشاو له ملاو ټولای سه نگره که که وتبون.

هوارد چرپاندى:

- چه که که من هیشتا هر سارده، تهنه فیشه کیکیشم نه ته قاند. ټی
تو؟

- منیش.

سهری نه ناسراو ټیک بکه ویتته بهر نیشانه که و دست به په لاپیتکه که یا
بنیم بو ټه وهی بیکوژم...

فازیل دواى چوند ساتیک دره نگر هاته وه. دلخوشه.

- موفاجه ټه که تان چون بینى؟ توپیکى کونى فهره نسى بو، بانژیکه،
ټه فسه ریکى له شکرى ټیمپریال پیتی فرؤشتین. له سهر خانوو دانراوه،
وهرن به ټی عجاب وه سهرى بکه ن! چوند رۆژیکى ټاینده، له مهیدانه
گه وره که ته ورپزی داده نین و له سهرى دنووسین: «ټه توپه بو
دهستوورى بو قوتار کردین!»

هستم کرد بو چونه که زیاده له پتویست گه شبینه، هر چه نده نه متوانی
ره تی ټه وه بده مه وه که له چوند ده قیه که سهر که و تیکى زورچاکى به دست
هینا، ټامانجه که زور روون بو: رزگار کردنى دوور گو که یه ک بو ټه وهی
لایه نگیره کانی دهستوور بتوانن کوینه وه و خوین پاریزن، به تاییه ت
بتوانن له مهر داهاتو وه بیریکه نه وه و بیریش له وه بکه نه وه ده بی چ بکه ن.
ټه گهر له و رۆژه شله ژاوهی مانگی پووشپه رمان وتایه که له و کولانه
پتچاوپتچانهی بازاره که ته ورپزه وه و به باوه شی تفهنگی له بیل و تاقه
توپیکیش که بانژی ناوه، ده توانین نازادی قه پینراوی ولاتی فارس
بگه رپینه وه، کی پروای پت ده کردین؟

ټا ټه مه بو که رووی دا، هره بیکه درترین که سیشمان ژبانى خوى فیدا
کرد.

XXXIX

رۆژى تاریکن له میژووی ولاته که ی خه یام. ټا ټه مه بو به ره به یانى
رۆژه لات؟ هر له ټیسفه هانه وه تاکو قه زوین، هر له شیرازه وه تاکو
همه دان، همه مان هاوار و همه مان دنگ له قورگی تاریکی سهدان، به لکو
هزاران که سه وه دهرده چی: «مهرگ بو! مهرگ بو!» بهرز ده بو وه. له مه
به دواوه بو ټه وهی باسی نازادی و دیوکراسی و عه داله ت بکه یت، ده بی
خوت بشاریته وه. داهاتو تهنه خه ونیکى یاساغ کراو بو، لایه نگرانی
دهستووریش له هممو کووچه یه کدا تووشی راوان هاتن، باره گاکانی
«رۆله کانی ټاده» تالان کران و کتیه کانیان پیشیلکران و ناگریان
تیه ردان. له هیچ شوپتیک، له سهرتاپای ولاتی فارسدا، نه توانرا
به ره ست بو قینی هله ژاوا دابنریت.

هر تهنه له ته ورپز. ټه ویش له شاره قاره مانه که، کاتیک که تهنه
رۆژیک به سهر کوده تایه شو مه که تیه پریبو، له و سی گه ره که بنه ره تیه یه
که شاره که لی پیکدیت، تهنه هر به کیکیان به رگری ده کرد، ټه ویش
گه ره کی میرخیز بو، که ده که و ته هره باکووری رۆژاواى بازاره که وه. ټا
له و شه وه دا، بیست سیبه که له لایه نگرانی دهستوور، به نویه، پاسه وانیشان
ده کرد بو ټه وهی بیپاریزن، له همه مان کاتیشدا، له باره گای ټه نجوومه ن،
فازیل له سهر نه خشه یه کی چرچولوچ، خه ریکى دیاری کردنى تیری
سهر که وتنى وه همی بو.

ټیمه ش ده دوانزه یه که ده بوین که زور به وریاییه وه سهرى هیتلی
پینوسه که یان ده کرد بو ټه وهی لانه دات که له همه مان کاتدا چرای ژووره که
تووشی جوولانه وهی ده کرد، په رله مانتار خوی راست کرده وه.

- دوزمن هیشتا له ژیر حه په سانى ټه و سه دمه یه یه که تووشیمان کرد. وا
هست ده کات ټیمه له وه به هیترترین که هین. که واته ده بی ټم هله
بقوزینه وه و به په له ناوچه که مان به رفران بکه یین. هه نده ش نابات شا
له شکر دهنرپته ته ورپز و چوند هه فته یه کی دیکه ده گنه ټیره. که واته ده بی
هر له ټیستاوه بو ټه و کاته هممو شاره که نازاد بکه یین. هر له شه وه وه،

دهست به شالاو بردن بکهین.

چه مایه ووه و هه موو سه ره کانی دی چه مانه ووه، سه ره قوت و سه ره دا پو شراو یا میتزه ره سه ره.

دیسانه ووه بو روونکردنه ووه، فازیله وتی:

له پریتکدا له رووباره که دههین و له دوو لاه له ناو بازاره که ووه و له ناو گوپرستانه که ووه شالاو به ره ووه قه لاکه دههین. پیش خوکره وتن، هی نیمه یه.

قه لاکه ده روژی ویست بو نه ووهی بگیری. هه شه قامیک شه روکوشتاریکی زوری ده ویست، به لام شه ره که به قازانجی نه وان کوتایی ده هات. چهنده «کورپکی نادهم» دهستیان به سه ره مه کته بی ته له گرافی هیندی - نه ورووی گرت، بهم جو ره توانیان په یوه ندییان له گهل تاران و شاره کانی دیکه بمین، هه روه ها ده یان توانی په یوه ندی به له نندن و بو مباحشه ووه بکهن. بو هه مان روژ، پولیسخانه یهک، به خو یان و دوشکه یه کی ماکسیم و سی سنووق فیشه که ووه هاتنه ریزیانه ووه. نه م سه ره که وتاننه پروای دانیشتنوانی به هیز ده کرد، پیر و لاه و ره یان ده هاتنه ووه بهر، به سه دان به ره و گه ره که نازادکراوه کان هه لپه یان ده کرد، هه ندی جاریش به چه که ووه. له چه ند هه فته یه کدا، دوژمن به ره ووه ده ورو به ری شاره که کشانه ووه. نه ووهی له ژیر دهستیان مابوه ووه، ده که وته باکووری روژ هه لاتی شاره که ووه، ناوچه یه ک که دانیشتنوانی کهم بوو که ده که وته نیوان گه ره کی و شتره وانه کان و ساحیب دیوانه ووه.

بو ناوه راستی مانگی گه لایژ، له شکر یک له موته ته ویعان دروست بوو، هه روه ها به پرتوه به رایه تبیه کی کاتی، هوارد لپرسراوی نازووقه ی پی درا. نیتر زوری زوری کاته که ی له ناو بازار بوو خه ربکی کوکرده ووهی نازووقه بوو و دوکانداره کان هه روه زبیه کی له راده به دریان پیشان دا. زور به باشی سه ری له پتوانی فارسی ده رده کرد.

پیتی ده وتم:

- ده بی لیره حوقه و کیلو له بیر خوت به ریتنه ووه. لیره جاو و میسقال و سیر و خه روار که باری گویدرین، لیره نا نه مانه ده یخوات.

ده ویست له و رووه ووه شتم فیکرات:

- پتوه ری به ره تبی جاوه که هه ر جاو یکیش بایی دنکه جو به کی قه له ووه، هه ر به تو یکله که یه ووه، به لام له م سه ره و نه و سه ری جو به که، هه ردوو نووکه تیژه که یان بریبت که هه ر به نووکه سمیل ده کهن.

منیش به قاقای پیکه نینه ووه:

- زور مه حکمه مه.

ماموستا که به چاو یکی ره خنه ووه سه ری قوتابیه که ی خوی کرد. بو نه ووهی ته می خوم بکه م، هه ستم کرد و پتویست ده کات نه ووهی پی رابگه ینم که گویم گرتبوو:

- که واته جاو بچوو کترین یه که ی پتوه ره.

هوارد وه لامی دایه ووه:

- نه خیر.

بی وچان سه ری کاغه زه نو سرا وده که ی به رده می خوی ده کرد:

- بارستایی دنکه جو به ک به قه دهر چه فتا دنکه خه رته له یا نه ووه تا به قه دهر بارستایی شه ش تاله مووی کلکی بارگیری که.

به م به راورد کردنه، باره که ی منیشی که می سووک کرد بووه ووه! له به ر نه ووهی له هجه ی مه حله ی نازانم، کاری من ته نها نه ووه بوو که له گهل بیگانه کانا په یوه ندی بکه م و باسی راو بو چون و نیازی فازیلیان بو روون بکه موه و هه ر ناگاداری ساغ و سه لامه تیان بم.

ده بی نه ووهش بزاین که ته وریز، تا کو دروست کردنی هیلتی شه مه نه فه ری ترانسقه و قاز و بیست سال پیش، ده روزه ی ولاتی فارس بوو، هه ر له و تاقه ده روزه یه ووه، کالا و که لوپه ل و بیرو باوه ر ده گه یشته ولات. چه ندین شه ربکی نه ورووی لقیان له وی هه بوو، وه کو شه ربکه نه لمانیه که ی مسیو مۆسینگ و مسیو شونیمان یا شه ربکی نه ناسراوی (۲) بازرگانی روژ هه لات، گه و ره ترین شه ربکی نه مساوی بوو. هه روه ها قونسول و به عسه ی پریسیبیتیره کان نه مه ربکی و چه ندین ریک خراوی دیکه ی لی بوو و

(۲) (Société anonyme): شریکه مغلّه، مخفیة الاسم. (وه رگتی).

بهراستی دلخوشیشم که تا له و کاتانه‌ی که شار ئابلوقه درا و کاتی ناخوش بینرا، هیچ بیتگانه‌یه که تووشی نه‌زیه‌ت نه‌هات.

برایه‌تییسه‌کی ئوخژنبه‌خش زال بوو. من نامه‌وی نه باسی خوم نه باسی باسکرڤیل و نه باسی پانوقیش بکه‌م، چونکه ئیمه خیرا خومان دایه پال بزوتنه‌وه‌که. ده‌مه‌وی لیره ستایشی کهسانی دیکه بکه‌م، وه‌کو مسیو مؤر په‌یامنیتری مانیشته‌ر گاردیان بوو که بی سئ و دوو چه‌کی هه‌لگرت و خوی دایه‌پال فازیل و له‌شه‌ر بریندار کرا، یا کاپتن نه‌ئزینیور که یارمه‌تی داین و گه‌لن گرفتگی لؤژیستیکی بۆ چاره‌سه‌رکردین و، هه‌روه‌ها له‌ریتگی بابه‌ته‌کانی نه‌و که له‌رؤژنامه‌ی ئاسیای فهره‌نسی بلاوده‌کرده‌وه، پاریس و به‌لکو هه‌موو دونیای هان دا بۆ نه‌وه‌ی هاوکاری نه‌م بزوتنه‌وه‌یه بکریت و ته‌وریزیش له‌هه‌ره‌شه‌به‌دناوه‌که رزگار کات. وجودی نه‌م بیتگانانه و چالاکی نواندنیان، بۆ هه‌ندیک، به‌تایبه‌تی بۆ پیاوانی ئایینی شاره‌که وه‌کو نه‌نجه‌تیک دژ به‌ده‌ستوورییه‌کان به‌کار ده‌هینرا. شتی وا ده‌وترا: «نه‌م نه‌ورووییه‌هه‌چیووچانه، نه‌م نه‌رمه‌نی و بابیانه و گاوری هه‌موو ناوچه‌یه‌ک». سه‌ره‌رای نه‌مه‌ش نه‌هالی به‌م پرؤپاگه‌ندانه‌ته‌ر نه‌ده‌بوون، زۆر به‌گه‌رموگوری ده‌وریان لئ دا‌بووین، هه‌ر پیاویک وه‌کو برا سه‌یر ده‌کرا و هه‌ر ژنیکیش وه‌کو خوشکیک یا وه‌کو دایکیک له‌قه‌له‌م ده‌درا.

ئایا پیوستیش به‌وه‌ده‌کات بلیم فارسه‌کان هه‌ر له‌رؤژی یه‌که‌مه‌وه، هاوکاری و هه‌روه‌زییه‌کی زۆر و عه‌فه‌وی به‌رگریکه‌ره‌کانیان کرد. سه‌ره‌تا ئازادیخوازه‌کانی ته‌وریز، پاشان گشت نه‌و په‌ناهه‌ندانه‌ی که به‌باوه‌ره‌وه‌شار و گونده‌کانیان جی هیشته‌بوو و هاتبوون خویان دا‌بووه‌ پال دوا سه‌نگه‌ری ده‌ستوورییه‌کان. نه‌مه‌ش رۆله‌کانی ئاده‌میشی گرتوه، له‌هه‌موو ناوچه‌کانی مه‌مله‌که‌ته‌وه‌به‌هه‌لپه‌ده‌هاتن و دا‌وای چه‌ک هه‌لگرتنیان ده‌کرد. هه‌روه‌ها چه‌ندین په‌رله‌مانتار و وه‌زیر و رۆژنامه‌نووسی تاران، توانیان له‌ده‌ستی نه‌و کوده‌تایه‌کوشنده‌ی که لیاکوژت فرمانی بۆ ده‌رکردبوو هه‌لبین و زۆرجار به‌هه‌ناسه‌پرکیتی تاساو و گومرا‌بوونه‌وه، به‌کو‌مه‌لی بچوک ده‌هاتن.

له‌و هه‌موو هاتنه‌ریزه‌وه، یه‌کیکیان له‌هه‌موویان به‌نرخته‌ره، نه‌ویش

هه‌لاتنی شیرین بوو که توانی ته‌حه‌دای نه‌و مه‌نع ته‌جه‌وله‌بکات و به‌سواری ئوتوموبیل به‌به‌رده‌م کوزاکه‌کانه‌وه‌بۆی ده‌رجیت و نه‌وانیش نه‌ویرن ده‌خلی بکه‌ن. ئوتوموبیله‌که‌ی به‌شیتوه‌یه‌کی عه‌جایه‌ب له‌لایه‌ن دانیشته‌وانه‌وه‌پیشوازی لئ کرا، سه‌ره‌رای هه‌مووشی شو‌فیره‌که‌ی خو‌شی خه‌لکی ته‌وریز بوو، یه‌کی بوو له‌و فارسه‌ده‌گمه‌نانه‌ی که بتوانن نه‌و ئوتوموبیلانه‌ی لیبخوین.

شیرین له‌کو‌شکیک دابه‌زی که به‌کار نه‌ده‌هات. نه‌و کو‌شکه‌ی که باپیره‌ی به‌و نیازه‌دروستی کردبوو که سالی جاریک سه‌ری لئ بدات، نه‌و پیره‌میترده‌ی که کوژرا. هه‌ر بۆ شه‌وی یه‌که‌م، هه‌ر وه‌کو نه‌فسانه‌بو‌مانی گی‌رپایه‌وه، شا تووشی دل هه‌لچوون ده‌بیت و نه‌ستیره‌ناسه‌کانیش ئامۆزگاری نه‌وه‌یان کرد که جاریکی دی پی نه‌خاته‌وه‌نه‌م کو‌شکه‌شو‌مه. سی سالیک ده‌بیت، که‌سی تیا نا‌ژئ؛ خه‌لکی به‌جۆره‌سامیکه‌وه‌به‌کو‌شکی به‌تال ناویان ده‌برد.

شیرین دو‌دلیی نه‌کرد که به‌سه‌ر نه‌م قه‌ده‌ره‌یا زال بیت و ئیتر شو‌ینی ئیقامه‌ته‌که‌ی ده‌که‌وته‌ناو‌جه‌رگه‌ی شاره‌وه. له‌ناو باخچه‌گه‌وره‌که‌ی، له‌و ناوچه‌فینکه‌ی ئیوارانی هاوین، سه‌رکرده‌ی به‌رگریکه‌ره‌کان ده‌هاتن و له‌وی کۆده‌بوونه‌وه، منیش زۆرجار له‌گه‌لیانا بووم.

پتده‌چوو شیرین به‌بینینی من دلخوش بیت، گشت نه‌و نامه‌گۆزینه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندییه‌کی قوولی له‌نیوان دروست کردبووین، که‌س بۆی نه‌بوو گومان له‌م په‌یوه‌ندییه‌بکات. بیتگومان، قه‌د دوو به‌دوو نه‌بووین، له‌هه‌ر کو‌بوونه‌وه‌یه‌ک، بۆ هه‌ر ژه‌میک ده‌بان که‌سی تری لئ بوو. بی وچان قسه‌مان ده‌کرد، هه‌ندئ جاریش گالته‌مان ده‌کرد، به‌لام به‌بۆ نه‌وه‌ی سنوور بشکینین. زۆر ئاشنایه‌تبی له‌ولاتی فارسدا قه‌د مومکین نیسه، ریز هه‌میشه‌زۆر زال و ته‌عبیره‌کانی ریزگرتنیش زۆر ئاشکران، کاتئ پرو ده‌کریته‌یه‌کیک بۆ نه‌وه‌ی قسه‌ی له‌گه‌ل بکریت، زۆرجار ده‌وتریت «نۆکه‌ری سیبه‌ری جه‌نابانم»، کاتیکیش له‌گه‌ل شازاده‌یه‌ک قسه‌ده‌کریت، نه‌وه سه‌ره‌تا عه‌رده‌که‌ماچ ده‌کریت، نه‌گه‌ر به‌کرده‌وه‌ش نه‌کریت، نه‌وه ته‌عبیری زۆر زه‌ق له‌و بواره‌به‌کاردیت.

ئەو ئىتوارە پر گىرمە و كىشە يە هات، پىنجشەمە بوو. زۆر بە تەواوى
۱۷ى رەزىرە بوو. چۆن لە يادەم دەچىت؟

بۆ ھەزاران ھۆى جىواز، گشت ھەقالە كانمان سەفەريان كەردبوو، منىش
لە گەل ئەوانەى كە مابوونەو روخسەتم وەرگرت. ئا لەو كاتەى كە گەيشتمە
موحەجەرەكەى دەرەو، ئەو دەم ھاتەو ياد كە جانتاكەم، كە بەو رايھاتبووم
كاغەزى گرېنگى تىبا ھەلگرم، لە بارەگاكە بەجى ھىشتوو. بۆيە
گەرمامەو، بەلام بەبى ئەو نيازەى كە شازادە بىينم؛ وامىش ھەست كەرد
بەمالتاوايى كەردنى ميوانەكان، ئىتر ئەو يىش لەوئى نەماو.

نەخىر. ھەر لەوئى بوو و بەتەنھا دانىشتبوو، لە ناوئەند بىست
ئەسكەمبىلى بەتال. پارا و دالغە بردبوو يەو. ھەر بەسە بىر كەردنى يەو چووم
و جانتاكەم ھەلگرت. شىرىن رەق رايو ستابوو، لە لاو دەمبىنى، بەھىچ
شيوە يەك ھەستى بەبوونى من نەكەرد. بە پىدەنگىيەكى قول. دانىشتەم و
تيم دەروانى. بەم ئىنتىباعە دوانزە سال گەرامە دواو و ھەردوو كامان، لە
ئەستەمبوول، لە سالۆنەكەى جەمالەدين بىنى. ھەر بەم شيوە يە دانىشتبوو،
لايەكىم لىو دياربوو، فۆتە يەكى شىن قزى داپوشىبوو و لايەكى قزى تاكو
لاى قاچەكانى ئەسكەمبىلەكە شۆر بىبوو. تەمەنى چەند سال دەبوو؟
حەقەدە؟ ھەژدە؟ ئەو كەسەى كە ئىمىرۆ تەمەنى سى سالە، ژنىكى ھىمن و
سەردار و كاملە. ھەر وەكو جاران زراف. زۆر ياش تەوانى تەحەمول بكات و
خۆى لە ژنانى ھاوچىنى خۆى دوورە پەرتىز بگرت: ئەوانەى دەسبەتال و
چلېسن، تا دوارۆژىش لەسەر تەختى سەرورەى دادەنیشن. ئايا شووى
كەرد، تەلاق درا يا بىئوژنە؟ لەو بارە يە قەد قسەمان نەكەردبوو.

ويستەم بەدەنگىكى پتەو و پر لە دلتىبايى پىيى بلىم: «ھەر لە
ئەستەمبوولەو خۆشەم دەوتى.» لىو كەنم تەتەلەيان كەرد و تووشى گەرزبوون
ھاتن و بەبى ئەوئى تەنھا دەنگىكىشيان لىو دەرجىت.

سەرەراى ئەوئى كە شىرىن، لەسەر خۆ بەرەو من ئاوى داىو. بەبى ھىچ
موفاجەئە يەك، ھەر وەكو ئەوئى نەروىشتىبىتم، نەھاتىبىتمەو، سەرنجى
دەدام. پارايى كەوتە تەماشاكەردنەكە يەو و ئىتر دەستى كەرد بە «تۆ»

بەكار ھىنان:

- بىر لە چى دەكەيتەو؟

وئەلامەكە لە لىو كەنمەو فېچقەى كەرد:

- لە تۆ. ھەر لە ئەستەمبوولەو تەو ورتىز.

زەردەخەنە يەك، رەنگ بى كەمى شلەژانى پىو دياربىت، بەلام ھىچ
تەگەرە يەك رىيى لى نەگرت و روخسارى گەشانەو. منىش ھىچم بۆ
نەمايەو لەو زياتر كە ئەو سىغە يە دووبارە بكەمەو كە ئىتر لە نىوانمان
و كە كۆدى يە كترناسىنەوئى لى ھاتبوو:

- چوزانىن، رەنگ بى رىگا كانمان يەك بگرنەو!

چەند خولەكىكى ياد كەردنەوئى بىدەنگ كاتى قوت داين. پاشان شىرىن
وتى:

- تارانم بەبى كىتېبەكە جى نەھىشت.

- كەشكۆلەكەى سەمەرقەند؟

- ھەمىشە لە تەنىشتەو لە تەنىشت دۆشەكەمە، قەد لە
خوئىدەنەوئى بىزار نابم، چوارىنەكانم ھەمووى ئەزىرە و ھەر وەھا گشت ئەو
بەسەرھاتەى كە لە پەراويزەكە نووسراونەتەو.

- لە پىناوى ئەوئى شەوئىك لە گەل ئەو كىتېبە بى دە سال لە ژيانى خۆم
خەرج دەكەم.

- شەوئىك لە ژيانى خۆم دەبەخشم.

ھەر ساتىك دواى ئەو، بەسەر روخسارى شىرىنا چەمامەو، لىومان
پىككەوتن، چاوەكانى داخراوون. پاشان ھىچ لە دەورمان و جوودى نەما
تەنھا گۆرانى ئەو زىكزىكانە نەبىت كە لەناو مېشكى قاوماندا دەنگى
دەدايەو. راموسان درتەزى خاياند، راموسانى ئاگرىن، راموسانى سالانى
دابردوو و شكاندنى ھەموو تەگەرەكان.

لە ترسى ئەوئى كە ميوانى دىكە نەيەن و خزمەتكارەكان لە پىكدا
دەرنەكەون، ھەلساين و منىش دواى كەوتم و بەدەرچە يەكدا تىپەرىن،
بەدەرگايەكى بچووك كە گومانى لى نەدەكرا. بەپەيزە يەكى خواروخىچدا،

بهره و نه پارتنامه که ی شای جاران سه رکه و تین که ئیستا کوره زا که ی تیا یا داده نیشخ، دوو لا دهر گای قورس داخران، ده سکیکی ئه ستور و ئیتر هه ر دووک به ته نیا ماینه وه. ئیتر ته وریز شار یک نه بوو دووره پهریز به نیهت جیهانه وه، جیهان بوو که دوور له ته وریز کرۆشکه ی ددها.

له سه ر دۆشه کبکی نایابی پر په رپه ره و گولینگ، باوه شم بو مه عشو و قه شاهانه که م کرده وه. به دهستی خۆم، هه موو گر تیه ک، هه موو دوگمه به کم ترازان، به قامکه کانم، به ناو له پم، به لپوه کانم، سه ر تا پای جهسته ییم به سه ر کرده وه، خۆی دابوو ده ست نه واز شه کانی منه وه، خۆی بو ماچه چه واز شه کانی من شل کردبوو و له چاوه داخراوه کانی شییه وه فرمی سکیکی گهرم داده چۆری.

بهره به یان، هیشتا لا په رده ی که شکۆله که م هه لئه دابوو وه. له سه ر تابووره یه ک دانرابوو، له لای رایه خه که وه، شیرینیش به رووتی خه و تبوو، سه ری نابوو سه ر مالم، مه مکه کانی شی به ته سه لی که و تبوو نه ئه ملاو ئه ولام، هیه شتییک له م دونیا یه نه یده توانی بیجوو لیتیتته وه. هه ناسه ی ئه و و عه تر و شه ویی ئه وم هه لده مزی، سه رنجی برژانگه کانیم ددها، بی سوود ده مویست مه زه نه ی ئه وه بکه م ده بی له ناو چ خه ونیکی به ختیارا بیت یا چ خه ویتیکی ناخوش موچرک به له شیا بهیتتی. کاتییک له خه و هه لسام، یه که م هه راوزه نای شار ده گه یشته لامان. ده بوایه هه ر خیرا خۆم ده ریا ز که م، به لئیم به خۆم دا شه وی داها تووم به عیشقی که شکۆله که ی خه یامه وه بیه مه سه ر.

XL

له کۆشکی به تال دهرچووم و شاننه کانم ده گووشی - هه رگیز به ره به یان له ته وریز گهرم نییه - ئا به و شیوه یه، به بی ئه وه ی له ریگایه کی قه دبر بگه ریم به ره و کاروانسه راکه هه نگاوم دهنه. هیه چ په له ی ئه وه م نه بوو که بگه م، پیویستم به بیر کردنه وه بوو، وروژانه که ی شه وی هیشتا تیا ما هیور نه بوته وه، وینه کانم ده هینا یه وه پیش چاو، جوولانه وه کان، ئه و وشانه ی که به چریه دهوتران، نه مده زانی ئایا به ختیارم یا نه. سه ره رای ئه مه ش ههستم به هیتمنییه کی رۆحیی ده کرد، به لام بی سوود، ههستم به خه تایه ک ده کرد که به هی ئه وانه ده چوو که به نه یتمنییه وه عیشق ده که ن. بیر کردنه وه ی جوو راو جوو دووباره ده بوونه وه، وینه ی واسواسی شه وانی ئه شکگرتن: «ئه ری دوا ی من، ده بی به زه رده خه نه وه نووستبی؟ ئایا په شیمان بوویته وه؟ ئه ری جاریکی دیکه بیبینمه وه، خۆی دوور ده گریت یا نزیک؟ ئه م ئیواره یه ده گه ریتمه وه و له دووتۆی چاوانییه وه له ئایینییک ده گه ریتم.»

له پریکدا، دهنگی تۆپییک دهنگی دایه وه. راوه ستام، گویم راگرت. ئایا بانژه تا قانه و ئازاکه مانه؟ بی دهنگییه ک، پاشان گولله بارانییک و جاریکی دیکه ش بیده نگی. به ههنگاوی خاوتر دهستم کرده وه به رویشتن، گویمیش قولاغ کردبوو. دهنگی ته قه و تۆقیکی ترهاته وه، پاشان گرمه ی سییه م. ئه مجاره یان سام دایگرتم؛ تۆپییک به ته نها بو ی نییه به م خیرایییه تۆپ بهاویترتی، رهنگ بی دوو تۆپ بن، یا زیاتر. دوو قۆمپاره که و تنه شه قامییک که زۆر لیمه وه دوور نه بوو. دهستم به غاردان کرد. به ره و قه لا غارم ددها.

دوا ی ماوه یه ک فازیله ئه وه ی بی وتم، به لام من گومانم لیتی ده کرد: ئه و هیزه ی که شا نارد بووی، دوینی شه و گه بشت. له گه ره کی پیوانی ئایینی شوین خویان کرده وه. پاشان هیزه کانی دیکه ش دوا به دوا ی هیزی یه که مه وه گه یشتنه جی. به هه موو ئاسۆدا بلا بوونه وه. گه مارۆدانی ته وریز دهستی پیکرد.

پیش ئه وه ی له شکره که به ره و ته وریز بکه ویتته ری، لیاکوژ، حوکمرانی

عهسکهری تاران و ئەندازیاری کودەتایەکه، ئەمەمی له خیتابەکهی وتبوو:
 (کۆزاکه جوامیرهکان، شا له مهترسیی دایه، ئەهالی تهوریز حاکمییهتی
 ڕهت دهکهنهوه و جاری شهریان لیداره، فشاری دهخهنه سهڕ بۆ ئەوهی دان
 بهدهستورا بنی. بهلام دهستور ئیمتیازهکانی ئیوه لهغو دهکاتهوه و
 بهتالیۆنهکهتان ههڵدهوهشیتتهوه. ئەگەر ئەوان سهڕکهون، ئەوه ژن و
 منالهکانی ئیوه برسییان دهبن. دهستور کوشندهترین دوژمنه. دهبن
 ههروهکو شیر بهرهو رووی ببنهوه و پشتی بدنه عهردا. کاتیکیش
 بالهخانهی پهڕلهمانتان رووخواند بوونه جیتی شانازی ههڕ ههموو دونیا.
 بهردهوام بن لهم کرده تهندهروسته و ههموو شارێکی یاخیبوو ویران کهن و
 پهیمانی ئەوهشتان دهدهمی که پاره و بهختهوهڕیمان لهلای حاکمانی رووس و
 ئیرانهوه بهسهرا دهڕژێ. ههموو زهنگینی تهوریز هی ئیویه و بکهونه
 خو!)

هاواری سان پیتتهرسبورگ و تاران و فسکهفسکی لهئندن ههڕ ههمان
 فرمانیان پیبوو: پیبوسته تهوریز ویران کری، شایانی نمونهبیترین سزایه.
 تهوریز بهزی، کهس نهیدهویرا باسی دهستور و پهڕلهمان و دیوکراسی
 بکات؛ جاریکی دیکهش ڕۆژهلات دهتوانی وهکو تهرم لینی ڕاکشی و
 بخهوی.

ئیتتر ههڕ ههموو دونیا، بۆ ماوهی چهند مانگییک سهیری ئەم زۆرانبازییه
 غهڕیب و دلتهزینه دهکات: ئا لهو کاتهی که نمونهی تهوریز خهڕیک بوو
 جۆشوخروشی دهخسته ههموو سووچیکێ ئیرانهوه و مهشخهلی بهرگری
 ههڵدهکرد، شاری تهوریز خۆی زۆر بهمهحکهمی دهوری درابوو. ئایا
 لایهنگرانی دهستور کاتی ئەوهیان دهبن ههلسنهوه و خوێان ڕێک بخهنهوه
 و چهک بگرنهوه دهست، پینش ئەوهی دواکونجیان بهسهرا نهرووخین؟

له سهڕماوهرزدا، سهڕکهوتنیکی مهزنیان بهدهست هینا: پاش بانگهوازی
 سهڕۆکی بهختیاریهکان، خالی شیرین، ئیسفههانی پایتهختی کۆن ڕاپهڕی
 و پهیمانی خۆی بۆ دهستور نوێ کردهوه و لایهنگری خۆی و ههروهزی
 خۆی بۆ تهوریز ئاشکرا کرد. کاتی دهنگوباس گهیشته شاره

گهمارۆدراوهکه، بوو بهگهورهترین خۆشی. بهدریژی شهوگار، بهبنی ئەوهی
 کهس وهپس بیت، ههڕ ههموو هاواریان دهکرد: «تهوریز و ئیسفههان،
 ههموو ولات ههلساوه!» بهلام، بۆ ڕۆژی دواپی، شالاویکی چڕ،
 بهرگریکهرانی ناچارکرد که چهندين سهنگهڕ، له باشوور و ڕۆژئاوا بهجی
 بهیتلن. تهنه ڕینگایهک مابوو که شاری تهوریزی بهدونیای دهروه گری
 دهدا، ئەویش ڕینگای باکوور بوو که دهچوه سهڕ سنووری رووسیا.

دوای سی ههفته و شاری رهشتیش ڕاپهڕی. ئەویش وهکو ئیسفههان
 حوکمرانی شای ڕهت کردهوه، دوای شهڕعییهتی دهستور و بهرگرییهکانی
 فازیلهوتن. خۆشییهکی دیکه له تهوریز. بهلام ههڕ له ههمان کات،
 گهمارۆی شار تهواو دهبوو، ڕینگای باکوور گیرا. ئیتتر نه نامه، نه پۆست
 نه ئازوقهش، ناگهن. کهواته پیبوستی دهکرد زۆر بهوردی جاریکی دیکه
 کیشهی خۆراک دابهشکردن ڕێک بخهڕتهوه، بۆ ئەوهی بتوانیت خواردن
 بدریتته دانیشتوانی شارهکه که دووسهده هزار کهسێک دهبوون.

له رهشهمه و خاکهلیوی ۱۹۰۹دا، پهیمانهستنی نوێ رووی دا. ناوچهی
 دهستووری ئیتتر گشت شارانی وهکو شیراز و ههمهدان و مهشههد و
 ئەستارداپاد و بهندهرعهباس و بوشهههری دهگرتهوه. له پارسییش،
 کۆمیتیهیک پیکهات بۆ بهرگریکردن له شاری تهوریز، دیولافوا ناویک که
 ڕۆژهلاتناسیکی گهوره بوو بهپتوهی دهبرد و سهڕۆکایهتی دهکرد؛ ههڕ
 ههمان هیماس له شاری لهئندهنیش بووژایهوه، ئەویش لهژێر سهڕکردایهتی
 لۆرد لامینگتون؛ له ههمووی گرینگتر پیاوه ئایینییه شیعیه گرینگهکان
 بوون که له شاری کهربهلای عیراقی عوسمانی دهژیان، زۆر بهئاشکرا و
 بهبنی پتچویه نا لایهنگیری خوێان بۆ دهستور بهیان کرد، بهمه مهلا
 کۆنهپهڕستهکانیان خسته لاره.

تهبریز سهردهکهوی.

بهلام تهوریز دهمری.

مومکین نییه بهرهو رووی گشت ئەم یاخیبوونه ببنهوه، بهرهو رووی ئەو
 ههموو ڕاپهڕینه، شا خۆی بهتاقه فیکهیهکهوه بهستبوو: دهبن چۆک

به تهریز دابدريت، سه رچاوهی خراپه يه. کاتيک ئه و ده که وئ، ئه وانی تر هه ره له خووه چوک ده ده ن. له جياتی ئه وهی که به شالا و بردن داگيري کات، دانيشتوانه که ی برسيی کرد.

سه ره رای کوپون به خشينه وه، نان دهيدا له که ميبی. له کو تايی خاکه ليو. چه ند که سيک مردن، به تاييه ت له نيو پيره ميتران و منالانی ساوا.

له رۆژنامه کانی پاريس و له ندهن و سان سترايبورگ، ده ست به نار ه زايی ده ر بپن و ره خنه گرتن له ده سه لات ه گه وره کان ده گيرا، ئه وه يان ده هيتا يه وه ياد که له شاری ته ور يزی ئابلوقه درا و چه ندين که سی خه لکی ئه و ولاتانه ی تيا ده ژئ و ژيانيشيان له مه ترسيی دايه، زايه له ی ئه م هه لويستانه مان له ريتگای ته له گرافه وه پچ ده گه يشت.

رۆژتيکیان فازيل بانگی کردم بۆ ئه وهی ئه مه م پچ رابگه يه ني:

- رووس و ئينگليزه کان ماوه يه کی دی، خه لکی خويان له شاری ته ور يزی ده ر ده که ون بۆ ئه وهی به ته وای و به يی ئه وهی نار ه زايی زۆری بکه ويته دوا. شاره که ته پخ ده کن. ئه مه ش به نيسبه ت ئيمه وه ليدانیکی گه وره ده بيت، ده مه وئ ئه وه شت پچ بلیم که من دژ به ده رکردن و قوتارکردنی بيگانه کان نيم. نامه وئ که سيک به زۆر ليره ميني.

ئه وه شی پچ سپاردم که بچم به وانی دیکه ی رابگه يه نم و چۆنيه تی ده رکردنيان بۆ خو ش بکريت.

يه کی له رووداوه هه ره دلگيره کان رووی دا. وه کو شايه ديکی خاوه ن ئيمتياز، يارمه تی ئه وهی دام که چا و له که ساسی ئينسان پيو شم.

ده ستم به سه ره ليدان کرد و يه که م سه ره دانيشم بۆ به عسه ی پريسبي تي رينه کان بو و، که ميکيش سل م له وه ده کرده وه که به رپوه به ره که ببينم و گوئ بۆ گله ييه کانی شل که م. ئه ويک که ژيرکردنی هواردی پچ راسپاردبووم، ئايا ره خنه ی ئه وه م لچ ناگريت که منيش هه مان رچه ی ئه وم هه لگرته وه؟ به واقيع، پيشوازيکردنه که ی ساردبوو و هه ره به ئاسته م ريزی پيوه دياربوو.

به لام کاتيک، هو ی ئه م ئيجرائاتانه ی خو مم بۆ روون کرده وه، به يی هيج

دوودلييه ک وه لامی دامه وه:

- من نارۆم. ئه گه ر بيت و ئيمکانی ئه وه بره خسي ت کاروانتيک ئاماده بکريت بۆ قوتارکردنی بيگانه کان، خو کاروانی دیکه ش ده کري ئاماده بکريت بۆ تازووقه هيتان و فريا که وتنی ئه م خه لکه.

بۆ ئه و هه لويسته سوپاسيم کرد و هه ستم کرد که بۆ چونه که ی له گه ل بيروبا و ره ئايينييه که و ئينسانيه که ی ها وجو تن. پاشان سه رم له سی مه حه لی بازرگانی دا که له و ناوه بوون، سه رم لپيان سورما، چونکه هه مان وه لاميان هه بوو. بازرگانه کانيش هه ره کو پاستوره که نيازبان نه بوو شار به جی به يتن. هه ره کو يه کی له ئيتالييه کان بۆ روون کرده وه:

- ئه گه ر بيت و ته ور يزی نا له م بارودوخه ناخوشه به جی به يتم، شه رم ده مگري جارتيکی تر بگه ريمه وه ئيره و ده ست به کار و کاسبی خو م بکه مه وه. که واته ده مي نمه وه. ره نگيشه، وجوودی من ليره فشار بخاته سه ر حکومه ته که م و به لکو شتيک بکه ن.

له هه مو جیگايه ک، هه ره کو ئه وهی په يمانيان له گه ل يه ک گو پي يته وه. گشت وه لامه کان، روون و ئاشکرا و بی گه رانه وه بوون. تا کو مسيو وه راتيسلاو، قونسول ی به ريتانی! تا کو کاربه ده ستانی قونسول ی رووسی، ته نها به ئيس تيسنا ی قونسول خو ی نه بيت، مسيو پاخي تانوف، هه مو وه لامه کانی نه خير بوون: «نارۆين!» ئه مه يان به حکومه ته حه په سا وه کانيان را گه ياند.

هه ره وه زي بيگانه کان، هي وای له ناو شاره که بوو ژانده وه. به لام بارودوخه که هه ره به ناسکی مایه وه. ۱۸ ی بانه مه ر، وه راتيسلاو ته له گرافتيکی بۆ له نده ن ليدا: «ئيمرو نان به ده گمه ن ده ست ده که ويت؛ سبه ينی، به زه حمه تتر.» ۱۹ ی بانه مه ر، نامه يه کی دیکه ی نار د: «بارودوخ زۆر شه ر، ليره باسی ئه وه ده کريت که دوا ته کان بده نه خو و گه مارۆدانه که بشکين.»

ئه و رۆژه ش به واقيع، کو بوونه وه يه ک له قه لا کرا. فازيل ئه وه ی را گه ياند که له شکری ده ستوور ييه کان له ره شته وه به ره و تاران که وتونه ته ری و

دهسه لاتى مهركهزى شلوقه و هه هه نده نابات هه رهس دههينى؛ ههه كه ميگه بهر گريگهردن بهسه بو ته وهى به چاوى خويمان ته وه بيهين چوون دهرووخينه سهه ريهك. به سهه رفرازي مهسه له كه مان كو تايي ديت. به لام هوارد، دوا به دواى ته وه دهستي به قسه كرد و ته وهى پي و تن كه دوكانه كان به تالان و خواردن و تازووقه ش دهست ناكه وي.

- ته نهها دوو ههفته چاوه ري كه ن، ته نهها دوو ههفته و بهس!

دهنگى فازيل تكاى پينه ديار بوو. به لام هوارد هيجى له دهست نه بوو:

- ستوكى تازووقه تاكو ئيمرؤى هينانين. ئيستنا، هيج شتپكمان نييه بيهينه خه لك. ههه هيج. له ماوهى دوو ههفته دا قه ده كه ويته ته هاليپه وه و ته ورپيش كاوه و ويران ده بيت. له م روژانهى دوايى ههشت سهه كه س له ناوچوون. له بهر برسسييه تى و چهندين نه خوشيش كه په يوه نديان به برسسييه تيبه وه هه بوو ته شه نه يان كرد.

- دوو ههفته و بهس! ته نهها ههه دوو ههفته! فازيل ته مهى دوو باره

كرده وه. ته نانهت ته گهه به برسسيه تيش بمينيته وه!

- تهى چى بكه ين؟ خو بدينه دهسته وه؟ ته م شه پوله هه ره وه زييهى كه له دهورى خويمان دروستمان كرد، تايا ههه وا به خو رايى له ناوى بدين؟ ريگايه كى ديكه مان له پيش نييه بو ته وهى بهرده و اميى بدينه خو؟

بهرده و اميى. بهرده و اميى. دوانزه كهسى توقبو، برسيتى و ماندوويه تى هانى بو هينان و مهستى كروون، ههروه ها مهستى سهه كه وتنيش كه وا له ژير دهستيانه و بي وچانيش هاجيسى بهرده و اميى دا يگرتوون.

هوارد وتى:

- رهنگ بي، چاره سهه ريگه بدوژر تيه وه...

هه موو ته ماشا كرده كان به رهه باسكرفيل وه ره ره خان.

- ده ره هيك بكه ينه موفاجه ته. ته گهه بيت و بتوانين دهست به سهه ته وه سه نكه ره دا بگرين - به په نجه تاماژهى بو خاليكى سهه نه خسه كه ده كرد - هيزه كانمان خويمان ده په ستنه ته وه درزه وه و بهم جوژه ده توانين په يوه ندى له گه ل ده ره وه دا چي بكه ن. تاكو ته وه ده مهى كه دوژمن خوى ده گريته وه و رهنگ

بي ناشتبي له بهر چاواند ابيت.

ههه خيرا دژ بهم پيلانه وه ستام؛ سهه كرده سهه ربازيه كانيش هه مان رايان هه بوو، ههه هه موويان، بي ئيستيسنا، ته م پيلانه يان به خودكوژى دايه قه له م. دوژمن چهنه ههنگاويك ليتمان وه دوور بوو، پينچ سهه مه تريك له خه تى ئيمه وه دوور بوو. ده بوايه ته وه ماوه يه بيهين، له سهه خاكيكى كاكي به كاكي، هه لزنينه سهه شورايه كى گليني پته وه و شوين به وان هه ش چو ل كه ين كه بهر گريى لي ده كه ن و پاشانيش خويمان له شو تى وا به هيز قايم بكه ين تاكو له دژه شالاو خويمان بياريزين. فازيل دوو دل بوو. به لكو سهه يري نه خسه كه شى نه ده كرد، له رووى دوور يه سياسيه كانى ته م پيلانه وه پرسيارى ده كرد. تايا ده توانين بهم پينه چهنه روژريك بيهينه وه؟ ده مه ته قى دريژهى خاياندا، گهه رموگور ده بوو. باسكرفيل پيى له سهه ر پيلانه كهى خوى داگرت، ته نجه تى بو ده هينايه وه. هه ندهى نه برد مو ر پشت گيريى كرد. په يامنيرى گارد يان، ته زمونه عه سه كه ريبه كانى هه لريژا، ته وهى دووپات كرده وه كه كردهى موفاجه ته، كار بگه ريبه كى ته واوى ده بي. فازيل بريارى ده ركرد.

- قه ناعه تم پيى نييه، به لام له بهر ته وهى پيلانتيكى ديكه مان له پيش نييه و ناتوانم بهر په رچى ته وهى هوارد بدينه وه، باشه.

بو روژى دوايى، كه ده كه وته ۲۰ يانه مهه ر، سهه عات ستي سهه ره له به يانى شالاو بردن دهستى پيكره. له سهه ته وه ريكه وتن ته گهه ر بيت و سهه عات پينچ، سهه نكه ره كه لادريت و عه مه ليا ته كان دهست پي بكرت، له گه لي سووچى به ره وه، بو ته وهى بو ار به دوژمن نه دريت كه دژه شالاو تاماده بكات. به لام ههه له دهقه كانى يه كه مه وه، ته م ته لاشه ساغ بو وه وه: ريگريكى ناگرين له بهرده م ته وان هى كه بو يه كه م جار ده رجوون قوت بو وه وه كه مو ر و باسكرفيل و شهست كه سيك كه خويمان هه لبرارد بوو، به ريژه ده چوو. وه كو پينه چوو، ته مه بو دوژمن به هيج جو ريك نه بو وه موفاجه ته. تايا سيخو ريك هه موو ته م زانيار ييان هى به دوژمن را گه ياندا؟ ناتوانين جهخت له سهه ته مه بكه ين، ته م ناوچه يه زور به مه حكه مى پاريزاو بوو، لياكوژ به يه كى له هه ره ته فسه ره دل سوژه كانى سپارد بوو.

ماقوول بوو، فازیل بریاری ئه‌وه‌ی ده‌رکرد که کۆتایی به‌عه‌مه‌لییاته‌که بهیتریت و ئیشاره‌ی ئه‌وه‌ی دا که بکشینه‌وه و جوړه‌کشانه‌ویه‌ک بیت که درتیه بخایه‌نیت؛ جه‌نگاوه‌ره‌کان هاتنه‌وه شوینی خوځان. مۆر و چه‌ندی دیکه‌ش بریندار بوون.

یه‌کیتک نه‌گه‌راپه‌وه. باسکرڅیل بوو. هه‌ر یه‌که‌م شه‌سته‌رپتیز ساردی کرده‌وه.

بۆ ماوه‌ی سێ رۆژ شاری ته‌ورپتیز له‌سه‌ر ئیقاعی پرسه‌ ده‌ژیا، پرسه‌ی نه‌پتی له‌ به‌عه‌سه‌ی پرتیسبیتیره‌کان، پرسه‌ی به‌گاله‌گال و که‌فوکول و شکستی له‌ گه‌ره‌کی رۆله‌کانی ئاده‌م. چاوه‌کانیان سوور هه‌لگه‌راو، ده‌ستم ده‌گوشین، زۆربه‌شیانم ناناسی و باوه‌شم بۆ هه‌موو که‌سیتک ده‌کرده‌وه.

له‌ناو قه‌له‌بالغی هاتوچۆی میوانه‌کان، قونسولی به‌ریتانیاش له‌وی بوو. برده‌مییه‌ لاوه.

- په‌نگبێ که‌مێ دلخۆشت بکا ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ت پێ بلیم که شه‌ش سه‌عات دوای مردنی هاوپییه‌که‌ت، نامه‌یه‌کم له‌ لنده‌نه‌وه پتیه‌گه‌شت، ئه‌وه‌یان پێ راگه‌یاندم که سه‌باره‌ت به‌شاری ته‌ورپتیز زله‌پتیه‌کان گه‌یشتنه‌ ریککه‌وتنیتک. باسکرڅیل که‌واته له‌ به‌لاش نه‌کوژرا. به‌عه‌سه‌یه‌ک به‌رپتیه‌یه و به‌ره‌و شار ده‌چن بۆ ئه‌وه‌ی رزگاری که‌ن و ئازوو‌قه‌ش بگه‌یه‌ننه‌ دانیشته‌وان. هه‌روه‌ها بۆ ئه‌وه‌ی بیگانه‌کان به‌سه‌لامه‌تی ده‌رکه‌ن.

- به‌عه‌سه‌ی رووسین؟

وراتیسلاو پتیه‌ی له‌سه‌ر داده‌نی:

- بێ گومان ته‌نها هه‌ر له‌م ده‌وره‌به‌ره له‌شکریان هه‌یه. به‌لام گه‌ره‌نتیان داوینت. پتیه‌ست ناکات لایه‌نگرانی ده‌ستور تووشی سه‌غله‌تی بێن و له‌شکری قه‌یسه‌ر دوای ئه‌وه‌ی کاروباری خۆی جیبه‌جێ ده‌کات، ده‌کشیته‌وه. پشت به‌تۆ ده‌به‌ستم بۆ ئه‌وه‌ی قه‌ناعه‌ت به‌فازیل بکه‌ی تا چه‌که‌کانیان دانین.

بۆچی قبوولم کرد؟ له‌به‌ر ماندوویی و شه‌که‌تی بوو؟ ئایا له‌به‌رئه‌وه‌ی،

هه‌روه‌ک فارسه‌کان، منیش خۆم ته‌سلیمی قه‌ده‌ر کرد؟ قه‌د ناره‌زایی خۆم ده‌رنه‌پری و قه‌ناعه‌تم به‌خۆم هینابوو که ئه‌م په‌یامه‌ په‌یامی خۆمه. به‌لام بریاری ئه‌وه‌م دا که هه‌روا به‌په‌له نه‌چمه‌ لای فازیل. ئه‌وه‌م به‌باش زانی که بۆ چه‌ند سه‌عاتیتک خۆم بدزمه‌وه. بچمه‌ لای شیرین.

دوای شه‌وی عیشقمان، ته‌نها له‌ناو جه‌ماعه‌ت ده‌مبینی. مه‌سه‌له‌ی گه‌مارۆکه، ئه‌تمۆسفیریتکی نوێی له‌ ته‌ورپتیز دروست کردبوو. وا هه‌ست ده‌کرا که له‌ هه‌موو سووچ و که‌لینیتک سیخورتیک و جاسووسی خۆی شارده‌توه‌وه. چه‌ک له‌ ده‌ستان به‌ناو شارا دین و ده‌چن ده‌ورییه‌ ده‌گپرن، چوونه‌ ژووره‌وه‌ی چه‌ند باله‌خانه‌یه‌کی قه‌ده‌غه‌ کرابوو. به‌رامبه‌ر به‌کۆشکه به‌تاله‌که، هه‌میشه شه‌ش سه‌وت پاسه‌وانی لێ بوو، به‌لکو هه‌ندێ جار زیاتریش. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ی هه‌میشه زۆر به‌گه‌رمییه‌وه پیتشوازییان لێ ده‌کردم و هه‌میشه به‌زه‌رده‌خه‌نه بوون، به‌لام وجودیان هه‌موو سه‌رلیدانیتکی نه‌پتی لێ قه‌ده‌غه ده‌کرم.

ئهو ئیواره‌یه، پاسه‌وانی له‌ هه‌موو سووچیتکی شارکه‌هه‌ خاوه‌ن بووه‌وه، توونیم خۆم بگه‌یه‌نمه‌ ژووره‌که‌ی شازاده. ده‌رگا که‌میتک کرابوووه؛ به‌ئه‌سه‌پایی پالم پتیه‌ی نا.

شیرین له‌سه‌ر رایه‌خه‌که دانیشته‌بوو و که‌شکۆله‌که‌ی به‌کراوه‌یی له‌سه‌ر کۆشی داناوو. چووم و خۆم خزانده ته‌نیشتییه‌وه، شانم له‌ شانی خزانده، که‌مه‌رم له‌ که‌مه‌ری خشانده. نه‌ ئه‌و نه‌ من، ئه‌و شه‌وه‌ جه‌زمان به‌نه‌وازش نه‌ده‌کرد، به‌جوړیتکی دیکه به‌کترمان خۆشووست، هه‌ردووک نغرو بووینه نیه‌وه‌مان کتیه‌وه. بووبوه‌ ده‌لیلی چاو و لێوم، شاره‌زای هه‌موو وشه‌کان بوو، شاره‌زای هه‌موو نیگاره‌کان بوو؛ بۆ منیش ئه‌مه به‌که‌م جارم بوو که‌شکۆله‌که‌ ببینم.

زۆر جار بۆی ته‌رجه‌مه‌ ده‌کردمه‌ فه‌ره‌نسی، به‌شپوازی خۆی، پارچه‌ شیعریک، به‌حیکمه‌تیک هه‌نده‌ پته‌و، به‌جوانییه‌کی هه‌نده له‌ ده‌ره‌وه‌ی زه‌من، ئه‌وه‌مانی له‌بیر ده‌برده‌وه که ئه‌م پارچه‌ شیعره هه‌شت سه‌د سالی به‌سه‌را تپیه‌ریوه و له‌ یه‌کن له‌ باخچه‌کانی نیشاپور یا ئیسفه‌هان یا

سه مه رقه ند نو سرا بیت...

بهره مردن، بالنده برینداره کان خویمان ده شاره وه.

ئاخاوتنی تووره، هی دلدانه وه، مۆنۆلۆگیککی کوشندهی شاعیریککی به زبو و مه زن.

ئاسایش بۆ ئینسان له ناو بیدهنگی تاریکیی ئه و - دیو.

ئاخاوتنی ئۆخژنبه خشیش، هی بی ئاگاییه کی بلند.

شهراب! با وه کو گۆنات ئال بیت

په شیمانیشم با وه ک گواره کانت سووک بن.

دوای ئه وهی ههر هه موو چوارینه کانم به دهنگ خوینده وه و سه رنجی ئیعبایشم به سه ر مینا تووره کان دا، گه راینه وه سه ره تای کتیبه که بۆ ئه وهی به سه رهاته کانی په راویزه که به سه رکه ینه وه. سه ره تا ئه وهی که قارتانی ئه رمه نی، نیوهی کتیبه کهی داگیر کردبوو، به هۆی ئه و په راویزه وه بوو ئه و شه وه شاره زای چیرۆکی ژبانی خه یام و جیهان و سی هاو پتیه کهی بووم. پاشانیش، بۆ هه ریه کییان سی لاپه ره یه ک ته رخان کرابوو، بۆ ئه و به سه رهاته تانهی که کتیبه خانه چیبه کهی هه له مووت، هی باوک و کوپ و کوپه زه که باسی چاره نووسی له راده به ده ری که شکۆله کهی تیا نوو سرا بوو، ههر له ئه و کاتهی که له مه ره قه ده ذری و کاریگه ری به سه ر هه شاشه کان و تاکو هاتنی مه غۆله کانیش باسی به سه رهاتهی هه شاشه کان ده کات.

شیرین دوا دپه رکانی بۆ خویندمه وه که خه ته کهی به باشی نه ده خوینرایه وه: «رۆژی پیش ئه وهی هه له مووت ویران کریت، هه له هاتم، گه رامه وه کرمان، گه رامه وه زیده کهی خۆم و که شکۆله کهی خه یامی نیشاپووری بی وینه شم له گه ل دابوو و پرپام دا بیشارمه وه و به و هیوا به ش که تاکو ئه و رۆژهی که ده ستیککی پی ده که وئێ که شایانی بیت، نه دۆزرتنه وه. له بهر ئه و هۆبه هه واله ی خودای ته عاله ی ده کم، ده لیله گه ر بیه وئێ و ریتگا ونکه ریشه گه ر بیه وئێ.»

پاشان میژوویه کی له سه ر بوو که ریتکه وتی ۱۴ ی خاکه لیتی ۱۲۵۷ بوو. خه یال بردمیبه وه.

- که شکۆل له سه ده ی سیانزه مه وه بیده نگ ده بیت، به خۆم وت، له سه ده ی نۆزه هه میش به دیاری ده دریته جه ماله دین. ده بی له و نیوانه چی رووی دابیت؟

شیرین هه لیدایه:

- وه نه وزیککی دریت. خه وشکاندنیککی دوو رو دریتی رۆژه له تانه. پاشانیش راجه له کانیک و خۆی له باوه شی دیوانه یه کی وه کو میرزا په زا ده دۆزیتنه وه. ئه ویش وه کو کتیبه خانه چیبه کهی هه له مووت خه لکی کرمان نه بوو؟ ئایا سه رت له وه سوپه مینه ی که پشتا و پشت بگاته وه سه ر یه کتیککی هه شاشی؟

شیرین هه لسه یه سه ری و چوو له سه ر تابووره یه ک به رامبه ر به ئا وینه شیوه هیلکه ییبه کهی دانیش و شانه یه کیشی به ده سه ته وه گرت، ده متوانی چه ندین سه عات به و شیوه یه دانیشم سه یری جوولانه وهی میه ره بانه کانی بازوو په رته کانی بکه م، به لام گه راندمه وه ناو ژبانیکی ئاساییه وه:

- پیویسته خۆت ئاماده بکه ی و برۆیت، خۆ نیازی ئه وه ت نییه یه کن به سه رمانا بیت.

راست بوو، رۆشنایی ده ره وه ژووره کهی ئاوه رشین کردبوو، په رده کانیشی زۆر بیگه رد بوون.

به جارسیبه کیشه وه پیم وت:

- راسته، وه خته گوئ نه ده مه سومعه ت.

به پتیکه نینه وه به ره و رووم هات.

- زۆر راسته، ئاگاداری سومعه ی خۆم، نامه وئێ له هه موو هه رتیمه کانی ولاتی فارس ئه وه دوو باره بکریتنه وه، بیگانه یه کی قۆز شه ویتک له لام مایه وه، به بی ئه وهی بی له وه بکاته وه جله کانی داکنی. خۆ ئیتیر که سی تر ئاشنا یه تیم ناکات!

دوای ئه وهی که شکۆله کهی خسته ناو سنووقیکه وه و ماچیککی لیتوه کانی مه حبویه که م کرد، پاشان له ده رچه یه که وه و به دوو ده رگایه تپه پریم، ئیتیر خۆم تیکه لی قه له بالغی شاری گه مارۆدراو کرد.

لهو هه موو كه سانهى كه لهو رۆژگار رهشانه مردن، بۆچى تهنها باسى باسكرفيلم كرد؟ بتيگومان، چونكه هاوړپتي و هاوولاتيتم بوو؟ له بهرته وهش باسكرفيل هيوای ديكهى نه بوو جگه له وهى كه ببيني چۆن ديموكراسى و نازادى لهو رۆژه لاته له دايك ده بى كه به نيسبته ته وه وه هاوړپتي ناموش بوو. تايا ههر له به لاش خوځى كرده قوربانى. تايا دواى ده سال، بيست سال، سده سالى دى، رۆژتاوا ئهم نمونه يه دپته وه ياد، تايا ولاتى فارسيس كرده وه كه دپته ياد؟ هه ز ناكمه خون به موه ببينم، ده ترسم له وهى غه مى ته كه سانه دامگرى كه له نيوان دوو جيهاندا ده زين، دوو جيهانى له هه مان كاتدا په يمانه خش، له هه مان كاتدا شكستبارى دهنپته وه.

به لى، به لام تهنها باسى تهو رووداوانه ده كه م كه دوا به دواى مردنى باسكرفيله وه روويان دا، ده توانم ئيديعاى ته وه بكمه كه بى سوود نه بوون. ولاته بيتگانان ته داخوليان كرد، ئابلوقه هه لگيرا، ئازووقه گه يشتن. تايا ته مه له ناوچه وانى هوارده وه بوو؟ رهنك بى ته م برپاره پيشتر درابيت، به لام مردنه كهى واى كرد كه كاروباره كان به په له ته نجام درين و شاره كه قوتاركرت و رزگاركرنى هه زاران هاوشارى نه خوشيش له ناوچه وانى ته وه بوو؟

گومان له وه ده كرى، هاتنه ژووره وهى له شكرى قه يسهر بو شارپكى گه مارو دراو به هيچ شيوه يه ك جىگاي دلخوشى نه بوو بو فابيل. هه ولى ته وه م دا كه پى له ته مرى واقع بگرى:

- ته هالى له بارودوخيكى وا نين كه بتوانم بهرگرى له خوځيان بكن، تاچه دياريش كه بتوانى پيشكه شيان بكهيت، تهنها ته وه به بتوانى له برسيتى رزگاربان بكهيت، ته م تهركهت ده كه وپته سه رشان، چونكه ته م ميلله ته ليقه ومان و نازارى زورى ديوه.

- له پيناوى ته وهى بكه وينه ژير به زيبى نيكولاى قه يسهر وه، پاريزه رى عهرشى شاهه نشايى، وا ده مانگه ده جهنگين!

- رووسه كان به ته نها نين، هه موو كوومه لگاي نيونه ته واپه تى له گه ليانه و هه موو هاوړپتيان شيمان، له سه رتاپاي جيهاندا ئافه رين بو ده سپيشخه ريبه كى وا ده كهن. ره تكدنه وه، دريژدان به جهنگ، ته وه ماناي ته وه ده گه به ني كه هه موو تهو پشتيوانى و لايه نگرى به ده وه مان له كيس ده چى.

- له حاله تيكدا كه سه ركه وتن دوو بست ليمان وه دووره، خو ته سليم بكه ين و چهك دانپين!

- ته وه تو وه لامى من ده دپته وه، يا بانگاشه ي چاره نووس ده كهى؟ فابيل وه كو فيشه كه شپته ي لپهات، له ته ماشا كرده كه يه وه، هه ستم به رخنه ي بى كو تايى ده كرد.

- ته ورتيز شايانى ته م هه موو ملكه چيبه نييه!
- هيچ له ده ستى منا نييه، هيچ له ده ستى تو شا نييه، كاتى وا هه يه هه موو برپاره كان خراپن، ده بى ته ويان هه لبرتيرى كه په شيمانى كه م ترى ليوه دپته ته نجام!

هه ستم كرد هيمن بو وه وه و به قوولى ده ستى به بپر كرده وه كرد.

- ده بى چاره نووسى هاوړپتيانم چ بيت؟

- ئينگليزه كان گه رهنه نتي ئاسايشيان ده دن.

- تهى چه كه كانمان؟

- هه ر كه سه و ده توانى چه كى خو لايبت، ماله كان ناپشكن، تهنها ته و مالانه نه بيت كه ته قه ليوه ده كرى. به لام چه كه قورسه كان ده بى خر كرتنه وه.

پى ناچوو هه ست به ته نيائى بكات.

- تهى باشه سبه ينى كى قه يسهر ناچار ده كات له شكره كهى بکشينپته وه؟

- بو ته ميان ده بى په نا به خوا ببه ستين!

- له پرپتكدا بو وپته رۆژه لاتى!

پيوست بوو فابيلت بناسيبا به بو ته و بزاني كه دركاندى وشه ي

روژهللات شتیک نه بوو بۆ ستایشکردن. به تایبته بهو لچ خوارکردنه وهی له کاتی ناوبردنی وشه که کردی. ههستم به ناچاری کرد که ده بی تکتیکه که بگۆرم؛ بهه ناسه به کی قوول هه لکیشانه وه. هه لسامه سه ر پئی.

- بیگومان هه قته، من به هینانه وهی نه نجهت به هه له دا چوو بووم، ده رۆم به قونسلی به ریتانیا ده لیم که نه متوانی قه ناعه تی پئی به یم، پاشان ده گه ریمه وه هه تا ناخیر له حزه له گه لت ده بم.

فازیل قوولی گرتم.

- من به هیچ شتیک خه تابارتم نه کردوه و پیشنیاره که تیشم رهت نه کردوه.

- پیشنیاره که ی من؟ من ته نهها پیشنیاری ئینگلیزه کانت بۆ ده گوازمه وه و جه ختم له سه ر نه وهش کرد له کیبه وه هاتوه.

- هیمن به روه و لیم تیبگه! نه وهش ده زانم که توانای نه وهم نیبه ری له رووسه کان بگرم بۆ نه وهی نه یه نه ناو ته ورته وه، نه وهش ده زانم نه گه ر بیت و بۆ تو زقالتیکیش به ره پریان بده مه وه، هه موو خه لکه که به گژما ده چن، نه وان ته نهها چاوه رپی نه وه ده کهن که رزگاریان بیت، به چ شتیه به ک بیت، نه وه گرینگ نیبه. نه وهش ده زانم کو تایی به گه مارۆدانه که، به زینی شا ده گه یه نی.

- ئایا ئامانجی تو هه ر نه مه نه بوو؟

- نه خیر، بزانه! توانای نه وهم هه یه قین له شا هه لگرم، به لام من دژ بهو خه بات ناکه م. زال بوون به سه ر زۆرداریک دوا ئامانج نیبه، من خه بات بۆ نه وه ده که م فارسه کان هۆشیاریی نه وه په یدا بکهن که ئینسانانه ئازادن، هه روه کو لیره دووباره ی ده که یه نه وه، رۆله ی ئاده من، بریایان به خو یان بیت، بریایان به هیزی خو یان بیت و له جیهاندا شو تینیکیان هه بیت. من نه مه م ده ویست. خه لکی نه م شاره چوونه ژیر رکیفی شا و پیاوانی ئایینیان رهت کرده وه، ته حه دای ده سه لاته گه وره کانیان کرد، له هه موو شو تینیکیش زۆر به دل نه وه هه سته هه ره وه زیی و هاوکاریان تیا ده بوو ژایه وه. خه لکی

ته ورته وهخت بوو جه نگه که به سه نه وه، به لام نه یانه تیشته نه م جه نگه به ریتته وه، له نمونه ی وا ده ترسن، ده یانه وی ئیهانه ی کهن، ده یانه وی نه م میلله ته به که رامه ته، کرنوش بۆ سه ریازی قه یسه ر بیات بۆ نه وهی پاروویه ک نانی چنگ که ویت. تو که به ئازادی له ولاتیکی ئازاد ژباوی، ده بی له مه تیبگه ی.

هیشتم چهند ساتیکی قورس تیبهرن، پیش نه وهی مه خسه دی خو م روون که مه وه:

- نه ی باشه چۆن ده ته وی وه لامی قونسلی به ریتانیا بده مه وه؟

فازیل بزه به کی درۆزانه ی کرد:

- پئی بلتی هه ست به دل خو شیبی ده که م که داوای په ناهه ندیتی له جه نابی مه عالییان بکه م.

پتویستم به هه ندی کات هه بوو بۆ نه وهی له وه تیبگه م غه می فازیل تا چ راده به ک جیی خو ی بوو. چونکه، به شتیه به کی راسته وخۆ، رووداوه کان سلکردنه وهی فازیلیان به درۆ ده خسته وه. ته نهها چهند رۆژتیک له قونسولی به ریتانی مایه وه. هه ر خیرا، مسیو وراتسیلاو، هه ر به ئوتومبیله که ی خو ی به ناو رووسه کانا گه یان دیبه لیواره کانی قه زوین. ئیتر ده یتوانی خو ی بگه یه نیتته له شکری ده ستوریه به کان که دوا ی چاوه روانیه به کی زۆر ئاماده ی نه وه بوون که به ره و تاران بکه ونه ری.

له راستیدا، تا نه وکاته ی که ته ورته هه ره شه ی لی ده کرا، شا هتیبکی مامناو ندی له ژیر ده سته بوو بۆ په واندنه وهی دوژمنان، بهو هیزه شه وه توانای نه وهی هه بوو ترس و له رز به خاته ریزیانیه وه و ئیحتیویان بکات. هه ر به هه لگی رانی ئابلوقه، هاو رتیانی فازیل له هاتو چۆ کردنیاندا، هه ستیان به ئازادی کرد، هه ر بی خو خه ریک کردن خو یان بۆ نه وه ئاماده کرد که به ره و پایته خت بکه ونه ری. له شکره که یان دوو قۆله بوون، به شیکیان له باکووره ده هات، له قه زوینه وه، به شه که ی دیکه ش له باشووره وه، له ئیسفه هانه وه. له شکره که ی باشوور، له عه شیره ته کانی به ختیار ی پیکهاتبوون و قومیان له ۲۳ ی پوشه پر داگیر کرد. دوا ی چهند رۆژتیک،

کرد، بۆ ئه‌وه‌ی له‌گه‌ڵ مسیو سمیرنۆف، که وه‌سی تاییه‌تی بوو، خه‌ڵکه‌که به «بژی شا» پیتشه‌وازییان لیتی کرد. ئه‌م بژی بژییه هه‌ر له هه‌مان گه‌روهوه ده‌رده‌چوون که دوینی هه‌وازیان ده‌کرد: «مه‌رگ بۆ شا!»

ئینگلیز و پروسه‌کان به‌لاغیکی هه‌و به‌شیان بلاوکرده‌وه و تیا یا داوایان له ده‌ستوورییه‌کان کرد که کۆتایی به‌م شالاو بردنه به‌یتن و له‌گه‌ڵیاندا ریکه‌وتنیک بکه‌ن. ئه‌گینا ئه‌م دوو زله‌تیه ناچار موداخه‌له بکه‌ن. به‌لام فازیل و هه‌وارپیه‌کانی هه‌روه‌کو ئه‌وه‌ی نه‌بایان بچ نه‌باران، خۆیان گورجتر کرد: ۹ی گه‌لاوێژ هه‌ردوو له‌شکر له‌ نزیک دیواره‌کانی تاران په‌کیان گرت. ۱۳ی گه‌لاوێژ، دوو هه‌زار چه‌کدار له‌ ده‌روازه‌که‌ی باکووری رۆژه‌لات که زۆر به‌مه‌حکه‌می پاسه‌وانی نه‌ده‌کرا و له‌پیش چاوی واقورماوی په‌یامنیتری تان^(۱) هه‌ر نزیک بالیۆزخانه‌که‌ی فه‌رنسا، خۆیان کرده پایته‌ختا. ته‌نها لیاکوژ هه‌ولتی به‌رگر بکردنی دا. خۆی و سی سه‌د چه‌کدار و چه‌ند کۆنه‌تۆپیک و کرۆزۆیه‌ک^(۲) که تۆپی به‌خیرا هه‌لده‌دا، توانیان کۆنتروۆلی چه‌ندین گه‌ره‌کی ناو شار بکه‌ن. شه‌ر و کوشتاریکی زۆر تا کو ۱۹ی گه‌لاوێژ درێژه‌ی خایاند.

ئا له‌و رۆژه‌دا له‌ سه‌عات هه‌شت و نیوی به‌یانی، شا و پینج سه‌د سه‌رباز و داموده‌سته، به‌شپوهیه‌کی زۆر ره‌سمی چوونه قونسلی پرووسیاوه و داوای دالده‌دانیان کرد. ئه‌م کرده‌وه‌یه به‌ده‌سه‌ر داری عه‌رش له‌ قه‌له‌م درا. سه‌رکرده‌ی کۆزاکه‌کان ته‌نها ریکای له‌به‌رده‌م ما بێت، ئه‌وه‌بوو که چه‌ک دانین. سویندیشی خوارد که ئیتر له‌مه به‌دواوه گۆتپرایه‌لی ده‌ستوور ده‌بیت و خزمه‌تی سه‌رکه‌وتوان بکات. به‌مه‌رجی که لیواکه‌ی هه‌لنه‌وه‌شپنرته‌وه. ئه‌م په‌یمان به‌شیان زۆر به‌ئاشکرا پێ په‌وا بینی.

شایه‌کی نوێ ده‌سنیشان کرا، کوری دووهمی شا بوو ته‌مه‌نی دوانزه‌ ساڵ ده‌بوو؛ به‌گۆتیه‌ی شیرینیش، که هه‌ر له‌ بێشکه‌وه ده‌یناسی، ده‌ی وت هه‌رزه‌کاریکی هه‌ستدار و ناسکیله‌یه، نه‌ توندپه‌وه و هه‌یج خراپه‌شی لێ ناوه‌شپته‌وه. کاتییک، رۆژنیک دوای شه‌ر و کوشتار، به‌پایته‌ختا گوزه‌ری

(۱) مه‌به‌ست له‌ رۆژنامه‌ی (Temps) ی فه‌رنسییه. (وه‌رگێڕ).

(۲) (Creusot) ناوی ناوچه‌یه‌که له‌ فه‌رنسا (Saône - et - Loire) هه‌روه‌ها ناوی کارگه‌یه‌کیش بوو که مه‌کینه‌ی شه‌مه‌نه‌فه‌ر و تۆپی شه‌ر و ده‌بابه‌ی... دروست ده‌کرد. (وه‌رگێڕ).

شا لاوه که له ناو خه لکی روخساریکی چاک و شاهانه ی پیشان ددها و به زیاده روایی زرده خه نهی ده کرد و به دهسته سپیکه لانه که شی سلای له ره عیبیه که ی ده کرد. به لام کاتیک له کوشک ببوایه، سه غله تیبیه کی زوری بو دوروبه ره که ی خوی دروست ده کرد. به توندی له باوه شی دایک و باوکی دوور خرایه وه، بی وچان ده گریا هر ئه م هاوینه هه ولی ئه وهی دا هه لیت و بگه پیتسه وه لای دایک و باوکی. گیرا، ویستی خوی به بنمیچی کوشکه که وه هه لوسا. زو و پیتی گه یشتن و پرگاریان کرد. ئه م روودا وه غه مگینه کار بگه ربیه کی سوود به خشی کرده سهری: له دلله پراو کتیه که ی رزگاری بو، ئیتر به ریکو پیکو رولی حوکمرانیکی ده ستوری ده بیینی.

دهسه لاتنی راسته قینه به دهستی فازیل و هاو رتیه کانیه وه بو. به پاکسازیه کی گورج ده رگایان بو چه رختیکی نوئ خسته سهریشت: شه ش لایه نگیری نیزامی کون ئیعدام کران، دووانیان دوو پیای نی یینی گرینگی شاری ته ورتیز بوون که دژایه تیبیه کی ته وای روله کانی ئاده میان ده کرد، به کتیک تریشیان شیخ فه زلووللا نووری بوو. ئه میان، به وه تاوانبار کرا که بریاری ئه و کوشترانه ی ده رکر دووه سالیک دوی کوده تاکه ی رووی دابوو؛ به به شداری بیکردنی کوشتن تاوانبار کرا و بریاری کوشتنه که ی له لایه ن دهسه لاتنی شیعه وه ته سدیق کرا. گومانیش له وه نه ده کرا که ئه م دهسه لاته به هایه کی ره مزیی هه بوو: نووری فتوای ئه وهی ده رکر دوو که ده ستور بیدعه یه. له ۳۱ ی گه لاویژ و له مهیدانی توپخانه، به رامبه ر به جه ماوهر له قه ناره درا. پیش ئه وهی بشمری، گوايه ئه مه ی چرپاندووه: «من کونه په رست نیم!» پاشان رووی کرد بووه لایه نگیره کانی که تاکو تووک له ناو جه ماوهره که بوو، و تبووی که ده ستور دژی ئایینه و ده بی دوا بریاری له چنگ دابیت.

به لام کاری به که می رژی می نوئ ئه وه بوو که بینایه ی په رله مان دروست بکاته وه: باله خانه که له نیو که لاوه که ی خویه وه هه لسا یه وه سهر پی و هه لباردن ریک خرایه وه. ۱۵ ی سه رماوهرز، به شیوه یه کی ره سمی شای لاو،

به م وشانه دووه م مه جلیس له میژووی فارسدا ده کاته وه:

(به ناوی خودا، هه ر ئه وه ئازادی ده به خشی و له ژیر چاودیری نیامی زه مان، کونگره ی نیشتمانی نیستیشاری به دلخوشی و له ژیر چاکترین بارودوخ دا.

پیشکه وتنی روشن فیکری و پیشکه وتنی عه قلییه ت گوران به ئه رک ده زانتی، ئه م گوران هه له هه لومه رجیکو زور سه ختدا هاته دی، به لام ولاتی فارس له وه تیگه یشت که له قوناعه کانی ژیاندا، بوحرانی جوړا و جوړ دینه ری، ئیمرۆش ئه م میلله ته ئاواته به دیهاتووه که ی خوی ده بیینی. دلشمان به وه خوشه که سهرنجی ئه وه ده دریت میلله ت پالپشتیی له حکومته ی پیشکه وتوخواز ده کات و ئه ویش خه ریکه ئاسایش و باوهر به خویون بو هاو نیشتمانان ده گه رتیتیه وه.

بو ئه وه ی پرۆده ی چاکسازیی به رقه رار کړیت، له سه ر حکومت و په رله مان ئه وه پیویسته که گرینگی بدرتیه دامه زاندنی ده ولت، به تاییه ت دارایی گشتیی، ئه ویش به گویره ی ئه و یاسا و ده ستورانه ی که له هه موو ولاتی شارستان به رچا و ده خن.

له خودا ده پار تیبیه وه که بیته چاوساغ بو هه نگا وه کانی نوینه ری نیشتمان و شه رف و سه ره خویی و به ختیار ی به خشیته ولاتی فارس.)
ئا له و پرۆده دا، تارانیه کان دلخوش بوون، مه سیره به خیا بانه کانا تیده په ری، له چوار راهه کان گورانی ده و ترا، شیعر ده هونرایه وه، ده قه کانی هه رچونیک بوونایه، سه رواکانی به «ده ستور» و «دیوکراسی» و «ئازادی» کوتایی ده هات، دوکانداره کان نقل و شه ره تیان ده به شییه وه، ده یان رۆژنامه که له زه مانی ئینقلابه که ون بوو بوون، جاریکو دی به چاپی تاییه ت که وتنه وه ناو بازار.

هه ر به راشکانی شه و، ئاگر بارانی ده ستکرد ئاسمانی شاری رووناک کرده وه. له باخچه ی به هارستان ئه سکه مپیل ریز کران. له سه ر کوشکی شه رافه تیش، دیبلوماسییه کان ئه ندامانی حکومت ته نو تیه که، په رله مانتاره کان، پیوانی ئایینی، نه قابه ی کاسبکارانی ناو بازار،

هه موو کۆبوونهوه. چه ندين هاوړتي باسکرڅيليشى لى بوو، من ريزى پيشه وهم پى ږهوا بينرا؛ نه سکه مبيله کهى من ههر راسته وخو له پشته وهى نه سکه مبيله کهى فازيله وه بوو. تهره قه و فيشه کهى دهنگدار له هه موو لايه کدا ده ته قبنه وه، ئاسمانيش ده ماو دهم روښن ده بووه وه، ږهنگدانه وهى تيشک ده که و ته سهر روخسار و به ره و سهر چاوهى ږووناکيه که ئاوړ ده درايه وه و پاشان به زه ده خه نهى منالانه ده کرا. له ده ره وهش، ږوله کانى ئادهم، بى وچان هه مان شايى و لوغانيان دووباره ده کرده وه.

نازانم چ دهنگيک، چ هاوارتيک هواردى خسته وه بيرم. گه لى شايستهى نه وه بوو که له م ئاههنگه دا به شدار بيت! ههر له هه مان کاتدا فازيل ئاوړى له من دايه وه:

- پيډه چى غه مگين بيت.

- غه مگين، به هيچ شيويهک! ههر له ميژايه، چه زم ده کرد له سهر خاكي نه م ږوژه لاته گويم له وشهى «نازادى» بيت. به لام چند ياده وهر بيهک نازارم ده دات.

- گوڼى مه ده رى، پيښکه نه، دلخوش به، له م دوا ساتانهى دلخوشى نه م ئاههنگه رابوږه!

نه م وشه غه مئامبزانه، نه و ئيواره يه هه موو زه وقيکى ئاههنگه کهى لى شيواندم. ئايا فازيل خه ريکه دواى ههوت مانگ، دريژه به هه مان ده مه ته قى بدات که له ته وريز کردمان، له سهرى رتيک نه ده که وتين؟ ئايا هوڼى ديکه هه يه بو نه وهى هه نده مه شغول و سهرقال بيت؟ ږيارم دا ههر بو ږوژى دوايى بچم و سهرى ليدهم، داواى هه ندى ږوونکرده وهى لى بکه م. پاشان ده سبه رداريى نه م فيکره يه بووم. بو ماوهى ساليکى ږه بق هه ولى نه وه م ده دا خو مى لى ږيارم.

له بهر چ هوڼه که؟ وام بير ده کرده وه دواى نه و نه زمونه تالهى که ژيام هه ستم ده کرد تاكو دپت گومانم له مه ږ حيكه تهى نه م خو هه لقور تانده م له ته وريز زياد ده کات. منيک که هوڼى هاتنم بو ږوژه لات نه وه بوو که به دووى سوړاغى که شکو ليک بکه وم، ئايا مافى نه وه به خو م ږاده بينم که

خو م تتيکه له لکيشى نه م زورانبازيانه بکه م که په يوه ندييان به منه وه نييه. ههر له سهره تاوه، به چ هه قتيک ناموژگارى هواردم کرد بو نه وهى بيته ولا تى فارس؟ به زمانى فازيل و هاوړتيکانى، باسکرڅيل به شه هيد له قه له م ده درا، به نيسبه ت منيشه وه، هاوړتيهک بوو مرد، له سهر خاكيکى غه ريب و بو مه سه له يه کهى غه ريب که ږوژتيکيان دا يک و باوکی نامه يه کم بو ده نووسن، به رتيکى کوشنده شه وه ږرسيارى نه وه يان لى کردم بو چى کور که يانم گوم کرد.

ئايا له مه ږ هوارده وه ږروپاگه نده بلا بووه وه؟ ږهنگيى جوړه شتيک بيت په يوه ندى به شه رمه وه هه بيت، نازانم ئايا نه م وشه يه ږر به پيستهى خو به تى يا نا؟ به لام ده مه وى نه وه بلتي م دواى سهر که وتنى هاوړتيکانم، هيچ دل م به وه خو ش نه بوو خو م له تاران بيينه وه و به وه وه فشه بکه م و له مه ږ گه مارو داني شارى ته وريزه وه، گوڼى بو موغامه ره کانم شل بکه ن. من ږولتيکى کورت و لاره کيم گيړا، نه وهى راستى بيت، هاوړى و هاوړلا تيه کم قاره مان بوو، به هيچ شيويهک نيازى نه وه م نه بوو که به يادگار بيه کانى نه و خو م پو شته و په رداخ بکه م، تاكو ئيمتياز م بهر که وى و ريزم لى بگيړى.

با دانيشى پيا بنيم، پيوستيم به وه بوو که خو م قوتار که م، له پيش چاوان ون بوو، ئيتر نه چمه نيو سياسه تمه داران و سهر له يانه و ديپلوماته کانيش نه دهم. تا قه که س که هه موو ږوژتيک چاوم پيى ده که وت و قه تيش بيزار نه ده بووم له بينينى، شيرين بوو، قه ناعه تم پيى هينا که بچيته يه کى له خانويه ره کانى بنه مالهى که ده که و ته به رزاييه کانى زارگه نده وه، له ده ره وهى پا يته خت بوو، هاوړينه هه واريکى خو ش بوو. منيش خانويه کم له و ناوه گرت، ته نها ههر بو ږواله ت بوو، نه گينا شه و ږوژ له ته نيشتى نه و بووم و خزمه تکاره کانيشى ئاگادار کرابو نه وه.

له و زستانه، هه فتهى وا هه بوو له ژووره فراوانه کهى ده خه وتين ده رنه ده چو يينه ده ره وه. سوږه يه کهى مسسينى زور تايبه تيش گه رمى ده کردينه وه و چوارينه کانى که شکو له که مان ده خو ينده وه، چند کتيبيکى ديکه شمان لايو، به سه عاتيش، خه الوانه خه ريکى نيږگيله کيشان

بووین، شهراپی شیرازمان دهخواردهوه و بو مهزهش، فستقی کرمانان دهتهقاند و گهزوی ئیسفههافمان دهخوارد؛ شازادهکم دهتوانی له هه مان کاتدا بیته خامتیک و یا نهوهته دهبووه کیژۆلهیهک. هه ریهکه، بو نهوی تر ناسکتین نهوازش بوو.

هه رکه دونیا گه رما دادههات، ئیتر زارگه نده له بهر خه لک جمه ی دههات. بیگانه و دهوله مه ندهکانی فارس کۆشک و باله خانه ی نایابیان هه بوو، له نیو نهو دارو دراستانه چرانه، بو چه ندین هه فته ی پالدانه وه دههاتنه وه ئه وی و ده مانه وه. جیی گومان نه بوو که زۆربه ی زۆری دیبلۆماسه کان، ته نه ا دهو روبه ری نهو به هه شته، له ژبانی بیزاری؛ بۆره تاران رزگاریانی ده کرد. به لام زستان، زارگه نده چۆلهوۆل ده بوو. ته نه ا باخچه وان و چه ند پاسه وانیک و تاکو تنووکیش خه لکی تیا ده ژیا. من و شیرین پیوستیه کی له راده به ده رمان بو نه و چۆله وانیه هه بوو.

ئه فسوس! هه ر له مانگی گولانه وه، هاوینه هه واریه کان ده ستیان ده کرد به ره وه هه ورازه کان کۆچ بکه ن. ته ماشاکه ران به قه راغ موچه جه ره کانا دههات و ده چوون، پیاسه که رانی هه مه چه شنه ش له هه موو کووچه و کۆلانه کانا پیاسه یان ده کرد. دوا ی هه موو شه ویک، دوا ی خه وشکاندنیکی پاش نیوه روان، چای بو میوانه چاوزیته کان دههات. ده بوایه، خۆم بشارمه وه، به نیو دالانه کانا هه لبیم. سستی خاوی زستان کۆتایی دههات، ده بوایه برۆم.

کاتیکیش ئه م هه واله م به شازاده کم راگه یاند، پیی غه مگین بوو، به لام ناچاریش بوو قبوولی بکات.

- هه ستم ده کرد دلخۆشی لیته.

- چه ند ماوه یه کی پر له به خته وه ری ده گه نم به سه ریرد، وام پچ باشه که نه وها به جیی به یلم، بو نه وه ی هه ر نه وهاش جارتیکی دیکه بیبینه مه وه. قه د له ته ماشا کردنت بیزار نابم، به حه په سانی عاشقانه وه ته ماشات ده کم. حه زناکه م نهو حه شاماته ی که ئیتره غه زوو ده که ن، رام بگۆرن. هاوینه و دوور ده که ومه وه بو نه وه ی زستان جارتیکی دی دهستی پی بکه مه وه.

- هاوین، زستان، دوور ده که ویته وه و دیته وه، وا هه ست ده که ی وه رز و سال بی نامان ه ی تۆن، خاوه نی ژبانی خۆت و نه وه ی مینیشی. نه ی خه یامت نه خۆتندۆته وه؟ «هه ر له پرتیکدا، ئاسمان ساتی نه وه شت لی ده قه پینی که نه توانی لیوانتی پی ته ر بکه یت.»

چاوانی رۆچوونه چاوانمه وه، وه کو نه وه ی بیه وی کتیبیتیکی کراوه بخۆنیتته وه.

- ده ته وی بو کو ی برۆی؟

هیشتا نه مده زانی ده بی بو کو ی برۆم. دوو جار ها تمه ولاتی فارس، هه ردوو جار ه که ش خۆم له خاکیکی گه مارۆ دراو بیبینه وه. هه موو رۆژهه لاتم له ژیر چنگدا بوو بو نه وه ی که شفی بکه م، هه ر له بسپۆره وه تا ده گاته ده ربای چین، تورکیاش وه کو ولاتی فارس له جمو جۆلدابوو، سولتان - خه لیفه که یانی لادابوو و نه وانیش شایانی په رله مانتار و سیناتۆر و یانه و رۆژنامه ی موعاره زه ی خۆیان بوون؛ ئینگلیزه کان فیزی نه فغانه کانیان هینابوه سه ر زه وی، به لام به چ نرخ! بیگومان بو سیاحت هه موو ولاتی فارسم له پیشه. من ته نه ا هه ر تاران و ته وریم ده ناسی، نه ی ئیسفه هان؟ نه ی شیراز و کاشان و کرمان؟ نه ی نیشاپور و گۆره که ی خه یام، نه و کتله بۆره ی که سه ده دوا ی سه ده، بی وچان وه چه له دوا ی وه چه وه به په ره ی گول نه شکی بو ده گرن؟

له وه هه موو ریگا مومکینه کامیان وه رگرم؟ که شکۆله که له جیاتی من ریگیاهه که هه لده بژیی. سواری شه مه نه فه ر بووم بو کرانسۆقۆدسک، به عشق ئاباد و مه رقه ی به سالآ چوودا تیپه ریم و سه رم له بوخارا دا. به تایبهت، چومه سه مه رقه ند.

فزوولی بووم بوئووهی بزائم چ لهو شاره ماوه که گهنجی خه یام شکوفه ی ددها.

چ ماوه له گه ره که که ی نه سفیزار و لهو کوشک و باخچه یه ی که عومه ر عاشیقی جیهان بوو؟ ئایا چ شوئینه وار تیک له گه ره کی ماتورید ماوه، جووله که کانی ئه و گه ره که به گویره ی سه نعه تی چینی، تاکو سه دده ی یانزه میش، لقه دار تووی سپییان ده شتیلا و کاغه زیان لی دروست ده کرد. چه ندین ههفته به پیچ ده سوورامه وه، پاشان به سوار بارگیر؛ پرسبارم له بازگان و ریوار و مه لای مزگه وتان ده کرد، به لچ خوار کردنه وه ی نه زانین و یا به بزیه کی دلخوشکه ر یا به فهرموو فهرموویه ک له سه ر ته خته شینه کاله کانیان به چوارمشقیی دایانده نام و چایم له گه لیان ده خوارده وه.

به ختم هه بوو که به یانییه کیان خوم له مه دیدانی ریگیستان بدوزمه وه. قافلله یه ک تیده په ری، قافلله یه کی که م بوو؛ ته نها له شه ش هوت و شتری به ختیاربی پیکه تبوو، پیست نه ستوو و سم پان. وشتره وانه پیره میرده که لای دا، زور له منه وه دوور نه بوو، به رامبه ر به دوکانی گوزه فروشیک، به رخیک تازه زای له باوهش بوو، خه ریکی مامه له کردن بوو، دوکاندار قسه ی ده کرد و به بی ئه وه ی دهستی له سه ر گوزه که ی به رده می هه لگری که ده خولایه وه، به چه ناگهش ئامازه ی بوئو جه ره بوئاغکراوانه ده کرد که له سه ر عه رده که ریزکرا بوون. سه رنجی ئه و دوو پیاهوم ددها. کلاوی خوری په راویزه داربان له سه ربوو، کراس و که وای زبر و ریشیان خه نه بی، ده ست و پلیان حه ره که تی گه لی میژینه ی ده کرد. ئایا ئه م دیمه نه له زه مانی خه یام، هه ر هه مان وردکاری نه بووه؟

کزره بایه ک، ته پوتوز دهنه گه رده لول، جلو به رگ فش دهنه وه، هه موو مه دیدانه که ش به چه یه کی ناواقیعی داده پوشریت. له ده وری ریگیستان، سی هه یکه ل هه ن، سی هه یکه لی زه به لاهی هاوچه شن، مناره و گومه ز و شووره و دیواری به رز که به موزایکی ورد نه خشراره و به زه خره فه ی زپیکه فته و به به ردی جه مه ست و پیروزه بی ئارایش کراو. خه ت و نووسیینی

هونه رییان له سه ر کیشراوه. گشت ئه مانه هیشتا سه رکه شییان پیوه دیاره، به لام مناره کان چه ماونه ته وه و گومه زه کانیش قوچوان و واجیهه کانیش خوراون، زه من و با و سه دده ی لاموالاتی کرژژتوونیتی؛ که س سه ری به رز ناکاته وه بوئووه ی ته ماشایان بکات، زه به لاهی به رزن و نایابن، فه راموشکراو، شانویه کی فراوان بوئوونامه یه کی توره هات.

کشامه وه؛ پیتم به ر پییه ک کهوت، ئاورم دایه وه بوئووه ی داوای لیبوردنی لی بکه م، لووتم به لووتی به کی کهوت که ئه ویش وه کو من جلو به رگی ئه وروو پییانه ی له به ر بوو، ئه ویش وه کو من کهوت بووه سه ر ئه م گه ردوونه لاتهریک و دووره. داوی قسه هاته ده ست. ئه رکیولوگیتیکی رووسی بوو. ئه ویش به هه زار پرسیاره وه رووی کردوته ئیره. به لام ئه و چه ند وه لامیک کی چنگ کهوت بوو.

– له سه مه رقه نددا بوومه له رزه دوا ی بوومه له رزه ده که ویت و شار له ره گویش هه وه هه لده ته کیتی. له سه دده ی سیانزه م ئه م شاره به دهستی مه غوله کان ویران کرا، گه ره که کان بوونه که لاهه. چول کرا، دانیشته وان ناچار بوون به ره و باشوو ر بچن و خانووی دیکه سه ره له نوئی دروست بکه نه وه. تا وای لی هات هه موو شاری سه مه رقه ندی سه لجوقی، ورده ورده کهوته ژیر چینی خول و لمه وه، ئیستاش ته نها هه ر گویره پانیکه. به لام پر ژیر ئه م خاکه گه نجینه و نه نییه؛ له سه ره وهش بوته له وه رگا. رژییک دیت، پیویست ده کات هه مووی هه لکولریت، خانوو و خیابان له یه ک جیا بکریته وه. ئا به و شیویه، سه مه رقه ند ده توانی به سه ره اتی خومان بو بگی پته وه.

بیده نگ بوو.

– ئایا توئارکیولوگی؟

– نه خیر. بوئووه کی دیکه ئه م شاره سه رنجی راکیشاوم.

– ئایا ده کری ئه م هویه م پی بلتی؟

باسی که شکوله که م بوئی کرد، باسی شیعر و به سه ره ات و نیگاره کانم بوئی کرد که باسی عاشقانی سه مه رقه ند ده که ن.

- گه لئی حهز ده کهم ئەو کتیبه ببینم! ئایا ده زانی لهو سه رده مهی ههر چیه که هه بوو، ههر هه موو روو خیترا و فه وتاندر! هه روو که نه فرده تی لئ کرابیت. شووره و کوشک و بیستان و باخچه و کاریز و مزگهوت و کتیب، ههر هه موو کار و به ره مه هونه ریه گرینگه کان له ناو چون. ئەم باله خانانهی که ئیمه وا به ئیعجابه وه سه یربان ده که یه، گشتی له لایه ن ته یور له نگ و وه چه کانی پاش وی دروست کران و ته مه نیشیان له پینج سه د سال که متر ده بی. به للام ئاسه واری سه رده مهی خه یام، ته نها پارچه گۆزه و ئەو که شکۆله ی که وا تو باسی ده که ی، ئەویش ده بی به موعجیزه مابیتته وه، ئەه گینا شتی دیکه نه ماوه. ئەمه بو ئیوه ئیمتیازیکی گرینگه، ده توان که شکۆله که بگره ده ست و به زهوقی خوتان بیخویننه وه. ئیمتیازیکی و لیپرسراوییه کی گه وره شه.

- پروا بکه هه ست به م لیپرسراوییه ده کهم. ده میک ساله، ههر لهو کاته وهی که زانیم ئەم کتیبه وجودی هه یه، ته نها ههر بو ئەو ده ژیم، منی له موعامه روه به ره موعامه ره راپیچاوه، جیهانی ئەو بووه هی من و پاسه وانه که شی مه جووبه ی منه.

- بو ئەم مه به سه ته هاتوی چاوت بهو شوپنانه بکه ویت که وه سفی کردوه، بو ئەم مه به سه ته هاتوویتته سه مه رقه ند؟

- وام هه ست ده کرد و به هیوای ئەوه بووم که خه لکه که توانای ئەوه یان هه بی ههر به لایه ن کهم جیگۆرکی گه ره کانم بو ده ستنیشان بکه ن. هه لیدایه وه:

- داوای لیپووردنت لئ ده کهم ئەه گه ر بیت و تووشی نیگه رانیت بکه م، به للام ئەوه ی تو مه راق ت لئی داوه، ئەو سه رده مه ی که تو باسی لیوه ده که ی، ئەوه لهو باره یه وه ته نها گویت له خه رافات و چیرۆکی دیو و درنج ده بی. ئەم شاره لهو باره یه زۆر مه علانه.

- له هه موو شاره کانی ئاسیا زیاتر؟

- ده ترسم واییت. له خۆم ده پرسم ئایا ژبان له ده ورو به ری ئەو که لاوانه ی ئەندیشه ی هاوچه رخه مسکینه کافمان ئاگر تیبه رنه دهن. پاشان شارێکی

هه یه که نغرووی ژیر گل بووه. سه دان ساله، چه ندین منال که و تنه درزه کانیه وه، گوپیان له ده نگه ده نگی نامۆ بوو، یا ئەوه تا هه ستیان کردوه که گوپیان لئی بووه که له ناو هه ناوی زه وییه وه به رز ده بووه! نا به م شیوه یه ئەفسانه ترین چیرۆک له مه ر سه مه رقه ندوه له دایک بوو، ئەم ئەفسانه یه بو زۆریه ی خه لکی شتیکی غه بییه و ناوی شاره که ش ده گرتته خۆی.

حەزم کرد گوپی بو شل بکه م.

- وه کو ده لئین پاشایه کی سه مه رقه ند هه بووه ویستوتی خه ونی هه موو ئینسان به ییتته دی: له مه رگ رزگاری بیت. وا تیده گه یشت که مه رگیش له ئاسمانه وه دیتته خواری و ویستی شتیکی بکات که ری له مه بگری، کوشکیکی له ژیر خاکدا دروست کرد، کوشکیکی زۆر گه وره یه، هه مووی ئاسن بوو و گشت ده رگا و په نه ره کانی داخست. گه لیکیش ده وله مه ند بوو، بو ئەوه ی گه رمیی پی به خشی و کاتیشی بو دیاری بکات، هه تاویکی ده ست کردی بو خۆی دروست کرد و به یانیا ن هه لده ات و ئیوارانیش ئاوا ده بوو! مه خابن! خوا وه ندی مه رگ توانی پاسه وانه کانی پاشا هه لخه له تین و خۆی بخزینیتته کوشکه که یا تا کو ده ستی خۆی بوه شین. پیوستی به وه کرد که بو هه موو ئینسانیه ت ئەوه به سه لمیتنی که هه موو بوونه وه ریک ناتوانی له مه رگ خۆی بدزیتته وه، با توانا و ده سه لات و بلیمه تیی و فیز و لووتبه رزیشی تا بلئی زۆر بیت. به م شیوه یه سه مه رقه ند بوو به ره می لیکنان له نیوان ئینسان و چاره نووس.

دوای سه مه رقه ند بو کوئی پرۆم؟ به نیسه ت منه وه، دوای کیشوهری پرۆشه لات بوو، جیگایه ک بوو سه یر و سه مه ره و نوستالژییه کیش که رۆچونه ناوی مومکین نییه. لهو کاته ی که شاره که م جیهیتشت، بریاری ئەوه م دا بگه ریمه وه ولاته که ی خۆم؛ ئاره زووی ئەوه م کرد که ئانا پۆلی ببینمه وه، پیوستم به چه ند سالیک هه یه شارستانه بژیم، بو ئەوه ی لهو هه موو سه فره م پشوویه ک بده م، ئینجا ده ست به سه فەر بکه مه وه.

که واته ده ست کرد به دانانی پرۆزه یه کی گه لئ عه جایب: بگه ریمه وه ولاتی

دوو کەس لە مەفەوێزێهە ئۆقرەیان لەبەر هەنگیرابوو، چاودەروانیان دەکردم. روسییل، قاتتیکی بۆری لەبەررابوو، بۆینباغیکی پەپوولەیی چرووسکەدار و سمییل شۆرپووه، هەر بەسمییلەکە ی تیۆدۆر رۆزفیلت دەچوو، بەلام کۆتایییەکانی بەرپێکی قرتابوون؛ فازیلیش بەکراسە سپییە هەمیشەییە کە یهوه و عەبابەکی رەش و مێزەرێکی شینی لەسەر نابوو. بێگومان ئەو دیبلۆماتە بوو کە بەفەرەنسییەکی کەمی قورس، بەلام رەوان، جەلسەکە ی کردەوه.

- ئەم کۆیونەوهی ئیمپۆ، رەورەوهی مێژوو وەردهچەرخیی. لە رێگای دوو کەسەوه، دوو میللەت پێک دەگەن، بەسەر مەسافە و جیاوازییەکانا زāl دەبن: ولاتە یەکگرتووکانی ئەمەریکا، میللەتیکی ساوا، بەلام دیموکراسییەکی دێرینیان هەیە و ولاتی فارسیش میللەتیکی دێرینە ی هەزاران سالە یه، بەلام دیموکراسییەکی ساوا یان هەیە.

تەنکە ئەفسوونێک، هەوا یهکی پەسمی، بەچاو لی چوقاندنییک، ئەوه م بەفازیل راگە یاند بۆ ئەوهی دلنیای بکەم کە ئاخوتنەکە ی بەهیچ جۆرێک سەغڵە تی نەکردوووه:

- چەند رۆژێک لەمەوێر، لەلایەن یانە ی دیموکراتییانەوه، لە تاران داوێت کرام، بەئاشکرا بۆ ئامادەبووان، تەعبیرم لە لایەنگیری خۆم بۆ شۆرشێ دەستووری کرد. هەمان هەستیش لە نیوان سەرۆک تافت و مسیو نوکس، سکریتی دەولەت، هاوێشە. پێویستە ئەوهش بلیم کە سکریتی دەولەت ئاگاداری لەمەر ئەم کۆیونەوه یه هەیه و داوای لە منیش کردوو کە لەو روهوه ئاگاداری بکەم و بەتەلەگرافیش ئەنجامی کۆیونەوهکە ی بۆ روهوانە بکەم.

بوار دەداتە فازیل بۆ ئەوهی شتم بۆ روون کاتەوه:

- ئایا ئەوهت لە بیهر کە دەتویست قەناعەتم پێ بکە ی دژ بەلەشکری قەیسەر بەرگری نەکەم؟

- ئەو بێگارییه!

فارس، شیرین و کەشکۆلە کە بخەمە باوێش و بۆ ئەوهی برۆین و خۆ تیکەل بکە ی نهوه نیو شارە گهورهکانی وهکو پاریس، قییهنا و نیوبۆرک. من و ئەو لە رۆژئاوا و لەسەر ریتمی رۆژەهلات بژین، توخوا ئەمه بەهەشت نییه؟

لە رێگای گەرانهوهش، هەمیشە تەنها و گومرا بووم، بیرم تەنها لهوه دەکردهوه چ ئەنجە تیک بۆ شیرین بدۆزمهوه. برۆین، برۆین، ئەمه ی بەجاریسییهوه دەوت، ناتوانی بۆ خۆت بەختیار بیت؟ بەلام من شکستم بەوه نەخوارد کە ئەم خۆگرتنە ی رامالم.

کاتیک گالیسکە بەکرێ گهراوهکە ی کەناری قەزوین تاکو پێش دەرگا داخراوهکە منی گە یانده زارگەنده، ئۆتۆمبیلیک راوهستابوو، ژویل - ٤٠ بوو و ئالایهکی ئەمەریکی لهسەر دێشه کایهوه. شوفیرهکە هاتەخواری و لە ناسنامەکە ی پرسیم. ئینتیباغیکی گیلۆکەم بۆ پەیدا بوو، هەر لهوهته ی رۆیشتووم، دەبێ چاوه رێم بکات. دلێ بهوه دامهوه، کاتێ وتی هەر لەم سەرله یانییهوه لێرە یه.

- گهورهکەم رای گە یاندم کە لێرە بم تا دێتەوه.

- بۆی ههبوو مانگیکی دیکە یا سالیکی دیکە بگەرێمهوه، یا هەر قەد نەگەرێمهوه.

ئەم واق و پرمانەم هیچ سەری لی نەشێواند.

- خۆ گەر پێتهوه!

نامە یهکی دامێ کە ناوی شارل و. روسییلی لهسەر نووسرابوو، وهزیری مەفەوهزی ولاتە یەکگرتووکانی ئەمەریکا بوو.

مسیو لاساژی ئازیز،

شەرەفمەندمان دەکەن ئەگەر بتوانن سەعات چواری ئەم پاش نیوه رۆیه بێنه مەفەوهزییه کەمان. پە یوهندی بەمەسه له یهکی گرینگ و کتوپر وه هەیه.

داوام لە شوفیرهکەم کردوو کە لە خزمەتتان بیت.

- ریم لی نه گرتی، ئەو شتەت کرد که دەبوا یه بیکە ی، له ڕوویە کیشەوه تۆ هەقت بوو. بەلام ئەو شتە ی که من لیبی دەترسام، بەدرۆ نە کەوتەوه، ڕووسەکان تەوریزیان جێ نەهێشت، لەو ڕووهوه دانیشستوان ڕۆژانە دەنالین. کۆزاکەکان لە شەقام و خیا باندا بەزۆر پەچە لەسەر ڕووی ژنان هەلدهمالن، ڕۆلەکانی ئادەمیش هەر بەههوانتە دەگیرین.

(بەلام له هەمووی ترسناکتر. له داگیرکردنی تەوریز ترسناکتر، له وهزعی هاورێیان ترسناکتر. دیموکراسییە کە ی ئیمە له خەتەر دایه. مسیو ڕوسپیل ئامازە ی بۆ ئەوه کرد که دیموکراسییە کە مان «ساوا یه»، دەبوا یه بلێ «ناسکە» و «هەرپەشە ی» لەسەرە. بەروالەت، هەموو شتی ک پیا دیه، میللەت دلخۆشە، بازار گەشاویه، پیاوانی ئایینی بهوه دەچی وهزە کە یان بۆ له بار بیت. بەلام، پیتوستمان به موعجیزە یه ک ههیه بۆ ئەوه ی ئەم بالە خانە یه هەرەس نەهین. باشه بۆچی؟ چونکه، هەر وه کو زەمانی زوو خەزینە کە مان بەتال و حەتالە. ڕژیمی کۆن، ئسلوو بیکی زۆر سه یروسە مه ره ی له مه ر کۆکردنە وه ی باج و خه راجه وه هه بوو، بۆ هەر ناوچه یه ک چەند جەر ده یه کی دەنارد بۆ ئەوه ی قۆلی خە لکی بیری ت و پارە کە ش بخە نه گیرفانی خۆیانە وه، هەندیکیشیان بۆ ئەوه ی دامودەستە ی کۆشکی پێ دەمکوت کات، خه رج ده کرا. هەموو کاره سات و بە دیه ختیبه کە ش ئا لیرە وه سه ر هەلده دات. له بهر ئەوه ی خەزینە ی ده ولە ت به تالە، ده بی قه رز له ڕووس و ئینگلیزه کان بکه ین، بۆ ئەوه ی ئەو قه رزانه ش بده ینه وه، ده بی مساوه مه و ته نازولات بکه ی ت.

ئا له م ڕێگه یه وه، قه یسه ر خۆ ی خزان دۆته ناو کاروبارمانه وه و هەموو مو لک و سامانی شمان به هه راج ده با. ڕژیمی نوێش هه مان کیشە ی ڕژیمی کۆنی هه یه: ئەگەر بیت و پارە ی باج به شتیه یه کی ریکو پینک نه چیته خه زینە وه، هه رهوک له ولاتانی هاوچه رخ ده کريت، ئەوه ده بی و یسایه ی زله یزان قبول بکريت. شتی یه که م ئەوه یه ده بی ته ندروستی بۆ کاروباری داراییمان بگه رپینینه وه. نوێ کردنە وه ی ولاتی فارس له م ڕێگایه وه ده ست پیده کات، ئازادیش بۆ ولاتی فارس ئەم نرخه ی گه ره که.

- ئەگەر بیت و داوودەرمان هه نده ئاشکرا بیت، ئە ی باشه چاوه روایی

له پای چی؟

- هیچ که سیک ئیمرو ئاماده ی ئەوه نییه که ئەم لیترسراوییه بخاته ئەستوی خۆ ی. ئەمه شتیکی غه منا که، بۆ میلله تیک که ده ملیۆن که سه، بەلام ناییت بارستایی نه زانین به رامۆش بکريت. ئیمه لیرە هه رچه ند که سیکین که به په نجه ی ده ست ده ژمیردین که خۆیندن و زانیاریان، وه کو خۆیندن و زانیاری ولاتانی پیشکە وتوو هه یه. تاقه بوار که زانیاری و توانای له باره یه وه شک ده یین، ئەویش کاری دیبلۆماسیایه یه. له بواره کانی دیکه ش، جا کاروباری سه ربازی بیت، یا کاروباری ها توچۆ بیت، یا ئەوه تا دارایی بیت، هیچ شتیکی وای لیه نازانین. ئەگەر بیت و ڕژیمه کە مان بیست سی سال بخایه نیت، ئەو کات ده توانین وه چه یه ک پیتیه گه ینین که بتوانن ئەم کاروبارانە هه لسوورین. تا ئەو کاته ش، باشترین چاره سه رمان له م ڕووه وه له پیش بیت، ئەوه یه بانگی چەند پیتگانه یه کی به شه ره ف و به توانا بکه ین که کۆمه کمان بکه ن. ده زانم، دۆزینه وه ی که سانی واش ئاسان نییه. له م باره یه وه، له رابردودا، ئەزموون و ته جره به ی تالمان چیتشت و، له گه ل نۆس و لیا کۆف و چەندانی تریش. به لام بی هیوا نیم. له م باره یه وه له گه ل چەند هاو کاریک و چەند په رله مان تاریک و چەند ئەندامیکی حکومه ت قسه م کردوه واش بیڕ ده که ینه وه که ولاته یه کگرتوه کانی ئەمه ریکا ده توانن له باره یه وه یارمه تیه کمان بدات.

زۆر عه فه ویانه وتم:

- به راستی زۆر دلخۆشم، به لام بۆچی ولاته که ی من؟

شارل ڕوسپیل به حه ره که تیکی پر له سه رسورمان و سه غله تیه وه سه رنجی دامی. وه لامه که ی فازیلیش هیمینی نایه وه:

- سه رنجی هه موو زله یزه کافان دا و له نزیکه وه ڕوانیمان. ڕووس و ئینگلیزه کان هه ر خواخوا یانه خه زینە که مان توشی ئیفلاس بیت، ئەو کات ده توانن زۆر به ئاسانی به سه رمانا زال بن. فه ره نسبییه کانیش زۆر به ته نگی ئەو په یوه ندییەن که له گه ل قه یسه ر هه یانه تا کو له وه ی که بیانه وی ئاور له

ئىمە بدەنەو. زۆر بەكورتىش، ھەر ھەموو ئەوروپا، لەناو گەمەى تەحالف و دژە تەحالف دا، لەم پووشەو و لاى فارس تەنھا بەعانەىەكى سواو دەكات، تەنھا ھەر بەدائىشكى دامە دەكات. تەنھا ولائە بەگرتووەكانى ئەمەرىكا نەبەت بەرژووندىيان لەگەڵ ئىمەدا ھەيە و بەبەى ئەو پووشەو پووشەو ئەو شىيان لى بەكرەت كە داگىرمان بەن. پووشەو دەمەم كەردە مسىو پووشەو و لىم پەرسى ئاى ئەو ئەمەرىكىيەك دەناسى كە بتوانى خۆى بخاتە ژىر بارىكى ھەندە قورسەو. دەبەى دانىش بەو دا بنىم كە ئەو باسى تۆى كەرد، ئەو شى بەتەواوى فەرامۆش كەردبوو كە تۆ خوتەنت لە بارەى دارايىيەو بوو.

منىش لە وەلامدا:

- بەرپاستى ئەم سىقە بەمن پەوا بىنە، ئۆخژنم پە دەبەخشى، بەلام پەوا بەكەن من ئەو كەسە نىم كە لى دەگەرتن. سەرەراى ئەو دىبلۆمانەى كە بەدەستم ھىناو. من دارايىيەكى زۆر گەوجم، ھەرگىز ئەو دەم پەرىك نەكەوتووە كە شارەزايىيەكەم بەسەلمنم. دەبەى گەلى لە باوكم بەكرەت، ھەندە بەلەمى دروست كەرد، من ھىچ پەتووستىم بەو نەبوو كە نان پەيا بەكەم. من ھەمىشە خۆم بەشتى جەوھەرىيەو خەرىك كەردووە، واتە بەشتى بەى كەلەكەو: سەفەركەردن و خوتەندەو، عىشق و پەوا، گومانكەردن و خەباتكەردن. ھەندەى جارىش نووسىن، ئا ئەمانە بوونە پەشەى من، پەكەنىيەكى شەرمنا، بەگومانەو سەرى بەكەرت كەردن. دەرژەم بەقسەكانم دا:

- كاتىك كە بەكەك دەدۆزەو، ئەو كات دەتوانم بىمە يارىدەدەرى، ئامۆزگارى و خزمەتەكى بەجووكى بەكەم، بەلام دەبەى داواى توانا و ئىش دەرپەرانەن لەو بەكرەت. نىيازى من گەلى باشە، بەلام من جاھىل و تەوھەلم.

بەبەى ئەو فەزىلە سەرى پەوا، لەسەر ھەمان نەبەرى وىستى وەلام بەداتەو:

- راستە، دەتوانم شەھادەت پەقسەكانت بەدەم. تۆ عەبەى دىكەشت

ھەيە، عەبەى كەى تۆ گەلى لەوانى دىكە زلتەر، تۆ ھاوړى منى، ھەموو خەلكى بەمە دەزانن، نەيارە سىياسىيەكانم تەنھا بەك ئامانجيان ھەيە: ئەو پەرسى رى گرتە لىت پە ئەو سەركەو.

پووشەو بەبەى دەنگىيەو گەلى شەل كەبوو، زەردەخەنەىەكى وشك بوو ھەسەر لىوانى، وەكو ئەو پەى لە بىرمان كەردبەت. بىگومان پەنگەى ئەم خەنەكەردنە بەزەوقى ئەو نەبووبەت، بەلام لە گەرموگورپى خۆى دانەكەوت. فەزىلە ئاوى لى دايەو.

- بەدەخەو بەنىامىن كەشايەو، بەلام ئەمە ھىچ لە پەيمانى ئىمە ناگورپە. پەنگەى لىپەرسراوى و بەدبەتە دەست بەكەك كە نە لە دوورەو نە لە نەبەو خۆى تەكەلەكىشى كاروبارى فارسان نەكەردبەت.

- بىر لە بەكەك دەكەبەو؟

- ئىستا كەس لە ياد نىيە. دەمەو بەدەققەت بن و راستگۆ و ئازادى بىر كەردنەو شەبەت. دەزانم پەگەزى و لەلەى ئىو دەست دەكەو، دەتوانم خەيالى ئەو كەسە بەكەم، وەختە ئەو شەبەت بەبىنم و لە پەشمە؛ پەواى قۆز، پەو، پەك و راست و پەروونى تەماشات دەكات، بەپەرىكى دەو. بەكەكە كەتومت ھەر لە باسكەل دەكات.

لە ۲۵ بەفرانبارى سالى ۱۹۱۰، پەكەوتى جەژنى لە داىكەوونى مەسەب بوو، بەكەشەمە بوو، ئا بەم شەبەتە لە بەلەزخانەى و اشنتون، پەيامى كەومەتى فارسى خوتەندرايەو:

(ھەر ئىستا داوا لە سكرتەرى دەو لەت بەكەن كە پەيوەندەتان لەگەل دەسەلاتى دارايى ئەمەرىكا پە ساز بەكات، پە ئەو كار بەدەستىكى بالا پە خەزىنەى دەو لەت ديارى بەكات، پەپەرىكى ئەمەرىكى دەستپاك بەت، سەرەتا لەسەر بەناغەى كۆنتراتىكى سە سالى كە لەلەيەن پەرلەمانىشەو تەسدىق بەكرەت. كەرى ئەو دەبەت كە سەرلەنوئى داھاتى دەو لەت پەك بەخات و چاودەرى و ارىدات و سادىرات بەكات، ھەر وەھا لەلەيەن پەپەرىكى موحاسىبەشەو يارمەتى بەدبەت و پەشكەنەرى چاودەرى باجى ناوچەكان بەكات.

وەزىرى ولائە بەگرتووەكانى ئەمەرىكا لە تاران ئەو مان پە رادەگەنەنى

موعجیزه‌ی یه‌که‌م فازیل بوو رایگه‌یاندم. به‌چریه، به‌لام به‌سهر‌فرازانه پیتی و تم:

- ته‌ماشای بکه! پیتم وتی که ههر له باسکر‌فیل ده‌کات!

ئه‌و مؤرگان شوستهر بوو ناوی، خه‌زنه‌داری گشتی‌بی ولاتی فارس ورده ورده به‌رهو لای ئیمه ده‌هات، ده‌یویست سلأومان لی بکات. چووین بو ئه‌وه‌ی پیشوازی لی بکه‌ین. به‌مال و مناله‌وه هاتبوو، به‌گالیسکه‌یه‌کی شلوق و بوزگوری که‌م. شتیکی نامو، زور به‌هواردی ده‌کرد: هه‌مان چاو و برؤ، هه‌مان که‌پوو، ده‌موچاو لاواز، رهنگ بی که‌میگ له‌وه‌ی ئه‌و خرتر بیت، قز کال، به‌هه‌مان شیوه‌ شقی کردبوو، هه‌مان مه‌چه‌ک، به‌رپیژ و هیژا. به‌و شیوه‌یه‌ی که ئیمه سه‌یرمان ده‌کرد رهنگی س‌ه‌غله‌تی کردبی، به‌هیچ شیوه‌یه‌ک خوی دهرنه‌خست؛ راسته هاتنه ولاتیکی هه‌نده غه‌ریبه‌وه و له بارودوخی هه‌نده ئیستیسن، ده‌بی خوی بو ئه‌وه ناماده کردبیت که به‌و جوړه تیی پروانن. به‌دریژایی مانه‌وه‌ی له‌م ولاته، ده‌بیت جیی سه‌رنجدان و پشکنین و لیوردبوونه‌وه. هه‌ندی جاریش به‌ناشرینی هه‌موو کرده‌وه‌یه‌کی، هه‌موو له‌یادکردنیکی، نه‌قل ده‌کریت و رافه ده‌کریت و ستایش یا نه‌فره‌تی لی ده‌کریت.

هه‌فته‌یه‌ک داوی گه‌یشتنی، ته‌نگزه‌ی یه‌که‌م رووی دا. له‌و سه‌دان که‌سه‌ی که هه‌موو رژیژیک سه‌ری له ئه‌مه‌ریکیه‌کان ده‌دا و به‌خیرهاتنی لی ده‌کردن، هه‌ندیگ هه‌بوو پرسسیاریان له شوستهر ده‌کرد و ده‌یان وت که‌ی ده‌بی بجی سه‌ر له بالیوزخانه‌ی ئینگلیز و رووس بدات. شوستهریش خوی له وه‌لامدانه‌وه ده‌زیبه‌وه. به‌لام پیتی له‌سه‌ر ئه‌م داواکردنه داگرترا و کی‌شه‌که بلا‌وبووه‌وه، گه‌شه‌ی کرد و بوو به‌باسی ناو بازاریش: ئه‌ری ئه‌مه‌ریکیه‌که نابی ههر له‌به‌ر رپیژ و حورمه‌ت سه‌ر له بالیوزخانه‌کان بدات؟ له بالیوزخانه‌کانیسه‌وه قسه‌کرا و ئه‌وه‌یان راگه‌یانده که پیشیل کراون و جه‌و تا ده‌هات گرژ ده‌بوو. له‌به‌رئه‌وه‌ی فازیل رژیلی له هیتانی شوستهر هه‌بوو، به‌رامبه‌ر به‌م درزه‌ی که که‌وتبووه نیو په‌یوه‌ندی

که سکرتری ئه‌مه‌ریکیه‌ی رای له‌سه‌ره. ههر ده‌سته‌جی په‌یوه‌ندی له‌گه‌لدا بکه‌ن، ناگاداری ئه‌وه‌ش بن که خوتان له وه‌سیه‌ت بیارینن. ته‌واوی ئه‌م نامه‌یسی پتی رایگه‌یهنن و، هه‌روه‌ها هه‌رچیسه‌کی پتی وتن ده‌بی ئیسه رایپه‌رپینن.)

۲ی ره‌شه‌مه، مه‌جلیس ته‌سدیقی ناوانی ئه‌م کاربه‌ده‌سته ئه‌مه‌ریکیه‌ی کرد، هه‌روه‌ها به‌زوری ده‌نگیش و له‌ژیژ چه‌پله‌ریژانیتیکی له راده‌به‌ده‌ر. داوی چه‌ند رژیژیک، وه‌زیری دارایی، پرؤژه‌یه‌کی پی‌شکه‌ش به په‌له‌مه‌نتاره‌کان ده‌کات، له ناوند خیابان له‌لایه‌ن دوو جوړجیه‌وه تیرور ده‌کریت. ههر بو هه‌مان ئیواره، ته‌رجومانی مفه‌وه‌زیبه‌ی رووس ده‌چیتته لای وه‌زاره‌تی کاروباری ده‌روه‌وه و داوی ئه‌وه ده‌کات که هه‌ردوو پی‌او‌کوژه‌که به‌بی دو‌اکه‌وتن ته‌سلیمی قه‌یسه‌ر بکرینه‌وه. هه‌موو که‌س‌یک له تاران ئه‌م کاره‌ی به‌وه لی‌کدا‌یه‌وه که ئه‌مه وه‌لامی سان پی‌ته‌رس بورگ بوو له‌مه‌ر ده‌نگدانی په‌رله‌مانه‌وه، به‌لام ده‌سه‌لاتی فارسی نه‌یویست په‌یوه‌ندی خوی له‌گه‌ل زله‌یژیک ژاراوی بکات و بکه‌ویتته گی‌چه‌ل له‌گه‌لی. ئیتر تاوانباره‌کانیان دایه‌وه ده‌ست مفه‌وه‌زیبه‌که و، پاشانیش ره‌وانی سنورکران. هه‌رکه ئاودیوی سنوریش بوون، ئیتر ئازادکران.

له‌جیاتی نارهایی ده‌ریپینیش، دوکان و بازار ده‌رگیان داخست، «رؤله‌کانی ئاده‌م» داوی ئه‌وه‌یان کرد که که‌لوپه‌ل و کالای رووس نه‌کر‌دریت؛ دژ به‌جوړجیه‌کانیش کاری تۆله‌سه‌ندنه‌وه ئه‌نجام درا. به‌لام، حکوممه‌ت، له ریگای رژیژنامه‌کانه‌وه، داوی سه‌بری له هاوولاتیان ده‌کرد: وه‌کو ده‌یان وت، چاکسازی راسته‌قینه ده‌ستی پیکرد، پسپوره‌کان هه‌نده نابات لی‌رن، هه‌نده‌ش نابات خه‌زینه‌ی ده‌ولت پر له سامان ده‌بیت، قه‌ره‌کانمان ده‌دینه‌وه، هه‌موو وه‌سییه‌که‌یش ئیتر ره‌ت ده‌که‌ینه‌وه، ده‌بینه خاوه‌ن قوتابخانه و بیمارستانی خومان، هه‌روه‌ها ده‌بینه خاوه‌ن له‌شکری هاوچه‌رخ خومانیش، که ته‌نگ به‌قه‌یسه‌ر هه‌لده‌چنی و له‌شکره‌که‌ی له ته‌ورپیژ ده‌ده‌کرئ ئیتر نه‌توانی هه‌ره‌شه‌مان لی بکات.

ولاتی فارس چاوه‌رپتی موعجیزه‌یان ده‌کرد. به‌واقعی‌ش، موعجیزه‌که روو ده‌دات.

دیبیلۆماسییه وه گهلی شپرزه بوو، وهخت بوو ههر هه موو په یامه که ی بکه ویتنه ژیر پرسیاره وه. داوای له من کرد که مو داخه له بکه م.

ئیتتر ده بویه بچم و سه له هاوولاتییه که م بدهم، له کۆشکی عه تا به گ بوو، کۆشکیک بوو که به قایه ی سپی دروست کرابوو، له سی ژووری فراوان پیکهاتبوو، به شیکلی له شپوهی رۆژه لاتانه دروست کرابوو، به شه که ی دیکه شی له شیکلی ئه ورووییی، به فه رش و کاری هونه ری رازابوو وه و کۆله گی باریکی له واجیه که ی که له ناو حه وزه ناویک رهنگی ده دایه وه. ده ورو به ره که شی باخچه یه کی گه وره هه بوو له هه موو لایه که وه جۆگه له ناو خوړه ی ده هات و له ملا و ئه و لاش ده ریاچه ی ده سترک دیار بوون، ههر به هه شتیکی راسته قینه ی فارسی بوو بۆ خو ی. زیگزیگه ش، هه راوزه نای شاری له بیژنگ ده دا. یه کی بوو له هه ره که شخه ترین باله خانه ی شاری تاران. پیش ئه وه بازرگانیک زه رده شتیش بیکری، هی سه ره ک وه زیرانی بوو، یه کی بوو له لایه نگره هه ره دل سوژه کانی ده ستوور و ژور به خشه ندانه خسته بویه ژیر ده ستی ئه مه ربکییه که.

شوسته ره له سه ره په یژه کانی به ر ده رگا پیشه وازی لی کردم. داوای حه سانه وه ی سه فه ره، لام گه نجت دیار بوو. ته مه نی هه ره سی و چوار سالیک ده بوو. من وام زانی ئیسته واشتوون پسپورتیکی سه ره سپیمان بۆ ده نیتری که که لله ی پاستورتیکی هه بی!

- هاتووم له باره ی کیشه ی بالیۆزخانه کانه وه قسه تان له گه ل بکه م.

- ئیوه ش!

خۆی وا پیشان دا که گالته ی له گه ل ده کری.

منیش له سه ره ی رۆیستم:

- نازانم، خو ده زانی ئه م کیشه دیبلۆماسییه چهندی گه وروه بووه وه.

ئه وه ت له یاد نه چیت ئیمه له ولاتی قسه وقسه لۆک و به سه ره اتین!

- کی هه یه ههنده ی من حه ز له م شتانه بکات.

هیشتا هه ره پیده که نی، به لام له پرتکدا پیده نگ بوو. هه ره کو وه زیفه که ی داوای لی ده کرد سه ره و روخساریکی جیدیانه ی وه رگرته وه.

- مسیو لاساژ، ئه مه ته نها مه سه له ی پرۆتوکۆل نییه. ئه مه مه سه له ی پرهنسییه. پیش ئه وه ی ئه م کاره قبوول بکه م، زانیاریم له لای ده یان پسپورتی بیگانه کۆکرده وه که له وه پیش له م ولاته ئیشیان کردبوو. هه ندیکیان خاونه ی توانا و ئیراده بوون. به لام سه ره نه که وتن. ده زانی بۆچی؟ چونکه که وتنه هه مان ئه و ته لانه ی که وا ئیمرو بۆ منی ده نینه وه. من وه کو خه زنه داری گشتی ولاتی فارس ته عین کراوم و له لایه ن په رله مانه وه دیاری کراوم، که واته شتیکی ئاساییه بچم سه ره له شا بدهم، سه ره له میر بدهم، سه ره له حکومه ت بدهم. من ئه مه ربکییم و که واته ده توانم سه ره له مسیو روسیلی نه جیب بدهم. باشه بۆچی داوام لی ده که ن که هه ره بۆ ریز و شکلیات سه ره له قونسولی روس و ئینگلیز و به لجیکی و نه مساوی بدهم؟

(با پیتان بلیم: ده بانه وی به هه موو خه لکی بلین، به ته واوی میلله تی فارسی بلین چهندی چاومان له ده ستی ئه مه ربکییه کانه، به په رله مان بلین، سه ره رای ئه وه ی داوای ده رده سه ربیه کی ژور منی ته عین کرد، ده یانه وی ئه وه بلین که مۆرگان شوسته ریش بیگانه یه که وه کو هه موو بیگانه یه کی دیکه و فه ره نگیه که. هه ره دوا به داوای سه ره لیدان یه که م، داوه ت و داوه تکاری ده ست پیده کات: دیبلۆماته کان ئینسانی به ریزن و میواندۆست و رۆشنیرن، به و زمانانه قسه ده که ن که منیش ده یزانم، هه مان یاری ده که ن که منیش ده یزانم، مسیو لاساژ، ده زانم له ناویان به ختیاریش ده بم، له نیو بریدج و چای و تینس و سواری ئه سپ و ئاهه نگی ده مامکه ستن و کاتیکیش داوای سی سالی دیکه، ده وه له مند و کامه ران و برۆنزی و ته ندروست ده بم، ده گه ریمه وه ولاته که ی خو م. به لام مسیو لاساژ من بۆ ئه م مه به سته نه هاتومه ته ئیره!

هه ره ده ت وت هاوار ده کات. ده ستیکی نادیار، پیده چوو ده ستی هاوسه ره که ی بیت، به ئاسپایی هات و ده رگای سالتونه که ی داخست، پیده چوو ئاگادار نه بیت. درپژه ی به قسه کانی دا:

- من بۆ کاریکی ژور تاییه ت هاتووم: هاوچه رخانندی دارایی ولاتی فارسه. ئه م ئینسانانه په نایان بۆ ئیمه هیئاوه، چونکه باوه ریان به وه زعی

ئىيمە ھەيە و شىئەي بەرپۆتە بردنى ئىيمەيان بەدللە. بەھىچ شىئەيەك نىياز
 نىيە تووشى بىن ھىوايىيان بکەم. نەھەلشيان بخەلەتتەنم. مسىو لاساژ
 من لە دونىاي مەسىحىيەتەو ھاتووم، ئەمەش بۆ من واتای خۆی ھەيە.
 دەبى ئىيمە فارسەکان چۆن لە مېللەتە مەسىحى بگەن؟ ھەرە
 مەسىحىتەن ئىنگىلىز دەست بەسەر نەوتیان دەگرى، ھەرە مەسىحىتەن
 رووس بەگوتەرى ياسای سىنىكى (۱) کە گرەو ھەمىشە دەبى ھىزدار
 بىباتەو، ئىرادەى خۆى فەرز دەکات؟ تاكو ئىستا ئاشنايەتیان لەگەل چ
 مەسىحىيەک ھەيە؟ قۆلبەر و لووتبەرز و خوانەناس و کۆزاک نەبىت.
 دەتەوئى بزانی چۆن لە ئىيمە گەيشتەتەن؟ لە چ جىھانئىکدا پىکەو دەژىن؟
 ئایا چارەسەرى دیکەمان لە پىش نىيە، یا ئەو تەبىئەتە کۆیلەمان یا ئەو تە
 بىنە دوژمنمان؟ ئایا ناكرى بىنە ھاوشان و يەكسان بىن لەگەلئانا؟
 خۆشەختانە، ھىشتا ھەندىكىان تىايە و پروايان بەئىيمە ماو، پروايان
 بەبەھاکانى ئىيمە ماو، بەلام تا کەينى دەتوانىن دەنگى ئەو ھەزارەھا کەسە
 کپ کریت کە ئەوروپا و شەيتان بەيەک شت دەزانن؟

(ئایا سبەينى ولاتى فارس دەبى بگاتە چى؟ ئەمە پەيوەندى
 بەھەلئسوکەوت و رەفتارى ئىيمەو ھەيە، پەيوەندى بەو نمونەو ھەيە کە
 ئىيمە پىشکەشيان دەکەين. بەقورىانىبوونى باسکرقييل، چرنووک درىژى
 زۆرى تری لەبىر کردەو. رىز و تەقدىرى زۆرم بۆى ھەيە. بەلام پروا بکە
 نىازم نىيە بىرم، دەمەوئى دەسپاک بىم و بەس. خزمەتى ولاتى فارس
 ھەرەکو شەرىکەيەكى ئەمەرىكى بکەم، دزى لى نەکەم، بەلکو ھەول بەدەم
 گەشە بکات و پىشکەوئىت، رىز لە مەجلىسى بەرپۆتەبرايەتى بگرم، بەلام
 بەبى دەس ماچکردن و کرئوشبردن).

فرمىسک بەچاوانا ھەرەک يەكىكى گەلخۆ خورەى ھات. شوستەر
 بىدەنگ بوو، بەکەمى شپرزەبىيەو، زۆر بەوردى سەرنجى دامى.

- ئەگەر لەبەر قسە و نەبەرى قسەکانم، بەبى ويست ھەستم برىندار
 کردبىت، ئەو ھاواى لىبوردنت لى دەکەم.

(۱) نىسبەتە بەفەيلەسووفى یۆنانى سىنىک. بەواتای «وقح» دىت. (وەرگىر).

ھەلئسام و دەستى تەوقەم بۆ درىژ کرد.

- مسىو شوستەر، ھەستت برىندار نەکردم، بەلکو بەتەواوى وىرانت
 کردم. دەرۆم ئەمە دەگەينمە ھاوړى فارسەکانم، کارىگەرىيان لەو ھى من
 جوداوتز نايىت.

ھەرکە ئەوئىم بەجى ھىشت، بەھەلپە بەرەو بەھارستان رۆشتم، دەمزانی
 ئىستا فازىل لەوئىيە. ھەرکە چاوم پىتى کەوت، ھاوارم کرد:

- فازىل، موعجىزەيەكى دیکە!

۳ى پووشپەر، پەرلەمانى فارس برىارى دەرکرد، بەدەنگىكى زۆر کە
 لەو پىش شتى وای بەخۆئەو نەبىنىبوو، برىارەکەش ئەو بوو کە
 کاروبارى دارايى بدرتە دەست مۆرگان شوستەرەو بۆ ئەو ھى سەرلەنوئى
 دەست بەرپۆتەبى بکاتەو. لەمە بەدواو، ئىتر ھەمىشە بۆ مەجلىسى
 بەرپۆتەبرايەتى بانگ دەکرا.

لەو ماوئەشدا، رووداوىكى دیکە بازار و قونسلىيەکانى تۆقاند.
 پروپاگەندەيەک بوو کە سەرچاوەکەى ديار نەبوو، بەلام ئاسان بوو مەزەنە
 کردنى مۆرگان شوستەريان بەو تەوانبار دەرکرد کە سەر بەتايەفەيەكى
 ئايىنى ولاتى فارسە. بەروالەت ئەم شتە پوچ بوو، بەلام ئەوانەى کە ئەم
 پروپاگەندەيەيان تامادە کردبوو، ھەند بەباشى زەرەکەيان بۆ گرتبوو ھەو بۆ
 ئەو ھى پروپاگەندەکە شىئەيەكى تەواو وەرگرت و بەراستى بکات. ھەر
 رۆژىكى نەبرد، ئىتر خەلکە کە لە ئەمەرىكىيەکانەو کەوتنە گومانەو.
 جارئىكى دیکەش ھەر منىان راسپارد بۆ ئەو ھى بچم و قسە لەگەل
 خەزەندەدارى گشتى بکەم. لە يەکەم چاوپىتکەوتنمانەو پەيوەندىمان خۆش
 بووبوو. منى بەپىشناو ھەو بانگ دەکرد و منىش ئەوم بەمۆرگان بانگ
 دەکرد. باسى کرۆكى کىشەکەم بۆى کرد:

- وەکو دەوتريت و ھەرەکو فازىلش رايگەيان دووم لەناو
 خزمەتکارەکانت بەھايى و بابى ھەن. وەکو دەشلتن کە بەھايىيەکان، لە
 ولاتە يەکگرتووەکانى ئەمەرىکا بىکەى زۆر چالاکیان کردۆتەو. ئەو شىيان
 ئىستىنتاج کرد کە ھەموو کاربەدەستانى مەھەزىيەکە بەھائىن و بۆ ئەو ھى

مورید پیدا بکهن، له ژیر ناوی داراییناس دینه ولاته وه.

مورگان هندیکی بیړی کرده وه:

- تنها ولامی پرسباریکی گرینگت دهدهمه وه: نه خیر، من نه هاتووم بؤ
نه وهی نه وه عز بدهم، نه لایه نگیر پیدا بکهم، کاری من نه وهیه که
چاکسازیی له دارایی ولاتی فارس بکهم، چونکه پیوستییه کی له
راده به دربان پیتی هیه. بؤ نه وهی زانیاری زیاتریشته له و بارهیه وه هه بیت،
بیگومان من به ایی نیم و زانیاریشم له بارهی هم تاییفه یه، دهگرتته وه بؤ
خویندنه وهی کتیبیک که پراون نووسیوتی، پیش نه وهی بیتمه تیره
خویندنه وه و تاکو نیستاش زور به باشی جیاوژی به ایی و بابی نازانم
چییه. نه وهی په یوه ندی به خزمه تکاره کانه وه هه بیت، که له م کوشکه
زه به لاهن، نزیکه ی پانزه خزمه تکاریک ده بن، هه موو نه وه ده زانن که پیش
منیش هه لیره بوون. زور به جوانی کار ده کهن و تنها هه نه مه ش
به نیسبته منه وه گرینگه. عاده تی نه وه شم نییه له ریگی بیروباوهری
تایینی و رهنگی قهرویتنه وه حوکم به سه ر نه وه که سانه بدهم که هاوکارمن!
- زور به باشی له م رفته تاره تیده گهم و منیش هه هه مان بیروبوچوونم
هیه. به لام نیمه له ولاتی فارسین و حساسیاته کان هندی جار جیاوازن.
هنده نییه چاوم به وه زیری دارایی که وت. نه وه به باش ده زانی بؤ نه وهی
هندی که س ده مکوت کرین، باشتره هندی له و خزمه تکارانه له کار
فنیش بکرین، مه به ست له وانه یه که قسه وقسه لؤکیان له سه ره. هه
به لایه نی که م هندیکیان.

- وه زیری دارایی مه شغولی کیشه ی وایه؟

- له وه زیاتر که تو بیړی لی ده که یته وه. له وه ده ترسی که هه موو
پرژویه که له به شه که ی نه وه و نیستا کاری بؤ ده کرئ، بکه ونه
مه ترسییه وه. تکاشی لی کردم که هه ر هم نیمه تیاره به نه نجامی گفتوگوکانی
پی رابگه یه نم.

- که واته با تاخیرت نه که م. پیتی بلتی به نیسبته منه وه، هیچ
خزمه تکاریک له سه ر نیش لانا بردریت و هه روه ها هم مه سه له یه ش لیره
کو تایی دیت!

هه لاسایه سه ری، پیوستی نه ده کرد هه نده شی له سه ر برؤم:

- مورگان، بروا ناکه م به م وه لامه رازی بن!

- توخوا! که واته نه وه شی پی بلتی: «به ریز، وه زیری دارایی، نه گه ر بیت
و کاری له وه چاکترت ده ست ناکه ویت، مه به ست له لیکو لینه وه له باره ی
بیروباوهری تایینی باغه وانه کانم، نه وه له و رووه وه دوسییه ی چاکترت بؤ
پیدا ده که م بؤ نه وهی کاتی خو تی پی پر بکه یته وه.»

تنها مه به سستی وه لامه که م گه یانده وه زیر، به لام بروا ده که م کاتیک که
مورگان چاوی به وه زیر ده که وئ، ده قواو ده ق بؤی دوو باره ده کاته وه. به بی
نه وهی گیرمه و کیشه ی بنیته وه. له راستیدا، هه مووان به وه دلخوش بوون
که هندی مه سه له هیه ده بی به پیچوپه نا بوترتین.

هه روه کو شیرین پیتی وتم:

- له وه ته ی که شوسته ر لیره یه، شتیکی ته ندروست له جه و دایه و وه کو
بلتی هه واکه. هه میسه و تیده گه ین به رام به ر به بارو دؤ ختیکی
پاشا گه ر دانیی و بنه ست، پیوستمان به سه دان و سه دان سال هیه بؤ
نه وهی به سه ریان زال بین. یه کییک، هه روه کو سیحری لی کراییت، له
چاوقانیکدا پیدا ده بیت؛ نه وه دره خته ی که زپ و بی به ر بوو، خه ریکه
سه وز ده بیت و به ر ده گرتت و سیبه ر ده دات. هم بیگانه یه هیوای له مه ر
پیاوانی ولاته که م بؤ بوو ژاندمه وه. وه کو نه ندیژین^(۲) سه ریان ناکات، هه ز
له تکا و پارانه وه ناکات و نه وانیش تیر خویان وه کو نینسان ده بینن. نایا
نه وه ده زانی که هه ر له ناو خیزانه که ی خو م، پیره ژن هه ن دوعای بؤ ده کهن و
بؤی ده پارینه وه.

(۲) (Indigène) نه ندیژین به دانیش توانی بنه رته ی ولاتییک ده ورتیت، به لام له
بوچوونیکي نیستیمارانده وه. (وه رگرتی).

ئەگەر بۆلگەم لە سالی ۱۹۱۱دا، زیادەری نییە و لە حەقیقەت لانا دەم، ئەگەر بۆلگەم سەر تاپای ولاتی فارس لە سەر ریتمی «ئەمەریکییە» دەژیا و لیتپرسراویکی هەرە میلی بوو، و بێگومانیش لە هەموویان بە توانا تر بوو. رۆژنامەکان پشتگیری کارەکیان دەکرد و ئەویش هەندە تر بە حیماسە وە خووی ماندوو دەکرد و سەرنووسەری رۆژنامەکانی کۆ دەکرده وە و باسی پرۆژەکانی خووی بۆ دەکردن و لە بەری هەندێ پرسباری پر لە گیرمە و کیشە وە، داوای نامۆژگاری لێ دەکردن.

لەسەر هەمووشییە وە و لە هەمووی گرینگتر، پەیا مە سەختەکی خەریک بوو سەرکەوتنی بە دەست دەهیتا. پێش ئەوەی شوستەر سیستەمی خەراج سەرلەنوێ دامەزریتنە وە، توانی هاوسەنگی بخاتە نیو باجە وە، ئەویش تەنها بە سنوور دانانی بۆ دزی و خەرجکردن بە فیرۆ. پێش ئەو، چەندین کەسایەتی، میر و وەزیر، یا ئەشراف و پیاوی ماقوولیان بۆ خەزەدار ناردبوو و داوای ئەوەیان کردبوو کە لەسەر کاغەزێکدا ژمارەیهک دابنێن، ئەگینا یا ئەوەتا کارەکی یا ژبانی لە دەس دەدا. ئەمە لەگەڵ مۆرگاندا، لە ماوەی بیست و چوار سەعاتدا تووشی گۆران هات. با تەنها هەر نمونەیهک بەیتنە وە. ۱۷ی پووشپەر، لە کاتی کۆبوونە وە می جلیسی وەزیرەکان، بۆ ئەوەی مووچە لە شکر تارانێ پێ بدرت و لەسەر نەبرەیهکی غەمگین داوای چل و دوو تومەن لە شوستەر کرا.

میری ئەعزەم، وەزیری جەنگ هەلیدای:

– ئەگینا، یاخیبوونیک پروو دەدات و ئەوکات خەزەنی گشتیی هەموو لیتپرسراوییهک هەلدهگرئ!

وەلامی شوستەر:

– وەزیری بەرپێش دە رۆژ هەمان مەبلەغی برد. چی لەو پارەیه کرا؟

– هەندێ مووچە داخرا بوو، ئەوەمان دا، خیزانەکانی سەرباز برسییانە، ئەفسەرەکان قەرزارن، بارودۆخ تەنگی پێ هەلچنیون!

– ئایا وەزیری بەرپێش مۆتەئەکیده کە هیچ لەو پارەیه نەماو؟

– هەر هیچ، فلسیک چیبە نەماو!

شوستەر لە گیرفانی کارتۆنیکی بریستۆلی دەهیتا و بەخەتیکی ورد لەسەری نووسرابوو، پێش ئەوەی دەست بەقسە بکات چاویکی وردی بەسەریا خشاندا:

– ئەو مەبلەغەکی کە خەزە پێش دە رۆژ دایتی، هەر هەمووی چۆتە سەر حیسابی شەخسی، تەنها یەک تومەنیش خەرج نەکراو، فەرموو ئەوەتا ناوی کاربەدەستی بانق و ئەمەش ژمارەکیه.

میری ئەعزەم هەلسایە سەر پێ، قەلەو و چەور، لەبەر تووڕە بوون دەموچاوی بریقەیی دەهات؛ ناولەپی خستە سەر سینە و چاوی بەسەر هاوکارەکانیا گر دا:

– ئایا دەیانەوی دەسپاکیم بخەنە ژێر پرسبەرە وە؟

لەبەر ئەوەی کەس نەبوو هەندیک دلێ بداتە وە، درێژە بەقسەکانی دا:

– سویندتان بۆ دەخۆم ئەگەر بیت و لەسەر حیسابەکەم ئەم مەبلەغە هەبیت، ئەو من دواکەسم کە تاگاداری بم.

لە دەورووبەریه وە، چەند کەسێک لچی گومانیان خوارکرده وە و بریار درا، کاربەدەستی بانق بانگ بکرت و شوستەریش داوای لە ئەندامانی کابینە کرد کە چاوەروان بن. هەرکە ئیشارەتی ئەو درا کە کاربەدەستە کە لیتپرسراوییه، وەزیری جەنگ بەپەلە بەرەو پرووی چوو. داوای چەند فسکە فسکیک، میری ئەعزەم گەراپە وە لای هاوکارەکانی و بزەیهکی ساویلکەشی لەسەر لیتو:

– ئەم کاربەدەستە بەنەعلت بوو، لە مەبەستەکی من تینەگەشتوو،

تاکو ئیستا مووچە لەشکرەکی نەداو. سوو تەفاهوم پرووی داو!

ئەم پروو داو و زۆر بەسەختی داخرا، ئیتەر هەرەکو جار و ببوو پیشەیی سەدان سال، پیاو گەورەکانی دەولت نەدەوێران بەکیفی خوێان دەست وەردەنە نیو خەزەنی دەولتە وە. راستە، هەبوون پێیان ناخۆش بوو، بەلام تەنها بێدەنگیان بۆ ما بوو وە، چونکە زۆریان، تەنانەت لەنیو

لیپرسراوانی حکومتی تیشوهه، گهلن هۆ هه بوو بۆ ئه وهی به مه پازی بن: بۆ یه که مین جار له میژووی ولاتدا، فه زمانه بهر و سه ربا و دیبلوماته کانی له ده ره وهی ولات، له ئان و ساتی خۆی مووچه یان وه رگرت.

له نیتو نیتوه نده داراییه نیتونه ته وه ییبه کانیش، پروایان به مو عجیزه که ی شوسته ره هینا. بۆ نمونه: برایانی سیلیگمان، له لهندهن بانقدار بوون، بریاری ئه وه یان دا، به یی ئه وهی سوویه کی ههنده قورسی له توانا به ده ری بخه نه سه ر، که بۆ قهرزی وا باو بوو، قهرزی چوار ملیۆن لیره ی ستیرلینگ بده نه ولاتی فارس. به یی ئه وهی ده خلی گومرگی لی بسه نریت. نه ده خلی ره هنی بخریتسه سه ر، قهرزێکی ئاسایی بوو درا به یه کیکی ئاسایی، به که سیکی به رپیز و ده ست رۆیشتوو. ئه مه هه نگاوێکی گرینگ بوو. ئه مه شتیکی ترسناک بوو، به تایهت بۆ ئه وانه ی که ده یانویست ولاتی فارس بخه نه ژێر ده ستی خۆیانه وه. حکومتی به ریتانی خۆی تیکه ل کرد و بۆ ئه وهی نه یه لئ ئه م قهرزه بدریت.

هه ر له هه مان کاتیشدا، قه یسه ر میژووی ره قتری به کارهینا. مانگی گه لاویژ، ئه وه بیسترا که شای جارن، و پرای له شکرێکی خۆفرۆش و له گه ل دوو بریاری خۆی گه راوه ته وه بۆ ئه وهی ده سه لات بگریته ده ست. ئه ی باشه له ئۆدیسا ده سه ته سه ر نه بوو و روو سه کانیش په یمانی ئه وه یان نه دا بوو که بواری نه ده نی بگریته وه ولاتی فارس؟ له و روو وه، له حاکمانی سان پیته ره سبورگیان پرسیبوو، ئه وانیش به وه وه لامیان دا بوو وه که خۆی له پاسه وانه کاتمان دزیو ته وه و به پاسه پۆرتیکی مزه وه ر و چه ک و تفاهه که شی له ناو سنووقی «ئاوی کان» دا گوازا را بوو وه، بۆی ده چوو؛ ئه وان به هیچ شپوه به ک له م روو وه لیپرسراو نین. ئا به م شپوه یه، ئۆدیسای جیهیتشت و سه دان هه زار کیلومه تریشی له گه ل پیاوه کانی بری، ئه مه بوو مه سافه ی نیوان ئوکراینا و ولاتی فارس. به یی ئه وهی حکومتی قه یسه ر ئاگادار بیسته وه، نه له شکره که ی، نه ئوخرا نا، مه به ست له پۆلیسی نه یینی به مه ئاگادار بییت، خۆی و پیاوه کانی به چه ک و تفاهه وه سواری پا پۆرتیکی رووسی ده بن و هه موو ده ربای قه زوین ده برن تا ده گه نه که ناره کانی فارس؟ ئه م ئه نجه تانه به چی ده چن؟ له سه رووی هه موو به وه ده یی ئاگاداری ئه وه

بین که دیموکراسییه ساواکه ی ولاتی فارس هه ره س نه هینن. په رله مان داوای قهرزی له شوسته ر کرد. ئه م جار ه یان ئه مه ریکیه که درپژدی به مه وزو و عه که نه دا. به پیچه وانه وه، به شپوه یه که هاته خۆ، چه ند رۆژێکی نه برد له شکرێکی چاک ته یار درا، به زه خیره و ئازووقه تیره ته سه ل کرا، هه ر خۆشی پیشنیاری سه ر کرده یه کی بۆ کرد، ئه فرایم خان ناویک، ئه فسه رێکی زۆر چاک بوو له ماوه ی سی مانگ، له شکرێ کۆنه شای ته فروتوونا ده کات و شاش جاریکی دی ئاودیوی سنوور ده کاته وه.

قونسولیه کانی به ته واوی پروایان به مه نه ده کرد: ولاتی فارس بوو به ده وه لته تیکێ هاوچه رخ؟ یاخیبوون و شه رو شۆری ئا له م با به ته جارن سال و مانگی ده خایاند. بۆ هه موو چاودیران، چ له تاران چ له ده ره وه، وه لام ته نها به یه ک وشه ی ئه فسووناوی ده درابه وه: شوسته ر. ئیتر رۆلی ئه و له خه زنه دارێکی گشتی به ته واوی تیپه ری. هه ر ئه ویش بوو پیشنیاریکی بۆ په رله مان ئاماده کرد. ئه ویش ئه وه بوو که سه بارهت به شای جارن حوکم ده رکریت و به له ده ره وه ی یاسا له قه له م بدریت و له سه ر دیواری هه موو شارانیشتا، «Wanted» هه ر به گویره ی فلیمه کانی کاو بۆی، هه لئواسریت و پارهیه کی چاکیش بۆ ئه و که سه ته رخان بکریت، ئه گه ر هات و بیگرئ. ئه گه ر بییت و شا یا هه ردوو برا که ی ته سلیمی عه دالهت بکات، ئه وه خه لات ده کړئ. ئه مه ش وای کرد له پیش چاوی دانیشته و، حوکمی شای جارن بکه ویت. قه یسه ر چه کی دانه نا. به نیسه بت ئه وه وه ئیتر له لای روون بوو تا کو شوسته ر له و ولاته بییت، له ولاتی فارس قمووچه کانی ده سگیر نابیت. ده یی هه ولئ ئه وه بدریت که ولاته به ده ر بکریت! پیوسته کاره ساتیک بخولقی نریت، کاره ساتیک زل. کابرایه ک ئه م کاره ی گرت هه ستو: پاخیتانوف ناویک بوو، جارن له ته ورپز قونسل بوو، گه راندیانه وه تاران و به قونسولی گشتی داندا.

ناوی په یامه که شتیکی ناشربنه، چونکه لیتره ده یی ناوی موئامه ره ی لیتریت، هه رچه نده که می هه له شه بی پیوه دیار بوو، به لام زۆر به وردی چنرا. په رله مان بریاری ئه وهی ده رکرد که ده ست به سه ر مال و سامانی هه ردوو برا که ی شا بکریت، چونکه هه ردووک له گه ل شادا سه ر کرده ی ئه م

یاخیسوونه‌یان ده‌کرد. چونکه خه‌زنه‌داری گشتییی ده‌ولته بوو، ده‌بوايه شوسته‌ر حوکه‌مه‌که ده‌رپه‌پینی، بویه ده‌یوست له شکلیتیکی زۆر یاساییدا کاره‌که نه‌نجام دات. ئەم خانووبه‌ره‌یه‌ی که ده‌بوايه ده‌ستی به‌سه‌را بگرن، زۆر له کۆشکه‌که‌ی عه‌تابه‌گه‌وه دوور نه‌بوو، مولکی میری مه‌مله‌که‌ت بوو، به: «تیشکی سه‌لته‌نه‌ت» ناو ده‌برا؛ ئەمه‌ریکییه‌که په‌لێ جه‌ندرمه و چه‌ند فه‌رمانبه‌ریکی مه‌ده‌نی و ئەمری ده‌ست به‌سه‌رگرتنه‌که‌شیان له‌گیرفان. لووتیان به‌لووتی کۆزاکه‌کانه‌وه بوو که له‌گه‌ل ئەفسه‌ری قونسولی رووس هاتبوون و نه‌یانه‌یتشت جه‌ندرمه‌کان بچه‌ ناو کۆشکه‌که‌وه، هه‌رپه‌شه‌ی ئەوه‌شیان کرد، ئەگه‌ر بیته و به‌زوترین کات نه‌کشینه‌وه، ئەوه هیتز به‌کار ده‌هین.

کاتیکی شوسته‌ریان به‌مه‌ ناگادار کرده‌وه، یه‌کسه‌ر یه‌کی له یاریده‌ده‌رانی خۆی به‌خیرایی بۆ قونسلییه‌ی رووس نارد. پۆخیتانۆف پیشوازی لی کرد و به‌نه‌بره‌یه‌کی توند ئەمه‌ی بۆ روون کرده‌وه: دایکی «تیشکی سه‌لته‌نه‌ت» نامه‌یه‌کی بۆ قه‌یسه‌ر و قه‌یسه‌ره‌ژن نووسییه‌وه تیا یا داوای یارمه‌تی ده‌کات، ئەم داواکارییه‌ش ده‌سه‌جێ نه‌نجام درا.

ئەمه‌ریکییه‌که بروای نه‌ده‌کرد: وتی، بیگانه له ولاتی فارسدا ده‌سه‌لانی ئەوه شک ده‌به‌ن که خۆیان له سزا بدزنه‌وه و پیاوکوژانی وه‌زیری فارس حوکم نه‌درتین هه‌ر له‌به‌رئه‌وه‌ی په‌عییه‌ی قه‌یسه‌رن، ئەمه زولمه، به‌لام ئەمه ده‌ستووره و په‌یره‌وی ده‌کری، زه‌حمه‌ت بگۆردی؛ به‌لام له زه‌رفی بیست و چوار سه‌عات، فارسه‌کان مولکه‌کانیان ده‌خه‌نه ژێر ده‌ستی حاکمیکی بیگانه‌وه بۆ ئەوه‌ی خۆیان له یاسا بدزنه‌وه، ئا ئەمه شتیکی نوئییه، نه بیستراوه نه‌ بینراوه. شوسته‌ر نه‌یده‌ویست به‌مه‌ قایل بیته. فرمانی ئەوه‌ی دا که جه‌ندرمه‌کان بچه‌ن و ئەو کۆشکه‌ بگرنه‌ ده‌ست، به‌گور و پته‌وه، به‌لام توندوتیژی به‌کارنه‌هین. ئەمجاره‌یان پۆخیتانۆف بواری دانی. کاره‌ساتی نایه‌وه، هه‌ر ئەمه‌ش بوو په‌یامه‌که‌ی.

په‌د فیعل زۆری نه‌خایاند دروست بوو. به‌لاغییک له سان پیته‌رس بورگ بلا‌بووه‌وه تیا یا ئەوه هاتبوو که ئەوه‌ی رووی دا ئیعتیاده‌یه‌که دژ به‌رووسیا، جو‌پنیکی به‌قه‌یسه‌ر و ژنه‌قه‌یسه‌ر، به‌شپه‌یه‌کی په‌سه‌می داوا له

حکومه‌تی تاران ده‌که‌ین داوای لی‌بووردن بکات. سه‌رۆک وه‌زیران شیت و هاریوو، داوای ئامۆژگاری له به‌ریتانییه‌کان کرد، کاروباری ده‌ره‌وه‌ی به‌ریتانیا وه‌لامیان دایه‌وه و وتیان قه‌یسه‌ر گه‌مه‌ ناکات و له‌شکری گه‌یشتۆته باکو و ئاماده‌ن ولاتی فارس داگیرکه‌ن و جیتی خۆیه‌تی که داواکارییه‌که‌ی قبوول بکریته.

٢٤ی سه‌رماوه‌رز ١٩١١ وه‌زیری کاروباری ده‌ره‌وه، شه‌که‌ت، رووی کرده قونسولییه‌ی رووس و ده‌ستی قونسولی گووشی و ئەمه‌شی وت:

(جه‌نابی عالی، حکومه‌ته‌که‌م رای سپاردووم که به‌ناوی ئەوه‌وه داوای لی‌بووردنتان لی بکه‌م بۆ ئەو رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی که رووی دا و ئەفسه‌ره‌کانی قونسولییه‌ش تووشی ئەم ده‌رده‌سه‌رییه هاتن.)

هه‌ر به‌ده‌ست گووشینه‌وه، نوینه‌ری قه‌یسه‌ر هاته‌ ده‌م:

(لی‌بوورده‌که‌تان قبوول ده‌که‌ین، ئەمه وه‌لامی داواکاری یه‌که‌مان بوو، ده‌بی ئەوه‌شتان پی رابگه‌یه‌نم که داواکارییه‌کی دیکه به‌رپه‌یه‌ و وا له سان پیته‌رس بورگ خه‌ریکی ئاماده‌کردن. هه‌رکه گه‌یشته ده‌ستم، ناوه‌رکی داواکارییه‌که‌تان بۆ ئاشکرا ده‌که‌م.)

قسه هاته‌ دی. داوای پینج رۆژ، له ٢٩ی سه‌رماوه‌رز، سه‌عات دوانه‌ی نیوه‌رۆ، دیپلومات ده‌قه‌که‌ی گه‌یانه‌ کاروباری ده‌ره‌وه و داواکاری دووه‌می تیدا بوو، به‌زمانیش ئەوه‌ی پی وتن که ره‌زامه‌ندی له‌نده‌نیشی له‌گه‌له و ده‌بی له خیلالی چل و هه‌شت سه‌عاتدا وه‌لام بدریته‌وه.

خالی یه‌که‌م: مۆرگان شوسته‌ر ده‌رکریته.

خالی دوو: نابیت کار بدریته‌ پسه‌پۆریکی بیگانه، پیش ئەوه‌ی ره‌زایی بوونی رووس و ئینگلیزی له‌سه‌ر بیته.

له باره گای پهرله مان ههر حهفتا وشه ش پهرله مانتاره که چاوه ری بوون، هه ندیکیان میزهر له سهر و هه ندیکی دیکه ش فیس یا نه وه کلاویان له سه ربوو؛ هه ندی له «رۆله کانی ئادهم» یش له وی بوون، نه وانه ی زۆر زۆر خه باتکه ریش بوون، جلویه رگی نه ورو و پیمان له بهر بوو. سه عات یانزه، سه رۆکی وه زیران چوو سه سه کۆکه، ههروه کو بچینه سه سه قه ناره و ابوو، به هه ناسه برکی دهقی ئینزاره که دهخوینیتته وه و ههروه ها پیش نه وه ی بریاری حکوممهت بخوینیتته وه باسی نه وه شیان بۆ دهکات که له ندهن پشتیوانی قه یسه دهکات: بهرگری نه کریت و داواکان قبول بکریت، نه مه ریکیه که ده رکرئ؛ پیش نه وه ی له ژیر پۆستال بپلشینه وه، به کورتی ده بی بگه رینه وه ژیر ئینتیدابی زله یزه کان. بۆ نه وه ی شتی خراپتریشیان به سه ر نه یهت، پیوسته بزاین چمان ده وی؛ که واته مه سه له ی سیه ده هینیتته گۆرئ؛ نه وه شی هینایه وه یادی پهرله مانتاره کان که ئینزاره که نیوه رۆ ته او ده بیته و وه ختیش هه نده به ده سه ته وه نییه و گفستوگۆش نابیت زۆر دریشه بخایه نیت. به در پێژایی نه و ماوه یه ی که له سه سه کۆکه بوو، بی و چان به راری ته ماشای نه و لایه ی ده کرد که بۆ میوانان ته رخان کرابوو، مسیو پۆختانۆف دانیشته بوو، که سه نه ی توانی هاتنه ژوو ره وه ی لی قه ده غه بکات.

کاتیکیش سه رۆکی وه زیران دانیشته وه، نه هۆبه ی لی کرا، نه چه پله شی بۆ لیدرا. ته نه ها بیده نگیه کی قورس و ته نگ پته ه لچن و هه ناسه بر. پاشان سه بیدیکی راسته قینه هه لده ستی، له به نه چه ی پیغه مبه ره و نوخوازی پله ی به که میشه زۆر به گه رمی لایه نگری له په یامه که ی شوسته ری کرد. خیتابه که ی کورت بوو:

- په رنگی نه مه ئیراده ی خودا بیت که وا نازادی و حوکمرا نیمان به زه بری هیز له چنگ ده رده هین. به لام ئیمه به که یفی خۆمان ده سه به راری نابین.

بیده نگیه کی تر. پاشان به کیکی دیکه، نه ویش شتیکی کورتی وت و ههر له هه مان ئاست. مسیو پۆختانۆف هه میشه سه بیری سه عاته که ی سه ر

مه چه کی ده کرد. سه رۆکی وه زیران ده بیینی، زیره یه کی راده کیشی و سه بیری سه عاته قۆقه گه وره که ی دهکات. سه عات بۆ دوانزه بیست ده قه ی ده وی. هار ده بیته، نووکی گۆچانه که ی ده داته سه سه عه رده که، داوی نه وه دهکات که ده نگ بدریت. له بهر به هانه ی جیاواز، چوار پهرله مانتار خۆیان ده کشینه وه، حه فتا که ی دیکه، هه موویان ده لێن «نه خیر». نه خیر بۆ داواکاریه که ی قه یسه ر. نه خیر بۆ ده رکردنی شوسته ر. نه خیر بۆ هه لوتیستی حکوممهت. ئیتر سه رۆکی وه زیران هه ست به وه دهکات که حه ل کرا، له گه ل کابینه که ی ده کشیتته وه. پۆختانۆف، نه ویش هه لده ستیتته سه ری؛ کاتی نه وه هاتبوو و که ده بویه ته له گراف بۆ سان پیته رس بورگی کات.

دهرگا گه وره که به قایی داخرا و زایه له که ی قه ده ریک له ناو هۆله که دهنگی دایه وه. پهرله مانتاره کان به ته نه ها ده میننه وه. سه سه رکه وتن، به لام هیه نیازکیان نییه ئه هه نگ بۆ نه م سه سه رکه وتنه سازکه ن. ده سه لات له ژیر ده ستیانه: چاره نووسی ده ولته و چاره نووسی ده ستوره ساواکه به ده سه تی نه وانه وه یه. چ ده توانن بکه ن، چییان ده وی؟ هیه شتیکی نازانن. کۆبوونه وه یه کی ناواقیعی، غه مگین و پاشا گه ردان. له هه ندی رووشه وه منالانه بوو. جار ناجاری فیکره یه که له دایک ده بوو، پاشان رایان ده مالی:

- نه ی نه گه ر داوا له ولاته یه کگرتوه کانی نه مه ریکا بکه ین له شکرمان بۆ بنیرن؟

- بۆچی له شکر ده نیرن، نه وان خۆیان دۆستی رووسیان. ئایا رۆز قیلته نه بوو که نیوان میقادۆ و قه یسه ری ئاشت کرده وه؟

- به لام شوسته ر له به بنایا، ئایا نابانه وی یارمه تی بده ن؟

- شوسته ر له ولاتی فارس گه لی به ناوبانگه؛ به لام له ولاته که ی خۆی، که سه نازانی ناویشی چیه. سه سه رکرده نه مه ریکیه کان نه وه یان زۆر به دل نابی که بیین شوسته ر وه زعی له گه ل سان پیته رس بورگ و له نده وه ناخۆش دهکات.

- ده توانین پیتشیاری نه وه یان بۆ بکه ین که بین و هیللی شه مه نه فه رمان

بۆ دروست بکەن. تەماحیان بدەینى، پەنگى بە پیرمانەو بەین.

- پەنگە بەلام ئەمە بەلایەن کەم شەش مانگی دەوى، قەیسەر دوو هەفتەى تر لێرەیه.

ئەى تورکان؟ ئەى ئەلمانىیەکان؟ بۆ نا یابانىیەکانیش؟ ئەى ئەوان نەبوون پروسەکانیان لە ماندچوورى هەلاھەلا کرد؟ لە پێکدا کاتیک، پەرلەمانتاریکی لاو، بەئاستەم بزەى لەسەر لێو، خەلکی کرمان دەبیت، پێشنىبارى ئەو دەکات و دەلێ با تەختى ولات بدەینە مىقادۆ، فازیل تەقییەو:

- با ئەمەش باش بزاین، ئیمە توانای ئەو شەمان نییە هانا بۆ خەلکی ئیسفەهان بەرین! ئەگەر بمانەوئ شەر بکەین، ئەو دەبێ پشت بە تاران ببەستین، بەو چەک و تفاقەى کە ئیستە لە تاران داىە. هەر وەکو لە تەورێزى سێ سال لەمەو بەر. هەزار کۆزاک نانیترنە سەرمان، بەلکو پەنجە هەزار. دەبێ ئەو شەش بزاین کە شانسیکی زۆر کەمان هەیه ئەو شەرە ببەینەو.

ئەم قسەیه لە هەر یەکیکی دیکەو بەشایەو، ئەو لە هەموو لایەکەو تەوانبار دەکرا، بەلام لە بەر ئەو ئەم قسەیه لەلایەن قارەمانى تەورێزەو کرا، یەکی بوو لە «پۆلە گەورەکانى»، قسەکەیان هەر وەکو خۆى وەرگرت، قسەیهک بوو تەعبیری لە حەقیقەتى تال دەکرد. لەم دیدە نیگایەو ئیتر سەختە بێر لە بەرگى بکریتەو. بەلام فازیل هەر ئەمە دەکا و بەس.

- ئەگەر ئامادەى ئەو شەمان تیا بیت بچەنگین، ئەو لە بەر ئەو یە کە دەمانەوئ داها توو پیاپێزین. ئەرى هەموو ولاتى فارس هیتشتا بەیادی ئیمام حوسینەو نازیت؟ سەرەرای ئەو ئەم شەهیدە، تەنھا جەنگیکی دۆراوى بەریا کرد، بەزى، پێشیل کرا، کوژرا، خۆ هەر ئەویشمان خۆش دەوئ. ولاتى فارس پێویستى بەخوین هەیه بۆ ئەو بەروا بکات. ئیمە حەفتا کەسین، هەر وەکو یاوەرەکانى ئیمام حوسین. ئەگەر بیت و هەموو بمرین، ئەم پەرلەمانە دەبیتە جیگای زیارەت، ئیتر دیموکراسییهت بۆ سەدان سال رەگى رۆ دەچیتە خاکی رۆژەهلاتەو.

هەموو دەلێن ئامادەین بمرین، بەلام نامرن. نەک لە بەر ئەو وەرەیان بەردا یا خیانه تیان لە مەسەلە کە بیان کرد. بەلکو زۆر بە پێچەوانەو، لەو دەگەرێان چۆن سەنگەرى شار مەحکەم بکەن، هەر وەکو لە تەوریز، فیداکار بە هەزاران هااتنە پێشەو، بە تابیەت «پۆلەکانى ئادەم». بەلام بێ سوود بوو. دوای ئەو بەر بەر بەر بەر بوو نزیکیو نەو یانى کەمى سست کردبوو.

۲۴ بەفرانبارى، سەرۆک وەزیری جارێ بەزەبرى کودەتاو، دەسەلاتى گرتەو دەست. بە یارمەتى کۆزاکەکان، بە یارمەتى عەشیرەتى بەختیارى، بە یارمەتى بەشیتى زۆرى لەشکر و جەندرمە، خۆى بە سەردارى پایتەخت هەلبژارد و جارى هەلۆشەوانەو پەرلەمانیشى دا. چەند پەرلەمانتاریک گیران. لە هەموو چالاکییەکانیشیان ولاتبەدەر کران، ناوى فازیلیش لەسەرى لیستەکەو بوو.

یەکەم کارى پزیمى نوئ ئەو بوو بە شپۆیه کی پەسمى داواکارى قەیسەر مۆرکات. بە ئەدەبەو شەش، نامەیه کییان ناردە کن مۆرگان شوستەر و ئەو یان پێ راگەیاندا کە ئیتر وەزیفەى خەزەندارى گشتیبى بەرپۆه نابات. تەنھا هەر بۆ ماوێ هەشت مانگ لە فارس مایەو، هەشت مانگی هەناسە بێرکى، گیتزکەر و بەتاسە، هەشت مانگ، وەخت بوو سەرتاپای میژووى رۆژەهلات بگۆرئ.

لە ۱۱ رێبەندان ۱۹۱۲، شوستەر زۆر بەرپۆزەو بەرئ کرا. شای لاو، ئۆتۆمبیلەکەى خۆى خستە ژێر دەستى و شوفیەر فەرەنسبیەکەشى لەگەلا نارد، مسیۆ قارلج، بۆ ئەو بەیگە بە نیتە بەندەرى ئەزىلی. ئیمەش زۆر بووین، چ بێگانە، چ خەلکی ولات، ها تیبوین مائتاوایى لى بکەین، هەندیک تاکو بەردەرگاکەى چوون و هەندیکیش لە رێگاوبانەکاندا دوخاخواحافیزى لى دەکرد. بەبێ هاوار و بانگکردن، بێگومان، تەنھا بە دەست راوەشاندىکی زۆر لەسەر خو، فرمیسکیش بە چاوى ژن و پیاوا چۆرەى دەهات، خەلکیکی نەناسراو بۆ ئەو مەعشوقە کە دەگریب کە خەریکە دەسبەردارى دەبێ. بەدرێژایى ئەو رێگایەش تەنھا رووداویک رووى دا، رووداویکی بچووک بوو: بەرامبەر بە قافلەکە کۆزاکیک، وای

نیشان دا که خه ریکی هه لگرتنی به ردیکه و به رهو ئه مه ریکیه که هه لئی ده دات، به لام پروا ناکه م که به رده که شی هه لگرتین.

کاتیک ئوتومبیله که له ودیو دهرگای قه زوتین له پیش چا و ون بوو، چهند هه نگاو یک له گه ل شارل روسیل رۆیشتم. پاشان به ته نها، به پئی گه رامه وه کۆشکه که ی شیرین.

هه رکه ببینی:

- ده لئی هه به ته واوی روو خاوی.

- دو عا خا حافیزیمان له شوسته ر ده کرد.

- ئا! خو له کۆتاییدا ولاتی به جیهیشت!

زۆر سوور نه بووم له نه بره سه رسورمانه که ی. خو ی جوانتر روون کرده وه:

- ئیمرو له خو م ده پرسم، ئایا هه ر چاکتر نه بوو پی نه نیته ئه و ولاته وه.

به قینه وه سه بیرم کرد.

- ئه وه تو ی ئه مه ده لئی!

- به لئ منم. ئه مه شیرینه که وا ده لئ. ئه وه من بووم که له کاتی هاتنی چه پله م بو ی لیدا، من بووم که هه موو کار یکیم ده سه لماند، من بووم له ودا قوتار که ریکم ده بینی، ئیستا په شیمانم له وه ی که هه ر ده بوو له ولاته که ی خو ی ببینیته وه، له ولاته دووره که ی خو ی.

- به لام گونا ه ی ئه و چی بوو؟

- هه یچ هه ر ئه وه ده سه لینی که هه یچ له ولاتی فارس نه گه یشت.

- به راستی لیت تینا گه م.

- ئه گه ر حه قی وه زیر بیت به رام بهر به شا، ئه گه ر حه قی ژن بیت به رام بهر به میرد، ئه گه ر حه قی سه رباز بیت به رام بهر به ئه فسهر، ئایا دوو جار ته مبی ناکریت؟ بو ئه وانه ی لاوازن، له سه ر حه ق بوون هه له یه. به رام بهر به رووس و ئینگلیز، ولاتی فارس لاوازه، ده بویه ههروه کو لاواز په فتاری بکرد بایه.

- تا ئاخر زه مان؟ ئایا بو ی نییه رۆژی له رۆژان سه ر هه لپری، ده ولت دامه زرتین، میلله ت پهروه رده بکات، ئه ویش به جیهته پال ولاته پیشکه وتوو

و ریز لیتیگراوه کانه وه؟ شوسته ر ده بوست ئه وه بکات.

- بو ئه مه ش جیی ئی عجابی ته واوی منه. ناشتوانم ئه وه نه لیم ئه گه ر بیت و هه نده به خیرایی سه رکه وتنی به ده ست نه هینایه، ئه وه ئیمرو وا قه د نه ده که وتینه ناو ئه م بارودۆخه غه مگینه وه: دیو کراسییه که مان له ناوچوو و خا که که یشمان دا گیر کرا.

- ته ماحی قه یسه ر ئا ئه مه بوو، ئه مه ش زوو یا دره نگ هه ر ده بویه روو بدات.

- لیتقه ومان تا دره نگ روو بدات چاکتره! نوکته که ی مه لای مه شوورت له یاد نییه، چیرۆکی گویدریتزه که ی که له گه ل مه لادا قسه ده کات؟

مه لای مه شوور، قاره مانیککی نیمچه ئه فسانه یه، هه موو نوکته ی ولاتی فارس و ئۆزه گیستان و ئاسیای بچوو ک ده گرتنه وه. شیرین دهستی به گیرانه وه ی کرد:

- وه کو ده لئین پاشایه کی نیمچه شیت هه بوو، مه لا به وه تاوانبار ده کات که که ریککی دزیوه. ئا له و کاته ی که مه لا به ره و قه ناره ده بن، ده ست ده کات به هاوار: «ئم حه یوانه له هه ققه تدا برای خو مه و سیحربازیک کردو ویتییبه ئم که ره، ئه گه ر ته نها بو ما وه ی سالییک ئم که ره م لا دانین، ئه وه وای لی ده که م که ده ست بکاته وه به قسه کردن!» پاشا که م شپزه ده بی، په یمانی مه لا دوو باره ده کاته وه، پیش ئه وه ی حوکه مه که ی بخوینیتنه وه: «زۆر باشه مه لا! به لام ئه گه ر بیت و دوای سالییک، که ره که نه که وته قسه، خو ئه وه له سیداره ت ده دین.» له کاتی ده رچووندا، ژنه که ی بانگی مه لا ده کات: «چۆن چۆنی په یمانی وایان ده دیتین؟ تو باش ده زانی که ئم که ره فیری قسه نابیت. - مه لای مه شوور له وه لامدانه ودا ده لئ، بیگومان ئه مه ده زانم، تا سالییککی دیکه، یا ئه وه ته پاشا ده مرئ، یا که ره که ده مرئ یا ئه وه ته من بو خو م ده مرم.»

شازاده درتیه ی به قسه کانی دا:

- ئه گه ر بمانتوانیایه قازانج له وه خت بکه بن، ره نگ بویه رووسیا له به لقان یا له چین تووشی گیتچه لی شه ر ببویه. خو باشه قه یسه ریش

شیربورگ، ۱۰ یانەمەر ۱۹۱۲.

بەرامبەرم تا چاوەر دەکات لا مانچە، هێمن و بەشێوەیەکی رەتیبیش زبۆین. شیرینیشم لە تەنیشتمەوێه. کەشکۆلەکەش وا لەناو جانتاکانمانە. لە دەوری ئێمەش، تا حەز بەکە ی خەلکی رۆژەهەلاتی هەن.

هەندە بەسەر شان و بال و ناوبانگی ئەو کەسانە هەلشاخین کە سواری تیتانیک بوون، ئەوێان لەبەر چوو بوو و ئەم پاپۆرە زلە بۆ کۆی دروست کرابوو: بۆ موهاجیرەکان، بۆ ئەو ملیۆنەها ژن و پیاو و منالانەکی کە خاکێک نەبوو نانیان بدات، بۆ ئەو خەونیان بە ئەمەریکاوە دەبینی. ئەم پاپۆرە دەبواوە خەلکی زۆر هەلگری: لە ساوثمپتۆن ئینگلیز و سکاندەنافییەکان، لە کوینستۆن ئیترلەندییەکان و، هەر وەها لە شیربورگیش، ئەوانەکی هەلدهگرت کە لە دوورەو دەهاتن، یۆنانی و سووری و ئەرمەن ئەتۆلی و جوولەکەکی سالتونیک یا هی بیتساری، کرواسی و سێرب و فارسانی هەلدهگرت. ئەو رۆژەهەلاتییانە بوو کە لە بەندەرەکاندا چاومان پێیان دەکەوت، لە دەوری بوزگور و بوخچە پەرپووتەکانیان کرۆشکەیان داوو، پەلەکی ئەوێانە هەر بەخێرا خۆیان لە جێگایەکی دیکە بدۆزنەو و لە هەندێ کاتی ناھەمواریشدا، لە پارچە کاغەزێکی ونبوو بگەرێن، یا بەدوای منالێکی هارەبانە غار بەدن، یا لە بیژییەکی و بگەرێن کە لە ژێر ئەسکەمبیلەکانا خۆی گرمۆلە داویت. لە چاوی هەر هەموویانا داوی موغامەرەبەک دەخویندراوە، غەمگینییەک، تەحەداپەک، هەر خێراش هەست بەئیمتیاز دەکەن کاتێ خۆیان لە رۆژتاوادا دەبیننەو، دلخۆش دەبن بەوێ کە خۆیان لەناو پاپۆرێکی وا بەتوانا و هاوچەرخ و چوستەو دەبینی، لەوێ پێش قەد بەخەبالی ئینسانا نەهاتی. هەستی منیش زۆر لەوێ ئەوان جیاوازتر نەبوو. سێ هەفتە لەمە و پێش، لە پاریس شیرینم گواستەو، هەر لەبەر ئەوێ سەفەرێکی هەنگوینی پێشکەش بەھاوسەرەکەم بکەم و شایانی ناھەنگیکی رۆژەهەلاتانە بیت کە ئەو پێی راھاتبوو، سەفەرەکەم داواخست. ئەمە چلێسییەکی بێ سوود

ئەبەدی نییە، بۆیە هەبە، یا ئەوێ، هەر وەکو پێش شەش ساڵ لەمەوێ، لە پێگای پاپۆرین و یاخیبوونەوێ جێ لەق کرێ. دەبواوە کەمی سەبەر بەدینە خۆ و چاوەروان بین، وردتر پروانینە کێشەکە، پاشەقولمان بدایە، خۆمان شل بکەدایە و پەیمانمان بدایە. حیکمەتی رۆژەهەلات هەر ئەمە بوو: شوستەر و بیستی بەریتمی رۆژتاو بەرەو پێشکەوتنمان بەرێ، بەلام یەکسەر بەرەو خەردن غلی کردینەو.

کاتیەک ئەم قسانەکی دەکرد، پێدەچوو نازار بکێشێ؛ نەم و بیستی رەتی بەدەمەو. دەرێهێ بەقسەکانی دا:

- ولاتی فارس بەبەلەمیکی چارۆگەداری بەدەخت دەکات. دەریاوانەکان هەمیشە سکالای ئەو دەکەن کە بای تەواو نییە بۆ ئەوێ پێشکەون. لە پێکدا، وەکو سزا، ئاسمان گێژەلوو کە یان بۆ دەنیری.

بۆ قەدەرێک پامین و غەم دا بگرتین. پاشان دەستم کردە ملی.

- شیرین!

ئایا لەبەر شێوەی ناو بردنەکی بوو؟ راجلەکی و خۆی لێم دوورخستەو و بەوردی و بەگومانەو تێی دەروانیم.

- دەرۆی.

- بەلێ. بەلام بەشێوەیەکی دیکە.

- چۆن دەکرێ «بەشێوەیەکی دیکە» بپۆی؟

- پێکەو دەرۆین.

نه بوو. شیرین همیشه فیکره ی نه وهی رت ده کرده وه که بچیت له ولاته یه کگرتووه کانی نه مهربکا بژیت، نه گهر شکستی نه وه له لسانه وه یه نه بوايه که ولاتی فارس له کیسی خوی دا، نه وه قه د دوام نه ده که وت. نیازی نه وه م هه بوو که دونیا یه کی بو دروست بکه م گه لی له وهی خوی نه فسوونا ویتیر بیت.

تیتانیکیش بو نه م به سته ی من یه کاویه ک بوو. پیده چوو له لایه ن که سانیکه وه دروست کرابیت که له ناو نه و کوشکه سهر ناو که وتوو، نایابترین گمه و یاری بو بگوازه وه، له وانه هندی به ختیاری روزه لاتانه بوو: حه مامی تورکی له وانه ی که له نه سته مبول یا له وانه ی که له قاهره هه ن زیاتر جیتی حه وانه وه و ئیسراحه تی تیا ده بووه؛ که پری به دارخورما ده وره دراو؛ هولی جومانستیک، له نیوان نه و شیشه جیگیرانه ی که بو خوگرتن ده شی و شغال ده رسونه کان^(۳)، و شتریکی کاره بایی داندراوه، هه ر به ده ست سویچیکه ی باده ی، هه سته نه وه ت ده داتی که له ناوه ندی بیابان دای.

له سهر تیتانیک ته نها له وه نه ده گه راین خو مان به ناوه وه ای نامو و ئیگزوتیکی جوش بده ی. ده شچووینه نه و شوینانه ی که له ززه ت و رابواردنی نه وروویسیانه ی لیتی، ویترمان^(۴) ده خوارد، یا مریشکی سووره وه کراو وه کو نه وهی له شاری لیون ناماده ده کريت، نه مه خواردنی تاییه تی پرؤکتوری چیشتلینره، نه م چیشته له گه ل شه رابی کوس دیستورنیلی ۱۸۸۷ ده خورئ، نه مه له کاتی گوگرتنی ئورکیسترا به جلویه رگی سموکینگه وه^(۵)، که رهنگی شینی شه وینی هه بوو، گویمان له

(۳) (Cheval d'arçons) جوژه نامیریکی ئستیوانه بییه، له سهر چوار پیچکه ی بزبو داده نریت بو هه لبه زین به کار ده هینریت. (وه رگپ).

(۴) (Huître) به عاره بی مه حاری پیده وتری، له سه ده فیا ته، شپوه یه کی قوقز و مه یله و خری هه یه، به ختو ده کری یا له ده ریا راو ده کری، جوژی زوری هه یه. (وه رگپ).

(۵) له چاکه ت و پانتولتیکی رهش و بونباغیکی په پوله یی و کراسیکی سپی پیک دیت. جلویه رگی نا هه نکه تاییه تیبه کانی شه وانه.

حیکایه ته کانی هوفمان و لا گه یشا و موگوله گه وره که ی لودیر ده گرت. له هه مووی به له ززه تتر بو من و شیرین نه وه بوو که به درتیایی عیشقمان له ولاتی فارسدا ده بوايه نه م په یوه ندیبه بشارینه وه. سه ره رای گه وره و فراوانی نه و کوشکانه ی که تیا یا ده ژیان جا چ له ته وریز بوايه یا له زارگه نده یا نه وه تا له تاران بوايه، ده بوايه هه میشه خو شه ویسته که مان له نیو چوار دیوار بشارینه وه، شایه دی عیشقه که شمان ناوینه ی نه خشاو به لاچاو ته ماشا کردنی خزمه تکاره کان بوو. ئیستا چیرئ نه وه ده که ین که پیکه وه ده بینرین، ژن و پیسویک قولیان له قولی یه کتره و، له ژیر ته ماشا کردنی نامویانه تا شه وی دره ننگ نه مان ده ویست بگه رپینه وه کابینه که مان، سه ره رای نه وه ی گه وره ترین و فه راحتین ژووربوون له سه ر پشتی پا پوره که.

دوا له ززه تی ئیواره مان، پیاسه کردن بوو. دوا ی نه وه ی شیومان خوارد، چووینه لای نه فسه ره که، که هه میشه هه ر هه مان که س بوو، بو نه وه ی بانباته لای قاسه که و که شکوله که ده ره یین و زور به نرخه وه له گه ل خو مان به سه ر پرد^(۶) و کوژیدوره کانه^(۷) وه گری بده ی. له سه ر قه نه فه له زه ل دروستکراوه کانی قاوه خانه ی پارسی لیتی داده نیشتین، هه ر وا به ریکه وت چند چوارینه یه کمان ده خو پنده وه و پاشان به په یژه ی نه له تربکه که به ره و پیاسه گاکه ده چووینه سه ره وه، بی نه وه ی ترسی نه وه مان هه بیته یه کیک به سه رمانا بیت، له هه وای نازاد یه کترمان ماچ ده کرد. شه وی دره نگیش، که شکوله که مان له گه ل خو مانا ده هینا یه ژوورئ، دوا ی تیپه رپوونی شه و، بو سه یینی، ده ماندا یه وه ده ست هه مان نه فسه ره وه و بو ی ده خسته ینه ناو قاسه که وه. به نیسه بت شیرینه وه نه م ته قسه نه فسوونبه خش بوو. وه کو نه رکی لی هاتبوو، ده بوايه هه موو ورده کاربیه کان له به ر بکه م، بو نه وه ی بو رژی ئاینده، هه روه کو خوی بیلیمه وه.

(۶) (Pont) له ته خته یا له میتال دروست ده کريت، ناسویبیانه، نه ملاو نه ولای پا پوریک پیکه وه گری ده دا. (وه رگپ).

(۷) (Corridore) ده کری به تیپه رگه نازهد بکريت. (وه رگپ).

ئا بەم شىۋەيە بوو كە بۆ ئىۋارەي چۈرەم، كەشكۆلەكەم كىردەۋە، ئەو
لاپەرىيەم ھەلدايەۋە و خەيام ئەمەي نووسىبوو:
لېم دەپرسى ھەناسەي ژيانم لە كۆتۈە دېت.
ئەگەر بېت ئەم چىرۆكە زۆر كورت كرىتەۋە،
ئەۋە دەلېم لە ناۋاخنى ئوقيانوسەۋە دەردەپەرى،
پاشان جارىكى دى لە پرىكدا قووتى دەداتەۋە.
ئامازە كىردن بۆ ئوقيانوسم لەلا غەنتىكە بوو: ويستم ھىۋاشتر
بىخوېنمەۋە. شىرىن رېي لى گىرم:

- تكات لى دەكەم!

ۋەخت بوو بتاسى؛ بەرپارايى سەرنجىم دا.

بەدەنگى خىكاۋەۋە وتى:

- ئەم چۈرەيەم لە بەر بوو، بەلام لە پرىكدا، وام ھەست دەكرد كە ئەمە
بۆ يەكەمىن جاره گۆيم لى دەبى. بەلام ھەرۋەكو...
نەبوست ئەمەم بۆ لىك بداتەۋە، پېش ئەۋەي قىسە بىكات خۆي گرتەۋە
ۋ ھىمىن بوۋەۋە:

- سەرەتا ھەز دەكەم بگەينە جى.

شانم ھەلتەكاند.

- ئەگەر لە ھەمىر دۇنيادا پاپۆرىك ھەبىت بۆ ئەۋەي بەدلىبايىيەۋە
سەفەرى پى بگەين، ئا ئەمەيە، ھەرۋەكو كاپتن سميث وتى، ئەم پاپۆرە
بۆيى نىيە نوقم بېت!

ئەم دەزانى بەم قىسانە ۋ بەم نەبرە ناسكە دلى بدەمەۋە، ئەۋە
كارىگەرىيەكى پىچەۋانەي دەبى. خۆي بەبازوۋمەۋە گرت ۋ بەچرىە پىي
ۋتم:

- قەد ئەمە نەلېي! قەد قەدا!

- بۆچى خۆت توۋشى ئەۋ ۋەزە دەكەيت؟ خۆ ئەۋە دەزانى ئەمە تەنھا
خلىسكانى زمان بوو ۋ بەس!

- لە ۋلاتى ئىمە خوانەناسىكىش جورئەتى ئەۋە ناكات رىستەيەكى ۋا
بلىت.

دەلەرزى. لەۋ رەت فىئەلە توندوتىژەي تى نەدەگەيشتەم. داوام لى كىرد
بگەرىيەۋە كابىنەكەمان ۋ بۆ ئەۋەي لە رىگاش بەرنەبىتەۋە دەبوايە
بىگرم.

پىيەدەچوۋ بۆ رۆژى دوايى چاك بوۋىتەۋە. بۆ ئەۋەي بىخافلىتىم، ويستم
بىيەم ۋ شتە سەيروسەمەرەكانى پاپۆرەكەي پى نىشان دەم. چوۋىن ۋ من
سۋارى پىشتى ۋ شترە ئەلەكتىرىكىيەكە بووم ۋ بەرگەي پىكەنەكەي ھىنرى
سلىپەر ئارىپىرىشم گرت، سەرنوسەرى ھەفتەنامەيەك بوو. لەژىر ھەمان
ناۋىش بۆ چەند ساتىك لەگەلمانا بوو ۋ پىش ئەۋەش باسى سەفەرى
خۆيمان لەمەر رۆژھەلاتەۋە بۆ بىكات چاى پىشكەش كىردىن، زۆر
بەشىۋەيەكى رەسمى سەگە پەكىنىيەكەي پىشكەش كىردىن ۋ، ھەرۋەھا
ناۋى سوون يات سىنى ناۋ نابوو، بەشەرافەتى رىزگارەرى چىن، ھەرچەندە
ئەم ناۋلىتەنە دوۋفاقى بوو، بەلام ھىچ شتىك رۋوگرژى شىرىنى خاۋ
نەدەكردەۋە.

بۆ ئىۋارە، بۆ شىۋو خواردن، زۆر بىدەنگ بوو؛ ھەست بەۋە دەكرا كە
داھىزراۋ بېت. منىش ئەۋەم بەباش زانى ئەۋ پىياسەيە لەغوو بگەمەۋە كە
قەۋل بوو پىكەۋە بىكەين ۋ خوومان پىتوۋ گرتىبوو. كەشكۆلەكەم ھەر لە
قاسەكە ھىشتەۋە. گەراينەۋە ۋ خەوتىن. ھەر ھەندەي نەبرد بۆ نىۋ خەۋپكى
ناخۇش شۆر بوۋەۋە. منىش، زۆر خەمخۆرى بووم ۋ زۆرىش عادەتم نەبوو
ۋا زوۋ بخەوم، قەدەرىكى زۆر سەرنجىم دەدا.

بۆ درۆ بگەم؟ كاتىك كە كەشتىيەكە بەر ئايىسىرگەكە كەۋت ھەستم
پىي نەكرد. دواي ئەمە، كاتىك بەۋردى ئەۋەيان بۆ باس كىردم كە لە چ
كاتىكدا ئەم پىكدادانە رۋوى دا، ئىنجا ئەۋەم بەيادا ھات كە پىش نىۋەي
شەۋ گۆيم لە داشىرپانىك بوو كە ھەر بەدرىنى چەرچەفىك دەچوۋ كە لە
كابىنەيەكى نىزىكەۋە بگەۋىتە بەرگۆيم. ھىچى تر. ئەۋەم نايەتەۋە ياد گۆيم
لە پىكدادانىك كىردىت. بەلكو ھەندەي نەبرد خەوم لىكەۋت. ئەۋكاتە
ھاتمەۋە ئاگا كە يەكىك زىمەي لە دەرگاگەم ھەستاندبوو، ھاۋارى دەكرد ۋ
شتىكى ۋت، بەلام ھىچى لى ھالى نەبووم. سەيىرى سەعاتەكەم كىرد، بۆ
يەك دە دەقىقەي دەۋىست. پەشتەمالى ژوۋرى نووستىم كىردە بەر ۋ

دهرگا که م کرده وه. دالانه کان چۆلوهۆل بوون. به لآم له دوور را گوتم له گفتوگو ده بوو به دهنگی بهرز ده کرا؛ بۆ شه ویکی درهنگی و اشتیکی ئاسایی نه بوو. له هه قهت به بی ئه وهی زۆر پارا به، بپاری ئه وه م دا پرۆم و بزانه چ باسه، بیگومان هه وێی ئه وه م ده دا که شیرین له خه وه نه که م. له سه ره په یژه کان، تووشی ستیوار دیک بوو که به نه بره به کی توندوتیژ قسه ی ده کرد، باسی له «گرفتییکی بچووک ده کرد» که به شپوه به کی کتوپر رووی دا بیت. قسه ی کابتنانی ده وته وه و ده پوت هه موو موسافیره کانی پله ی یه ک با له سه ره پردی هه تا و گرد بینه وه، له سه ره رووی سه ره ی که شتیبه که.

- پتیوسته هاوسه ره که م له خه وه هه لسیتم؟ ئیمرۆ که می نه ساغ بوو.
 - کاپتنه که وتی هه ره هه موو، ستیوار ده که به گومانیکه وه وه لآمی دامه وه.
 گه رامه وه کابینه که و به هیمنیبه کی تا کو بلئی که پتیوست بکات، شیرینم له خه وه هه لساند و به ناو له پ نه وازشم له گه ل ناوچه وانی ده کرد، پاشانیش له گه ل برۆکانی و بانگیم کرد و لیوم نابوو بنگوتیبه وه. هه رکه نووزه به کی کرد، به چرپه پتیوم وت:
 - وا پتیوست ده کات هه لسیتی، پتیوسته بچینه سه ره پرده که.
 - ئەم ئیواره به نا، گه لئێ سه رامه.
 - مه به ستم له پیا سه کردن نیبه، ئەمه فرمانی کاپتنه که یه.
 ئەم دوا وشه به کاریگه ریبه کی ئەفسووناوی وای هه بوو له سه ره دۆشه که که ی هه لبه زیبه وه و هاواری کرد:

- خودایه! (۸)

به خیرا خۆی کرده بهر. به په شوکاوی. هه وێی ئه وه م دا هتوری که مه وه، پتیوم وت له سه رخۆی چونکه هه نده به په له نین. به لآم، کاتیکی گه بشتینه سه ره پرده که، هه لچوونییکی ته و او رووی دابوو و موسافیره کانیان به ره وه گه می رزگار که ره کان ده برد.

تووشی ستیوار ده که هاته وه، ئه ویش له وێ بوو، به ره وه پیری چووم؛ وه کو

(۸) له ده قه که ش هه ره و نووسراوه. (وه رگێتی).

جاران به گه ره موگوو بوو.

ده ی وت:

- با سه ره تا ژن و مناله کان بچن و ئەمه شی به ته وانجه وه ده وت.
 ده ستی شیرینم گرت و ویستم به ره وه ئه و شوپنه بیبه م که خه لکه که به ره وه گه میبه کان ئاماده ده کران، به لآم نه یده ویست.
 - ئە ی که شکۆله که! ده پارایه وه.

- له ناو ئەم بگه ره وه به رده یه دا ترسی ئه وه هه یه که ون بکریت! شوپنه که ی زۆر یاشه، له ناو قاسه که هه یچی لئێ نایه ت!
 - به بی ئه و، له شوپن خۆم نا جوو لئیمه وه!
 ستیوار ده که هه لئێ دایه وه:

- مه به ست ئه وه نیبه برۆین، هه ره ته نها موسافیره کان بۆ ما وه ی سه عاتی دوو سه عات له که شتیبه که دوور که ی نه وه. ئە گه ره به قسه ی من ده که ن گرینگ نیبه. خۆ کاپتن ره شمه ی وه زعه که ی له چنگ دایه...
 من ئه وه نالیم که قه ناعه تیان پتێ هینا. نه خیر، ده ستیان راکیشا و ئه ویش و هه یچ به رگه ریبه کی نه نواند. ئەمه ش تا کو که نار ه که له ویش ئەفسه ریک هاواریکی لئێ کردم:

- کاکێ خۆم لێ ره وه، پتیوستمان به تو هه یه. نزیک بوومه وه.

- ئەم گه میبه پیاویکی نوqsانه، ده زانی سه و ل لئیده ی؟

- بۆ چه ند سالیک له به نده ری شپسپیک کردومه.

پازی بوو. داوای لئێ کردم که بجمه گه میبه که وه و یارمه تی شیرینیشی دا بۆ ئه وه ی ناو دیوی بکات. له سه ره گه میبه که سی که سپیک دانیشتبوون و بۆ سی که سی دیکه ش جیتی ده بووه وه، به لآم فرمانی ئه وه درابوو ته نها جیتی ژن و منال بکریتته وه. هه ره وه چا نه د سه و لده رتیکی به ته وانا ش.

به ره و ئاستی ئوقیانوسه که شوپریان کردینه وه، بۆ چیتژی من که مییک به هیشکی رووی دا، به لآم توانیم له نگه ری گه میبه که بگرمه وه و ده ستم به سه و ل لئیدان کرد. به ره و کوئێ سه و ل لئیده م، به ره و چ ئاراسته یه ک له ناو ئه و پانتاییبه نه نگه وسته چا وه گه میبه که م به رم؟ له و رووه وه هه ره هه یچ

فیکره یه کهم نه بوو، نه وه شی خو بان به قوتارکردنی موسافیره کانه وه خه ریک کردبوو، نه وانیش هیچیان له م باره وه نه ده زانی. بپاری ئه وه م دا له که شتیبه که دوورکه ومه وه و له دووری پینج سه د مه تریک چاوه پروان بم، ئیتر له وپوه ئامازهم بو ده کری.

بو ماوه ی چند ده قیقه یه ک، هه موو به تنگی نه وه وه بووین که خو مان له و سه رماسو له یه بپاریزین. بایه کی کزی ته زیو هه لی کردبوو، وای لی کردبووین که نه و موسیقایه ی که ئۆرکیستراکه ی سه ر که شتیبه که لپی ده درا نه که وپته بهرگویمان. به لام، کاتیک هه لویتستیکمان کرد، مه سافیه کی گونجاو بوو بو من، له پرتیکدا حه قیقه ت یه کئالا بووه وه: تیتانیک به ئاسته م به ره و پیتسه وه لار ده بووه وه. ورده ورده ش چراکانی خه فه ده بوون. هه ر هه موو نه بله ق بووین و ده م داچه قاو. له پرتیکدا، بانگه وازتیک، بانگه وازی یه کیک بوو که مه له ی ده کرد؛ گه مییه که م به ره و نه و وه رچه رخانده؛ شیرین و موسافیرتیک دی یارمه تیان دام که سه ری که وپتمه سه ر گه مییه که، هه نده ی نه برد موسافیری دیکه که که وتبوونه ناو ئاوه که وه، به ده ست ئیشاره تیان بو ده کردین و به په له به ره و نه وان ده چووین بو نه وه ی قوتاریان بکه یین. له وکاته ی که ئیمه خه ریکی نه م کاره بووین، قیژه یه ک له شیرین بهرزیبووه وه، تیتانیک دۆختیکی شاقوولی وه رگرتبوو، هه موو چراکانی خاموش بووونه وه. ئا به م شیوه یه پینج ده قه ی ره به ق مایه وه، پاشان سه رکه شانه به ره و چاره نووسی خو ی نغو بوو.

هه تاوی مانگی جو زهردان، به رامبه ر به و پانتاییبه تووشی سه رسورمانی کردین، ماندوو و شه که ت، له ده ورویه ریشمان ده موچاوی خه لکانیک دیاربوون که به زه بیمان پپانا ده هاته وه. نه و کاته که وتبووینه سه ر پشتی کارپاتیانو نه و که شتیبه ی که یه که م بانگه وازی لیتقه ومانی ئیمه ی بهرگوئی ده که وئ، دیت به ره و پیری نه و موسافیرانه ی که له م کاره ساته رزگاریان بووه. شیرین له ته نیشتم بوو، بیده نگ. له و کاته وه ی که تیتانیکمان بینی چون غه رق ده بیته، ورته یه کی له ده م ده رنه هاتوه و خو شی له ته ماشا کردنی من ده پاراست. حه زم ده کرد رایوه شینم، نه وه ی به ینمه وه یاد که ئیمه به موعجیزه رزگاریان بووه و زۆریه ی زۆری موسافیره کان خنکان و

نه وانه شی که و له سه ر پرده که له ده ورویه رمانن، کتیان بگری یا میترده که ی له ناوچوه یا منالانن که به هه تیوی ماونه ته وه.

به لام نه م گله بیسه م لپی نه کرد. نه وه شم ده زانی که نه م که شکوله به نیسه بت نه وه وه، هه ره کو بو منیش، له گه وه ره به نرختر بی، له پارچه یه کی نه نتیک به هاتر بی خو که میتیکش ببوه هویک بو نه وه ی من و شیرین پیکه وه بین. له ناوچوونی نه و ده سنووسه، دوا به دوای کاره ساتی زۆره وه رووی دا، نه ده بوو شیرین تووشی نه م وه زعه ناخوشه نه کات. نه وه م به باش زانی ده بی نه مه بو کات به جی به ینم، هه ر نه و ده بیته داو و ده رمان.

کاتیکش له به نده ری نیو بۆرک نزیک بووینه وه، دره نگ، ئیواره ی ۱۸ جو زهردان بوو پیتسه وازیبه کی پر غه لبه غه لب چاوه پروانی ده کردین: راپورتاژچیبه کان، به له میان به کری گرتبوو و هاتبوون دوای سو راغی ئیمه که وتبوون و بلندگوئیان به ده سته وه بوو، به ده نگی به رز پرسیاریان ئاراسته ده کردین و هه ندی له موسافیره کان به نه زیه ت کیشانه وه، ده ستیان له سه ر موکه بیره کان و وه لامیان ده دایه وه.

هه رکه کارپاتیان له ننگه ری گرت، رۆژنامه نووسانی دی هه لپه یان کرده سه ر موسافیره کانی دی، هه ولی نه وه یان ده دا که مه زنه ی نه وه بکه ن ده بی کنی بیت بتوانی نه م به سه ره اته مان وه کو خو ی بو بگپرتته وه، یا نه و که سه بدۆزنه وه که بتوانی زۆر به ئیحه ساسه وه بیگپرتته وه. لاوکی رۆژنامه ی «ئیفنینگ سه ن» بوو به ره و من هات. زۆر به شیوه یه کی تاییه ت، گرینگی به هه لسوکه وتی کاپتن سمیث و تاخمی که شتیبه که ده دا و ده یوست بزانی له کاتی نه م پیکدادانه، هه لسوکه وتیان چون بووه. ئایا تووشی شپزه هاتوون؟ کاتی له گه ل موسافیره کانا قسه یان ده کرد، ئایا حه قیقه تیان شاردۆته وه؟ ئایا راسته ده لین سه ره تا موسافیره کانی پله ی دوو قوتارکران؟ پرسیاریکی وای لی ده کردم تا بیربکه مه وه، بچمه ناخی زاکیه رم. زۆر قسه مان کرد، سه ره تا کاتیک له که شتیبه که داده به زین و پاشانیش له سه ر کۆرنیشه که. بو چند ساتیکش شیرین هه ر له ته نیشتم بوو، هه روا بیده نگ، پاشان خو ی دزیبه وه. هیچ هویک نه بوو بو نه وه ی دل م بکه وپته

خه تهره وه، نه دیده توانی زۆر دوور که ویتته وه، بێگومان هەر لهم ناوه به، خۆی له پشت ئەو وینه گره شار دۆتته وه که به فلاشه کوئیکه ره که یه وه به ره و من دههات.

پیش ئەو هی رۆژنامه نووسه که پروات، به شان و بالی شه هاده ته که هی منا ههلی دا و داوای ناو نیشانه که هی لی کردم بۆ ئەو هی بتوانی په یه ندیم له گه لا بکات. پاشان سهیری دهو رو بهی خۆم ده کرد، بانگی شیرینم کرد، تا دههاتیش به دهنگی بهرز هاوارم ده کرد. وام به باش زانی له شوین خۆم نه جوولیمه وه، نا له و شوینیه که شیرینم لی ون بوو، بۆ ئەو هی بتوانی به ئاسانی بدمۆزیتته وه. چاره پروان بووم. سه عاتی. دوو سه عات. تا دههاتیش کۆرنیشه که چۆل ده بوو.

له کوئی به دوا یا بگه پیم؟ سه ره تا چوومه بیرویی وایت ستار، مه به ست له مه کته بی شه ریکه که هی تیتانیکه. پاشان چوومه گشت ئەو میوان خانانه ی که له و دهو رو به ردها بوون، بۆ موسافیرانی تیتانیک ته رخان کرابوون. به لام هیچ، هیچ ئاسه واریکی هاوسه ره که م دیار نه بوو. هاتمه وه سه ر کۆرنیشه که. کۆرنیشیش چۆلوهۆل بوو.

ئیتتر برباری ئەو م دا به ره و ئەو شوینیه برۆم که تا قه شوینیک بوو که ئە درتسه که ی پی ده زانی، هەر کاتیکیش دیتته وه سه رخۆی، بیه ره وه ده کاته وه بچیتته ئەو شوینیه: ئەویش ماله که م بوو له ئانا پۆلی.

بۆ ماوه یه کی زۆر چاره پروانی هیما یه کم ده کرد که له شیرینه وه بیت. به لام هه رگیزا و هه رگیز نه گه رایه وه. هیچی بۆ نه نووسیم. ئیتتر که س نه بوو به رام به رم ناوی ئەو ی به سه ر زارا بیت.

ئیمرۆش له خۆم ده پرسم: ئایا شیرین و جوودی هه بوو؟ ئایا ته نها به ره می هاجیسی رۆژ هه لاتانه م نه بوو؟ شه وان، له ناو ته نهایی ژووره فه راحه که م دا، کاتیک گومانیک تیا ما ده بوو ژیتته وه، کاتیک زا کیره م ده که ویتته جمو جۆل، کاتیک هه ست ده که م زیهنم تر به تر پ ده کات، هه لده ستیم و گشت چراکان داده گیر سینم، به په له ده رۆم نامه کانی ده رده هینم و ئەو نامانه ی که جار ان بۆی نووسی بووم و به باشیش دامخست بوون؛ بۆ به

که ده ستیم ده دای، هه رو که کو ئەو وه وابوو که تازه به رده ستیم که وتبن، بۆنی عه تری کاغه زه کان ده که م، چه ند لاپه ر په کی لی ده خوینمه وه؛ تا وشکی نه به ره که شی حه وانه وه م پی ده به خشی، وه همی ئەو م پی ده به خشی که سه ره له نوئی عیشقیکی تازه زاو تیا ما ده بوو ژیتته وه. ته نها ئەو کات، حه ساومه ته وه و نامه کان ده خه مه وه شوینی خۆبان و رۆ ده چه مه وه ناو تاریکی، ئاماده ی ئەو م به بی ترس و سه له مینه وه خۆم بده مه وه ده ست ئە فسوونی رابردو وه وه: رسته یه ک له سالتونیکه ئه سته مبول و ترا، دوو شه وی پر له ززه ت له ته وریز و کوانویه ک له زستانی زه رگه نده. له دوا سه فه ریشمان ئەم دیمه نه: هه ر دوو ک سه ر که و تینه سه ر پیاسه گاکه، چوینه سوو چیکی تاریک و چۆلوهۆل وه، رامووسانیکی گه رمو گو ر. بۆ ئەو هی روخساری بخه مه ناو هه ر دوو له پمه وه، که شکۆله که م له قه راغی پر ده که دانا بوو، کاتیکیش شیرین هه سته ی به مه کرد، دایه قاقای پیکه نین و لیم دوور که و ته وه و پاشان به جوولیه کی شانۆ بییه وه، به ره و پروی ئاسمان ئەمه ی وت:

- چوارینه کان له سه ر تیتانیکن! گوئی رۆژ هه لات و له سه ر تاجی رۆژ تاوا دایه! خۆزگه خه یام، ئەم له حزه خۆ شه ت ده بینی که پیتشه ک شمان کراوه!

با وای دابنن که ئەوانه ی پیشوو، چ یۆنانییه کان و چ هیندییه کان و چ موسلمانان پیش من له و یاران هه گه لی شتیان نووسیوه. ئە گه ر بیت و ئەوانه ی ئەوان دووباره بکه مه وه، کاره کانی من ده بنه به ره مه میکی ساده؛ ئە گه ریش بیت و ره تیان بده مه وه، هه رو که ئەم کاره بۆ ته پیشه ی من، ئەو وه دوای منیش هی تران دین و به ره په رچی من ده ده نه وه و من ره ت ده که نه وه. چ شتیکی له نوویسنی گشت ئەو زانایانه ده مینیتته وه؟ ته نها له مه ر پیشووانه وه خراپه ده مینیتته وه. گشت ئەو ویران کاریانه مان دینه وه یاد که له مه ر بیره دۆزی ئەوانی پیشووانه وه نووسیویانه، به لام ئەوانه ی ئەوانیش، بی سی و دوو، ئەوانه ی دوای ئەوان دین ده پروو خین. ئا ئەمه یه یاسای زانست؛ شیعر ئەم یاسایانه ناسی، قه د ره تی شیعی ر پیتشه خۆی ناکاته وه و قه تیش ره تی ئەو شیعرانه ناکاته وه که دوای ئەو دین و هه موو چاخه کان

به ئارامی تهی دهکات. هەر له بهر هه مان هۆبه که چوارینه دهنووسم. دهزانی
چ شتییک له زانستدا سه رنجم راده کیشی؟ چونکه هه ره بالاترین شیعی
تیا به دی ده که م: له ماتماتیکیدا نه شوهی گیتژیوون به رامبه ر به ژماره، له
ئه ستیره ناسی، چریه ته لیسم او بییه کانی گهردوون. به لام توخوا، پرسیارم
له مه ر حه قیقیه ته وه لی مه که!

